

یادی مہردان

بہرگی دووہم

یادی مەردان

شێخە نەقشبەندییەکانی هەورامان و هەندی

لە مورید و مەنسووبە دیارەکانیان

بەرگی دووهم

مەلا عەبدولکەریمی مودەررپیس

دایناوه

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوهی ئاراس

هەولێر - هەریمی کوردستانی عێراق

هه‌موو مافیک هاتوووته پاراستن ©
دهزگای چاپ و بلاوکردنه‌وهی ئاراس
شه‌قامی گولان - هه‌ولیر
هه‌ریمی کوردستانی عیراق
هه‌گبه‌ی ئه‌لیکترونێ aras@araspres.com
وارگه‌ی ئینتته‌رنیت www.araspres.com
ته‌له‌فۆن: 00964 (0) 66 224 49 35
دهزگای ئاراس له ٢٨ تشرین (٢) ١٩٩٨ هاتوووته دامه‌زران

مه‌لا عه‌بدولکه‌ریمی موده‌پرس
یادی مه‌ردان - به‌رگی دووه‌م
کتیبه‌ی ئاراس ژماره: ١١١٣
چاپی دووه‌م ٢٠١١
تیریز: ١٠٠٠ دانه
چاپخانه‌ی ئاراس - هه‌ولیر
ژماره‌ی سپاردن له به‌ریوه‌به‌رایه‌تی گشتی کتبخانه‌گشتیه‌کان ٩٣ - ٢٠١١
نه‌خشانندی ناوه‌وه: کارزان عه‌بدولحه‌مید
رازاندنه‌وه‌ی به‌رگ: مریه‌م موته‌قیبان
پیت لیدان: پۆشنا پەشاد
هه‌له‌گری: شێرزاد فه‌قی ئیسماعیل. ئومید به‌ننا. فه‌هاد ئه‌که‌به‌ری
رینووسی به‌گرتوو: به‌دران ئه‌حمه‌د حه‌بیب

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله رب العالمين. والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله وصحبه أجمعين،
وأتباعه بإحسان إلى يوم الدين.

پاش ئهوهی به یارمهتی خودای میهره بان یادنامهی تاقانهی پوژگار چه زهتی مهولانا خالیدی نه قشبه ندیم نووسی^(۱)، ئه مهوئی، باسی یه که مین خه لیفه ی ناوداریشی بنووسم که چه زهتی شیخ عثمان سیراجودینی ته ویله ییبه له گه ل باسی هه ندی له کوپ و کوپه زا به شان و شکوکانی و هه ندی له مورید و مه نسووبه ناوداره کانیا ن بۆ ئه وهی دل و دهروونی پو له کانی نیشتمان به یادیا ن پروونا ک بکه مه وه.

ئهم باسه م کردووه به دوو به شه وه، به شی یه که م به ناوونیشانی (شیخه نه قشبه ندیه کانی هه ورامان) و به شی دووهمیشی به ناوونیشانی (هه ندی له مورید و مه نسووبه دیاره کانی شیخه نه قشبه ندیه کانی هه ورامان).

(۱) ئهم کتیبه به ناوی (یادی مهردان. بهرگی یه که م. مهولانا خالیدی نه قشبه ندی) له سالی ۱۹۷۹دا له چاپخانهی کوژی زانیاری کورد له به غدا، به ۶۵۶ لاپه ره له چاپ درا.

بهشی یه کهم

شیخه نه قشبه نندیه کانی هه ورامان

یادی شیخ عوسمان سیراجودین له دایکبوونی شیخ عوسمان و پشت و بنهچهی

شیخ عوسمان سالی ۱۱۹۵ی هیجرهت له دئی (تەویڵه) له قەزای هەڵبجەیی ئیستا له دایک بووه. ئەم ناتە بە پێی دەسنووسی شیخ موحەمەد بەهائودینی کورپی^(۲)، کورپی خالید ئاغای کورپی عەبدوڵلا ئاغای کورپی سەید موحەمەدی کورپی سەید دەرویشی کورپی سەید موشریفی کورپی سەید جومعی کورپی سەید زاهیر ناویکە.

سەید زاهیری ناوبراو له سەبەدەکانی (نعیم) و له نەوێی حەزەرتی حوسەینی کورپی حەزەرتی عەلییە و له مەلبەندی خۆیەوه که له دەرویشتی بەغدا بووه، له ناو سەبەدەکانی چپای حەمریندا، پرووی کردووه ته هەورامان و له دئی تەویڵه دامەزراوه و نەوێی لی بوووتەوه. ئەمانە له تەویڵه زۆر بە قەدر و حورمەت بوون و پاش چەند پشتیک بە ناوی (ئاغە)وه ناسراون.

دایکی شیخ عوسمان ناوی (حەلیمە) و کچی (فەقی ئەبووبەکر)ی تەویڵەییە که به (فەقی هەیی بەکر) ناسراوه و ئەچیتەوه سەر (فەقی ئەحمەدی غەزایی بەغدايي). ئەم فەقی ئەحمەدەیش هەر بە منالی بەغداي به جی هیشتوووه و بو خۆیندن پرووی کردووه ته کوردستان و له گەلی مزگەوتدا خۆیندوووه تا سەرەنجام له تەویڵه سەقامگیر بووه و ژنی هیناوه. له بەر ئەوهی که پیاویکی زۆر چاک و له خواترس بووه و گەلی جار خۆی ون کردووه و پاش ماوهیهک هاتوووتەوه، له تەویڵه مەشهور بووه به (فەقی ئەحمەدی غەزایی) بهو باوهره کهوا له (رجال الغیب)ه و له ماوهکانی ونبوونیا بو غەزا ئەچی له ناو سوپای موسولماناندا.

بو پشتگیری ناوونیشانی ئەم فەقی ئەحمەد، سەید عەبولسەمەدی تووداری که یهکێک بووه له موریدانی شیخ شەهابودینی کاکۆزەکه‌ریا، له کتیبی (نورالانوار)دا که له سالی ۱۰۹۹ی هیجرهتدا به فارسی دای ناوه، له (قاموس الانساب)ی شیخ ره‌زا موعینودینی کاکۆزەکه‌ریا بییهوه ئەگێریتەوه ئەلی: «فەقی ئەحمەد ناویکی کورته‌بنه که (۲) شیخ به‌هائودین له پشتی نامیهک که بو شیخ عومەر زیائودینی برای نووسیوه، وای نووسیوه: إلی عمر ابن عثمان ابن خالد ابن عبدالله ابن السيد محمد ابن السيد درویش ابن السيد مشرف ابن السيد جمعة ابن السيد ظاهر.

پېيان ئوت (گرده) و به عەرەبى قسەى ئەکرد، ھاتە قوتابخانەكەى ئېمە. خۆى لە سەيدەكانى بەغدا ئەدايە قەلەم و ئەيوت لە نەوہى شېخ عەبدولرەئوفى كورپى شېخ نىعمەتوللاى وەلیم. ماوہیەك مایەوہ و پاشان چوو بۆ تەوئیلەى ھەورامان. پاش ماوہیەك ناویانگى دەر کرد بە (غەزایی). ئیتر نازانم ژنى ھینا یا نە؟». پاشان ئەلى: «منیش ئەلیم بۆم دەرکەوت كە ژنى ھیناوە و وەجەى لى كەوتووتەوہ و ھەرلەوئیش مردووہ. وە لە سەفەرى حىجازما كۆلیمەوہ لەوہ كە ئاخۆ راستى ئەکرد یا نە؟ وە زانیم كورپى شېخ موحەمەدى كورپى شېخ عەبدولئەحەدى كورپى عەبدولواحدى كورپى مەحمودى كورپى عەبدولسەمەدى كورپى عەلى كورپى عەبدولرەئوفى كورپى شاھ نىعمەتوللاى وەلى كورپى شېخ زەكەریا كەمالودىنى كاكۆزەكەریاییە، كەواتە سەیدى حەسەنىيە»^(۳). من خۆیشم دیومە لە پشٹی كتیبكى خوالیخوشبوو مامۆستا مەلا بەھائوددىنى ئىمامى خانەقائى بيارە بە خەتى مامۆستا مەلا بەھائوددىن خۆى نەسەبى شېخ عوسمان سىراجودىن نووسرابوو ھەر بەم جۆرە كە لە پېشەوہ باسماں کرد و لە داوئینیشیەوہ نووسیوی: «كتبت هذا النسب من خط شيخنا عمر ضياءالدين قدس سره» واتە: ئەم نەسەبەم لە بەر خەتى شېخى خۆمان عومەر زىائوددىن(قدس سره) نووسیووتەوہ.

وا بە پى ئەم سەرچاوانە دەر كەوت كە شېخ عوسمان سىراجودىن لە لاىەنى باوكیەوہ لە سەيدەكانى نەیم و لە نەوہى حەزرتى حوسین و لە لاىەنى داكیەوہ لە سەيدەكانى شازىلى و لە نەوہى حەزرتى حەسەنە، چونكە شېخەكانى كاكۆزەكەریا لە نەوہى ئەبولحەسەنى شازىلىن. ئەوہش بزانین كە شېخ عوسمان خۆى و نە كورپەكانى لە ناو خەلكدا باسى سەیدىتەى خۆیانیان نەکردووہ و بە تەسەووف و تەرىقەتەوہ خەرىك بوون.

خۆیندىنى شېخ عوسمان سىراجودىن

بە پى داوونەرىتى سەردەمى خۆى ھەرلە منالییەوہ، پاش فامکردنەوہ، نراوتە بەر خۆیندىن و قورئانى پیرۆزى تەواو کردووہ و چەند وردە كتیبكى خۆیندووہ و ئینجا

(۳) چمكىكى میژووی ھورامان و مەریوان، چەند لاپەرەبەكە لە كتیبى (نور الأنوار) سەید عەبدولسەمەدى توودارى، موحەمەدى مەلاكەرىم وەرى گېراوتەوہ سەر كوردى، بەغدا، ۱۹۷۰، ل ۳۱. ئەسلە فارسىيەكەى ئەم كتیبەش لە كتیبخانەكەماندا ھەيە.

بووه به فهقی و هندی کتیبی نهحو و سهرف و شرعی خویندوووه و بو خویندن زیاد له دبی تهوئله، که لهوی نراوته بهر خویندن، چووته بیاره و خهریانی و خورمالیش. له فهقییهتیدا زوریش به خواپهرهستییهوه خهريك بووه و نوژی سوننهت و شهونوژی ههمیشه کردوووه و ههر له منالییهوه سیمای سالحانی گرتوووه. ئارهزوی له سوئییهت و سولووک بووه و له سهر ئهم ئارهزوووه له دهوروبهری تهمنی بیست و پینج سالیدا چوووه بو بهغدا و له مدهرسه میزگهوتی هزرهتی غهوس (شیخ عبدالقادر گییلانی) دامهزراوه، وانهی عیلم و شرعی خویندوووه و خهریکی ذکر و فیکر و خواپهرهستیش بووه، تا پاشان ههر له بهغدا به خزمهتی مهولانا خالیدی نهقشبهندی گهیشوووه و تهریقتهی لهسهر دهستیدا وهر گرتوووه. لهو کاتهدا، له پرووی فهقییهتییهوه، له پلهی خویندنی (سیوتی) و (فناری) دا بووه. له خوالیخوشبوو شیخ عوسمانم بیستوووه ئهیفهرموو: خویندنی باپیرم له مادهی سیوتی تی نهپهپیوه. ههروا لیم بیستوووه ئهیفهرموو: دانهیه کتیبی (فرائض) م دیوه به خهتی باپیرم نووسرابوووه. له جهنابی سهیید تاهیری هاشمی کوری سهید قهیدهری سهیدودهولهی خهکی دهولهتاوایشم بیستوووه که شیخ عوسمان لهو کاتهدا که له مهکنهبی هزرهتی غهوس خویندووویتهی شهرحی له (رسالة الشاه صديق الہراتي في شرح الکلام القدسي) کردوووه که هزرهتی غهوس دای ناوه و ئهوشهرحه که به دهستنووسی شیخ عوسمان خوئیتهتی، له کتیبخانهکی ئهودایه و شیخ عوسمان له دوائینی ئهوشهرحهوه نووسیویه: «کتبه عثمان بن خالد الطويلی الأصل في مدرسة الشيخ عبدالقادر الگیلانی قدس الله سره العزیز في سنة ألف ومئتين وست وعشرين من الهجرة في رجب سنة ١٢٢٦». من خویشم نوسخهیهک رسالهی وهزع و ئیستعارهی دهستنووسی شیخ عوسمانم دیوه لای شیخ توفیقی کوری شیخ عبدالرهمانی خهکی (پشتهی ناوچهی (تاوهگۆزی) له قهزای ههلهبجه، بهلام له بیرم نهماوه له چ سالیکیدا نووسیویهتهوه. شیخ عوسمان سیراجودین که له مهکنهبی هزرهتی غهوس فهقی بووه، دوو هاوپی بووه که ئهوانیش ههر لهوی خویندووویانه، یهکیکیان مهلا ئهحمده ناویکی دبی (کولهساره) له ناوچهی (بیلهوار)ی سهر به شارستانی سنه و ئهویشیان فهقییهکی شیعه که خوئی به سوننی پیشان داوه و پییان وتوووه (فازلی خهخاللی). مهلا ئهحمده لهتهنجاما بووه به خهلیفه مهولانا خالید و دهستی کردوووه به ئیرشاد. فازلی (خهخال)یش له م بارهوه شتیکی دهسگیر بووه و پاشان گهراوهتهوه بو ئیران و له تاران نیشتهجی بووه.

بۆ تەئكىدى ئەم قەسەپە حاجى موحەمەدى سمىرانىي^(۴) خەلىفەى شىخ موحەمەدى بەھائودىنى كورپى شىخ عوسمان لە كتیبى (بارقات) دا^(۵) نووسیویە: لە جەنابى سەید موحىەدىنى كەلجىنیم بیست، فەرمووی جارێکیان لەگەڵ خیزانى رەزاقولى ئەردەلان لە سنەو چووم بۆ تاران، چەند رۆژى لە تاران ماینەو، لەو ماوەدا خیزانى رەزاقولى خانى سەرى لە زانایەكى گەرە دا كە ناوی فازلى خەلخالى بوو. لەكاتى سەردانەكەدا فازلى خەلخالى پرسى: لە ولاتى ئیوه كى بە خواناسى بەناووبانگە؟ وەلامیان دایەو لە كوردستان پیاویكى گەرە هەیه مەشهوورە بە شىخ عوسمان سیراجودین و بۆیان باس كرد. جا فازلى خەلخالى وتى: وا دیتە بېرم كە من هاوړپى ئەو زاتە بووم لە مزگەوتى شىخ عەبدولقادری گەیلانى لە بەغدا و لە یەك حوجرەدا لەگەڵ ئەو و مەلا ئەحمەدى كۆلەسارەیی پیکەو ئەمانخویند و هەر لەو سەردەمەدا نیشانەى پیرۆزى بە ناوچاویەو دیاربوو و ئیمەش بە پیاویكى خاوەن هیمەتمان ئەهاتە پێش چاو.

تەریقەت وەرگرتنى شىخ عوسمان لە سەر دەستی

مەولانا خالیددا لە بەغدا

شىخ عوسمان سیراجودین خۆی گێراویەتەو فەرموویەتى كە مەولانا تەشرىفى هاتە بەغدا و لە تەكیەى حەزرتى غەوس جیگیر بوو، چوومە خزمەتى و دەستم ماچ كرد و بە خیرھاتنم لى كرد. ئەویش ناسیمیهو: چونكە پێشتر كە لە خورمال و بیارە

(۴) سمیران: دئیەكە لە نزىكى سنە.

(۵) بارقات: كتیبىكە بە فارسى حاجى موحەمەدى جافى سمیرانى كورپى رۆستەم بەگى میراخوړباشى داى ناوہ كە یەكێك بوو لە موریدانى شىخ عوسمان سیراجودین و خەلىفەى شىخ موحەمەد بەھائودىنى كورپى بوو و لە دى سمیرانى نزىكى سنە دانیشتوو. ئەم كتیبە سەرئەسەرى باسى كەراماتى شىخ عوسمان سیراجودین و شىخ موحەمەد بەھائودىنى كورپەتى. لەسەر ئەركى حاجى مەحمود چەلەبى لە نەوہى عەبدولقادى دەبباغى ھەولێرى لە چاپخانەى نەجافى بەغدا لە چاپ دراوہ لەگەڵ كتیبى (نظم المحاسن في حسن شمائل حضرة الرسول الأكرم صلى الله عليه وسلم) كە شیعەرە بە فارسى و ھەر ئەو داى ناوہ. ئەم دوو كتیبە پیکەو ٤٧٩ لاپەرەیان گرتووہتەو و سالى لە چاپدانیان لە سەر نەنووسراوہ.

ئەمخوئىند بە خزمەتى گەيشتبووم و ئەويش لە كاتى لاويدا چەند جارى ھاتبوو بۇ تەويئە، ئيتر گەلى جار لە تەكپە ئەچومە خزمەتى و بەچاوپيگەوتنى دلشاد ئەبووم، ئەويش زۆر دلخۆشى منى ئەدايەو و بە مېھربانئىيەو تەماشائى ئەكردم.

پاش چەند رۆژيک جاريكى تر چومەو لاي و نيازى دلى خۆم عەرز کرد و تكام لى کرد كە ئادابى تەريقتەم فير بكا. ئەويش بە لوتفەو تەككەي قبول کردم و ئادابى تەريقتە نەقشەندى فير کردم و نيشانى دام، چۆن ويرد و نكرى خۆم بە جى بيئم. بەم جۆرە لە پەريشاني پرگارى کردم.

منيش لەم شوئەدا ئەلیم بە پيى ئەو كە لە سالى ۱۲۲۶ى ھيجرەت دەستنيشان كراو كە مەولانا لەو سالدەدا لە ھىندوستانەو گەراو تەو بۇ سليمانى و ھاتو تە بەغدا و لە تەكپەي ھەزرتى غەوس نيشتە جى بوو، دەر ئەكەوئى كە شىخ عوسمانيش ھەر لەو سالدەدا بوو بە موریدی مەولانا و ئەبى كاتيش ئاخري سالى بووبى و تەمەنى شىخ عوسمان لەو كاتەدا (۳۱) سالان بووبى.

گەراو ھەي شىخ عوسمان بۇ سليمانى لە خزمەتى مەولانا

مەولانا لە دوادايى سالى ۱۲۲۶ يا سەرەتاي سالى ۱۲۲۷دا لە بەغداو گەراو تەو بۇ سليمانى، چونكە سەفەرەكەي بۇ بەغدا و مانەو ھەي ئەو ماو ھەي لەوئى بە فەرمانى شاھ عەبدوئلاي دىھلەوي مورشیدی بوو.

مەولانا كە دیتەو بۇ سليمانى لە ھەمان مزگەوتى خۇيدا دائەنيشى كە كاتى خۇي مامۇستا بوو تپيدا و وانەي بە فەقيكانى وتووتەو كە مزگەوتى عەبدولپەحمان پاشاي بابانە و ئیستا بە مزگەوتى شىخ بابا عەلى بەناووبانگە. مەولانا لەم مزگەوتەدا دەست ئەكا بە رېنمونىي موسولمانان بە پى داوونەريتى تەريقتە نەقشەندى. شىخ عوسمانيش لەم سەفەرەدا لە خزمەتيا گەراو تەو بۇ سليمانى و دەستی کردو و بە سولوو كکردن و بەجیھینانى ئادابى تەريقتە و مەولانائيش زۆر چاودیرى کردو. شىخ عوسمان خۇي فەرموويەتى ئەو ماو ھەي كە لە سليمانى بووم لە عالەمى نىكر و رابیتەدا زۆر شتى سەيرم چاوپى ئەكەوت و عەرزى مەولانا نام ئەكرد، ئەويش بە لوتفى خۇي رېنمونىي ئەكردم تا ئەو دەورانەم تى پەراندا. بە كورتى شىخ عوسمان سیراجودین لەو ماو ھەي و ھكو موریدیكى بە سۆز خەرىكى خواپەرستى و

سولوك ئەبى و كەموزور كاتى خۆى زاىه ناكا و بە ھەموو جۆرى بە ئادابى تەسەففەو خەرىك ئەبى و دوو سالى ۱۲۲۷ و ۱۲۲۸ بەم جۆرە بە سەرئەبا تا ئەگاتە يايەى خەلافەت و مەولانا ئىجازەى خەلافەتى ئەداتى. شىخ عوسمان يەكەمىن كەسە كە مەولانا ئىجازەى خەلافەتى داوھتئ.

ئىبراھىم فەسىح ھەيدەرى لە كنىبى (المجد التالذ، في مناقب مولانا خالد) دا ئەلى: «لەناو ئەھلى بەغدادا شىخ عوبەيدوللاى ھەيدەرى كە موفتىبى بەغدا بوو و لە ناو خەلكى شىمالى عىراقىشدا شىخ عوسمانى تەوئەلىبى يەكەم خەلىفەى مەولانا بوون». بەلام من ھىشتا بۆم ساغ نەبوو تەوئە ئاخۆ شىخ عوسمان سىراجوددىن كە لە ئاخىرى سالى ۱۲۲۸ دا ئىجازەى خەلافەتى لە مەولانا وەر گرتوو، ھەر لە سلىمانى لىنى وەر گرتوو، يا لە بەغدا، پاش ئەوھى كە مەولانا بۆ يەكەمىن جار كۆچى بۆ ئەوئى كىردوو، چونكە بە پىئى ئەوھى لە شىخ عوسمان سىراجوددىن خۆيەو گىراو تەو، مەعلومە لە تەمەنى ۳۳ سالاندا ئىجازەى خەلافەتى وەرگرتوو و ھەك مەشھوريشە لە ۱۱۹۵ دا لە داىك بوو و بەم پىئە ۳۳ سالىبە كە رىكەوتى ۱۲۲۸ ئەكا و مەولانا لە سالى ۱۲۲۸ دا بۆ يەكەمجار لە سلىمانىبەو كۆچى كىردوو بۆ بەغدا و شىخ عوسمانىشى لەگەل رۆستوو.

گەرئانەو دىسانەوھى شىخ عوسمان بۆ سلىمانى لە

خزمەتى مەولانا دا

مەولانا، ھەك لە بەرگى يەكەمى ئەم كنىبەدا باسما كىرد، تا سالى ۱۲۳۰ لە بەغدا ئەمىنپىتەو، پاشان لەسەر تكاى مەحمود پاشاى بابان ئەگەرپىتەو بۆ سلىمانى و پاشا خانەقاي گەورەى بۆ دروست ئەكا كە ھەر لەو كاتەو بە خانەقاي مەولانا ناوبانگى دەر كىردوو و مال و مولككى زۆرى لەسەر وەقف ئەكا و زانايان و ئەھلى تەرىقەت لە ھەموو لايەكەو رووى تى ئەكەن. شىخ عوسمانىش لەم وەختەدا خەلىفەبەكى بە پاىە و مەقام بوو، لە خزمەتى مەولانا دا ئەگەرپىتەو بۆ سلىمانى و، مەحمود پاشا رىزىكى زۆر لەمىش ئەگرئ و زۆر جار لە مزگەوتى تايبەتى ناو مالى خۇيا پىشنوئىزى پى ئەكا. شىخ عوسمان ھەروا لاي مەولانايش زۆر بەرپىز بوو و مەولانا فەرمانى داوھتئ كە خەتمى تايبەتى دامەزرىنى و ئىواران و بەيانيان خەتم بكا و تەوھجوه لە

موریده‌کان بکا. هه‌روا فه‌رمانی به موریده‌کانیشی داوه که له حه‌لقه‌ی خه‌تمی شیخ عوتماندا دانیشن. له‌م ماوه‌یه‌دا که‌سانی پایه‌ بلندی وه‌ک سه‌ید ئیسماعیلی داغستانی و مه‌لا عه‌بدولحه‌کیمی کاشغهری و شیخ موحه‌مه‌دی هه‌له‌بجیه‌ی و که‌سانی تر له‌ سه‌ر ده‌ستی شیخ عوسماندا سولووکیان کردوو و ته‌ریه‌تی سو‌فیان‌ه‌یان وه‌ر گرتوو و، مه‌ولانا ته‌نیا چاودیرییه‌کی گشتیی کردون.

گه‌رانه‌وه‌ی شیخ عوسمان بو‌هه‌ورامان

پاش گه‌رانه‌وه‌ی مه‌ولانا بو‌ سلیمانی به‌ ماوه‌ی چه‌ند سالیک، پیاوخراپان و فیتنه‌گه‌رپان ئاژاوه‌یه‌کی بو‌ ئه‌نینه‌وه‌ و ئه‌ویش وه‌ک له‌ به‌رگی یه‌که‌می ئه‌م کتیبه‌دا به‌ دریزیی لئی دواين- له‌ سالی ۱۲۳۶ی هه‌جره‌دا بو‌ جاری دووهم سلیمانی به‌جی دیلی و له‌ ریگای قه‌رده‌اغوه‌ به‌ره‌و به‌غدا ئه‌که‌وئته‌ رپ. هه‌ندی له‌ مه‌نسووبه‌کانیشی له‌گه‌لی ئه‌پوون بو‌ به‌غدا و هه‌ندیکیان له‌ خانه‌قادا ئه‌مئینه‌وه‌ و هه‌ندیکیان بلاوه‌ی لی ئه‌که‌ن. شیخ عوسمان سیراجودینیش که‌ خه‌لیفه‌ی فه‌رمانی ئیرشادکردن پیدراو بووه، ئه‌گه‌رپته‌وه‌ بو‌ هه‌ورامان و له‌ ته‌ویله‌ نیشه‌جی ئه‌بیته‌وه‌ و جاروباریش له‌ بیاره دانیشه‌توو. هاوینانیش جار جار چوو بو‌ سه‌رچاوه‌ی ئاوی دیی (کیمنه) و هه‌ندی سالییش چوو بو‌ سه‌رچاوه‌ی (حه‌وش و به‌ورانی) له‌ هه‌ورامانی ئه‌ودیو (هه‌ورامانی به‌شی ئیران) و له‌ هه‌ر کوی بو‌وبی به‌ ئیرشادی موسولمانان و پینمونیانیه‌وه‌ خه‌ریک بووه و زانایان و تالیبانی سولووک له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه‌ پوویان تی کردوو. نیشه‌می شیخ عوسمان سیراجودین له‌ دیی ته‌ویله‌ خانووی بنه‌ماله‌ی خو‌یان بووه و ئیرشادیشی له‌ مزگه‌وتی دیی ته‌ویله‌ کردوو. له‌ بیاره‌یش له‌و خانووانه‌دا دانیشه‌توو که‌ ئه‌که‌ونه‌ پشت خانه‌قاوه‌ و به‌ خانووی حه‌مه‌که‌ریمی شیخ ره‌شید ناسراون و ئیستا هه‌ی نه‌وه‌ی شیخ ره‌شیدن.

له‌و ماوه‌یه‌دا که‌ شیخ عوسمان له‌ هه‌ورامان بووه و مه‌ولانا له‌ به‌غدا بووه و تاچوو بو‌ شام (۱۲۳۶-۱۲۳۸)، شیخ عوسمان گه‌لی سه‌فه‌ری بو‌ ده‌وروبه‌ری هه‌ورامان کردوو. یه‌کی له‌م سه‌فه‌رانه‌ بو‌ سه‌نه‌ بووه. له‌م سه‌فه‌رده‌دا ماوه‌یه‌ک له‌ سه‌نه‌ ماوه‌ته‌وه‌ و له‌وی ئیرشادی کردوو و گه‌لی مه‌لا و پیاوی مونسب ته‌ریقه‌تیان له‌سه‌ر ده‌ستیا وه‌رگرتوو وه‌ک شیخ شوکرو‌ل‌لای سه‌نیه‌ی و مه‌لا موحه‌مه‌دی باقر که‌ پاشان به‌ شیخ موحه‌مه‌د باقر ناوی ده‌رکردوو.

ۋەك بۆم دەرگە وتووۋە ھەر لەم ماۋەيەدا شېخ عوسمان چەند جار ئېكش بە خزمەتى مەۋلانا گەپشتووۋەتەۋە. جار ئېك لە بەغدا و دوو جار لە ھەورامان كە مەۋلانا لە بەغداۋە بۇ ھاۋىنە خۆرى چوۋە بۇ كۆيستانەكانى ھەورامان.

دەۋرى شېخ عوسمان سىراجودىن پاش كۆچكردنى مەۋلانا بۇ شام

ھەرۋەك چۆن پاش كۆچكردنى مەۋلانا لە سولەيمانييەۋە بۇ بەغدا، شېخ عوسمان لە ھەورامان بە ئىرشادكردنەۋە خەرىك بوۋە، ھەروا پاش كۆچكردنیشى لە بەغداۋە بۇ شام لە ئىرشادكردنى خۇيدا بەردەوام بوۋە. لە ناۋچەى ھەورامان و باباندا مەۋلانا خەلىفەيەكى لە شېخ عوسمان شايانتر و لېھاتوتتري نەبوۋە و لە بەر ئەۋەى لە ھەموو لايەكەۋە خەلك پوويان تى كرددوۋە و ھەميشە خانەقاي تەۋيئە پېر بوۋە لە موريد و مەنسوپ كە لە زۆر لاي كوردستان و ولاتانى ئىسلامەۋە ھاتوون.

بەم جۆرە شېخ عوسمان لە ۱۲۳۶ ھەۋە كە مەۋلانا بە يەكجارى كۆچى كرددوۋە بۇ بەغدا و تا ۱۲۸۳ كە خۇى كۆچى دوايى كرددوۋە - دوو سالى نەبى كە ھاتووۋە بۇ سلىمانى - لە ھەورامان (تەۋيئە و بيارە) خەرىكى ئىرشاد بوۋە.

ھاتنى شېخ عوسمان بۇ خانەقاي مەۋلانا لە سلىمانى بەتكاي ئەحمەد پاشاي بابان بۇ ماۋەيەك

لە بەرگى يەكەمى ئەم كتېبەدا باسمان كرد كەۋا پاش كۆچكردنى مەۋلانا بۇ بەغدا، بە فرمانى مەۋلانا خۇى، شېخ عەبدوللاى ھىراتى لە سەر خانەقاي مەۋلانا دانىشتووۋە بۇ ئىرشاد و شېخ مەحمود ساحبىى براى مەۋلانايىشى لەگەل بوۋە. ئەم بارە بەم جۆرە ماۋەتەۋە تا مەۋلانا لە ۱۲۴۲ دا فەۋتى كرددوۋە و شېخ عەبدوللاى ھىراتى بە ۋەسپەتى مەۋلانا چوۋە بۇ شام تا لە جىگەى ئەۋەدا دانىشى و تەنيا شېخ مەحمود ساحبىى لەسەر خانەقا ماۋەتەۋە. ئەۋيش پاش ماۋەيەك سلىمانىى بەجى ھېشتووۋە و چوۋە بۇ شام و شېخ ئەحمەدى ھەولېرىيان لە شامەۋە ناردوۋەتەۋە بۇ سلىمانىى بۇ سەر خانەقا. ئىتر ۋەزەكە بەم جۆرە درىژەى كېشاۋە و موريد و مەنسوبى نەقشبەندى ھەموو تىكرا لە خانەقادا پىكەۋە خەتميان كرددوۋە تا كاتى كە شېخ لوتفوللا نا و مەلا

عوسمانى بالىكى كە لە موريدانى شىخ عوسمان بوون ئەپۇن بۇ ھەورامان بۇ سەرلىدانى شىخ. پاشا گەرەنەوھيان ئىتر شىخ ئەحمەدى ھەولپىرى رېگايان نادا لەناو خانەقاي مەولانا خەتم بىكەن، ئەوانىش ئەپۇن لە مزگەوتى مەلا عوسمانى بالىكى خەتم ئەكەن و ئادابى تەرىقەت بە جى دىنن. شىخ ئەحمەدى ھەولپىرى ئەمەيش بە بەرەركانى دائەنى بۇ خۇى و ئەچى لاي ئەحمەد پاشاى كورپى سولەيمان پاشاى بابان و شكاتيان لى ئەكا. ئەحمەد پاشا لەم بارەوھ نامەيك بۇ شىخ عوسمان سىراجودىنى ئەنوسى بۇ تەوئلە. شىخىش زۆر بە ناسكى وەلامى نامەكەى ئەداتەوھ. كە ئەحمەد پاشا نامەكە ئەخوئىنئەتەوھ، زۆر شادمان ئەبى و خووشەويستى شىخ عوسمان ئەچىتە دلپەوھ و ئارەزووى دپتە سەر ئەوھ بنپىرى بەدوايا لە ھەورامانەوھ بېھىنى بۇ سلېمانى و لەسەر خانەقا داينى.

پاشا ئەمە زۆرى پى ناچى سولەيمان پاشاى باوكى ئەحمەد پاشا كۆچى دوايى ئەكا و ئەحمەد پاشاى كورپى لەجى دائەنىشى^(۶). ئەمجار ئەحمەد پاشا لەسەر ئارەزووھەكى خۇى بە دواى شىخ عوسماندا ئەنپىرى و لە سالى ۱۲۵۴د لە ھەورامانەوھ ئەبھىنى بۇ سلېمانى و لەسەر خانەقاي دائەنى بۇ ئىرشادكردنى موسولمانان. كە شىخ ئەحمەدى ھەولپىرى ئەمە ئەبىنى و تى ئەگا خەلكى سلېمانىش ھەرەكە ئەحمەد پاشا ئارەزوويان لەوھىيە شىخ عوسمان بەسەر خانەقاوھ بى، بېدەنگ ھەموو كاروبارى خانەقا ئەداتە دەستى شىخ عوسمان. پاشا دامەزراندنى شىخ عوسمان لەسەر خانەقا خەلكىكى لە جاران زۆرتەر پووى تى ئەكەن و وەختە بلپين دەورى ئىرشادى مەولانا لە خانەقادا تازە ئەبىتەوھ. عەبدوللا پاشاى مامى ئەحمەد پاشايش شىخ ئەحمەدى ھەولپىرى ئەباتە زەردىاواى قەرەداغ و خانەقاھەكى لەوى بۇ ئەكاتەوھ، دەستى تيا ئەكا بە ئىرشاد.

(۶) سولەيمان پاشا لە سالى ۱۲۵۴ى ھىجرەتدا كۆچى دوايى كردوھ. نالى لە لاواندەنەوھى سولەيمان پاشا و پىرۇزبايى لىكردنى ئەحمەد پاشاى كورپىدا قەسىدەھەكى ھەيە بەم بەيتە دەست پى ئەكا:

تا فەلەك دەورەى نەدا سەد كەوكەبى ئاوا نەبوو
كەوكەبەى مېھرى موبارەك تەلەتەى پەيدا نەبوو
شىخ مەعرووفى نۆدپىش ھەر لەم سالەدا كۆچى دوايى كردوھ.

لهو ماوهيهدا كه شَيْخ عوسمان له خانهقا بووه، جار جاريش سهر له ههورامان ئەداتهوه و ماوهيهك لهو ناوانه ئەمىنى و يهك له خهليفهكانى له جىي خۆى له خانهقا بهجى ئەهئىلى. جارى لهو جارانه مهلا حاميدى^(۷) كورپى مهلا عهلبى بيسارانى له جىي خۆى دائهئى كه پياويكى زانا و هوشيار و شارهزاي ئوسولوى دين و تهريقهت و مهلايهكى باش بووه و بو كاروبارى دنياى خانهقايش ههروا ليهاتوو بووه. ئەوكاته رېكهوتى فهريمانهوايىي عهبدوئلا پاشاي بابانى كردوو و سهردهمى ئەحمهد پاشا نهبووه. لهم وهختهدا شَيْخ ئەحمهدى ههوليرى و شَيْخ فهتاحى كورپى حهमेخانى براى مهولانا كه له پياوماقوولانى بنهمالهئى مهولانا بووه، به بيانوى ئەوهوه كه گوايا شَيْخ عوسمان گهلى جار خانهقا بهجى ئەهئىلى و ئهرواتهوه بو ههورامان و خهليفهيهكى خۆى له جىي دائهئى و رهوايش نيبه تا خهليفهئى مهولانا وهستاى كهسى تر سهريههشتى كاروبارى دينى و دنيايى خانهقا بكا و بهرهزامهندي عهبدوئلا پاشايش، داوا له مهلا حاميد ئەكهن خانهقا به جىي بئلى و ئەلئين ئەبى شَيْخ ئەحمهد بهسهه خانهقاوه بى. شَيْخ فهتاحيش پىي ئەلئى ئيمرو تهنيا دوو كهس له جىي مهولانادا به كارى ئيرشاد دين شَيْخ تههاى شهزمينى و شَيْخ عوسمانى تهويئله، بهلام شَيْخ عوسمان زوو ئيجازهئى خهلافهت ئەدا و ئەمه ناشى. بو نمونه بيستوووه ئيجازهئى خهلافهتى به دوو مندالى قهرهداغى داوه.

مهلا حاميديش له وهلامى شَيْخ فهتاحا ئەلئى: من له جهنابى شَيْخ عوسمانم بيستوووه فهريموويهتى ئەوهندهئى لئ ئەزانم كه چه زههتى مهولانا خاليد (قدس سره) له چ حالئىكا ئيجازهئى داوه به من. ئەگهر به هوى بهرهكاتى ئەوهوه روژى سهد كهس بگهنه ئەو حالهته، من ئيجازهيان ئەدهمى چونكه عومريكى زورم لهم رېگايهدا له خزمهتى مهولانادا بهسهه بردوووه. من ئەيشزانم كه مهبهستت لهو دوو منداله شَيْخ عهبدوئلاو شَيْخ موحهممهدى كورپانى شَيْخ عهبدواللهتيفى قهرهداغييه (كه دوو گهنجى خوئندن تهواوكردوى له خواترس و تهريقهت وهگرتهو بوون). من خووم لهوى بووم كه شَيْخ عوسمان ئيجازهئى دانئى. نامهئى بو شَيْخ ئەحمهدى ههوليريش نووسى و بوئى نووسى وامان به باش زانى ئەم دوو كوره ئيجازه بدهين و بيانئيرينهوه بو خزمهتتان تا به

(۷) ئەم مهلا حاميده خۆى نووسيوويه لهسهه ئاموژگارىي شَيْخ موحهممهد سادقى مازى بنى، له دهورويهري ۱۲۵۰ى هيجرهتدا، هاتوووه بو خزمهتى شَيْخ عوسمان. پاشانىش باسى ئەمه ئەكهين.

پېي فەرمانى ئىوھ بچوولتېنەوھ. ھەز ئەكەم ئىوھېش بۇ بەرھەت ئىجازەيان بەدەنى تا سەرکەوتوو و خاوەن بەرھەت بن. لەو کاتەيشەوھ کە گەر اونه تەوھ بۇ قەرەداغ ملپېچىيان لە فەرمانى شېخ ئەھمەد نەکردووھ و ھەر بەھۆى ئەوھوھ کە خەلک ئەو دووکورپەيان خۆش ئەوئ و باوهرپەيان پېيان ھەيە، ھەق وایە کە شېخ ئەھمەدېش زۆرتەر چاودېرىيان بکا، نەك بېن بە ماىەى دال ئېشانی ئەوېش و جەنابېشتان.

ئېتر پاش ئەم چەند قسەيە مەلاھامېد خانەقا بە جېى دېلى و ئەگەرپتەوھ بۇ بيارە بۇ خزمەتى شېخ عوسمان و رووداوەکەى بۇ ئەگېرپتەوھ. شېخېش حالى ئەبى کە دەور گۆراوھ و دەورى ھوكمدارى ئەھمەد پاشا نەماوھ و مانەوھى لە سلېمانى ئەبى بە ماىەى پەرېشانی و دل نازارى و ئەمەيش لەگەل ناسکېى نادابى تەرىقەت ناگونجى و بېرار ئەدا لە بيارە بمېنېتەوھ و ھەر لەوئ خەرىكى ئېرشاد بى. ھەر وایش ئەکا و ئېتر تا ئەو پۆژەى كۆچى دواىى ئەکا بە ئېرشادکردن و پېنموونېى موسولمانان و خزمەتکردنېانەوھ خەرىک ئەبى و تالبانى زۆرى تەرىقەت لە ھەموو لایەكەوھ لېى گرد ئەبئەوھ و بە بەرھەتەى ئەو گەلى پياوى خاوەن پاىە پى ئەگەن.

ناوى ھەندى لە خەلىفەکانى شېخ عوسمان سىراجودىن

بە داخەوھ ئاگادارىيەكى باشمان لە بارەى دەورى ئېرشاد و ناو و مېژووئ ژيانى خەلىفەکانى شېخ عوسمان سىراجودىنەوھ بەدەستەوھ نېيە، بۆيە بە ناچارى بەوھەندە دەسبەردار ئەبېن کە ناوى ئەوانەيان بنووسېن کە ناويان لە بەردەستمانايە:

۱- شېخ عەلى تەوئېلەى.

۲- شېخ عەلى سەرگەتى.

۳- شېخ عەبدولکەرېمى سەرگەتى.

۴- مەلا ھامېدى مەلا عەلى بېسارانى (کاتىبى شېخ).

۵- مەلا موھەمەدى ھانەدى (ھانەدى لای سەرگەت).

۶- شېخ موھەمەدى كورى شېخ وەيسى بەرزنجى.

۷- شېخ ھوسەىنى ھەورامى.

۸- سەيد ھامېدى ھەورامى.

۹- مەلا ھەدرودىنى پوواری.

- ۱۰- سەيد قوتبۇددىنى كەلجىنى.
- ۱۱- سەيد موخەمەد ئەمىنى كۆپى سەيد قوتبۇددىنى كەلجىنى.
- ۱۲- شېخ ئىسماعىلى ھەججى.
- ۱۳- حاجى مەلا ئەخمەدى نۆتەشەيى كۆپى مەلا عەبدولرەھمانى نۆتەشەيى موفتىيى سلېمانى.
- ۱۴- مەلا موخەمەد ئەمىنى نۆتەشەيى.
- ۱۵- مەلا مەحمۇدى دىشەيى باوكى مەلا عەبدوللانى موفتىيى سە.
- ۱۶- سەيد شەھابۇددىنى طالىشى دانىشتووى دىشە.
- ۱۷- مەلا ئىبراھىمى جوانرۆيى.
- ۱۸- مەلا ھەسەنى جوانرۆيى.
- ۱۹- مەلا فەتھوللانى كۆپى مەلا شەرىفى جوانرۆيى كە لە رېزاوى لاي زەھاو بوو.
- ۲۰- سەيد قانۇنى خانەگايى.
- ۲۱- سەيد عەبدولھەكىمى خانەگايى.
- ۲۲- سەيد بايەزىدى خانەگايى.
- ۲۳- سەيد عەبدولرەھمانى خانەگايى.
- ۲۴- سەيد شاكەرەمى تاوھگۆزى.
- ۲۵- سەيد عەبدولرەھىمى تاوھگۆزى (مەولەوى).
- ۲۶- شېخ يەققووب بەگى كۆپى عەبدوللانى بەگى شەرەفبەيانى.
- ۲۷- شېخ موخەمەدە كوردە.
- ۲۸- سەيد عەبدولقادرى مەشھور بە خەلىفە قادىر.
- ۲۹- مەلا عەبدوللانى چۆرى.
- ۳۰- شېخ ھەمەسەدق وەزىرى دانىشتووى سەولاوا.
- ۳۱- سەيد قاسمى نىگلى.
- ۳۲- شېخ ھوسەينى باقلاوايى.
- ۳۳- مەلا موستەفانى كەلاتى.
- ۳۴- شېخ ھەمە سادقى مازى بن.

- ۳۵- مهلا قاسمی پایگه لانی.
- ۳۶- مهلا مووسای پایگه لانی.
- ۳۷- مهلا حیدری ئه ویههنگی.
- ۳۸- مهلا عهبدولکه ریمی ئه ویههنگی.
- ۳۹- شیخ شوکرو لالی سنهیی.
- ۴۰- شیخ مهحمود باقر سنهیی.
- ۴۱- مهلا مهحمودی سنهیی.
- ۴۲- شیخ موحه مدهی سمیرانی.
- ۴۳- مهلا موصطه فا شیعری.
- ۴۴- شیخ موصطه فا سه قزی.
- ۴۵- سید عهبدولکه ریمی موکریانی مه شهووربه سید زهینه ل.
- ۴۶- مهلا موحه مدهی هه وشاری.
- ۴۷- مهلا یوسفی پالا وایی مه شهوور به شیخ بورهان.
- ۴۸- مهلا موحه مدهی بانهیی.
- ۴۹- شیخ فهتاح شلیری که له بالیکه ده ئیرشادی کردوه.
- ۵۰- مهلا عهبدولکه ریمی هه له بجهیی.
- ۵۱- شیخ سوله یمانی چنارهیی.
- ۵۲- شیخ ئیسماعیلی سوله ییی به رزنجی.
- ۵۳- شیخ موحه مدهی قهره داغی له نه وهی شیخ حه سه نی گل زهرده و دانیشتوری دئی چه می سمۆر.
- ۵۴- شیخ عهبدولالی قوتب کوری شیخ له تیفی قهره داغی.
- ۵۵- شیخ موحه مدهی برای شیخ عهبدولالی قوتب.
- ۵۶- شیخ عهبدولپرهمانی ئیبنولخه یاتی قهره داغی.
- ۵۷- سید موحه مده ئه مینی زه ویمه ریی قهره داغی.
- ۵۸- شیخ موصطه فای کوری شیخ حه مه عه لیبی نه وتیی قهره داغی.
- ۵۹- شیخ عهبدولپرهمانی کوری موحه مده به گی مه ولان به گ که زو موریدی شیخ

- عبداللّای قوتب بووه و له خزمهتی شیخ عوسمان سیراجودیندا تهواوی کردووه.
- ۶۰- مهلا عوثمانی بالهخی.
- ۶۱- مهلا عوسمان کورپی حاجی ئیسماعیلی کانی کهوهیی.
- ۶۲- مهلا موحهمهدی کورپی مهلا خدری سولهیمانیی.
- ۶۳- شیخ حوسهینی کورپی ئهوپرحمان بهگی خهزنهدار.
- ۶۴- شیخ حهمهسالحی کورپی ئهوپرحمان بهگی خهزنهدار.
- ۶۵- مهلا عومهری جلهمؤردی.
- ۶۶- شیخ حهسهنی کهرکووکی.
- ۶۷- شیخ جهوادی کهرکووکی.
- ۶۸- مهلا عومهری عومهر گومبهدی.
- ۶۹- مهلا ئیبراهیمی کوئسنجقی.
- ۷۰- مهلا موحهمهده ئهمینى کوئسنجقی.
- ۷۱- مهلا موستهفا که له کوئسنجق ئیرشادی کردووه.
- ۷۲- مهلا موصلهفای بلّباس.
- ۷۳- مهلا ئهحمهدی شاوری.
- ۷۴- مهلا وهیسی.
- ۷۵- مهلا شیخ نهبیی ماویلی.
- ۷۶- مهلا تههای بالهکی.
- ۷۷- مهلا محموودی رهواندزی
- ۷۸- مهلا موحهمهده که پیشان موریدی شیخ نهبی بووه.
- ۷۹- مهلا عهلیی بیّتواتهیی.
- ۸۰- شیخ عهلیی بالیسانی.
- ۸۱- مهلا ئهبوویهکری ههولیری.
- ۸۲- مهلا موحهمهدی ههولیری مهشهور به شیخی چۆلی.
- ۸۳- سهید حوسهین ئهفهنیدی ئهستهموولی.
- ۸۴- عهلی ئهفهنیدی حاکمزادهی ئینطاکییه.

۸۵- مه‌لا موحه‌مه‌دی خه‌لکی سعه‌رت.

۸۶- مه‌لا موحه‌مه‌دی قوره‌یشیی دیاربه‌کری.

ئهم خه‌لیفانه‌ی شیخ عوسمان سیراجودین ئه‌وانه‌ن که مه‌لا حامیدی مه‌لا عه‌لی بیسارانایی کاتبی شیخ له‌ کتیبی (ریاض المشتاقین) دا^(۸) نووسیون، که زیاتر ئیجازنامه‌ی خه‌لافه‌تیش هه‌ر ئهم ئه‌ینووسییه‌وه.

به‌لام من باوه‌رم وایه مه‌لا حامید ته‌نیا ناوی ئه‌وانه‌ی له‌و کتیبه‌دا نووسیوه که له‌ کاتی دانانی کتیبه‌که‌دا خه‌لیفه بوون، ئه‌گینا شیخ عوسمان گه‌لی خه‌لیفه‌ی تریشی بووه. بۆ نمونه‌ن من خۆم خه‌لافه‌تنامه‌ی شیخ عه‌بدوله‌هادیی تالشیم دیوه که چی ناویشی له‌ (ریاض المشتاقین) دا نییه. هه‌روا شیخ خزری باوکی شیخ جه‌واد له‌ گه‌ره‌کی ئیمام قاسمی که‌رکوک، خه‌لیفه‌ی شیخ بووه. مه‌لا عومه‌ری کوپی مه‌لا عه‌بدوللای کوپی مه‌لا ئیبراهیمی عومه‌ر گومبه‌تی^(۹) و شیخ عه‌بدولکه‌ریمی ده‌گا

(۸) مه‌لا حامید ئهم کتیبه‌ی بۆ باسی مه‌ولانا خالد و شیخ عوسمان سیراجودین و شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین و براکانی داناوه. هیشتا له‌ چاپ نه‌دراوه. دانه‌یه‌کی له‌ کتیبخانه‌ی شیخ موحه‌مه‌د ئه‌مینی کاکه شیخ (کاردۆخی) دا هه‌یه، وینه‌یه‌کیشی به‌ فۆتۆکۆپی لای منه. کتیبه‌که‌ ۴۳۰ لاپه‌ره‌یه.

(۹) ئهم مه‌لا عومه‌ره‌ کوپی مه‌لا عه‌بدوللای کوپی مه‌لا ئیبراهیم و برازای مه‌لا ئه‌حمه‌دی عومه‌ر گومبه‌تییه که به‌ فازلی ده‌ربه‌ندی به‌ناووبانگ بووه و له‌گه‌ل موفتیی زه‌هاوی موناژه‌ری توندی بووه. له‌قه‌بی ده‌ربه‌ندی له‌سه‌ر ئه‌وه هه‌لگرتوووه که وه‌ختی خۆی له‌ ناو ده‌ربه‌ندی کرماشانه‌وه کۆچیان کردوووه له‌ کوردستانی عێراق نیشه‌جی بوون. مه‌لا ئه‌حمه‌دی فازلی ده‌ربه‌ندی مامی له‌گه‌ل موفتیی زه‌هاوی پیکه‌وه لای مه‌لا عه‌بدولره‌حممانی رۆژبه‌یانی خۆیندووینانه و ئیجازه‌یان له‌ وه‌رگرتوووه. ئیجازه‌ی رپوایه‌تی سه‌حیحه‌ینی بوخاری و موسلیم و عیلمه‌کانی تری له‌ مه‌لا یه‌حیای مزوریش وه‌رگرتوووه. ئه‌مه‌ش سووره‌تی ئیجازه‌نامه‌که‌یه:

بسم الله الرحمن الرحيم.

«الحمد لله رب العالمين. والصلوة والسلام على سيد المرسلين محمد وآله وصحبه أجمعين. أما بعد، فاني أجزت ولدي القلبي الملا احمد ابن الحاج ابراهيم العمرگنبدی بأن يروي عني صحيح البخاري ومسلم وباقي كتب الحديث وكذلك كتب الفقه على سائر العلوم، كما أجازني مشايخي الإعلام. وأنا الحقيير يحيى بن خالد الكردي المزوري عفا الله تعالى =

شېخانی لای بیاره و شېخ علی بیاری و خلیفه همه مرادی باوکی شېخ همه ئەمینی سرگه تی و شېخ عبداللای دهمه یه وی و حاجی عیوهزی پاوهیی و مه لا عبدالباقیی پاوهیی و شېخ سولهیمانی کهیمنه ییش هه روا خلیفه ی شېخ عوسمان بوون و ناویشیان له کتیبه کهی مه لا حامیددا نییه، جا یا پاش دانانی کتیبه که ئەمانه بوون به خلیفه، یا له کتیبکی تردا ناوی نووسیون و بهر چاوی ئیمه نه که وتوو. شېخ عوسمان سیراجودین، گهلی مه نسوویی خاوهن پایه ییشی بووه که نه بوون به خلیفه وهک:

- ۱- شېخ شریفی په نجهیی.
- ۲- شېخ علی کوری شېخ سه عدوللا.
- ۳- سهید هیدایهت.
- ۴- شېخ همه سه عید.
- ۵- ئەحمه د پرسی.
- ۶- شېخ عبداللای مرادوهیسی شه میرانی.
- ۷- شېخ همه سه عیدی هه له بجهیی.
- ۸- مه لا ئەحمه دی رهواندزی.
- ۹- مه لا صالح سنهیی.
- ۱۰- شېخ موحه مه دی فیراقی.
- ۱۱- مه لا محموودی ته ویلهیی.
- ۱۲- شېخ حوسهینی پشتکیوی (۱۰).

= عنهما. سنة ۱۲۴۵ ألف ومنتین و خمس وأربعین هجرية. (توکل یحیی علی ربه). ئەم رستهی دواپییه نه خشی موره که یه تی. ئەم مه لا عومهره مامی مه لا عومهری عومهر گومبه تی خه تیپ و پېشنویژی مزگه وتی ئیمام قاسمی که رکوک که تا ئەم چهند ساله ی دواپییه ما بوو. (۱۰) ئەم شېخ حوسهینه که خه لکی پېشتکیوی هۆرین و شېخان بووه، باوکی حاجی شېخ عارفی قزله باته. وهختی خۆی له ناوچه ی هۆرین و شېخان دانیشتون، پاشان شېخ عومهر زیاتودین ناردوویه بۆ هه رگینه ی لای پینجۆین و له وی کۆچی دواپییه کردوو.

- ۱۳- شیخ موحه‌م‌دی هاروونی.
- ۱۴- شیخ ئه‌حمه‌دی زه‌هاوی.
- ۱۵- ئه‌حمه‌د پاشای بابان.
- ۱۶- ئه‌حمه‌د به‌گی وه‌له‌د به‌گ.
- ۱۷- مه‌لا داودی دشه‌یی.
- ۱۸- شیخ عومه‌ری خه‌لیفه^(۱۱).
- ۱۹- مه‌لا ئه‌حمه‌دی کانی هه‌مزه.
- ۲۰- مه‌لا مه‌حموودی وئووبه.
- ۲۱- ره‌زاقولی خانی حاکی سنه.
- ۲۲- شیخ موحه‌م‌دی که‌مانگه‌ر.
- ۲۳- سه‌ید موحه‌م‌دی خانه‌گایی.
- ۲۴- ئاغا فه‌تاحی میرزا فه‌ره‌جوللای وه‌زیر.
- ۲۵- موحه‌م‌د به‌گی ئه‌حمه‌د به‌گ.
- ۲۶- عه‌لی ئه‌فه‌ندی موقتی ئه‌نطاکییه.
- ۲۷- عه‌زیز به‌گی حوسه‌ین به‌گ.
- ۲۸- مه‌لا مه‌عرووفی مه‌نده‌لاوی.
- ۲۹- فه‌قی مه‌حموودی سابوونچی.
- ۳۰- هه‌مه‌سادی خانی حاکی جوانرۆ.
- ۳۱- ئه‌حمه‌د قاره‌مان.
- ۳۲- میرزا ئه‌کبه‌ری سنه‌یی.
- ۳۳- مه‌لا سالحی سنه‌یی.

(۱۱) ئه‌م شیخ عومه‌ره له مه‌ردۆخییه‌کانی قه‌رده‌داغه و به شیخ هۆمه‌ر به‌ناووبانگ بووه.

دارایی و باری گوزهرانی شیخ عوسمان سیراجودین

وهك به بهلگه و نیشانه‌دا دهرئه‌كه‌هوی شیخ عوسمان سیراجودین زور له دنیا و په‌یوه‌ند به دنیاوه دور بووه و له‌گه‌ل نه‌و ته‌مه‌نه دریزه‌دا که رای بواردووه که ۸۸ سال بووه نه‌مبیس‌تووه مه‌راقی دنیا و دارایی پیکه‌وه‌نانی بووبی. له دوا ساله‌کانی ژیانیا له‌و باخچه‌یه‌دا که نه‌که‌و‌یته داوینی دئی ته‌و‌یله‌وه و به میرات له باوکیه‌وه بو‌ی ماوه‌ته‌وه خانه‌قایه‌کی ساده‌ی دروست کردووه. پاش وه‌فاتی خویشی شیخ مه‌حه‌مه‌د به‌هائودینی کورپی چند هۆده‌ی یه‌ک قات و دو قاتی به‌ده‌وریدا دروست کردووه. له‌وه به‌ولاره نه‌مبیس‌تووه له ته‌و‌یله‌ مولک و مالیکی بووبی. به‌لی چهمی هانه‌گرمه‌له له ژور دئی بیاره‌وه دوو باخی بووه، یه‌که‌م باخی (لاروه) که ئیستا وه‌قفه و هیی خانه‌قای بیاره‌یه و دووم باخی (سو‌سی) که به میرات که‌وتووه‌ته ده‌ستی شیخ مه‌عرووفی کورپی و میراتگرانی ته‌ویش فرۆشتوویانه به هانه‌گرمه‌له‌یی. له بیاره‌یش باخی (مله‌گای چنار) و (باغی قادر ئاغا‌ی بووه. باخی مله‌گای چناری وه‌قف کردووه و ئیستایش هه‌روا وه‌قفه. باخی قادر ئاغایش به میرات که‌وتووه‌ته ده‌ستی حاجی شیخ عه‌بدولرهمانی کورپی و له‌و‌یشه‌وه بو شیخ تاجوددینی کورپی ماوه‌ته‌وه و ته‌ویش فرۆشتوویه به شیخ نه‌جمودین.

شیخ عوسمان سیراجودین زور قانیع و زاهید و ده‌ست له دنیا‌دا شۆردووبووه. ته‌نانه‌ت ته‌لین که که‌رسته‌ی چایی لپنانی وه‌ک قوری و سه‌ماهر و پیاله و ژیرپیا‌له‌ی دیوه، تووره‌بووه و به هه‌ورامیانه و توویه «لاش به‌ردی. ئینه ئه‌سبابو فیرعه‌ونیا» واته: لای به‌رن، ته‌م شتانه که‌لوپه‌لی فیرعه‌ونن، واته ته‌بن به هوی فیز و دهمار و خوا له بیرچوونه‌وه و دنیا‌په‌رستی.

هه‌روه‌ها بیستومه‌ بیا له سه‌ر دۆستایه‌تی ناوبه‌ینی شیخ عوسمان سیراجودین و شیخ عه‌بدولرهمانی تاله‌بان‌ی مه‌شهور به (خال‌یص)، شیخ عوسمان، شیخ عومه‌ری کورپی ته‌نیری بو ته‌کیه‌ی تاله‌بان‌ی له که‌رکوک که له‌وئ له‌گه‌ل شیخ عه‌لیی کورپی شیخ عه‌بدولرهماندا پیکه‌وه بخوینن. پاش ماوه‌یه‌ک شیخ عوسمان چاوی به ده‌رویشیکی شیخ عه‌بدولرهمان نه‌که‌وئ که له که‌رکوک‌وه‌هه‌راوه‌ته‌وه پرسباری لی ته‌کا: عومه‌ری کورم چۆن بوو؟ ته‌ویش ته‌لی: زور چاک بوو، به‌یانی و ئیواره له مال‌ی

شیخهوه و به سینی خواردنی چاک بو ئهو و شیخ عهلیی کوری شیخ دی. که شیخ عوسمان ئه مه ئه بیسی په له پهل نامه یه که بو شیخ عه بدولرهمان ئه نیری تکای لی ئه کا زووبه زوو عومهری کوری بو بنیریته وه با له قه ناعهت کردن و قنیات کردن به تووه په قه ی هه ورامان نه که وی.

به کورتی، خانه دانی شیخ عوسمانی ته ویله وهختی خوئی له سه ر چوار بناغه دامه زراوه: یه که م - شوینکه وتنی شهرع و لانه دان له ریپازی ناین. دووهم - لانه دان له ریگای زوهد و قه ناعهت و نه که وتنه دوا ی رابواردن و ئاره زووبازی. سییه م - تیکه ل نه بوون به و که سانه ی که خاوه نی دنیان چ به ئیداره و چ به دارایی. چوارهم - فه راموشی نه کردن له خزمه تی دلدا.

سه فه ره کانی شیخ عوسمان سیراجودین

وه کو له کتیبی (بارقات) ی شیخ مه حه ممه دی سیمرانی و (ریاض المشتاقین) ی مه لا حامیدی کاتبی شیخه وه ده رئه که وی و له پیاوانی باوه ریپیکراویشه وه بیستراوه، شیخ عوسمان سیراجودین له سه رده می خه لیفه یی و له سه رده می ئیرشادی سه ره بخویدا چه ند سه فه ری کردووه:

یه که م - کاتی که مه ولانا له به غدا بووه و شیخ عوسمان له هه ورامان، شیخ سه فه ریکی سنه ی کردووه و ماوه یه که له وی ماوه ته وه ئیرشادی کردووه.

دووهم - سه فه ری بو به غدا بو خزمه تی مه ولانا به هوئی شکاتی حاجی سه ید موحه مه د ناوی خه لیفه ی مه ولانا وه له وه که شیخ عوسمان ئیجازه ی خه لافه تی به مه لا ئه حمه دی کو له ساره یی داوه و گوایه مه لا ئه حمه د شایانی خه لافه ت نییه. سییه م - سه فه ری بو سنه بو ئاشتکردنه وه و دلدانه وه ی حاجی سه ید موحه مه د، به پیی فه رمانی مه ولانا.

چوارهم - سه فه ری بو کو یسنجق، کاتی که دانیشتووی خانه قای مه ولانا بووه له سوله یمانی، له سه رده می ئه حمه د پاشای باباندا، بو چاوپیکه وتنی والی که له وی بووه، به داوای ئه حمه د پاشا.

پینجه م - سه فه ری له هه ورامانه وه بو سلیمانی پاش تیکچوونی بابانه کان بو چاوپیکه وتنی موحه مه د مونیب پاشای موته سه ره پیفی سلیمانی.

شەشەم - سەفەرى بۆرەوانسەر بۆ چاوپېڭكەوتنى موحەمەد سادق خانى ئەرەلانى كە
فەرمانپەرۋاى ئەو ناوہ بووہ.

حەوتەم - سەفەرى بۆ دەگا شېخانى مەريوان بۆ لای ئەمانوللا خانى دووہم كە
مەشھور بووہ بە غولام شاخان بۆ تكاى ئەوہ كە سويا نەھىئىتە سەر
حەسەن سولتانى ھەورامى، بەلام ئەمانوللا خان تكاكەى ناگرى و شېخ بە
دلگرانى ئەگەرپتەوہ. ئەم ئەمانوللا خان پاشان لەگەل مەلا ئەحمەدى
شېخولئىسلامدا دى بۆ بيارە بۆ زيارەتى شېخ و بۆ دلدانەوہى لە سەر
دلگىر بوونى، بەلام شېخ موبالائىكى ئەوتۆى پى ناكا و بە پىچەوانەوہ قەدر
و حورمەتتىكى زۆرى شېخولئىسلام ئەگرى.

خىزان و منالەكانى شېخ عوسمانى سىراجودىن

شېخ عوسمانى سىراجودىن پاش ئەوہى بووہ بە خەلىفەى مەولانا، لە تەمەنى ۳۳
ساليدا يەكەم ژنى ھىناوہ. حاجى شېخ موحەمەدى سمىرانى لە كىتېبى (بارقات)دا
نووسىويە شېخ لە سەرەتاي مالدارىيەوہ تا كۆچى دوايىيى كىر دووہ ۱۸ ژنى ھىناوہ. ئىمە
لېرەدا ئەوہندە كە بۆمان ساغ بوويپتەوہ، ناوى ئەم حەرمانەى ئەنووسىن. ھەرۋەھا
ناوى ھەموو كوپ و كچەكانىشى ئەنووسىن و ھەر كەسى ھەلەيەك يا ناتەواوييەكى تيا
بەدى ئەكا سوپاسى ئەكەين ئەگەر ئاگادارمان بكا و ھەلەكانمان بۆ راست و
ناتەواوييەكەمان بۆ پىر بكاتەوہ.

خىزانى يەكەمى خاتوو تلىخانى كچى عەبدووللا بەگى شەرەفبەيانى و خوشكى
يەعقوب بەگ بووہ كە يەككە لە خەلىفەكانى.

خىزانى دووہمى خاتوو پەريخانى كچى زەكەريا ناوى تەوئىلەيىيە. لەم ژنە كورپىك
و سى كچى بووہ. كورپەكە ناوى عەبدولحەكىم بووہ و پيش بالغبوون مردوہ.
كچەكانىش عايشە و عاسمە و فاتمە بوون.

خىزانى سىيەمى نوورىجان لە سەيدەكانى بەلەبزانى ئەويەرى سىروان بووہ. ئەوہى
من بىزانم لەم ژنەى كورپىكى بووہ ناوى مەرووف بووہ و گەورە بووہ و ژنى ھىناوہ و
كورپىكىشى بووہ ناوى شېخ قادر بووہ، بەلام ھەر لە سەردەمى ژيانى شېخ خۇيدا مردوہ
و لە قەبرىستانى دىي تەوئىلە كە بە قەبرىستانى بابا (سەرھەنگ) بەناويانگە نىژراوہ.

نهوہی شیخ قادر نیستا له بیاره ههن.

خیزانی چوارهمی خاتوو خورشیده که له بهگزادهکانی ماوهتی چوارتایه. لهم خیزانهی شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین و شیخ عومه‌ر زیائودین و چهند کچیکیشی بووه. خیزانی پینجه‌م وا مه‌شهووره برزای مه‌ولانا بووه. لهم خیزانهی شیخ عه‌بدولپرهمان و کچیکی توحفه ناوی بووه.

خیزانی شه‌شمی نوور شه‌ره‌ف خانمی کچی موحه‌مه‌د ئا‌غایه که له ئا‌غواتی پژده‌ره. لهم خیزانهی کوریکی بووه ناوی شیخ ئه‌حمه‌د بووه.

خیزانی هه‌وته‌می جانی خانمه که له بهگزادهکانی سنه‌یه. برایه‌کی بووه ناوی میرزاعه‌بدولعه‌زیم بووه. حاجی شیخ موحه‌مه‌دی سمیرانی له (بارقات) دا باس ئه‌کا. له باره خیزانه‌کانی تریه‌وه هی مه‌علوما‌تیکم ده‌سگیر نه‌بووه. ناوی کوره‌کانیشی ئه‌مانه‌ن له‌گه‌ل سالی هاتنه دنیا و کوچکردنی ئه‌وانه‌یاندا بیزانم:

۱- عه‌بدولحه‌کیم.

۲- مه‌عرووف (۱۲۵۱-۱۲۷۷).

۳- موحه‌مه‌د به‌هائودین (۱۲۵۲-۱۲۹۸).

۴- عه‌بدولپرهمان ئه‌بولوه‌فا (۱۲۵۳-۱۲۸۵).

۵- عومه‌ر زیائودین (۱۲۵۵-۱۳۱۸).

۶- ئه‌حمه‌د شه‌مسودین (۱۲۶۶-۱۳۰۷).

پاشان به‌دریژی باسی ئه‌م کورانه‌ی ئه‌که‌ین. له‌باره‌ی کچه‌کانیشیه‌وه، پاش لیکۆلینه‌وه و پرسیار له‌گه‌لی که‌سی شاره‌زا له‌م بنه‌ماله‌یه و له‌خه‌لکی ته‌ویله، ناوی شازده له‌کچه‌کانی شیخ بو ساغ بووه‌وه، وا لی‌ره‌دا ئه‌یاننوسم:

۱- عایشه، شووی به‌مه‌لا نه‌زیری ته‌ویله‌یی کردووه.

۲- فاته‌مه، شووی به‌هسته‌ هۆمه‌ری ته‌ویله‌یی و پاش ئه‌و شووی به‌هسته‌ عوسمان کردووه.

۳- خه‌دیجه، شووی به‌شیخ عه‌لیی سه‌رگه‌تی کردووه.

۴- لالی، شووی به‌شیخ عه‌بدولکه‌ریمی سه‌رگه‌تی کردووه.

۵- عه‌مه‌ری، شووی به‌شیخ موحه‌مه‌دی کوری شیخ عه‌بدوللای خه‌رپانی و پاش ئه‌و،

- شووی به سەید موحەمەدی کەلجینی کردوو.
- ئەم کچە لە ژنە بەلەبزانییەکە ی شێخە.
- ۶- شەمسییە، شووی بە مەلا موحەمەدی دزاوهری کردوو.
- ۷- ئامینە، شووی بە سەید عەبدولکەریمی زەنبیل کردوو.
- ۸- ئەمنە، شووی بە سەید شەهابی طالشی کردوو.
- ۹- عەزرا، شووی بە سەید نەجمودینی هەمرۆلەبی کردوو.
- ۱۰- توحفە، شووی بە شێخ موحەمەدی قەرەداغی بەرزنجەیی کردوو.
- ۱۱- زوبەیدە، شووی بە شێخ مەحمودی مەردۆخەیی کردوو.
- ۱۲- خورشید، شووی بە شێخ مەحمەدی شێخ وەبسی بەرزنجەیی کردوو کە لە نەوی شێخ حەسەنی گلەزەردە بوو.
- ۱۳- رابیعە، شووی بە شێخ عەبدولرەحمانی کورپی شێخ عەبدوللای خەریانی کردوو.
- ۱۴- قەتعی، شووی بە یەکی لە شێخەکانی خەریانی کردوو.
- ۱۵- عاسمە، شووی بە مەلا قاسمی دزاوهری کردوو.
- ۱۶- ئەمینە، شووی بە رەشید پاشای کورپی موفتیی زەهاوی کردوو لە بەغدا(۱۲).

(۱۲) ئەم کچە ی شێخ لە ۲۱ ی رەجەبی ۱۳۲۱ ی هیجرەتدا کۆچی دوایی کردوو و لە گۆرستانی حەبیبی عەجەمی نۆژراو لە بەغدا. ئەم ئافرەتە بە پارە ی خۆی مزگەوتی حەبیبی عەجەمی تازە کردوو تەو. ئەم چەند بەیتەیش لە کتێلی قەبرەکە ی هەلکەنراو:

هوالباقی

ان القلوب کلها حزینة
 لفقذ ذات عفة فطینة
 سیده قد أدركت حفتها
 وکل نفس بالردی رهینه
 عفوك یا رحمن، یا ربنا
 عن أمة بالله مستعینه
 فی طاعة المولی و مرضاته
 قد أرخصت حیاتها الثمینة
 وللحبیب عمرت مسجداً
 قواعد التقوی به رصینه =

كچىكى تىرىشى بووه شوى به شىخ فەتاحى كورپى شىخ ئەحمەدى ھەولپىرى كردووه
كه له جوانرۇ دانىشتووه.

وھك زانىومە شىخ عوسمان سىراجودىن ھەشت برايشى بووه ناوى ھەوتيان بەم
چۆرەيە: موستەفا، قاسم، ئەحمەد، مەعرووف، حوسەين، عەبدوللأ، مەحمود و ناوى
ھەشتەميانم دەسگىر نەبووه.

كۆچى دوايى شىخ عوسمان سىراجودىن

پاش كۆچى دووھى مەولانا له سلىمانىيەوھ بۇ بەغدا كه لەوئىشەوھ به يەكجارى كۆچ
ئەكا بۇ شام، شىخ عوسمان سىراجودىن، وھك پېشتر باسمان كرد، ئەگەرپتەوھ بۇ
ھەورامان، جگە له دوو سالىك له ۱۲۵۴ھوھ كه له سلىمانى دانىشتووه، ھەر له
ھەورامان ئەبى له بياره و تەوئله و زياتریش له بياره ئەبى، تا له دەوروبەرى ۱۲۷۲دا
بۇ يەكجارى ئەچىتەوھ بۇ تەوئله و خانەقاي تەوئله دروست ئەكا لەوئى نىشتەجى
ئەبى.

له دوا ساللەكانى ژيانىا كاروبارى رېنموونىكردنى موسولمانان ئەداتە دەستى
كورە گەرەكانى: شىخ موھمەد بەھائودىن و شىخ عەبدولرەحمان ئەبولوھفا. خۇى
لهو سالانەدا نەخۇش و گرفتارى ئىفلىجى بووه. مەشھورە ئەوھندە بوردەبار و بەسەبر
بووه كەس لهو ماوھى نەخۇشپەدا ھاوارى لى نەبىستووه و تا كۆچى دوايى كردووه
لهو يەپرى پەزامەندىدا بووه.

سەرەنجام له شوى سى شەمەى ۱۳ى شەشەلانى ۱۲۸۳دا له تەمەنى ۸۸ سالىدا
كۆچى دوايى ئەكا و له ناو باخچەى مولكى خۇيدا له داوئنى دى تەوئلهوھ، نزيك بهو
خانەقايە كه خۇى دروستى كردبوو به خاك ئەسپېررئ. پاش وەفاتى به ماوھىەكى
كەم گەرەترىنى كورەكانى و جىگىرى كه شىخ مەھمەد بەھائودىن بووه

= ثم قضاة وجاورت قبره

فحبذا الجوار والدفينة

وجاءني النداء أن أرحوا

«إلى الجنان ارتحلت أمينة»

هذا قبر المرحومة أمينة خانم قرينة رشيد الزهاوي، توفيت في ۲۱ رجب. الفاتحة.

خانه قاکه‌ی گه‌وره‌ی ئەکا و له ناو باخچه‌که‌دا چەند هۆدیه‌که‌ ئەکاتە‌وه به‌ جوړی که نارامگای شیخ بکه‌وێته ناو یه‌کی له‌ هۆدانه‌وه که که‌وتووته باشووری خانه‌قاوه و نووساوه به‌ دیواره‌که‌یه‌وه. نسأل الله تعالی ان یتغمدهم وایانا بنور رحمته، ویشملنا بسوابغ کرمة و نعمته، بمنه و فضله، آمین.

لاواندنه‌وه‌ی شیخ عوسمان سیراجودین له‌ لایه‌ن

هه‌ندی له‌ شاعیرانی سه‌رده‌مه‌وه

به‌ کوچی دوا‌یی شیخ عوسمان سیراجودین په‌ریشانی که‌وتووته ناو به‌شیکی زۆر له‌ موسولمانانی کوردستانه‌وه، به‌تایبه‌تی ناو خه‌لیفه و مورید و مه‌نسویه‌کانی و ته‌نیا به‌وه که‌میک سه‌بوورییان هاتووته‌وه که شیخ له‌ پاش خو‌ی کورانی وه‌کو شیخ محمود به‌هائودین و شیخ عه‌بدولرهمان نه‌بولوه‌فا و شیخ عومه‌ر زیائودینی به‌جی هیشته‌بوو که دوانی پێشوویان به‌ فه‌رمووده‌ی خو‌ی ئیجازه‌ی خه‌لافه‌تیان درابوو‌یه.

گه‌لی که‌س له‌ ئه‌دیانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی ناوچه‌که‌ بو‌ لاواندنه‌وه‌ی شیخ عوسمان سیراجودین شیعریان داناوه. ئیمه به‌ داخه‌وه پیمان نه‌کرا هه‌موو ئه‌و شیعرا‌نه‌ی بلاو بکه‌ینه‌وه، بو‌یه ته‌نیا دوو پارچه‌یان لی هه‌له‌به‌ژیرین که قه‌سیده‌یه‌کی فارسی مه‌لاحامیدی کاتب و خه‌لیفه‌ی شیخ و ئه‌ویشیان قه‌سیده‌یه‌کی عه‌ره‌بی مه‌وله‌وویه.

ئهمه قه‌سیده فارسیه‌که‌ی مه‌لاحامیده:

بسم الله الرحمن الرحيم

امشب که جهان یکسر پر ناله و فریادست
عالم همه در هم شد تا باز چه غم زاده‌ست
آشوب قیامت خاست یا زمزمه‌ی توحید
که حضرت شیخ ما در حلقه‌ی ارشادست
نه آن و نه این باشد کان پادشه معنی
آهنگ سفر فرمود، عزمش عدم آباد است

فریاد مریدانش، غوغای شهیدانش
از درد فراق او در خاطر ناشادست
(الحق) که وجود او چون سهد سکندر بود
قرنی است که در اسلام این رخنه نیفتاده‌ست
زین پیش که نطق من دعوی فصاحت داشت
در راه ثنای او بی راحله و زادست
حیرت زده‌ام اما در دفتر اوصافش
از فکر که وصاف است این قطعه مرا یادست
سهل است اگر گویم سردفتر ابرارست
جهل است اگر خوانم سرحلقه‌ی او تادست
افراد همه چاکر، او بر همگی سرور
اقطاب همه شاگرد، او بر همه ستادست
صدیق صفت صادق، فاروق نمط عاشق
عثمان دوم باشد این رتبه خدادادست
فرزند علی خوانش زیرا که به عهد خود
کس باب ولایت را این مرتبه نگشاده‌ست
یارب تو ببخش او را در حضرت قدس خویش
آن مقعد صدقی کو مخصوص به امجادست
هم نیک و بد ما را جمله به طفیل او
می بخش و عنایت کن زان روی که معتادست
نصف شب سه‌شنبه، ثالث عشر شوال
این واقعه‌ی عظمی، وین هائله رخ داده‌ست
در فکر شدم کاندرا تاریخ چه بنویسم
ناگاه خرد گفتم (قطب ره ارشاد است) (۱۳)

(۱۳) به حسابی حرفه‌کافی نه‌بجه‌ه نه‌کاته ۱۲۸۳.

تاریخ ظهورش نیز چون (مظهر گل)^(۱۴) باشد
پس سن شریف او هشت از پی هشتادست
رسم است پسر دایم مرآة پدر باشد
فضلی که پدر دارد تفصیل در اولادست
اولاد کرامش را یارب تو حمایت کن
در ظل عنایت تا آن روزی که معیادست
اسرار ولایت را در جمله مضاعف ساز
همچون بر یک حبه که هفتصد افتادست

نهمیش قه سیده عمره بیه که می مه وله وی:

ألا ترى إلى التي بنهيتي
ومهجتي من غمة البلية
لو نزلت منها على الثوابت
أو السما لأنثرت وانشقت
هل لي بدار الهجر من بدار
فدارني لست بدار مقلتي
طور تهي أم قبة القطب لها
أنوار باريء الوري تجلت
بل بان بون بينه وبينها
إذك ذي، وهذه استقرت
أم فلك الأعظم دائر على
قطبه بالفواض اليومية
لكنه كما ترى مختلف
وذي عليها الأمم اجتمعت

(۱۴) به حسابی حرفه کانی نه بجهه نه کاته ۱۱۹۵.

ان لم تكن مشبهاً بها السما
فليست السماء ذات السعة
لاحت كمشكاة بها مصباح
وذلك المصباح في زجاجة
نعم، بها سراج دين المصطفى
ضياء أهل الشرع والطريقة
أعظم بها فأنها سماء
ذات سراج نير ذي بهجة
فما انطفى وما انتفى كان كما
كان لدى ذوي الصفا والفضة
فيستضيء ناعج بداج ساج
داج مناج ربّه لضوأة
ما انبغى ذا الشخص والتشخص
ولا أتى لما سوى الولاية
فمن رآه استيقنته نفسه
ولو ترى ظاهره ذا نكرة
من عيره بسرّه قوافل
جلوة ذات وصفات حلت
تمكينه جلوة بحت الذات
تلوينه ظهور شأن الصفة
ظاهره شرع وورع أكمل
باطنه حقيقة الحقيقة
ان سهل الأمر على حافظه
فاح شذا أسرار الخفية

ولو ترى أخلاقه العظيمة
سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّ الْعِزَّةِ
فالجَهِل من شيمته الجُحودُ
وإنما التصديق للمعرفة
لأغرو في أن لم ير الخفَّاش
لمحة يوح وحدة شعشت
فاض على السوى على السواء
أنوارها، والنقص في القابلة
نيل جري، يا أهل مصر فاشربوا
فالفرق في الفرق اختلقت
فرقت الشريعة الناجية
قلوبها، وفرقة فرقت
كم من قرى قرأه قد أشبعها
كم بلدة جاءت بسوء جاعة
يا عجباً لسالك مسلك
لنفسه لأنفس البرية
أخذ ما جاء به رسولنا
وانتهى عما نهى بقوة
أمر بالمعروف جداً، ونهى
عن كل منكروكل بدعة
هدى به الله تعالى من يشا
وقد غوى ذو فطرة في الفطرة
من ذا الذي صحبه ولم يكن
متصفاً بفرحة أو حسرة

يا فرحةً لجاهدٍ مُستَحيضِ
يا حسرةً لقاعدٍ ذي حسرةٍ
مطيعه مُطيعُ ربِّ العالمِ
عاصيه عاصيه بغيرِ شُبْهَةٍ
مُريدهُ مُريدهُ ذو شرفِ
مَريدهُ مريدهُ ذو نكبةٍ
إذ تمَّ فقرهُ بخيرٍ وخلا
من نفسه و خِلطةِ الكيفيَّةِ
تحرَّكتْ أمواج بحرِ الأحَدِ
اضطربتْ ترتفعُ التطمَّتِ
فانفجرت مياحه فقد جرت
بكلِّ عبْرٍ وبكلِّ شرعةٍ
فسقتِ الزرعِ إلى أن استوى
وبعدما اضطربت وسقتِ
«هدأ اضطراب بحر الواحد»^(١٥)
بِذا بدأ تأريخُ عامِ الهجرةِ

تقدسَ اللهُ تعالى سرُّه
أولاه مولاة تمامِ النعمةِ
لقد أصابَ قلبنا مصيبةٌ
ألْسُنُ كُلِّ فِي أداءِ كَلَّتِ
سهلُ الأمرِ ان مضي وبعده
فمرحباً بسائرِ المضرةِ

(١٥) به حيسابى حوروفى نه بجهد نه كاته ١٢٨٣ كه سالى كوچى دوايى شىخه.

فصبراً أفرغ ربنا تفضلاً
 وفرعاً ثبُط، وقلباً ثبَّت
 ان غرُب الشمسُ، بدا بدرُ الدُّجى
 من شمسنا أنواره استفادت
 أوصافه في ذلك السَّجَنَجَلِ
 حمداً له بعينه انعكست
 فَجَرَّ على الفجرِ الذي طلوعه
 أضحى لنا مُزيح كلِّ ظلمةٍ
 وأصبحت هجرته جَبيرةً
 لكسرةٍ من كثرةِ المُصيبةِ
 وألله الأنجاب والأصحاب
 خير المَلا ذوي العُلا والعترةِ
 نهرَ صلاةٍ وسلامٍ جارياً
 من عَيْنِ رَحْمَةٍ إلى أن تَمَّتْ

نامه كانی شیخ عوسمان سیراجودین

زاتیکی وهکو شیخ عوسمان سیراجودین که مهرجهعی موسولمانانی دهروپشت بووه له ههموو تاقم و پیشهیهک و مورشیدی مورید و مهنسوویکی زوری دوور و نزیك بووه و گهلی کهس ئیشیان تئی کهوتوووه و پهنایان بردوووته لای و گهلی کهسی تریش سکاالی خوئیانیان پی گهیاندوووه، ئەبی له ماوهی له پهنجا سال زیاتر ئیرشادکردن و رپنموونیکردنی موسولمانانا ههزاران نامهیی بو چاککردنی ناوبهینی خهلك، بو نامۆژگاریکردنیان، بو بهدهنگهوهچوونی داد و هاواریان، بو راپهراندنه گهلی جوژه کاروباری دین و دنیایان نووسیپی.

پیاوانی له چهشنی شیخ عوسمانی سیراجودین، ههمیشه کهسانیک بوون نامهیان ههنگرتوون یان لهبهریان نووسیونهتهوه. بهلام لهگهلهوهشدا ههموو نامهیهکیان

هه‌لنه‌گیراوه و نه‌پارێزراوه. ئەم جوۆره نامانه بایه‌خێکی زۆریان بو تێگه‌یشتنی مه‌یدانی هه‌لسوورانی خاوه‌نه‌کانیان، جوۆری بێرکردنه‌وه‌یان، بو ده‌ستنیشانکردنی گیروگرفتی ئاینی و دنیاویی سه‌رده‌میان هه‌یه. ئیمه‌ وایه‌دا ئه‌وه‌ندازه نامانه‌ی شیخ عوسمان سیراجودین ئه‌نووسینه‌وه که ده‌سگیرمان بوون و تکامان له‌ خوینده‌وارانی خو‌شه‌ویستیش ئه‌وه‌یه، ئه‌گه‌ر نامه‌ی تری له‌م بابه‌ته‌یان لا بی، وینه‌یمان بو بگرنه‌وه، به‌لکو له‌ هه‌لیکی ترا بتوانین بلاویان بکه‌ینه‌وه و هه‌رچوون بی کورد واته‌نی ئه‌م چه‌ند نامه‌یه‌ی شیخ به‌ گوێره‌ی «مشتی نمونه‌ی خه‌رواریکه» سه‌ریکی بابه‌تی سه‌رانسه‌ری نامه‌کانیمان بو روون ئه‌کاته‌وه.

نامه‌ی یه‌که‌م

بو کاک ئه‌حمه‌دی شیخی نووسیوه

بسمه سبحانه و تعالی. بعد از تعرض بعرض نخبات تحیات، عرضئه عرصه جلال حلال اشکال غامضة النتائج حافية المناهج علوم حقیقی، و فتاح معاهد قواعد عسیره المدارک عویصه المسالك معارف تحقیقی، الذی وفق بصرف همته نحو بیان المعانی ببديع منطقہ و فصیح کلامه، وفاز ببذل جهده و طاقته بتمهید اصول الدین و بسط فروعه و احکامه، ذی الميل الطبيعي بالتأیید الالهی ریاضه نفسه الرضیة لاکتساب الكمالات الصوریة و المعنویة-- می دارد که اگر چه زره را هوای مهر انور نه درخور است، و مثال خیال در عرصه مدیح آن سرور مانند پشه در گذر باد صرصر است،

همین بس گرچه بس کاسد قماشیم

که در سلك خریدارانش باشیم

درین ولاء، که حامل عریضه شوق و ولاء، مخدوم خجسته مآثر، دوست حقیقی ملاعبه‌القادر، از آنجا که پرتو شمع رخسار آن سرخیل اخیار، جاذب قلوب هر پروانه‌ی دل فگار است، رشته‌ی طاقت و اصطبار را بر سکونت دیار مألوف گسسته است، و شیشه‌ی ناموس و نامرا در شوق و غرام پایبوسی خدام آن مفخر انام شکسته. یقین که انشاءالله الرحمن مضمون اینکه

چو خورشید تابان دهد فیض نور

نه نزدیک محروم ماند، نه دور

ظهور خواهد کرد، این بی ادبی و گستاخی بنا بر اشاره و امر جناب مخدوم مشارالیه
واقع شد، والا

چه یارا سها را که فرخنده مه را

سفارش به خورشید انور نویسد

همین رفعت قدر او بس که خود را

دران حضرت از ذره کمتر نویسد

ظل مکارم وصالی بر فرق اکارم و اعالی ممدود باد. (والتحیة معادة ودائمة إلى
أبد الأباد).

عثمان الخالدي المجددي النقشبندی

نامه‌ی دووهم

بۆ سهید عه‌بدو لڤه‌حیمی تاوه‌گۆزی (مه‌وله‌وی) ی نووسیه

قوه بصارت و قره بصیرت، باعتدال صورت و حسن و زینت سریرت و برکت علانیه
در خلوت و جلوت محبور و مسرور، و چشم بینیش [ش] از همه گردی، و دانشش از همه
دردی دور باد.

و بعد در همه کار تأمل کن تحمل، (اتبع سبیلاً سویاً لا السبل، واصبر كما صبر
أولوا العزم من الرسل)، که حق تعالی تآنی را مستحسن دید، از آن جهت آسمان و زمین
را به شش روز آفرید، والا خود جناب بی چند و چون (إذا قضی أمراً فانما یقول له کن
فیکون)، (أناء اللیل و أطراف النهار) آگاهند. آنانکه رضای خالق را طمع دارند، مخلوق
را اگر به دقت نظر تماشا کنی سربس، نه در مدحشان ثواب پیدا، نه در ذمشان عقاب
هویداست. از قول و فعلت اگر حق خشنود است، خوشنودی خلق همه نابود است، والا
هر کسی هرچه گوید راست، و عاجزی از راستی نه سزاست.

هر کس بهر دوری، و در هر عصر و بهر طوری، فقیر را قدحی گوید، دلت ره پریشانی
نیوید. اگر راست است از عیب خودم خبردارم کن، اگر دروغ است درختی از بستان من
نکنند که عیابان من از مناز فیض ظلم صابون هستند، سیاهی معصیت شسته نشود
مگر به آب غیبت. و علی الخصوص ای دلدار من

خلق در اوضاع و اندر کار من
هر کسی از ظن خود شد یار من
چشم بیرون بر قیاس خود گشاد
وز درون من نجست اسرار من

سرایلان به سرایلم خوانند، کدخدایان کدخدایم دانند، مدرسان در اهل تدریس شمرند،
و ملیسان در زمره‌ی تلبیس گمان برند، بیگانه بیگانه، و خویشانم خویش. آری به هر نوعم
دانی، گویم آری.

گرگزندت رسد ز خلق مرنج
که نه راحت رسد ز خلق نه رنج
بهر پرده که بینی پردگی او است
قضا جنبان هر دل بردگی او است

(لاتنکر الباطل فی طوره، فان بعض ظهوراته، و شأن من شوونه، و حیثیه من
حیثیاته). ظرف را گذاشته، بین آنچه در ظرف است، که

آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است
با دوستان مروت، با دشمنان مدارا

عامل به این مضمون که دری است در صدف مکنون، اسب طبر را بدواند، و خود را به
منزل برساند.

چنان با نیک و بد (عرفی) بسر بر کز پس از مردن
مسلمانان بزمزم شوید و هندو بسوزانند

والسلام. (۱۶)

عثمان النقشبندی

(۱۶) به نیشانه‌ی ئەو پارچه شیعرانەدا که مه‌وله‌وی بۆ شیخ عوسمان سیراجودینی نووسیون،
دیاره که ئەمیش نامە‌ی زۆری بۆ ئەو نووسیوه، به‌لام به‌داخه‌وه تا ئیستا هیچ کام له‌و
نامانه‌م ده‌سگیر نه‌بووه که هەر به‌وه‌لامه‌کانی مه‌وله‌ویدا دیاره زۆریان پڕ بوون له‌ سوژ
و هه‌ستی ناسک. له‌ باسی مه‌وله‌ویدا گه‌رانه‌وه‌یه‌که‌مان بۆ باسی ئەم نامانه‌ ئه‌بی.

نامه‌ی سیّهم

بوّ حاجی موحه‌مهدی سمیرانی نویسیوه

بسمه سبحانه و تعالی. منظور انظار علیه خدام طریقه‌ی انقیه‌ی نقشبندیه، مخلص حقیقی و معتقد علی التحقیق، الحاج شیخ محمد موفق و مؤید باد. نوشته‌ی مهر سرشته‌ات رسید. عبارات ادب آمیز و اشارات شورانگیزت مزه به‌مذاق اشتیاق چشانیید. از استسقای ماء الحیات معنی تقاضا شده بود، این دلالت بر علو استعداد دارد که ماهی وار در قعر دریا (هل من مزید) گویان، و لذت وصال را جویانند، با این ترانه ترنم باید کرد:

نه حسنش غایتی دارد، نه سعدی را سخن پایان
بمیرد تشنه مستسقی و دریا همچنان باقی

وفی الحقیقه گرمی طلب نشانه‌ی وصول به مطلوب است. گر نخواستندی داد ندادندی خواست. شوق حضور درویشان را که اظهار کرده بودی اگر میسر شود نعمتی است علی حده که الفت ظاهر ممد نسبت باطن است. و اگر متعسر است باز گر در یمنی، چو با منی، پیش منی. هر وقت موانع دفع شدند و شوق ملاقات فقرا غلبه کرد، البته ترا بی خواست می‌آورند، والا نیاز و رابطه‌ی قلبی کافی است. در قرب تفاوت نکند بعد مسافت، که مدار کار این طایفه بر سفر در وطن است و گم شدن رابطه دلالت بر قصور طالب نمیکند، بلکه چون قرب مطلوب حقیقی دست میدهد رابطه نیز غیر است.

حاصل اندر وصل چون افتاد مرد

گشت دلاله به پیش مرد سرد

حق تعالی مرا و ترا ازمن و تویی برهاند و به خود برساند. الدع

عثمان الخالدي المجددي النقشبدي

نامه‌ی چواره‌م

دیسان بوّ حاجی موحه‌مهدی سمیرانی نویسیوه

بسمه سبحانه و تعالی. برادر طریق ارشد، فرزندی الحاج محمد موفق و مؤید باد. ارادات نامچه‌ی ایشان با هوای درویشان شرف وصول یافتند و پذیرای خاطر فقیر

گردیدند. امید که درحقیقت نیزمقبول، و مایه‌ی سعادت و حسن خاتمه گردند. حق تعالی سستی طاعت را به شوق و ذوق روحانی مبدل، و از آمیزش هوای نفسانی صاف فرماید، و وسعت در روزی جسدی و روحی اندازد، و خاطر را از وسوسه‌ی که عین نقص و شین است بپردازد. آمین. وصلی الله علی سیدنا محمد وآله وصحبه أجمعین. الدعاء.

عثمان الخالد المجدي النقشبندی

نامه‌ی پینجه‌م

بو موریدانی ناحیه‌ی جوانروی نووسیوه

بعد از حمد و صلوات، حقیر عثمان خالدی مجددی نقشبندی عفی عنه و قدس الله اسرار ساداته، خلفاء و مریدان و منسوبان طریقه‌ی علیه را عموماً، و اهل جوانرود را خصوصاً نصیحت میکند، که سادات طریقه‌ی علیه اگر چه محبت شیخ مقتدا را رکن اعظم سلوک دانسته‌اند، لکن هشیار باشید این به آن معنی نیست که به طریق افراط و تفریط مبالغه در مدح شیخ خود بکنید، و مشایخ سائر طریقه را نفی یا ناقص ثابت نمایید. این خود عین تعصب و تعنت است. خدا و رسول و مشایخ طریق وصول ازین رویه‌ی رديه بزارند، و دل حقیر از این شیوه‌ی ناستوده در آزار است. بدانید و آگاه باشید که طریق وصول الی الله همه حق و ثابتند، و در بین همه طریقه‌ی علیه نقشبندی و قادریه و کبرویه و سهروردیه و چشتیه ممتازند، و این طریقه‌ای که ما برآنیم یعنی طریقه‌ی مجددیه از این پنج طریق ممزوج است. پس هر کی نفی یکی از اینها کرد، چنان است که نفی همه کرده باشد، و آن کس خود را به این نفی کردن از طریقه بیرون آورده باشد، قرین شقاوت ابدی است. خصوص طریقه‌ی علیه‌ی حضرت غوث اعظم رضی الله عنه نفی کردن یا به کسانی خود را به آن حضرت نسبت میدهند به سوء معامله رفتار نمودن، (العیاذ بالله)، چه شأمتی دارد. حضرت مجدد الف الثانی رضی الله عنه حضرت غوث را رضی الله عنه در طریقه‌ی وصول واسطه‌ی فی کل فرموده است که هیچ احدی بی وساطت او در راه سلوک بهره‌ور نخواهد شد پس با منسوبان حضرتش فرضاً اگر کسی به هوس خود را به او نسبت دانه باشد، طوری باید معامله بکنید که گدائی با پادشاهی، مبادا نسبت نقص به منتسبین آن حضرت دهید که (العیاذ بالله) به نقص حضرتش منجر شود. از این ورطه لرزان و ترسان باید بود.

می شنوم از چند نفری از ناهلان آن طرف نسبت به درویشان جناب معدن الایمان و منبع الاحسان و مطلع العرفان شیخ عبدالرحمان (دام مجده) بی ادبی واقع شده، آگاه باشید که اگر این نوع حرکت واقع شود به توبه و استغفاره و ندامت و انکسار آن را تدارک کنید. من خود را خاک قدم ادنی درویشی از درویشان آن آستانه دانسته و میدانم. شما اگر خود را مرید و متعلق حقیر حساب میکنید، باید که چنین باشید.

با مریدان رو به سوی کعبه چون آریم چون
رو به سوی خانه‌ی خمّار دارد پیر ما

و اگر معامله طوری دیگر میکنید، البته مرید نفس خودید. چه لازم که نسبت خود را به حقیر بدهید که بی فایده است.

ترسم نرسی به کعبه ای اعرابی
کاین ره که تو میروی به ترکستان است

و امر به معروف و نهی از منکر هم شرطی دارد که در غالب علمای این روزگار آن شرط مفقود است، چه جای عوام (کالآنعام) که نصیحت را از فضیحت امتیاز نمیدهند، و هوای نفس را از محبت شرع تفاوت نمی اندازد، و صلی الله علی سیدنا محمد وآله و صحبه وسلم.

عثمان الخالد المجدي النقشبندی

نامه‌ی شه‌شهم

بوّ مه‌لا عومه‌ری عومه‌ر گوئیه‌تی نووسیوه

بسمه سبحانه و تعالی. فرزند معنوی عزیز الوجود ملا عمر، دیده‌ دلش به نور معرفت منور باد. محبت نامچه که نوشته بودی، و شربت عذب ارادت را با ماء معین اخلاص آغشته بودی، در مذاق فقیر گوارا و پسند و فقرات انکسار آمیز، عبارات تواضع آویزش باعث مزید میل خاطر مستمند به جناب آن ارجمند آمد. حق تعالی سرمایه‌ی اعتقاد و اخلاص را موفور، و از نقص و نکس دور، و تجارت اعمال حسنه را (لن تبور) فرماید. توصیه به آن عزیز و سائر دوستان اینکه نفسی را بی یاد حق نگذرانند، و این معامله را باعث سود سودای خویشان دانند، و گاهی این حقیر بی بضاعت (را) به

دعای حسن خاتمه یاد کنند. (والسلام علی من اتبع الهدی).

عثمان الخالد المجددی النقشبندی

له پستی نامه که پیش نووسراوه:

فرزند معنوی محب خالص ملا عمر است. بدوح.

نامه‌ی حه‌وتم

به مه‌به‌ستی پروونکردنه‌وه‌ی نامانجه‌کانی ته‌ریقه‌تی نه‌قشبه‌ندی بو‌هه‌موو

زانایان و گه‌وره‌پیاوان و موسوولمانانی سه‌رده‌می نووسیه

الحمد لله، وسلام علی عباده الذین اصطفی. وبعد، بر علمای اعلام و سادات کرام و حکام ذوی الاحترام، و عامه خاص و عام اهل اسلام را، بعد از سلام عرض و اعلام میشود که بنای این طریقه مبارکه نقشبندیه مجددیه را (قدس الله أسرار ساداتها العلیة) بر اتباع سنن سنی‌هی مصطفویه، علی مصدرها السلام و التحیة نهاده‌اند، و مبتدعات و مخترعات را به هیچ (وجه من الوجوه) در آن بارگاه رفیع بار نداده. از این است که سالکان این طریقه هرگز زبان شطحات و ترهات نگشاده‌اند. لهذا حقیر به ترجمان مشایخ طریقه علیه (قدس الله اسرارهم) مخلصان و مریدان و معتقدان را توصیه میکند که زهار صد زهار از جاده شریعه شریفه سرمویی انحراف روا ندارد، و اتباع سنت سینه را عین سعادت خود دانند. و خلاف آنرا محض شقاوت شمارند

محال است سعدی که راه صفا

توان رفت جز در پی مصطفی

(صلی الله تعالی علیه وعلی آله و أصحابه المتبعین لسنته، المتأدبین بآدابہ). (وتخصیصاً بعد التعمیم) جناب عالم ربانی، صرف گوهر معارف و معانی، اختر برج سیادت، کوکب سمای سعادت، سالک طریق مستقیم، مولوی عبدالرحیم را توصیه و امر و اشاره میکنم که من بعد از امر به معروف و نهی از منکر، و ادای انکار معموله‌ی این خانواده شریفه و توجهات و ختمات مضایقه نکند، و هر مریدی که داخل طریقه میشود او را اصول و فرع دین بیاموزاند، و ارکان و شرائط ایمان و اسلام و نماز و روزه سائر واجبات شرعیه را به وی تصحیح کند. بلکه سائر خلفای منتسبین این خاندان را نیز به همین امر مأمورند. من بعد مخلصین این خاندان قول و فعل جناب

مولوی را قول و فعل مرا دانند و از امر حسابی شرعی او تجاوز کردن نتوانند، و نیز او را به تدریس علوم شرعی و خواندن قرآن و دلایل و غیرها اجازه دادیم (ان شاء الله تعالی). اوقات خود را به طاعت و عبادت و عبودیت و زهد و تقوی معمور دارد، و عالمی را به نور تدریس و ارشاد عباد منور نماید (اللهم أجعله للمتقين إماماً. وصلی الله علی سیدنا محمد وآله وصحبه وسلم).

والسلام علی من اتبع الهدی.

عثمان الخالد المجددی النقشبندی

چهند نامه‌ی کی مه‌ولانا خالیدی نه‌قشبه‌ندی بو شیخ عوسمان سیراجوددین

فرزند عزیز فقیه عثمان. وقت فرصت مغتنم است. باید که عمر لاطائل صرف نشود، بلکه تماماً به مراضی حق جل و علا صرف گردد. نماز پنجگانه به جمعیت و جماعت و تعدیل ارکان باید که اداء نمود و نماز تجمه را از دست ندهند، و استغفار سحر را رایگان نگذارند، و بر خواب خرگوشی محظوظ و به حظوظ عاجله مغتر نگردند، و تذکر موت و احوال آخرت را نصب العین دارند. بالجمله از دنیا معرض باشند، و به آخرت مقبل. به قدر ضرورت به دنیا بپردازند، و سائر اوقات به اشتغال امر آخرت معمور دارند. حاصل کلام آنکه دل باید از گرفتاری ماسوی آزاد باشد، و ظاهر به احکام شرعیه متحلی و منزله. مصراع: کار این است و غیر از این همه هیچ. والسلام.

خالد

برادر طریقه فقیه عثمان. ارباب دنیا و اصحاب غنا به بلای عظیم گرفتارند و به ابتلای بزرگ مبتلی اند. اگر دنیا مبعوضه‌ی حق است سبحانه و تعالی هر آینه جمیع نجاسات را در نظرشان مزیت گردانیده و مزین ساخته‌اند، در رنگ آنکه نحاسی را زرانوده سازند و زهری را شکر آلوده. مع ذلك عقل دوراندیش را بر شناعت آن واقف ساخته و بر قباحات آن نامرضی فرموده. لهذا علمای دین فرموده‌اند که اگر شخصی وصیت کرد که مال مرا به عقل زمانه بدهند به زهاد باید داد که از دنیا بی رغبتند، و آن بی رغبتی از کمال عقل است، و کمال عقل نشانه رحمت و شاهد عقل به تبعیت از نقل و فرمایش رسل میباشد (علیهم الصلاة والسلام). خالد

برادر طریقه فقیه عثمان (سلمکم الله عما لایلیق بحالکم. الدنیا سجن المؤمن). دنیا زندان مؤمن است، مناسب حال زندانی درد و الم و اندوه و مصیبت است. از تلون احوال دل تنگ نباشند، و از عدم حصول آمال دلگیر نگردند (فان مع العسر یسراً، ان مع العسر یسراً). با یک تنگی دو فراخی مقرون فرموده است. همانا که فراخی دنیا و فراخی آخرت خواسته. مصرع: با کریمان کارها دشوار نیست. والسلام.

خالد

برادر طریقه فقیه عثمان (سلمکم الله عما لایلیق بجنابکم). درد و محن و بلیات دنیویه مر دوستان را کفایت است. مر ذلت ایشان را به تضرع و زاری و به التجاء و انکسار عفو و عافیت را از جانب اقدس او تعالی باید طلبید تا زمانی که اثر اجابت مفهوم شود و تسکین فتن حاصل و معلوم گردد. و هر چند دوستان و خیراندیشان در همین کارند، اما صاحب معامله احق به این کار است. دارو خوردن و پرهیز نمودن کار صاحب مرض است. دیگران بیش از اغوان او نیستند. در ازاله‌ی مرض حقیقت معامله آن است که هرچه از محبوب حقیقی برسد با گشادگی جبین و فراخی سینه آن را به منت قبول باید کرد، بلکه به آن متلذذ باید گشت. رسوائی و بی ناموسی که مراد محبوب است، نزد اهل محبت بهتر از ناموس است و نیک نامی که مراد نفس او است.

اگر این مراد حاصل نگردد، در محبت ناقص است بلکه کاذب. بیت:

اگر طمع خواهد ز من سلطان دین

خاک بر فرق قناعت بر گزین

والسلام.

خالد

مخدوما، مکرم، شفقت آثار، فقیه عثمان! وقت کار گذشته و می رود. هر آنی که می گذرد قدری از عمر را کم می نماید، و اجل مسمی را قریب می سازد. و امروز اگر تنبه حاصل نشد، فردا غیر از حسرت و ندامت نقد وقت نخواهد بود. اهتمام باید فرمود که در این چند روز حیات را بر وفق شریعت غراء مصروف نموده تا نجات متصور شود.

این وقت وقت عمل است. در وقت عمل عیش کردن زراعت خود به سبزی خوردن و از ثمره بازداشتن است. والسلام.

خالد

برادر طریقه فقیه عثمان به تایید روحانیت پیران بزرگوار مؤید باشند. بارها دوستان حقیقی را به محبت نامجات یاد مینمایند، به جمعیت ظاهر و باطن باشند. وصیت عظیم همین است که به جاروب کلمهء توحید ساحت سینه را از تعلیق ماسوی بپردازند، بنیاد هستی موهوم را به تکرار کلمهء طیبه براندازند. بزرگان فرموده‌اند:

هرچه غیر از حق که آن مقصود تست
تیغ (لا) برکش که آن معبود تست

به ظهورات متنوعه و الوان انوار متکثره قانع نباید شد که محبوب حقیقی دارای الوان و انوار نیست.

بس بی رنگ است یار دلخواه ای دل
قانع نشوی به رنگ ناگاه ای دل

دگر چه نویسد؟ (خیر الکلام ما قل و دل). (والسلام ختام الکلام) (۱۷).

وسیه‌ته‌کانی شیخ عوسمان سیراجودین بو
مورید و مه‌نسوویه‌کانی

الحمد لله رب العالمین. والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد وأله وصحبه أجمعین. أما بعد فقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الدين النصيحة. پس مسکین عثمان الخالدی المجددی النقشبندی عفا الله عنه و قدس سر ساداته وأسلافه و أوفر بره و بر اتباعه و اخلافه، عامهء عام و خاص خلفاء و مریدان خود را به چند فقره از وصایای مشفقانه وصیت می کند تا که سعادت‌مندان را سرمایه باشد.

(۱۷) ئەم نامە دوایییه له باسی (نامه‌کانی مولانا) یشدا له به‌رگی یه‌که‌می ئەم کتیبه‌دا بلاو کراوه‌ته‌وه، به‌لام نامه‌کانی تر بو یه‌که‌مجار بلاو ئەکرینه‌وه، چونکه له کاتی له‌چاپدانی به‌رگی یه‌که‌می ئەم کتیبه‌دا ده‌سگرم نه‌بووبون.

وهسیه‌تی یه‌که‌م

اینکه معلوم ایشان باد که بنای هر طریق از طرق موصله، بر اتباع سنت سنیه و اجتناب از بدع سیئه غیر مرضیه است. خصوصاً این طریقه‌ء علیہء مجددیه که ما خادم آنیم و فی الواقع اقرب و اوثق است و احسن سائر طرق است، سراسر اتباع شریعت و اختیار سنت است.

حضرت امام ربانی، مجدد الف ثانی، شیخ احمد فاروقی سرهندی که امام الطریقه است (رضی الله عنه)، می فرماید که طریقت و حقیقت خادمان شریعتند، زیرا که غرض از سلوک طریقه‌ی آن است که سالک را اخلاص کامل و اعتقاد صحیح در ایمانیات و معاملات پیدا شود که (ألا لله الدین الخالص) تا که حقیقت شریعت که متخلق شدن به اخلاق حسنه است صورت بندد، و ایمان را از تردید و تقلید پاک و اعمال را از شوب ریا و عجب صاف گردد.

پس طالبان طریق او باید که ارکان و شرایط ایمان و اسلام خود را درست کنند، پس از آن به آنکار و اورادمعولهء طریقه مشغول گردند که بدون ایمان و اسلام هر عملی که کرده شود غیر مقبول است و دور از معامله‌ی ارباب و وصول.

متقی را بود چهار نشان

حفظ احکام شرع اول دان

ثانیاً هرچه دسترس باشد

بر فقیران و بی کسان باشد

عهد را با وفا کند پیوند

هر بلا آیدش بود خرسند

از ابو عبدالله خفیف شیرازی پرسیدند که تصوف چیست؟ جواب گفت (قدس سره) که: هرچه در سر داری بنهی، و هرچه در دست داری بدهی، و هر چه بر سرت آید نجهی.

وهسیه‌تی دووه‌م

اینکه بزرگان این خاندان عالی نشان که رابطه را آكد الأداب گفته‌اند صحیح و مسلم است، و سر این معما این است چونکه در این طریقهء مبارکه جذب بر سلوک مقدم افتاده

است، غالباً حصول این نعمت کبری به تصرف شیخ مقتدا است، و تصرف شیخ به ربط و علاقه محبت بینالجانبین است که به وسیله‌ی حب لله و فی الله سعادت صورت ضمنیت مرید و جای کردن در دل پیر دست دهد. و این سعادت ضمنیت باعث جذب و کشش دل مرید به طرف حقیقت جامعه‌ی وی می‌گردد. از این استکه گفته‌اند: (جذبۀ من جذبات الرحمن توازی عمل الثقلین). لکن در این معامله سرّی هست که مزله‌ الاقداماست. باید سالک ره هشیار باشد تا که از تمثیل شیطان العین و اغوای آن محفوظ ماند. اگر چه بزرگان گفته‌اند که شیطان متمثل صورت ولی کامل مکمل نمیتواند شد.

بیت:

هلال کج به اُبروی کج دلبر نمی ماند

اگر ماند، شبی ماند، شبی دیگر نمی ماند

لکن این خصیصه مخصوص به صورت خاصه همان ولی است (کما هو المعلوم عند أهلها) والا یحتمل که خود را صورت آن ولی به ادنی تغییر متمثل سازد، و آن مرید بیچاره را در ضلالت اندازد، چنانکه ما بارها این معامله را امتحان کرده‌ایم، پس باید که مرید صاحب رابطه قول و فعل و امر رابطه را اگرچه از صورت کامل مکمل باشد، به میزان شریعت بسنجد، والا بعد از چند بار تجربه و امتحان باید قبول کرد. اما کامل مکمل در این عصر که شر الاعصار است، بسیار نادر الوجود است.

سوال: اگر کس دعوی کمال و تکمیل کرد، مرید بیچاره به چه علامتی باید که صدق و کذب وی را امتیاز دهد، یا آن مدعی چگونه می‌داند که به صواب رفته یا بر خطا؟

جواب: رتبه‌ی کمال و تکمیل را بزرگان طریقه‌ی مجدیدیة (قدس الله اسرا هم) در ولایت کبری که محل فنای نفس است قرار داده‌اند. چون سعادت‌مندی به این مرتبه رسید، علاقه‌ی وی با شیطان لعین بریده میشود، و علم به فنای نفس هر کسی را که صاحب کشف صحیح است میسر میشود که بالمعاينه میدانند و میبینند (کما لا یخفی علی أهله). ولی صاحب کشف صحیح در این زمانه حکم عنقا پیدا کرده است. پس باید که مراجعه به وجدان کند چه صاحب فنای نفس متخلق به اخلاق شرعیه میشود که واصل رتبه‌ی حق الیقین است. پس اگر در خود میل خلاف شرع را نمی بینید (علی مصدرها الصلوة والسلام والتحیة)، و در اتیان به احکام شرعیه تکلیف ندارد، بلکه معامله برعکس شده است که کردن طاعت نزد وی آسان شده و ترکش را دشوار می‌آید،

و ایمان و اسلام جزء طبیعت وی شده، صاحب این مقام شگرف است و ایضاً این امتیاز هم مشکل است کم کسی را این عقل داده باشند که احوال و اطوارش بر وی مشتبه نگردد. (ربنا لا تؤاخذنا ان نسينا أو أخطأنا). چون حالت وی بر وی مشتبه شد بر طالب بیگانه چگونه مشتبه نمیشود؟ پس علاج غیر از التجا به حق سبحانه امری دیگر نیست که (اللهم أرنا الحق حقاً وأرزقنا اتباعه، وأرنا الباطل باطلاً وأرزقنا اجتنابه). بلی سعادت‌مندی که ویرا شرف ضمنیت کبری که عبارت از ضمنیت حضرت رسول اکرم است صلی الله علیه وسلم دست داده باشد، اگر آن سعادت‌مند عزیز دگر را در ضمن خود بگیرد، آن عزیز هرچند به فنای نفس نرسیده است، حکم آن سعادت‌مند دارد که شیطان به صورت وی متمثل نتواند شد. چه این قوت رویه سعادت‌مند؛ چونکه مظهر حقیقت محمدیه است، حکم صاحب آن حقیقت که حضرت رسول اکرم است صلی الله علیه وسلم پیدا کرده است، و کسی که در ضمن وی است حکم اصحاب کرام دارد (رضوان الله عنهم أجمعين). (ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم).

این فقیر مسکین به حکم (و أما بنعمة ربك فحدث) میگوید که در تاریخ سنه هزار و دوصد و هفتاد و دو همین وامندهی سرافکننده را به این سعادت عظمی مشرف ساختند وقتی که در بین حضرت غوث الثقلین و امام الطریقه خواجه بهاء‌الدین نقشبند رضی الله تعالی عنهما نسبت به حقیر پر تقصیر صورت مشاجره واقع شد که هر یکی از آن دو بزرگوار این بنده را به طرف خود می کشیدند، و بنده شرم‌منده در آن میان خود را (کالمیت بین یدی الغاسل) بی علاقه و بی اختیار ساختم که ناگاه حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم تشریف آوردند و بنده را از آن میان دست ایشان بیرون کشیده و برداشت و فرمود که عثمان را به هیچ یکی از شما نمید هم، و برای خود می خواهم.

لاجرم حقیر نیز فرزندان نامی و خلف الصدقان گرامی خود را محمد و عبدالرحمن در ضمن گرفته‌ام. پس طریق احتیاط این است که مریدین این خاندان هر که صحبت این فقیر را یافته است رابطه حقیر بکنند، والا رابطه این دو فرزندان خلف الصدق حکم رابطه حقیر دارد. امید است که شیطان لعین به این صورتها متمثل نتواند شد، (فالله خير حافظاً و هو أرحم الراحمين).

سوال: تو سابقاً نوشته‌ای (ای) که فائده رابطه حصول محبت است، و محبت موجب سعادت ضمنیت، و ضمنیت باعث جذب است. پس مریدان صاحب جذب هم این ضمنیت را دارند.

جواب: آن ضمنیت که سابقاً دست می دهد صورت ضمنیت است که به حکم (اندراج النهایة فی البدایة) مخصوص این خاندان است، و این ضمنیت حقیقت ضمنیت است (و شتان مابینهما). زین حسن تا آن حسن فرقی است ژرف.

وه سیه تی سیهم

اینکه در این خاندان عالی شأن که جذبه بر سلوک مقدم افتاده است، صورت جذبه حقیقیه است، زیرا که جذبه حقیقیه جذبه روحی است که در نهایت سلوک کاملان را دست میدهد، و این صورت جذبه جذبه قلبی است که از اختلاط نور و ظلمت پیدا می شود، پس از دخل نفس و شیطان دور نیست.

لهذا باید خلفای حقیر مریدان خود را به تأکید اُکید نصیحت نمایند که مادامی اختیار داشته باشند از نعره و صیحه و حرکات اعضا اجتناب نمایند و میل نفس خود را در آن دخل ندهند خصوصاً در حالت نماز که اگر ادنی اختیاری در آن داشته باشند مبطل نماز است، و اگر بنا به غلبه احوال روی دهد حکم سعال و عطاس دارد که کثیر آنها مبطل نماز است و بر قلیلش عفو است چنانکه در کتب فقه مبین است. حضرت مولانای ما قدس سره مجذوبان را از الفاظ نامشروع گفتن به تأکید منع میفرمودند، بلکه زجر و تأکید می کردند، زیرا که غالباً آن اطوار از میل نفسانی و وسوسه شیطانی پاک نیست و نیز خو گرفتن باعث سدّ عروج لطیفه قلب میگردد.

چونکه در این طریقه‌ی علیّه اندراج نهایت در بدایت دست میدهد چنانکه حضرت امام الطریقه بهاءالدین نقشبند قدس سره فرموده است که ما نهایت را در بدایت درج میکنیم، لاجرم در بدایت حال و احوالی که شبیه به مقامات اهل کمال است، غالباً مریدان را دست میدهد، مثل شهود وحدت در کثرت و توحید وجودی و کشف کونی و کشف قبوری و غیرها. وفی الحقیقه این حالات از انعکاس دل پیر است که در مرید به علت صورت ضمنیت که از اثر رابطه حاصل شده است ظهور میکند.

پس باید که آن مرید این حالات را از خود نداند. و از انعکاس مقامات پیر شناسد، و این حالات نیز مزله الاقدام است که از شائبه وهم و ظن و دخل شیطان پاک نیست. پس همه وقت مستنفر باید بو، و دل را به این نمایشات متعلق نباید ساخت، والا سد و مانع راه عروج میشوند.

(فائدة. وفي الحديث: لما أهبط [عليه ما يستحق] قال فبِعزتكَ و عظمتكَ اني لا أفارق ابن آدم حتى يفارق روحه جسده. قال الرب عز وجل وعزتي وعظمتي لا أحجب التوبة عن عبدي حتى يغرغر بها - كتاب الهادي للمتهدى).

بزرگان طریقت گفته‌اند (تلك خیالات تربی بها أطفال الطریقة). اصل مطلب از سلوک طریقه ظاهر و باطن را به اخلاق باطنه و ظاهره شریعت متخلق گردانیدن است، و بس طالب هوا و هوس نباید بود، سعی باید کرد که دل همیشه منور به نور حضور باشد، و خطرء حبی و عملی و ماسوی از ساحت سینه دور گردد تا که حب و بغض و عطاء و منع همگی صرف برای خدا باشد سبحانه و تعالی، که (من أحب لله وأبغض لله وأعطى لله ومنع لله، فقد استكمل إيمانه).

وهسیه‌تی پینجه‌م

اینکه بزرگان طریقت وجود را شرك اكبر گفته‌اند (وجودك ذنب لا یقاس به ذنب آخر).

بیت

دم بی حق زدن عین گناه است
به خود مشغول گشتن کفر راه است
ترا هر دم کشد پندار هستی
سوی ظلمت سرای خود پرستی
خودی کفر است، از وی توبه کن زود
که جز حق در حقیقت نیست معبود

پس طالب حق باید که همه در صدد آن باشد که خود را از هیچ فردی از افراد عالم بهتر نداند، بلکه خود را بر خمرخوارگان فجار تفضیل ندهد، نه به این معنی که (العیاذ بالله) خمر خوردن بد نیست، بلکه به دین معنی خاتمه‌کار مجهول است.

ای بسا رندان شراب خوار، بلکه کافران دارالبوار در آخر کار دست انابت را به ذیل ندامت و استغفار زده، در سلك ابرار منسلک میشوند. وای بسا زاهدان مرتاض و عابدان ممتاز در بوادی خذلان و حرمان افتاده و در تیه ضلال منهمک می گردند.

از سبب سوزیش من سودائیم
وز سبب سازیس سوفسطائیم

ساعتی کافر کند صدیق را

ساعتی زاهد کند زندیق را

چشم باز و گوش باز و این ذکا

حیرتم در چشم بندی خدا

(نجانا الله تعالى وسائر المسلمين من هذا الخطب العظيم، بحق من ورد في شأنه العظيم: حريص عليكم بالمؤمنين رؤوف رحيم، عليه أفضل صلاة وتسلميم).

علت ابليس (أنا خير) بد است

این مرض در نفس هر مخلوق هست

(و ما أبريء نفسي ان النفس لأمارة بالسوء إلا ما رحم ربي). (فصل في غير المتن).
شیخ ابو عبدالله الخفيف قدس الله تعالى سره العزيز، که از اعظم مشایخ شیراز است، گفته که با شیخ ابوالخیر مالکی که صاحب وقت و حال خویش بود، در مکه صحبت میداشتیم. شبی وی را گفتم: (أیها الشيخ) سوال دارم. گفت: بگوی. گفتم: (متی یصفو العیش مع الله؟ قال: إذا رفعت المخالفة). من از جواب وی متعجب ماندم. چون بامداد شد آن را به مشایخ گفتم. ایشان هم از قولش تعجب بسیار کردند و گفتند میخواهیم که از خودش بشنویم. بر وی جمع شدند و پرسیدند. در جوابشان چنین گفت: (ما یجری باللیل، لا یذکر بالنهار) و به قول شب خویش اقرار نکرد.

(وفي نفحات الإنس للجامي): بدان که (رحمك الله تعالى) قول (رفعت المخالفة) از اصطلاح (همه او است) خبر میدهد که اعتقاد کثیر از مشایخ است، و بسی از محققین بر این رفته‌اند همانا کسی را چشم بصیرت به حقیقت فعل حضرت (فعال لما یرید) باز کرده باشند و به آن وقوف یافته باشد که او است سلطان هرچه خواهد آن کند. دگر زبان خود را به عیب و نقصان کسی ملوث نگرداند، و به تغییر خالیق مشغول نمیشود، و همه را از فاعل حقیقی میبیند. شیخ عرفی شیرازی گفته است:

چنان با نیک و بد سر کن که بعد از مردنت (عرفی)

مسلمانان به زمزم شوید و هندو بسوزاند

عین القضاة همدانی قدس سره در کتاب (زبدة الحقائق) خود این را به طی داده است. در این صورت رونده راه را باید به مفاد (قل كل من عند الله) چشم از خالیق ببندد، دلش نیز به فعل فاعل حقیقی نگران بود، و دائماً از نماز و روزه و طاعات و حسنات

خود لرزان باشد. (معصية أورتك ذلاً وافتقاراً خیر من طاعة أورتك عتواً واستكباراً) مبادا به اسفل السافلین بعد و حرمان گرفتار گردد. هر کرا در تیه خرمان پای در گل ماند، ماند.

(أبیات):

ای آنکه ز اسرار قدر عالم به هم حیران کنی
جن و بشر در وحشتند کین چیست با ایشان کنی
حبری بری از صومعه در دیر گبران افکنی
گبری کشی از بتکده، سر حلقهء مردان کنی
کس را چه یارا کز عتو چون و چرا پرسد ز تو
فرمانروای مطلقى خود هرچه خواهی آن کنی

صاحب کتاب (کشف المحجوب) و هو علی ابن عثمان ابن ابی علی الجلابی الغزنوی قدس سره، گوید: لقمان سرخسی که آزاد کرده رب العالمین جل جلاله و از عقلای مجانین بود، روزی به نزد پیر سرخسی که مرشد شیخ ابوسعید ابوالخیر است قدس سره آمد. جزوی در دست پیر دید. گفت یا ابو الفضل در این جزو چه میخواهی؟ گفتش: همان که تو در ترك آن خواستی. پس لقمان گفت این خلاف چراست، یعنی که بایست که مخالفه در طریقه نبودی، و راه همه به خدا یکی بودی

بی رنگی است و بی صفتی وصف عاشقان
ای شیوه کم طلب ز اسیران رنگ و بوی

پیر گفت خلافی تو میبینی و از من میپرسی که چه میخواهی ز مستی هشیار شو و از هشیاری بیدار تا بدانی که من و تو چه می طلبیم. (نفحات جامی قدس سره).

وهسیهتی شه شه م

اینکه فقیر در حالت حیات به طوع و اختیار خودم بلکه به اشارات غیبی و باطنی پسران ارجمند و خلفان سعادت مند خود محمد و عبدالرحمن را چنانکه سابقاً معلوم شده که سعادت ضمنیت حقیر را دریافته اند، نائب و خلیفه ی خویش، و بر سجاده ارشاد متمکن ساخته ام، و گردن امیدواری ایشان را در بین جمیع خلفاء و مریدان خود

به این نوید افراخته. تمامی خلفاء و مریدان بلکه کل متعلقین و منسوبین من این دو فرزند سعادت‌مند را (کنفس واحدة) نایب و خلف الصدیق من دانند، از امر ونهی ایشان به هیچ وجه تجاوز نکنند. حال که حقیر مستمند در حال حیاتم و بعد از ممات من نیز رشتهء علاقه و انقیاد ایشان را قلابهء گردن خویش نمایند، مراعات ادب ایشان را مایه‌ی سعادت خود دانند. مبادا .. مبادا کسی در میانه‌ی ایشان به رسم تمامی و سخن چینی به در آید که (نعوذ بالله سبحانه) باعث ضلالت وی گردد، و بی امر رضای ایشان در عزل و نصب خلفاء و رد و قبول مریدان دخل نکنند که امر و نهی ایشان در این فقرات امر و نهی من است، و اخلاص و محبت و ادب و حرمت گرفتن ایشان عائد به من می‌گردد.

(فصل سوی الوصایا). بسمه سبحانه. در کتاب (کیمیای سعادت) به رکن مهلکات در اصل سوم بیان آفت زبان نوشته‌اند که یه‌کی در پیش عمر ابن عبدالعزیز تمامی کرد. وی گفت نگاه کنیم اگر دروغ گفتی اهل این آیتی (ان جاءکم فاسق بنبأ فتبینوا) و اگر راست گفتی از اهل این آیتی (همان مشاء بنمیم) و اگر خواهی توبه کن تا عفو کنم. گفت یا امیرالمؤمنین توبه کردم. یکی حکیمی را گفت فلان کس ترا چنین بد گفته است. وی را گفت به زیارت دیر آمدی و سه خیانت را بکردی: برادری را بر دل من ناخوش کردی، دل فارغ مرا مشغول گردانیدی، و خویشتن را به نزد من فاسق و متهم ساختی.

آنچه گفتم زیرکان را خود بس است

بانگ دو کردم اگر در ده کس است

(و ما علی الرسول إلا البلاغ المبین. و صلی الله علی سیدنا محمد وآله وصحبه أجمعین).

وہسیہ تی حہ و تہم

اینکه حکمت بالغهء حق سبحان در ارسال (علی نبینا وعلیہم الصلاة والسلام) این است که عبادالله در غایت اند، حق سبحانه و تعالی بالذہایہ در کمال تقدس . پس برزخی ذوالجہتین در کار است کہ بہ وسیلہی آن فیض اقدس از حضرت مقدس عز اسمہ بہ بندگان عاید گردد.

و چون بعد از حضرت خاتم الرسل صلوات الله و سلامه عليه و عليهم و على كل آل، باب نبوت مسدود شده است، پس اولیاء الله این امت مرحومه به نیابت و خلافت آن سرور دنیا و دین صلی الله علیه و سلم قرناً بعد قرن این مهم را سرانجام میدهند. و به وجود مسعود ایشانان تا ظهور حضرت مهدی موعود رضی الله عنه باب افاضه و استفاضه مفتوح است. و چون کامل مکمل که به النهایة عروج رسیده و باز به رجوع قهقری به غایت تنزل کرده و مرجوع گردیده بود، و مجانست و مناسبت با سائر آدمیان و عوام الناس حاصل کرده باشند، مانند اکسیر نسبی نادر و کمیاب است و حال اینکه بی مناسبت و مجانست افاده و استفاده غیر میسر است، پس به اقتضای وقت این حقیر (تتبعاً لقطب العارفين و غوث السالکین الكامل الواصل إلى الحقیقة والنازل السافل إلى الخلیقة، أعني حضرة قطب الطريقة) مولانای ما قدس سره العزیز کسانی را که بعد از حصول جذب و فنای آن در این طریقهی وثیقه به حکم (اندرج النهایة في البداية) حکم برزخیه پیدا کرده‌اند و مشابهنی به واصل کامل مرجوع باقی بالله حاصل نموده هرچند که تکمیل ندارند، لکن غالباً اوهارا رخصت و اجازه داده‌ام که طالبانرا تلقین آداب طریقه نمایند، چونکه افاده اوها در حق عوام از افاده متوسطان که از علم نفس و آفاق گذشته‌اند و هنوز به فنای حقیقی نرسیده‌اند به حکم اینکه مجانست اوها بیشتر است بلکه از کاملان غیر مرجوع و واصلان و فانیان که هنوز به رتبه تنزل نیافته‌اند مفیدتر.

پس اجازه یافته‌گان این درجه باید که به این اجازه مغرور نشوند و خود را کامل و واصل گمان نبرند، و به مظنه کمال محبوس اسفل السافلین بعد و وبال نمانند. بیت:

علت بدتر ز پندار کمال

نیست اندر جان تو ای ذودلال

از این است که صاحب مثنوی علیه الرحمة می گوید:

خواجه پندارد که مراد واصل است

حایل خواجه به جز پندار نیست

لاجرم

مراد ما نصیحت بود و گفتیم

حوالت با خدا کردیم و رفتیم

وہسیہتی ہہشتہم

اینکہ نصیحت میگویم و امانی میدهم مریدان خود را عموماً و خلفاً و مأذونان خود را خصوصاً چنانکہ لازم و شرط طریق است. باید کہ در حق برادران و رفیقان خویش یک دل و یک جهت باشند، هیچ یکی خود را از آن دگر فاضل و خوبتر گمان نبرند. حضرت امام ربانی کہ مجدد الف ثانی است (قدس سره) میفرماید، معرفت خدای سبحانہ و تعالی بر آن کس حرام کہ خود را از کافر فرنگ بہتر داند، چہ جای از این برادران دین و طریق، و این فقیر کہ خوشہچین احسان ایشانم خود را از (هر) فردی از افراد عالم کمتر و بدتر میدانیم، بلکہ معاصی جمیع عباد را بہ خود نسبت میدہیم. پس تابعین من میباید کہ تتبع من کنند و از زلات مردم چشم ببوشند و ہمیشہ بہ نقص خویشان ناظر باشند، و کار عباد را بہ معبود حقیقی جل سلطانہ واگذارند، زیرا با وجود آگاہی از حضرت خالق علام الغیوب سبحانہ و تعالی، بر مخلوق وی طعنہ زدن از جسارت، و بہ فعل او عزشانہ راضی نبودن است. مصرع: کار خدا را بہ خدا واگذار. فائدہ:

حضرت خواجہ نقشبند (قدس سره) در این مبحث بیانی فرمودہاند کہ حقیقت آن راجع بہ این ابیات است (لراقم الحروف):

آن بود آزاد مرد اندر جهان
چون بر نجانند وی جاہلان
ظاهر و باطن ازو زان فعل خام
ہم نرنجد، ہم نگیرد انتقام
وز جوانمردیت گویم یاددار
مستحق رنج را زحمت مدار
کہ جوانمردان معنی آگاہند
مستحق زخم را مرہم نهند
چیست میدان فتوت ای جوان
نیک خوئی بودند با دشمنان

چون به دل مکروه میداری کسی
مال خود را بذل کن وی را بسی
ور ترا طبع از کسی با نفرت است
با ویت تکلیف حسن صحبت است
زین خصائل چون شدی صاحب سلاح
با فتوت باشی اهل فلاح

وهسیه تی نوهه م

اینکه این فقیر حقیر که مرکز دائره عجز و تقصیرم، به تاکید اُکید منتظرم که دائماً
مرا به دعای عافیت دنیوی و عفو غفران اخروی یاد دارید، و هرگز از دعای خیر
ماثوره ام معاف نگذارید (بلی بلی حسنات الأبرار، سیئات المقربین).

به هوش باش که هنگام باد استغنا
هزار خرمن طاعات به نیم جو نخرند
البته نمیگویند که فلانی محتاج به دعوات ماها نمیباشد.
نزد هر پیره زنی رفتی رسول
که دعا کن تا شود احمد قبول

علاوه بر این حقیر خیلی خود را از مذنبان و عاصیان روی زمین بدتر میدانم، و از
همه کهس به دعای خیر محتاجترم، چه در نامه‌ی اعمال خود عملی را که شایسته
قبول بارگاه بود گمان نمیبرم.
رباعی از شاه نقشبند قدس سره:

گر طاعت خود نقش کنم بر نانی
وان نان بنهم پیش سگی در خوانی
وان سگ سالی گرسنه در کهدانی
از عار بر آن نان ننهد دندان

معنی این را شامل حال خود می بینم، پس دائم از دعای خیرم خود را غافل نکنید
که (دعاء الغائب للغائب مستجاب). (فصل في تتمّة هذه المعرفة). حضرت خواجه

بهاء‌الدین محمد بخاری نقشبندی رضی الله تعالی عنه میفرماید (بیت):

تا تو ز هستی خود زیر و زیر نگردی
در نیستی مطلق مرغی به پر نگردی

و ایضاً در این مقام از معارف آن حضرت (نور الله تعالی روحه) که فرموده‌اند:
درویشی چیست؟ خاکی بیخته، آیکی بر آن ریخته، نه کف پا را از آن دردی، و نه پشت
پارا از آن گردی. و ایضاً: درویشی چیست؟ بیرون بی رنگ، و درون بی جنگ. بیت:

تا در این خریقه ایم ما از کس
هم نرنجیم، هم نرنجانیم

و فرموده: از یکی از اکابر دین سوال کردم که درویشی چیست؟ گفتند: زبونی. عزیزی
گفت: واقف باش! کارها را خود میکند، و بارها بر سر تو می اندازد. و من الطائفه:

جز صحبت عاشقان و مستان میسند
دل در هوس قوم فرومایه میند
هر طائفه‌ات به جانب خویش کشد
جغدت سوی ویرانه و طوطی سوی قند

(انتهی کلامه رضی الله عنه).

و این فقیر راقم الحروف (علیه الرحمة ومغفرة الرب الرؤوف) گوید: ندانم از آثار
صحابه است (رضی الله عنهم) یا از انفس مشایخ کرام (وجودك ذنب لایقاس به
ذنب). مصرع: بردند شکستگان ازین میدان گوی. یحیی ابن معاذ رازی علیه الرحمة
میگوید: (انكسار العاصين أحبَّ إليَّ من صولة المطيعين). آری

سگ به ز سگی باشد کو پیش سگی کویش
جان را محلی بیند، دل را قدری داند

(والمخلصون في خطر عظیم).

وهسيه تي دههم

أتمنى على الزمان محالاً
أن ترى مقلتاي طلعة حرّاً

اینکه جمله فرزندان و خلفا و مریدان و محبین و مخلصین را اعلام میدارد که این وصایای مرا سرسری و لایعنی خیال نکنند و به صدق تمام آویزه‌ی گوش هوش خود نمایند، و پیش پشت نگذارند، بلکه مایه‌ی سعادت و نجات دارین خود شمارند.

نصیحتی کنمت بشنو بهانه مگیر

هرآنچه ناصح مشفق بگویدت بپذیر

(و صلی الله علی سیدنا محمد خاتم الرسل، و علی آله و أصحابه هادی السبل، و علی أهل بیته و ذریته جزء و کل. و السلام علی من أتبع الهدی، و التزم متابعة المصطفی، علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات أتمها و أكملها).

چوارینه‌یه‌ک و تاکه به‌یتیکی شیخ عوسمان سیراجودین

چوارینه‌که

هرجا که من و یار به هم باز رسیدیم

از بیم بداندیش لب خویش گزیدیم

بی واسطه‌ی گوش و زبان از طرف دل

بسیار سخن بود که گفتیم و شنیدیم

تاکه بیته‌که

با دوست کنج فقر بهشت است و بوستان

بی دوست خاک بر سر جاه و توانگری

له و سیه‌تی هه‌شته‌می و هه‌سیه‌ته‌کانیشیدا پارچه شیعریکی هه‌شت به‌یتی هه‌بوو. له هه‌موو ئه‌مانه‌وه وا درئه‌که‌وئ شیخ عوسمان سیراجودین شیعری له‌مه زیاتریشی بووبی و فه‌وتابی.

یادی شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودینی کورپی شیخ عوسمان سیراجودین

کورت‌هی میژووی ژبانی شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین

شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین، وه‌ک پیشتر باس‌مان کرد، کورپی سییه‌می شیخ عوسمان سیراجودینه. له ۱۲۵۲ی هیجره‌تدا له دئی ته‌ویله له دایک بووه. دایکی ناوی خاتو خورشیده و له به‌گزاده‌کانی ماوته له ناوچه‌ی سوله‌یمانی. مه‌لا حامید کاتبی شیخی باوکی، میژووی له دایک‌بوونی له‌م پارچه شیعه‌دا باس کردوه:

غوٲ آفاق شیخ عثمان که
قطب عصر و پناه دوران است
آنکه برگرد خوان نعمت او
گردن آن سپهرگردان است
عالم و هر چه هست در عالم
همه چون قلبند و او جان است
گلی از باغ دولتش بشکفت
زینت هر گل و گلستان است
شد مسمی به اسم خیر رسل
آن محمد که جان جانان است
هشت ماه ربیع آخر کرد
جلوه آن مه که نور ایمان است
هاتفی گفت بهر تاریخش:
«این گل گلستان احسان است»^(۱)

ئه‌م زاته له‌هوت سالاندا لای مه‌لا مه‌حموودی دشه‌یی دهستی کردوه به‌خویندنی قورئانی پیروژ و کتیبه‌ورده سه‌ره‌تاییبه‌کانیشی به‌پئی دابونه‌ریتی ئه‌و پوژده‌ه‌ر لای ئه‌و خویندووه. پاشان لای مه‌لا حامیدی کاتب دهستی کردوه به‌خویندنی کتیبه

(۱) به‌حیسابی‌ه‌رفه‌کانی ئه‌بجه‌د ئه‌کاته ۱۲۵۲.

سەرەتاییبەکانی سەرف و نەحو و پێش ئەوی بگاتە پازدە سالان لەسەر دەستی باوکیا تەریقەتی نەقشبەندیی وەرگرتوو و زۆر بە گەرمی و دڵسۆزییەوه خەریک بوو و لە ماوێهکی کەمدا پێ گەیشتوو و جا باوکی فەرمانی داوێتی کە دەست بکا بە پێگەیانندی موریدەکانی خانەقا و لەم مەیدانەدا وەک یارمەتیدەری باوکی لی هاتوو. تەنانەت فەرمانی پەرورەدەکردنی شیخ عەبدولرەحمان و شیخ عومەر و شیخ ئەحمەدی برایشی پێ دراو، سەرەرای ئەو کە شیخی باوکیان خوێشی فییری تەریقەتی کردوون و تەوێجوهی لی کردوون.

شیخ عوسمانی سیراجودین لە وەسییەتی شەشەمیدا بە مەنسوب و موریدەکانی خوێ راگەیاندوو کەوا شیخ موحەمەد بەهائودین و شیخ عەبدولرەحمان ئەبولوفا خەلیفە و جینشینى ئەون و داوای لی کردوون کە ئادابی تەریقەت لەم دوو کورەیی وەرگیرن. بەم جۆرە پاش وەفاتی شیخ عوسمانی سیراجودین ئەم دوو کورەیی بە جووتە لە تەوێلە دەست ئەکەن بە رینمونیکردنی موسولمانان و شیخ عەبدولرەحمان ئەبولوفا لە خزمەتی کاکیا ئەبی تا ماوێهەک و پاشان تەوێلە بەجی دێلی و ئەگوێزیتەوه بۆ گولپ وەک پاشان لە باسی خویدا دیننەوه سەری و ئیتتر شیخ موحەمەد بەهائودین ئەبی بە جیگری باوکی لە خانەقای تەوێلەدا و هەموو مورید و مەنسوبەکانی باوکی بە پییری تەریقەتی نەقشبەندی پەسەند ئەکەن.

لە زەمانی شیخ موحەمەد بەهائودیندا خانەقای تەوێلە هەمیشە پر بوو لە پیاوی خاوەن دل و زانست و کەسانی رۆحپەرور. خانەقای تەوێلە لەو سەردەمدا هەرگیز کەسانی پایەبندی وەک مەلا حامیدی کاتب و مەولەوی و حاجی مەلا ئەحمەدی نۆدشەیی و مەلا عەلی تالشی و شیخ عەبدولرەحمانی قەرەداغی و حاجی شیخ ئەمینی خالی لی نەبراو. لە شیخ موحەمەدی خالم بیستوو ئەیگوت لە باپیرم بیستوو ئەیفەرموو وا ری کەوتوو لە شوێکا حەفتا خەلیفە لە حەلقەیی خەتی خانەقای سەردەمی شیخ موحەمەد بەهائودیندا بوون، جگە لە دەیان مورید و مەنسوبی تر کە ئەمانە خەریکی پێگەیاندن و پەرورەدەکردنیان بوون.

شیخ موحەمەد بەهائودین، سەرەرای پێگەیانندی ئەو مەنسوبانەیی باوکی کە لە کاتی وەفاتکردنی ئەودا هیشتا سولوکیان تەواو نەکردبوو و نەبووبوون بە خەلیفە و سەرەرای خەریکبوونی لەگەل خەلیفەکانی باوکی کە پاش ئەو ئەمەیان بە پییری خوێان پەسەند کردوو، بۆ خوێشی چەند خەلیفەیی تازەیی پێ گەیاندوو. یەکی لەمانە

شیخ عابدولرحمانی قهره‌داغی باوکی ماموستا شیخ عومری (ابن القره‌داغی) ماموستامانه که یه‌کی بووه له زاهیدان و زانایانی سهردهمی خوئی. یه‌کیکی تریشان حاجی شیخ ئەمینی خالّه که ئەویش عومریکی دریزی له خواپه‌رستی و خزمه‌تکردنی موسولمانانا سهرف کردوووه و هه‌میشه خوئی له دنیا و ده‌ولت دوور راگرتوووه.

شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین سهره‌ری جه‌جیشی کردوووه. له‌م سه‌فه‌ره‌یدا شیخ عومه‌ر زیائودین و شیخ ئەحمه‌دی برای و مه‌لا ئەحمه‌دی نۆدشه‌ییشی له‌گه‌ل بووه، به‌لام براکانی له به‌غداوه گه‌راونه‌ته‌وه. له به‌غدا میوانی مالی موفتی زه‌هاوی بوون. پاش چه‌چه‌که سهریان له میسریش داوه.

شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین له سالی ۱۲۸۴ی هجره‌تدا چوارده‌وری ئارامگای باوکی ئەکا به‌ خانوو و گومه‌زێک به‌سه‌ر ئارامگا که‌وه دروست ئەکا و خانه‌قا که‌یش گه‌وره ئەکا که وهختی خوئی باوکی دروستی کردبوو. مه‌لا حامیدی کاتب به‌ بۆنه‌ی دروستکردنی ئەم گومه‌ز و خانوانه و گه‌وره‌کردنی خانه‌قاوه قه‌سیده‌یه‌ک دانه‌نی، وا لی‌رده‌ا ئەینوو‌سینه‌وه:

این همایون بارگه کز کاخ کسری برتر است
کسر باشد گر نویسم همچو قصر قیصر است
آن بنا گیرم که بود از خشتهای سیم و زر
این همه چون قبه‌های جنت از یه‌ک گوهر است
خاک آن گر مشک و عنبر بود، آبش صاف و خوش
خاک این خاک بهشت و آب آب کوثر است
گر در و دیوار آن مرآت روی خلاق بود
در در و دیوار این مشهود روی داور است
از سماع چنگ و نی، جوش و خروش آن سرا
غلغل این قبه از عکس سروش آن سر است
کوه طور از یک تجلی (صار دکاً) خرد گشت
مانده بر پا بی فتور و بی قصور، این نادر است

این عجب تر چون در و دیوار جنب این بنا
سربسر گویا مغنی بذله‌گو خنیاگراست
سنگها با یکدیگر اهلند چون مو مؤتلف
نه درشت و سخت رو مانند سنگ مرمر است
شمس گردون بر سر این قبه نیکو شمشه ایست
شمسه زرین برو بستن بسی نادر خور است
از برای خاک رویی هست در این بارگاه
غبطه در بین فریدون و جم و اسکندر است
حاجیا برگرد و طوفی کن به گرد او اگر
در سویدای دلت سودای حج اکبر است
تا نکوبی حلقه‌ی این کعبه با دست ادب
کعبتین تخته نرد سعیت، اندر شش دراست
حیرتی دارم عجب در سنگ و چوب و آب و گل
این همه اسرار قیومی عجب چون مضمراست
چه عجب که مرقد قطب زمان است این زمین
آنکه فیض و فضل و جود و لطف حق را مظهر است
شیخ عالم آن سراج ملک و دین که سیرتش
بی گمان میزان شرع حضرت پیغمبر است
چشم پاکش در زمین و روحش اندر لامکان
آن زمان را شد ضمین و این زمین را لنگر است
گرچه عثمان است نامش، گر بگویم هم رواست
گاهی صدیق و گهی فاروق و گاهی حیدر است
ترسم از اندیشه‌های کج و گرنه گفتمی
حلقهء توحید اگر جنبد سخن بالاتر است

جان پاکش صافتر شد از مزاج آب و گل
گرچه ربطی هست چون مشتق دلیل مصدر است
نی چه گویم جسم پاکش عین جان افتاد است
چون عرض رفت از میان باقی که ماند جوهر است
بلکه روح و جسم او در نور مطلق محو شد
این سخن کی درخور اندیشه دانشور است
شد به جد و جهد فرزندی ولی عهدش تمام
آنکه او مجموعه فضل و هنر را دفتر است
خوب صورت، نیک سیرت، پاک طنیت، صاف دل
تازه و پاکیزه خود فرخنده فرخ فراست
شمع جمیع اولیاء و نور چشم اصفیا
زمره اهل صفا را رهنما و رهبر است
شیخ امجد، ارشد اسعد محمد ذوالکرم
بوالبها کونائب الارشاد شیخ اکبر است
ظاهرش هم‌رنگ، باطن با شریعت متحد
مختصر مرآت شرع حضرت پیغمبر است
این بنای خیر را یا رب حمایت کن به لطف
حق آنکه انبیاء و اولیاء را سردر است
هم به لطف خویش بانی را دوام عمر بخش
آنکه مر دیباچه فضل و هنر را زیور است
طائفان و عاکفان را لطف کن لا سیما
(حامد) بیچاره را که بس ذلیل و مضطر است
گفت بر سال و بر اتمام بنای این مکان
هاتفی «بابا بیا، باب سعادت این دراست»^(۲)

(۲) به حیسابی حرفه‌کافی نه‌بجهد نه‌کاته ۱۲۸۴.

روداويك له نيوان شېخ موحه مەد بەھائودين و فەرھاد

ميرزای مامی ناسرودين شای قاجاردا

له شېخ بابارپەسوولی كورپى شېخ عارفى دۆلاشى مەريوانم بيست، وتى بيستومە له سالى ۱۲۸۶ى هيجره تدا فەرھاد ميرزای مامى ناسرودين شای قاجار بە لەشكرىكى زۆرەوى دى بۆ سەر ھەورامان تا بەگزا دەكانى ھەورامان رام بكا بۆ دەولەتى ئيران. بەگزا دەوى ھەورامانى لەھۆن و ھەورامانى ئەوديويش ترسيان لى ئەنيشى و پەنا ئەبەنە بەر شېخ موحەمەد بەھائودين كە پرۆا بولای فەرھاد ميرزا كە لە دىي (ھەجمەنە) ئەبى تكاى لى بكا دەسبەرداريان بى و پىي بللى ھەرچيمان لى داوا ئەكا بۆى ئەكەين بەو مەرجەى بە لەشكرەوى نەيەتە سەرمان، چونكە تواناى بەرگەگرتنمان نيە و ميللەتەكەيش فەقير و ھەزارە.

شېخيش ئەرپا و لە رېدا لە (دەگاشېخان) دائەبەزى ئەللى، با بەر لەوى برۆم چاوم پى بەكوى نامەيەكى بۆ بنووسم بزائم ئەللى چى و بىرى لەگەل ھەورامان و ھەورامى چۆنە؟ نامەيەكى بۆ ئەنووسى لە نامەكەيا ئامۆزگارىي ئەكا كە دەسبەردارى لەشكر ناردنە سەر ھەورامان بىي با خوینی موسولمانان بە ناحەق نەپژى. كە نامەكە ئەگاتە دەستى فەرھاد ميرزا، زۆر توورە ئەبى و وەلامى شېخ ئەنووسىتەوى و دەس بەرپوويەوى ئەنى و لە سەرەتای نامەكەيشەوى ئەم بەيتە ئەنووسى:

ماشىخ و زاھد نەمى شناسيم

يا جام بادە، يا روى ساقى

كە وەلامەكەى فەرھاد ميرزا بە شېخ ئەگا، ئەميش دوو كەليمەى ترى بۆ ئەنووسى و ئەم بەيتە لەسەرەتای نامەكەيشەوى ئەنووسى:

ما مير و سلطان نەمى شناسيم

يا عدل و احسان، يا قھر باقى

ئيتەر لە دەگاشېخانەوى ئەگەر پتەوى بۆ ھەورامان بۆ شوینی خوى.

مەسەلەكەيش درېژە ئەكيشى و سەرەنجام ئەكيشىتەوى بۆ جەنگ لە نيوان لەشكرى فەرھاد ميرزا و عەشایرى ھەوراماندا. ھەورامىيەكان (شەبى خون) ئەدەن بەسەر

سویای فەرهاد میرزادا ئەیشکینن و ناچارى هەلاتنى ئەکەن، تەنانهت فەرهاد میرزا
خۆى بە زەحمەت لە ملەى (بلجەسور) هەو لەسەر هەژگ بەسەر بەفردا رایان کێشاوه
تا لە دەست تەنگچى هەورامى ڕزگاریان کردووه. فەرهاد میرزا خۆى باسى ئەم
پرووداوهى لە (منشآت) هەکیدان نووسیوه و نووسیویشه:

فليسَ الفرار اليومَ عاراً على الفتى
إذا كان معلوماً شجاعاً أمسه

مەلا حامیدی کاتبى شىخیش لەم بارهوه قەسیدەیهکی داناووه خوا یار بى له باسى
مەلا حامید خۆیدا ئەینوو سینەوه.

شىخ موحەمەد بەهائودین چوار ژنى هیناوه. یەكەم: طەیبەى كچی شىخ
عەبدولرەحمانى دانیشتووى دى (بیبە لەنگە) لە قەزای هەلەبجە. (۳) شىخ عەلى
حوسامودینی (۴) كورپى شىخ لەم ژنەیه تى.

(۳) ئەم شىخ عەبدولرەحمانە لە سەیدەکانى (چۆر) ه لە مەریوان و لە نەوهى مەلا ئەبووبەكرى
موسەنیفە كە ئەچیتەوه سەر پیر خدرى شاهۆ. باوك و باپیری له وهختى خۆى له بەر
هەندى ئازاوهى ناخویان كۆچیان کردووه و هاتوونەتە شارەزوور.

(۴) ئەم زاتە لە ۱۲۷۸ى هجرەتدا لە تەویله لەدايك بووه. مەلا حامیدی كاتب بەبۆنەى لەدايك
بوونیهوه ئەم پارچه شیعەرى وتووه:

نجم هدى شيخ محمد كه هست
نور سعادت ز رخس منجلى
آنكه دلش مخزن اسرار غيب
تازه كن عهد(الست) و (بلى)
بيست و چهارم ز صفر نيم شب
خنده زد از باغ وجودش گلى
شد به فلك نعره‌ى (زال الحزن)
صحن زمين شد ز صفا ممتلى
خواست پى ترجمهء نام و سال
نكته‌ى موزون و خوش و صيقلى
آن گهر درج صفا و شرف
وان صدف سر خفى و جلى =

دووه: خاتوو مهلهكى كچى موصطهفا سانى ههورامىي پهزاوى لهم ژنهى سى كورپى
بووه: صادق^(۵) و مهزههر و جهعفر. سږيهم: كچى سهپديكى خهلكى دږى (چاولكان) له

= من ز خرد خواستم اين نکته گفت:

«کاب گل باغ محمد علی»

ئهم كوره تاقانهى دايكى بووه. يهكى له ژنانهى شيريان داوهتى (رځحانه) ناوى دايكى
باوكم بووه كه له سهردهمهدا مالىان له دږى (تهكبه) نزيكى خورمال بووه و مالى شځ
موحهمدى بههاتودينيش له سهردهمهدا له خورمال بووه. بهم پښه شځ عهلى
حوساموددين ئهبي به مامى شيرم.

شځ عهلى حوساموددين له ژيانى باوكيا قورئانى پيروزى خهتم كردووه و پاشان دهستى
كردووه به خوښندنې ورده كتيبهكانى نهحو و سهرف و ههر له سهرهتاي ههرزهكاريدا
تهريقهتى له سهر دهستى باوكيا وهرگرتووه. پاش وهفاتي باوكى له جږى ئه دانراوه له
خانهقاي تهوږله و شځ عومهر ضيائوديني ماميشى تهوږله به جږى هښتووه و هاتووته
بياره و شځ ئهحمدهى ماميشى هاتووته ئهحمده ناواى لاي زلم.

شځ عهلى حوساموددين باخ و باخات و زهوى و زارږى زورى له باوكيهوه بوى به جږى
ماوه وهك باخهكانى خوار و ژوورى چهى تهوږله و زهويوزارى پشت جوگهى (دهلږن) و
جوگهى (سهرگهتهجوز) و (وهلهدسينان) لاي خورمال و زهويوزارى (هانه نهوتى) له
چهى بياره و ههروا له گولپ و خورمال و له ههورامانى ئهويديش له دورى نوږن و
كراويه دږل. بهم جوړه پايه كومه لايه تيبى بهرز بووه و له ناو موريد و مهنسووبه كانيشا
گهوره و بهرږز بووه.

شځ عهلى حوساموددين زور خوښى رابواردووه و ههزى زور له ئاوه دانكردنه وه بووه. له
هه موو ئه مولكانهيدا خانووبه رى چاك و جوانى دروست كردووه و له ههورامانى ئهويديو
(كراويه دږل) لاي كردووه به ههوارى هاوينانى و خانووى خوښى تيا كردووه تهوه و له
ديويش له باخهكون و خورمال باخى گهوره ناستووه و خانووبه رى چاكى بو
زستانانى دروست كردووه، سهره راي خانووبه رى له تهوږله و له هانه نهوتى و له
تهپهكهلى شاره زوور و له داوينى چهى زلم و له دږى گولپ، به تايبه تى خانهقاي
باخهكونى زور جوان و خوښه. ئهم زاته له بههارى سالى ۱۳۵۸د له باخهكون كوچى
دوايىي كردووه و ههرله وښ له ژورږيكا به خاك سپږراوه.

(۵) ئهم شځ صادق ته يگوت دهه زار شيعرى مهوله وى و سهيدى و نيزامى و شاعيرانى ترم
له بهره.

سەیدەکانی عەبدال سەمەدی. لەم ژنەیشی کورپکی بوو ھەر بە ناوی بەھائودین بەلام بە (کاکە شێخ) مەشھوور بوو. چوارەم: ژنیکی تەوێلەیی بوو، بۆم ساغ نەبوو تەو ناوی چی بوو و کچی کی بوو^(٦).

مولک و دارایی شیخ موحەمەد بەھائودین

شیخ موحەمەد بەھائودین لە شوینیکی وادا ژیاووە کە مەیدانی خاوەن مولکی و دارایی پیکەوونانی تیا ئەوئەندە نییە، چونکە دئی تەوێلە شوینیکی سەخت و بی زەویوزارە. بەلی لەوانەییە چەند پارچە باخ و زەویەکی کەمی دەست کەوتی، جا بە میرات بۆ خۆی و براوخوشکەکانی ھاتبێتەو و ئەویش لەناو چەند میراتگری نیرینە و مێیینەدا شتیکی لی پی برابی، یا لە ماوہی ژیان خویا وەک مورشیدیک و خانەدانیک کرپیستی.

بەلام پاش گەرانەوہی لە سەفەری حەج لە ١٢٩١دا بەھۆی ئەوہو کە تاپۆکردنی زەویوزار لە دەولەتی عوسمانیدا داھات و جیبەجیکردنی ئەو قانونە گەشتە شارەزوریش، شیخ موحەمەد بەھائودین و عوسمان پاشای جاف ئەندازەیک زەوییان لە سەرۆوی جوگی دەلینەوہ لە سەر خویان تاپۆ کرد.^(٧) ئەو زەویانەیش

(٦) لە سەید موحەمەدی کورپی سەید فەتھە تەوێلەیم بیستوووە کە شیخ موحەمەد بەھائودین شکوفە ناوی کچی میرزا عەبدولعەزیمی ژن برای باوکیشی مارە کردوو و پاش مردنی ئەم شکوفەییە خورشیدی خوشکیشی مارە کردوو، بەلام لە هیچیان منالی نەبوو.

(٧) ئەم مەسەلە تاپۆکردنی زەویوزاری شارەزورە لە ناو مەلاکانی ئەم ولاتەدا بوو بە مەیدانی لیکۆلینەو و لیدوان. گەلیکیان پئی رازی نەبوون و بە ناشەرعییان دانا لە سەر ئەو کەوا شارەزور ئەکەوێتە بەر (سواد العراق) کە بەدریژی نیوان (عبادان) و (حدیثە الموصل) و بە پانی نیوان (قادسیة = کوفە) و (حلوان) کە (زەھاوی) ئیستایە. ئەم خاکی (سواد العراق) کە سوپای ئیسلام لە سەردەمی حەزرتی عومەر داگیری کرد، دابەش کرا بەسەر ئەندامانی ئەو سوپایەدا، پاشان حەزرتی عومەر بە داوای پی بەخشین (استیھاب) و بە کرین لیی وەرگرتنەو و وەقفی کرد لە سەر موسولمانان بە وەقفی عام و خەراجی دیاریی لەسەر دانان و بە ئیجارەیی نەبراوہ دایەو بەو رعیەت و جووتیارانەیی تیا ئەژیان. کەواتە بەگوێرەیی شەرع حەرەمە دەستی ئەم رعیەت و جووتیارانە لەو زەویوزارە ھەلبگرئ و تاپۆ ناکرئ لەسەر کەس. گەلیکیشیان بەلایانەو و ابوو دروست و پەواہی =

ئەكەوتنە زەۋىي كشتوكالىي خوار دىيى بيارە و پشت جۇگەي دەلېن كە ئىستا بە مولكى

= چۈنكە بەلای ئەمانەۋە، بە پىيى بىر وراي ئىمامى ئەعزەم ئەبوۋحەنىفە، ئەم و قفكردەنى
حەزرىتى عومەر ئىسپات نەبوۋە، كەۋاتە ۋلاتى (سواد العراق) ئەكرى بە پىنج بەشەۋە،
چوار بەشى بۇ ئەندامانى سوپاي ئىسلامە و بە شەرع بوۋە بە ھىي خۇيان و كرىن و
فرۆشتنى دروستە؛ چۆنى پى باش بى بۇ سوۋدى موسلمانان واتە تەسەرۋى تىا بكا،
بىفرۆشى، بىبەخشى، بەكرىيى بدا يا ھەرچىيەكى ترى لى بكا. ھەروا دەۋلەتى ئىسلام
ئەتۋاننى بىدا بە ھەر كەسى كە بە باشى بزائى بىداتى، بە مۆلكىيەت كە لە عورفى شەردا
پىيى ئەوترى (اقطاع التملك) يا بە (اقطاع الأرفاق والانتفاع) كەۋاتە زەۋىيەكە خۇي ھەر
ھىي دەۋلەتى ئىسلام بى، بەلام بەرھەم و بەرۋىۋەكەي تىكەل و ھاۋبەشى بى لە نىوان
دەۋلەتى ئىسلام و ئەو كەسانەدا كە ۋەريان گرتوۋە. ئەم تەسەرۋەفەش كە ئەمرو ئەكرى
يەككىكە لەم دوو جۆرە و كەۋاتە دروستە.

لەسەر فەرز و بۇچۈنى ئەۋەيش كە دەۋلەتى ئىسلام لە سەردەمى حەزرىتى عومەردا
ئەم ۋلاتەي ۋەقف كرديى لەسەر موسولمانان، خۇ بەھۆى داگىركرانى ۋلاتەكەۋە لەلایەن
لەشكرى كافرانەۋە كە تاتارەكانن، ۋەقفەكە بەتال بۋەتەۋە. جا پاشان كە كەۋتەۋە دەست
دەۋلەتى ئىسلام، بوۋە بە مولكى و ئەتۋاننى ھەر جۆرە تەسەرۋىكى رەۋاي تىا بكا.
دىسان ئەۋانەي كە رازى نەبوون بە تاپۇ بەلایانەۋە رەۋا نەبوو، تى ھەلئەچۈۋەنەۋە و
ئەيانوت گرىمان ۋايشە كە ئىۋە ئەلېن، بەلام خۇ تەسەرۋى دەلەتى ئىسلامىش كاتىك
رەۋايە كە بەپىيى سوۋدى موسلمانان بى، كەچى ئەم (اقطاع الأرفاق والانتفاع)ە
پارەيەكى ئەۋەندە كەمى لەبەرەبەردا دائەنرى كە سوۋدى موسلمانان بىۋەتتى و
مامەلەكەي پى بەتال بىتتەۋە. لەم روۋەۋە مامۇستا مەلا عەبدوللاي عەبابەيلى
نامىلكەيەكى نووسىۋە ھەمۋى ئەو تاپۇيانەي تىا بەتال داناۋە كە لە شارەزۋوردا كراون
چۈنكە تەسەرۋەف لە بەيتولمالى موسلماناندا ئەبى بە گۆرەي قازانجى موسلمانان بى و
نامىلكەكەي پىشكەشى مەلای گەرەي بيارە مامۇستا مەلاقادرى كانى كەۋەيى كر دوۋە،
ئەۋىش لە پشتى نامىلكەكەيەۋە بۇى نووسىۋە: ئەۋەي كە تۆ نووسىۋە عەينى سەۋابە،
بەلام كەردنەۋەي ئەم دەرگايە لەم رۆژەدا ئەبى بە ھۆى ھەرا و ئازاۋە لەناۋ خەلكدا.

بەھەر حال مەسەلەي تاپۇ دوور و خالى نىيە لە گومان و دوور كەۋتەۋە لە شتى ۋا
گەلى باشتەرە و خۇ لە گوناھ پاراستن بەۋە ئەبى كە بنىادەم نىكى شتى ۋا نەكەۋى.

ھەر لەبەر يەك نەكەۋتنى قسەي مەلایانى سەردەم بوۋە لەبارەي تاپۇۋە شىخ عومەر
ضىائۇدەين پاش ئەۋەي جۇگەي بەشارەتى لە شارەزۋور بۇ خۇي تاپۇى كر دوۋە،
داۋىيەتەۋە و پەيمانىشى داۋە تا ماۋە نانى تاپۇ نەخۋا و مامۇستا مەلاقادرى مەلای =

(پشت جۆ) مەشھورە، ھەروا چەند جۆگە و چەند پارچە زەوی لە دەوربەری خورمال وەك جۆگە (سەرگەتەوجۆ) و (وہلەدسینان) و زەوی (تازەدئ) و (چەقەل ئاوا) كە ئیستا مەشھورە بە (تەكیە). لە دیوی ئیرانی چەند پارچە مۆلكی بە ناوی وەقفەوہ لە سەر خانەقای تەویڵە دەسگیر بوو.

= گەرەبی بیارەش بوو بە ھاوپیەمانی لەم پەیمانەدا و كەسیان نانی دەغلی بەرەبووی زەوی تاپۆیان نەخواردوو و تۆوی گەنمێکی ھەلالیان پەیدا نەكردوو و تۆوی گەنمێکی ھەلالیان پەیداكردوو و بۆ خۆیان دایان چاندوو و تا ماون لە بەری ئەو تۆوھیان خواردوو. ھەر لەم بارەوہ لە جیبی خۆپایەتی ئەوھیش بگێرمەوہ كەوا كاتئ شێخ عەلی حوساموددین لە پشتی باخی مەشھور بە باخەكۆنەوہ پارچەپەك لە كۆوہكە دابریوہ و كرددویە بە مزگەوت و مەلای گەرەبی بیارە بە دیدەنی چووہ بۆ باخەكۆن، كەچووہتە ناو ئەو مزگەوتەوہ و زانیویەتی شێخ چۆنی دروست كرددوو، پئی وتووہ: بە راستی لەم ولاتی ئیمەدا ئەم مزگەوتەتی تۆ مزگەوتی شەرعییە، چونكە بە شێوہی (احیاء الأموات) واتە ئاوەدانكردنەوہی ویرانە، دروست كراوہ و بۆ بە جیھننانی ئادابی ئیعتكاف زۆر مونسابە: چونكە مزگەوتەكانی تر (سواد العراق) لە زەوی وەقفدا دروست كراون و ھەرچەند دروستە بە گوێرە پئیوست مزگەوت لە زەوی وەقفدا دروست بكرئ، بەلام بە ھەرھال وەك مزگەوتێك نین لە زەوی ویرانەدا كرابیتەوہ و پایەتی ئەو مزگەوتانەیان نییە. من لە بارەیی ھۆی تاپۆكردنەوہ لە (سواد العراق) دا و بە تاییەتی لەبارەیی زەوی تاپۆكردنی زاتیکی وەك شێخ موھەمەد بەھائودینەوہ لە مامۆستا مەلا بەھای پێشنویژی ئەو سەردەمەیی بیارەم پرسی كە پیاویكی چاك و مەلایەكی مونساب بوو، لە وەلامدا وتی: یەكەم – مەسەلەكە خیلافییە و بە لای ئیمام ئەبووھەنەفەوہ وەقفەكەیی ھەزەرتی عومەر ئیسیات نەبووہ و كپین و فرۆشتنی زەوی و زاری (سواد العراق) دروستە. دووہم – ھەر بە لای ئەبووھەنەفەوہ وایە ھەر مۆلكی ئیسلام كە كافرئ شەپكەر بیگری، كاتئ كە لەشكرئ ئیسلام سەندیەوہ لە كافر وەقفەكە نامیئ و ئەبئ بە مۆلكی دەولەتی ئیسلام و ھەموو تەسەپوئیكی رەوای تیا دروستە. سییەم – لەو سەردەمەدا دنیا ئازاوہ و بئ قانونی بووہ و شێخ موھەمەد بەھائودینیش قەرەبالغیكی زۆری بەدەورا بووہ ئەبوو نانیان بداتئ و ئەو جووتیارانەیشی دەرنەكردووہ كە لە زەویوزاریە تاپۆكراوہكاندا بوون و زەویوزارەكەیی بە دەستەوہ ھیشتووہتەوہ و تۆوی داوئەتی دای چینین و پاشان ئەوان بە ئینسافی خۆیان چ مۆلكانەپەکیان داوئەتی لئی وەر گرتوون و ئەم مامەلەییە بۆ زەویوزار كێلەكانیش زۆر بەسوود بووہ.

کوچی دوایبی شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین

شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین، پاش پازده سال ئیرشاد و رینموونیکردنی موسلمانان به رپی شریعت و تهریقه‌تدا، له به‌ره‌به‌یانی رۆژی جومعه‌ی پینجی ره‌ببعولنه‌وو‌هلی سالی ۱۲۹۸ی هیجره‌تدا له دپی گولپ کوچی دوایبی کردووه و لاشه‌که‌ی پاش شتن و کفنکردن براوه‌ته‌وه ته‌ویله و له پشت ئارامگای شیخی باوکیه‌وه به خاک سپیراوه.

نامه‌کانی شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین

شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین له خودی خویدا مروقیکی زانا و هوشیار و بنووس بووه. به گویره‌ی ئه‌و شوین و پایه‌ئاینی و کومه‌لایه‌تیبه‌ش که بوویه‌تی دیاره‌نامه‌ی بوگه‌لی له زانایان و گه‌وره‌پیاوانی سه‌رده‌می خوی نووسیوه و به پیی پایه و شوینی نامه بوئیراوه‌کان و بایه‌خی بابه‌تی نامه‌کان له باره‌ی شیوه و بابه‌ته‌وه رازاندوونیه‌ته‌وه. به داخه‌وه ئیمه‌ته‌نیا چهند نامه‌یه‌کمان له‌و نامانه‌ده‌سگیر بوو که‌وا لیره‌دا بلاویان ئه‌که‌ینه‌وه و ئومیده‌وارین هه‌رکس نامه‌ی له‌م بابه‌ته‌ی لا ده‌سگیر بیی وینه‌یمان بداتی، به‌لکو ئه‌مه‌خوایه له هه‌لکی ترا بۆمان هه‌لکه‌وی بلاویان بکه‌ینه‌وه.

نامه‌ی یه‌که‌م

بۆ‌طه‌ماسیب میرزای موئه‌یدوده‌وله‌ی حوکمداری
ئه‌رده‌لانی نووسیوه.

لطف و کرم حضرت حق سبحانه و تعالی زیاده‌ازین شامل حال مبدء و مآل نواب مستطاب والا دام مجده‌الاعلی باد، و دروازه‌ی فیض و فتوح خود را بر جسم و قلب و روح حضرت او بیش از پیش مفتوح گرداناد که حدیث صحیح است (لاتسبوا الأئمة، وادعوا لهم بالصالح فان صلاحهم لکم فلاح).

بلی در عالم صورت جهانی پادشاه عادل حکم قلب صنوبری دارد که درین نشاء امکان صلاح و فساد قوه‌ی روحانی و جسمانی به صلاح و فساد آن منوط است که (ان فی جسد ابن آدم مضغة إذا صلحت صلح الجسد كله، و إذا فسدت فسد الجسد كله، إلا وهي القلب).

چون اوقاتی که نواب والا دام مجده الاعلی به قدوم معدلت الزوم خاک غمناک کردستان را مفرح نمود، و غنچه‌های دل سودا منزل رعایا و برایای آن سامان را به نسیم برکت شمیم شکفته بودند، حقیر حاضر نبودم که به تهنیت نامچه‌ی مبادرت نمایم، و زبان خامه را به ترحیب و دعا بگشایم، و چون به کلبه‌ی درویشانه رسیدم باز نظر ملاحظه اینکه(بیت):

تواضع ز گردن فرازان نکوست
گدا گر تواضع کند خوی اوست

چند روزی موقوف ماند، تا اینکه از اتفاقات حسنه جناب برادر والا گهر خیر الحاج حاج محمد سمیرانی به زیارت آمده بودند، تقریر کرد که نواب والا را با طایفه درویشان آشنائی هست به حدی که مرا توصیه فرمود که هر وقت عازم زیارت شدی به نواب والا عرض کن تا تهنیت نامچه‌ای بنویسد.

حقیر این اظهار مرحمت از آن طرف قرین الشرف را بهانه‌ی عرضه نگاری ساخته به رسم منزل مبارکی پرداختم. حق سبحانه و تعالی وجود با کرم و عدل و مودت را مسعود و موجب انتظام امور معاش و معاد این حدود بفرماید، و برادر طریقت حاجی سابق الذکر از جمله صلحاء و مستحق حمایت و رعایت نواب والا است به همه جهت نگران شفقت و مرحمت است، از تفقد احوال او که پریشانی و اختلال به هم رسانیده مرحمت را دریغ مفرمائید، و دروازه‌ی کرم و عدل را به روی او بگشایید. چه خوش گفته است آنکه این گهرها را به الماس بیان سفته است:

شاه باشد شبان و حلق همه
رمه و گرگ آن رمه ظلمه
چون شبان سازکار گرگ بود
رمه را آفت بزرگ بود

(ولا حول ولا قوة إلا بالله العلی العظیم. وصلى الله على خير خلقه محمد وآله وصحبه وسلم). محمد بن عثمان النقشبندی

نامه‌ی دووهم

بو شیخ عوبیدوللای شه‌مزی نی نووسیوه

له وه‌لامی نامه‌ی سه‌رخوشیکردنیا له شیخ به بونه‌ی کوچی دوایی باوکییه‌وه

گنجور گنجینه‌ی اسرار اله، سلاله‌ی سادات علا، ثمر شجره‌ی طوبای آل طه، خورشید فلک اصفیاء، محبوب انبیاء، مرغوب اولیاء، جوهر فرد معدن حضرت سید طه، قطب الأقطاب، شیخ الشیوخ و الشباب، قدوة‌ی المحققین وزبدة‌ی العارفین، حضرت خواجه عبیدالله شمرزینی (آدام الله نعمه بقائه وجوده، و لا حرمانا من فیوضه و برکته، مادامت الأرض والسماء) به اظهار عرض اخلاصمندی درویشانه، و استفاضه‌ی فیوضات آن آستان راستان شاهانه، چهره‌ی آرای جمال سیمای مدعی گردید، در حالتی که علاقه‌ی ابنای زمان را گسسته، و با خیال آن یوسف زندان، چون پیر کنعان با دل بریده و دیده‌ی گریان در کنج کلبه‌ی الاحزان خود نشسته، غریق موج بی کران، و حریق نار جانگدازان، از فراق قطب زمان و غوث دوران بودم، گلدسته‌ی چمن و داد و مرحمت، نورسته‌ی گلشن اتحاد و محبت، اعنی بیاض عبهر عنبرین شمامه، و سواد مشکبار مشکین ختامه، که گویا شمیمی از عطر و بوی روضه‌ی رضوان، و نسیمی از روائح گلزار جنان داشت، به سروقت این ننگ درویشان، به عنوان تسلی و رفع عزا نگاشته، قلم معجز بیان شده بود، عز ورود و شرف وصول بخشید.

این پیک نامور که رسید از دیار دوست

آورد حرز جان ز خط مشکبار دوست

خوش می‌دهد خبر ز جلال و جمال یار

خوش میکند حکایت عز و وقار دوست

جان دادمش به مزده و خجالت همی برم

زین نقد کم عیار که کردم نثار دوست

از ملاحظه‌ی حروف و معانی که هر یک از آن درج از لالی شاهوار معانی، بلکه برجی از کواکب ثواقب اسرار نهانی بودند، روشنی دیده‌ی نمین و تسلی خاطر غمین پیدا و از اقطار امطار ابر مکرمت که متضمن رشحات ماء الحیات آرام و سکوت بود، گلهای شادی

و بهجت از گلبن زمین افسرده خاطر محنت منزلت آغز خضرت و نصرت، و کأنه بهاری تازه و آب رفته به جوی باز آید.

خار غمی که خاطر ما خسته کرده بود
عیسی دمی خدا بفرستاد و برگرفت

از عدم شرفیابی حضور باهر النور که مقرون به معاذیر شرعیه و محاذیر ملکیه بود، پاره‌ی عذر خواهی، و از آنکه هرچه بر روی خاک است عاقبت اسمش از جریده‌ی هستی پاک است، شمه انتباهی فرموده بودند. آری اگر بنیاد آباد همین کون و فساد محل وثوق و اعتبار نزد کبریائی (جل شأنه) وزن و قدری داشتی، روح پر فتوح خورشید فلک اصطفاء معجز بیان (وما یطق عن الهوی)، شهباز بلند پرواز آشیان (قاب قوسین أو أدنی)، سرمه‌سائی (ما زاغ البصر وما طغی)، محرم اسرار (فأوحی إلی عبده ما أوحی) پیراسته خلعت گرانبهای (ولسوف یعطیک ربک فترضی)، جوهر فرد معدن یکتا خواجه هر دو سرا (محمد المصطفی علیه التحیه والثنا)، که خلاصه‌ی موجودات و باعث تکوین مکوناتاند از این دار فنا به عالم بقا با وجود مخیری دعوت نمی فرمودند، و داغ فراق و حسرت را بر سینه جن و انس نمی نهادند.

با وجود این امثال بوالهوسان که غریق لجه‌ی عصیانیم، چه یارا که دم از چون و چرا بزنیم، چگونه زبید که ذره از در مقاله و صورت آیه (یفعل الله ما یشاء) گردن نهیم (الحکم لله). و جواهر زواهر نصایحی که از کان غیبی و معدن لاریبی دلالتی داشتند، تعویذ جان و مروحه جنان ساختیم. امید است که همیشه کشتزار تشنه خاطر فاتر این ننگ درویشان را به امطار توجهات باطنی که وظیفه‌ی مشارب پیران طریقه انقیه است سر سبز و شاداب فرمایند، و از آن چشمه‌ی زلاله معرفت و محبت قطره از ماء الحیوان در کام همین تشنه لب بی مراد بریزانند و بچشانند، که از بزرگان اندک طلبیدن دون همتی است. (وصلی الله علی سیدنا محمد وآله خیر الوری، والسلام علی من اتبع الهدی)^(۸).

امضاء

محمد بهاءالدین العثماني

(۸) نامه‌ی نامه‌ک‌هی شیخ عوبه‌یدوللای شه‌مزینی که شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین به نامه‌ک‌هی سه‌روه وه‌لامی داوه‌ته‌وه:

خدمت ذی برکت، سرو جویبار عرفان و محبت، و سدره بر شده سما‌ی ایقان و =

شعری شیخ موحه‌مد به هائودین

شیخ موحه‌مد به هائودین شاعیر و بنووسی چاك بووه. به لام، به داخه وه

= معرفت، در صدف عالم ربانی، گوهر گرانبهای معدن اسرار نهانی، محیی شریعت مبین، پیر و سنن حضرت سید المرسلین، علیه التحیه و علی آله اجمعین الی یوم الدین، اعنی برگزیده سریر خلافت و زبیده مسند عزت نیابت، شیخ محمد الملقب ببهاء الدین، ادام الله نعمته بقائه علی فرق الملة والمسلمین.

اولا بر نشر روائح فوائح بعضی اسرار به عنوان اداء فاتحه خوانی و اظهار اخلاص مندی زحمت می دهد. () نمیداند از شداوند فراق آن سوخته تجالی سیمای محبت چه نویسم، و از مرات جانگدازی هجران آن شهید غمزه و ناز محبوب حقیقت که سایه‌ی هما آسایش سایبان امن ملت بود چه گویم.

هر چه گویم عشق از آن برتر بود

خود بیان این کند اظهر بود

همانا او گلی بود که از گلشن جنان به دنیا آمده از روی اشتیاق رضوان برد، و یا طائر همایون فرخنده قدسی بود که از این تنگنای قفس جسمانی به تنگ آمده، عروج آشیان اصلی روحانی را میل فرموده به محبوب حقیقی که فحوای (و إلیه المرجع والمصیر) اشاراتی به آن دارد، پیوستند. (ان لله وان إلیه راجعون).

(فحبذا) پیری چنان که با چنین عزت و وقار بر دلدار خود برود، و جوانی چنین پیر را به رهنمون و امامت ملت احمدی بعد از خود گذارد. آری، اگر نه آن بودی که وفات بزرگان دین به صورت صوری مایه تخریب و فساد دین و دنیا و باعث فتور و قصور شریعت حضرت سید المرسلین اند، هیچ جای تأسف و الم نبود، چه رستن جوهر فروشان ازین حجاب و قید جسمانی، پیوستن به ذات بحث و اتصال به جان جانی است. پس چه نعمتی از این نعمت بالاتر، و کدام شرف و منزلتی از این شریف تر و محبوب تر است که جان به وصال جانان رسیده، و دوست در خلوت خانه خاص خود (به) دوست خود راه یافته، معنی قرب و اتصال بهم رساند (فأفوز فوزاً عظیماً).

ترسم که یار با ما نا آشنا بماند

تا دامن قیامت این غم با ما بماند

اما به ملاحظه گرفتاری و بیچارگی واپس ماندگان حسیض عجز و تقصیر، که از ماء الحیوان محبت هنوز قطره‌ای نچشیده، و از روح و راحت باده‌ی معرفت باری پیمانه =

بهره‌مه‌کائی نه‌ونده‌یان نه‌ماونه‌ته‌وه. له په‌خشاندا نه‌و دوو نامه‌یه‌ی پېښتر پېشانم

= نپیموده، و بیم است که بی وجود آن مقربان بارگاه هویت درین دار فانی همچنان تشنه لب و ناکام با کمال خجلت و انفعال از حضرت ذی الجلال شرمنده و سرافکنده به عرصه عرصات در آیند، و به عذاب الیم در مانند. (فیا خجلتا علی ما عملنا، ویا حسرتا علی ما فرطنا. ربنا لاتوآخذنا ان نسینا أو أخطأنا. ربنا أتمم واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر. وعلی الله علی سیدنا محمد سید المرسلین).

جای تاسف و قابل اظهار فزع اکبرند، و سبب اینکه طغرانیس ازل در نشأه اولی رقم عدم و فنا بر جراند وجود عموم عالم ملکوت و ناسوت و جبروت کشیده، وندای (کل شیء هالک إلا وجهه) به گوش هوش عالم عالمیان رسانیده‌اند، و ابدی صفت ذات اوست جل و علا، جز تمسک به عروة الوثقی شکر و ثبات و رضایت به فعل فاعل مختار جهت هر موجودات چاره و علاجی نه، و برای امثال ما ضعیفان عاصی واجب است که انداع این گونه مصائب را نعمتی شگرف ملاحظه نماییم که ایلام دوست اگر چه در صورت ظاهر با نیش است، اما در معنی همه نوش باید تصور نمود. از قول خواجگان است (من لم یتلذذ بضرب مولاه، فلیس بصادق فی دعواه).

می تلخ است جور گل‌عذاران

که هر چندان خوری باشد گواران

هر آتش کان بی‌فروزد بت سیم

خلیلان را بود باغ براهیم

وبعد، خاصه جهت زیارت ضریح جنت آسای آن مخزن اسرار نهانی که فی الواقع نمونه‌ای از روضه رضوانی، و شمیمی از عطر و بوی گلزار جانی دارد، و ادای رواسم فاتحه خوانی، واجب بود به نفس خود در جناح عجله بیایم، و اقتباسی از آن مشکاة عرفانی بنمایم، اما به اعتبار اینکه حرکت امثال ما ننگ درویشان بی نشان را به خاک عثمانی خالی از ذکر و فکری نمیدانند، ازین سعادت عظمی به صورت ظاهر محروم ماندم، و در این صورت معذورم نه مستؤل (ان شاء الله تعالی).

من بعد به استمداد همت پیران دین، همت مسیحی به کار برده، به احیای قلوب مرده دلان و نوازش زنده دلان پرداخته، یک دقیقه تساهل نفرمایند. امید است که روز بروز امطار فیوضات ربانی بر کشتزار خاطر آن یوسف پیر کنعانی در فیضان و جاری باشد (بمنه و احسانه).

امضاء

عبیدالله

دان نموننه‌یه‌کی ئاشکران. له شیعریشدا پاش هه‌ولدانیککی زۆر ته‌نیا ئه‌م سیّ
پارچه‌یه‌م ده‌سگیر بوو. ئومێدم وایه‌ ئه‌وانه‌ی په‌خشان و شیعی ئه‌و زاته‌یان لایه‌ زیاتر
لای خۆیان راگیری نه‌که‌ن و بیخه‌نه‌ روو.

پارچه شیعی یه‌که‌م

تا به‌ آن بالا دل ما آشنا گردیده است
رشته‌ مهرش دلم را از جهان ببریده است
دل که تیغ ابروی خونریز آن جلاد دید
مرغ سان در خون خود شادی کنان رقصیده است
تن به رقص آمد زشادی، جان همی پرد ز شوق
گویا این شاه‌خوبان نام من پرسیده است
چرخ دولابی یقین گردد به‌ کامم بعد ازین
چون به‌ نام من زبان دلستان گردیده است
پای پیک یار من فرسوده از رفتار من
این قدر عاشق به‌ روی دیده‌اش مالیده است
رحم بر من آیدش باز آن نگار نازنین
گویا آه و فغان و ناله‌ام بشنیده است
با حریفان آشنا و با رفیقان سرخوش است
از من مسکین عجب دارم که چون رنجیده است
شیوه‌ مهر و وفا معدوم باشد (بوالبها)
گر کسی دعوی کند از یار ما دزیده است

پارچه شیعی دووه‌م

از صفا و بهجت دوران کسی دلشاد نیست
غیر آن کورسته از خود در جهان آزاد نیست

در نخستین گام ترك سر ببايد كرد زانك
صيد را آزادگى از دام آن صياد نيست
جلوه بنماى سر خيل خوبان تا شود
تازه آن عهدي كه عهد ليلي اش در ياد نيست
روى زيبا، قد رعنا، چشم شهلاى تو بس
حاجت عاشق به گل يا نرگس و شمشاد نيست
اى دل از من اين نصحت گوش كن گر صادقى
شيوهء عشاق كويش شكوه از بيداد نيست
(بوالبها) گر زانكه خواهى كشف راز عشق را
از (سراج الدين) طلب چون وى كسى استاد نيست
كوه حلم و بحر عرفان شيخ عثمان آنكه شد
عرش رحمانى دلش زين خوبتر بنياد نيست

پارچه شيعرى سبهم

جلوه كنان ماه من صبح گر آيد به بام
مهر ز شرم رخس روى نهد سوى شام
باد تراى صبا نقد دل و جان فدا
بارى اگر آرى از جانب يارم پيام
يار چنين نازنين، مهر رخ و مه جبين
در همه آفاق نيست باد جهانش به كام
گل خوى خجلت بريخت سرو ز رفتار مانند
كرد چو شمشاد من سوى گلستان خرام
باد صبا مى وزد از طرف كوى دوست
پس تو هم اى (بوالبها) رو، همه تن شو مشام

یادی حاجی شیخ عابدورهحمان نهبولوهفای
کورپی شیخ عوسمان سیراجودین
لهدایکبوون و خویندنی شیخ عابدولرهمان نهبولوهفا

ئهم زاته له ناو چوار کورپه ئیرشادکه ره که ی شیخ عوسمان سیراجودیندا کورپی دوومه،
له وهرزی بههار، له پینجی موحه پهمی ۱۲۵۳ ی هیجره تدا له دایک بووه و دایکی وا
مه شهووره برزای مه ولانا بووه. مه لا حامیدی کاتبی شیخی باوکی، به بوئه ی
له دایکبوونیه وه، ئهم پارچه شیعره ی وتووه:

تعالی آن خداوندی که تصویر کمال او
برون از حیطهء فکر است و خیال او
بود یک کاسه فردوس نعیم از خوان احساسش
بود یک پایه عرش اعظم از تخت جلال او
بهار عیش خرم پنجم ماه محرم بود
که از نو غنچه ای بشکفت از باغ نوال او
گل گلزار عثمانی، نسیم باغ رضوانی
زهی آینه ی حسن خداوندی جمال او
چو نامش عبدالرحمان گشت، شد این نکته معلوم
که هست از عین رحمت شخص قدوسی مثال او
ز سیمایش چو خور نور سعادت میشود لامع
تو برخیز و سلامت ختم کن یارب مال او
به فکر اندر فرو رفتم، شنیدم هاتفی گفتا
«جمال باغ معنیها»^(۱) پی تاریخ سال او

ئهم زاته قورئان و ورده کتیبه سهره تایبیه کانی به منالی له خانه قای خویندا له گهل
شیخ موحه مه د به هائودینی برای لای مه لا مه موودی ده یی خویندووه و

(۱) به حیسابی حه رفه کانی نه بجه د نه کاته ۱۲۵۳.

عیلمه کانیشی لای مهلا حامیدی کاتب و مهلاکانی تری خانقا خویندووه و تهریقته تیشی له سهر دهستی باوکیا وهر گرتووه و ئیجازهی خهلافهتی له ووه دراوه تی. وهک له مهیدانی تهریقته تا به وهسیهتی باوکی بووه به مورشید له مهلا یه تیشدا پایه یهکی بهرز و بلندی بووه.

خیزان و منالی شیخ عهبدو لره حمان نه بولوه فا

ئه م ناته وهک زانراوه ته نیا یهک ژنی هیناوه. ئه م ژنه ییش (خاتوو له یلی) ی خوشکی کاک عهبدو لالا و ئاموزای ئه حممه د پرسییه. له م ژنه تاقه کوریک و چهند کچی بووه، کوره که ی شیخ تاجودینه که پاشان بووه به شیخی تهریقته و له ههولیر نیشته جی بووه و له کچه کانیشی ته نیا ناوی خاتوو خورشیدیانم بو دهرکه وتوووه که شووی کردوووه به مهلا صالحی کوری مهلا عوثماني کانی که وهی.

سه فهره کانی شیخ عهبدو لره حمان نه بولوه فا

ئه م ناته وهک هه ریه که له گه وره پیاوانی وهک خوی گه لی سه فهری کردوووه و ئیمه ییش لی ردها باسی دوو له و سه فهرانه ی ئه که یین؛ چونکه به هو ی مه بهستی لی پانه وه، له سه فهره کانی تری بایه خدارترن.

سه فهری یه که م له سالی ۱۲۷۱ دا بو سنه له سهر داوای زانایان و گه وره پیاوانی ئه و شاره بو لای ئه مانولالا خانی والی که مه شهوور بووه به غولام شاخان بو ئاموژگار یکردن و په شیمان کردنه وهی له و نیازهی له که له ییا بووه که بانگ کردنی خه لکی شاره که بووه بو بوون به شیعه.

ئه مانولالا خان ویستوو یه تی حاجی که ریم خان ناویکی موجه هیدی شیعه له هه مه دانه وه بی نی بو سنه و خه لکی شاره که بانگ دهکا له سهر دهستی ئه وه دا ببن به شیعه. خه لکه که ش ئه مه بیان به لاره قورس و ناپه سهند ئه بی و په نا ئه به نه بهر شیخ عوسمان سیراجودین چاره یه کیان بو بدوژ یته وه. ئه ویش شیخ عهبدو لره حمان نه بولوه فا و حاجی مهلا ئه حممه دی نو دشی یی و سه یید عهبدو لره حیمی مه وله وی و گه لی مه لای گه وره ی تر ئه نی ری بو سنه بو لای ئه مانولالا خان. ئه مانه که ئه گه نه به ره وه قهره بالغیکی گه وره له مهلا و پیاوماقوول و بازرگان و کاسبکاری سنه تا دوو کاتژمیر ری به پیریانه وه دین و به قهر و حورمه ته وه ئه یان به نه ناو شار، به لام که چاویان به

ئەمانوللاخان ئەكەوى لەگەلى ناگەنە ئەنجام و ئەو لە ئارەزووى خۆى دەس
هەلناگرى. لەگەل ئەو بەشدا ئاواتەكەى هەر بۆ ناچىتە سەر و ئىرادەى خوا و ئەبى
موجتەهيدە هەمەدانىيەكە بۆى رىك ناكەوى بىتە سنە و ئەمىش كەسىكى ئەوتوى دەس
ناكەوى يارمەتییى بىدا بۆ هينانەدىيى نيازەكەى و عومرى ئەمانەتیش مۆلەتى نادا
ئەمرى.. سەفەرى دووهمى ئەوهى كە كوردستانى بە جى هيشتوو و بە يەكجارى چوو
بۆ بەغدا.

پيشتر گىرامانەوه كە شىخ عوسمان سىراجودىن وەسىەتى كىردوو و
وەسىەتنامەكەيشمان نووسىيەوه كە پاش وەفاتى خۆى شىخ موحەمەد بەهانودىن و
شىخ عەبدولرەحمان ئەبولوفا پىكەوه ئىرشاد و رېنمونىيى موسولمانان بكەن بۆ رېى
شەرىعەت و تەرىقەت. بە پى ئەم وەسىەتە شىخ عەبدولرەحمان ئەبولوفا لە سەرەتادا
تا چەند مانگى لە خزمەتى كاكيا ئەمىنەتەوه. پاشان بە هۆى ئەوه كە هەندى قسەى
لە چەند كەسىكەوه بەر گوى ئەكەوتتەوه گوايە ئەهوى موناڤسە و بەر بەرەكانىيى كاكى
بكا لە ئىرشاد دا و لەبەر ئەوهى كە شتى واى لە دلدا نەبووه و نەشيوستوو دلى كاكى
گەردى لى بنىشى، خانوويەك لە دىي (گولپ) دروست ئەكا بۆ خۆى و ئەگويزىتەوه بۆ
ئەوى. بەلام لەوئىش نامىنەتەوه و پاش چەند مانگى گولپىش بە جى دىلى و لەگەل شىخ
موحەمەدى قەرەداغى و مەلا فەتحووللا^(۲) ناوئىكدا بەرەو بەغدا ئەكەوتتە رى و بە
يەكجارى لەوى لە بارەگاي حەزرتى غەوثدا سەقامگىر ئەبى. پاش دامەزرانىشى لە
بەغدا خىزانەكەيشى ئەهينى بۆ لاي خۆى و ئەنجا لەوئىوه ئەچى بۆ سەفەرى حەج و^(۳)
زىارەتى مەدىنەى مونهوورەيش ئەكا و لەوئىوه ئەگەر پتەوه بۆ بەغدا و ئىتر دەست ئەكا
بە تاعەت و عىبادەت و رېنمونىكىردنى موسلمانان و خەلكىكى زورى لى خپ ئەبىتەوه

(۲) وا بزەنم ئەم مەلا فەتحووللايە مەلا فەتحووللاى رېزاوييە كە ئىجازەى مەلايەتتى لاي
مەولەوى وەرگرتوو و يەكئىك بووه لە مەنسوبەكانى خانەدانى شىخ عوتمان
سىراجودىن.

(۳) بە بۆچوونى من شىخ عەبدولرەحمان ئەبولوفا، زىاد لەوه كە وىستوووتى واجبى حەج
بەجى بهينى، وىستوووتىيە لە حجاز چاوى بە هەندى لە گەرە پىاوانى هيندستان
بكەوى و لە رىگاي ئەوانەوه برۆا بۆ ئەوى بۆ ئىرشاد، چونكە لە زىانى باوكىشيدا ئەم
ئارەزووى لە دلدا بووه و باوكى رېى نەداوه. ئىتر نازەنم ئەم چاوپىكەوتنەى بۆ رى
كەوتوو لەم سەفەرەيدا يا نە.

و تەننەت والىي بەغدا چەند جار چوۋە پۇ زيارەتى و ئەگەر مەرگ مۇلەتى بدايە پۇ
و شوئىنكى گەورەى لە بەغدا دەسگىر ئەبوو و خزمەتتىكى زۇرى موسولمانانى ئەكرد.

كۆچى دوايىيى حاجى شىخ عەبدولرەحمان ئەبولوفا

حاجى شىخ عەبدولرەحمان ئەبولوفا پاش گەرانەوہى لە سەفەرى حەج بۇ بەغدا، بە
ماوہىەكى كەم، نەخۇش ئەكەوئ و لە سالى ۱۲۸۵ى هيجرەتدا كۆچى دوايى ئەكا و
لە قەبرستانى غەزالی ئەنئىزى، بەلام پاشان گوئىزاوہتەوہ^(۴) بۇ قەبرستانى حەزرتى
غەوث و لەبەرى پۇزاوايەوہ بەجۇرى كە قەبر نەكەوتووتە پېش دەمىوہ ئەنئىزى، لای
پۇزاواي قەبرەكەشىوہ قەبرى مەلا يەحياى مزورى و شىخ هيدايەتى ھەولئىيە كە
يەكئە بوو لە خەلىفەكانى مەولانا. قەبرى شىخ پەزاي تالەبانىش لە نزىكى قەبرى
حاجى شىخ عەبدولرەحمانەوہىە.

نامەيەكى حاجى شىخ عەبدولرەحمان

ئەبولوفا بۇ موخەمەد پاشاى جاف

ئەگۇرپنەوہ كە حاجى شىخ عەبدولرەحمان ئەبولوفا، ھەورامانى بە جى ھىشتوۋە و
چوۋە بۇ بەغدا، بەپىنى گەرميانا پۇئىشتوۋە. گوايە ئەبوو لە پۇ لابتاتە مالى موخەمەد
پاشاى جاف، بەلام لای نەداوہ. موخەمەد پاشايش بەر گوئى كەوتوۋە ياخۇ خەيالى
كردوۋە كەوا حاجى شىخ عەبدولرەحمان بە دل عاجزىيەوہ لە ھەورامان ھەلكەنراوہ،
لەبەر ئەوہ نامەى بۇ نووسىوہ و ناردوويە بە شوئىنيا بپوا بۇ مالى ئەو. حاجى شىخ
^(۴) وەكو بىستوۋمە حاجى شىخ عەبدولرەحمان وەسىەتى كردوۋە كە لە قەبرستانەكەى پال
ئارامگاى حەزرتى عەوئدا بنئىزى، بەلام پاش كۆچى دوايىكردنى وەسىەتەكەى
جىيەجى نەكراوہ و لە قەبرستانى غەزاليدا نئىزاوہ. مەشھورە شو ھەزرتى غەوث دىتە
خەوى نەقىبى ئەو سەردەمە و فەرمانى ئەداتى كە تابوتى جەنازەكەى حاجى شىخ
عەبدولرەحمان بگوئىزىتەوہ بۇ قەبرستانى لای ئارامگاى خۇى. نەقىب كە خەبەرى
ئەبىتەوہ گوئ بە خەوہكەى نادا و ئەنوئتەوہ. ديسانەوہ ھەزرتى غەوث دىتە خەوى و ھەر
بەم جۇرە تا سى جار. لە جارى سىيەمدا ھەزرتى غەوث زۇر بەساموہ دىتە خەوى و
عاساكەى لى راست ئەكاتەوہ و ھەرەشەى لى ئەكا. ئەمجارەيان نەقىب زۇر بە ترسەوہ
خەبەرى ئەبىتەوہ و بپيارى گواستەوہى تابوتەكە دەدا و بۇ سبەينى دەرى ئەھئىن و لە
قەبرستانى لای ئارامگاى حەزرتى غەوسدا ئەنئىزەوہ.

عبدالرپرهمانیش عوزری هیئاووتهوه که پښگاکهه وانهبوو بتوانم لایدهم و له بهر عاجزیش ههورامانم به جی نه هیشتووه و نامه که بی به مه لافه تحو لادا نه نیری بو پاشا و تیا نه نووسی بو ی که نهوی راسپاردووه هه موو شتیکی بو روون بکاته وه: نه مهیش نه و نامه یه:

آنچه از من گم شده گر از سلیمان گم شدی
بر سلیمان هم پری هم اهرمن بگریستی

(اللهم اجعلني من أوليائك الذين اذا أصابتهم مصيبة قالوا ان لله وان إليه راجعون).
قرنی است که چنین رخنه در اسلام نیفتاده، و مدتی است که گردش روزگار گلهای داغ را به این رنگینی بر دلهای فراغ نهاده، و دست بیداد ستم را به این گونه تظلم به این زودیهها بر اهل عالم نگشانده است:

یارب بنای عالم ازین پس خراب باد
افلاك را درنگ و زمین را شتاب باد

حق سبحانه چنانچه به حسب ظاهر شخصی مقدس حضرت ایشانرا (قدس سره) از نظر ما بی بصیرتان دور و مستور ساخته، مارا از فیوض روح پرفتوح حضرتش نورالله ضریحه محروم و مجهور نسازد(انه علی کل شیء قدیر). مکتوب سرکار امیر از منزل (تیله کو) عبور کرده به فقیر رسیده، و اگر موانع قدریه نمیبود بی اظهار آن طرف خود شرف ملاقات را رغبت مینمود.

جناب فضائل مآب کمالات اکتساب ملا فتح الله سفارش کرده میخواستم که از طرف فقیر سفیر خدمت شود، بدلاعی از هر مقوله حکایت نماید، و چنانکه باید دریچه روایات صحیحه را بگشاید تا خاطر شریف از تفکر حرکت فقیر آسوده گردد و خیالت به تردد از تأمل در سفرم آلوده نگردد.

من نه به اختیار خود میروم از قفای او
او به کمند عنبرین میکشیدم کشان کشان

حال جناب طریقت مآب شیخ محمد (ملا فتح الله) را در هر باب وکیل ساخته که مطالب به تفصیل معروض نماید. سعادت مقرون و دولت روز افزون باد. والسلام.

عبدالرحمن

به شیکي ديواني شيعري حاجي شېخ عهبدولپرهمان نه بولوه فا

حاجي شېخ عهبدولپرهمان نه ديبيکي ناسک و شاعيريکي پايه بلندي چهرخي خوي بووه. ديوانيکي شيعري به فارسي ههيه. بيستوومه لاي کورپه کاني شېخ صادقي برزايه تي که جاران له ديي (گولپ) دائه نيشتن. به شیکيشي له که شکوله کهي حاجي مهحموودي ياروويس له ديي (ته پي سه فا) ي شاره زور و به شیکي تري له که شکوله کهي مهحموود پاشاي جافدا نووسراوه ته وه که ئيستا له کتبخانه کهي خوالپخوشبوو هسه ن بهگي عهلي بهگي کورپه زايه تي. ههروه ها سه يد طاهيري هاشمي دهوله تاوايش بو ي نووسيبووم که لاي نه ویش ههيه. به لام بارودوخي پوژگار مهيدان نه دا وينه يه کيم بو بنيري. من خوم گه ليکيم ده سگير بووبو، به لام نه ویش له بار و کوچدا له شوينکيه وه بو شوينکي تر به شیکي فهوتا. ئيستا نه و نه اندازه ي له بهرده ستمايه لي ره دا نهينو سمه وه و به هيوام نه گهر له هه ليکي ترا نه وي که يشيم دهس کهوت هه مووي به جاري بلاو بکه مه وه^(۵). سه د هيف و داخ که شيعري کورديمان ده سگير نه بووه، جا نازانم به کوردي شيعري نه وتووه، يا وتوويه تي و دهستي ئيمه نه که وتووه. وا له سه رته اي نه م به شه ي ديوانه که يدا نه م پرسيار و وه لامه به شيعر نه نووسينه وه که له نيوان نه و شېخ موحه مه د به هائودديني کاکيا رووي داوه:

پرسيار ي حاجي شېخ عهبدولپرهمان نه بولوه فا

سعادت خلعت خاص است بر بالای درويشان
زه ي خلعت، زه ي کسوت، زه ي کالاي درويشان
به جز اندر متاع اتباع حضرت خاتم
نشد مصروف نقد همت مولاي درويشان
عجب بي نقش و بي رنگند، خوش خوي و خوش آهنگند
تو گويي در بشر شد جالوگر مولاي درويشان

(۵) له کاتي له چاپدانا بوم پي کهوت نه م نه اندازه شيعرانه ي لي ره دا بلاو کراونه ته وه، له گه ل
نوسخه ي دوستي خوشته ويستم شېخ نه ميني نه قشبه ندي به راورد و هه له کاني له رووي
نه و نوسخه ي راست بکه مه وه.

از آن ترسم اگر گوید به جای نازک انجامد
که از درک است بیرون رتبهء اعلای درویشان
(وفا) از (بوالبها) پرس، حدیث نازک او داند
عبارت از چه باشد طرهء لیلای درویشان

وهلامی شیخ موحه‌مه‌د به‌هاؤدین

بود مرآت وحدت جبههء اجلای درویشان
بود رمز از یکی همچون الف بالای درویشان
زمین ساکن ز عکس قوهء پر نور ایشان است
فلک بر پا بود از همت والای درویشان
کمال قدرشان از عرش بالاتر بود، اما
نگنجد در عبارت رتبهء اعلای درویشان
بساط دهرگویی باغ جنت گشته از بهجت
چنان پرگشته است از نعمت والای درویشان
به نزد (بوالبها) هست از تجلیهای آثارش
عبارت جعد و زلف طرهء لیلای درویشان
(وفا) گفتی عبارت از چه باشد طرهء لیلی
ز من بشنو که هستم چاکر و لالای درویشان
نهمه‌ش نهو به‌شه قه‌سیدانه‌ی دیوانه‌ک‌ه‌ی که ده‌سگیرمان بوون:

بسم الله الرحمن الرحيم

أ

ا

نمیدانم چه افتاد این دل شوریده ما را
جنون او تفاوت می نداند شهر و صحرا را

بسی محنت کشید این دل ز حق خدمتش روزی
کنم او را فدا مه طلعت خورشید سیما را
اگر يك ره ملامتگر رخ نیکوی تو بیند
روا دارد به حسن یوسف آن عشق زلیخا را
ببخشد مردهء صد ساله را جان شربت لعلت
چ خوش احیاء نمودی جان من نام مسیحا را
(وفا) از پرتو آن خسوی و روی آتشین باشد
که دل چون شعله غرق سوختن خواهد سراپا را

۲

برده چشم نیم مستت آنچنان از جا مرا
می تراود همچو مینا می ز هر اعضا مرا
همچو ماهی گرچه در بحر سکونم غرق لیک
طوطی آسا نام جانان میکنند گویا مرا
پیش ازین من ناصحا هم طرز و طوری داشتم
حسن بالادست او کرد این چنین رسوا مرا
در بیابان جنون با هر خسی خوش الفتی است
زانکه بویی بردماغ آید ازین صحرا مرا
باغبان بهر خدا روزی دو با من صبر کن
چون (وفا) باشد به هر گل الفتی تنها مرا

۳

کرده رسوا شور اشک چشم خون پالا مرا
برده چون خاشاک از جا سیل این دریا مرا
جزو جزوم را جدا با تست دیگر نسبتی
همچونی آواز ازان آید ز هر اعضا مرا

همچو زلف سنبلت با عین جمعیت گرفت
در شب هجران پریشانی ز سر تا پا مرا
از گل زخم دل شوریده چندان خون چکید
گلستانی گشت خرم دامن صحرا مرا
وحشت از شهرم زشور بانگ طفلان نیست لیک
بی سکونم سر به صحرا داده این سودا مرا

۴

در غزل طرز خوش آیین یاد می آید مرا
قصه فرهاد و شیرین یاد می آید مرا
طره را دیدم پریشان بر بنا گوشش کجا
بعد از این ریحان و نسرين یاد می آید مرا
برگ گل در گلستان بینم دلم خون میشود
کان حنای پای رنگین یاد می آید مرا
در شب یلدای هجران چون پریشان دل شوم
پیچ و تاب زلف پرچین یاد می آید مرا
جلوهء سروچمان را چون ببینم در چمن
آن خرام ناز و تمکین یاد می آید مرا
چون صراحی را همی گیرم بزم می کشان
گردن صاف بلورین یاد می آید مرا
گریهء چشم (وفا) را در فراق روی یار
چون ببینم ماه و پروین یاد می آید مرا

۵

حسن روی خوش قدان تا کرد سودائی مرا
ماهی آسا ساخت سیل اشک دریائی مرا

بی سکون از عشق این شهری غزالان گشته‌ام
دل ز فرط بی قراری کرد صحرائی مرا
آنچنان با بی قراری خاطر م‌لفت گرفت
ناشک‌ی‌بم وحشت افزاید شک‌ی‌بائی مرا
من به صحرا آشنا، با شهر ازان بی‌گانه‌ام
حسن بی همتات شیرین کرده تنهائی مرا
ره‌نورد و کوچه‌گردم در به‌در از بوی تو
چون (وفا) خوش مینماید نام هر جائی مرا

۶

اشک‌بارم، بی قرارم، هر کجا یابی مرا
گشته بی تابی انیس وقت بی خوابی مرا
بی ثباتم در کنار خویشتن پرورده است
گویی از طفلی به جای دایه بی تابی مرا.
یوسف مصر وفایم، من عجب نبود اگر
در چه هجران فگند این چرخ دولابی مرا
خون ازانم بر لب آمد در سخن گفتن زدل
شد م‌صور شکل آن لبهای عنابی مرا
ناز پرورد غم و دردم ببین کز خار و خس
در فکنده بستر و بالین سنجابی مرا
کوچه‌گرد و در به‌در سودای عشقت کرده است
چون گدای هرزه را ای شوخ هر بابی مرا
چون (وفا) از دولت خواری مرا خوش عزتی است
کنج گلخن ساختند ایوان و مهتابی مرا

کلیم آسا چو افگندی عصای خودنمایی را
 فرود برد آن عصا یکسر حبال آشنایی را
 پس از این چندین وفا این بی وفایی کی روا باشد
 یقین دارم که نپسندد خدا این بی وفایی را
 چو دانستی نداری طاقت غوغای مشتاقان
 نبایستی در افگندن بساط دلربایی را
 مرا در خاطر افتاده است کز مهر تورخ تا بم
 که جورت کرد شیرین تلخی درد جدایی را
 (وفا) رسم وفا با بی وفایان تا به کی زین پس
 بیاموز روزی چند طرز بی وفایی را

بندهء طرز نگاه نازنینانیم ما
 بستهء تار کمند زلف خوبانیم ما
 می نخواهد زخم تار جان به آهنگ سرود
 هر دم از مضراب مژگان ناله سنجانیم ما
 صورت احوال ما را حاجت تحریر نیست
 چون سر زلفت سیه روز و پریشانیم ما
 دل دمی صد بار از جا رفتنش بی وجه نیست
 خسته و مجروح کاوشهای مژگانیم ما
 هر شب از سوز تب و تاب فراق چون (وفا)
 شمع وش تا صبحدم سوزان و گریانیم ما

ازان شد جعد گیسویت کمند گردن دلها
 براسایند تا دلها ز بیم بعد منزلها
 سزای مصلحت بینان نبود این آتش عشقت
 زدند این قرعهء دولت ازل بر نام غافلها
 ز بیم موج و گرداب و شب تاریک عاشق را
 چه باک از پرتو رویت بر افروزد مشاعلها
 فرورفتیم در دریای نا پیدا کرانی ما
 کسی که غرقه شد در وی ندارد میل ساحلها
 شگفت از کارهای محتسب دارم چرا امشب
 به ساز عشق بازی کرده گرم آهنگ محفلها
 عجب در «من یزید» عشق عاشق از چه رو گفته است:
 « که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها»
 (وفاء) عین صفای می شده است و باز میگوید
 «ألا یا أيها الساقی أدر کأساً و ناولها»

ب

فلك بنهاده بازم تازه داغی بر جگر امشب
 دهم داد و فغان و آه و داد بی ثمر امشب
 زجان سیرم به درد هجر یار و تشنه مرگم
 اجل يك دم فراغت ده مرا زین درد سر امشب
 چنین از دل جرس و ش ناله جانسوز می آید
 مگر کرده دلبر آهنگ سفر امشب

سرود بزم ما آه و فغان بی اثر باشد
به جای مجمر عود است دود بی شرر امشب
به فردا داده جانان مر و فارا وعده وصلش
ولیک از طالع بد می نخواهد شد سحر امشب

۱۱

اسیر حلقه زنجیر کوی فرقتم امشب
عزیز تخت دارالملک مصر غربتم امشب
به یاد لطف روی و غنچه تنگ دهان تو
نشسته تا کمر در گل ز اشک حسرتم امشب
به جان و دل غمش هر لحظه سودای دگر دارد
گرامت خورده جنس متاع الفتیم امشب
چو آید در خیال ایام وصل از فرط محرومی
به خود درمانده مانند نگاه حیرتم امشب
ز دستان زلیخای فلک چون ماه کنعانی
(وفا) من هم گریبان چاک دست تهمتیم امشب

ت

۱۲

دیده سوی غیر روی دوست بگشودن خطاست
جز خیالش ره به دل دادن کمال ابتلاست
آبیاری ریاض جان به آگاهی شود
باز برگ باغ دل نسیان یاد ماسوی است
درس وحشت راز هستی میدهد وضع حباب
ساز اسباب بقایش غوطه در بحر فناست

93

جامهء جان بی وصال قامت دلجوی تو
بر تن چون گاه جاننا کوه اندوه و بلاست
بیخود در عالم آغوش^(۶) وصلت ره دهد
گاه از خود رفتنش پیک وصال کهریاست
سوی حق در خاکسری میتوان ره یافتن
نیستی در شهر ما تحصیل نقد مدعاست
بادبان کشتی جان صحبت اهل دل است
ذکر حق مر بحر هستی را به جای ناخداست
چاک دل را رشتهء مریم رفو نتوان نمود
مرهم داغ(وفا) موقوف وصل (بوالبها) است

۱۳

بازم از نو^(۷) ای حریفان شور دیگر در سراسر
سینهام گویی ز سوز آتش دل مجمر است
در خیال ابروی همچون هلال مهوشم
دامن و جیبم ز اشک دیدگان پر اختر است
اینکه بر پای خیال یار بارم روز و شب
اشک پندارند مردم، لیک لعل و گوهر است
بر گلستان وفا باد صبا گر بگذرد
بر قدمش کوه و صحرا پر زمشک از فر است
نخل امید وفای دوست در باغ امل است
گرچه خوش قامت بود اما نهال بی بر است

(۶) از عالم اندر بزم-ن.

(۷) امشب-ن.

نیست موزون نسبت قدش به شمشاد چمن
عاشقان را نزهت خاطر جمال دلبر است
نیست ما را ای حریفان میل با سرو و چمن
آری آری سروناز باغ جان سیمین بر است
طرهء سنبل پریشان در گلستان از صبا
درهم و پیچیده همچون پیچ و تاب خاطر است
ایکه در وهمی ز اعجاز خیل ما ببین
سنبل زلفش پریشان بر رخ چون آذر است
بانگ قمری، نالهء بلبل توگویی در چمن
نعرهء دیوانگان کوی شیخ اکبر است
شیخ عثمان کوه تمکین، محرم اسرار حق
آنکه گردون ولایت را چو مهر انور است
وهم کی بر کنگر کاخ کمالش میرسد
زانکه اول پایه‌اش از کاخ کیوان برتر است
شاه اورنگ بقا، قیوم عالم آنکه او
خاندان خواجهء مشکل گشا را زیور است
ماه برج مکرمت، خورشید اوج معرفت
وارث عثمان عفان، نایب پیغمبر است
جامع علم لدنی، ناشر احکام دین
شمع جمع اهل ملت، راه‌دان و رهبر است
شیعه و سنی به عهدش متفق با یکدیگر
جمله میگویند عثمان را شرف بر حیدر است
گر به سلك خاکروبان منسلك گردد(وفا)^(۸)
عار و ننگش ز افسر خاقان و تاج قیصر است

(۸) شد بوالوفان.

بختیارا آن شهنشاهی تو در ملك وجود
چون قضا امر تو فرمان قدر را مظهر است^(۹)

شهریار کشور عدلی تو، این مسکین زار
زآستانت داده خواه از ظلم نفس کافر است
بنده چون من ز لطف چون تو شاه دادگر
گر زبیداد و ستم یابد نجاتی در خور است
تا ز خورشید عطای حق بود روشن جهان
تا ز ابر مکرمت صحن چمن سبز و تر است
باد خورشید وجود و ابر جودت پایدار
این دعا آسایش اهل جهان را مصدر است

۱۴

بازم امشب ای حریفان شور دیگر در سر است
در دماغم بوی عود آید مگر دل مجمر است
در سرم سودای آن قامت قیامت جوش زد
در دماغم این چنین سودا و شور محشر است
ایکه در وهمی ز اعجاز خلیل ما ببین
سنبل زلف پریشان بر رخ چون آذر است
گوشواره عقد پروین و بناگوشش شفق
ای عجب در روز روشن را درخشان اختر است
چیست تدبیر ای رفیقان یار ناپروای من
شمع هر جمع و ولی پروانه بی بال و پر است
خار ناهموار در گلزار و بلبل برکنار
این عجب تر دیده امید عاشق بر در است

(۹) مضمراست-ن.

کارهای باژگون است ای (وفا) اندر جهان
بیش در کم، عیش در غم، نوش در سم مضمراست

۱۵

ایروی تو محراب دل اهل نیاز است
پیشانیست ای مهر جبین مهر نماز است^(۱۰)
عقل از سر^(۱۱) سودات به جان آمد و دل^(۱۲) نیز
جان ز^(۱۳) آتش هجران تو در سوز و گداز است
چون خار به جز شعله خریدار ندارم^(۱۴)
این هم اثر گرمی آن عشوهِ و نیاز است
در ملك جفا والی درد و الم من
اندوه و غم و غصه مرا محرم راز است
آشفته و سودا زده در کوه^(۱۵) و بیابان
(القصة) که کار من دیوانه به ساز است
پرسیدم از آشفته‌گی زلفش و گفتا
کوتاه کن این قصه سر رشته دراز است^(۱۶)
فریاد ز بیداد بتان رسم وفا نیست
زین^(۱۷) طول شکایت غرضم عرض نیاز است

(۱۰) نیاز است-ن.

(۱۱) دل از کف-ن.

(۱۲) جان-ن.

(۱۳) تن در-ن.

(۱۴) ندیدم-ن.

(۱۵) شهر-ن.

(۱۶) که سر رشته راز است-ن.

(۱۷) این-ن.

عمریست که دل را سرزلف تو مقام است
 دیریست که بی دانه چنین بستهء دام است
 بی دوست گشایش نبود در چمن دهر
 جان بی رخ جانانه به عشاق حرام است
 دل دست ز دامان جنون باز ندارد
 دیوانه ز ناکامی خود طرفه به کام است
 بی شربت وصل تو رود زندگی از دست
 باز آی که کار من بیمار تمام است
 پیابست(وفا) نیست دل غم زده جانا
 از دانهء خال تو در افتادهء دام است

بازم دل سودازده اندر هیچان است
 آتشکدهء سینه ز نو شعله زنان است
 در بادیهء هجر تو همواره چرس و ش
 در دل هوس ناله و فریاد و فغان است
 ره سوی غمت داد تمننای وصال
 سودی که ز سودای تو کردیم زیان است
 گاهی رسد پیک تو از سوزن مژگان
 پیوسته نگه دوخته بر ره نگران است
 ضعف از غم آلام فراق تو به حدی است
 پیوسته دل خسته(وفا) در غنّیان است

ز دست غصه چه گویم که حال دل چون است
 مثال مردم چشمم نشسته در خون است
 نبود طالب لیلی بجز که مجنونی
 ترا که بسته به هر تازی صد چو مجنون است
 چو تیر عشق تو جا کرده است در جگرم
 عجب مدار سرشکم اگر جگر گون است
 می‌پرس محتسب از حالت من و بگذر
 خمار من نه ز تأثیر خمر گلگون است
 ز اشتیاق تو خون دلم زدیده رود
 بلی ز سر رود آن می ز ساغر افزون است
 به هیچ رام نگردد دل رمیده من
 برو به کار خود ای واعظ این چه افسون است
 مزن ز روی جفا طعنه بر (وفا) زاهد
 چو چنگ ناله دل ز اختیار بیرون است

ای شهسوار حسن، دل و جان فدای توست
 آفاق جمله زیر سم بادپای تست
 چیزی سر عنان سمنندت کشیده دار
 آهسته رو، هزار دل اندر قفای تست
 يك جلوه نمودی و دل بردی دیگرک^(۱۸)
 بخرام نیز جان عزیزم برای^(۱۹) تست

(۱۸) بردیم بناز-ن.

(۱۹) فدای -ن.

دل مرغ پرشکسته سوده‌ای عشق تو
جان صید پای بسته‌ی مهر و وفای تست
عشق تو با وجود من افتاد سازگار
کو در ازل سرشته‌ی آب و هوای تست
جانا (وفا) ز راه وفای تو خاک شد
اما هنوز در طلب يك لقای تست

۲۰

از فراق تو چنان دیده خونبار گریست
که دل سنگ به حال دل من زار گریست
اشک سرخ شفق از دامن گردون بچکید
بر سیه روزی من بس که شب تار گریست
شب هجران توام مرگ ببالین آمد
تا سحر بهر من خسته بیمار گریست
بر سر مزرع بختم چو گذر کرد سحاب
خشک لب دید، دلش خون شد و بسیار گریست
عقد دندان تو در خاطر زارم بگذشت
دیده من همه شب گوهر شهوار گریست
تیر مژگان ترا دید چو دل باز نمود
زخم خمیازه و بر خنده سوفار گریست
خطه مصر محبت به وفا معمور است
زانکه نیلی است به هر گوشه که یکبار گریست

۲۱

حسرتا فریاد و آه و ناله را تأثیر نیست
آه کاب دیده‌ی ما بیدلان دل گیر نیست

نه همین دل مبتلا گشته است در دام بلا
کیست کو پایبند آن گیسوی چون زنجیر نیست
در خور درد دل ما نیست قانون شفا
چون علم زد شعله دیگر قابل تدبیر نیست
مهلتی ای باغبان کامد بهار و گل رسید
کشتن ما بلبلان را آفت از تأخیر نیست
آنکه میپرسید از بی تابی ما چون (وفا)
حالتی داریم جاننا در خور تقریر نیست

۲۲

با حریفان سخنی دوش ز هجران میرفت
اشک خون از مژه چون جوی ز دامان میرفت
رفت ازان نوگل خندان به اشارت سخنی
اشکم از دیده گریان چون بهاران میرفت
جمعی آشفته بدیدم ز میانشان سخنی
از سر زلف خم اندر خم جانان میرفت
شام گیسوی ترا دیدم مگر باد صبا
که سحر بی خبر از خویش پریشان میرفت
سخت جانی تو (وفا) در دم جانسوز وداع
چون نمردی عجباً کز بر تو جان میرفت

د

۲۳

به غیر دام محبت دلم اسیر مباد
به غیر آب مودت گلم خمیر مباد

مباد غیر می عشق در پیالهء من
به غیر آه و فغان همدم صفیر مباد
به مهر مهر نشان باد حلقهء دل من
به جز هوای بتان هیچ در ضمیر مباد
عجب خوش است مذاقم ز ذوق محنت عشق
مریض عشق الهی دواپذیر مباد
فلك چو دید به کف تیغ کین او گفتا
به خون ناحق کس این چنین دلیر مباد
اگر نشستن قـصر آرزو کنند خسرو
به جوی عشق جز از خون به جای شیر مباد
دل (وفایا) اگر از جور یار شکوه کند
به فیض صیقلی عشق مستنیر مباد

۲۴

زان روز که شور توام ای مه به سر افتاد
هوش و خرد و صبر و قرارم به در افتاد
چون باد صبا بویی از آن نافهء مشکین
آورد بسی خون عزیزان هدر افتاد
تا دل به خیال خط و خال تو سپردم
عقل و دل و دین و ورعم در بدر افتاد
چون چشم سیاه و لب میگون تو دیدم
خوبان جهانم همگی از نظر افتاد
حور و پری این شیوه ندارند که اول
این قرعه و اقبال به نام بشرافتاد
سرو سهی از رشك قدت مانند ز رفتار
از حسرت آن روی کلف در قمر افتاد

دانست(وفا) دادن جان سود ندارد
جان دید چون در کوی تو بر یکدیگر افتاد

۲۵

دل آهنگ حریم کوی آن گل پیرهن دارد
بلی پیوسته بلبل میل دل سوی چمن دارد
توان فهمید بر دل باز شست تازه پر خورده
ازین خونابهء خوش کز گلی زخمی کهن دارد
شکنج و پیچ و تاب چین ز عقد زلف مشکینش
به هر تاری دو صد تا تار و صد مشک ختن دارد
ز درد بی وفاییها(وفا) آسوده نتوان شد
که بیم از اضطراب دل ز خوبان در کفن دارد

۲۶

بی روی تو ای دوست کجا صبر توان کرد
وین آتش عشقت به ته سینه نهان کرد
مشتاق وصال تو به مرگش نرسد دست
ورنه ز فراق نتوان صبر به جان کرد
گر چشم تو خون دل من خورد چه باشد
ترکی است که اندر بچگی خوی چنان کرد
چون منکر مهر من و حسن تو ترا دید
شرمنده شد از گفت خود و مهر دهان کرد
گویند(وفا) توبه کن از عشق و أدب باش(۲۰)
من توبه کنم لیک عبث دل نتوان کرد

(۲۰) کئی - ن.

بکش خنجر بکش دیوانه خود را که دل باشد
 رها کن جان ما زین فتنه خون او بخل باشد
 فدای دستبرد آن کمان ابروی سرمستم
 که تیر غمزه‌اش در جان عاشق متصل باشد
 سرم بادا فدای پای جانبازی که چون فرهاد
 کند در کار شیرین جان شیرین و خجل باشد
 صفا دارد به کام دل شدن در صحن گلزاری
 که ساقی و می و معشوقه پیمان گسل باشد
 اگر شیرین تر از شکر نبی زهر غم عشقش
 (وفا) از همت مردانه خود منفعل باشد

دل از بیداد یارنازنینم زار مینالد
 چو طنبور دو تار از چنگ روز تار مینالد
 به سر شور غریب از خط گرد آن ز نخ دارم
 ازان شورش دلم چون کبک در کهسار مینالد
 مرنج از ناله‌ی زار دل من در دل شبها
 پرستاران نمیرنجند اگر بیمار مینالد
 ز شور آن لب شیرین عجب نبود اگر جانم
 چو جان کوهکن در بیستون نی وار مینالد
 نه دیوانه، نه رنجورم، ولی در ناله معذورم
 که دل همچون جرس از شوق آن رفتار مینالد
 نفس چون میزنم از ضعف صد جا بگسلد بندش
 ز جذب شوق تست ار هر دمی صد بار مینالد

(وفا) در کلبهء احزان مثال پیر کنعانی
ز بهر یوسف گم گشتهء خود زار مینالد

۲۹

هلا ای نوگرفتاران که یار غمگسار آمد
نهال آرزو بر حسب خواه دل به بار آمد
نماند از کاوش مژگان دلی نشکفته باقی
بهار ما دل افکاران عجائب سازگار آمد
چنان خوش بو ازین شهری غزالان شد ز نو عالم
چو صحرای ختن هر سرزمینی مشکبار آمد
فضای سینه‌ی ما را ندانی از چه مشکین است
لگد کوب رم آهوی صحرای تترار آمد
(وفا) هر گلی زمینی را کند گلگون ز خون دل
به هر جا بگذرد یکدم توگویی نوبهار آمد

۳۰

طفل دل بازای حریفان بی قراری میکند
بهر جانان ناله و فریاد و زاری میکند
هر کجا سروی به طرف جویباری دید دل
سیل اشک از دیده به یاد تو جاری میکند
باغبان در بر رخ ما نوگرفتاران میند
ابر چشم ما چمن را آبیاری میکند
دور باش غمزه ما را از پرستش مانع است
ناز چشمان ترا بیمار داری میکند
آن جراحت کز تغافل کرد بر جان (وفا)
در مصاف جنگ کی شمشیر کاری میکند

دلم بجز تو کسی در جهان نمیخواهد
 چه جای مال جهان، نقد جان نمیخواهد
 به برق عشق دلی داده‌ام که چون باران
 به فرق بارش از تیر امان نمیخواهد
 چو دود سینه‌ء عاشق ز چرخ میگذرد
 بیان عشق زبان و فغان نمیخواهد
 به زیر کوه بلا این تن چو کاهم چند
 اجل کجاست که تیر این کمان نمیخواهد
 قسم به مهر و وفایت که بی تو در عالم
 (وفا) صفا نکند، این و آن نمیخواهد

به زلفش داده‌ام دل را قراری تا چه پیش آید
 مرا با بی قراریها است کاری تا چه پیش آید
 وفای بی حسابم را تلافی گر کنی زبید
 اگر داری جفای بی شماری تا چه پیش آید
 به زلف جلوه فرمای ادا فهمش کند ایماء
 که بر بندد به هر تاری شکاری تا چه پیش آید
 خورد گره غمزه چشم سیه مستش به دل والی
 به نرد عشق کی بازی قماری تا چه پیش آید
 به جهد خود میسر نیست وصل او (وفا) خود را
 فروبندم به فترک سواری تا چه پیش آید^(۲۱)

(۲۱) حاجی شیخ عبدوپرهمان ثم پارچه شیعره‌ی بهرام‌بهر بهم پارچه شیعره‌ی خواره‌وه‌ی

ئهمانوللا خانی والی وتووه: =

به جان هرگه زجانان ناوك بيداد می آید
 زهر عضوم فغان و ناله و فریاد می آید
 نباشد دام گلشن باعث بی تابی بلبل
 ولیکن وحشت از بی رحمی صیاد می آید
 ز درد کوه کاهت در دلم ای خسرو خوبان
 خیال شور شیرین و غم فرهاد می آید
 ز وحشت دل به جان آمد، دریغا، حسرتا، دردا
 که بهر کشتن ما دیر آن جلاد می آید
 به هر گلشن (وفا) چون غنچه‌ای نشکفته می بینم
 دل نگشوده خونین خویشم یاد می آید

صبحی که مهم از طرف بام برآید
 از شرم رخس مهر مگر شام برآید

= پی آرام دل دادم قراری تا چه پیش آید
 که دست آرام سر زلف نگاری تا چه پیش آید
 دل خود رهن دادن در بهای دانه خالی
 به نرد عشق میبازم قماری تا چه پیش آید
 برایم چون وصالت نیست ممکن بر من بیدل
 به یادت بگذرانم روزگاری تا چه پیش آید
 به عالم غیر ازین کامی نخواهم گر به دست افتد
 کناری با تو از مردم کناری تا چه پیش آید
 نیستم طرفی از زهد و برینم زین سپس (والی)
 کنم جهدی که باید کرد کاری تا چه پیش آید

گر بوسه زند بر (حجر الأسود) خالش
حاجی به ره کعبه ز احرام برآید
با بخت بد خویش و دل سخت تو جانا
دانم که محال است مرا کام برآید
شوقم به وصال تو چنان است مپندار
تسکین دل از نامه و پیغام برآید
از طور تجلی گذر از عاشق نوری
موسی وشت آنگه به (وفا) نام برآید

۳۵

گر از تظلمت از چاک سینه آه برآید
به صدر هم ز ترف آه دادخواه برآید
کسی به خلوت وصلت توان رسید که هر دم
به هر قدم به غم نوز عرض راه برآید
به زلف چهره میپوشان که تا عیان همه کس را
تفاوت مه و روی تو ز اشتباه برآید
چگونه بر صف مژگان دلم زند که ندارد
تحملی که تواند به یهک سپاه برآید
کسی ز فقر و فنا دم زند (وفا) که به کلی
ز ننگ افسر نام و ز عار جاه برآید

۳۶

بر نیاید کامم از وصل دلارامم هنوز
ز آرزوی شهید آن لب زهر آشامم هنوز
تا به بزم پختگان عشق او جایم دهند
ساقیا رطل گرانم ده که من خامم هنوز

108

روز اول ساقی باقی به من جامی بداد
سالها بر من گذشت و مست آن جامم هنوز
زخم ناسورم به مرهم به نگرده ای طبیب
خسته‌ی مژگان آن کافور اندامم هنوز
گفتم اندر دام زلفش بلکه آرامی بود
ماندم اندر دام سخت و نیست آرامم هنوز
گفت نام نیک خواهی درگذر از نام و ننگ
دین و دل را باد دادم لیک بدنامم هنوز
با (وفا) ی خسته گفتمی جان بده کامت دهم
در وفایت جان بدم لیک ناکامم هنوز

س

۳۷

بازم اندر جگر افتاد شراری که می‌پرس
تازه شد داغ من از لاله عذاری که می‌پرس
گشته دل باز لگد کوب سواری که مگوی
کرده هم غارت جان دیده خماری که می‌پرس
تا به آن ناز و نزاکت به سفر شد چو جرس
من ز دل میشنوم ناله زاری که می‌پرس
دل که آینه صفت صاف بد از هر صفتی
از غمش راه بدو یافت غباری که می‌پرس
چون به تیرم زد و بر پاش فتادم گفتم
کردی امروز عجب طرفه شکاری که می‌پرس
سرم از زمزمه مهر بتان خالی بود
پرشد از شورش سودای نگاری که می‌پرس

ناصرها ٲرك جفا كن كه (وفا) صيد ٲو نيسٲ
شد دلش بسٲهء فٲراك سوارى كه مٲرس

ش

۳۸

باز آى و ٲن خسٲهء ما را ٲو روان باش
بر جان و دلم مرهم ناسور نهان باش
جامى بده از بادهء خمخانهء عشقش
بر هم شكن معركهء نام و نشان باش
اى دل ٲو چرا فاش كنى قصهء عشقش
گو مخزن مهرش به همان مهر و نشان باش
در خرقه مكش جام و مٲوشان ٲو صراحى
در بزم در صبحى كو عيب عيان باش
با بانگ نى و چنگ (وفا) رو به خراباٲ
از نام و نشان در گذر و زمزمه خوان باش

۳۹

خطى ز روى وفا بر حروف نسيان كش
به جستجوى اسيران سرى به زندان كش
ز چنگ غصهء هجران دلم به جان آمد
ببخش بر من و دستى به تير مژگان كش
ز آه و ناله مرا منع كى ٲوان كرد
كسى به چنگ نگويد كه ناله پنهان كش
به بخت ما كه زمانه بهانه جوى افتاد
چو غنچه بادهء گلگون ٲه گريبان كش
عزيز مصر صفائى ٲو از (وفا) بشنو
سرى به كلبهء احزان ٲير كنعان كش

110

مرا رها نكند هرگز آن چه زقنش
 كه داد بوسه ستانم ز غنچهء دهنش
 لباس حسن قبائى است چست برقد او
 چو جامه ايست لطافت بریده بر بدنش
 به گلستان چو خرامى نثار پات كند
 گل و بنفشه و ريحان و سنبيل سمنش
 سوي چمن بخرامى دمى اگر توبه ناز
 برى تو جلوهء سرو و صفاي نسترش
 معطر است دماغم به بوى يوسف مصرى
 مگر نسيم بياورد بوى پيرهنش
 بدين خرام گذارت چو بر مزار افتد
 عجب نباشد اگر مرده بر درد كفنش
 (وفا) تو دست به زلفش چه ميزنى، بگذر
 هزار جان و دل آنجاست زير هر شكش

ق

باز دل شد هدف ناوك دلدوز فراق
 شد بر افروخته باز آتش جانسوز فراق
 رفت با اشك روان خواب و شكيبائى و صبر
 مانند درد و الم و شوق غم آموز فراق
 بس نبود اين همه در دل الم و غصهء عشق
 گشت افروخته اندر جگرم سوز فراق

روزم از هجر سیاه است چو شام زلفش
شب دیجور بود در نظرم شام فراق
شکوه کم کن تو(وفا) رونق کاشانهء دل
برد این مشعلهء نائره افروز فراق

م

۴۲

چو گل را در چمن با آن لطافت صبح دیدم
به یاد آن کف پای تو اش بر دیده مالیدم
دوامی و ثبات سرخی رنگ حنا را نیست^(۲۲)
برای رنگ دست و پات خون خویش را بخشیدم
به رغم ناصحان در بیستون سینه چون فرهاد
به ناخن شکل شیرینی برای خود تراشیدم
چو آن صیاد را دیدم کمر بسته به قتل من^(۲۳)
چو مرغ نیم بسمل ساعتی از ذوق رقصیدم
بپرسیدم ز رنگ سرخ گرد آن زنج گفتا
که خون کشتگانم از لب خونین تراویدم
خوشم آمد ازان الفت میان زلف و بالایش
به قد خود سیه روزی ز سر تا پای پیچیدم
قبای^(۲۴) سرخ در بر کردن و با ناز رقصیدن^(۲۵)
صفا دارد(وفا) من هم^(۲۶) به خون خویش غلطیدم

(۲۲) نه-ن.

(۲۳) قصد-ن.

(۲۴) لباس-ن.

(۲۵) خندیدن-ن.

(۲۶) صفای (بوالوفا) دارد-ن.

حریف تند خوی رو به کس ننموده‌ای دارم
 که از بیداد و جورش چشم خون آلوده‌ای دارم
 چو گل زان جامه‌ی جان را گریبان چاک میخوام
 پر از خون غنچه و ش جاننا دل ننگشوده‌ای دارم
 من دیوانه را جز ناله و فریاد همدم نیست
 به کنج بی کسی از غم دل فرسوده‌ای دارم
 طبیب‌ها رو که داغم را ز مرهم عار می‌آید
 که زخم بر لب پیکان جانان سوده‌ای دارم
 (وفا) نازم خرابات محبت را که اندر وی
 دلی آزاده از غم، خاطری آسوده دارم

تو خود جان منی جاننا، به جان خویش نستیزم
 اگر میل جفا داری به جان تو که نگریزم
 ز روی مهوش چشم خوش لعل می آلودت
 به دل آتش، به جان شورش، به دیده اشک میریزم
 به رخسار چو ماهت کاش دیدی تا که دانستی
 چه پروینها که شبها بر سر بالین میریزم
 نظر موقوف کردم عمرها بر دانه‌ی خالت
 که شاید يك دمی در دام گیسویت در آویزم
 تو ای شکر لب شیرین شمایل با صفا خوش باش
 که من اندر جفا فرهادم و در عشق پرویزم
 چو آن حسن و ملاحه را (وفا) دیدم به دل گفتم
 یقین دانم کزان لبها به شورشها در آویزم

چیست جانی که بدان طالب دیدار تو باشم
 نیست نقدی دگرم تا که خریدار تو باشم
 با چنین حال که از زره فرومایه ترم
 هرگز این وهم نبردم که طلبکار تو باشم
 گرچه دانم که سزاوار وصال تو نیم، لیک
 تا دم مرگ درین راه هوادار تو باشم
 گرچه دیوانه شدم عاقل فرزانه‌ی عشقم
 گرچه ویرانه شدم مخزن اسرار تو باشم
 کو چنان بخت دمی با تو من خسته نشیند
 یا چنین طالع میمون که سزاوار تو باشم
 به جز آنم هوسی نیست که قربان تو گردم
 غیر ازینم هنری نیست که غمخوار تو باشم
 آن نیم من به جفا از سر کوی تو گریزم
 در (وفا)ی تو بمیرم که وفادار تو باشم

تا رفته ز کف دامن اقبال وصالم
 پیوسته قرین غم و اندوه و ملالم
 تصویر نهال قد سیمین تو گویی
 موئی است برون آمده از چشم خیالم
 وصف تو به میزان بیانی که نسجد
 با آن چه توان گفت؟ زبان بسته و لالم
 سر داد ز بس فکر در اندیشه زلفت
 بی تاب و سیه بخت و پریشان شده حالم

گر داده (وفا) نسبت روی تو به خورشید
کاهیده ازین غصه زبس همچو ملالم

۴۷

از نگاه چشم مخمور تو مست افتاده‌ایم
سایه‌وش بر خاک درگاه تو پست افتاده‌ایم
تا ابد ما را ز هشیاری نباشد بهره‌ای
در ازل از بادهء حسن تو مست افتاده‌ایم
بی دلان را این طپیدن هر زمان بی وجه نیست
ماهی آسا ما ازین سودا به شصت افتاده‌ایم
نیست ما را راه رفتن یا امید زیستن
صیدوش در دام مهرت پای بیست افتاده‌ایم
سیل اشک ما خرابات (وفا) معمور ساخت
وین عجب ما در درستی زین شکست افتاده‌ایم

۴۸

آمد و شد تا به بازار محبت کرده‌ایم
نقد جان را صرف در سودای محنت کرده‌ایم
در میان اهل حرمت گرچه گمنامیم، لیک
در فن آوارگی چون چند شهرت کرده‌ایم
شمع وش ما را نظر زان می نیفتد در قدم
دیرگاهی با نگاهت مشق حیرت کرده‌ایم
آشنائی تا به آن ابرو کمان ما را فتاد
خویش را آماج گاه تیر محنت کرده‌ایم
ناصرها کم گو ملامت، با سلامت در گذر
عمرها ما خویشتنها را ملامت کرده‌ایم

115

تا رسد چون گردگاهی دست ما بر دامن
جان و تن را وقف بر خاک مذلت کرده‌ایم
در طریق پاکبازی در جفای روزگار
چون (وفا) اندر وفا خود را علامت کرده‌ایم

۴۹

تسا سوی درت روی بـــــه راه آمده‌ایم
با اشک نییاز عذرخواه آمده‌ایم
از بهر شفاعتت به رسم هدیه
با بار گناه و کوه گاه آمده‌ایم

۵۰

ما نگاه چشم آن خودکامها را بنده‌ایم
کبر و ناز و خشم چسپان جامه‌ها را بنده‌ایم
کی شود گل در چمن هرگز پسند طبع ما
آتشین رنگ گل روی شما را بنده‌ایم
سرو دارد جلوه امانه چندان دلفریب
ما خرام آن بت زرین قبا را بنده‌ایم
تا که از عزت میان چشم جایش داده‌ای
سرمهء فرخندهء طور لقا را بنده‌ایم
لاف با ما کی تواند زد کسی از طرز شعر
شهدریزیهای اشعار (وفا) را بنده‌ایم

۵۱

دمی تو جلوه کن و موی عنبری بشکن
کلاه گوشهء شاهسی و سروری بشکن

گهی به سحر بینداز شور در عالم
گهی به معجزه بازار سامری بشکن
نقاب دور کن از روی خویش حور صفت
به جالوه که کنی رونق پری بشکن
گهی به زلف درازت بگو کمند بساز
گهی به طره که اشکنج دلبری بشکن
سحرگهی تو خرامان دمی به گوشه ایام
برا و حرمت خورشید خاوری بشکن
چو ماه چارده یک شب نقاب روی بکش
رواج زهره ببر، قدر مشتری بشکن
چو عندلیب چمن شد نوای سنج (وفا)
نوای او به همین لهجه دری (۲۷) بشکن

۵۲

به ناز سوی رقیبان چنین گذار مکن
زیاد ازین دل ما را تویی قرار مکن
دل از جفای تو خون گشت و جان به حلق رسید
ستم به کشته خود حین احتضار مکن
بسم حکایت دل با رقیب بد خوگو
فسانهء غم ما نزد هر شرار مکن
مرو به سوی رقیب و نصیحتش مشنو
به جان تو همه مکر است، اعتبار مکن
ترحمی ز وفا بر (وفا) ت کن، یعنی (۲۸)
دلش به جور و جفا، جان من، فگار مکن

(۲۷) لهجه آوری-ن.

(۲۸) آخر-ن.

گفتم که چیست مونس جان حزین من؟
 گفتا خیال چهرهء گل آتشین من
 گفتم که از کجا به کف آرم سراغ دل؟
 گفتا ز چین زلف و خط عنبرین من
 گفتم به ساغر طربم زهر غم که ریخت؟
 گفتا هوای لعل لب شکرین من
 گفتم که فیض چاک گریبان صبح چیست؟
 گفتا فروغ طلعت مهر جبین من
 گفتم که گشت کامروا در طریق عشق؟
 گفت آنکه کرد بخت سعیدش قرین من
 گفتم که نیست بی تو سر زیستن مرا
 گفتا چه شد فدای سر نازنین من
 گفتم جفای چرخ فزون یا (وفا) ی ما؟
 گفتا که فوج دل زیسار و یمین من

ی

خود نهان و شور و غوغا در جهان افکنده‌ای
 آتش سودا به جان انس و جان افکنده‌ای
 نه بشر آگاه گشت از سر عشقت نه ملک
 گرچه نامی بر زبان (۲۹) این و آن افکنده‌ای

(۲۹) غیر نامی در دهان-ن

ابرواست آن (۳۰) بر رخ زیبات، یا قوس قضا (۳۱)
یا به قصد عاشقان زه در کمان افکنده‌ای
سر به خاک آستانت می نهم با صد طرب
گرچه سرها را بسی در آستان افکنده‌ای
از کمر واکن کمریند این گره را برگشا
عالمی را زان میان اندر گمان افکنده‌ای
شد سراسر مشکلات (۳۲) نقطهء موهوم حل
در میان ما حدیثی در (۳۳) دهان افکنده‌ای
دیگران نادیده تعریفی به تخمین کرده‌اند
لیک از هیبت وفا را از زبان افکنده‌ای
حسرت از این است نادیده مصور نیست نقش
وانکه دیدت چون (وفا) کلک از میان افکنده‌ای
زان سر زلف و خم ابرو و هزاران داستان
در میان دوستان و دشمنان افکنده‌ای
گنبد گردون پر از جوش و خروش است ای عجب
زین تقاضا (بوالوفا) را در فغان افکنده‌ای

۵۵

از غم هجر به جان آمدم، ای جان، مددی!
گلرخان، مغ بچگان، باده‌فروشان، مددی!
جذبه‌ی عشق حرم میکشیدم با غوغا
خضر توفیق، رفیقی! شه‌مردان، مددی!

(۳۰) این -ن.

(۳۱) قوس وقزح -ن.

(۳۲) نقطه نقطه -ن.

(۳۳) از -ن.

خالی از سجده‌ی روی تو نیابم سر موی
 پیچ و تاب خم گیسوی پریشان، مددی!
 چو قنادیل حرم از تو مظاهر روشن
 چشم مینا، نظری! دیده‌گریان، مددی!
 تشنه‌ی فیض تو و رو به ره آورد توام
 عقل کل ماه‌چگل، چشمه‌ی حیوان، مددی!
 سخت بگرفت دلم ساقی خوش لهجه کجاست
 می خوران، باده‌کشان، محرم مستان، مددی!
 به جنون دل کشدم چاره زنجیر کنید
 حلقه‌ی سلسله‌ی طره‌ی پیچان، مددی!
 درد ناکامی و ورد طربش کشت مرا
 بی دلان، شیفتگان، سوخته جانان مددی!
 آه اگر بنده نوازی نکند حضرت غوث
 مخزن معرفت حضرت یزدان، مددی
 از مقیمان درت چشم عنایت دارم
 ماه جان، شمس جهان، قبله‌ی پاکان، مددی!
 دل به دریای معلای تو در یوزه گراست
 شاه خوبان نظری! قلزم عمّان، مددی!
 منم آن کور که در خاک درت افتادم
 ید موسای نبی، حکمت لقمان، مددی!
 دل و جان باد فدای همه سکان درت
 بوالوفا، شیر خدا، مظهر رحمان، مددی!
 زیب گردن دهم از طوق (وفا)ی سگ کوت؟
 زینتی بهتر ازین نیست، حریفان، مددی!

ای مه برج نیکویی، وی در درج دلبری
 چون تو بشر ندیده‌ام: ملکی تو یا پری
 صیت کمال حسن تو روی زمین چنان گرفت
 میسزدت اگر زنی کوس شهی و سروری
 صبحگاهی به صومعه جلوه‌کنان اگر روی
 از کف پارسا تو دل سهل به عشوه میبری
 میگذری و در قفالشکر جان و دل ولی
 عجب کجا گذاردت تا پس و پیش بنگری
 میروی و نمیروود از بر من خیال تو
 از نظر ارچه غائبی، در دل و جان مصوری
 سکه‌ی نقد دولتتم داغ غلامی تو شد
 عار بود دگر مرا پادشاهی و مهتری
 چون تو به تیغ دلبری شد دل و جان مسخرت
 گشت مسلم (وفا) مملکت قلندری

یارم اندر دل وطن دارد همی
 سینه را رشک ختن دارد همی
 دل هوای دلبر پیمان گسل
 با می مینا شکن دارد همی
 عمرها برگردن از زلفت دلم
 غل و زنجیر و رسن دارد همی
 کفر زلفش گر ره دینم زند
 شمع رویش مؤتمن دارد همی

از لب و از روی و زلف سرکشش
خون بهای صد چو من دارد همی
بالب لعلش نهانی (یوالوفا)
عمرها شد يك سخن دارد همی

۵۸

آن تبسم که تو داری و تکلم که تو دانی
نمک سینه‌ی مجروحی و داغ دل و جانی
عالمی واله و حیران تو دیده برهند
که تو کی رخ بنمایی و تو در پرده‌ی نهانی
من ازان روز که روی و لب و چشم تو بدیدم
طمع از عقل بریدم، دل و جان نیز تو دانی
تو خدا را دمکی نزد منی خسته‌ی مجهور
بنشین تا کمکی آتش شوقم بنشانی
يك دم ای مایه‌ی جان جلوه کنان گر بخرامی
بفشانند دل و جان به قدوم تو جهانی
نه من دل شده رسوای هوای توام و بس
تو نمک پاش کباب دل مجموع جهانی
به وفایت که (وفا) را نبود هیچ تفاوت
به صفایش طلبی یا به جفایش تو برانی

۵۹

ای که بیرون ززمانی و مبرا زمکانی
هم منزه زخیالی و مقدس زنشانی
همه کس را تو شناسی و ترا کس نشناسد
وین عجب عین عیانی و پس پرده نهانی

هر گروهی به زبانی ز تو دارند نشانی
تو نه اینی و نه آنی، نه چنین و نه چنانی
نه ز عرشی، نه ز فرشی، نه ز فوقی، نه ز تختی
همه عالم به تو مشغول و تو بیرون ز میانی
پس (وفا) از تو نشاید به جز این نکته که گوید
گرچه در فهم نگنجی، همه دم در جولانی

۶۰

به سحر چشم فتان از دل و جانم چه میخواهی
به شصت ناز چندین ناله سنجانم چه میخواهی
ز اشک سرخ چشم چشمه‌ی خاری چه میخواهی
به درمانم نمیکوشی، ز گریانم چه میخواهی
ز خوبان این قدرها ای دل آزارم چه میجوئی
لگد کوب رم شهر غزالانم چه میخواهی
بنامم باز در آغاز قتلی و نمیدانم
پس از قتل (وفا) ای جان جانانم چه میخواهی

یادی شیخ عومەر ضیائودینی کوری شیخ عوسمان سیراجودین
له دایکیوون و پیگه‌یشتن و ئیرشادکردنی
شیخ عومەر ضیائودین

ئەم زاتە لە ریزی چوار کورە گەورە مورشیدەکە ی شیخ عوسمان سیراجودیندا کوری سیئەمە و برای باوک و دایکی شیخ موخەمەد بەهاؤودینە. لە شەوی دووشەممە ی ۲۶ ی جومادەلتووولی ۱۲۵۵ دا لە دێی بیارە لە دایک بوو و لە شەوی دووشەممە ی ۲۲ ی شەوولی ۱۳۱۸ دا کۆچی دوایی کردوو و لە ژووریکا لە نزیک خانەقاوہ لە بیارە بە خاک سپێراوہ^(۱). مەلا حامیدی کاتبی باوکی بە بۆنە ی لە دایکبوونیوہ ئەم

(۱) گەلی لە زانیان و ئەدیبانی سەردەم پارچە شیعری جوانیان بۆ لاواندەوہ ی داناوہ. یەکیک لەوانە (باکی) یە کە یەکیک بوو لە مەنسووبە دلسۆزەکانی و هەستی خۆی بە بۆنە ی کۆچی دوایی شیخی مورشیدیوہ لەم پارچە شیعەرە دا دەربریوہ:

ای مسلمانان مگر این روز روز محشر است
خلق را بی لذت می شور مستی در سر است
این چه آتش بود کاندرا جان مشتاقان فتاد
جمله دلها را کباب و سینه‌ها چون مجمر است
این چه تیری بود کامد بر دل مجروح ما
ای دریغا این مگر تیر فراق دلبر است
من نگویم شیخ اکبر رفت بیرون از جهان
این قدر دالم جهان مانند حشر اصغر است
خانقاه و مدرسه پر ناله و فریاد شد
آه سرد حسرت و سوز دل و چشم تـــــــر است
لفظ (نایب) [۶۳] بود عمرش راست چون عمر منوب
ای بسا اسرار حق کاندرا وفاتش مضمراست
(نائب پیغمبر) [۱۳۱۸] آمد بهر تاریخ وفات
راست فرمود آنکه گفتا نائب پیغمبر است =

چهند بهیته‌ی وتووه:

قطب حق، مرکز پرگار شرف
آنکه دین زاوست قوی بنیادش
شیخ عثمان شه اورنگ بقاء
یارب این ملک مبارک بادش
خنده زد نوگلی از باغ دلش
لطف حق کرد ز نو دل شادش
بیست وشش بود ز جمادی الأولى
شب دوشنبه که ایزد دادش
چونکه دین از شرفش یافت رواج
لاجرم نام (عمر) بنهادش
هم درآن وقت که کردیم نثار
جان و دل بهر مبارک بادش
بهر تاریخ بگفتیم «که ما
ز خدا میطلبیم اسعادتش»^(۲)

نهم زاته که گه‌یشتووه‌ته ته‌م‌نی فام‌کردنه‌وه لای مه‌لا مه‌م‌مودی دشه‌یی باوکی مه‌لا
عه‌بدو‌ل‌لای دشه‌یی موفتی‌ی سنه و مام‌وستای مزگه‌وتی دارولئیحسان ده‌ستی کردووه
به خویندن که مام‌وستای هه‌موو مناله‌کانی شیخ عوسمان سیراجودین بووه. هه‌روا
لای مه‌لا حامیدی کاتبیش خویندوویه و پاشان که گه‌وره بووه به‌نهمری باوکی چووه

= روی ما و پای اولاد کرامش بعد ازین

هریکی در برج معنی همچو شمس انور است

(شیخ نجم‌الدین) که شد قطب زمان را جانشین

حسن اوصافش ز وهم فکرت ما برتر است

دم‌مزن (باکی)، برو بر حالت خود‌گریه کن

همچو تو سر گشته‌ی را آه و حسرت درخور است

(۲) به‌حسابی حه‌رفه‌کانی نه‌بجه‌د نه‌کاته ۱۲۵۵.

بۆ که رکوک بۆ مائی شیخ عهبدوپهحماني خالصی تالهبانی که شیخی ئیرشاد بووه له که رکوک و لهوئی لهگهڵ شیخ علی کوپی شیخ عهبدوپهحمان ماوهیهک له مزگهوتی (بلاخ) لای سهید موحهمهدی بلاخ خویندووویهتی و پاشان گهراوهتهوه بۆ ههورامان وهک له یادی باوکیدا راپوورد^(۳).

پاش گهراوهوهی بۆ ههورامان لای خویمان له بیاره لای مهلاکانی ئهوی بهرهوام بووه له خویندندا و له خزمهتی باوکیشیدا تهریقهتی وهگرتوووه و به فرمانی باوکی له خزمهتی شیخ موحهمهدههائودینی برا گهورهیدا خهریکی سولووکی ئادابی تهریقهت بووه و پاشان ئیجازهی خهلافهت و ئیرشادی، ههه به فرمانی باوکی، لی وهگرتوووه. ئهههش وینهی ئهه ئیجازهنامهیه که شیخ موحهمهدههائودین بۆ شیخ عومهه ضیائودینی برای نووسیوه:

بسمه سبحانه و تعالی

الحمد لله الذي انزل على عبده الكتاب، وهدى المؤمنين بإرسال رسوله الكريم إليهم على طريق الحق والصواب. وصلى الله على سيدنا و مولانا حبيبه و خير خلقه محمد و آله و صحبه الذين هم نجوم الهدى لأولي الألباب.

اما بعد، گزارش میرود از آنجا که فقیر بی بضاعت، با وجود عجز و تقصیر، حسب الأمر و اجازهی حضرت والد ماجد قدس سره، مجاز و مأذون مطلق در طریقهی علیه نقشبندیه بوده و هستم، و به امر ظاهری و باطنی مشایخان کرام و اولیای عظام (قدس الله أسرارهم) بر سجادهی ارشاد نشستهام. طالبان این نعمت عظمی و غواصان بحر توفیق از عشق این جواهر نفیسهی کبری که وصول به درجهی حق الیقین است، دست توسل به ذیل این خادم درویشان زده و میزنند، و با هر یک به قدر استعداد خود معاملهی ظاهری و باطنی معمول شده و میشود، لاسیما برادر والاگهر، در دریای ارادت، مصباح زجاجهی سعادت، مرکز دائرهی صداقت، کوه بصیرت، و قوهی بصر، عزیز الوجود خجسته سیر شیخ عمر حفظه الله الملك الاکبر است، که در عصر حضرت والد ماجد قدس سره مدت مدید بر سلوک استقامت داشته و تهذیب اخلاق نموده، و استعداد بر امثال و اقران خود بر مثال تفاوت شمس و سائر کواکب غالب گردیده، والحمد لله شرف نعمت بقای بعد از فنا یافته، و مراتب و مقامات علیه را طی نموده، و

(۳) بگه پیرهوه سهه لاپههه ۱۱ ی ئهه کتیهه.

به خلعت اجازه‌ی حضرت ایشان و سائر مشایخان قدس سرهم بهره‌یاب گردیده.
 علی‌هذا نظر رافت و شفقت حضرت پیر در حق وی بنمه کامل، و نسبت اخواتش با فقیر به سه جهت حاصل است. یکی نسبی، و یکی حسبی و یکی عهدی. فقیر نیز از کمال ادب و ارادت و صدق رضای خاطر عزیزش هم‌وتره مسرور بوده. اگر چه قبول خاطر بزرگان زودتر شده بود، باز هم به نیابت مشایخان کرام قدس الله اسرارهم، محض اتمام داب سعادت آن عزیز را از قبول نمودن مریدان و تعلیم طالبان و تبلیغ احکام شریعت و طریقت مجاز و مفوض نمودیم که بر وفق شریعت غرای حضرت سید الانام علیه و علی آله الف صلاة و سلام و آداب طریقت مشایخان قدس الله اسرارهم به ترتیب طالبان اوقات را صرف نماید، و طالبان را از خلفاء و مرید و محسوب و منسوب از صغار و کبار و ادنی و اعلی نیز وظیفه‌ی عین است که حسن ادب و اطاعت اوامر و نواهی و قبول نصایح مشفقانه آن عزیز را آویزه‌ی گوش هوش داشته صحبت و شرف خدمتش غنیمت وقت خود شمردند، و از عجز در بخش خاطرش بپرهیزند، چنانچه از زهر قاتل بپرهیزند که رد و قبولش رد و قبول حضرت حقیر و حضرت پیر دستگیر و سائر مشایخ عظام و اولیای کرام است.

ز يك شاخيم اگر شیرين اگر تلخ

ز يك بزميم اگر هشیار اگر مست

(ذلك فضل الله يؤتیه من یشاء، والله ذو الفضل العظیم. اللهم أجعله للمتقين إماماً، ولا حول ولا قوة إلا بالله العلی العظیم. وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه أجمعين. و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين).

٥ ذی القعدة ١٢٩٤ هـ

[جیگه‌ی مؤری]

محمد العثمان النقشبندی

فقیر در درون دل شیخ عمر سلمه الله در دنیا و عقبی قبول نمودم، بل در میان جان جای داده‌ایم. همین نوشته سند است. حق سبحانه و تعالی قبول فرماید.

[ئیمزای]

محمد العثماني

ژن و منالی شیخ عومەر زیائودین

ئەوێ یۆم ساغ بووئەتەو شەخ عومەر زیائودین دوازده ژنی هیناوه. یەکهەم: کچی شەخ رەشیدی بیارەیی بوو که خەلیفەئە باوکی بوو. دووهم: ناوی خاتوو فاطمە و کچی میران ئاغای تەوێلەیی و ئاموزای خۆی بوو. سێیەم: ناوی سەلماخان و کچی مەحمود بەگی ساحیبقرانی سلیمانی بوو. چوارەم: شەکەرە خانمی کچی کوێخا مستەفای ئەمینداری دارایی شەخ بوو که خەلکی (ژاوەرۆ) بوو. پینجەم: ژنی بوو له سەیدەکانی سومەیدەع له نزیکێ خانەقی. شەشەم: ژنیکێ کهیمەیی بوو که پاش مردنی مێردەکەئە هیناویەتی. هەوتەم: باجی عیصمەت ناو که له ئاغازادەکانی سنه بوو. هەشتەم: ژنیک له سەیدەکانی دیواندەرە، وابزانم ناوی صفیه بوو. نۆیەم: فاتمە خانی پوورزای شەخ حەسەنی قەرەچینوار. دەیەم: عالیە خانی کچی میرزا عەبدوللای (سەولوا) کوری شەخ موحەمەد سادقی وەزیری. یازدەیەم: خاتوو ئافتاوی کچی مستەفا خانی قوبادی. دوازدهیەم: ژنیک که تا سەر لهگەلێ نەژیاوه و تەلاقی داوه.

شەخ عومەر ضیائودین نۆ کورپیشی بوو.

یەکهەم: شەخ موحیەدین که کورەگەرەئە بوو و له کچەکەئە شەخ رەشیدی بیارەییە. له دەوروبەری ۱۲۷۸ ی هیجرەتدا له دایک بوو و له دەوروبەری ۱۳۴۲ دا مردوو.

دووهم: شەخ عەلئودین که له خاتوو فاطمەئە کچی میران ئاغای تەوێلەییە و پاشان به درێژی باسی ئەکەین.

سێیەم: شەخ نەجمودین که له سەلماخانی کچی مەحمود بەگی ساحیبقرانە و پاشان به درێژی باسی ئەکەین.

چوارەم: نیزامودین که له دەوروبەری ۱۲۹۹ دا له بیارە له دایک بوو و له دەوروبەری ۱۳۵۰ دا له دێی (رێژاو) له نزیکێ (زەهاو) کۆچی دواویی کردوو و له قەبرستانی ئەبوو دوجانەئە ئەصحابەئە ناوداری پیغەمبەر له رێژاو نیژراوه. ئەم کورەئە له ژنە سەیدە سومەیدەعیەکەئەتی.

پینجەم: سەعدودین که له ۱۲۹۴ دا له بیارە له دایک بوو و کوریکێ زۆر هەلکەوتوو بوو و له ۱۳۱۵ دا هەر له بیارە کۆچی دواویی کردوو و باوکی به مردنی زۆر دلگران

بووه و پارچه شيعريکي بۆ لاواندنه وهی داناوه. بۆم ساغ نه بووه ته وه ئهم کورپه له کام خيزاني شېخي باو کيه تي، به لام بيستوومه له ژنيکي تريه تي غه يري ئه و دوا زده ژنه ي باسم کردن و له سه يده کاني خانه گاي لاي پاوه بووه. شه شه م: شېخ ئه نوهر که له ۱۳۰۰ دا له خانه قی له دايک بووه و له ده و روبه يری ۱۳۶۰ دا له دئی (گومه) له و به يری سيروان کۆچی دوايي کردووه.

حه وته م: شېخ جه ميل که له ۱۳۰۸ دا له بياره له دايک بووه و له (قادر که ره م) کۆچی دوايي کردووه. ئهم زاته سه فه ري زۆري کردووه و سه فه ريکي ئه سه ته مو و لي شي بووه، له وئ به ناوی پۆست نشيني خانه قاي بيا و ئله وه مه عاشيکي بۆ پراوه ته وه و ماوه يه ک له بيا و ئله دانيشتووه.

هه شه م: شېخ کاميل که له ۱۳۱۵ دا له بياره له دايک بووه و پاش کۆچی دوايي باوکی ماوه يه ک له بيا و ئله دانيشتووه و پاشان چووه بۆ ناو خيئي باوه جاني و کچی موحه مه د به گي مه شه وور به ئه مير ئه سه ده ي هئناوه و له دئی (باني پارياو) دانيشتووه و پاشان ژنه که ي مردووه و خويشي گه پراوه ته وه بۆ هه ورامان و له وئوه چووه بۆ ناوچه ي تالش له باکوري ئيران و له ۱۳۹۶ دا له وئ کۆچی دوايي کردووه. ئهم سئ کورپه ي شه شه م و هه وته م و هه شه مه ي شېخ عومه ر زيا ئو دین له فاته مه خاني خوشکه زاي شېخ هه سه ني قه ره چيوارن.

نۆيه م: شېخ تايب که له ۱۳۱۶ دا له بياره له دايک بووه و له ۱۳۸۳ دا له تاران له ژير عه مه لياتا کۆچی دوايي کردووه. ئهم کورپه ي شېخ له ژنه سه يده ديوانده ره بييه که يه تي و له سه ره تادا له به يني بياره و (شاوه يس و باوه يس) ي شاره زوور ئه ژيا و پاشان کۆچی کرد بۆ خانه قی و له وئ له سه ر خانه قا که ي خويان دانيشت.

شېخ عومه ر ضيا ئو دین چند کچيشي بووه يه کيکيان (عه ده له) ناو بووه که دايکی شېخ عه لائو دین بووه و شووی کردووه به حاجي شېخ مسته فای جوانرؤيي که پاشان له سه قز دانيشتووه و به سه قزی مه شه وور بووه و له پيشا موریدی شېخ عوسمان سيرا جودين بووه و پاشان بووه به خه ليفه ي. يه کيکي تريان ناوی فاطمه بووه که شووی کردووه به مه لا قادری موده پئسي بياره و کوره کاني مه لا هه مو له من. يه کيکي تريان ناوی عه طيه بووه که له فاته مه خاني خوشکه زاي شېخ هه سه ني قه ره چيواره و شووی کردووه به شېخ عارفي کورپي شېخ فه تاحي کورپي هه مه خاني براي مه ولانا خاليد و پاش مردنی ئهم شووه ي شووی کردووه ته وه به سه يد عه بدولقادری کورپي

حاجى سەيد حەسەنى چۆرى.

ئەمە ئەو ئەندازەيە بوو لە خېزان و كورپ و كچى شېخ عومەر زىئودىن كە بۆم ساغ بووئەتەو. لە شېخ عەلائودىنم بېستووئە ئىيوت باوكم نزيكەي چل منال و منالەزاي خۆي بە دەستى خۆي بە خاك سپاردوو.

خانەقاكانى شېخ عومەر زىئودىن

شېخ عومەر زىئودىن گەلى خانەقاي لەو ناوچەدا دروست كىردوو كە مورىد و مەنسوبى تىياندا بوو.

خانەقاي يەكەمى لە شارى خانەقەين دروست كىردوو لە شونىكى خۇشدا. ئەم خانەقايە لە سالى ۱۳۰۱دا دروست كراو و بىرىكى ئاوى لە حەوشەكەيدا بۆ هەلكەنراو و چەند حوجرەيشى لە پالدا دروست كراو لەگەل چايخانەيەك و خانويەك بۆ مۆتەوئەلى كە وەقفى سەر خانەقاكە كراون. شېخ زىئودىن كە ئم خانەقايەي دروست كىردوو، خەلىفەعەبدى باپىرى عەبدولعزىز خولووصىي لەسەر داناو، تا ئادابى تەرىقەتى تىا نىشانى خەلك بدا و خەتم و تەهللەيان پى بكا. پاش ئەويش حاجى مەلا موخەمەدى جوانرۆيىي لە سەر دانىشتوو و لەم سالانەي داويشدا شېخ تايىبى كورپى شېخ لەسەر بوو تا كوچى داويىي كىرد.

لە سالى ۱۳۰۳يشدا خانەقايەكى لە قزىابات (قزىلباط = السعدية) دروست كىرد و شېخ عارفى كورپى شېخ حوسەينى كورپى شېخ موخەمەدى هۆرىنىي لە سەر دانا. پاش وەفاتى شېخ عارف، شېخ مەعصومى كورپى لە سەر خانەقاكە دانىشت و تا لەم سالانەي داويشدا كوچى داويىي كىرد، هەر لەسەرى بوو.

لەسالى ۱۳۰۶يشدا خانەقايەكى لە كفرى دروست كىردوو. ئەگىرئەو كە شېخ ويستووئە ئەم خانەقايە بكا، ئەسپىكى بوو فرۇشتووئە بە چل لىرە بۆ ئەوئەي پارچە زەوييەكى پى بكرپ خانەقاكەي تىا بكا، ئەو. پارچە زەوييەكە هبى مەجىد پاشاى بابان بوو، كە بە خەيالەكەي شېخى زانئو بە خۆرايى پى بەخشئو. شېخيش بە يارمەتىي مستەفا رېزى ناو كە كار بە دەستىكى ناودار بوو و بە هەرەوئەي خەلكى كفرى خانەقاكەي كىردووئەتەو. پاشان لە ۱۳۱۲دا نامەيەكى نووسئو بۆ سولتان عەبدولحەمىد بۆ داواي يارمەتى بۆ كىردنەوئەي مزگەوتىكىش هەر لەو شونئەدا، ئەويش سېسەد لىرەي بۆ ناردوو و مزگەوتەكە بە ناوى سولتانەو كراوئەتەو.

به ئەمری شیخ، مەلا ئەحمەدی كانی كەوھیی، خزمی مەلا عوسمانی كانی كەوھیی خەلیفە شیخ عوسمان سیراجودین لە سەر خانەقای كفری دائەنیشی بۆ پېشنوێژی و بۆ خەتم و تەھلیلەکردنیش بە خەلك و سولتانی عوثمانيش مانگانە بۆ ئەبرپتەوھ.

خانەقای بیارەیشی لە ۱۳۰۷ دا دروست کردووھ لە قەراخ چەمی بیارە و لە داوینی ئاواپییەوھ. وەستای دروستکردنی ئەم خانەقایە وەستا رەحیم ناوی بیارەیی بووھ. شیخ خۆیشی وەك شاگرد لە بەردەستیا کاری کردووھ. بەرەبەر دالانی خانەقایش دوو ژووری دروست کردووھ، یەکیان هیی دانیشتنی خۆی بووھ و ئەوی پشەوھشیان هیی مامۆستا شیخ حەیدەر بووھ كە تا كوچی داوی لە سالی ۱۳۵۳ دا تیا نیشتەجی بووھ. لەسەر دالانی خانەقایش چوار ژووری دروست کردووھ، یەکیان بۆ مەلای گەورە (بۆ دەرس و تەنەوھ) و دوانینان بۆ فەقی. ئەوی تریان ژووریکى بچووھە ھەر بەشى یەك كەس ئەكا. لە پۆزاوای خانەقایشەوھ ژووریکى درێژی دروست کردووھ پاشان كراوھ بە ئارامگای شیخ خۆی و ھەندى لە كورپەكانى.

خانەقايەكیشی لە بیاویڵە دروست کردووھ، نازانم لە چ سالیكدا دروستی کردووھ، بەلام وام بۆ دەرتەكەوئى لە دەوروبەرى ۱۳۱۰ دا دروستى كردبى. مێژووی دروستکردنی خانەقای سەردەشتیشی نازانم، بەلام واى بۆ ئەچم ئەمیشی لە دەوروبەرى ۱۳۱۴ دا دروست كردبى.

ھەلوێستی شیخ عومەر ضیائوددین بەرانبەر بە خویندن و مەلا و فەقی

شیخ عومەر ضیائوددین باش كوچی داوی شیخ موحەمەد بەھائودینی كاكى لە بارە دەست ئەكا بە ئیرشاد و پینموونیکردنی مسلمانان و ھەر لەو سەردەمەدا سەفەریكى بەغدا و كەربەلا و نەجەف ئەكا بۆ زیارەتى ئەولیا و ئیمامەكان و پاش گەرانەوھى لەو سەفەرە لە سالی ۱۳۰۱ دا خانووەكانى قەراخی چەمی بیارە دروست ئەكا و لە ۱۳۰۶ یشا خانەقا و حوجرەكانى فەقی و میوانیش دروست ئەكا و ئەنێرى مەلا قادری كانی كەوھییى بازىانى كە لە دىي (كوچك چەرمووى) لای سنە مەلای (أمین السادات) بووھ - ئەيھینی ئەيكا بە مامۆستای خویندنگای بیارە و كچی خۆی لى مارە ئەبرى.

ئىتر لەو وەختەو خويندنگاي بياره^(۴) ئەبى بە مەلەبەندىكى گەورەى خويندن و خويندەوارى لە ھەموو كوردستانا و لە ھەموولايەكەو ھەقى روى تى ئەكەن و ھەميشە دەيان ھەقى لە ھەموو پلە و پايەك تيا ئەبى و ھەموو زانستە ئىسلامىيەكان ھەر لە نەحوو سەرف و شرع و منتىق و بلاغە و ئادابى بەحس و موزازەرە و تا ئوصولى فيقھ و دین و تەفسیر و ھەدىس و رپازات و ھەلەكيات و بابەتەكانى تری بە رېكويپىكى تيا ئەوتریتەو.

لەسەردەمى شىخ عومەر ضيائودین و لەسەر دەستى مەلا قادری ماموستای خويندنگاي بيارەدا كە بە (مەلای گەرە) ناوبانگى دەر كردبوو، مەلای گەرە گەرەى وەك مەلا عەبدولای عەبابەیلی و مەلا موصطەفای خورمالی و مەلا بەھائودین و مەلا زەینولعابدین و مەلا عەبدولرەھیمی چروستانی و مەلا ھەتەحى خەتئى و مەلا عەزیزى رۇغزایی و شىخ بابەرەسوولئى بیدنى (عەبابەیلی) و مەلا قادری سوڤى و مەلا مەحموودى بەرلووت و مەلا موھەمەدى جوانرۆیى و شىخ قاسمولقەیسى بەغدايى و گەلئىكى تر لە خويندنگاي بيارەدا خويندوویمانە و خويندنیان تەواو كردوو و ئىجازەیان وەرگرتوو و زۆریشیان لە سەردەستى شىخدا تەریقەتیان وەرگرتوو.

شىخ عومەر ضيائودین ھەولئىكى زۆرى داوہ بو كۆكردنەو ھى كتیبى عیلم و شرع بو خويندنگاي بيارە و بەوچەشنە كتیبخانەيەكى گەرەى بو پیکەو نا و ھەر كتیبىكى دەسگیر ئەبوو ھەقى ئەكرد سەر خويندنگا و مۆرى ھەقى خۆى لئ ئەدا. لە كتیبخانەى خويندنگاي بيارەدا سەدان دانە لە ھەموو جۆرە كتیبىكى پۆیست بە چاپ و بە خەت و گەلئى كتیبى نایابیش ھەبوو.

بىستووومە رۆژئىكیان شىخ لە سەر بەردەنوێژەكانى ھەوزى خانەقا ئەبى، پۆستەيەكى لە مووسلەو ھەبو دئ، ئەيكاتەو ئەبىنى بەدیارى بۆیان ناردوو. ھەر لەویادا بەرمالەكەى رائەخا و سوچدەيەكى شوكر ئەبا. لئى ئەپرسن لە شوكرانەى چیدا ئەو سوچدەيەى برد؟ ئەویش لە وەلاما ئەفەرموئیت: لە سەر ئەو كە خوای گەرە كتیبى دینم بو ئەنیرئ خزمەتى دینى پئى بكەم، ئەگینا ئەگەر كەسئىك بوومايە تانجیبیان بە (۴) تا كردنەو ھى خانەقاى بيارە و حوجرەكانى دەورپشتى، شىخ ھەر لە مزگەوتى ناو دئ- كە مزگەوتىكى زۆر كۆنە و وا باوہ لەسەرەتای داگیرکردنى ئەو ناوچەيدا لەلایەن لەشكرى ئىسلامەو ھەروست كراوہ - ئیرشادى كردوو و ھەقىكانیش ھەر لەوئى ژیاون و خويندوویمانە.

دیاری بۆ بناردمایه راوی پی بکهم، چیم ئەکرد!

لەو کتێبه بهنرخانهی له کتێبخانهی خویندنگای بیارهدا هه‌بوون ته‌فسیری به‌یضاوی بوو به‌ ده‌سخه‌تیکی زۆر جوان، توحفه‌ی ئیبنوحه‌جر له‌ چوار به‌رگدا به‌ خه‌تی مه‌لا حامیدی کاتب، حاشیه‌ی مه‌لا یه‌حیای مزووری له‌ سه‌ر به‌رگی یه‌که‌می توحفه‌ که‌ تا باسی نوێژی جه‌ماعه‌ت هاتبوو، حاشیه‌ی عه‌بدولحه‌کیمی سه‌یاله‌ کووتی له‌ سه‌ر شه‌رحی شه‌مسویه به‌ ده‌سخه‌ت، نوسخه‌یه‌ک (سراج الطالبین)ی مه‌لا ئەبووبه‌کری موصه‌نیف له‌ عیلمی ته‌سه‌وفدا، مه‌کتووواتی ئیمامی ره‌بانی به‌ ده‌سخه‌تیکی زۆر جوان، دوو دانه‌ ئوستورلاب که‌ یه‌کیکیان وه‌ستایه‌کی ته‌ویلێی دروستی کردبوو، نوسخه‌یه‌کی زۆر نایاب و کۆنی زیجی ئولووغ بێک که‌ به‌ شیوه‌یه‌کی یه‌گجار زۆر جوان و هونه‌رماندانه‌ نووسرا‌بووه‌وه، هه‌روا گه‌لی کتێبی تر هه‌بوون که‌ ئیستا ناویانم له‌یاد نییه‌.

شیخ عومهر زیناودین عاده‌تی وا بووه‌ هه‌رچه‌ند خه‌به‌ریان باده‌تی وا چه‌ند فه‌قییه‌کی به‌رپوه‌ن، نزیك بوونه‌ته‌وه، هاتوون بۆ بیاره بۆ خویندن، جلی خۆی ئەگۆری تا نه‌یناسنه‌وه و ئەچوو به‌ پیریانه‌وه، بوخچه‌ و کۆله‌کانیانی له‌گه‌ڵ هه‌لنه‌گرتن تا ئەیه‌گه‌یانده‌ خانه‌قا. له‌ شیخ عه‌لا‌ئودینی کو‌ریم بیستوه‌ه وتی له‌ خزمه‌تی باوکما بووین له‌ دبی (گومه) له‌و به‌ری سیروان، خه‌به‌ریان دابی واکۆمه‌لی مه‌لا و فه‌قی هاتن بۆ زیاره‌تی شیخ، که‌ ئەمه‌ی بیست ده‌سته‌جی هه‌ستایه‌ سه‌ر پی، که‌وشی له‌پی نه‌کرد و کلاوه‌که‌ی سه‌ریشی لابر و به‌ پیی په‌تی و سه‌ری پرووته‌وه چوو به‌ پیری ئەو مه‌لا و فه‌قیانه‌وه. منیش عه‌رزم کرد: قوربان تۆ به‌شی ئیمه‌ت نه‌هێشته‌وه ئەگه‌ر تۆ هه‌ر سه‌رت پروت بکرده‌یه، ئیمه‌ پێشمان په‌تی ئەکرد. ئیستا که‌ تۆ سه‌ریشت پروت و پێشیت په‌تی کردوه، ئیمه‌ مه‌گه‌ر جله‌کانیشمان داکه‌نین. فه‌رمووی: رۆله! ئەمه‌ واجبی شه‌خسی منه، ئیوه‌ هه‌قتان به‌سه‌ره‌وه نییه‌.

شیخ عومهر زیناودین فه‌قی و مه‌لای هه‌میشه‌ پێشی خه‌لیفه‌ و موریده‌کانی خستوه‌ه. جارێکیان هه‌ندئ سۆفی له‌ ده‌نگی ده‌ورکردنه‌وه‌ی فه‌قی‌کان ناره‌حه‌ت ئەبن و ئەیه‌انه‌وی نه‌هێلن له‌ خانه‌قا ده‌ور بکه‌نه‌وه. شیخ ئەفرمویت سۆفییه‌کان هه‌موو کۆ ئەکه‌نه‌وه، پێیان ئەلی، کئ به‌ ده‌نگی ده‌ورکردنه‌وه‌ی فه‌قی سلووک لی تێک ئەچی، خوا حافیزی بی، بروا، لیره‌ نه‌مینئ. مه‌لا و فه‌قی به‌ کاری رینموونیکردنی موسلمانان دین و قازانجیان بۆ هه‌مووانه، به‌لام ئیوه‌ قازانجتان هه‌ر بۆ خۆتانه. شیخ عومهر

ضیائودین زور جار به پاره‌ی خوئی جلویه‌رگی بو فقهی کرپوه و فهرموویه‌تی خیزانه‌کانی جله‌کانیان بو بشون. زور جاریش شتی وای کردووه که خه‌لک زانیویانه مه‌بستی له‌وه حورمه‌تگرتنی مه‌لا و فقهییه. بو نمونه‌گه‌لی جار پیلاوی له‌ناو قهره‌بالغدا بو مه‌لای گه‌وره‌داناوه، له‌گه‌ل‌ئوه‌شدا که زاوای کسێک وه‌ک‌ئو‌لادی‌ئو که‌سه‌ وایه و مه‌لای گه‌وره‌یش زاوای شیخ بووه، هه‌ر بو‌ئوه‌ خه‌لکیش چاو له‌و بکه‌ن و حورمه‌تی مه‌لا و فقهی بگرن.

له‌ مه‌لاقادری سؤفیم بیست وتی: له‌ حوجره‌که‌ی به‌رانبه‌ر خانه‌قا دائه‌نیشتین له‌ بیاره، فقهییه‌کمان هه‌بوو هه‌موو شه‌وی میزی‌ئه‌کرد به‌ خویدا و ئیمه‌یش چاوپۆشیمان لی‌ئه‌کرد تا به‌ رۆژ وشکی‌ئه‌کرده‌وه. رۆژیکیان به‌رله‌وه‌ی جیگه‌ی‌ئو فقهییه‌ وشک بیته‌وه شیخ هاته‌ حوجره‌که‌مان و له‌ سه‌ر جیگه‌ی‌ئو فقهییه‌ دانیشته‌. ئیمه‌یش عه‌ر زمان کرد یا شیخ ته‌شریفت له‌ویا دانه‌نیشی، فهرمووی قه‌ید ناکا. یه‌ک دووجار دووباره‌مان کرده‌وه، فهرمووی قسه‌مه‌که‌ن من پیم و تراوه‌ له‌م شوینه‌دا دابنیشم. ئیتر ئیمه‌ بی‌ده‌نگ بووین.

شیخ عومه‌ر ضیائودین ته‌نانه‌ت جاروبار به‌ پئی ئاره‌زووی فقهیکانیش جوولاه‌ته‌وه. که‌ زانیویه‌ فلانه‌ شه‌و ئاره‌زوویان لیبه‌ برۆنه‌ سه‌ر یه‌کی له‌ باخه‌ به‌ئیجاره‌ دراوه‌کانی خانه‌قا بو‌تری‌دزی، خوئی لی‌گۆرپون و چووته‌ ناویان وتوویه‌تی من ئه‌زانم کام دره‌خت تری‌ زور و چاکی پبوه‌یه، له‌گه‌لتان دیم بو‌تان دائه‌گرم، ئه‌وانیش بی‌ئوه‌ی بیناسنه‌وه له‌گه‌ل‌خویان بردوویانه، له‌ ناو باخه‌که‌دا به‌ داره‌که‌دا هه‌لگه‌راوه و تریبه‌کی زوری بو‌کردوونه‌ته‌وه و هیناویه‌ته‌وه له‌ گه‌لیان بو‌ حوجره. یاشانیش سه‌به‌ته‌که‌ی خستووه‌ته‌ ناو هه‌وزه‌که‌ و به‌ردیکی تی‌خستوووه‌ بو‌ ئه‌وه‌ی بنیشی و که‌س پییان نه‌زانی. بو‌سه‌ینیی که‌ کابرای باخه‌وان زانیویه‌ سه‌به‌ته‌که‌ی دزراوه‌ و تری له‌ دره‌خته‌کانی کراوه‌ته‌وه، هاتوووه‌ بو‌خانه‌قا بو‌شکات لای شیخ. شیخیش پئی فهرمووه‌ مه‌یکه‌ به‌ هه‌را چه‌ندیان زه‌ره‌ر لی‌ داوی خۆم بو‌ت ئه‌بژیرمه‌وه و با بروانین به‌لگو سه‌به‌ته‌که‌یشتیان خستبیته‌ ناوچه‌وزه‌که‌وه و چوونه‌ته‌ سه‌ر هه‌وزه‌که‌ دیویانه سه‌به‌ته‌که‌ له‌ بنیایه‌تی، ده‌ریان هیناوه و زه‌ره‌ری دزیه‌که‌ی بو‌ کابرای باخه‌وان بژاردوووه‌ته‌وه و کابرایش رۆیشتوووه‌ به‌ پئی خوویه‌وه. له‌ مه‌لا په‌حمیمی برای مه‌لا سلیمانی وشقوبه‌ییم بیستوووه‌ ئه‌یوت هه‌ژده‌ هه‌تیو بووین له‌ خانه‌قا ئه‌مانخویند و شه‌و سه‌ر و جاجمه‌ دراویکمان هه‌بوو خرمان پی‌دائه‌پۆشی. گه‌لی جار

شیخ به نیوہشہو ئەھاتە سەرمان، سەماوەری ئاوی گەرم و ھەندی شەکری لەگەڵ خۆی ئەھینا، یەکی قەنداخیکی ئەداینی و دایئەپۆشینەو و ئەرویی.

ھەروا لە مەلا پەھیمم بیست وتی شەوکیان لەشم زۆر ئالۆشی ئەکرد، چووم بۆ نانەواخانەکە ی خانەقا ھەندی ئاگر بێنم جلەکانم تێ وەشینم. کە گەیشتمە نانەواخانە ئەببیم پیاویکی چوارشانە بەرمالێکی رەشی بەسەرەویە کولێرە ئەخاتە کوورەکە. کە چاوی پیم کەوت وتی ھا رۆلە ئاگر تێ وەو؟ وتم بەلێ. ئەویش ھەندی ئاگری بۆ دەرنام و بۆ خۆیشی ھات لەولاوہ جلەکانی بۆ تێ وەشاندم. پاشان خۆم پۆشتە کردەوہ و چوومەوہ بۆ خانەقا. سبە ی کە لە خەو ھەستام دیم جامانەکەم دیار نییە. چوومە بۆ نانەواخانە. تەماشام کرد پیاوہکە ی ئیوارە کولێرە ی ئەخستە کوورەکە لەوئیە. پرس ی ھا رۆلە ئەلێ چی؟ وتم بەخوا ئیمشەو پیاوی لێرە جلەکانی بۆ تێ وەشاندم. ئیستا سەر ئەکەم جامانەکەم دیار نییە. وتی پۆشتینەکەت بکەرەوہ، بزانی نەکەوتووہتە پۆشت؟ منیش پۆشتینەکەم کردەوہ، تەماشام ئەکەم جامانەکەم لەبەینی کراسەکەم و کەواکەما لە پۆشتەوہ گیر بووہ. دەرمان ھینا و بەستم بە سەرەوہ. ئەو پیاوہ شیخ عومەر ضیا ئودین بوو.

شیخ عومەر ضیا ئودین وەک خۆی خزمەتی مەلا و فەقیی کردوہ، خەلکیشی ھان داوہ خزمەتیان بکەن. ئەگێر نەوہ جارێکیان یەکی لە ئاگانێ پزدر لە بیارە ئەبێ عەرز ی شیخ ئەکا ئەلێ. ئامۆزگاریبەکەم بکە بە کارم بێ. شیخیش پێی ئەفەر مویت ئەگەر دینت ئەوئ خزمەتی فەقی بکە، بۆت ئەبێ بە خیر و چاکە بۆ ئەو دنیات. ئەگەر دنیایشت ئەوئ ھەر خزمەتی فەقی بکە چونکە زۆر شوین ئەگەر پین و لە ھەموو شوین بۆ بە چاکە ناوت ئەھینن. ئەگێر نەوہ جارێکیان شیخ عومەر ضیا ئودین ئەچی بۆ مەریوان. لەو سەردەمەدا خویندنگای ناینی کەم ئەبێ لەو ناوچە یەدا. کە ئەگاتە دێی (کانی میران) ئەپرسی ئەم دێیە خویندنگای تیا یە؟ ئەلین بەلێ مزگەوت و خویندنگامان ئاوەدانە و مەلا ئەورەحمانی رەشانی مەلامانە و چەند فەقییەکەمان ھە یە. ئەویش حوجرە ی فەقیکانە. کە شیخ چاوی بە حوجرە ی فەقیکان ئەکەوئ لە ولاخەکە ی دائەبەزئ و بە پێ بەرەو ئەوئ ئەروا. کە ئەیشگاتە بەرەوہ نیو سەعاتیک بە پیوہ بەرانبەری مزگەوت و حوجرە کە رائەوہستی، تا خەلکەکە نارەحەت ئەبن. یەکی لە موریدەکان عەرز ی ئەکا یا شیخ عالەمەکە ماندوون، لە بەر ئەو ھەتاوہدا وەستاون. شیخیش ئەرواتە ناو مزگەوتەکە و خویندنگاکە. لە ئەنجامی ئەوہوہ دانیشتوانی

دیهاتی ئو دهوروبه ره، هه موو دهست ئه دهنه مزگهوت و حوجره کردنه وه و مه لا و فهقی بۆ خویمان رائه گرن.

شیخ ضیائودین ئه وهنده خزمهتی عیلم و مه لا و فهقی مه بهست بووه، وهك بلیی طهریقه ته که ی هه ره ئه وه بووی. ههروه کو له بیاره خویندنگا و مه لا و فهقی بووه، له خانه قای بیایله ش بوویه تی و مه لای خویندنگا که ی ئه وی شیخ عه بدولپر حیمی کورپی شیخ موحه مه د ئه مینی ده لوجه ی قه ره داغ بووه، که مه لایه کی گه وره بووه و گه لی فهقی بووه، ته نانه ت شیخ ویستوو یه وهك چۆن کچی خو ی له مه لای بیاره ماره برپوه، کچیکیشی له م ماره ببری، به لام ئه م زۆری پی نه چوو به گه نجی مردوه.

ئه ده بیاتی شیخ عومه ر ضیائودین

شیخ عومه ر ضیائودین گه لی شیعی ناسک و په خشان ی به رزی هه یه. په خشانه کانی هه مو له شیوه ی نامه دان که بۆ ئه م و ئه وی نووسیوه. نازناوی شیعی (فهوزی) بووه، به لام جار جار نازناوی تریشی داناوه. شیعی به کوردی (گۆرانی و کرمانجی) و فارسی و عه ره بی هه یه. من خۆم گه لی نامه یم دیوه، به لام به داخوه ئه و کاته گویم به کو کردنه وه هه لگرتنی ئه م جو ره شتانه نه ئه دا. یه کی له و نامه ی دیومن نامه یه کی بوو له خانه قینه وه بۆ مه لا قادری مه لای بیاره ی نووسیوو، هه والی فهقی کانی شی تیا پرسیبوو. نامه یه کی تری بۆ حاجی شیخ عه لیبی کورپی شیخ موحه مه د صادقی وه زیری نووسیوو له دی (ته رخان ئاوا). نامه یه کی تر بۆ (آصف الدیوان) ی نووسیوو له سنه سه رزه نشتی تیا کردبوو که بۆچی له جیاتیی ئه و مه سه ره فه بی سووده ی بۆ گه لی شتی وهك به ره ره کانی هه ندی خزم و که سوکاری خو یی ئه کا، نایه ت ره واقیکی گه وره له مه که و مه دینه دروست بکا بیی به ماوا و مه نزل بۆ که سانه وه ی حاجییانی ئه م ولاته که ئه چن بۆ هه ج. نامه یه کی تری بۆ به گزاده کانی (وله ژیری) مه ریوانی نووسیوو گله یی تیا لی کردبوون له سه ره ئه وه که بۆچی به گویره ی فه رموده ی خوا و پیغه مه به ر مامه له له گه ل ئه و که سانه ناکه ن که توهمه تی دزی و ده سپسییان ئه دهنه پال و له جیاتیی ئه وه داوا له شیخ و مشایخ ئه که ن به که شف و که رامه ت راستی و دروویی ئه و جو ره که سانه یان بۆ ده رخه ن و پییان ئه لی قسه ی ئه و شیخانه به رانه به ره حوکمی شهرع قیمه تی چییه؟

له م سالانه ی دوا ییدا که ئاره زوی کو کردنه وه ی که له پووری کو نی مه رانی ئه م

ولاتم كهوتە دل، توانيم چەند پارچە شيعيرىكى شىخ عومەر ضيائودىنيش، وەك هىي
كەسانى تر كۆ بىكەمەو. ھەروەھا گەلى نامەيشىم دەس كەوت كەوا ھەموويان لەم
كتىبەدا بلأو ئەكەمەو و دەسە و دامىنى كەسانى تىرىش ئەبم كەوا لە كۆكردنەوئى ئەم
چەشنە بابەتەنە كەمتەرخەمى نەكەن و ھەرچۇن بى ھەر شتىكى لەم جۆرە بۆ
سەرىكى ژيانى روشنبىرى و كۆمەلەيەتيمان كەلكى ھەيە. وا لە پيشا بەريز شيعرە
كوردى و فارسى و ەرهەبىيەكانى بلأو ئەكەمەو و پاشانىش ديمە سەر نامەكانى:

چەند پارچە شيعيرىكى بە ديالىكتى گۆرانى

۱

قىبلەم وەردەنم.. قىبلەم وەردەنم
جـــــــــــــەوساوە ژاراو دووريت وەردەنم
چەنى دل و گيان شەرتى كەردەنم
مەيل نەدەو وە كەس تا رۆى مەردەنم
دل يەند مەينەتان موسىبەت كيشان
تاي تامل، ئازيز، جە دەستش برپان
پاي سەبرش ھاللا شكست ئاوەردەن
پەوكە شەو تا رۆ وىردش ئەى فەردەن:
«فەلەك داخ وە دل جەستەمدا بەردى
ژاراو دوورىي ئازيزم پيەم وەردى»

۲

قىبلەم ھا بەردم... قىبلەم ھا بەردم
داخ دوورىي تۆ وە گلكۆ بەردم
وە مەيل تۆ وە رۆ وە چۆل كەردم
ژار دوورىي دەرد ھىجران گشت وەردم
يانى ئازيزم عشق تۆم نەسەر
وە عشق تۆ وە ھا شىم وەمەحشەر

تۆبۆبەو وەفا و مەیل وەرینت
بنمانە چار چار وە من جەمینت
بنمانە قامەت وەی زامەت وەردە
پەری ئەو قامەت داخ وە گل بەردە
تا جەو رۆ دەم دەم وە بی مدارا
(قد قامت) وا چوون هەر سات نەو سارا
چونکە نیکر تۆن مایەى حەیاتم
وەشى و شادی و شەوق مایەى نیشاطم
جەو مەماتەدا با تۆم جەیا د بۆ
جەو عالەمەدا دل وە تۆ شاد بۆ

۳

وەشا نـازار ئ لا و نـا د لان
جە وەخت خەزان، جە فەسل گولان
د لان وەششان جە نـازارانەن
وەش رەنگی گولان نەو وارانەن
بولبول نالەشان خەیلی وەسۆزەن
نیگای نازاران چاک دل دۆزەن
ئەو وەشى و ئەو رەنگ، ئید نالەى سەحەر
گردین بان وە فیدای نیم نیگای دل بەر
قنیاتم، قووتم، زیندەگیم، شادیم
وەشیم، وەش کەیفیم، جەژن و ئازادیم
ئەوسا کە ئازیز لا و نۆمەو
وە نیم نیگای ناز تا و نۆمەو

ئەودەم ئارەزوم كامائەن بەقین
فانى بۆجەلام جەمەع ئافیلین
تەنیای تاك مانۆ پاسە ئەوسا بی
غەیر پیسەئى ئەوسا عەدەم ماوا بی

چەند پارچە شیعریكى بە دیالیکتی کرمانجی خواروو

۱

فەقیهئى مەدرەسەئى تەوحیدم ئیمپرو
فەریدى دائیرەئى تەفریدم ئیمپرو
رەزا نابم كە ئەغیار بیئە مەجلیس
كە چەوگانئى قەزای تەبەعیدم ئیمپرو
نییه بۆ ئەو نیشانە تا بناسرئ
بە خوئى من دافیعی تەردیدم ئیمپرو
لە تەنزیها نییه هیچ كەس رەفیقم
چرای کاروانئى رپئى تەجریدم ئیمپرو
چلۆن كا حەمدى باقى عەبدى فانى
بە عیسیان ماوه رپئى تەحمیدم ئیمپرو
عەلایق دەردى بئى دەرمانە (فەوزى)
رەئیسى عەسكەرى تەجریدم ئیمپرو

۲

لەپەر بەردى ئەجەل بۆ شیشەئى عومرم نەكا بئى زوو
فیدات بم دەستوبردئى، ساقى یا، جامى شەرابئى زوو
چییه دنیا؟ ژنیکە هەر شەوئى سك پر بە صەد فیتنە
سبەینئى زوو بە خوئنى جەرگى ئەهلى دل ئەكا بیزوو

نهكو درچي له دهس فرسهه ههتا ماوم موغهننن دهی
 دهفي لي ده به كهف چاوم لهگهل نالهی روباڤي زوو
 پيالهي چاوی مهستی تو به دهستی دل كه ئهينوشم
 مهزه فرميسكي خويني دل، ههتيو بيئه كهباڤي زوو
 گياي ئوميدى من وشكه لهژير خاكي تهمهنادا
 دهنالي رهدى دل ههه شهو له بو شوري سهباڤي زوو
 ههيات شير ئيني بو باغههي ويصالي جاني جانانم
 رهفيق ئامان له بوم بيئه له زولفي يار تهناڤي زوو
 كه ديم قهوسي بروي لهيلا وتم هاواريهقين بوو ليم
 وهكو مهجنووني خيلى هي دهكهومه ناو سهراڤي زوو
 له دهركاي عهشقي تو كهوتم كه تي فكريم له عومري خوم
 مرووري دههرو ئهيامي فهنا چوو وهك حوباڤي زوو
 دللم سهيدي گوروفتاره به داوي دهردى هيجرانت
 خهلاصم كه به خيري خوت نهجهل ناگاهه نهكا بي زوو
 دهسا لاده شهوي زولفت بكهه سهيري ههتاوي پروت
 دهمي مردنمه ئاخ قوربان بكه ئيحياي تهواڤي زوو
 له لهعلي ليوي لهيلا لاله مهجنووني پهريشان حال
 مهكه مهنعي له ربي ههقدا كه نادا ئهه جوابي زوو
 له سهه باليني غهه كهوتووم، دهليل سا بي تهماشات كهه
 كه هاتي رامهوهسته، چاوهكهه، فهرموو خيطاڤي زوو
 دللم خوينه له هيجري تو، تهمهناي خالي لاي ليوه
 دهخيلت بم خهلاصي كه له ريدياهه سهراڤي زوو
 له فهركي فهرقهدهين بالاتره (فهوزي) ههواي عاشق
 ئهگهه ياري شكاري خوي بكا گاهي عيتاڤي زوو

کولاهی صیحه تم ناوی که عیلهت تاجی ذیلله تمه
 که وای عیزهت له بهر ناکهم که قیللهت بهرگی رهحمه تمه
 له عهیش و نوشی حه یوانی ئه من چ بکه م که ئینسانم
 خه یالی بی بهقا بوچی که ذیکری یار خیلله تمه
 به شهر ئه سلنه نه بوو ناوی، مهلهک ریگهی نه بوو قه طعه ن
 له عهرشی و حده تا و ابوو که رهحمهت جیی مه حه به تمه
 عیبادهت بو که سی چاکه گوروفتاری طه بیعت بی
 که من مه فتوونی جانانم چه باکی دهرد و عیله تمه
 ئه گهر دل بهر بلا وینسی هه موو دهرد و به لا خو شه
 خودا ناکه رده مه یلی نا، چ فهرقی سوقم و صیحه تمه
 که دیم خوین جارییه ئه مرپو له جهرگ و دل وه کو سیلاب
 وتم ئه م شاهیده کافیی حیساباتی قیامه تمه
 مه لی (فهوزی) له فه می خو ت مه که فکری به تال هه رگیز
 ئه وهی تو تی ده گهی چاوم ئیشاراتی له خیلله تمه

له نه شهی فه یضی عیشقی فه خری عالم دل موصه فایه
 له ژهنگی مه عصییته شوراه سینهم پر تهجه لایه
 له دس ته زویری نه فس و مه کری شهیطانی له عین دهرچوم
 عهجهب بالایه پوتبهی عیشقم و نه قسم ته وه لایه
 مه قامی عاریفان بی زحمهت و رهنج و مه شه ققهت دیم
 له زومرهی عاشقانم بو یه عالم لی م ته به رایه
 له هه رچی پرووده که م وهک روژ عه یانه چی پوموزاته
 له طایف سه ربه سه ر موسته غریقی ذیکری (هو الله) یه

له بامی عه‌رشه‌وه په‌رده‌ی حیجابم لادرا یه‌کسه‌ر
پوموزاتی حقایق شوعله به‌خشه، دل ته‌سه‌للایه
له مه‌خانه‌ی حقیقه‌ت بووم به‌ساقیی مه‌جلیسی رهندان
له حه‌لقه‌ی دائیره‌ی عیشقا له به‌س جیگه‌م موعه‌للایه
کسه‌ی شوغلی مه‌حه‌به‌ت بی‌ئی وه‌صلی به‌حق ته‌حقیق
صه‌راحه‌ت پی‌ت ده‌لیم خالی له هه‌رنوخته و موعه‌مایه
له موژده‌ی ئه‌م خه‌لاته‌ خوا به‌توی دا موژنیبی پروپرش
ده‌بی پوچ که‌ی فیدای شوباک‌ی ره‌وضه‌ی ئه‌و شه‌ه‌نشایه

۵

له سایه‌ی نه‌خلی می‌حنه‌تدا شه‌رابی عه‌یشی من کوانی
له نه‌ختی خیلله‌تی جانان خودا ته‌قدیری وا هانی
ئه‌وابه‌ هه‌رچی تو‌ده‌یکه‌ی، عیقابه‌ هه‌رچی من کردم
به‌لوطفی ئه‌قده‌ست باقی بی‌پوشه‌ کرده‌یی فانی
عه‌طا و لوظف و که‌رم هیی تو، خه‌طای بی‌چاو و پاولای من
به‌خوت یه‌کیان بکه‌ یاره‌ب به‌حه‌قی شاه‌ی گه‌یلانی
له‌ده‌دی فیره‌ته‌تی یاران و سه‌ختیی پوژی هیجرانی
چلون صه‌رعی نه‌بوو و شه‌یدا، فه‌قیری ده‌رکی عوثمانی
له‌خه‌طه‌ی عه‌شقه‌دا زانیا نویساوه‌ به‌خه‌طی غه‌م
عیلاجی ده‌دی دل ناکا که‌سی وه‌ک له‌علی پومانی
به‌حه‌قی شاه‌که‌ی نه‌قشی، به‌میهری خالید و عوسمان
به‌فاروقی ئیمام و باقیانی جه‌معی پیرانی
به‌ته‌وبه‌ی طاعه‌ت و ته‌وفیق، هه‌تا لای دائیره‌ی ته‌حقیق
نیشانم ده‌ی، نه‌جاتم ده‌ی له‌گشت خوزلان و هه‌یرانی

مەدە نىسبەت ئەتۇ (تائىب) لە يار ئەم زەحمەت و دەردە
كە تۇ خۆت موستەھەقى ئەم ھەموو دەردە و پەريشانىي

۶

دەمىكە كاغەزت نائىتە لامان^(۵)
عەجەب سستى لە پەيغام و سەلامان
(جەلى) دائىم دەبى جيلوھى ديار بى
لەنيوگىژاوى شەت بى يا كەنار بى
(عومەر) عومرىكە بۇ تۇ ئىنتىظارە
لە شوقى تۇ وەكو ئاوبى قەرارە
چە ئىنصافىكە گاهى ناوبى نابەى
چە فيكرىكت ھەيە بى باكى تاكەى
ھەياتى من بە يادى تۇ مەنووطە
نەوازش چاوەكەم لايق بە خۆتە
دەبوو بۇ خاطرى تەفرىحى ياران
بكەى سەير و صەفا وەختى بەھاران
ببىنى شارەزوورى بى زەر و زۆر
بچىتە كۆوى ھەورامانى پىر نوور
شەوى تا فەجرى صادىق دابنىشى
بە ئوممىدى وەفا پى رابكىشى
وەكوئەو عالمانە مل بە ھەق دەى
ھەزار نادان ئەپىشى شەق و لەق دەى
ئىجازەى خەرقەو و تاج و موصلەلا
بسىنى بۇرەواجى كارى دنيا

(۵) شىخ ئەم پارچە شىعەرەى بۇ حاجى مەلا عەبدوللاى جەلى نووسىوھ.

له عوقبا گهر بلّین بوچی وههات کرد
 بلّی دهفعی فهسادم بو دوهات^(٦) کرد
 منیش بو دهفعی ئهو مهنهیی قهبیحه
 تهلاشم کرد به ئهلفاظی فهصیحه
 له ئهصلی دین و ئیمان بی خهبر بوون
 له ههئ ههئ قال و قوول و پر خهطر بوون
 بهصیرهتیان نهبوو تا حهق بزنانن
 حهق و باطیل جوئی کهن یا بزنانن
 وهئیللا عالم و عامی و مهشایخ
 ههموو موحتاج بهون ههم طفیل و راسیخ^(٧)

(٦) به دوهاتیش و به دیهاتیش ئهخوینریتتهوه.

(٧) شیخ ضیائودین ئهم پارچه شیعرهئ له گهئ نامهیه کدا به مهلا عهبدولصه مهدی گوچی شیواشانیدا که یه کئیک بووه له موریده کانی و خزمهتی مهلا عهبدوللای جهلییش بووه- بو مهلا عهبدوللا ناردوووه. ئهویش بهم پارچه شیعرهئ بنهوه وهلامی داوهتهوه:

ئهمر نامهت به دهستی گوچی موخلیص
 گهیشته دهستی سستی عهبدی موفلیس
 لهپاش بویدهن و بوئسیدهنی تام
 نیامه سهر سهر و چاوم به ئیکرام
 نیگاهم کرد ههموو لوظف و عیتاب بوو
 به ههم ئامیزشی قیشر و لوباب بوو
 سهلامی من چییه بوئوی بنیرم
 ئهتوی عهذب و فورات من تال و سویرم
 جهلی ئیسمم، خهفی رهسمم، دو رهنگی
 میثالی مهسئلهی کافوور و زهنگی
 سوها بیچاره قوربان چون دیاره
 له وهختی شهعشهعهی (شمس النهار)ه =

چهند پارچه شیعریکی به زمانی فارسی

۱

مکن در جسم و جان منزل که آن دون است و این والا
قدم زین هر دو بیرون نه، نه اینجا باش و نه آنجا
عجب نبود که از قرآن نصیبی نیست جر نقشی
که از خورشید جز گرمی نیابد چشم نابینا

= ئیجازهی خهرقه و تاج و موصله لالا
بسینم بو ره واجی کاری دنیا
فره خو شته، گه لی خاسه، به جئییه
وه لی گهر هز بکه ی ئیره ییش ئه وییه
له لای تو قورب و بوعد هر دوو یه کیکه
بلی همبانه بگره ئاردی تی که
له بهر شیخان ئه گهرچی دین بر او
به تیغی تو زوبانی من بر او
هموویان قاطیعی ریگهن به هدی
ئه وهن می صدیقی ئایه ی (لا یهدی)
وه لی بو خاطری تو بنده یانم
زوبان ده گرم له هه قیان تا بتوانم
له پاشی تو خودا بو خو ی علیه
له کهر کووکی دو عاگو ی (شیخ علیه) مه

له نامه که ی شیخ ضیائودین و وه لامه که ی مه لا عه بدوللاوه به ئاشکرا دیاره که شیخ به
شانازییه وه داوا له مه لا ئه کا بیی به موریدی و بچی بو لای بو هه ورامان و ئه میش عوزر
به وه دینیتته وه که مه نسووی شیخ علیه ی تاله بانیه و سه ره پای ئه وه شیخانی راسته قینه ی
وهک شیخ عومهر و شیخ علیه لی دهر که ی، زور هزی له هاورییه تی شیخان نییه.

جمال حضرت قرآن نقاب آنکه بر اندازد
که دارالملك معنی را مجرد بیند از غوغا
بمیر ای دوست پیش از مرگ اگر همی زندگی خواهی
که ادريس از چنین مردن بهشتی گشت در دنیا
به حرص از جرعه‌ای خوردم مگیر از من که بد کردم
بیابان بود و تابستان و آب سرد و استسقا
به خلوت از چمن تا کی، به فکر خویش در اندیش
به یاد غزنوی با من بیا یکدم سوی صحرا
به دام آرزو بودن عبودیت کجا باشد
بری از دام خودبینی برد بر بام (أو أدنی)
به فکر موسیء گستاخ در کاخ فنا دعوی
بمیر و باز پرس اول کجا بودی برو آنجا
بیرون از کشتی هستی چو هستی واصلی آنجاست
یکی بینی، یکی دانی، نه دعوی هست و نه غوغا
جمال آفتاب صنع قدرت را نبیند کس
مگر در پرده ابرش بخواهد عاقل و دانا
ولی را در کار خویش جستن کار دانا نیست
بشر مظهر بود جاننا بره مظهر آجویا
چو چشم منکران را حسن او دیدن نشد امکان
عجب نبود که نور آن بود پوشیده از اعمی

۲

خرقه را در گرو مهر تو دادن اولی
بسته در را به وفای تو گشادن اولی

سبحه و شانه و اسباب نباید به نظر
جان و دل را به ره یار نهادن اولی
آنچه از خلق رسید جمله چو فانی و فنا است
جان و دل دادن و مهر تو ستادن اولی
در نعیم ار نبود جا و مقامی جانا
بر در عشق تو چون خاک فتادن اولی
گر نه مقصود بدی مهر و وفا در عالم
(فوزیا) از شکم دهر نزدان اولی

۳

رخم چو برگ خزان از غم بتان زرد است
همیشه عارض من از غبار غم گرد است
بود غذای دل عاشقان ز خون جگر
که مال و نعمت دنیا نصیب بی درد است
کسی که اهل محبت بود درین عالم
ز عیش و عشرت دنیا همیشه دلسرد است

۴

فیض جنون به نشئه صهبا برابر است
یک خون دل به لعل مصفی برابر است
بی درد عشق هیچ کسی قرب حق نیافت
یک ذره غم به جمله اشیاء برابر است
یک قطره اشک ار چکد از چشم عاشقان
میدان یقین به گوهر یکتا برابر است
یک لحظه توجه خاطر به اهل حق
با فیض صبح و با شب یلدا برابر است

مردن به درد عشق ز هجر پری و شان
با زندگی خضر و مسیحا برابر است

۵

چو میرم بر همه قانم مقام است
ندیمش طالع بخت و سلام است
به انصاف و به دل و دادخواهی
کمینه خادمش آن شاه عمام است
چو نوشیروان به درگاهش همیشه
دو صد بالاتر از زرین غلام است
خودش محمود و طالع یار و محمود
(بحمد الله) که محمودش مقام است^(۸)

۶

هر کجا خاری است آنجا فرش دیبای من است
هر کجا زاری است و ناله جا و مأوی من است
گوش کن تا قوس را آنجا ناموسی نبود
نالهاش هر دم ز ضرب دست الای من است
هر کجا دردی بود در عالم عرفان بلی
آن همه از غلغل صیبا و مینای من است
بندهء آزاده را (فوزی) کسی گویند کو
با خبر از لذت فقر و تمنای من است

(۸) شیخ ضیائودین ئەم پارچه شیعره‌ی بۆ مه‌حموود پاشای جاف نووسیوه بۆ پیرۆزبایی لیکردنی به‌قایمقامبونی. مه‌حموود پاشا ئەم شیعرانه‌ی له سالی ۱۲۸۴دا له که‌شکوڵه‌که‌یدا نووسیوه‌ته‌وه که ئیستا له کتیبخانه‌ی خوا لیخۆشبوو حه‌سه‌ن به‌گی عه‌لی به‌گدایه. له که‌شکوڵه‌که‌دا نووسراوه شیخ کاتی ناردوویه که پاشا له مه‌نزلی سه‌ر (سووره‌جۆ) بووه له شاره‌زوور.

۷

بی هوشیم از دست دل زار و زیون است
 گه عاقل و گه مست و گهی شور جنون است^(۹)
 از داغ فراق قد دلدار جفا جو
 الف قد عشاق مثال خم نون است
 از حسرت لعل لب میگون تو جاننا
 هر ساعت از چشم روان چشمه خون است
 عشقت ز کفم رشتهء تدبیر برون کرد
 دل بسته به تقدیر و ندانیم که چون است
 مرغ دل کوکب ز دل سینئه نالان
 فریاد و فغانش ز فلک رفته بیرون است

۸

کرد دل زین دیار میل خروج
 همچو روحی بوجد میل عروج
 سد نموده است شه ره اطراف
 همت پیر داده راه بروج
 (فوزیاً) از نظر ندانی و راه
 رو بخوان (والسما ذات بروج)

۹

همت پیرت همه جا یار باد
 لطف خدا یار و مددکار باد

(۹) لہم غزله‌دا نیوہی بے‌کھمی بے‌تہکان ہی شیخ ضیائودین و نیوہی دووہمیان ہی
 نہجمودینی کورپہتی.

من ز همه بی خبر و غافل
گر سخنی هست به سر کار باد
رشته که جز مهر و وفای تو است
بر سر و گردن به مثل مار باد
دل که اگر بر سر زلف تو نیست
گردن او بسته به زنار باد
نشتر فولاد به چشم از زنی
گر نه خوشم در گل و دل خار باد
(فوزی) اگر عشق نه از راحتی است
گلشن زلفت ز برم مار باد^(۱۰)

۱۰

عمر با مصطفی دایم وفا کرد
ازان بطلان حق از یک جدا کرد
هرانکو حق بود حق گو بود او
یقین در هر دو عالم خوش صفا کرد
مخالف چون مخالف بود کارش
به چاه حسرت و ذلت جفا کرد

۱۱

از حسن طالع‌م اثری دستگیر شد
چندانکه خانه‌ء دل ویران منیر شد
سیبی به من رسید ز لطف لطیف یار
کان را لطائف دل سینه‌ام اسیر شد

(۱۰) شیخ ضیائودین ئەم چەند شیعەرە ی بۆ مەحموود پاشای جاف نووسیوه. لە پروی
کەشکۆڵەکە ی پاشا نووسیومەتەوه.

بویش دل فسردهء ما را حیات داد
حسرت دهندهء نفعات عبیر شد

۱۲

هر جا که دویدیم همه درد و الم بود
هر سو که شنیدیم خبر ماتم و غم بود
برادر جفا داد مرا جاه و فایت
افسوس که بر کوی غمت راه به یم بود
هشیار خبردار ز بی هوشی ما شد
زان رو همه دم یار هواخواه عدم بود
تسرك سر و جان و دل و آسایش کونین
در راه تمنا است نخستین قدم بود
هر زخمی که از تیر غمت بر دل من شد
در دار بقاء بهر من آن خط قلم بود
آنرا که بود روی به کوی تونگارا
کی رو به سوی تخت کی و میل به جم بود
زالایش امکان چه نند کند طالب دلدار
این حادثه اش نفس به بازار قدم بود

۱۳

بزرگان را بود معتاد دستور
که ننمایند سلیمان ظلم بر مور
بالی باشد به مجنون چشم لیلی
که مستان شیشه گر دارند منظور
گدا و شاهرا با هم بود کار
که بوده این روش معلوم و مشهور

دور ز خسرو زمان لشکر غم کشیده صف
 کرده به تیغ و تیر نی سینه و دوش و دل هدف
 دست فــــراق را نسبت آه یل وصال ما
 داد شکست عاقبت لعل امید را خرف
 قطرهء مهر و خال رو ای مه مهربان من
 هست در یتیم دل جای قرار چون صدف
 تا که وفات یافتم، جان به جفات باختم
 یافت ز چاه راه را یوسف مصر پر اسف
 افعی زلف تا زده حلقه به دور خال و رو
 گفت حیات و ظلمت این ماه به عقرب آن طرف
 روی امید سوی تو مانده به آرزوی تو
 گشته قدم چو موی تو داده ز کف غم سلف
 دید رخ تو مانسی او گشت ز شوق فانی او
 سینهء خود نموده دف، میزندش به کف به کف
 سیصد و ده ازان ما، داغ غمت به جان ما
 مانده ز رتبهء رسی تا که (عمر) به سه شرف
 حال (عمر) خراب شد، زاتش دل کباب شد
 منفعل از تو آفتاب، ای به غمت نهان شغف

نه طالبم به جاه و جلال و منال و مال
 نه شایقم به زیور و زلف و به خط و خال

نه طاليم به قامت سروی که در چمن
نه راغبم به الفت خوش خوی مه جمال
فانسی ز عشق را چه هوای دگر بود
نفس ورا هوا و تمنی کجا مجال
نبود به سر هوا و ندارم خیال هیچ
جز بندگی پیر نکوکار بی همال
گر دست میرسد به غلامی حضرتش
باشم کمین غلام سگانش به جان و مال
مرد ره اطاعت و جان بر کف طلب
دل بر رضای دوست شب و روز و ماه و سال
صدر جهان کمینه غلام است مر مرا
آن دم که جای پای سگانش کنم مجال
روی وفای دوست به سویم اگر بود
گویم جواب منکر رویت به یهک تعال
این آن سعادت است که (فوزی) به حسرتش
دائم دلش شکسته و لب خشک و شور حال

۱۶

داد مرا چرخ بسی گوشمال
با دل و جان هست مرا زو ملال^(۱۱)
پایهء شادیم خراب از وی است
شمس صفارا بود ازوی زوال
جوهر امید کند پر عرض
از مرض عشق رخ و زلف و خال

(۱۱) شیخ ضیائودین ئەم بارچه شیعری بو لاواندنه‌وهی یه‌کئی له خیزانه‌کانی وتوو، لام
وابی دایکی شیخ نه‌جمودین بووی.

زد ز جفا سنگ به مینای عشق
کرد به غل گردن عیشم و بال
سوخته از آتش غم جان من
مرغ و فاریخته زو پرو بال
شکوه برم پیش کدامین طبیب
با که توان گفت همی درد حال
کیست ستاند ستم از وی که تا
شرح دهم درد دل حال بال
داد مرا تاج کرامت ز عشق
لیک به سر داغ نهاد از خیال
داد مرا دلبرکی نازک
دل ده و دانا به همه حال و قال
سرو چمن پای به گل زو خجل
گفته بنفشه تو به حالش بنال
سنبل و فندق چو گل بسته کبک
داغ ذقن، روی دهن، موی خال
گل چو ریاحین دگر صبح و شام
چشم به راه اثری ذی الجلال
سبزه به شب نم شده شب بو که صبح
روی چو خورشید بردارد جمال
داغ فلک نیست یکی تا بود
صبر به دل ای که تو گویی منال
در شب شنبه به صفر هشتمین
کرد قضا از قدرم پایمال

برد به خاک آن دل و آن جان من
داد مرا حسرت آن خوش خصال
ریخت به دل خار غم از فراق
نیست مجال دیگر ای دل بنال
صبر کجا تا شودم دل نواز
فکر کجا تا دهم یک مجال
داد فقیران که ستاند ز چرخ
کیست کند دعوی بی دست و بال
گشت کمان قامت الفم چونون
پشت فرح از غم هجران چو دال
هر چه کند خالق دیو و پری
هست زبان در همه بس کند و لال
وصل و فراق و غم و شادی و شوق
جمله بود خلق به حق آن دوال
گرچه بظاهر همه ضد همند
لیک همه در همه پیدا به حال
یعنی عدم مایه اصل وجود
هم عدم از وی طلبد این خصال
باغ عدم داد شما را وجود
چشم وجود است به آن ماه و سال
موت کجا دید کسی بی حیات
چشم حیات است به سوی زوال
ارهء غم تا کندت فرق فرق
غرق کند خویش به لوح مثال

مایهء شادی غم و صحت، فرح
نیک نگر حق بود ای ذا الکرمال
هجر نوید آنکه که وصلش بر است
چشمکهایش به هوای وصال
باش به غم شاد و بگو با سرور
«کلّ لسانی بنوعوت الجلال»
هست بقا آیت ذات خدا
غیر خدا بر سر راه زوال
گفت قلم با خرد ای بی خرد
(حیّ غفور)^(۱۲) است بگو رمز سال

۱۷

ترك فرما جمله اوهام و خیال
سعی کن با شرع در تحصیل حال
حال را با قال باشد همسری
او بود رهرو کند این رهبری
تا مقال و حرف را باشد مقام
هست عرفان را بدو گفت و کلام
چون مقام حرف جمله شد خراب
روز درگاه حقایق بر متاب
گر حقیقت یار باشد ای رفیق
نبودت کاهش به اصحاب طریق
جمله را یکسر همی دانی به دل
جمله را خوش بو همی خوانی چو گل

(۱۲) به حسابی حرفه‌کافی تهجد ته‌کاته ۱۳۰۴.

۱۸

دیوانه نیستم که به دنیا کنم غرور
شیدا ز حرص نه که به میدان زخم دهل
عامی خیال نه که شوم شادمان به هیچ
ناسی خویش و جاهل و طالب به روی گل
از صدق گویم این دو سخن ای مراد خلق
درویشم و سزای جفایم ز جزء و کل

۱۹

ز دشت بیخودی می‌آیم، از وضع ادب دورم
جنونی گر کنم ای شهریان عقل معذورم^(۱۳)
به سر دارد هوای کوی جانان این دل بیدل
نباشد زین سفر دیگر مطالب هیچ منظورم
کسان را کز عروج روح باشد بهجت و شادی
خروج از عالم کثرت به وحدت داشت مسورم
دل شوریده ما را نشاید بستگی با کس
که شاه بیدلان آری چنین فرمود دستورم
ندارد حالت معلوم در دیوان اهل دل
ز غیرت حضرت مولا ز عالم کرد مستورم
گدای درگه یارم، امین سر هر کارم
اسیر قید افکارم، ز لطف شاه منصورم
به بازی نامدم بر در، نباشد شاهیم بر سر
بقایای یافتم مطلب، فنا فرمود مجبورم

(۱۳) شیخ نهم پارچه شیعه‌ی له و کاته‌دا و تووه که گه‌یشتووه‌ته شاری سنه له سالی ۱۳۱۲ ی هیجره‌تدا.

فتاده در ره دل، بر فشانده خاک ره بر سر
به صورت گرچه ویرانم، به معنی بیت معمورم
نبوده نره در عالم، ندیدم آدم و خاتم
تجلای جمال مهر جانان کرد مشهورم
فدای ساقی و صهبا نموده غیر مولا را
تشکر میکنم، واللہ نشاید گفت معذورم
وفا داری بهارا جو، (ضیا) از خویشتن میگو
نعیم جنۃ الفردوس زین ره هست میسورم

۲۰

گلشن شوق بی وجود نسیم
گلخن محنت است و نار جحیم
بر در محنت ارنسیم وزد
ارم جنت است و جای نعیم
(فوزی) از قیل و قال صرفه ندید
ای خوشا قائل سبوی قدیم

۲۱

(دار الإحسان) از من بیدل خراب
(الأمان) از زحمت ما (الأمان)
خالق از حسن نهاد خویشتن
خوانده ما را اهل خیر و غیب دان
لیک خود دانم سگ از من بهتر است
در وفا بهر شکسته استخوان
نه وفا دارم نه وصف خوش نهاد
چشم پوشیده ز خود بهر دو نان

عیب خود را (فوزیاً) اصلاح کن
و امکان چشمت به عیب دیگران

۲۲

جانا مگو و بشنو حرفی ز قلقل می
تا کامیاب گردی از شغل می پرستان
ئینجا سخن نباشد حرف و بیان نباشد
بی هوش و بی زبان آی تا خود شوی زمستان
اختر به بزم رندان ساقی گرو نباشد
کی می حیات بخشد از دست غیر مستان^(۱۴)

۲۳

ای یباد تو مونس دل من
ذکر تو ضیای محفل من
فریاد و فغان و اشک خونین
در دهر جفا است حاصل من
با چشم سیاه و تیر مژگان
هستی به یقین تو قاتل من

(۱۴) شیخ ضیائودین هم چند بهیته‌ی له و هلامی هم چند بهیته‌ی تری بنه‌ودا نویسیوه که
حاجی نیکرام ناوی بوخارایی که یه‌کئک له مهنسووبه‌کانی بووه- بوئی نویسیوه:

ای طاق ابروانت آرامگاه مستان
وی خاک آستانت مأوای بت پرستان
ما خود به درج لعلت بستیم دل ولیکن
کی زان و هان براید مقصود تنگ دستان
کس بی جراحت دل زان لب نیافت کامی
هرگز طبیب ندهد شربت به تند دستان

صد یار کشی و خون بریزی
در بار وفا است حاصل من
(فوزی) چه کنی فغان که حل شد
از تیغ نگار مشکل من

۲۴

پیر پیران شیخ عثمان قطب دین
شاهباز آشیان اوج دین
پادشاه تخت تمکین و رضا
یافت زو عالم همه نور یقین
عهد او وسواس درمانده خجل
باشد (الخناس) خود خوار و حزین
زره زره ملت و امت همی
سوده بر درگاه اخلاصش جبین
شیعه و سنی به صدقش متفق
جمله گفتندی کسی نبود چنین
گر همی خواهی مقام و مسکنش
در (نبی) خوان آیه (والصالحین)
گر نجات از دیو شیطان بایدت
خاک درگاهش به سر کن خوش نشین
بر فلک خیل ملک یا غبطه زو
محرم اسرار حق با مرسلین
بر سماء جولان روحش با فتوح
با جسد شمس است لیکن بر زمین
بی (وفا) نبود (ضیا)، نور (بها)
ماه و مهرند از یسار و از یمین

جذبهء عشق مرا کشت، حریفان مددی
 شاهد فتنهء فتان حبیبان مددی
 من در این دامگه نیست خلاصی اصلاً
 پیچ و تاب شکن زلف پریشان مددی
 ناوک چشم کند قتل من خسته بیا
 ای بهای دیهء خون شهیدان مددی
 نفس را باز هوا کرد گرفتار هوس
 قبلهء شام غریبان، شه گیلان مددی
 دل نهان سرّ عیان از که عیان جوید باز
 نور اخفی مددی، روح بزرگان مددی
 آدم و نوح و ابراهیم نبی با عیسی
 همچو موسی به درت خواسته نالان مددی
 خفته بختم چه کنم شیفته و سرگردان
 جان من، غوث زمان، قبلهء جانان مددی
 روز بی مهر رخت همچو شب دیجور است
 شمس روز، ماه جبین، مخزن عرفان مددی
 بر لب جوی سرشکم قد دل جوی تو کو
 سر دمن، نخل چمن، گلشن مستان مددی
 بادهء وصل توام کرد به جان سودائی
 شاه دین، ماه جبین، مظهر جانان مددی
 زلف در راه صبا در چمن حسن بیا
 قوس ابرو مددی، ناوک مژگان مددی
 خال بر کنج لبیت حال مرا واژگون کرد
 شربت صحبت جان، چاه زنخدان مددی

پرورش گر نکند شاه بخارا چکنم
شه گیلان مددی، حضرت عثمان مددی
جان به لب آمده از هجر تو ای مصر مکان
ای تجلای خدا، یوسف کنعان مددی
معرفت گر نبود راه نه بر مقصود است
ای دلیل کرم و خضر غریبان مددی
(فوزی) ار نیست به خود راست ولی هست به تو
چشمه رحمت و امید مریدان مددی

۲۶

مرا چون مصطفی باشد صفای جان و دل جانا
جفا جو نبود آن ذاتی کند با مصطفی یاری
خدایا شاد کن عبد و وفایش پیشه اش فرما
وفا شرط کمال دین و ایمان است از باری
برو تو آیه (أوفوا) بخوان اندر کلام حق
بیا تا اهل دل باشد مددکارت به ستاری
مرا نبود مرامی جز وفا با مصطفی جانا
کند خلقم اگر لومی، زندگر طعنه اغیاری
به (فوزی) مهرورزین طریقت معرفت باشد
که باشد گاه و بی گاه در خیال و ذکر غفاری

۲۷

خر ویسی کجا بریدم دست
بر ویسی بگو برید که هست
هست را کس به دل به نیست نکرد
نفس را پرس کو که چیست نکرد

نفس پیرگر قبول بود
نفس را زان بسی ملسول بود
باکی از حال و مال باکی نیست
آن کسی را خیال پاکی نیست
من دعا میکنم و غا نکنم
بهر تو ترک مدعی نکنم

۲۸

چون شوی منسلک به زنده دلان
بشکفد غنچه‌ات چو روی گلان
ای خوش آنکس که مست باستان
در خرابات گشت همدستان
در ره خدمت خدا جویان
کرده جان را فدای حق گویان
دست در دامن صداقت کنار
چون سگ صبح کلهف تا در غار

۲۹

بویکر و عمر، علی و عثمان
از صدق و وفا شدند جانان
دو نان به دو نان شده گرفتار
مانده خجل و شده ستمکار
روزی به شما حواله باشد
کی کس به امید خاله باشد
رزاق یکی است در دو عالم
حی است و حکیم، قدیر و عالم

164

(فوزي) تو کجا و حد توحيد
عملی است برون ز قيد تجديد
برادر تو حائل اضافات
تا غم نخوری برای مافات

رباعیات

احد به تاج محمد کمر چو بسته نمود
به اربعین نبوت نهاد سر به سجود
مرا به یاد وی آندم سرور بود به دل
قصور و حور به فکر و خیال هیچ نبود

قمری دل همچو بلبل از فراق بی قرار
نه به سروش جا و نه در گلشنش راه گزار
خاطرش آسوده از الفت به غیر آن نگار
همچو کشته گشته دامانش به خون لاله زار

چون عود نبود چوب بید آوردم
روی سیه و موی سفید آوردم
فرموده ای خود که ناامیدی کفر است
فرمان تو بردم و امید آوردم

چون شوی منسلک به زنده دلان
بشکفد غنچه ات چو روی گلان
ای خوش آنکه که مست با مستان
در خرابات گشت هم دستان

رسم عاشق بود وفا کردن
جان به صدق و صفا فدا کردن
جان و دل، عقل و هوش صبر و خرد
همه را در رضا فدا کردن

ای بخت ولی نه یا اور من
ای تاج ولی نه بر سر من
من خاک ولی نه بر در تو
تو روح ولی نه در بر من

به آب کوثرم دادند رهروزی ولی ناگه
به نار فرقم دست قضا انداخت ناچاری
گله از دوست کی دارم که تاج کی به سر بنهاد
دهد جامم، فشاند خاک بر جمعی به عیاری

ز من بشنو عزیز من که آگهدار کارانم
پی آن تند خو مگریز با او هم سفر خیزی
به تدبیر من بیدل همان بهتر که بگریزی
ازان چابک سوار غم که دارد میل خونریزی

ای زلف یار دانمت از چه مشوشی
زان رو مشوشی که معلق بر آتشی
ایمان و دین، روان و خرد، صبر و اختیار
در یک نفس به یک حرکت خصم هر ششی

کاش در جمع سگان آستانش بودمی
تا به دل پای سگانش بر رخ خود سودمی
گر بود نامم به جای پای سگهای درش
جنت و فردوس از شوق و شغف بخشودمی

فرد

دیوانه شود هر که ببیند دل مارا
آری نتوان دید در آینه خدا را

باشد رونق ز (شیخ اسلام) او
باد از لطف خدائی در امان

چهند پارچه شیعیکی به زمانی عهده‌بی

عیني تراکم أهل ودي بالوفا
قلبي يري من حبكم عين الجفا
الغدولي منكم شفاء فاغديروا
والهجر وصل والقلبي عين الصفا
يا لائمي في العشق عش في لومنا
ان الفؤاد عن جفاكم قد عفا
قد ناب جسمي في الهوى لأخلفتي
هذا الذي ألقاه موجود الوفا
لا تسقيني من ماء غير آسن
ان الحريق بالدموع اکتفى
مالي و للطب إذا أمرضتني
السقم منكم للجوى عين الشفا

لا تحسبوا العشاق موتى حولكم
من مات حباً في هواكم قد كفى

٢

قد لاح لي الآن من اللوح كتابي
ما فصل لي كل كتاب وخطاب
ما لاح لنا سر كلام أزلي
بأهابه من كان قميناً لكتاب
لوبؤت بحرف لأبى العلم طراً
عن فهم معانيه وهم عنه كآب
صبح الأزل منه بدا قبل وجود الأ
كونين ولا الكون رأى لون ضباب
باء به لي حضرة من تاه لوصف
من أب إليه بثواب وعقاب
وصفان هما قد حكيا بعض معان
من ذين يرى كل سؤال وجواب
ما نحن سوى مظهر معنى بمعان
ان ادخل عدناً ولئن شاء عقابي
لا يصلح للعبد لدى السيد أمر
فالأمر له كل عذوب وعذاب
النار لمن كان عصياً بخطايا
ان جاء مطيعاً فله حسن ما ي
ان فاز بفوز الأدب نال يقيناً
ان جاز عن الحق له شر ما ي

من ذاقَ منَ الحبِّ فلا عيشَ يطيبُ
من كأسٍ رحيقٍ له أو شربِ شرابٍ
من يعشَ عن الذكرِ فقد عاشَ شقيًّا
والذاكرُ سعدٌ بأَيابٍ وذهابٍ
لا تجفُّ صديقي فهُمُ في كَنفي
صدقٌ بولاءٍ ولهم عزُّ جنابٍ
لا يعرفهُمُ غيرُ خليلٍ بخصالٍ
لا أنسَ لهمُ بالمثلِ مثلَ حُبابٍ
فلهم قلبٌ كسيرٍ ولهم عينٌ خبيرٍ
ولكم مثلٌ نصيرٍ ومن الكلِّ عَجابٍ

٣

ولم أرَ في الأفاقِ مأوىً خلا الهوى
ونفسي به رُبَّتْ، وفيه تزكَّتْ
وما قامتِ الأكوامُ إلا بنوره
وأطيَّارُ فِكْرِ القومِ فيه تربَّتْ
فما بالُ قومٍ ادَّعوه من الهوى
ومن لم يكن فيه صديقاً فقل مُتِ
إذا كانَ ذاكَ عبدَ صدقٍ فقل له
تقدِّمَ أخيِّ واحسُّ كأسُ مودتي
فلا غرو أن لو عنه مالت نفوسُنَا
لأنَّ الجبالَ لو تراه لَدُكَّتْ
فلا ضيرَ من ضرِّ تراه بذكرِهِ
ولا خيرَ في نفسٍ عن الحبِّ ولَّتْ
فما تاهَ من باهى به بينَ حبه
وما ضلَّ من دلَّتْ عليه أحبَّتِي

فان لامني قومي فلا أسمع لهم
احن إلى ذات عن الوصف جئت
لقد سار روعي سير سر بسر
إلى ما فلا ما استفاد ولا التي
فلا كيف، لا أين هناك ولا هنا
ولا ودلاً أن ولا لا بصنعتي
وان شئت أن تلقاه فاترك سوى الهوى
وخض في بحار الحب خوض الأجلة
وما خاض من يهوى هواه لئذ
وجنات عدن بالمكاره حقت
فمن خاض من دعوى فقد خاض بالملا
إذا ارتاض مرتاض ليأتي بخلوة
فلما دنا روعي إلى روح ذكره
تدلى بما أدناه من فوق فرقتي
ولولاه والاه بما لا تواليه
قلوب الأحناء لفارقت حبتي
ولئذ نل كان لي من الهوى
وعزة من أهواه في حال شدتي
وعهد وميثاق وحب مع الوفا
وصفوة من بابك بألاء محنتي
ونور السرور عند ذكر جفائك
وصدقي فيكم في بداية نشوتي
لأنتم منى قصدي ومالي سواكم
وأقصى المنايا في إتباع شريعتي

له من صفاتِ لو ألوحُ بذكريها
 أنارَ السَّمَاوَاتِ وَكُلَّ الْبَرِّيَّةِ
 له العرشُ فرشٌ والمكانُ مطاهرٌ
 به قد بدا للكونِ أحسنُ هيئةٍ
 به قد سرى نورَ السُّرُورِ لصدرينا
 ومنه القلوبُ في الصدورِ تصفَّتْ
 ولو سمعَ البكمُ اسمَ حيٍّ بها الهوى
 لعاد فصيحاً بادياً بالحكايةِ
 صفاءً وصدقاً ثم صبراً لعابري
 طريقِ الهوى من بعدِ فقدِ الطبيعةِ
 وفاءً ووداً ثم ورداً لنازلي
 خيامِ الهوى من عندِ أهلِ الحقيقةِ
 فناءً وفقرٌ ثم فكرٌ تأوه
 إذا ما دنى منه طفيلُ الطريقةِ

نفسي وقعت في مخمصةٍ
 من حبِّ فتى ذي حمدةٍ
 قد تحرقها نيرانُ هوى
 في هجرته في مقربةٍ
 ما مالَ من العزّةِ من قد
 نلَّ بهوى ذي مَترِبةٍ
 ديفاً ولألى أدمعه
 تجرى كغمامٍ مُمطرَةٍ

يا ليت أرى ليلي ليلي
تحظى شفتي من ذي الشفة

٦

يا سليم القلب في وادي الوداد
كم أناديك خفياً بالوداد^(١٥)
لا تدع ود الودود التائبه
علّه ينجيك في يوم التناد
ود أهل الود في دار الفننا
ذخر أهل الصدق في يوم المعاد
ما قلاك القلب أنا يا أخي
منذ أخاك لدى أهل الرشد
ان ذا فضل من الله العلي
قد علا قدري بفقري في العباد
ما انصرف عن عدله قط (عمر)
انه بالفوز ساد القوم ساد

٧

وصل يا رب علي من اسمه
محمد وأحمد محمود
وذاك في الكونين بدر زاهر
ومثله في العالم مفقود
شمس أنارت أفق الإيمان
وفى الوجود شخصه مقصود

(١٥) شيخ ضيائودين ئەم پارچە شیعری بو شیخ سەلیمی مەردوخیی سەببی موری

نووسیوه.

وَأَلِهَ وَاعْفِرْ لَنَا بِجَاهِهِ
مَنْ لَمْ يَكُنْ فِي ظِلِّهِمْ مَطْرُودٌ

۸

يا خالِقَ العرشِ والأَملاكِ والقلمِ
يا فالِقَ الحَبِّ، يا مولَى لذي النعمِ
يا عالِماً بِعِدَادِ الرَمْلِ في الدَّيَمِ
«يا مَنْ يُحِبُّ أَنْينَ العَبْدِ في النُّدَمِ
يا مَنْ لَدَيْهِ دواءُ الدَّاءِ والسَّقَمِ»^(۱۶)

يا مَنْ لَدَيْهِ خَفَايا الخَلْقِ ظاهِرَةً
نَفْسِي على غَينِها الغَفالِ قاهِرَةً
عَينِي لأَحزانِها بالدمعِ مَطهَرَةً
«نامِ العَيونُ وَعَينُ العَبْدِ ساهِرَةً
تَبكي على البَوابِ وَسَطَ اللَّيلِ في الظُّلمِ»

ما مِنْ مَخازِي إِلا قَدِ وصَفْتُ بِها
ولا مَساوي إِلا اعترَفْتُ بِها
ولا مَناهي إِلا قَدِ أَخَذْتُ بِها
«أذنبْتُ كُلَّ ذنوبٍ فاعترَفْتُ بِها
لكن عَرَفْتُكَ بِالتَّوْحيدِ والشِّيمِ»

يا حَبِذا لو أَتَى مَولايَ في مَدَدِي
بالعَفوِ عن سَهَوِي والصَّفحِ عن عَمَدِي
انْتَ الكَرِيمُ، ففِي الأَسراءِ خذْ بيَدِي

(۱۶) ئەم پینج خشتهکی یه شیخ ضیائودین له سەر پارچه شیعریکی ھەزرەتی عومەرە. شیعەرەکانی ھەزرەتی عومەر خراونەتەو ناو دوو کەوانۆلکەوہ.

«لا تقطعن رجائي فيك يا سدي
يا غافر الذنب للراجين بالكرم»

عذت بعفوك يا غفار عن عملي
اكرم نزيلك لاتبقيه في خذل
ان الدموع سرت ليلاً على طلل
«ارحم بفضلك يا مولاي من ذللي
ان الكريم كثير العفو عن خدم»

٩

يا غيرة الله اني كنت في العدم
من الوجود وماوالاه في الصمم
أوجدتني متقناً في الصنع والحكم
أرجو رضاك لنا يا منتهى الهمم
«يا من يحب انين العبد في الندم
يا من لديه دواء الداء والسقم»^(١٧)

يا من مكارمه في الناس ظاهرة
نفسى على حالها الغفال قاهرة
ان ولت النفس من جودك فخاسرة
عيني لأحزانها بالدمع مظهرة
«نام العيون وعين البعد ساهرة
تبكي ببابك وسط الليل في الظلم»

ما كانت أسوأ إلا قد أسأت بها
ولا ذنوب جرت إلا اعترفت بها

(١٧) ئەم شەش خشتەکییەشی هەر لەسەر پارچە پیشوووەکی حەزرتی عومەرە.

وما من أهواءٍ إلا قد أخذتُ بها
ما من قبائحٍ إلا اتصفتُ بها
«أذنبتُ كلَّ ذنوبٍ فاعترفتُ بها
لكن عرفتُكَ بالتوحيدِ والشَّيْمِ»

يا حبُّذا الحالُ لو مولايَ في مَددي
وغافراً للذنوبي سَهوي أو عَمدي
أحسِن بظَنِّي يا غَفار خُذ بيدي
اطفِئ بعفوكِ نارَ الخوفِ في كبدي
«الا تقطعنَ رجائي فيكَ يا سِندي
يا غافِرَ الذنوبِ للراجين بالكرمِ»

يا ربَّ عفوكِ عندي عروةُ الأملِ
عُدتُ بفضلِكَ يا مولايَ من عملي
أكرمِ نزيلك، لا تجعلهُ في خذلِ
فتبِ عَلَيَّ إلهي وأعفُ عن خللي
«ارحمِ بفضلِكَ لا تنظُرِ إلي ذللي
انَّ الكريمِ كثيرُ العفوِ عن خَدَمِ»

١٠

أدارَ الكأسِ شيخُ العهدِ مولى الخلقِ أبقاه
فأحياناً بروحِ الودِّ ربُّ الخلقِ أحياه
أذاقَ السَّرِّ والروحِ كمالِ الروحِ والوجدِ
ووالاننا بما أغنَاهُ مولاهُ وولاهُ
لأهلِ الوجدِ من لحظِ أبحاثِ الفضلِ والقربا
فواساننا بما آتاهُ مولاهُ وأدناه
جزاهُ اللهُ ربُّ الخلقِ عَنَّا خيراً أنعامِ
فلا ملجأً ولا منجى لعبيدٍ منه إلا هو

فربي ربي فضلاً وكن لي دائماً ربي
ولي ولّ ولياً كان ربّ الفضل ربّاه
فصيح في مقالات، صحيح في كرامات
هوينا المشرب مَشياً إله الخلق أعلاه
سليم الطبع في الباطن، حلیم الخلق في الظاهر
عظيم الخلق من صبر إله الخلق أعطاه

۱۱

أنا مذنب، أنا خاطيء، أنا عاصي
هوراجم، هو غافر، هو كافي
قابلت منه ثلاثة بثلاثة
إذ غالبت أوصافه أوصافي

۱۲

تأريخ فوت ولدي مطلوب
وذاك عند العالم محبوب^(۱۸)
من الوفا نكر أجلة الصفا
دفعاً لآلام القلوب والجفا
قد تهمت ليل الفكر بانتظار
إشارة من حبي الأخياري
مستخبراً فهم الخليل الزاهد
رمزاً له يكون مثل الشاهد
قال البشير فيهم أهل الوفا
(غفر له^(۱۹)) يكفي لدى أهل الصفا

(۱۸) شيخ ضيائودين ثم پارچه شيعرهى بؤ لاواندنهوى سهعدوديني كورى داناوه.

(۱۹) به حيسابى حهرفهكانى ئهبعهد ئهكاته ۱۳۱۵ كه سالى كوچكرديهتى.

الحمْدُ لِلّهِ الَّذِي أَغْنَانَا
بِفَضْلِهِ عَنِ كُلِّ مَنْ سِوَاهُ
طُوبَى لَكُمْ يَا أَهْلَ وَدِيِّ حَيَّوَا
مِنْ رَحْمَةِ الْبَارِي إِلَهِ الْعَفْوِ
مَنْ كَانَ يَرْجُو مِنْكُمْ ذَا نَائِلَةٍ
أُمَّتُهُ رَحْمَةُ إِلَهِهِ الشَّامِلَةِ
إِلَى مَتَى التَّسْوِيفُ مِنْكُمْ (عُمَرُ)
هَلْ حَبَبُكَ بِالرَّحْمَةِ قَدْ سَتَرُوا
مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ حُبُّ اللَّهِ
فِي قَلْبِ عَبْدٍ ذَاكَرٍ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
وَإِغْفِرْ لَهُ وَوَالِدَيْهِ رَبَّنَا
وَأَتِهِ بِالرَّسْلِ مَا وَعَدْتَنَا
وَصَلِّ يَا رَبُّ عَلَيَّ مِنْ أَرْسِلَا
بِالرَّحْمَةِ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ فَضْلًا
سَلِّمْ عَلَيْهِ رَبَّنَا وَكَرِّمْ
وَأَلِّهِ كِرَامَ أَهْلِ الْكِرَامِ
شَفِّعْهُ فِينَا رَبَّنَا مَوْلَانَا
وَاحْسِرْتَ أَلْوَلِمَ يَكُنْ مَوْلَانَا
أَفْعَلْ بِنَا مَا أَنْتَ أَهْلُهُ وَلَا
تَفْعَلْ بِنَا مَا نَحْنُ لَهُ أَهْلٌ، فَلَا
يَنْفَعُ ذَا لَنَا وَذَلِكَ أَنْفَعُ
أَنْ تَفْعَلَ فَمَنْ هُنَاكَ يَمْنَعُ
يَنْفَعُ ذَا لَنَا لَدَى الْكَرِيمِ
شَتَّانَ مَنْ كَرِيمٍ إِلَى اللَّئِيمِ

سیّ نامیلکه‌ی شیخ عومەر ضیائودین

رساله در بیان لطائف جهت دفع اشکال مسلمانان

بسم الله والحمد لله، وسلام علی عباده الذین اصطفی. محض تسلیه خاطر دوستان که دماغ ارادتشان از گلستان صداقت بوستان است، بعد از استدعای توفیق و پس از تمنای وصول به درجه تحقیق و تفریق تصدیق، بیان میدارد که بعضی از احباب عبارات بزرگان با صفا و اشارات سریلندان مجالس وفا را کز مباحث فنای لطائف و عناصر عالمین امر و خلق محرر فرموده‌اند و دیده‌اند، و از مبتدیان بر یک معنی از آنها فهمیده، گویا دماغ فهمشان بویی از گلستان نشنیده، و پای عزمشان آنجاها نرسیده، و این فتره مایه تصورات نوعیه بعضی کم خردان گردیده، یمین و یسار خودشان نشناخته‌اند، و با حالت فقد نقد سعی در تفریق فریق اهل تحقیق باخته‌اند، و قول خود را جای اعتبار و خیال به مثال برآمال جاهلان محک عیار ساخته‌اند، ندانسته‌اند که حلقه عبارت را وسعت در حق تعالی نیست، و آن دقایق مدارک از باب حال اند و خارج عمارات عبارات، و بعید از قیل و قال اند و متصور عقل عادی هر پر خلل نمیشود.

باری که فقیر که پای تحقیقش بسته زنجیر تقصیر است، مظهر نادانی، و مرکز عجز و سرگردانی، با کمال جهل و نقصان، رمزی را از کنوز رموز آن بزرگان به سلك تحریر در میدارد که فائده‌اش عائد فهیمان، و قاعده‌اش قائد مستقیمان کوی تعلم (بیت):

گر ندارم از شکر جز نام بهر

این بسی خوشتر که اندر کام زهر

آری لطایف عالم امریه در صحبت و جوار لطائف خلیفه‌اند. اصل خویش را فراموش و منسی نموده‌اند، و به آنها در که در تنزیلات منازل عدیده دارند گرویده و تابع شده‌اند، کأنه مملوک و محکوم و مظلوم مانده. طالب که مقتدا را یافت، و گردن اختیار خود را بسته فترک اراده او نموده‌اند، به دائره قبول محسوب شد، و به سلوک مامور گردید، و صادقانه کوشید، از یمین توجه معنویه مقتدای خود غبار غفلت و جهالت مرتفع شد، و فی الجملة لطائف عالم امر مصفی شد و رشته تعلق علم بشری از علائق صوریه کوتاه میگردد، و علم را جهت تجرد به اعتبار صفت ذاتیه خود پیدا میشود. سالک در آن

وقت معلوم خارجه ندارد، لکن بالضروره علم به جود خود دارد، مادام قائل عنایت او را کفالت گردید، و خود را هم منسی کرده، صورت فنائی که معبر به نسیان ماسوی باشد حاصل نموده، لکن فنا نیست بلکه آثار فنا هم ندارد، بلکه علم معطل، و معلومات خود را مجهول داشته. بعد از آنکه توجه معنویه شیخ بر او غالب گردید، چیزی فوق استعداد حالیه خود را که به مآل مرجو و متوقع باشد، در خود مشاهده میکند، چون آثار توحید افعالی و صفاتی و ذاتی شهودی یا وجودی با وجود هیچ کدام را نیافته، و شامه اخلاصش از ان گلشن اختصاص رانحه نشنیده است (بیت):

کوزه گر در بحر شد بحرش مگو
چون کنار آری ورا شد بحر جو

باری تمام فنا در ختام کار است، و آن منوط به لطف پروردگار (ذک فضل الله یؤتیه من یشاء، والله ذو الفضل العظیم).

فنایی که در عبارت ارباب اشارت مذکور است از آن است که کلیه سالک در سیر الی الله و جمیع عالم باسرها در علم سالک منتفی میگردد، حتی علم رابه علم خود نیست. اگر به عمر دنیا در آن حال باشد خطری واحد از جزء تا کل وارد قلب ناید. و لکن هر وقت، به هوش آید به اخلاق حسنه میآید. نمایم را وصولش منسی، و در خود مندفع میبیند، چون دیوانه‌ای که افاقه یابد و اگر فنا را از نسیان عبارت دانند خوابیده مطالبات عرفیه در خاطر دارند و مولود حالت رحم فراموش نموده، و بالغ حالت طفولیت مجهول کرده (سبحان الله هذا بهتان عظیم). آن باحثان به ذکر و فکر کوشند (أحسن) و (أدب) را ورزند برای سعادت این است که در آخر اعمال را با میزان اقوال بسنجند، و مراتب قبول به اعتبار تصدیق شریعت است، و درجات آن (لا یعلمها إلا هو والله بكل شیء علیم).

و فنا ی اتم عبارت از فنا ی لطائف عشره است که بعد از آن داخل زمره مخلصین است، و راه شیطان نیست که داخل وجود او شود (ان عبادی لیس لك علیهم سلطان). و بعضی که از ذکر فتوحی نارند علت کم جهدی است والا جهد بر فتوح مقرر است. (والذین جاهدوا فینا لنهیدینهم سبلنا) که باب فتوح بر مجاهد مفتوح و مرصود خواهد بود، و بر کاسل مسدود است (یا یحیی خذ الكتاب بقوة). فنا ی که مقبول و مصطلح اصحاب کهف و صول است، فنا یی است که فانی بعد از افاقه متخلق به اخلاق شریعت

است، و آن سعادت شایستهء کاملان است. (الفانی لایرد) مراد ازواست که بر ذمائم رجوع ندارند، والا به عکوس ارواح طیبه غیبت حاصل شود، فانی نیست غائب است. فرق غائب و فانی نکرده که در تحقیق بر اوها بسته شده. (ربنا لا توأخذنا ان نسينا أو أخطأنا. ربنا ولا تحمل علينا اصرا كما حملته على الذين من قبلنا. ربنا ولا تحملنا مالا طاقة لنا به، واعف عنا واغفر لنا وأرحمنا، انت مولينا، فانصرنا على القوم الكافرين). والسلام.

عمر العثماني

نامیلکه به ک

له وهلامی نامه ی هندی له مه لا گه و ره کاندا بو

لیکدانه وهی هندی نادابی پیوانی خودا

بسم الله الذي يعلم السر وأخفى، والصلوة والسلام على سيدنا محمد المصطفى، صلى الله عليه وعلى صحبه أهل الوفا، وعلى التابعين بالصدق والصفاء.

أما بعد، فقد بين لي حبيبي وسيدي السعيد أدامه الله بخير الدنيا والعقبى من الأحباب ماينافي آداب الأصحاب في مقام التقوى، ولا يحمل قولهم إلا على الخير على رغم أهل الظاهر ومايرى في تلك المباحث لنا خير في الأول والأخر، شكر الله سعيهم، وصرف إلى الخير رأيهم. ولكن للفقير الخادم من كلمات الأخيار إمام، ومن آداب الأبرار الكرام في باب التسليم مقام، ومن حشمة الأحرار لحسن الختام مقصود ومرام. من رفع رأسه من سجدته قبل الإمام، أو قام من ركوعه وارتفع إلى القيام، يوشك ان يتغير وجهه وتتبدل صورته، بقدرة الذي لا تأخذه سنة ولا نوم. أولئك الأحرار قوم لا يخافون من اللوم ولا ينظرون إلى اليوم، نفعنا الله بهم، فالمرجو من حما يدكم قبول قولهم بين الأقوال واقتفاء آثارهم لسعادة الحال في الحال والمآل، وتحسين حركاتهم في الأفعال. إنهم أمراء اليقين، ووزراء ممالك التمكين، ورؤساء جيش التلوين، جعلنا الله من محسوبيهم، ونفعنا بأنظار ألطافهم ومحبتهم، وأحياناً بأنفاسهم القدسية، ونجانا من الرين بهمهم العلية، وأيدنا بإمداداتهم كل بكرة وعشية، بجاه خير البرية صلى الله عليه وسلم.

فها أنا أبين الكلمات التي جعلتها لي إماماً، وهي لدى المنصف كالأيات، وللسائل علامات كالنجوم الزاهرات.

استمع ماذا يقول العندليب

حيث يروى من أحاديث الحبيب

قال بعض الأصفياء الأولياء قدس سرهم نصيحة للمريدين وتربية للسالكين: يجب على كل عبد ان يدخل نفسه في كل شيء نعيمها ويؤسها حتى ترجع مطيعة، فانها في الحقيقة تمنع ان تعبد الله الحق وتوجه العبد إلى ماسواه. وما دام لها حركة لا يصفو الوقت، وما دام لها خاطر لا يصفو الذكر من إلقاء النفس، وهي التي صعبت على العلماء الإخلاص، وبعدهم عن درجة الاختصاص في تعليمهم بين العام والخاص. فان النفس اذا استولت على القلوب أسرتها وصارت الولاية لها، فان تحركت تحرك القلب، وان سكنت سكن من أجلها، وحب الدنيا والرياسة لا يخرج قط من القلب مع وجودها، فكيف يدعى عاقل حالاً بينه وبين الله عز وجل مع استيلائها، أم كيف يصح لعابد ان يخلص في عبادته وهو غير عالم بأفاتها، فان الهوى روحها من الشيطان خادمها، والشرك مركز في طبيعتها، ومنازعة الحق والأعتراض عليه مجبول في خلقها، وسوء الظن وما ينتج من الكبر والحسد والدعوى وقلة الاحترام وطول الأمل وما والاها من شيمها، ومحبة الصيت والاشتهار حياتها، ويكثر تعداد آفاتها نجانا الله منها. وهي التي تحب ان تعبد كما يعبد مولاها، وتعظم كما يعظم ربها، فكيف يقرب عبد مع بقائها، أم كيف يصدق في الأحوال مع مصالحته إياها، ومن أشفق عليها لا يفلح أبداً. فيحب على الصادق ان يترك كل ما ومقته النفوس. ويقبل من الزامين ذمهم فيه. ويقول للمادحين ما مدحتموه من وراء حجاب، ويقول لنفسه في كل نفس لأقرب الله مرادك وأبعد مرامك. نعوذ بالله من أرض تنبت فيها نزاهة النفوس، فان من لمح نزاهتها ورأى لها قدراً وعلم ان في الوجود أحسن من نفسه فما عرف نفسه، فكيف ينزهها أو يغضب لها أو يؤذي مسلماً لأجلها؟ فيجب اجتنابها كالسم. وما دامت هي فليس في وجه القلب خير لأنها ترس في وجهه. وكلما قربت على القلب زاد شره ونقص خيره. وما بقى منها بقية فالشيطان لا ينزل عنها. والخواطر المذمومة لا ينقطع منها. قد أفلح من زكيها، وقد خاب من دسيها. وأعلم انه يجب على سالك طريق القوم ان لا يشتغل بالكلية بمقاومة نفسه، فان اشتغل بمقاومتها بكمال الجهد أوقفته. كما ان من أهملها ركبته بل يخدمها بأن يطيعها راحة دون راحة ثم ينتقل إلى غير ذلك. ومن قاومها وصار خصمها شغلته.

ومن أخذها بالخدع ولم يتابعها تبعته. ومن آداب السالك في المعاملة معها انه إذا ليست النفس على مرید حالها وادعت الترك للدنيا، وان علمها وتعلمها وعملها خالص لله تعالى جلّ جلاله، فيجب عليه ان يزننها بالميزان الذي لا ينخرم والمعيار الذي لا ينظلم، وتصوير ذمها بعد مدحها وردها بعد قبولها والإعراض عنها بعد الإقبال عليها وذلها بعد عزها واهانتها بعد إكرامها. فان وجد عندها التغير والأنعصار فقد بقى عليه من نفسه بقية يجب عليه مجاهدتها ولا يجوز له الاسترسال معها. وليعلم حين التغير انه واقف مع نفسه عايد حيرتها على حصول آفاتها. وصاحب هذا الحال بعيد من الله تعالى. وقد علمت يا حبيبي بعد التأمل الكامل ان نصيحة الناصح أمر بعيد من مطلب الفقراء وقريب من عادة الأمراء، وانه لم يكن متفكراً في آية (إنما المؤمنون إخوة). فليس من المروءة ترك الأخ بل يأتّم التارك ما لم يكن لموجب شرعي أو اصلاح في الدين مرعي. وقال الله تعالى جلّ جلاله (وما آتاكم الرسول فخذوه وما نهاكم عنه فانتهوا). وقال صلى الله عليه وسلم (صل من قطعك، وأعط من حرمك، وأعف عن ظلمك)، وليس أمر الناصح كان الله لنا وله من تلك المصالح ولا له شهادة من ذوي عدل وهما الكتاب والسنة، لأن تحقيق الأمور عند القوم بهما أعني عدول أصحاب صفة تصديق الطريق والتوفيق لدى أهل التصديق من فريق التحقيق وما لنا الحكم بغيرهما. الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا ان هدانا الله. ان ربنا لغفور شكور.

وأعلم ان آجلة الكلمات كلمات الآجلة، فان أكرم المعاملات معاملات الكرام. فمن أين يوجد أحد أكرم من رسول الله عليه وسلم وأعز منه عند الله. فاقنتد به في الحركات والسكنات وخل سبيلنا. ونحن قوم في وادية اللوم صان الله من أعاننا وأعان من صاننا. وعلى الله توكلنا وهو حسبنا ومالنا ان لانتوكل على الله وقد هدانا سبيلنا. إلا إلى الله تصير الأمور. وصلى الله على سيدنا ومولانا محمد وآله وصحبه وسلم تسليماً وكثيراً. ولذكر الله أكبر.

جان عزيزم! در فرمايشات احباب معذورند كة بة اختيار عادت مسرورند. اگر فقير چنان كنم مغدورم كة ملعبةء غرور ميشوم. اعازنا الله سبحانه من الغرور لاسيما بة واسطة عيوب خود خبر از احوال خلق ندارم.

رباعى:

از هيچ كسى نه وز خويشتن باخبرم
از هيچ سگى به نيم الا بترم

هرچند به حال خویش مینگرم
يك حبه نیارزد از قدم تا به سرم

على الخصوص خدا یکی است، اوست ضار و نافع. اوست معز و مذل و معطی و مانع. به همه عملهای من از من داناتر است. نشر و حشر با اوست. وانکس که به عیب من دانا گردد این صفات ندارد تا از نجات یا شماتتم باز دارد. اگر آشنا است ان شاء الله اصلاح میکند. اگر بیگانه است چه باک که ناگفته میگوید و نادیده میجوید. اگر دنیا جوئیم یا عقبی خواهیم به خالق است، دگر چرا عبداً بیازارم، و نام خود را درچه بازار آرم. اگر کسی تعریفی به دروغ کرد، چراغ رجای من چه فروغی حاصل دارد. و اگر خلافی گفت چرا در اعتساف شوم. (من عمل صالحاً فلنفسه، ومن أساء فعليها). على الخصوص کرام الکاتبین در دو روز دفتر مرا به حضور پیغمبر صلی الله علیه و سلم عرض میکنند. لازم شد که آن دوستان امر نفرمایند که نقصی رسانند (ربنا لا تؤاخذنا ان نسينا أو اخطأنا). والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

نامیلکه یهک

بو شیخ نه جمودینی کوری نووسیه له بارهی
باسکردنی (له طائفی خه مسه) وه

بسم الله الرحمن الرحيم

يا من أنت مني بمنزلة هارون من موسى، ولو كنت أنساً أحداً غير ذكر الله، لاتخذتك في الدارين أنيساً. أسأل الله لي ولك الفتوح. أعلم ان لكل لطيفة من اللطائف المودعة في الوجود فوق العرش أصلاً مسعوداً ومقاماً محموداً، وليس تحصيل الفناء لها من غير وصولها إليه بواسطة طلب السالك وعمله تحت يد أهل. مثلاً أصل القلب تجلي الأفعال، وأصل الروح الصفات الثبوتية، وأصل السر شؤونات الذات، وأصل الخفي الصفات السلبية، وأصل الأخفي الشأن الجامع. ويملاحظته الأصول يراقب في المراقبات المعلومة، وللنفس الفانية كذلك أصل من تلك الأصول. يعني أصل النفس أصل القلب، وأصل الهواء أصل الروح، وأصل الماء أصل السر، وأصل النار أصل الخفي، وأصل التراب أصل الأخفي. ولكل واحد من هؤلاء نور باللون ممتاز. نور القلب أصفر، ونور الروح أحمر، ونور السر أبيض، ونور الخفي أسود، ونور الخفي أخضر، ونور النفس

ليس له لون من تلك الألوان المفضلة، وذلك بعد التزكية يدرك لا قبلها، ولا يليقها إلا ذو حظ عظيم. أعلم ان المراقبة إذا كانت بملاحظة تلك الأصول، توجب الوصول إلى درجة القبول وتنتج الترقى والتخلق بالشرعية حقيقة كما هو المأمول. وتفصيلها انك تصور شخص النبي صلى الله عليه وسلم وتقابل بقلبك قلبه الشريف وتعرض في مقام التضرع لربك جلّ جلاله رجاءك فيض تجلي الأفعال الذي من قلب حبيبك. هذا ان كنت من أهل المكاشفة. والا تقول من قلب حبيبك محمد صلى الله عليه وسلم وصل إلى قلب سيدنا آدم عليه السلام. ولما حصل الفناء للقلب نسيت الأفعال منك ومن الخلق في نظرك وعلمك وتصورك وتقول صادقاً (كل من عند الله). بل ليس يدري من كان عنده غلبة هذا الحال خلافاً للقال ولا يشاهد شيئاً إلا من الله على قدر استعداده، وهو الفاعل الحقيقي للأفعال لدى أهل التحقيق، وهذه الولاية الصغرى تسمى ولاية آدم عليه السلام. ومن وصل إلى هذه الولاية فهو آدمي مشرباً. وكذلك الروح. تقابل روحك الشريفة وتعرض لتجلي الصفات الثبوتية الذي ورد من روح سيد البشر صلى الله عليه وسلم إلى روح نوح وإبراهيم عليهما السلام ثم إلى روحك. والواصل في هذه الدائرة يقال له إبراهيمي المشرب فانه إلى الخلّة أنسب. وعلامة الصدق انه ليس ينسب الصفات بأثرها إلى من لا أثر له ويعين الصدق يرى ويعتقد ويقول ما يرضي الرب وأن لا يشخص شيئاً من الأشياء لا حساً ولا نفساً ولا إنساً وهكذا في السر والمقابلة ولكن يعرض فيض شؤون الذات الذي هو من سر كاشف الأسرار صلى الله عليه وسلم ورد إلى سر موسى عليه السلام. والواصل إلى هذا المقام موسوي المشرب والصادق في هذا الحال يرى ذاته مستهلكاً في ذاته تعالى.

وكذلك الخفي وقابله بلطفية النبي صلى الله عليه وسلم وتعرض بالتعرض إلى ربك وترجو فيض الصفات السلبية الذي ورد من خفي النبي صلى الله عليه وسلم إلى خفي عيسى عليهما السلام والواصل فيها عيسوي المشرب. وتجريد الرب وتفريده في هذه المراقبة على السالك وارد لا يرى ولا يعلم إلا من الواحد بعلم الواحد وليس في علمه إلا الواحد.

وفي الأخفى تقابلها إلى اللطيفة الأخفى الذي في صدر سيدنا سيد الورى صلى الله عليه وسلم متعرضاً إلى رب الشعرى للشأن الجامع الذي في أخفى حبيبه الذي أوفى والمسعود فيها محمدي المشرب والتخلق بأخلاقه فيها أقرب. ذلك فضل الله يؤتية من يشاء والسير فيها لا يعين إلا بلا تعين، ولكل من تلك المراقبات محو وصحو اذا غلب المحو يسكر واذا عاد

الصحو يشعر، وكلما غلب المحو فالصحو أرغب يعني مادام المحو أصفى من الكدورات البشرية، وإذا غلب الصحو يكون أصفى إلى الأحكام الشرعية، والاعتبار بالاستقامة مع الشريعة أولاً وأخراً باطناً وظاهراً لأنها هي المنهج القويم والصراف المستقيم بالقرآن العظيم. فطوبى لمن ترك الغير وتوجه بالكلية إلى الخير. رزقنا الله وإياكم، وما ذلك على الله بعزيز. وليس الكلام واسعاً لبيان المرام. والله أعلم بالصواب (٢٠).

عمر العثماني

نامه كانی شیخ عومەر ضیائودین

دیاره پیاویکی خاوهن پایه و ری و شویننی گورهی نایینی وهك شیخ عومەر ضیائودین، له هه موولایه كه وه، له مورید و مه نسووبیه وه، له پیاوانی دین و دنیاوه بۆ پرسورا پیکردن، یا داوای نامۆزگاری لیکردن، یا به نیازی دوعای خیر، یا بۆ داوای چاککردنی نیوان موسولمانان، یا بۆ هه مه بهستیکی تر نامه ی بۆ هاتوو و وه لامی داوه ته وه. زۆر جار و ایش بووه ئەو خۆی راسته و خۆ له باره ی یهکی له م بابته تانه وه نامه ی بۆ خهك نووسیوه. به داخه وه ئەو نامه و وه لامانه ی كه میان نه بی کۆ نه کراونه ته وه. منیش له و كه مه كه می نه بی دهسگیرم نه بووه. هه رچۆن بی كه م له هه یچ باشتره، بۆیه وا لیره دا ئەو ئەندازه نامانه بلأ و ئەكه مه وه كه دهسگیرم بوون و هیوام وایه له مه و پاش زیاتر و گه لیکی تریشم له م بابته چنگ بکه وی و بتوانم پیشکەشی خویندوارانی نازیزیان بکه م.

نامه ی یه كه م

بۆ شیخ نه جمودینی کوری نووسیوه

فرزندى نجم الدين، در امان ایزد حضرت رب العالمین باد، و با محبت حضرت فخر المرسلین صلی الله علیه وسلم مشرف و مزین باد.

و بعد، دلم باتو الفتی دارد که غیر راهی نمانده. ای کاشکی تو هم غبار غیرت به دل راه نبودی. ان شاء الله وقت آمدن آن طرف قریب است، زخمهای دوری را به مرهم نزدیکی تسکین دهیم. والسلام.

عمر العثماني

(٢٠) مه لا قادری گورهی بیاره به نامه یهك وه لامی ئەم نامه یه ی شیخی ضیائودینی داوه ته وه، له باسی مه لا قادر خۆیدا ئەینووسینه وه.

نامه‌ی دووهم

دیسان بو شیخ نه جمودینی کوری نووسیوه

فرزند! وفقك الله تعالى على البر و التقوى. عجباً تا این درجه دوری را بر بزم حضور ترجیح داده، از آمدن نکول ورزیدند. برخیز و بیا و معرفت حاصل کن. مجال تعلل دیده، علی الخصوص فقیر بنویسم بیایند. در هر صورت آمدنت ضرور است.

يك زمانى صحبتت با اوليا
بهتر از صد سال بودن در تقى

والسلام (۲۱).

عمر العثماني

نامه‌ی سیههم

هه‌ر بو شیخ نه جمودینی کوری نووسیوه

فرزندى نجم الدين، به سعادت قرین باد. بعد حالات را پرسند، شب شنبه الحمدلله به سلامتی عودت به محل مألوف شد. بحر اشتیاقشما ممرش دل باوفای فقرا است. نار آرزوی با لهب مایهه بی قراری این دل فگار است. عنان ارادت را به امید وصول به درجه سعادت باید به طرف ما معطوف دارند، و یعقوب محزون ایام مهجوری را یوسف وار مشغوف نمایند. بیا، بیا که نمانده است تاب هجرانم. والسلام. الهی بجاهم عندك ارحم حال.

عمر العثماني

نامه‌ی چوارهم

هه‌ر بو شیخ نه جمودینی کوری نووسیوه

فرزند ارشد محمد نجم الدين، تلویناتش به نور یقین، واسطه مقام تمکین باد. بعد از چشم بوسی خبرات را خواهش نمایند، به یادت مؤنس میباشم.

عید رمضان به هجران در حرمان ماندیم. عید اضحی را به امید دیدار بینی

(۲۱) وهك بیستومه شیخ نه جمودین له خانه‌قای (گومه) بووه له‌ویه‌ری سیروان و شیخی باوکی

ویستویه‌تی بیته‌وه.

میدانستیم. آمد و رفت از نازنین آداب دلنوازی نرسید، و رسم رحمت واضح نگردید. و نظر انتظار پیوسته به راه آن دلدار حیران مانده. ای وای از محرومی دیدار و دگر هیچ. باری دل در آرزویت در مشقت مانده، بخصوصه مبادرت به احضار شد. گل به دست دارید مبوید. گل به دامن دارید مشوید. بی حالت خود گیری برخاسته و آمده که ضرورت کلیه اقتضایه آمدن شما مینماید.

باز ای که باز آید عمر شده حافظ

هرچند که نیاید پس، تیری که بشد از شصت.

والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی پینجه‌م

هه‌ر بو شیخ نه جمودینی کوری نویسیوه

فرزندی نجم الدین، کوکب سعادتش از برج یقین طالع، و نور ارادتش بر بیان صداقت ساطع و پرتو آفتاب ادبش بر خدمت فقراء ان شاء الله لامع باد.

اولاً برخورداریت از خدا به خاطر انبیاء و اولیاء رجاء دارم. ثانیاً جناب سعادت‌مند ملا محمد کستانی که راغب ملاقات شما بود آنجا آمد. محبت علماء و صلحاء را به دنیا و ما فیها (إلا ذکر الله) نباید داد. فرصت الفت ایشان را غنیمت باید شمرد. خصوصاً جناب معزی الیه که حقیقه از محبوبان این فقیر مستمند است تا در آنجا است هشیار خدمتش باش.

نقل است یکی از مجذوبان از طلوع آفتاب تا غروب روی به آفتاب نموده و میگفت آیا در این گردش یکی را دیده که از خود رسته و به حق پیوسته باد. دگر اشاره کافی است اگر طالب اهل است کار سهل است، والا کوشش جهل. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی شه‌شهم

هه‌ر بو شیخ نه‌جمودینی کوری نورسیوه

پسرم، نور بصرم! از خون دل چون گل نکات ادب را مایه‌ی رفع تعب این زحمت دیده نموده بودید، رسید. در آن لحظه و ما بعدها موجب لحظات التفات گردیدند. صبر که نصف ایمان است، به سهل و آسان نتوان یافت.

تا دیده‌ی ارادت به سوی غیر است نیت و قول و فعل موجب برکات تامه و خیر نخواهد شد. ضرر و نفع به ضار و نافع است، و منع و عطا از معطی و مانع دیده. در نظر اهل معرفت دیده به غیر سوی او گشودن خطا است، و گوش به حرف نامحرمان به حرم خارج دائره صدق و صفا است. گل و دل را بخار هوای اغیار زدن ناسزا است. (ان السمع والبصر والفؤاد كل أولئك كان عنه مسؤولاً). ان شاء الله به توسط اهل همت با خدا باشی، و به تیشه استمداد از متکیان اریکه‌ی امداد که اصحاب کهف اتحاد بین العبادند نقش تعلق غیر را از لوح خاطر بتراش.

آنچه بر تو باید این است دلت به حق بگراید تا گره از کار بسته بگشاید، والا سنگلاخ به راه وصول در نظر ارباب قبول که سختیها دارد، بی اینها مشکل است و سهل نخواهد شد. دارالمحنة و استراحت مگر در تصور اهل اباحت باشد.

نصیحت گوش کن جانا که از جان دوستتر دارند

جوانان سعادت‌مند پند پیر دانا را

چون عاطفت دیده ملاطفت به ظرف آن فرزند ناظر است به این اشارت اکتفاء گردید.

بیا تا تاج را چون در یکتا

به سر داریم بر تخت ارادت

والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی هه‌وته‌م

هه‌ر بو شیخ نه‌جمودینی کوری نووسیوه

دلم به داغ وفایت صبور و رنجور است

که یادگار ازان کوکب زمن دور است

فرزندی نجم الدین سلمه الله تعالی درد فراق را تحریر ضرور نیست که از ارباب اشتیاق نه مستور است. حدیث آرزومندی را بیان نمایم که به طومار در نمی‌گنجد. اگر دل داری دلداری را میدانی و آدایش را در میان اعیان با نشان و برهان است. باری گله از من نباید و رنجش از من نشاید که من ستمدیده با ریش سفید به کجا روم که هر طرف مستحق تذکار و هر يك منتظر و در دائره انتظارند. کوکب بخت مرا هیچ منجم نشناخت، که فرزندان هر يك در جایی با هوایی و فقیر با فقراء تنها مانده. خدا رحمی دهد صیاد مارا. باری حالات را جويا باشند، عمرتان بادا دراز ای ساقیان بزم جم. به انتظار اخبار سلامتی شما و امثالت بهر طرف نگرانم، گویا چهار چشم مانده‌ام. حق تعالی کجی برایتان نیاورد. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی هه‌شته‌م

بو شیخ نه‌جمودینی کوری نووسیوه

ای غایب از نظر که توی همنشین دل

می بینمت عیان و دعا میفرستمت

فرزند با تمکین، نور چشم نمکین نجم الدین، به نور یقین محفوظ از مزلات راه تلوین و محظوظ به الطاف حضرت رب العالمین و سربلند به محبت خاتم النبیین صلی الله و سلم باد.

بعد از طی سجد اشتیاق، و پس از بسط بساط اشواق بیان میدارد از آنجا که خدا راه صلاح و اصلاح را برای ارباب فلاح موجب رستگاری قرار داده، اسباب قوت جناح سبک سیران اوقات مساء و صباح است. درین صورت در بین عباد به همت شاهان تخت ارشاد، اگر فرصت خیرخواهی و خیرگویی غنیمت گردید، جهاد است، باید کوشید

و بلکه شربت زحمت را هم در آن مقام نوشیدن رحمت است.

باری جناب پاشا در فقرهء قتل مرحوم مظلوم محمود بگ که امیدوارم در ظل قبول صاحب مقام محمود (صلی الله علیه وسلم) مورد رحمت حضرت ودود مسعود باد، مکتوبی به فقیر اظهار نموده این است لفاً روانه شد، ملاحظه نمایند. بعد از آن با سرکار خالو عزیز بگ ملاقات محرمانه بنمایند، و مکتوبات خاطرش مکشوف دارند. آن وقت به تدبیر او پای عزیمت را به دائرهء مطلب نهید، شاید کاری سامان گیرد که غبار پریشانی از آن جمعیت برخیزد. و صلی الله علی خیر الوری و آله و صحبه اهل المغفرة و التقوی. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی نۆهه‌م

هه‌ر بو شیخ نه جمودینی کوری نووسیوه

فرزند سعادت قرین نجم الدین، از برکات کامله حسن آداب و ارادت ان شاء الله به سعادت دنیا و آخرت نائل و در هر عید سعید و آزاد، و در طریقت تا حقیقت بر وفق شریعت برخوردار باد.

کاغذت به ملاحظه رسید. مالش را حالی گردیدم. جوابها را اگر تأخیر انجامیدند بر حسب تقدیر بود. آنچه عقلاً صلاح دیدم نوشتم. وقت فراغت و حصول نعمت صحت، ان شاء الله وفا به مضمون مکتوب خواهد شد. زیاده مقدراترا در ازل زیر پا شده‌ام، تغیر نباید کرد که طناب قضا در گردن است و قلاب قدر به سوی ما اراد الله تعالی جلاب است.

از چه کند جنبش بی جا که هست

آهوی بی چاره به گردن اسیر

فرزندی معین الدین را چشم بوسم. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی ده‌هه‌م

هه‌ر بو شیخ نه‌جمودینی کوری نووسیوه

فرزند دلبندم، عزیز ارجمندم، نجم‌الدین، همت شاهان تخت تمکینش تمیمه‌ی بازوی
یقین، و دعای زنده دلان با تحسینش مددکار راه تلوین باد. وبعد،

از رفتن جان از بدن، گویند هر نوعی سخن
من خود به چشم خویشتن دیدم که جانم می‌رود

باری تو رفتی، خدا همراهت. هر جا هستی خدایت به سلامت از ملامت محفوظ و در
کمال سعادت مخطوظ دارند بمنه، اگر چه میدانم که شرمسارم و جای رجای روی
ندارم. مدد یا روح شاه نقشبند و غوث گیلانی قدس سرهما. و به ملاعه‌بداقادر گفته‌ام
بباید در (گمه) بنشیند، صاحب‌داری او را در خصوص تعدی خلق لازم دارند، و اگر
زراعتکاری بنماید باز چشم‌داریش در زمین و غیره ان شاء الله می‌کنند. والسلام
عمر العثماني

نامه‌ی یازده‌هه‌م

هه‌ر بو شیخ نه‌جمودینی کوری نووسیوه

در نعیم ار نبود جا و مقامی چانا
بر در عشق تو چون خاک فتادن اولی

مدد یا روح شاه نقشبند و غوث گیلانی. فرزندا! بمنه تعالی ابر رحمت و لطف خداوندی
عز اسمه از باران انظار حضرات مقدسه‌ی پیران نقشبندی قدس الله تعالی اسرار هم
گلزار ارادت آن ارجمند دلبند را ریآن و سیراب فرماید.

لطف حق باد به هر وقت مددکار ترا
همت حضرت عثمان بودت یارو ندیم

بعد، آنچه از کسالت فقیر استماعاً دستگیر شده دروغ نبوده، ولی چراغ امیدواری به
صحت له تامنه علی الظاهر درین هفته فروغی فراهم آورده و صحت علت را دور کرده
است، اما چه فائده که تنها در زحمت تنها مانده‌ام.

طالب راه هدی را مینگرم شاکرم. تکالیف اراجیف را نظر آرم شاکرم که پنبهء تصبر را بر داغ دوری شما و امثال شما نهاده، به انتظار ظهور آثار اخیار لیل و نهار را به حسرت به سر میبرم. وجود را در شیشهء اندیشه چو مربای زنجبیل در خاک دلیل به حلوی تمنا در مقام رضا با غسل مصفای لقای اهل لقای ایزد حضرت اجل، جل جلاله دارم، و حرف ملال را له المنه ازین عالم یاد ندارم که با غیر او تفرقه است با او جمعیت. معلوم که تفرقه در نظر فریق اصحاب صفة تحقیق به تصدیق پیر میخانهء طریقی توفیق غیر مستحسن، و بدو و ختمش دائر به کمال محن است.

هر چه جز ذکر خدای احسن است
گر شکر خوردن بود جان کندن است

باری انجیر رسید. پیرت مددکار و دستگیر باد بمنه. روز چهارشنبه گذشته جوانو اسب را با رضا روانه کردیم، و در اصطبل تغافلش مدارید. به چشم ملاحظه باشد که خیلی اسب مناسب به نظر میآید ان شاء الله قدمش خیر خواهد بود.

فرزندی محمد و خواهرش را چشم بوسم. حالات را علی الظاهر پرسند جزئی اشتغال داریم. ان شاء الله عنقریب خلاص میشود، و به اشتیاق دیدار تا بر و بحر طی خواهد شد. ان شاء الله، ان شاء الله. مدد با پیر پیران. والسلام

عمر العثماني

نامه‌ی دوازدهه‌م

ههـر بُو شَيْخِ نَهْ جَمُودِيْنِي كُورِي نُووسِيُوهُ

به هر منزل که جانان من آنجاست
تنم اینجا، دل و جان من آنجاست

فرزند، ارجمند! أعزك الله بمنه وأيدك بجنود لم تروها بالعين، وجددلك اليقين، وأوصلك إلى مقام التمكين، ونجاك من التلوين، بجاه أوليائه المتقين.

بعد، آن وقت کاغذت رسید مجال جواب نبود تا بنویسم، و همیشه به یادت شاد بوده‌ام و با غمت در الم. این دو سه روزه نور چشمی عبدالرحمن را معطل کردم که هروقت او را ببینم به یادت بنشینم. سبحان الله عجب مذکری بود که نزدیک رحم و

قریب ملحوظ میباید. و هر وقت دعای شفای صادق را کرده‌ام حفظه الله.

الحال که صبح پنجشنبه در حضور جناب مستطاب حاج سید حسن دامت سعادت نشسته و با جناب سعادت مآثر حبیبی شیخ قادر هم زانو هستیم احوال پرسیان شدیم، ان شاء الله احوال حال و استقبال خیر مآل باد، و خاطر عزیزت با جمعیت و وجود به صحت در طاعت حضرت معبود و دود خواهد بود که نعمت عظمی و سعادت کبری را دلیل و قبول بزرگان کوچه فقراء برهان مدلل میباید. زیاده را بر حسنی خوان که در قرآن مجید معلوم بر سعید است.

عمرم

نامه‌ی سیازده‌ه‌م

هه‌ر بو شیخ نه‌جمودینی کوری نووسیوه

فرزندی نجم الدین را چشم بوسم. خیرات را پرسند، غباری که بر دل دوری آن سعادت گل است که زخم صبوری را مرهم آمده است، ان شاء الله سلامت و محفوظ و محفوظند. خالویان هر دو را با صوفی علی سلام رسانم. محل تابستان که به خانه‌ی خالویان نزدیک و از شر و شور تریک است هر وقت به قبالان آمدند بفرستید، خودم نیز آنجا می‌آیم و این تابستان در آنجا می‌باشم. حکما جایی دیگر صلاح نیست به هر عبارت بوده. اگر کسی خوف از گمه داشته باشد، اطمینانش داده. گمه و هر چه در گمه است فدای چشم انور باد. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی چوارده‌ه‌م

بو شیخ عه‌لائودینی کوری نووسیوه که له‌و کاته‌دا له‌ دئی

(تازاوا)ی (سالال) بووه

پسرم، نور بصرم! اگر به قلم رقم اشتیاق سیم علم دشت فراق کنم شاید، و اگر بیاض صفحه‌ی نامه را به خامه چون بخت خود سواد نماید عجب نباید که بعد از مدت تربیت فرقت را مایه فرحت دانستید، و پس از ایام زحمت هجرت را رحمت فهمیدید، ندانستم از من چه حرفی شنیدی، و از برف چه شگرفی را دیدی. گرمی ما چه ضرری داشت که

سردی او را به دل گرفتگی. مگر دنیا عزیز بود، یا اصحاب خانقاه بی تمیز؟

عمرتان بادا زیاد ای ساقیان بزم جم
گرچه جام ما نشد پر می به دوران شما

باری هرگاه در آنجا عمر را ضایع نداری و اوقات را به موانع ندهی، باز حمد خدا میکنم که مطلب اعظم اتباع سرور عالم است (صلی الله علیه وسلم). جز آن امری نیست که سرآمد سعادت سرمدی باشد. من شما را برای خدا میخواهم نه برای دنیا. سعادت حقیقی مقصود است نه زبید دار فنا. الآن اگر من بمیرم تو به من چه، و اگر تو بروی من به توجه؟ ولی خدا هرچا بلا کیف حاضر است (و هو معکم اینما کنتم). اگر ماهم باشیم، مادام با خدا نباشیم سودی از آن مقصود نمی بخشد و جان را سروری نیست. الهی ما را از خدی بستان، و از دام علایق برهان، به فضل و کرم خود برسان، که تا خود بار دوش خودیم هوش نداریم، و گوش استماع در سماع اقوال مناع است. دشمن در بین دوپهلوی پهلوان فتن گردیده. (اللهم اصلحنا ولا تكلنا إلى أنفسنا طرفة عين یا أرحم الراحمین).

خبرات این طرف را اگر بررسی خیر دادند که پادشاه بغداد رفته و به خلعت فاخره عفو سربلند گردیده، و قشون تأخیر شده. خبری دگر نیست. تا چه زاید شب که شب آبستن است.

و فقره سرگت بر وفق فرمان معهود. مجرد ظاهرا از کف مدعیان خارجه بیرون رفته بر قرار خود است، و به صاحبان خودش بی پاره واگذار است.

فقیر و اهل خانقاه به امید رحمت خدا سر ارادت را به گریبان تمنا فرو برده‌ایم، و فکری اگر باشد غم ایام فائته غفلت است. حق تعالی به دست رحمت خود خط عفو بر ماجرای خطایمان کشیده دارد (انه عفو یحب العفو).

و اهل بیت و صغیر و کبیر لله المنه، سلامتی ظاهر داریم. سلامت باطن را به سعادت مقرون از خداوند عالم رجا داریم. (ربنا تقبل دعاء). فرزنده نورجان دعا رسانم. فاطمه را چشم بوسم. خواندن (۲۲) مهمل ندارید، و طاعت خدا را مجمل نشمارید. اوقات را ضایع ننمائید. البته شیخ محمود را برایم روانه میدارد، با او شغل ضرور

(۲۲) له ئه سلّه که دا ناته‌واو بوو.

دارم. باقی مخلصان آنجا را وکیل سلام باش. والسلام علیکم. برادر طریق عهد سعادت شیخ محمد را سلام رسانم. دعای خیر را هم منتظر شیخ عبدالله کذالك. سید امین برایم بفرست. به کلی تأخیر نباید. فرزندی علاءالدین! انشاء الله قرار آنجا هر طور بود، در وقت عزیمت شهر اطلاع به فقیر بدهید، چه از قرار آنجا چه از صورت رفتن، چه از نام قریه‌ها. باقی حوالهء صدق محبت شما است، بعد از فضل خدا و همت پیران.

شب سه‌شنبه. صفر ۱۲۱۴ بدوح

نامه‌ی پازده‌هه‌م

بوّ خه‌لیفه‌ی خوّی شیخ ماری نیر گسه‌جاری نووسیوه

اخى وحبیبی فی الدنيا معروف. جان عزیزم! مریدان حاضر از جای ذکر و فکر و حالات طریقت مشغولند به بیانات احوال شیوخ که شیخ ما فلان کرامت دارد و شیخ ما فلان معامله را کر، و آنچه لازم حال ایشان است معلوم است. (قد ضاقت حیلتي. أدركني يا رسول الله).

جان عزیزم! کسی برهء (شهلو^(۲۳)) را دزدیده. تو میدانی و من میدانم. به او بگو بره را به صاحبش اعاده دهد، والا ازو قبول نمیشود. نور چشمی سید احمد را دیده بوسم. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی شانزده‌هه‌م

دیسان بوّ شیخ ماری نیر گسه‌جاری نووسیوه

عزیزی معروف! فلان که طلب دعا ازما کرده، کیم من تا دعا کنم؟ چیم من تا پای به میدان تمنا نهم؟ خفته شکلی بی ادب، و لنگ لوکی از دست نفس اماره در زحمت و تعب. اگر اهل احسان دعای نجاتم کرد جزاه الله، والا الحکم لله، تا بدانم چه آید درین راه. لا اله الا الله.

عمر العثماني

(۲۳) ناوی یه‌کیک بووه له عه‌ره‌به‌کانی دواوانی زهلم و تانجه‌رو له شاره‌زوور.

نامه‌ی حه‌فده‌هه‌م

له وه‌لامی نامه‌ی شیخ مه‌عروفی نیرگسه‌چاردا نووسویه

جان عزیزم شیخ معروف است. آنانکه در مقام خود صاحب دستند، در دائره‌ توحید به باده استفاده از مظهر اتم، صلی الله علیه و سلم، مستند. با خبر از کون و هر درمانده‌ای را عوندند. سرخود حرفی نگویند. بی رخصت راهی نپویند، و به هوای خود مطلبی نجویند. مأمورند در حرکات و سکنات. اگر خارج عادت باشند معذورند. چشم صداقت بینان از ایشان عیبی نبیند. گوش هوشداران لغوی نشنود، و خیال خوشحالان بدی برایشان نخواهد. خدا آنچه خواهد به ایشان میکند، و ایشان را چون دام بر سر راه بدکاران میتند. دوست به اوها آلوده دارد و طالب را آسوده مینماید. بیگانه از ایشان میگریزد، و با اوها میستیزد. حسبنا الله و نعم الوکیل.

جناب سعادت ندیم شیخ عبدالرحیم را عرض سلام دارم. از من عرض بنما اگر حقیقت ظاهر شود طریقت و شریعت معطل مییابد، اگر چه شریعت معبر طریقت است و ممسک حقیقت است. خیالات را به دل راه دادن علت مزمنه است.

ترك فرما جمله اوهام و خیال
سعی کن با شرع در تحصیل حال
حال را با قال باشد همسری
او بود رهرو کند این رهبری
تا مقام حرف را باشد مقام
هست عرفان را به او گفت و کلام
چون مقام حرف جمله شد خراب
روز درگاه^(۲۴) برمتاب
گر حقیقت یار باشد ای رفیق
نبودت کاهش به اصحاب طریق

(۲۴) له نه‌سله‌که‌دا ناته‌واو بوو. ره‌نگه (حقیقت) بی.

جمله را یکسو همیدانی به دل
جمله را خوشبو همیخوانی چو گل

والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی هژده‌هه‌م

بُو حاجی شیخ عارفی قزراباتی نووسیوه

فرزندی شیخ عارف، سلمه الله تعالی، به همت مشایخان میسپارم. بعد فقیر شمارا به اولاد دنیا و آخرت قبول نموده‌ام. در اشتغال به ذکر و فکر خودتان باشند و مأذون باشند برای ادعیه نوشتن، و در وقت توجه نمودن استمداد از ارواح مشایخان بکنند، و از بابت دختر درویش حسین هم مبارک است، مصلحت است. اگر چه فقیر ارادت داشتم زن برایت بیارم. الآن همان دختر را نیز به اولاد خود قبول نمودم. مبارک باشد. زیاده لازم به تفصیل نیست. امانت خودتان و دینداری خودتان. وصلی الله علی سیدنا محمد وآله وصحبه أجمعین. أفقر الوری، خادم الفقراء:

عمر العثماني

ضیاءالدین العثماني النقشبندی

نامه‌ی نوزده‌هه‌م

هه‌ر بُو حاجی شیخ عارفی قزراباتی نووسیوه

نور چشمی شیخ عارف، وفقه الله بالمعارف. بقزراباط رفته‌اند و مشغول ختم و توجه و نصایح دین هستند. الحمد لله. خدا توفیق دهد، بی طاقت نباشید.

ان شاء الله خودم بعد از عید به آن طرفها می‌آیم و امور دینی را بر وفق رضای حق به توفیق حق مطلق تسویه میکنیم. و جمیع مخلصان را سلام رسانم. فرق قادری و نقشبندی نیست. تهلیل و ختم و توجه بنمایند. هر کسی فرق کند نشانه شامت دارد، فقط در طریق خداپرستی صدق نیت و عمل به اخلاص و اجتناب از خلاف شریعت قولا و فعلاً و قلباً لازم حال مرید است. که يك گناه بعد از توبه از هفتاد گناه قبل از توبه

شدیدتر است. والسلام علی عباده الصالحین بحسن الختام. خادم الفقراء النقشبندیة و القادریة:

ضیاءالدین العثماني الخالدي

حاجی حسین ونجیب افندی و صوفی عبدالله و باقی برادران دینی را سلام رسانم.

نامه‌ی بیستم

هه‌ر بو حاجی شیخ عارفی قزراباتی نووسیوه

نور دیده‌م معارف شیخ محمد عارف وفقه الله تعالی واعانه بمنه. مدتی بود حالات سلامتی را مطلع نبودم تا که صوفی محمد عرب آمد، حالات سلامتی شمارا بیان کرد مسرور شدم. عزیز من! (من کان لله فقد کان الله له). یکی از بزرگان گفته (حبیب الله فی الدنيا غریب). امانت خودت و خدا. دگر:

هرچه جز ذکر خدای احسن است

گر شکر خوردن بود جان کدن است

جمیع اهل بلده را سلام رسانم کلا، علی الخصوص صالح افندی، امین افندی صالح افندی، درویش حسین، محمد صالح، سید خورشید و سائر محبان و اهل ختم و تهلیل و جماعات. بعضی کس تغیر پیدا کرده‌اند پشیمان میشوند. حضرت شاه و حضرت غوث قبول نمیکنند. والسلام.

عمرالعثماني

نامه‌ی بیست و یه‌که‌م

بو شیخ حسنه‌نی قهره‌چیواری نووسیوه

پیر منیر، حضرت دستگیر، روح الکل فداه!

بعد امید است ان شاءالله از زروه کوه فیوضات، قطره‌ای از توجهات بر مزرعه‌ی خشکیده ارواح ماها چاکران بر افشانند، و گاه‌گاهی چون از باغ ملکوت و کوه جبروت باز آمدند، به عنوان تسکین خاطر مریدان، و تنویر افتدده فقران، گل نور و ضیمران سرور مرحمت و احساس فرمایند، و سپاس بی قیاس مرخداوند حقیقی را سزا است که ارشاد همگی را به آن حضرت منحصر، و چشم دوران در راه زیارت منتظر

گردیده. لله در من قال:

من رامَّ ان لن يهلكن، فليصر فن
بكله او جلّه نحو الحسن

والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی بیست و دووهه‌م

له وهلامی نامه‌ی حاجی مه‌لا عه‌بدو لّلا‌ی جه‌لیدا نووسیه

عمری است عمر خادم جلی است، و عهدی است بر درجه‌ی چهارم علی وار به تصدیق چار یار، فاروق آشنا و اغیار، و شایق رفع غبار انکار اغیار، طالب تذکار یار و راغب انکار به کمال افکار با انکسار، جامع و مانع چون تعریف قواعد یا فوائد، و داد را تکرار مینماید، و راه صدق را به ظن رضا با اسباب وفا در سنگ جفا می پیماید. باک از تیغ بی دریغ هجران ندارد که به جسم اگر چه دور است، جانش در حضور است. جای ملاقات ندارد، (ولا تأسوا علی مافات) میخواند. اگر سرگردان باشد دوستان را به سر نگرداند. می پرستی نماید، در خود پر نمی گشاید. آن است که جان افشان دوستان است، همان است که دماغ جان هوشیاران از گلشن بیداریش بوستان است. چنان است که از جانان دل ستاند، یعنی خاکی است بر درت، چنانکه تو تاجی بر سرم. غلامی است جوینده علام، نه عبدی مایه زحمت انام. بنده‌ایست شایق نه شرمنده آبق. غریبی است بی کس، تمنای نصیب از فریادرس دارد. اگر می پرست را دیدم قدح به دستم. اگر گل را ببینم بلبلم. اگر گلخن نشینم آتشم. با یار اگر باشم همکار و همقطار و سرخوشم. دوستم (وقولو الناس حسناً) فرموده. فرستاده‌ام (واصبر نفسك مع الذین یدعون ربهم) گفت. صاحب کارم (کما صبر أولوا العزم من الرسل) اشارت داد. و قادر بر پایه ارادت نهاد، و درگاه را به روی خود گشاد، و عزت و حیات و رزق را در کف قدرت، و منع و عطای خود معلوم و مقسوم کرده، دگر به دونان برای دو نان دویدن چه فایده، و از یار به اغیار گرویدن چ قاعده.

بویکر و عمر، علی و عثمان

از صدق و وفا شدند جانان

دو نان به دو نان شده گرفتار
مانده خجل و شده ستمکار
روزی به شما حواله باشد
کی کس به امید فاله باشد
رزاق یکی است در دو عالم
حی است و قدیر، حکیم و عالم
(فوزی) تو کجا و حد توحید
علمی است برون ز قید تحدید
برادر تو حائل اضافات
تا غم نخوری برای مافات

پای لنگ مرا راه وصول به مقام بی رنگی نیست، تا در آنجا با تو بی زبان بیان دارم
دیگر معاش تلخ نباشد، و غره ماه را سلخ نخواهم که غنای من مستغنی از حلال و
مقام من دور از حرام است. ذره نیام خفی، طالب پرتو آفتاب جلی. جسارتم خسارت
مگو، جسور صبور است. مافی الضمیر دستگیر است. قلم برد رقم برگردان، و خط داخل
خط انس و جان. والی جنان محتاج نطق و بیان. چند دفعه (دولمه) کردند، و من به
حسرت و کاله خوردم، لذت نبردم. یسر الله لنا شرف التشریف. فرزند ارجمند روشنی
بخش مدرسه امید محمد بهاء الدین را زین الله به العلوم و صانه من الجهول و اعانه
بهمته اصحاب صفة القبول به فرزند ارجمند خود قبول کردم. دگر نوشته روانه شده.
ربنا تقبل منا انک أنت السميع العليم. ولذکر الله اکبر.

عمر العثماني

نامه‌ی بیست و سیّه‌م

بؤ نه‌مینولساداتی نووسیوه له دینی (کوچک چه‌رموو) له وه‌لامی نامه‌یه‌کی
گله‌یی نامیزیا له‌سه‌ر بانگکردنی مه‌لا قادری کانی که‌وه‌یی بو‌ده‌رس
وته‌وه له بیاره

یا علی مدد!

جناب مستطاب، سید سند، و سرور امجد، دام مجده الأسنی، امین السادات عالی

درجات، صورت وفا را به عین صفا ملاحظه فرماید، و ستر ابواب جفا را با دست هوا بنماید، که با هواخواهان هواداری ممنوع است، و دست قوت آرزو دران مقطوع. پای بی وفایی در گل و خار جفا در بارگاه اشتباه خلیده بر دل است.

نامه‌ک‌هت یاوا په‌ی ساکنی‌ی د‌رد
ناما و خاس وانام، ته‌فایش ئا‌ورد
فه‌رمابیت وه خه‌ت پر جه ئیشاره‌ت
که‌رده‌بیت زنجیر نه‌توی عیب‌اره‌ت
که‌من بی وه‌فام جه‌ج عه‌هد وه‌رین
بی شهرت و شوئم گویا من جه‌کین
حاشا و که‌للا من بی وه‌فا بوو
یاخو جه‌سه‌فا من ته‌وه‌للا بوو
عه‌هدم ئه‌و عه‌هدن فه‌راموش که‌ردی
مویه‌تم ئاده‌ن تو جه‌یاد به‌ردی
ئه‌ما چیش که‌روون، پیشده‌ستی که‌ردی
یاده‌ی ئیلتفات جه‌مه‌ستی وه‌ردی
سه‌ید ئه‌حمده‌ په‌ری به‌هانه‌ ئاری
جه‌کو بو سه‌ید به‌هانه‌ کاری

امین السادات که لقب مبارک است ان شاء الله مافات را تدارک خواهید فرمود. صلاح سادات عالی درجات هرچه باشد معلوم چنان خواهی نمود.

باس قدرت وه یاد ئا‌ورده‌ن
قه‌در قدرت فه‌راموش که‌رده‌ن
من که‌قادر نیم وه هیچ طه‌ره‌فدا
جه‌کو بارو به‌ر دور جه‌صده‌فدا
قادر قودره‌تش پاسه‌نمانا
وه‌رنه‌ من تیغم وه‌ پرووی کی‌ شانا

غولام و به‌نده و خاکسار تۆم
 كه‌م‌ترين موشتاق بى قهرار تۆم
 ئەر به‌ندهم وانى جه‌راى سهرورى
 وەر خاکم زانى جه‌ پرووى ميه‌ته‌رى
 تۆحه‌ساوه‌نى وه‌ هه‌رچيم وانى
 ئومئيدم ئاده‌ن تۆ وئيت مزانى
 عوثمانى ياراي عينادش نييه‌ن
 دائيم سهر نه‌ راى ئيطاعه‌ت بييه‌ن
 مادام سه‌يد ئه‌حمه‌د ره‌ضاش جه‌لاى تۆن
 صه‌فاش باقى بۆ وه‌سه‌ن جه‌ هه‌ر كۆن
 (الحمده‌ لله) ده‌رگاي غه‌م ژنيا
 نامه‌كه‌ت ياوا وه‌ مۆبه‌ت و نيا
 چى دما ئيتربه‌هانه‌ نه‌بۆ
 ياداوه‌ريمان به‌ى نيشانه‌ بۆ
 جميع سادات كرام دام سعه‌م داعى و مستدعيم^(٢٥). (يا عمر).

خادم الفقراء النقشية والقادرية

عمر ضياء الدين العثماني

(٢٥) بۆ پروونكرده‌وه‌ى هۆى گله‌يبى ئه‌ميينولسادات له‌ شىخ و وه‌لامدانه‌وه‌ى شىخ به‌م نامه‌يه‌،
 يه‌كئ له‌ كوربه‌كانى ئه‌ميينولسادات ئه‌م په‌راويزه‌ى خواره‌وه‌ى نووسيوه‌:
 محترمين اطلاع دارند كه‌ مدرسه‌ والى كردستان (دار الإحسان) در تاريخ ١٢٣٠ هزار و
 دو صد و سى باتمام رسيد، لكن مدرسه‌ علوم دينيه‌ اسلاميه‌ آباء و اجداد اين جانب سيد
 احمد ستوده در قريه‌ (سنگ سفيد) در سال ١٢١٤ هزار و دو صد و چهارده يعنى شانزده
 سال قبل از مدرسه‌ والى همواره جاي علمای اعلام و محصلين كرام بوده، و صدها
 فقهای عظام از آن مدرسه تحویل جامعه‌ اسلاميت شده كه در اكثر نقاط به تعاليم
 شريعت مطهره و نشر علوم پرداخته‌اند. رحمهم الله اجمعين.
 در اين اوآخر مرحوم ملا قادر كاني كبودى مشهور به (ملا قادر بياره) مدرس زمان =

نامه‌ی بیست و چهارم

له وهلامی حاجی مه‌لا عه‌بدولسه‌لامی بانه‌ییدا نووسویه

به دست محبت آن جناب قواعد عقاید بر حنجره فواید نهاده گردیده بود، شرف وقت ارباب دقت بخشید. معلوم که اساس استیناس بر سبحة تقوی اولی، و مرصوص برصاص اختصاص خواص بود، احری است. ولی تا صرف نظر از نفع و ضرر ننماید و نحو و منطق را کلیه در محو نگرداند، هئیت مقصود را در بیان به‌زبان نتوان گفت، و در حکمت دبستان لسان نخواهد سفت.

کلام وقتی مفید است که تام باشد، والا مختصر اگر مایه تفصیل مطول نیست چه

= پدرم سید سعدالدین امین السادات بوده است که طلاب آن ایام مرحومین ملا حسن پسر ملا علی ترجان و ملا عبدالرحمن پسر قاضی بانه و شیخ حسین سردشتی و سید عبدالرحمن نظام الاسلام و شیخ عبدالله هزارکانیان و غیر هم بوده‌اند.

القصه. مرحوم مبرور شیخ عمرضیاءالدین قدس سره به کردستان تشریف آورده با قوه معنوی و نیروی باطن قلب ملا عبدالقادر را جذب و تصرف مینماید که ملا عبدالقادر از سنگ سفید منتقل و در بیاره مستقر میشود و مرحوم سید احمد پسر سید حامد که از سادات بنی اعمام قاری قرآن و اهل طاعت بوده و لحن و آواز بسیار خوب داشته، مرحوم ملا عبدالقادر به شیخ ضیاءالدین میگوید که حسن صوت سید احمد برای مؤذن و مترجم خانقاه بیاره خوب است. شیخ ضیاءالدین نامه به سید احمد مینویسد دعوتش برای بیاره مینماید. پدرم قصه‌را میشنود، مانع از عزیمت سید احمد میشود، و نامه‌ پر معنی با عبارات لطیفه و خط‌زیبای خودش به عنوان گله‌مندی و اندوه از رفتن ملا عبدالقادر به شیخ ضیاءالدین نوشته میگوید:

شین فه‌هادم ته‌مام نه‌که‌ردن

دهین خوسره‌وم ماری نه‌گه‌ردن

هنوز من حسرت ملا عبدالقادر را فراموش نکرده‌ام که می‌خواهند سید احمد را از من جدا

نمائید، و شیخ ضیاءالدین نامه‌ ذیل (فوق) را در جواب پدرم نوشته.

راسته‌که‌ی، وه‌ک بوم ساغ بووه‌ته‌وه، نه‌وه‌یه شیخ خوی ته‌شریفی نه‌چوه بوم سنه بوم هیئانی
جه‌نابی مه‌لا بوم بیاره، مه‌لا عه‌بدوللای په‌سوی و مه‌لا عومه‌ری واشه‌مه‌زینی ناردووه
به‌دوایا هیئانویه - عه‌بدولکه‌ریم.

نفعی به جز ضرر دارد، و باری (علیکم بالبلاغ) که حق آن بر امثال چنان صاحب افضال مسلم و معلوم علما و جهال است.

بی سروپا قدری ندارد که حبوب قدر و معرفت را گنجانند، و قوتی که مایه قوت باشد بدست بیاورد.

تا به نور بصیرت حق را نداند، دل پر غل و بصر نابینا و گوش ناشنوا را کجا راه تفقد و تبصر و استماع است. (أولئك كالأنعام بل هم أضل) در سوره أنعام صورتشان مشکل و با نشان است.

و امثال آن جناب که در حضور و غیاب مستطاب، و بر آداب اصحاب محل خطاب، و دست معرفتشان به حنای تخلق باخضاب است از برکات سنت و کتاب با مظهر صدق و صواب و با عروة الوثقی فصل الخطابی خدای ناخواسته مورد عتاب باشند که تاج ورثه را بر فرق در بین فرق دارند، زجاجه تصدیق را به مصباح تصدیق بیارای، و کوکب دری مطلب را در پشت سر امتحان ملاحظه بفرمای. امثال این گدا را به کعبه رهبر شو ان شاء الله تعالی ببری اجر دوصد بنده که نازاد کنی، والا من کیم تا دعا کنم؟ چه کسم تا پای بمیدان تمنا نهم. خفته اگر اهل احسانی دعای نجاتم کرد جزاه الله، و اگر فراموشم کرد الحکم لله. تا چه پیش آید ازین راه. لا إله إلا الله محمد رسول الله. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی بیست و پنجم

بو شیخ غیاث‌الدینی نه‌نساری تالشی نویسنده

جناب سعادت‌مند ارجمند احباب بهره‌مند از آداب اصحاب. غره جباه یکه‌تازان میادین شک و یقین.. قره باصره متحابین صبر و تمکین .. حبیبی شیخ غیاث الدین است.

بعد از تشیید بازوی محبت به آیات صداقت، و پس تاکید بر اتباع شریعت که منهاج شهبازان قله قاف ابتهاج است یادآور به تذکار آداب اخیار ابرار میگردد. امیدوارم به لطف پروردگار که پایه استیناس استحکام از اقتباس بانوار کرام دارد، و بحرین حصین یقین گلشن تمکین مصور از باد خزان تلوین است. اسباب صداقت را غیر از صدیق ندیدم، آن هم مشید بتوحید و استقامت (ان الذین قالوا ربنا الله ثم استقاموا

تتنزل عليهم الملائكة ألا تخافوا ولا تحزنوا وابشروا بالجنة التي كنتم توعدون).
اساس قبول در اتباع است (قل ان كنتم تحبون الله فاتبعوني يحببكم الله). آيهء
اخلاص كسى راست كه با شريعت راست آيد. اما در دائره دعوت نه در مقام ادعا.
اختيار ذلت و انكسار و قلت محنت موجب رضای امنای طريق وحدت است.
عجبا كاغذت نمى آيد كه دل ازو بگشايد. خدايت مددكار، و يارت سيد ابرار، و
صاحب مهاجر و انصار باد بمنه. والسلام.

خادم الفقراء
عمر العثماني

نامه‌ی بیست و شه‌شهم

بؤزانا و ئه‌ديبي به‌ناوبانگ، شيخ سه‌ليمى مه‌ردوخى سنه‌يى نورسيوه

يا سليم القلب في وادي الوداد
كم أناديك خفياً بالفؤاد
لاتدع ودّ الودود التائه
علّه ينجيك في يوم التناد
ود أهل الود في دار الفنا
نخر أهل الصدق في يوم المعاد
ما قلاك القلب أنا يا أخي
منذ آخاك لدى أهل الرشاد
إنّ ذا الفضل من الله العلي
قد علا قدرى بفقرى في العباد
ما انصرف عن عدله قط عمر
انه بالفوز ساد القوم ساد

وبعد از سلام چشمان آن عزيز با صدق و تميز را ميبوسم و مينويسم: شكر خدا لازم
است كه بندهء خود را راه فقر نشان داد و صحبت و خدمت و غلامى فقراء را خلعت

امیدواری و تاج فقر فخر فرمود. (الحمد لله ثم وثم إلى أبد الأبدین).
امیدوارم دوستان ما را عموماً و خصوصاً آن عزیز را تمیز مقام صبر و شکر کرامت
فرماید و آلوده به رنگ دنیا ننماید، و استقامت طاعت بر سجاده توحید آسوده گرداند.
(انه بعباده رءوف). خاک قدم فقراء را به تاج مرصع امرا مقابله نباید. ایشان عیال
مذکورند، و اینان به مال با زوال مسرور. و شتان مابینهما. دعا کن که همیشه پیشانی
ارادتم به خاکپای فقرای خدا با نشان باد. سعادت جاویدان را بها است. والسلام.
عمر العثماني

نامه‌ی بیست و هفتم

بؤ شیخ شه‌مسودینی سه‌قزی نووسیوه

ای شمس روز سرور محبت مهجور! اگر من و تو تابع و طالب کنز مطلسم صلی الله علیه
و سلم نشویم، و داخل زمره راغبانش نباشیم، از ما بدتر چیست یا کیست؟ و اگر در
زمره جماعتش محشور شویم چه از آن خوشتر؟! (أولئك مع الذين أنعم الله) شاهد و
مرغوب طالق صادق است.

حق را خواهی استرضای رونق را داخل ملاهی دان و غیر از ضرورات دینی را علماء
و عملا، ظاهراً و باطناً از خود دور دار (من حسن إسلام المرء تركه ما لا يعنيه). در امر
حق خلق را داخل مکن (الا لله الدين الخالص). در طاعت موحد باش. گوش به خالق
هوش ده (ان الله يأمرکم ان تؤدوا الأمانات إلى أهلها) ونهی (لاتکنن إلا مؤمنناً)
فراموش نمایی، و جوارح و قوای تو امانت شد برای عمل به امانت. اگر غافل و کاهل
و کاسل مانند متحمل قرآن نمیشوند و به روز جزا چه خودشان و چه کلام قدیم
عارض و شاکی میشوند و کیفیات را حاکی میباشند خدا حاضر است (و هو معکم
أینما کنتم). مرگ در راه معطل حین اجل است (کل نفس ذائقة الموت). جهنم در پیش
(وان منکم إلا واردها) میتوانی به احتساب و اکتساب گذرگاهی پیدا کن، و الادران مقر
(أین المفر)؟ صدق موجب اخلاص و هر دو قائد وصول به مقام اختصاص. أعتنا یا
رحمن. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی بیست و هه‌شتم

بُو شَيْخِ مَهْلَا عَهْدِ وَلِقَادَرِي دِيَوَانَهِي نُووسِيُوَه
ديوانهء محبت دارد هزار محنت
هر جا غمی که بیند یاری نماید ألفت
پروانه را چو دیدی در دور شمع گردان
یاد آر ازین جفا جو نوازش و محبت
دیرست ناپدید است آن مهتر وفا کیش
مهجور از رواتب، دور از سرور صحبت
غم را به باد فرما، ما را تو شاد فرما
تا باز بینمت من ای مایهء ارادت
(فوزی) منال از غم، شادی نما به ماتم
دلبر چو شاد گردد بیند تو رو به حسرت

کتیبهء دیوان ارادت محبت دیوانهء صداقت مآثر فرزند معنوی ملا عبدالقادر را مشتاقم. ان شاء الله تو با خدا باش، هر کس طالب خدا است رضا به همه جفا میشود، و هر که نه بگذارد، و خاطر خود را میازارد، تا مقدر چه باشد که بی ارادهء حق احدی طالب صداقت نمیشود. هر که آید او میفرستد. نصیحت کن، خیانت مکن. و هر که نمیآید باز به ارادهء اوست، تا خدا چه مقدر فرموده. والسلام.

عمر

نامه‌ی بیست و نوه‌م

بُو حَبِيبِ نُهْفَهْ نَدِيي خَانَهْ قِيْنِي نُووسِيُوَه كِه يَه كِيَاك
بووه له خزمانی و نه‌وه‌ی حوسین ناغا بووه

حبیب سعادت تصمیم ان شاء الله در ظل رأفت و عنایات حضرت قریب و محفوظ از مکائد رقیب باد.

شکوه از ظهورات قدریه نباید که جهد در تغییر قضا هدر، و عدم رضا از اراده حق سراسر زندگه و ضرر است. سعی در کسب رضا موجب تهوین زحمات قضا است. مراد در اول کار تحقق صورت رضا و در آخر کار تحقق حقیقت رضا است. باقی مراد در دیوان اکابر طریقه مردودند، چون خلاف رضای معبودند. و آنچه را که دیده بیان واقع است، لکن قلب شما هنوز وسعت چنان حاصل نکرده. آنکه دیده عکس اهل وسعت بوده که در خاطرات منعکس شده. امید است که ان شاء الله وسعت دهد که پرتو یار را بگنجاند.

والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی سیهه‌م

له وه‌لامی نامه‌ی سه‌بید موحه‌مه‌د نه‌مینی باینچویدایا نووسیویه

مخدوم سعادت قرین، نور چشمی سید محمد امین، وفقه الله واعانه بکمال الیقین، بمنه. مکتوب ملاحظه شد. من ابو الی الختم مفید آمد و مستفید شدم

جناب مستطاب، سید فاضل سیادت مآب سید هدایت دام فضله رؤیاهای را دیده است. و اصل رؤیا داخل ظنیات است. دلیل عقاید باید از یقینیات باشد. اگر مفید یقین میبود بشارت نامه بودی برای فقیر که شاهد عقل فقیر میباشد. (خیر المواهب العقل). ایمان به قدر عقل است. استدلال به عقل میشود بر ایمان. در قیامت محفوظ میشدم از گفتن (لو کنا نسمع أو نعقل)، و در قرآن (أفلا یعقلون) متعدد مذکور است.

و جناب مستطاب حضرت مدرس دامت برکاته و اعاده علینا من سعاداته تشریف دارند الحمد لله، لکن معلوم نیست از برکاتش مستفیدم یا نه. پس از موت از ما معلوم خواهد شد. دولت دنیایم باشد یا نباشد همه خلق در نفس الامر چون فقیراند. هر کسی رزقی مقسوم و معلوم دارد. فقط امیدوارم که فقیر به آن مقسوم راضی باشم. و بر رازق به قدر خود متوکل. حال دیگری اطلاع ندارم.

فقره تردید و انصرافش به جناب فاضل است، او عالم است و من جاهل. از فرائد عوائد طریقه خبردار نیست، ازان جهت در کنار تردد و انحراف است. ولی موافق شرع انور کسی کسی را حکم خود نمود، عرضش به او ممکن است. و قال و قیل عمری با طول

و بی خوف مرگ میخواید. (من عمل صالحاً فلنفسه، ومن أساء فعليها. وما ربك بظلام للعبید).

یکی از علماء ملا جواد نامی گفته فلانی کامل است، اما مکمل نیست (جزاه الله عنا خیراً). من خود را مسلمان مقبول نمیدانم چه در ظاهر و چه در باطن. که (المسلم من سلم المسلمون من یده ولسانه). و در ایمان هم ناقصم. (قال صلی الله علیه وسلم: لایؤمن، والله لایؤمن، والله لایؤمن. قیل: من یا رسول الله؟ قال: من لا یأمن جاره بوائقه). من چه قدر زحمت دستی و زبانی به عباد الله رسانیده‌ام و در حق همسایه زحمتها داشته‌ام. غفر الله لنا و لهم.

الحال جناب سید دام فضله فقیر را عاقل خواند، یا دیگری ولی کامل، خدا جزای خیرشان دهد. الحمد لله که به عیب ماها زیاده ازین قائل نیستند. اگر عاقل باشم خلاف رفتار و گفتار ندارم و عقل منشأ هر خیر.

و در (احیاء) ملاحظه فرمایند تا بدانند عقل چیست و کدام است. دست سید میبوسم. جناب مدرس دعایشان میخوایم. باقی

هرکه خواهد گو بیا و هرکه خواهد گو برو

کبر و ناز و صاحب و دربان درین درگاه نیست والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی سی و یه‌که‌م

بُو حاجی موعته‌مه دولتی‌سلامی سنه‌ی نوی نوی

الحمد لله الذي أذهب عنا الحزن.

باز آمد آن مهی که ندیدش فلك به خواب

آورد آتشی که نمیرد به هیچ آب

جناب مستطاب فضائل مآب، فرج الانام حاجی معتمد الاسلام دامت فواضله. الحمد لله که تشریف بردی، و سعادت را به شیر و شکر خوردی، و دل دوستان را در عودت آباد کردی.

مضامین حقایق را شقایق آمدی. بر کات تمکین را لایق شدی. حفظ الغیب را از نور

یقین یافتی و از تلویحات تغییر نکردی، و گوی از میدان سعی به صفا بردی، و نور مروّت از مینای مروّه گرفتی، و عرفات عرفان را به رجم احجار به رجم اغیار علم حکم شدی، و بیت الله را به نیت خالصه لله فی الله طواف فرمودی، و لباس تقوی را به قد انصاف بریدی، دل بدخواهان را به تیغ زحمت دریدی، و کالای رحمت بر بالای اصحاب صفهء ولا به صحت و غزت و عفو و عافیت بریدی. الحمد لله ملء المیزان و منتهی العلم و مبلغ الرضا و زنة العرش ثم الحمد لله. حاجی بقارا و سائر رفقا را تشکر باید که از برکت محبت به صحت فائز آمدند. کتاب موصل و بغداد در مبدء و معاد رسیدند جزاک الله عنا خیراً والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی سی و دوهم

بۆره‌شید ئەفەندی کۆری موفتیی زه‌هاویی نووسیوه

بسم الله حامداً ومصلياً ومسلماً

أما بعد، مضتِ الأعوام، وفنيتِ الأيام، وخلتِ الدهور، وتركتِ الأبق المهجور، والبعدُ ثنى بذلك عن السرور. يا من أنت مهجتي، وبك بهجتي، لماذا وعلى ماذا؟ ان كانت الغفلة عن أصحابِ صفةِ الذكر من غلبةِ الفكر، فعلينا الشكر بأن سعادتكم لله غفل عنّا. وان كانت من كثرةِ الاشتغال بتحصيل الآمال، فليس التذكار مشوشاً للبال، وان كان بعد البعد سبباً لنسيان العهد، فلم قيل: «گر در یمنی، چو با منی، پیش منی»؟ و فيهم قال الناظم: «در راه عشق مرحلهء قرب و بعد نیست»؟ در هر صورت فقیر بی بضاعت ارادت را کسوت سعادت داند، و درر وفا را آیهء صداقت خواند. روی دل را به سوی تو دارد، و غنچه مرا در به یاد کلمات تو میگشاید، و جبههء صفا را به عتبهء محبت تو میساید. ای عجب، آن عهد و آن سوگند کو! بشارت صحتمندی ذات حمیده صفات و فرزندان مفرح خاطر کاسراست. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی سی و سیّه‌م

به‌تایبه‌تی بویه کیّ له مه‌نسووبه‌کانی نووسیوه، به‌لام
مه‌به‌ستی له هه‌موو مه‌نسووبانه

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى. یا حبیبی فرصت مغتنم است. باید که تمام عمر به امور لا‌طائل صرف نشود، بلکه تماماً به مرضیات حق جل و علا صرف گردد. فرائض خمسّه با جماعت و جمعیت با تعدیل ارکان باید که ادا باید، و نماز تهجد را از دست ندهند، و استغفار اسحار را رایگانه و مفت نگذرانند، و به خواب خرگوش محظوظ نباشند، و به حظوظ عجله مغتر نگردند، و تذکر موت و احوال آخر ترا نصب عین دانند، بالجمله از دنیا معرض و به آخرت مقبل باشند. به قدر ضرورت به دنیا بپردازند و سائر اوقات را به اشتغال امور آخرت معمور دارند. حاصل کلام اینکه باید دل از گرفتاری ماسوی آزاد باشد، و ظاهر به احکام شرعیّه متجلی و مزین شود. کار این است و غیر این همه هیچ.

نبهني الله وایاکم من نومة الغافلین، وحشرنا تحت لوائه آمین. وصلى الله على خير خلقه محمد صلى الله عليه وآله وصحبه وسلم، ورحمنا بجاههم آمین. والسلام.
عمر العثماني

نامه‌ی سی و چواره‌م

بویه کیّ له مه‌نسووبه‌کانی نووسیوه

صائب ار چه هیچ چیزى بى تأمل خوب نیست
بى تأمل آستین افشانندن از دنیا خوش است

فرزند! علاج آن کس که از درد تنهائی غمگین است این است که در حجره‌ی سینه‌گوشه‌ای که قلبش نام است اختیار کند، و چراغ صدق را روشن نماید، درگاه آن رو به طرف محبوب سازد تا نور جمال یار نیکو خصال ظهور کند. بعد به چشم خیال که تصور بال آن صاحب حال است نظر بر پیشانی یار جانی بدوزد، و آتش محبت را بر پا کند، و ریشه‌ی تعلق غیر را به کلنگ بتر کند. آن وقت نهال آمال برومند خواهد شد. زیاده بر خوردار باش. و اگر مقصود غیر است، حوصله باید ترا تا بدهندت شراب. تا سینه بریان

نشود، و چشم گریان نگرود، یار مهر آثار پرده از رخسار بر نمیدارد. بر اهل استقامت فیض نازل میشود مظهر. (اللهم أرزقنا الاستقامة بحرمة المستقیمین).

عمر العثماني

نامه‌ی سی و پینجه‌م

بو هندی سؤفی ژنی نوسیه

(مسلمات مؤمنات صالحات تائبات) به طاعت و عصمت باشند.

شنیده‌ام در نواحی اورامان شهرت داده‌اند که از طرف فقیر عصمت مآبه خاتون حبیبه و شیخ رحیم خارج شده‌اند! (عیاناً بالله) من خیالی چنین نکرده‌ام. هر کس این بهتان کرده است کمک به شیطان لعین نموده، چونکه پارسال ضعیفه‌های آن طرف میل طاعت و ختم و ذکر میکردند و به عصمت و طاعت رغبت داشتند، الخناس غمان بود بدکاری پیدا کرد که آن آثار خیر قطع شود.

ان شاء الله لعنت بر شیطان لعین بکنید، و کلاً اول به طاعت خدا باشید. خاتون حبیبه مأذون است برای ختم و نصیحت دینی شما، خیال تفرقه ننمایند. الحمد لله مدت عمرش به طاعت و اخلاص بوده و همیشه به ذکر و عبادت عمرش صرف کرده، و سیده است. به شما هم توجه باید بکند، لکن سعی بکنند که آداب ایمان و اسلام خوب بدانند.

تا سید اسماعیل حاضر است رئیس تمام قوم است. هر وقتا و حاضر نیست شیخ رحیم سر ختم و تهلیل باشد. معلوم است شیخ رحیم و سید به اتفاق سعی در نصیحت دینی مریدان میکنند. خدا توفیق را به همه رفیق دارد. والسلام.

خادم الفقراء النقشبندية والقادرية

ضیاء‌الدین العثماني الخالدي (مؤر)

نامه‌ی سی و شه‌شهم

بو مودیری ناحیه‌ی قزراباتی نوسیه

محبا، مهربانا! کاغذتان رسید. مآلش معلوم گردید. شکر خدا میکنم که شما را به این خیر و احسان توفیق داد. شکر خدا میکنم که اسباب عبادت را بنا کردی. شکر خدا میکنم که رواج دین و طریقت شدی. الحمد لله هزار هزار. الحمد لله. محض تمنای شما

این است کاغذ را به جناب ملا عبدالرحمان نوشتم که مراجعت به آنجا بنمایند. فقیر نیز تدارک آمدن آنجا کرده‌ام. سعادت مدار محمود پاشا حقوق بسیار دارد. یک دو روز با او ملاقات میکنم، دیگر حرکت به آن طرف مینمایم. این مدت کشف سبب تاخیر شدند. زیاده از حد من مشتاق شما هستم و به مخلصان آرزومندی دارم. و امر کردم که نور چشمی شیخ محمد عارف در آنجا اقامت خانقاه بنماید و ختم برای مخلصان بکند. کاغذ مرا زود برای ملا عبدالرحمن بفرستند تا خودمان می‌آییم آنجا حاضر باشد. اگر او نیامد، ازو لایقتر هست. الحمد لله مدبر امور را معطل نمیکند ان شاء الله. نور چشم شیم شیخ محمد عارف موفق باد. طول لازم ندارد. ان شاء الله اراده خیانت با هیچ عبدی ندارم. صلاح تو این است در خانقاه قزلرباط امامت و ختم برای موریدان و مخلصان بکنی، و تعلیم فاتحه و اصل و فرع دین ایشان بکنی. ان شاء الله خودم نیز به وعده قریب به دیدار مخلصان شاد میشوم. دیگر ظاهرا باعث و مانع نداریم. و کاغذ مرا برای جناب ملا عبدالرحمن^(۲۶) روانه بنمایید که زود بیاید و آنجا بنشینند. خودم و جناب ملا ان شاء الله تعالی عنقریب آنجا میرسیم. و السلام.

جناب صالح افندی و مدیر افندی و سلیمان آغا و خلیفه قادر و سید خلیل و جمیع مخلصان سلام رسانم. ان شاء الله از دعای خیرشان غافل نمیکنم، و ایشان دعای خیر مرا فراموش ننمایند، ان شاء الله.

نامه‌ی سی و هه‌وتم

بؤ به‌گزاره‌کانی هه‌ورامانی نوسیه

عموما سلطان و بیگزاره‌های اورامان تخت سلام رسانم. ان شاء الله صاحب نجات و بخت باشند. حالات را پرسند خیال بد نداشته باشید. به امید کرم خدا و همت پیران بدی به راه رفیقان ما نمی‌آید و امید به همت مشایخ دارم. شما اهل و سهل باشید. دیوان برای شما انعام و التفات و موجب و خلعت کند و این دفعه ده خلعت به بیگزاره‌ها و سیدان و ملا جلال داده‌اند و سالار و مشیر و غیره نهایت مرحمت و لطف و نوازش معمول داشته‌اند.

(۲۶) واته ئەم مه‌لا عه‌بدوپه‌حمانه کوری مه‌لا موو‌حه‌م‌دی که‌وانه‌دوئیییه که له‌خانه‌قین دانیشتوو.

و بعد از بابت خانه شهری هم سهل خواهد شد. هر دسته يك ماه میباشد. این دفعه وقت آمدن باید دسته دیگر از پسران تنان بیاید، و اینها باید باز آیند. مطلب این است از هر خصوص امیدواری و مرحمت بسیار است، و ان شاء الله سعی در درستی مسأله مریوان هم میشود، شاید ایشان هم بایدخانه شهری داشته باشند، و قراری بشود که ولایت امین باشد. والسلام.

خادم الفقراء
عمر العثماني

نامه‌ی سی و هه‌شتم

له وه لآمی کابرایه کی کیمیا گهردا نووسیویه که به خه یالی
خوی باسی هونه رهنندی خوی کردووه

علمی که به علم فقراء در گلشن وجود از عدم آورده و بر پا نموده اند این است جزء شباب را با جزئین ندیم و وتضرع به آب دموع خمیر ننموده، در بوته صدق کرده، به زیر آتش محبت نهاده، به آه رجا دمیده تا همه یکسو شوند، بعد از آن بیرون آورده. پس از گرمی مس وجود به آتش طلب بی تعب، يك نره به آهن قلب متقلب چون بپاشی اکسیر عالمگیر میشود. ولی بی اجازه استاد کسی در را نگشود، دیگر نمیدانم سرش چه و ترش چه بود غیر ازین (فاسألوا أهل الذکر ان کنتم لاتعلمون). ازان جور عملیات بسیارند، نه هر که محرم اسرار، و نه هر يك عاشق دیدار، و نه هر کس قابل محبت یاراست. مدد یا ستار و یا غفار. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی سی و نوهه‌م

بو شازاده فه رمانفه رمای حاکمی سنه‌ی نووسیویه

درر مکرره حمد و ثنا کز قعر بحر صدر پر صفای صدر نشینان (ألست) به ظهور، و یواقیت تمجید و شکر کز دفینه سینه بی کینه ائمه جوامع ذکر و فکر در موافقت صباح و مساء مذکور باید، نثار عتبه علیه بارگاه رضای حضرت ایزد صمدی باد که ادنی ارض کردستانرا ممر موکب اجلال موهب بندگان مستکان ارفع امجد حضرت

والا دام مجده الأعلى فرمود. (الحمد لله قبل كل كلام)، و نوال صلاة و سلام بر دوام را به مرور لیالی و ایام در هر صبح و شام، آویزه گوش هوش و سمع قبول حضرت ذی رفعت بامنقبت فخر رسالت منیر الأنام علیه و علی آله و صحبه الكرام الصلاة والسلام، و ترضییه مرضیه را هدیه بکره و عشیه خدمت جمیع آل و اصحاب الی یوم القیام، و در حال اضطرار، و نهایت ذلت و قلت و انکسار مینماید.

بعد از تقدیم ادعیه عبقریه تبریک قدوم خیر ملزوم مبارک موسوم، و پس از تمنای بقای ضیای اقمار عدل و مروت و اصناف درویشانه بحضور واقفان بزم عنایت دستور معمول میدارد که ان شاء الله سعادت مراحم ملوکانه و عاطفت مکارم رءوفانه دست تعدی نجوست مؤدی هر آشنا و بیگانه را از مظلومان بسته، و به سنان تدابیر پای بی ادب پیمای شهری و صحرائی را در زنجیر تعب شکسته و اسیر فرموده، چنانکه مظلوم از چنگال ظلوم بدنغال رستگار، و سادت مظهر معاونت اخیار و علماء بر ارایک ملاطفت رءوفانه متکی و بر قرار، و مشایخ در شوامخ مکارم متزکی و پایدار، و فقراء را تفکه فواکه طیبیه اشجار احسانات أمرا راحت، و اهل سیاحت خوشه چین خرمی نوازشات کبار با سماحت، و رعیت درقلعه محروسه امنیت با جمعیت، و دعاگویان راه مساجد را به ادای وظایف طاعات پویان، و مساکین در سایه پایه تمکین ساکن در زاویه یقین باشند. آری خاص کند بنده مصلحت عام را.

باری محض ورود موکب جلالت موهب عدالت مرهب صحیفه دعا لفیفه ای رابه توسط جناب مستطاب کھف الانام شیخ الاسلام، دامت توفیقا، که مصباح مشکاة ملک، و کوکب سماء عزت و ملت است تقدیم داشت که ان شاء الله دوش هوش طالع رانشان لامع، و فرق اقبال را چون بدر طالع ساطع، و بازوی اجلال را تمیمه سعد حال و یمین تمکین را نگین یقین، و جبهه دولت را غره بهجت، و بر قامت دل آرای اولیای دولتی نیز سرتاپا باد. ما فقیران که پنجه پای رضا را به کله هوا زده، و دست ارادت و ولا را به دامن شاهان تخت تولا پیچیده، و تا روز ممات در حیات اسیر مانده، تن را به قضا و دل را در صفا به رضا داده ایم چه عیب دارد که شهان بخت را که بر تخت اجلال مظهر صفات جلالند، به دعای خیر صباح و مساء مددکار و دستگیر آییم (و ما ذلك علی الله بعزیز).

در (جواهر التفاسیر) در سوره (نون) بیان میدارد که حاصلش آن است حضرت فعال جل جلاله مشیّه را مایه قرار عالم گردانیده. (الحمد لمن یفعل مایشاء، ربنا یخلق

کما یشاء) باری ان شاء الله خیمه عدالت گستری بر قله قاف رعیت پروری بر قرار باد.

امیدوارم با یاد مکرمت و بدست مرحمت بسط بساط الطاف را در مقام انصاف به کفایت ادانی و اشراف چنان فرمایند که مایه آسایش ارباب آرایش و نمایش و مرجع اهالی محل و اطراف و موجب اسعاف و ستایش باد، تا بدانند امروز درین میدان کیست، و معلوم شود که مراد ازنشستن بر تخت چیست که امراء عادلین را امناء خوانده‌اند، و سزاوار جزای (أوفی) گفته‌اند. (کلکم راع وکلکم مسؤول عن رعیته).

دیگر فقیر در ایضاح کتاب وضوح شأن درویشانه خود نمیکوشد، و به شرح دیباچه حالت مستانه خود نمی خروشد. هر چه هستم، از معلومات علم ازلم. ولله المنه خیر خواه عباد و همراه و خادم عباد و دعا گوی هر فرق.

وظیفه فقیرانه این قدر بود مصدر نمود. زیاده را (من البدء إلى الختام) و در قابله مقاله جناب مستطاب شیخ الاسلام اگر جويا باشند میخوانند که واسطه وصول دعانامه قبول است (ان لولا الواسطة لذهب الموسوط). گلشن جلال از باد خزان زوال مصون باد. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی چله‌م

بؤ حوسامولولکی حوکمداری کوردستانی نویسیوه

ان شاء الله طناب خیمه عزت و اجلال بندگان مستطاب که نصاب نقود و حبوب عدل و انصافش بی حساب است، براو تاد فحوای آیه کریمه (قل اللهم مالک الملك) بسته و محکم، و کواکب نیره اقبال و طالعش بر ملک و ملت چون نور ساطع برأخص و أعم اتم، و ظلمات زحمات و منافات محل و مضافات را دفع و مانع هر مشکل و غم باد.

و بعد از آنجاییکه حضرت سبحان به حکمت بالغه به مفاد (کنت کنزاً مخفياً فاحببت ان أعرف) این عالم را از آدم تا خاتم از عدم البسه وجود و شادی و غم پوشانید و جوهر نفیس (خیر المواهب العقل) ممیز را به ایشان کرامت فرموده و بخشید، و شراب عطا و منع ورد و قبول و حب و بغض را به حیل حلقوم هر يك به تقطیر (و ما ننزله إلا بقدر معلوم) ریزانید، و لذت و رحمت هر امیری را به کام مرامشان چشانید، اتمام دائره این

عله غائیه بهمین اهتمام گردانید: (فخلقت الخلق لكي أعرف).

اگر چنانچه صورت دیگر به غیر این صورت میبود، تفاسیل معارف چنین زیبا نمیگردید. آری (ولیس فی الإمكان أبداع مما كان) از آثار جملهء مجمله که موجب ظهور حقایق مکملهء کلیه اند نمایانست که ارباب فقر و فنارا با اصحاب کهف جلال و عزت به واسطهء ماشطهء منع و عطا نسبت ضروریه حاصل است، و از سلاسل اربعه عناصر و در اوصاف اتحاد باطنیه و ظاهریه مناسبهء تامه دارند که همه مظاهر کامله اند.

آن یکی دارد تجلی از جمال

وان دگر هستش کمالات از جلال

بلکه در نظر ارباب بصر لازم و ملزومند، اگر چه در نظر قاصرین این نکته نا معلوم است. در این صورت اگر فقری چون من مستدعی آید شاید و بندگان مستطاب هرگاه بر حسب قضا قبول فرماید و یا بر وفق قدر رد نماید همه را زیبا میبایدگفت که در آن سلسله پای علی و عمر مسلسل و هر دو با صفا و بی کردند (قل کل من عند الله).

و چون نسبت سابقه را بالضرورة قرار دادیم، باید پای تمنا ازان دائره خارج ننهیم. (و من يتعد حدود الله فأولئك هم الظالمون). (رحم الله امرء عرف قدره ولم يتعد طوره) تا شیوهء آداب سلوک که در همه آداب مبروک است به آن واسطه زیر پا و متروک نشود.

چند سال است که از جانب سنی الجوانب اصدقاء دولت علیه جهت خدمت خانقاه سه چهار خانواده مرفه الحال و معاف داشته اند، و هر ساله قبض دادنی ایشان را به ملاحظهء استواری پایهء احسان در مقام رأفت انعام فرموده اند. امروز له المنه کوب اقبال بر تخت و طالع ملک و اهالی در بروز است. بیشتر از پیشتر ان شاء الله امیدواریم که امروز را نوروز باید خواند. هرگاه عنان عاطفت را براه رأفت معطوف فرمایند خاطر فقرای کوچهء دعا را مشغوف میدارند، و پایهء احسان را مایهء استحکام تمام میباید که ملت را رعایت جانب درویشان شکسته شان بعون الله موجب رحمت است، و تفصیل اصل و فرع مضمون کتاب در حدیث بندگان عالی شرف الملك والی و خان معتمد دام اقبالهما معلوم است. خدا ناخواسته اگر رافع را مجهولا اعاده فرمایند ظاهر بنیان حمل بر تفریق فریق مینمایند، و دریچهء حدیث علی و عمر را به کدر میگشایند، و بهانهء شین میشود. ظل مستدام باد. والسلام.

عمر العثماني

نامه‌ی چل و یه‌که‌م

بو ناصه فولدیوانی سنه‌ی نووسیوه

نصیحتی کنمت بشنو و بهانه مگیر

هرانچه ناصح مشفق بگویدت بپذیر

شنیده‌ام بیست و پینج هزار تومان حاضر کرده‌ای که منصب مشیری را از دیوان برای خود بگیری.

جان من! عزیز من! اگر خوب ملاحظه بفرمائی خیال چنان نمیکنی، زیرا دوام خاندان جلیله سرکارمان از یمن اتفاق است. دانشمندان هوشمند کی پول داده‌اند نفاق بگیرند؟ خردمندان کجا جویای خرابی دودمان عالی خود شده‌اند؟ الحمد لله دولتی داری میل جمعیت طائفه بفرما. پریشانی چه حسنی داشته؟ عشق منصب داری ایمان ابدی به دست آر (ولله العزة ولرسوله وللمؤمنین).

پول به اهل دنیا دهی خسارت است، و آخرش بی اعتباری. اگر میل داری پول صرف کنی هجده هزار تومانش نوش جان کن، باقی را در کیسه دوخته حاضر دار. فقیر سال آینده محض اتمام احسان شما ان اشاء الله به مدینه منوره میروم و جناب عالی شیخ عبدالحمید را با خود میبرم به همان مبلغ که هفت هزار تومان باشد رواق با موقوفه به احسان شما درست مینمائیم، که مقام در یمین فخر عالم صلی الله علیه و سلم به این جرئی به دست آری و مایه هزاران سرافرازی گردد چه ازان خوشتر است. چه فائده در تضح مال در هوای دنیا؟ در قیامت خدا بفرماید (من أين اکتسبت وفیم أنفقت) چه سان جواب دهی؟

هرکه این تدبیر برایت کرده دوست نبوده. از من میشنوی بنای اتفاقتان خراب مکن. ریشه گلشن عقل را به تیشه هوا مزن. اساس اقبالتان بر باد مده. لقمه نان خداداد را زیر پا منه. خیلی کسان حسرت شما را به خاک بردند، این عشیرت خود را لباس حسرت مپوشید. آب سرد نفاق را منوشید که مثمر قولنج و موجب رنج است. از من دل داده بشنو ساعت اول به کمال نیاز و دل بستگی و به عافیت و محبت و شایستگی خدمت بزرگ خود برو، دست از کمرش وا مکن. او هم به کمال ملاطفت دست محبت و مهربانیش در گردن تو اندازد، و هر دو کمال اتفاق داشته باشید. به رعایت رعیت و

حمایت ملت و وقایت دعا گویان فقراء و توقیر علماء و تفریح مشایخ کوشید.
آن ترقی از یمن شقاق و نفاق نبوده است، و کس از نفاق نیاسوده. طاقت طول
نیست، ملول شدم. این مختصر به خدمت همه نوشته‌ایم. حق ملاطفت دارند، و حق دعا
گوئی هر کدام به گوش هوش نشوند ضرر میکنند:
مرادم خیر خواهی است، و خودم شریک غم و سرورتان میباشم. اصلم عرب است،
دخیل شدن برایم عیب نیست، دخیل میشوم. آلوده به نفاق میشوید. هیچکس از نفاق
نیاسوده است. اصلح الله ذات بینکم. والسلام.

عمر العثماني

هه‌ندی نامه‌ی به عه‌ره‌بی

نامه‌ی چل و دووهم

بو سولتان عه‌بدو حه‌مید خانی عوسمانی نووسیوه بو داوای
گیرانه‌وه‌ی وه‌قفه‌کانی خانه‌قای مه‌ولانا له سوله‌یمانی

بسم الله خير الأسماء. الحمد لله الذي عمر ديار الإسلام بأشعة سيوف حماية كفاية
وقاية حضرة إمام المسلمين في الأنام، وأقام الأحكام العادلة الشرعية بوجود وجود
أمير المؤمنين من نيابة الأجلة الكرام، خليفة الله في العالم، نائب صاحب المقام
المحمود، سيدنا محمد الخاتم صلى الله عليه وسلم المصطفى القائم النبي الطاهر
المكرم المكلل تاج عزه بسورة (ن. والقلم)، المدلل حديثه بـ(علم الإنسان مالم يعلم)،
البشير المبشر بأية (وما ارسلناك إلا رحمة للعالمين) الذي قال: «ان أوليائي يوم
القيامة المتقون». اللهم صل على هذا النبي الكريم الذي شد عمامته بكرامة (انك لعلی
خلق عظیم)، صلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه أجمعين.

أما بعد، فان التكية العالية والدرگاه العلية الخالدية في لواء سليمان المستندة
بأيادي استعداد إمداد إرشاد (أقمن أسس بنيانه على تقوى من الله ورضوان) عند طلوع
شمس حماية صحاب الطريقة النقشية، مروج الشريعة العرش العرشية، مظهر الحقيقة
القدسية، مولانا ضياء الدين، الشيخ خالد ذي الجناحين قدس سره مد السنين، وأظنها
مقرونة بعناية من له المنة، معمورة بالذكر والكفر على وفق رضاء أصحاب صفة الحمد
والشكر، ويدعى فيها لدوام الدولة العلية كل بكرة وعشية. ربنا تقبل دعاء. لكن بعدما

انقطعت المرتبات في تلك السنوات الماضية، كادت ان تكون من الأذكار والأفكار خالية، وعن الدعوات راغبة، وإلى الغفلات طالبة. والتكوية المذكورة ومن فيها من أهل الذكر وأصحاب الفكر والواردون بها من أرباب الصبر والشكر وجيرتها من حملة القرآن وقت الصبح والعصر، ينظرون إلى الأيادي المبسوطة المكارم، ومسترحمون من ذوي المراحم إما بإعادة القرى المقطوعة عنها وإما بفوائد عوائد الرحمة الشاملة لها ولسكانها ووارديها من الدراهم المعدودة في المعشية المقررة على الأملاك السنوية، فان أيادي الكرام بالكرم والإحسان معروفة، وليست وجوه المسترحمين وقلوب المستضعفين من قبلة الألفاظ مصروفة. ولهذا الاسترحام من كعبة آمال الكرام، قد توجه الخليفة الشيخ عارف القائم بخدمة التكوية والفقراء، واتبع مشاعل أطفاف الإجلاء وصار سبباً لإدامة الذكر والدعاء كل صباح ومساء والتجأ إلى باب السعادة العظمى، راجياً من الصفة الفاروقية ان ينقلب إلى أهله مسروراً، كي يكون الأهل على كرم الكريم شكوراً. والمومى إليه من السلسلة الجليلة الخالدية حسباً ونسباً وهو تعلم الأدب وولد هذا العبد العاجز (ربنا تقبل منا). وأرجو ان يكون أهل هذه السلسلة المباركة بقواعد الشريعة الغراء في الدعاء للدولة العلية من الصادقين، وفي خدمة الفقراء بكمال الجهد (لله الحمد والثناء) من الخالصين، ولنعمه ملاطفة الدولة العلية دامت شوكتها من الشاكرين، لان خلاصة آدابهم صدق وصبر وصفاء، وفقر وفكر وفناء. والأمر برضى حضرات أولى الأمر منوط، ان لولا الوسطة لذهب الموسوط، والسبب لجسارة العبد العاجز في الحضور هو انه قد تشرفت بحديقة التوفيق في طريق التحقيق عند ظهور نور نير العهد السعيد الحميدي أدامه الله وأنا وإخواني في الطريقة حقيقة بالظل الظليل مستظل. وعلى الله الغني متوكل، ومن بوارق أسياف المراحم الجليلة عن المكاره مكفوف، وبالدعاء حسب المدعى مشعوف. اللهم أجعل أركان الدولة العلية محفوظة بالقرآن وأدم قواعد أحكامها إلى مديد الزمان، مؤيدة منصوره بجاه سيد ولد عدنان، صلى الله عليه وعلى آله وصحبه والتابعين له من بعده وسلم. وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين.

نامهى چل و سيههم

له خانة قينه وه بو حاجي شيخ نه حمدي كاكي نووسيوه له ته ويلاه

جيوش الأحزان من طريق هجركم قربت، وأقسام الأقسام إلى أهل الغرام توجهت، وشمس السرور كورت، ونجوم الحبور طمست، وكواكب المواجهة والموآلفة افلت، وفرق

فَرَّقَ الوداد بسهام الوداد بسهام الوداد تقرعت، وقوة الوصول إلى المأمول قَلَّتْ، وجماعة الاتحاد من قسورة البعد فرت، وأنواع الألام علينا مَرَّتْ، لاجاء لشفاء الضياء كتاب، ولا أرينا من سكان جبال الكمال خطاب. أذلك عندكم حسن، أم نجاة الهلك فى أبرز المحن، وجبال الخيال بوفاكم يسير سيراً؟ فويل للقلب الحزين ان تركتموه كما تركتموه. ويا حسرتا على هذا المسكين، لولا ان وجد إخوان الدين في جنات نعيم الالفة فاكهين، وبما آتاهم الله من النعمة الباقية فرحين. والذين حاروا في فضاء الرجاء والتمني داروا على أنفسهم بيبكون. فما الذي يضركم ان بكتاب يفرحون، أو باستخبار منكم يتفرجون. هل قطعتم حبل الوداد، أم جعلتم السقاية في رحل الاتحاد. فاختر من النسيان والتذكار ما عندكم يخلو. ان الغرام^(٢٧) وجمال جمال الأحية في عين صدقهم يجلو. لاتحسبوني في الهوى متعسفاً، ان أحسنتم الظن أحسنتم، وان أسأتهم أحب الإساءة منكم. حسنات يذهبن السيئات ولست أهلاً للحسنات، بل أنتم الأهل وأنا بالخطايا للسيئات ما بقى لدي من نعمة غير نعم، وما بقى ما بقى عند الاكرام صاحب الهمم. العهد باق لولا أهلكني الغم والوفاء ساق ان امهلني الهم. وان جاء موتي فالسلام عليكم. وان استخبرتم من الأمور فبعد وصول الجواب نتوجه إلى الصلاحية بالصلاح، نرجو الدعاء في المساء والصبح. وحياتكم التي هي منى قلبي، وحبكم الذي هو غاية مطلبي. ان العبد جعل وجودي كالصريم. وما وجدت الوجود مذ فارقتكم كالسقيم. كان أن يكون كأعجاز نخل خاوية، فانظر هل ترى من باقية. هاؤم اقرأوا كتابيه. اني لم أدِر ما حسابيه. اسأل الله بقاءكم ولقاءكم ويكون لنا نعمة باقية. والسلام عليكم آناء الليل وأطراف النهار.

نامهى چل و چوارهم

له وهلامى مهلا عهددولقادرى مودهريسى بيارهدا نووسيوه

الحمد لله الذي علّم بالقلم، الكريم الذي علم الإنسان ما لم يعلم. والصلوة والسلام على نبيه وحبيبه سيدنا محمد صلى الله عليه وسلم الذي في فضله وشرفه جف القلم، الذي هو أكمل الخلق لو علم الورى وأكرم، والذي لم يبت في بيته دينار ولا درهم، وكان عنده صلى الله عليه وسلم من كل شيء أحب وأعظم، وهداية الناس إلى معرفته علماً وعملاً

(٢٧) له ئەسڵهكهدا شوينهكهى بهسپيههتى هيلرا ابووه.

مما في الدنيا أهم. صلى الله عليه وعلى آله وصحبه أجمعين، إلى يوم الدين وسلم. وبعد، لقد تشرفنا بكتابكم الأنور وتنور به بصر عمر، كأنما اكتحل بكحل مازاغ البصر، رأينا حروفه لمدامة الوداد ظروفاً، وكلماته المبشرة بأن زمام خيل جيش الفضلاء كان إلينا عطوفاً، وصار بتلك البشارة قلب خادمكم مشعوقاً، فحمدت ربي على استقامتكم واستمددت لودام إفادتكم وأرجو الله مزيد سعادتكم. يا من أنت أولينا ان العلم مراد لدى العليم الخبير، وله أمر بالطاعة في القليل والكثير. وفي كريمة (قل رب زدني علماً) لتعظيمه إشارة (وما أوتيتم من العلم) تشير إلى تكريمه. والعلم يدعيه من ليس فيه، والجهل يتبرأ منه من هو فيه. نعم ان الأنبياء لم يورثوا ديناراً ولا درهما وإنما أورثوا العلم. فمن ظفر به وتعلمه لما هو له فقد فازوا. ومن تعلمه وجهل قدره فقد أدخل نفسه مع المجرمين في بئر (وامتازوا..). حشرنا الله مع العلماء الراسخين، آمين.

نامهى چل و پيئنجهم

بومهلا فهتحوئلاى رپژاويى نووسيوه

لقد هم قلبي بوداد أهل سعاد، ولا منى عليه بعض الجياد، وانتقم منه رب العباد، فأهلكهم بالطاغية وأرسل عليهم صرصراً عاتية. نعم من حال باله حب الحبيب، وناله من الأعداء سهام المحن ولم يكن له قوة انتقام في البدن، نصره الله وأعزه ونجاه وجعل الخير منقلبه ومثواه. فانظر يا صاحبي هل ترى لهم من باقية؟ أما ترى كأنهم أعجاز نخل خاوية؟ رحم الله أصحاب الالفة الذين ضربوا في ديار الكلفة وأسلفوا ما وجد في الأيام الخالية، وسلخوا سبيل النجاة، ووصلوا إلى الجنة العالية. وجوههم ناضرة إلى ربها ناظرة. طوبى لهم وحسن مآب. أفادوا و استفادوا وأخذوا بيمينهم الكتاب. يا حبيبي لا تغتر بالدنيا فانها دنية فانية، والقلوب المائلة إليها قاسية ولنعم الله ناسية. ان كنت تريد عيشاً دائماً فكن في الليالي بالعبادة قائماً، وبالنهار ما امكنك صائماً، ولا تمل إلى ما يعزك اليوم فانه يبتليك في يومك وتسمع من الملائكة إذا جاءت عليك اللوم، يوم ترى أقواماً في السرور، وأفواجاً مستريحين بالحرور، وأفواجاً يدورون في القصور، وقوماً يسعى بين أيديهم وإيمانهم النور. (لأقسم بيوم القيامة، ولا أقسم بالنفس اللوامة) لا ينفعك يومئذ الندم وأمنت بالله رباً وبالإسلام ديناً وبالقرآن إماماً وبمحمد صلى الله عليه وسلم نبياً ورسولاً، وكن مع الصادقين كي تكون مقبولاً، والآخرة خير وأبقى.

نامه ی چل و شه شه م

بوّ خه ليفه ی خوّی له به غدا شیخ سه عید نه فه ندیی

نائیبی فه زلّی به غدا ییی نوو سیوه

بسم الله سبحانه وتعالى.

الا فاسقني خمراً وقل لي هي الخمرُ

ولا تسقني سراً إذا أمكن الجهرُ

ويُح بأسم من تاهوا ودعني عن الكُنَى

فلا خيرَ في اللذات من دونها سترُ

الحمد لله الذي أعاد حبيبي السعيد بلطف الحميد إلى مقام التذكير والتحميد، وجعل
بقدمه أيامنا يوم العيد، انه حميد مجيد. والصلوة والسلام على سيدنا محمد النبي
الأحيد و على آله وأصحابه الذين زاهدوا وجاهدوا واجتهدوا ودفعوا بسيف الغيرة كل
كفار عنيد. وبعد، يا ويلتا من بسط يد الفراق من بيارة إلى العراق. ويا لهفتي من هجوم
خيله ونجوم ليله واشتداد حبوب آلامه وامتداد سنابل أيامه وكثرة أسقامه ووفرة
أقسامه. إلا ان الفراق هو الملك الجائر وعظم ملكه وسلطان هو الحاكم لا يعدل في
رعيته ولا يسئل عن هيئته ولا يمكن الفرار من حكومته. فهل للهارب من سبيل، أو
للهاثم من دليل. الويل حيث لا مفر من أرضه، ولا مقر من بغضه، ولا طريق إلى
الخلاص ولات حين مناص. يا حبيبي وفرحة قلبي إذا عطفتم عنان السؤال إلى معرفة
الأحوال، فاعلم ان القلب بحبك متقلب، والفؤاد بودادك متعتب، والعين في جب الحب
تنتظرك مع حبك. إلى متى تبقينا في بئر الحسرة، وإلى أين ترغّب عنا بالهجرة، وتترك
أصحاب كهف الفكرة؟ على م تنسانا وأنا إليك منتظر. وحق الحب والوداد انه مابقى
قوة للبصر. لقد صار مقامي من الفراق وغلبة الاشتياق كالشجي. حقيق علي ان أقول
وأبيضت عيناى من الحزن. أين شفقة الوداد. أما تخافن نار أتاوة خدام أهل الرشاد.
أدام الله أيامك وأعانك بذكره في قعودك وقيامك وزين بك المقام في البدء والختام
بحسن القيادة وتربية العباد. وأيدك بهمم العباد المتكئين على أريكة الإرشاد. وإذا صح
التوجه إلينا فنعماً هي وبشر، والا فأشر ناقلاً ماجرى في السفر، وكيفية الرجعى من

باب السعادة إلى الوصول والقبول مفصلاً أو مختصراً، ونرجو لك الحسنى وزيادة،
بجاه من التقوى زاده وزياده، وسلام على عباده الذين اصطفى والتزموا متابعة
المصطفى صلى الله عليه وسلم وعلى آله وصحبه أهل المغفرة والتقوى وسلم. وأسلم
على من باء بالصدق عندكم وأهل العلم والمريدين.

نامهى چل و حهوتهم

له وهلامى سهيد هيديايت ناويكا نوسويوه

بسم الله حامداً ومصلياً ومسلماً.

أما بعد، فقد تشرفت بالكتاب المستطاب، وأفادت رؤيته فوائد الخطاب. فلما تأملت
في المعاني التي لاحت نواصيها في زوايا المباني اذا كلها كالدر المنضود ومثله في
الأمثال مفقود، والجواب لدى الخطاب موجود، كما هو رأى أصحاب الصدق والصواب.
ولكن التحرير موجب تسويد الصحائف من البدائع اللطائف، فالإيجاز أحرى وأنفع،
وامتثال الأمر أولى ولدفع الهوى عند ذي النهي أعلى واقطع ان لم يكن استعداد في
العباد لم يكن الله يأمرهم بضرورياتهم في المبدء والمعاد. من لم يكن متلذذاً بذكر
مولاه، فهو في فكر هواه. «والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا» فان شئت ان تتحلى
سعيداً وإلا فالغرام له أهل.

ومن لم يمت في حبه لم يفده

ودون اجتناء النحل صاحبة النحل

ومعلوم أهل المعرفة ان الرقيب بصير وان العليم خبير، وكيف يتصور الجواب من
المصوّر بين يدي الله المصوّر. ترك التهوي في الهوى أحسن وترك الإرادة في الإدارة
أثمن، فكن كمن قام بالاستقامة وكمن توجه إلى القيامة، ودع الإمارة اللوامة.

تمسك بأذيال الهوى واخلع الحيا

وخلّ سبيل الناسكين وان جلّوا

يقين كه محبت صادقته در خدمت دارم، فقط ظهور نور سرور اندك اندك در ظهور
خواهد بود. والسلام.

خه‌لیفه‌کانی شیخ عومەر ضیائودین

شیخی ضیائودین خه‌لیفه‌ی زوری بووه که دره‌جاتی سولووکیان ته‌واو کردووه و توانیویانه‌ی تهریبیه‌ی مورید بکن. ئیمه‌ ناوی ئه‌م چهنده‌ که‌سانه‌یانمان ده‌سگیر بووه‌ وای لیره‌دا ئه‌ینووسین:

- ۱- شیخ نه‌جمودینی کوری.
- ۲- شیخ عه‌لا ئودینی کوری.
- ۳- شیخ تاجودینی کوری حاجی شیخ عه‌بدولپرهمان نه‌بولوه‌فای برای.
- ۴- مه‌لا قادری گه‌وره (مه‌لای بیاره).
- ۵- شیخ قادری عه‌بابه‌یلی.
- ۶- مه‌لا قادری عه‌بابه‌یلی (باوکی مه‌لا عه‌بدوللای).
- ۷- مه‌لا موحه‌مه‌دی که‌ستانه‌ییی پزده‌ری.
- ۸- شیخ مارفی نیرگسه‌چار.
- ۹- مه‌لا ره‌سوولی حافظ.
- ۱۰- مه‌لا ره‌سوولی که‌چه‌ل.
- ۱۱- سه‌ید عه‌بدوللای بلبه‌ری.
- ۱۲- سه‌ید ئه‌حمه‌دی که‌لجی.
- ۱۳- شیخ مه‌لا وه‌یسی پزده‌ری.
- ۱۴- شیخ مه‌لا خدر.
- ۱۵- مه‌لا عه‌بدولپرهمانی گه‌وره.
- ۱۶- مه‌لا عه‌بدولپرهمانی بچوک (ئهم دوو مه‌لا عه‌بدولپرهمانه‌ هه‌ر دووکیان خه‌لکی رانیه‌ بوون).
- ۱۷- شیخ ئه‌مینی بیژوه‌یی.
- ۱۸- شیخ مه‌لا قادری دیوانه.
- ۱۹- بابه‌ شیخی سیری.
- ۲۰- حاجی سه‌ید عه‌لیی صه‌فاخانه.

- ۲۱- حاجی سہید فہتحو لّای کولّ.
- ۲۲- مہلا موحمہدی بیڈنی.
- ۲۳- شیخ موحمہد ئەمینى بارام ئاوا.
- ۲۴- شیخ عہدو لّای دەیمہیہوی.
- ۲۵- خلیفہ ئەللاکەرہمی وەسنہیی.
- ۲۶- شیخ سەلیمی تەختہیی.
- ۲۷- شیخ عەلیی قەرەداخی.
- ۲۸- مہلا عہدولعەظیمی سنہیی.
- ۲۹- مہلا موحمہدی سوننہتہیی.
- ۳۰- مہلا موحمہد ئەمینى شەریف ئاوايى.
- ۳۱- مہلا شیخ طاہای بالیسانی.
- ۳۲- حاجی مہلا عہدو لّای پەسوئ.
- ۳۳- شیخ شەمسو دینی سەقزی.
- ۳۴- مہلا عومەری واشەمەزینی.
- ۳۵- شیخ سەعیدی فەزلیی بەغدايى.
- ۳۶- شیخ ئەحمەدی دەیری.
- ۳۷- خەلیفە عەلیی کەرکووکی.
- ۳۸- حاجی شیخ عارفی قزراباتی.
- ۳۹- خەلیفە عەبیدی خانەقینی.
- ۴۰- مہلا ئەحمەدی کانى کەوہیی لە کفری.
- ۴۱- شیخ قاسمولقەیسى لە بەغدا.

یادی حاجی شیخ ئەحمەدی کوری شیخ عوسمان سیراجودین

ژیانی حاجی شیخ ئەحمەد

ئەم زاتە لە شەشی (جمادی الثانیە) ی سالی ۱۲۶۶دا لە دێی بیارە لە دایک بوو. دایکی ناوی نوورشەرەفە لە ئاگەکانی پۆدەر و لە تیرەمی میراودەلی. هەر بۆیەش شیخانی بیارە بە (خالو) بانگ ئەکەنە ئاگەکانی پۆدەر و قسەیان لەگەڵدا ئەکەن. مەلا حامیدی کاتبی باوکی، ئەم غەزەلە ی بە بۆنە ی لەدایکبوونیەوه داناو:

دوش چە دم؟ خوش دمی، از چه؟ ز سلطان صبح
دبدبە زد، بر چه؟ برگنبد نیلوفری
شب، چه شبی شنبه بود، هفتم ماهی، چه مه؟
ماه جمادی که یافت مرتبهء آخری
مژده رسید، از که؟ از بخت، به که؟ با جهان
کامدت از نوبه ساز نوبت فرخ فری
جلوه نمود اختری، از چه؟ ز برج شرف
خنده زند، بر که؟ بر زهره و بر مشتری
ماه رخی داد حق، برده، چه برده؟ سبق
شعشعەاش از چه؟ از مشعلەء خاوری
نام وی (احمد) نیکو است، از چه؟ ازین رو که اوست
داد زبیس دوست همنامی پیغمبری
معرفة و سروری هست چو در شأن او
شد رقمش این دو لفظ (معرفة) و (سروری)^(۱)

ئەم زاتە لە خزمەتی باوکیدا گەورە بوو و پێ گەشتوو. پاش فام پەیداکردن نراووتە

(۱) ئەم وشانە بە حیسابی حوروفی ئەبجد ۱۲۶۶یان لێ دەرئەچێ کە سالی لەدایکبوونی حاجی شیخ ئەحمەدە.

بەر خویندن. پاش خەتمکردنی قورئان و خویندنی کتیبە وردەکان لە خزمەتی مەلا ئەحمەدی نۆتشیی و مەلا حامید و مەولەویدا خویندووێتی. لە ئوسوولی دیندا دەستیکی بالای بوو. (العقيدة المرضیة)ی مەولەویی لە خزمەتی مەولەویدا خویندوو و گەلی حاشیەشی لەسەر نووسیوه که هەندیکیان لەگەڵ عەقیدەکەدا چاپ کراون^(۲). حاجی شیخ ئەحمەد تەریقەتیشی لە سەر دەستی باوکیدا وەرگرتوو و شیخ موحەمەد بەهائودینی برای لەم پرۆووه پەرۆردەدی کردوو و سەرەنجام پلەى خەلافەتی لە باوکی وەرگرتوو و خەریکی ئیرشادیکردنی موسولمانان بوو. بەجێهێنانی سوننەتەکانی پیغمبەری زۆر مەبەست بوو، تەنانەت ئەگێرێنەوه لە سەفەری حج و ئەستەموولیشدا شەونویژی تەرك نەکردوو.

ئەم ناتە لە ژبانی باوکیدا هەر لە تەوێڵە بوو و پاش کۆچی دوایی باوکی دبی (ئەحمەد ئاوا)ی لە قەراخ چەمی (زەلم) و لە بناری دەشتی شارەزور و داوینی چپای هەوراماندا ئاوا کردووتەوه و کردووێ بە نشینگەى خۆی. ئەم ناتە لە سالی ۱۳۰۷دا لە ئەحمەد ئاوا بە نەخۆشیی چاوهقوولە کۆچی دوایی کردوو و براوتەوه بۆ تەوێڵە، لەوێ لە کەناری چەمی تەوێڵەدا لە بەرانبەری ئارامگای باوکیهوه بە خاک سپێراوه.

ئەولادی حاجی شیخ ئەحمەد

ئەم ناتە چوار کۆری لە پاش بە جی ماوه. یەكەم: شیخ هیدایەت که پاش کۆچی دوایی باوکی چوووه بۆ هەورامانی ئەودیو و لە (خانەگا)ی بەرانبەری (رەزاو) نیشتهجی بوو. شیخ عەبدوڵلا که ئەمیش پاش کۆچی دوایی باوکی چوووه بۆ هەورامان و هەندیکی دبی (نیزل)ی کەریوه و لەوێ دانیشتوووه. سییەم: شیخ حەبیب و چوارەمیش شیخ حەسەنی ناو بوووه. ئەم شیخ حەسەنەیان لە سەردەمی رەزاشادا لەگەڵ ئەو کوردانەدا که رەزاشا گرتنی، گیراوه و لە مەشەهد لە ناوچەى خوراسان لە بەندیخانەدا مردوووه. ئەم کورانهی حاجی شیخ ئەحمەد لە کاتی کۆچی دوایی باوکیاندا مندال بوون و شیخی ضیائودین سەرپەرشتیی کردوون و پێی گەیاندوون.

(۲) تەواوی ئەم حاشیانە لە کتیبیکدا نووسراونەتەوه که ئیستا لای مەلا خالیدی کۆری مەلا عەبدوڵلای موفتییه لە سنه.

سەفەرى حاجى شېخ ئەحمەد بۇ ئەستەموول و بۇ حەج

حاجى شېخ ئەحمەد پاش كۆچى شېخ موحەمەد بەھائودىنى براى لە دەوروبەرى ۱۲۹۹دا سەفەرىكى ئەستەموولى كر دووه و ماويههك لهوئى ماوهتهوه و ئيرشادى كر دووه. لهو ماويههدا كه لهوئى بووه سولتان عەبدولحهمىدى عوسمانى زور رېزى لى گرتووه و كه گەراوهتهوه بۇ كوردستان قورئانكى پيروز و چەند تەل مووى رېشى پيروزى حەزرتى پيغەمبەر^(۳)ى به خەلات پى بهخشيوه و فەرمانى تاپوى چەند پارچه زوى و جۆگای داوهتى بۇ خوراكدانى هەژارانى موسولمانان كه پشت جۆگەى (دەلین) و بەرجۆگەى (دەيمە جۆ)ى پشتى (ئەحمەداوا) و جۆگەى (بەشارەت) و (شەشك) له شارەزور لەمانەن. هەروها چەند پارچه زهوييهكى دەورى دىي (پريس)يش كه داونى به بەگزادهى جاف. جۆگەى شەشك و بەشارەتیشى داوه به شېخ عومەر ضيائودين، بەلام ئەم نەيوستووه؛ چونكه مەلاكان شوبههيان له دروستى ئەو بەخشين و تاپوكردنهى سولتاندا بووه وهك پيشتەر باسمان كرد.

حاجى شېخ ئەحمەد له سالى ۱۳۰۲يشدا سەفەرى حەجى كر دووه و پاش تەواوكردنى حەج به چەند مانگى گەراوهتهوه بۇ هەورامان. مەلا حامىدى ماموستاى بەم چوارخشتهكيبه پيشوازىي گەرانهوى لەم سەفەرى لى كر دووه:

(۳) پاش كۆچى دوايىي حاج شېخ ئەحمەد، بەهۆى ئەوهوه كه ئەحمەدئاوا دىيهكى بچوك بووه و كورەكانى حاجى شېخ ئەحمەدش هەموو منال بوون، ئەم تەله مووه پيروزانه كه لهناو شووشهيهكى بچوكدان و شووشهكەش له سندووقىكى پۇلادايه، به قەدر و حورمەتىكى زۆروه گويژراونهتهوه بۇ بياره و له ژورى تايبهتى شېخ عومەر ضيائوديندا له تاقىكدا دانراون. ئەم مووه پيروزانه به (مەحاسينى شەريف) بهناويانگن و ئيستاش ئەم سندووقى مەحاسينه هەر له شوينى خۇدايهتى. ئەم ژوره ئىستا ئارامگای شېخى ضيائودين و شېخ نەجمودين و شېخ عەلاؤدینيشى تيايه. لهو كاتهوه كراوه به عادت هەركاتى بى بارانبيهك بىي يا هەروا مسيبهتى روو بدا سندووقى مەحاسين له شوينى خويهوه ئەهيننه دەراره له سەر بەرده نوژنهكانى خانەقا له كەنارى حەوزهكەدا دايئەنن و مەلا و فەقى و خەلكى تر صەلهواتى مونجيبه يا قەسىدهى بوردييهى به دەوردا ئەخويننهوه و تەماشای ئەكەن و ماچى ئەكەن و له خوا ئەپارپينهوه كه بۇ خاترى حەزرتى پيغەمبەر ئەو بى بارانبيهه يا ئەو هەرا و مسيبهته هەلبگرئ.

برگوى به من اى فلك شعبده‌باز
تا زين دو كدام باز گردیده به‌ناز
خورشيد قوى مهر تو از مشرق چين
يا بدر جمال احمد از صوب حجاز

پاش گه‌رانه‌وى حاجى شيخ نه‌حمه‌د له سه‌فه‌رى چه ج و جيگيربوونى له نه‌حمه‌داوا
نه‌و نارهمه‌تى و ناخوشيه نه‌ماوه كه پيشان له‌ناودا بووه. شيخ عهلى حيسامودينى
كورى شيخ به‌هائودين له ته‌ويله له جيى باوكى جيگير بووه و شيخى ضياؤودينيش له
بياره بووه و حاجى شيخ نه‌حمه‌ديش بو خوى له نه‌حمه‌داوا گيرساوه‌ته‌وه و بهم جوړه
هه‌موويان به‌جيبه‌جيگرددنى ئه‌ركى ئاينى و كاروبارى خوئانه‌وه خهريك بوون..

نامه‌يه‌كى حاجى شيخ نه‌حمه‌د كه له مه‌كه‌وه بو شيخ
عومه‌ر ضياؤودينى نووسيوه

خدا كناد كه يه‌ك بار ديگرت بينم
چو ديده باز كنم در برابرت بينم
چو صيد مرده پس از مرگ ديده‌ام باز است
بدان اميد كه يك بار ديگرت بينم

سرور ملاطفت گستر خود را فدا ميشوم

اولاً:

به عالم غير ازين كامى نخواهم گر به دست افتد
گذارى با تو، وز مردم كنارى تا چه پيش آيد

ثانى، حالات گر ملتفت شوى له المنه به سلامتى و صحت واصل كعبه مقصود شديم،
و درين مقام محمود تمنای صحت آن وجود ذى جود را از هر مرامها گزیديم.

حين تحرير كه پنج شنبه ۲۳ شهر ذى الحجة الحرام ميباشد عزم طرف مدینه را على
ساكنها آلاف صلاة و سلام و تحيه جزم کرده‌ام. دو روز دگر (على بركة الله) راهى
ميشويم. ان شاء الله التفات آن حضرت باشد تا زمستان نزديك آن آستان ميشوم، و
تلغرافرا وقت نزديك شدن مينويسم.

آری به همت تا حال همهء آمال الخواه بوده است. عجائب کاروبار است که غالب اوقات یلکه در همه ساعات در خوابها به خدمت رسیده و هر دمی به نوعی معاملات را میدیدیم و عرض میکردیم. عاشقم بر قهر و بر لطفت به جد. باقی مگر در شرف تلاقی تفصیل را عرض داریم.

جناب مستطاب سید حسن^(۴) سلمه الله حاضر و بر التفات غائبانه آن حضرت ناظر است. خوت میدانی که خودش به خط خود عادت عرض عرائض ندارد، والا که معلوم که: سراپا در جبین میغلطد از یاد سراپایت.

حاضران بزم حضور را خصوصاً نور چشمان ارجمند طول الله عمرهم یادآور وداعی طول عمر بر سعادت و صلاحتم، و به نامه دیگر غیر از این نامه تفصیلاً مصدع شده‌ام. یقین رسیده. به هر حال غرض یادآور است. در دل دوست به هر حیلہ رهی باید کرد.

زیاده ازین چه زحمت دهد.

الداعی

أحمد

یادی شیخ نهجمودینی کوری شیخ عومر ضیائودین

ژیانی شیخ نهجمودین

شیخ نهجمودین له ۱۲۸۰ هجریه تدا له تهوئله له دایک بووه. دایکی سهلما خانی کچی مهحموود بهگی صاحبیقرا نه که له پیواماقوولانی بابان و خه لکی سولهیمانی بووه. پاش فام پهیداکردن لای مهلا حامید دهستی کردووه به خویندن و هر له دوری هه رزه کاریدا له گهل شیخ علائودینی برای لای شیخ موحه ممه د به هائودینی مامی ته مه سوکیان کردووه و ته ریه تیان و هر گرتووه. له پاش کوچی دوایی مامی که باوکی مائی گواستووه ته وه بو بیاره، له خزمهت باوکیدا خه ریکی سولووک بووه تا به پایهی

(۴) سهد حسه نی چوری، له نه وهی مهلا نه بوویه کری مو صه نیف و مه لایه کی گه وه و موریدی بنه ماله ی شیخانی تهوئله بووه. له م سه فیری حه جه دا له سه ر دهستی حاجی شیخ نه حمه ددا ته ریه تی و هر گرتووه.

ئىرشاد گەيشتووو و ئىجازەتى ئىرشادى دراوتى.

لە ژيانى باوكيدا زۇرتتر لە دىنى گومە و پىشتە لەوبەرى سىروان راي بواردووو. ھەندى وختىش لە خزمەتى باوكيدا بوو لە بيارە و خەرىكى ئىرشادکردنى مورىدان بوو. پاش كۆچى دوايى باوكى لە ۱۳۱۸دا، لە شوينى باوكيا دامەزراو و بوو بە مورشىد، ھەرچەند بە تەمەن لە شىخ عەلا ئودىنى برايشى بچووكتەر بوو. ئەم دامەزراھى شىخ نەجمودىن لە جىيى باوكى بە بپيارى خەلىفەكانى باوكى و پا لەسەربوونى جەنابى مەلا عەبدولقادرى مودەرىس و لە حوزوورى عوسمان پاشاى جافدا بوو كە فەرمانرەواى قەزاي ھەلەبجە بوو.

شىخ نەجمودىن لە سەرھەتاي مانگى موخەرەمى ۱۳۳۷دا نەخۆش كەوتوو و پاش چەند رۆژى (وابزانم لە ۹ى مانگدا) كۆچى دوايى كردوو و لە ژوورى ئارامگاي باوكيدا لە پىشت ئەوھو بە خاك سپىراو.

ژيانى رۆژانەى شىخ نەجمودىن

شىخ نەجمودىن لە پاش دامەزراى لە سەر بەرمالى رى پيشاندانى موسولمانان، لە سەر شىووى باوكى رۆيشتووو و زۆر خزمەتى مەلا و فەقىي كردوو و تا توانيوو خۆى لە دنيا دوور راگرتووو. بىستووومە زياترى دانىشتنى لەگەل مەلايانى گەرە بوو و مەجلىسى مەجلىسى ئەدەب و وىقار بوو. زياتر لەگەل كەسانى وەك مەلا عەبدولقادرى مودەرىس و مەلا قادرى مەلا مۆن و مەلا قادرى صوفى و مەلا موصطەفاى خورمالي و مەلا ئاغا موخەمەدى كورى سەيد حەسەنى چۆرى و شىخ بابا رەسوولى بىدنى و ئەم جۆرە كەسانە راي بواردووو و ھەرچەند دەسيان خالى بووى و كارىك نەبووى پىيەو خەرىك بن بە يەكى لە مەلاكانى فەرموو كتيپى وەكو(احياء علوم الدين)ى غەزالى و (الحكم)ى عەطائوللاى سكەندەرى و (الابريزى) شىخ عەبدولعەزىزى دەباغ و (مكتوبات)ى ئىمامى رەبانى و ديوانى (بىدل) بخويىتتوو و ئەگەر مەسەلەيەكى گران لەئارادا بووى لىي كۆليونەتوو.

چاوپۆشى زۆر بوو لە ھەلەى فەقىكان، تەنانەت زۆر جار بەھوى شەرە بەفركردنianeو شووشەى پەنجەرەى ژوورەكەى شكاو، بەلام ھىچ دەنگى نەكردوو. ئەگىر نەو جار ئىكيان شىخ لەطيفى تەكپەيى كە لە بيارە فەقى بوو لەگەل شىخ

موحهمد ئەمىن ناوى كىسەدارى شىخدا ئەبى بە ھەرايان. شىخ لەطىف بە پەنامەكى ھەرپەشە لە شىخ موحهمد ئەمىن ئەكا، ئەوئىش لە ترسا ئەروا لای شىخ شكاتى لى ئەكا. شىخ بانگ ئەكاتە شىخ لەطىف و پىي ئەلى ئەوہ چىتە بە سەر شىخ موحهمد ئەمىنەوہ و چىت پى و تووہ؟ ئەوئىش ئەلى: بەخوا يا شىخ ھىچم لى نەكردووہ، تەنبا چەھىكم بۆ كردووہ، شىخىش زەردەخەنەيەك ئەيگرى و ھىچ نالى.

دووربى شىخ نەجمودىن لە دنيا و دنيا پەرستى

بىستووہ زۆر جار دەولەتى عوسمانى وىستووئەتى مانگانە بۆ شىخ نەجمودىن بىرپىتەوہ بە ناوى ناندانى ھەزارانى موسولمانەوہ، بەلام ئەو ھەر نەيوىستووہ و وتووئەتى ئەم خەلكە كە دىن بۆ بيارە، ئەگەر بۆ رەزاي خوا دىن، خوا پەكيان ناخا و پارووہ نانئىك ھەر ئەبى بىخۆن. ئەگەر بۆ رەزاي خوايش نايەن، ئىمە بۆ زيانيان بۆ بدەين لە بەئىتولمالى موسولمانان. با حوكومەت پارەى خۆى لە پىويستىيەكى خۆيا خەرج بكا باشترە. بەلام سەرەنجام دەستويپۆئەند لىي نەگەرپاون و مۆرەكەيان لى وەرگرتووہ. حوكومەتئىش مانگى سى لىرە مەعاشى بۆ ناردووہ. شىخ دوو مانگ ئەم مانگانەيەى وەرگرتووہ و دابەشى كردووہ بەسەر سەربازانى عوسمانىدا كە لە قەلاكەى ملەگاي چنار بوون لە بيارە يا بە سەر ھەزارانى ئاواييدا. پاش ئەو دوو مانگە وازى لى ھىناوہ و ئىتر وەرى نەگرتووہ.

ھەروا بىستووہ جار پىكيان ميوانى عەلى بەگى كورپى مەحمود پاشاي جاف ئەبى. عەلى بەگ لەكاتئىكا كە لەگەل شىخدا تەنبا ئەبى پىي ئەلى وەختى خۆى مەحمود پاشاي باوكم جوگەى چولمەكى داوہ بە خانەقا و تا ئىستا بەروبووہكەيتان صەرف كردووہ. من ئىستا ئەبىنم مەسەرف گران بووہ و شىخ منال و دەستويپۆئەندى زۆرە و بيارە شوئىنئىكى دوور لە بەروبووہ. حەز ئەكەم ئەو جوگەيە تاپۆ بكەم لەسەر شىخ تا خۆى لە ژياندا صەرفى بكا بۆ خانەقا و پاش خۆئىشى منال و خىزانى سوودى لى وەرپگرن. ئەوئىش پىي ئەفەرموئىت: عەلى بەگ! باوكى تۆ ئەو جوگەيەى داوہ بەباوكى من؛ چونكە باوهرى وا بووہ پياوى خودايە. تۆئىش ئىستا ئەم مېھرەبانىيە ئەكەى چونكە باوهرت وايە من پياويكى باشم. ئەگەر لە پاش من و تۆئىش ئەولادەكانم پياوى باش بن خوا دلئى ئەولادەكانى تۆيان بۆ نەرم ئەكا. ئەگەر روو لە خوايش نەبن، بۆچى

مائی ئیوهیان بدریتی و هەر بۆ ئەولادی خۆت باشتەر و تاپۆکەى ناوى.

شېخ نەجمودین لە ژيانى خۆيدا سامان و مالىكى ئەوهتۆى نەبووه و پاش كۆچى دواپيشى تەنيا سى دەست خانووى لە بياره لە پاش بەجى ماوه. يەكەم ئەو خانوانەى نووساون بە خانەقاوه كە باوكى دروستى كردوون و بە ميرات بۆى ماونەتەوه. دووهم: خانووهكانى باخچەى بەرابەر بە خانەقا و سىيەم خانووهكانى سەربرج كە خۆى كردوونىەتەوه.

ژن و منداالى شېخ نەجمودین

ئەم ناتە چەند ژنى هیناوه. يەكەم: خاتوون ناوى كچى حەمەكەرىمى كورپى شېخ رەشىدى خەلیفەى باپىرى. دووهم: عەتیهى كچى شېخ موخەمەدى قەرەداغى. سىيەم: خاتوو رەعنای كچى عەزیز خانى دزلى. چوارەم: كافیه خان كە ئەمیش هەر كچى عەزیز خانە و ياش مردنى خاتوو رەعنا هیناويه. پینجەم: خاتوو خاوەرى كچى موخەمەفا خانى قوبادى. شەشەم: كافیه خانى كچى شېخ موخەمەدى عەبابەیلی. حەوتەم خاتوو فاطمەى كچى شېخ محەمەدى قەرەداغ (خوشكى عەتیه خان هەر لە باوكەوه). هەشتم: خاتو تووبای كچى مەفاخیرولمولكى سنهیی. شېخ نەجمودین ئەم ژنەى پاش دوو سال ناردووتەوه بۆ مالى باوكى و دەستبەردارى بووه^(۱). شېخ نەجمودین یازدە كورپيشى بووه: لە ژنى يەكەمى موخەمەد^(۲). لە ژنى دوویەمى

(۱) لەبەر رووناكىی خوورەوشتى شېخ نەجمودیندا من باوهرم وایه شېخ ئەم ژنانەى بۆیه هیناوه، كە زۆربەیان كچە بەگزادە و دەسلەتدارن، تالە رینگای لى نزیك كەوتنەوهیانەوه جهور و ستەمیان كەم بكاتەوه و بتوانى ئەگەر داماوئ پەناى پى هینا پرگارى بكا. هەرۆهها بۆ ئەوهى ئەو ئاغا و بەگزادانە لە رەوشتى موسولمانەتى نزیك بخاتەوه و من خۆم ئاسارى هاورپیهتیی شېخ نەجمودینم لە كەسوكارى ئەو ژنانەیدا بەدى كردووه.

(۲) ئەم كورپى شېخ نەجمودین بە گەنجى كۆچى دواپيشى كردووه. شاعیرىكى ناسك بووه و نازناوى شیعریی (نەجمى)یە. ئەم دوو پارچە شیعەرەم دەسگىر بووه، و لێرەدا ئەیاننووسمەوه:

۱

بە دار الملك غم امشب دلم سلطان دوران است
خدا آباد گردانند عجب صحرائى ويران است =

= دل امشب باز میخواند حکایات محبت را
کز اینها چون دهد یارم سراسر دیده طوفان است
محبت فتنه انگیزد چه آب و آتش آمیزد
چه نسبت آب با آتش؟ ازین هر عقل حیران است
به بزم شورش مجنون سر سودازده دارم
میان بزم عشاقان دلم طفل دبستان است
ز رنگ اشک گلگونم همه دامان من گل شد
بهاری بس خوش است اینجا که سر تا پا گلستان است
به ابرویت نگه کردم گمان کردم کمان باشد
غلط کردم کمان نبود هلال عید قربان است
ز چین زلف پر چینت گره کم بر دل ما زن
که خود بی چین زلف اشک جهان یکسر چو زندان است
از آن دم دیده وا کردم سرگیسوی او دیدم
نفهمیدم که مشک است آن مگر یا سنبلستان است
چو پرتو بر مه اندازی ز حسرت ماه گم گردد
بلی چون خور شود پیدا جبین ماه نقصان است
من از تیر و کمان او خلاصی نبودم هرگز
خلاصی یافتم خود را علاجم تیر باران است
زیندابدند گفتارت نیستان شکر خیزد
چه شیرین است گفتارت سراسر شکرستان است
ز وصف آن لب و دندان جز اینها من نمیدانم
عقیق و گوهر و یاقوت و در و لعل و مرجان است
دلم شوریده، کامم شور و چشمانم سراسر شور
همه این شور و شورشها ازان گرد نمکدان است
ز هجر قاتلت دیدم قیامت آشکارا من
چو رفتی در کنار من به جای مرگ مهمان است =

= بیاید زار نالیدن برین بی طالعی (نجمی)

که از هر باب و هر بابت سرانجام تو حرمان است

۲

نخواهم سیرگل دیگر نباشد
به صحرا یاسمین عیهر نباشد
نروید سبزه یارب بر لب جوی
خدایا هر گیاه تر نباشد
نخواهد سر کشد سرو از لب جو
الهی بر لب کوثر نباشد
نمیماند به چشمش نرگس تر
چو زلفش نیز هم عنبر نباشد
خطش هر سبزه را نشأت فزا شد
بلی کز خلد خود کمتر نباشد
کشد مژگان او چون خنجر تیز
ولی مژگان او خنجر نباشد
نمیدانم چه شور است آنکه دارم
عجب دارم که این محشر نباشد
چشانیدی مرا يك لذت خوش
که آنرا شیر با شکر نباشد
(معاذ الله) چو تو خونخواری نه
که جلاد این چنین خونخور نباشد
به بحر فکر بردم غوطه چندی
به آسان آن پری پیکر نباشد
من آن تأثیر عشق از تو دیدم
که هرگز در زرا حمر نباشد =

نوورودین و^(۳) زهینودین و کهمالودین و موحه‌مه‌د عوسمان. له ژنی چواره‌می موحه‌مه‌د صاحب و سه‌یفوددین. له ژنی پینجه‌می عه‌ینودین. له ژنی شه‌شه‌می کاکه ئەحمه‌د. له ژنی هه‌وته‌می مه‌حموود و هه‌یده‌ر.

چه‌ند نموونه‌یه‌کی شیعری شیخ نه‌جمودین

شیخ نه‌جمودین شاعیر و خو‌شنووس و خاوه‌ن هه‌ست بووه. نازناوی شیعری (کوکب)ه. وا لیره‌دا چه‌ند پارچه شیعریکی بلاوئه‌که‌ینه‌وه. به‌داخه‌وه هه‌ر ئەمه‌نده‌مان ده‌سگیر بوو، به‌لام به‌پله‌ی شیعره‌کانیدا دیاره‌که ئەبێ زیاتری بووبی.

۱

ز جور ما‌ه‌روی‌ان دیده‌خواهد خون‌فشانی‌را
که‌نبود در‌جهان‌ایام‌فرصت‌کامرانی‌را
بهر‌جا‌بهره‌مندان‌اند از‌وصل و‌من‌بی‌دل
ندیدم‌لذتی‌در‌عمر‌خود‌ذوق‌جوانی‌را
الهی‌محض‌فضل‌از‌نات‌پاکت‌جویم‌و‌خواهم
ترحم‌کن‌دل‌غم‌دیده‌عاشق‌جانی‌را
چو‌در‌گلزار‌خوبی‌نشئه‌ای‌از‌حسن‌او‌دیدم
به‌دل‌ناچار‌کردم‌طی‌امید‌زنده‌گانی‌را
هلال‌ابروت‌را‌زاهد‌اندر‌خواب‌اگر‌بیند
به‌صحن‌خاطرش‌صورت‌نبندد‌نقش‌مانی‌را

= من آن آبی که باشد در کلامت

نباشد در در و گوهر نباشد

خط و ربط کلامم دلکش است آه

ولیکن چون دلبر نباشد

(۳) ئەم‌ناته‌پاش‌کوچی‌دوایی‌باوکی‌ماوه‌یه‌که‌له‌بیاره‌شیخیتی‌کردووه‌و‌پاشان‌کوچی‌دوایی‌کردووه.

گر از عناب جان بخشش تبسم بهره‌مند آید
کجا ماند سکونت در کمین لعل یمانی را
به آب دیده و خون جگر چندانکه غلطیدم
مگر در خواب بینم نشأه‌های شادمانی را
به عارف گر نماید نشئه‌ای از جلوه
شود فارغ ز تربیت رموز نکته‌دانی را
به رمز و عشوه ابرو و چشمش جز دل عاشق
کجا واقف شود علم زمانی و مکانی را
به اوج کبریا جا دارد از سایم کلاه فخر
که باشم کمترین بندگان فاروق ثانی را
چه پروا هست (کوکب) را ز خونریزی فتانش
که گیرد از لب لعلش حیات جاودانی را

۲

(درویش) که حرف او به صورت پنج است
هریک به مثابه که بیش از بیش است
(دال) است دلیل آنکه با درد بسازم
گر بر تن تو هر سر مو صد نیش است
(ری) روی ریا مکن کین روی ریا
رسوائی بیگانه و رنج خویش است
(واو) است وداع غیر مولی کردن
این کار چنین مناقعش با خویش است
(یا) یکدل و یکتا شدن اندر ره عشق
یکتا نشود هر آنکه او با خویش است

(شین) آنکه شکوه و شکایت نکند
با اینکه هزاران الم اندر پیش است
هر کس که چنین پنج خصائل دارد
دریاب و زوگزیر کو درویش است

۳

باز دلم اندر کف شاهین هوایت
پر ریخته در قید مسلسله هوایت
از نیش فراق دل مشتاق پر از خون
لبهای به هم بسته چه گوید ز ثنایت
ای روز فراق شب دیجور غریبان
ای صبح سعادت شب دیجور لقاییت
از خوشی وصلت همه اجزای وجودم
لبریز حلاوت شده نازم به هوایت

۴

حسن ترا ای نگار ماه ندارد
ماه فلک گیسوی سپاه ندارد
فوج حبش صف زده از یمین و یسارت
هیچ شهی این قدر سپاه ندارد
قتل مرا به غمزه ابروان بنمودی
کشته عشق توام گناه ندارد
ناوک دلدوز تو نشسته به سینه
عاشق دل خسته دادخواه ندارد
گوشه عزلت گزیده ام به خیالت
تکیه گهم هیچ پادشاه ندارد

خالسی از اغیار است مننزلک دل
هیچ کسی غیر دوست راه ندارد
چون به تو دادم عنان دین و دلم را
غیر تو دیگر کسی نگاه ندارد
جور و جفای رقیب شوم بدر کن
قلب چو آیینه راه آه ندارد
(کوکب) دلخسته را پناه به یار است
غیر تو ای دوست او پناه ندارد.

۵

از حسن طالعیم اثری دستگیر شد
چندانکه خانه دل ویران منیر شد
سیبی به من رسید ز لطف لطیف یار
کانرا لطائف دل و سینه ام اسیر شد
بویش دل فسرده ما را حیات داد
حسرت دهنده نفعات عبیر شد

۶

مسلمانان چه حال است این ز کار خویش حیرانم
گهی فرزانه دهرم، گهی مجنون دورانم
گهی در عقل و دین فردم، گهی از هر دو بیگانه
گهی جاهل، گهی عالم، گهی از خود جدا مانم
گهی با خلق در کارم، گهی از غیر بیزارم
گهی واجد، گهی فاقد، گهی از خود پریشانم
نه راه شرع میپویم، نه از اغیار میگویم
خراب باده اویم، نه معمورم نه ویرانم

به نقد و نسیهء دوران نه شادانم نه محزونم
ذلیل غیرت خویشم که بی دلبر چرا مانم
دل خود را نمی بینم مگر در عقد گیسویش
از آن روان پریشانی از این عالم گریزانم
صفای سینهء پیران برین معنی گواهی داد
که من خود را نمیدانم مگر آن جان جانانم
ضعیف و بی کس و خوادم به چشم دشمن بدخو
به عالمهای معنی بین که همراز دلیرانم
گهی درویش بی جایم، گهی مجنون رسوایم
نه از آبم، نه از آتش، نه چون خورشید تابانم
گهی چون سایه بر عالم، گهی بی مایه از عالم
گهی شادم، گهی ماتم، گهی چون ماه تابانم
گهی سیار ناسوتم، گهی طیار لاهوتم
گهی چون گنج مستورم، چو مه گه پرتو افشانم
گهی در مرکز خاکم، گهی در اوج افلاکم
گهی بر خاک میپایم، گهی بر فرق کیوانم
گهی نارم، گهی نورم، گهی چون شمع کافورم
گهی خورشید تابانم، گهی لعل بدخشانم
منم آن (کوکب) دری کواکب را چو میرانم
منم مست جمال او که دایم مست و حیرانم

۷

خواهر شرع و طریقت فاطمه
شادمان بادا به حسن خاتمه

کرده از روی صفائی نیتش
با فقیران عهدهای خاتمه
از خدا خواهیم در هر دو جهان
باشد از امداد پیران غانمه
خواهر ما باشد و فرزند پیر
باد یارب در جوار فاطمه
باشدش نجم هدایت راه بر
در امان بادا ز نفس ظالمه
در قیامت همچو دنیا باد او
در مراتب اسوه هر خاتمه
با(ید) او محکم بدارد رشته را
تا شود از هر مصیبت سالمه^(۴)

چوار خشته کی

۱

ای آنکه مهر توبه دل دل مقرر است
نقش میان مردم چشم مصور است
خواهم ز لطف حق که سعادت بایدت
منظور خویش اگر خوانمت مکرر است^(۵)

(۴) شیخ نهجمودین ثم چند بهیتهی بو فاطمه خانی خه سووی نووسیوه و وشه ی (ید) یش
له دوا به تیدا ئیشاره ته بو (یه دولا خانی کوری. بو یه وشه ی (باید) به (باید) یش
نه خوینریته وه.

(۵) شیخ نهجمودین ثم چوار خشته کپییه ی له وه لامی شیخ نورودینی کوریدا نووسیوه، که
ثم بهیته ی بو نووسیوه:

شاه! چرا نظر به گدایان نمیکنی
شاید خبر نداری ز احوال چاکران

۲

گر به دل داری تمنا وصل جانان (سالما)
با تمنای وصال سالمی مشکل شود
رو به صحرای جنون و نقد جان و دل به کف
یک لقاء جو یک لقاء جو، وصل بس مشکل بود^(۶)

۳

ای ز تو نشاء و نمای شجر ایمانم
بی وصال تو بود حذف حروف جانم
دامن وصل تو گرد دست دهد واصل شد
اگر از دست دهم مرگ شود مهمانم^(۷)

(۶) شیخ نهجمودین ئەم چوارینه‌ی له وه‌لامی ئەم چوارینه‌ی سالمی سنه‌یی (شیخ سه‌لیمی سنه‌یی) دا نووسیوه:

(کوکب) لقبی، مه صفتی، راحت جانی
بیمار کن (سالم) و آرام ستانی
برده زمن دل، شده صبر و خرد و هوش
ای کاش به وصلش شدمی شاد زمانی

(۷) شیخ نهجمودین ئەم چوارینه‌ی بو باوکی نووسیوه. باوکیشی بهم چوارینه‌یه وه‌لامی داوه‌ته‌وه:

ای ز تو راست قد همچو خم چو گانم
بی تو چون زلف، سراپای به خود پیچانم
ناز بر چرخ برین میکنم آن دم که دمی
از درم آیی و گویی که منت مهمانم

دوو چوارینه‌ی شیخ نه‌جمووددین

مه‌لا موصطه‌فالی خورمای کردوونی به پینج خشته‌کی

زان روز که دل به یاد حسنت بستم
اوراق ز غییر شوق ذاتت شستم
از کون و مکان و جمله عالم رستم
«از شور محبت تو چندان مستم
سررشته‌ء اختیار در شده از دستم»

آنها که نه طالب رضای اویند
راضی ز خودند و عیب مردم جویند
بنگر که چه نوع عالمی بدخویند
«گه نام مرا به نیک و گه بد گویند
من دانم و دوست هرچه هستم هستم»

آنها که به یاد و ذکر حق معمورند
از بادهء وحدت و فنا مخمورند
در عالم ملک از نظر مستورند
«در عالم جان به نیستی مشهورند
و ز نلت و انکسار خود به جان مسرورند»

آنها ز هوای نفس سرکش دورند
آندر ملکوت ناظر و منظورند
با آن همه انتصار کی مغرورند
«مردان خدا ز خود پرستی دورند
وز درد غرور و کبر و هستی دورند»

چهند بهیتیکی شیخ نهجمودین

۱

(کوکب) به خاکساری خود ناز میکند
ای در غبار دل ز خیالت دفرینه‌ها

۲

زمان بی مهر و عالم در تلاطم، یار مستغنی
مرا بر آرزوهای دل خود خنده می آید^(۸)

۳

(کوکب) بخت مرا هیچ منجم نشناخت
یار ب از مادر گیتی به چه طالع زادم^(۹)

بهیتیکی شیخ نهجمودین به عهروبی

القلبُ تَنوُرُ نارٍ والمدامع طو
فان، سمعنا بماءٍ فار من نار^(۱۰)

(۸) شیخ نهجمودین ئەم بهیتەئە له وهلامی نامەئە مەحموود پاشادا نووسیوه، که لهپیش

جەنگی جیهانیدا ویستووێه بچی بۆ حەج و شیخیش لهگەڵ خۆی بهری.

(۹) دوا بهیتی غەزەلیکیهتی دەسگیرم نه بووه.

(۱۰) شیخ نهجمودین ئەم بهیتەئە بۆ بهر بهرەکانئەئە ئەم بهیتەئە (أبن الفارض) داناوه:

ماء المدامع نار الوجد تحدرها

فهل سمعتم بماء فاض من نار؟

چهند نامه‌یه کی شیخ نه جمودین

چهند نامه‌یه کی شیخ نه جمودینم ده‌سگیر بووه که بو هندی له مورید و مه‌نسوبانی نووسیوه، وا لی‌ره‌دا بلاویان نه‌که‌مه‌وه:

نامه‌ی یه‌که‌م

بو حاجی بابای تالشی نووسیوه

بابای خود را سپرده دست باطن بابای خود نموده‌ام. ان شاء الله در ایاب و نهاب و سفر و حضر بی خطر باد. دست پیر از غائبان کوتاه نیست.

اجازه شما که به ضمانت است امید است ان شاء الله طالبان را مفید باد، و آن قدر از خود بی امید مباش. بازوی خود را منگر. اقتدار معنوی پیران ما را ببین. ان شاء الله به سة لامتی وارد وطن خود شوند. از صحبت اهل انکار خود را دور دار.

میزان شریعت مطهرة را در حرکة و سکنة و اکل و شرب و قول و فعل از دست ندهند، و اختیار قضاوت ننمایند و با ارباب دنیا بی ضرورت شرعی اختلاط نباید کرد و از مجاوره و مصاحبه ایشان احتیاط باید نمود (ولاترکنوا إلى الذین ظلموا فتمسکم النار). قناعت پیشه باش تا محتاج نباشی.

در اوقات توجہ صورت مثالیة رابطه را در بین خود و مرید قرار داده و نفی وجود خود نموده، یعنی خود را قابل افادہ مشمار و منتظر باش که از طرف قلب رابطه یا جمیع لطایف رابطه فیوضات و برکات به قلب خودت و قلب مرید وارد شود. اکثر افادات از طرف ناقص به ضمانت کامل شامل حال مسترشدان میشود. از ما و شما بهانه برساخته‌اند، والا کاروبار با ارادہ حق و عنایت خاصان حق است. امیدوار باشند. والسلام علیکم.

نجم الدین العمري

نامه‌ی دوهه‌م

بۆ حاجی شیخ عارفی قزباتیی نووسیوه

ای دل جهان به کام تو سد، شد نشد، چه شد
دولت اگر به نام تو شد، شد، نشد، چه شد

ای عزیز مطلب اگر عمر و حیات است، کریمهء (إذا جاء أجلهم..) آنرا ختم فرموده. و اگر رزق است، آیهء (نحن قسمنا..) کافی است. و اگر عزت مضمون است شریف (ولله العزة ولرسوله وللمؤمنین) ناصحی است بی نظیر. (كفكف بالموت واعظاً) یا عارف.

والسلام. نجم الدین

نامه‌ی سیهه‌م

دیسان بۆ حاجی شیخ عارفی قزباتیی نووسیوه

بسمه سبحانه و تعالی

برادر طریق صفا، نور چشم ارجمند سعادت قرین، حاجی شیخ عارف، واصل به مقام تمکین و محفوظ از مزلات تلوین باد. چندی است از حالات شما اطلاع کامل نیست، تا اینکه حاج حسین انطاکیه رسید و در مکتوب نور چشمی ملا سعدالدین شرح حالات شما را یافتم. از نوید صحت و استقامت بر آداب مبروکه‌ه بزرگان خیلی خوش وقت شدم. فحمدا له ثم حمدا له. ان شاء الله این فقیر شما را فراموش ندارم. در راه عشق مرحلهء قرب و بعد نیست. چو با منی، پیش منی. امانت خودت و مراقبت و مواظبت بر ختم و تهلیل و رواج دین و نصائح طالبان و ترغیب و تشویق برادران طریق بر آداب معمولهء بزرگان، و محبت و مهربانی با اخوان طریق. کار این است و غیر این همه هیچ. عموم برادران و احبابرا سلام مخصوص میرسانم، خصوص صوفی مجید و حاجی رشید. وفقنا الله وایاکم آمین.

۱۳۱۷

غلام عمرم

نجم الدین

نامه‌ی چوارم

دیسان بو حاجی شیخ عارفی نوسیوه

برادر طریق صدق و صفا حاجی شیخ عارف، کان الله له و صانه و على حقيقة التقوى أعانه.

ان شاء الله سلامتند و بر اتباع آداب بزرگان دین در استقامتند. زحمات و مصائب روزگار کفارت معاصی هستند، مادام اساس دین و ایمان مختل نباشد. از زحمات و ضرر دنیوی ملول نباید شد. آیهء کریمهء (ولنبلونکم بشيء من الخوف والجوع) را تا آخر آیه ملاحظه نمایند، و به کارهای حق سبحانه دل خود را راضی و خشنود باید کرد، و اوقات را به ذکر و یاد حق سبحانه معمور، و خاطر را به نعمت ایمان و اسلام مسرور باید داشت. بلایی کز حبیب آید هزارش مرحبا گویم. (ولا تكونوا کالذین نسوا الله). لا اله الا الله محمد رسول الله صلی علیه و سلم. نوید صحت و چگونگی احوال را مرقوم دارند، و حاجی قدوری و حاجی رشید را سلام رسانم، و صوفی مجید را کذالك. والسلام علیکم، و قلبی الیکم.

نجم الدین العمری

سرکار عالی میر مهربان جمیل بگ را صانه الله عرض سلام دارم. ترتیب نفی و اثبات چنین است: حرف (لا) از ناف به پیشانی که محل لطیفهء نفس است کشیده، وهم (إله) را از لطیفهء نفس به کتف راست کشیده، و (إلا الله) را از کتف راست بر سر لطیفهء قلب آورده.

نامه‌ی پینجه‌م

لهباره‌ی حاجی شیخ عارفه‌وه بو موریدانی قزراباتی نوسیوه

بسم الله الرحمن الرحيم

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته. در خدمت عموم دوستان و مریدان قزراباط و اطراف قزراباط عرض سلام و دعای توفیق بر اتباع سنن سنیهء حضرت خیر الأنام صلی الله علیه و سلم دارم.

برادر طریق حاجی شیخ عارف از طرف حضرت پیر قدس سره و از جانب فقیر

مأمور و متولی خانقاه قزرباط است.

هرکس از دوستان تقویت و کمک او را در خدمت خانقاه قزرباط بنماید موجب خشنودی ارواح مقدسه پیران کبار و باعث مسروری و رضامندی این فقیر است. والسلام علیکم وعلیٰ ائبتکم.

خادم الفقراء

نجم الدین ۱۳۱۷

نامه‌ی شه‌شهم

دیسان بو حاجی شیخ عارف و موریدانی قزرباطی نویسیوه

جناب سعادت‌مند برادر طریق صفا حاجی شیخ عارف سلمه الله و سائر اخوان طریق توفیق را به سلام و دعای توفیق طاعت یاد میدارم. جناب فاضل سعادت مآثر ملا عبدالقادر به تصویب این فقیر و امر جناب جلالت مآب محمود پاشا برای تدریس مدرسه‌ی محمودیه متوجه آنجا شد^(۱۱). (من کل الوجوه) خدمت و احترام و ترضیه‌ی خاطر عزیزش موجب مسروریت این فقیر است چون ظاهراً و باطناً نسبت کامل با فقیردارد. تعجیز و تفریح او واسطه‌ی عجز و فرح فقیر و پیران ما است. (ومن نکث فانما ینکث علی نفسه). والسلام علیکم.

غلام عمر

نجم الدین ۱۳۱۷

نامه‌ی سه‌وتهم

بو یه‌کی له دوستان نویسیوه بو پرسه

تو خود دانی که طغرانیس ازل نام بقای جاودانی بر نامه‌ی زندگانی هیچ آفریده‌ای رقم نفرموده، و نقاش صور موجودات نقش حیات بر صفحات ممکنات جز به قلم (کل

(۱۱) له نامه‌ی سه‌وتهم که مه‌لا قادری مه‌لا مؤمن به‌ت‌میری شیخ له دئی پرسی ژوورووه‌ی کوچی کردووه بو قزرباط. وادیاره‌ی سه‌مه له ده‌وریه‌ی ۱۳۲۳ ی هیجره‌ییدا بووه. له لا‌واندنه‌ی که‌ی مه‌لا سه‌مه‌ی فقه‌ی علییه‌ی ده‌ر سه‌که‌وی که‌وا مه‌لا قادر له ۱۳۲۶ ی هیجره‌ییدا له قزرباط کوچی دوایی کردووه.

شيء هالك إلا وجهه) ثبت ننموده، و فراش سراچه قدرت شمع ظرافت بی تندباد آفت نیفروخته. فنعم ما قیل:

تا فلك معمار این معموره شد بی خار غم
يك گل شادی به باغ زندگانی کس نیافت
گلستان عمر را در مرغزار روزگار
نوبهار خالی از باد خزانی کس نیافت

این شربتی است همه را چشیدنی، و بارهنتی است جمله را کشیدنی. مرهم این زخم جز صبوری نیست، و علاج این مرض جز شکیبائی ضروری نه، صبوری ضروری است کاین درد دل را به غیر از صبوری دوی ندارد.

نجم الدین

نامه‌ی هه‌شتم

بومهموود نه‌دیب نه‌فنه‌ندی نووسيوه له‌خانه‌قین

أحب الأحباب، سعادت مآب، برادر طریق صدق و یقین، محمود ادیب افندی، سلمه‌الله و زاده، و جعل التقوی زاده، و رزقه الحسنی و زیاده.

چندی است از حالات شما اطلاع کامل نیست. دارنده صحیفه صوفی محمد صالح عازم آن صوب گردید، استعلام نوید صحت و استقامت را بر آداب بزرگان لازم شمرده، ان شاء الله سلامتند، و بر آداب ذکر و فکر و اتباع سنیه سینه علی صاحبها آلاف الصلوة والسلام والتحیة ساعی و جاهد باشند، و به‌صحبت ارباب غفلت اوقات خود را ضایع نکنند، و جیفه دنیای دنیه شما را فریب نهد و مغرور ننمایند.

وما هی الا جیفهء مستحیلة
علیها کلاب همهن اجتذابها
فان تجتنبها کنت سلماً لأهلها
وان تجتذبها نازعتک کلابها

جناب حق جل جلاله فرموده «ألا بذكر الله تطمئنُّ القلوب». ساعی باشند که ظاهر خود

را به اتباع شریعت غرا آراسته، و باطن خود را به ذکر خدا و یاد شیخ مقتدا که واسطه حصول معرفت الله است پیراسته نموده، و اخوان طریقت را به محبت و صفا مهربانی کرده، و از محرومات قولی و فعلی جداً اجتناب نموده، تا مقصود حقیقی شما از شما مجتنب نباشد.

جناب دوست قدیمی و مقبول با صدق و صفا جعفر افندی را سلمه الله سلام مخصوص میرسانم، ان شاء الله از طرف فقیر فراموش نمیشوند.

تصورات نوعیه مردم چنان است که بعد از رحلت حضرت پیر کامل والد ماجد قدس الله سره الأقدس دکان معرفت برچیده شده، و نور هدایت برخاسته گردیده، و طریق سیر و سلوک به کلی متروک مانده، و مراتب و کمالات بزرگان سلف را در استعداد خلف اساسی نمانده، به آن واسطه طریق یأس را پیش گرفته، و رسته طلب گسسته، از برکت پیران محروم مانده‌اید.

الحمد لله نور هدایت بی نهایت، و دکان معرفت پر از جواهر نفیسه صداقت، و اعانه و امداد ارواح طیبیه بزرگان بر وفق تمنای دوستان است. فحمداً له ثم حمدالته. والسلام التام والتحية والإكرام على النبي العربي سيدنا محمد وآله وصحبه العظام آمين.

غلام عمر

نجم الدین

نامه‌ی نۆهم

دیسان بۆمه محمود ئەدیب ئەفەندی نووسیوه

برادر طریقت سعادت‌مندی، أحب الأحباب مهربان جناب محمود افندی، سپرده همت ادیبان آستان حضرت سبحان باد که لطائف عالمین امر و خلقش را به توجهات معنویه مشفقانه مورد واردات محبت ذات خداوند یگانه فرمایند، و طلوع کوکب سعادت دارینش را از افق استقامت بر وفق تمنای فقرای زاویه ارادت گرداند که در زمره راستکاران میدان صداقت رستگار باد. یارب دعای خسته دلان مستجاب کن. آمین بجاه سید المرسلین صلوات الله وسلامه علیه وعليهم أجمعین.

غلام عمرم

نامه‌ی ده‌ه‌م

نازائم بؤ کئی نووسیوه

نبوت امری است معین و مکشوف مراتب جمال، و ولایت حقیقتی است مبهم و مستتر پرده‌ء جلال. پس فهم بر هرچه معین است تأویل نیستند، و درک آنچه مبهم است بی تأمل صورت نبندد (فاسألوا أهل الذکر ان کنتم لا تعلمون).

نکته: آدمی به علت افسوس امل در جمیع احوال دشمن آسایش خودش است. اگر در منزل است به هوای سفر و سیر صحرا دوری از وطن میدارد. و اگر در سفر است خار سودای وطن دامنش را نمیگذارد. نه در صورت سفری بهره‌یاب کیفیت سفر، و نه در حالت وطنی از جمعیت وطن باخبر.

خوشا به حال از خود رستگان و به حق پیوستگان که استشمام رائحه‌ء ریاحین الفت از ساز کلام معرفت ختامشان قوت جان بیداران است، نه همنشینی جهلاء و عمر و زید که نقود اوقات را قولاً و فعلاً مصروف مکر و کید میدارند، و همیشه از نشئه‌ء فارغ البالی و مرفه‌ء الحالی بی خبر و از دولت استغراق شهود و حضور بی نصیب و مهجورند. حضرت واهب عطیات حضور جمعیتی که اهم مرام است کرامت فرماید و چشم منتظران به لمعات پرتو دیدار روشن نماید. ان شاء الله کدورت شبهای فرقت و انتظار به طلوع صبح حضور و آفتاب انوار دیدار مرتفع باد بمنه. والسلام.

نجم الدین

نامه‌ی یازده‌ه‌م

بؤ نوروددینی کورپی نووسیوه

پسرم، نور بصرم، سعادت را خواهی، عادت را نخواهی. عزت را طالبی، ادب و قناعت را پیشه کن. طالب علم شو که گوهر شاهوار حدیث (مرحباً بطالب العلم) در تاج افتخارت شود. از صحبت نادان بگریزو مصاحب اهل فضل و دانش باش (الفضل بالعلم والأدب، لا بالأصل والنسب). بر خوردار باش. والسلام.

نجم الدین العمري

وهسيه تي شيخ نه جمودين
بو نووروديني كوري نووسيوه

بسم الله خير الأسماء.

يا ولدي وقلدة كبدي! وفقني الله وإياكم على مرضاته أمين، بجاه سيد المرسلين، صلوات الله وسلامه عليهم أجمعين.

فرزند! مسلمان مكلف است به اتباع شريعت محمدی علی صاحبها الصلوة والسلام در التزام اوامر واجتناب مناهي به درجه ای ساعی و جاهد باشد که ظاهر و باطن شريعت غرا ازو راضی باشد. و این نعمت عظمی و سعادت کبری در صحبت علمای عاملین و ارباب معرفت و اهل ذکر و فکر باید طلبید. از صحبت جهله و ظلمه و اهل غفلت پرهیز کلی باید کرد که مصاحبه آنها برای طالبان حق شرست. آیه (واصبر نفسك مع الذين يدعون ربهم بالغداة والعشي يريدون وجهه) بر این معنی نص قاطع است.

ای فرزند حتی الامکان ترك جماعت مكن و تأخير نماز را از اول وقت منما که ثواب اختيار نصيب اختيار است.

زبان خود را به دروغ و بهتان و دشنام و خلاف گفتن مستوجب آتش مگردان، و حفظ چشم و گوش از منهيات فراموش مكن، و بغض و حسد را درباره عبادالله به دل خود راه مده که زبان کلی دارد (ان السمع والبصر والفؤاد كل أولئك كان عنه مسؤولاً). علم حق به جزئیات و کلیات افعال و اقوال عموم مخلوق متيقن است.

ای فرزند! از قهر و غصب حضرت حق جل و علا بیندیش، و حب دنیا را به دل خود راه مده که حب دنیا سر همهء خطاهاست (حب الدنيا رأس كل خطيئة) حديث صحيح است. ای فرزند درکسب کمال کوش که انسان بی علم و فضل از حیوانات جدا نیست. (الفضل بالعلم والأدب، لا بالأصل والنسب). (نبهني الله وإياكم من نومة الغافلين، وحشرنا تحت لواء سيد المرسلين، صلى الله عليه وعلى آله وصحبه أجمعين).

نجم الدين

تب و تاب موج باید ز غرور بحر دیدن
چه رسد به عالم آنکس که ترا ندیده باشد
چه بلندی و چه پستی، چه عدم، چه ملك هستی
نشیده‌ایم جایی که کس آرامیده باشد

روز و شب چون روز و شب با غبار عالم بی اختیاری ساخته‌ایم، و سال و ماه چون
سال و ماه به گردش رنگ تحیر پرداخته‌ایم. بی شائبه شك و ریب خواب راستکاران
عالم رستگاری يك پرده روشن تر از مضمون بیداری، و مستی آن طایفه ده مرتبه رساتر
از دماغ هشیاری است. ذلك فضل الله يؤتیه من یشاء.

هنيئاً لأرباب النعيم نعيمهم
وللعاشق المسكين ما يتجرعُ

(و ماذلك على الله بعزیز). والسلام.

نجم الدین

یادی شیخ علائودینی کوری شیخ عومەر ضیائودین

ژیانی شیخ علائودین

ئەم ناتە کوری شیخ عومەر ضیائودینە، دایکی ناوی (خاتو ئەسما)ی کچی میران ناغای برازای شیخ عوسمانی باپیریەتی، لە پۆزی جومعی ۱۲ی پەببەولئەووەلی سالی ۱۲۸۰دا هاتووە دنیاووە. پاش فام پەیداکردن لای مەلا حامیدی کاتب نراووەتە بەر خویندن و لەگەڵ شیخ نەجمودینی برای پیکەووە قورئان و کتیبە وردەکانیان خویندوووە، ئەوجا دەستی داووەتە خویندنی نەحو و سەرف تا سیووطی گەشتوووە. هەندێ کتیبی شەرعی شیخ خویندوووە کە لەو قۇناغەدا ئەخوینرین.

لە تەمەنی دوازدە و سیازدە سالانیشا هەر لەگەڵ شیخ نەجمودینی برای تەریقەتیان لەسەر دەستی شیخ موحمەد بەهائودینی مامیاندا وەرگرتوووە و خەریکی سولووک بوون. بەم چەشنە تا گەشتووونەتە هەژدە سالان لە سەردەستی مامیاندا سولووکیان کردوووە. لەو مێژوووەدا مامیان کۆچی دوابیی کردوووە و ئەمانیش بۆ کاروباری تەریقەت و ئادابی سولووک هاتووونەتەووە خزمەتی باوکیان.

تا کۆچی دوابیی مامیان مالی باوکیان لە تەوێلە بوووە. پاش ئەووە گواستووینانەتەووە بۆ بیارە و تا خانەقayı بیارە کراووەتەووە لە مزگەوتی کۆنی ناویدی سولووکیان کردوووە. لەم ماوہیەدا بە شیوہیەکی زۆر زاھیدانە ژیاون. تەنانەت شیخ علائودین گێراویەتەووە کەوا بە خۆی و شیخ نەجمودین عابایەکیان بوووە، هەرکامیان لە مزگەوت دەرچوووە داویە بە سەریا و زۆر جاریش بە هەردوکیان جووتی پێلاویان بوووە بە نۆبە لە پێیان کردوووە.

لە دەوروبەری سالی ۱۳۰۸ی کۆچیدا شیخی باوکی نووریجان خانمی کچی میرزا عەبدوڵلاخان کوری شیخ موحمەد صادقی وەزیری بۆ مارە بریووە کە لە دبی (سەولوا) دانیشتوووە لە ناوچەیی سنە و بۆی گواستوووەتەووە بۆ بیارە. پێشتریش باوکی، عالیە خانمی کچی ئەم میرزا عەبدوڵلاخان بۆ خۆی مارە کردوووە و گواستوووەتیەووە بۆ بیارە. شیخ علائودین لە ۱۳۱۱دا لەگەڵ باوکی سەفەرکی سنە کردوووە و ماوہیەکی لەوێ ماووەتەووە. پاش گەرانەووەی بە ماوہیەکی کەم، بە فەرمانی باوکی، مالی لە بیارەووە گواستوووەتەووە بۆ (سەفی ئاوا) لە ناوچەیی جوانرۆ کە مولکی خانەقayı بیارە

بووه و لهوئى نىشتهجى بووه و دهستی کردووه به ئىرشاد. چوار پينج سال لهم ديبه ماوهتهوه و شېخ عثمانى كورپى له ۱۳۱۴ و شېخ خالیدی كورپى له ۱۳۱۵ دا لهم ديبه لهدايك بوون له نووريجان خانم. پاشان هر به فرمانى باوكى مالى هاتووتهوه بياره و لهويوه چووه بۆ (تازاوا) و (سوفى بله) له ناچهى (سالال) لهوئى نىشتهجى بووه. دوو سالیس لهوئى بووه و ديسانهوه هاتووتهوه. پاشان گواستوويهتهوه بۆ (دهرهشى سهررو) له نيوان بياره و هلهبجهدا و ساليك و چهند مانگيش لهوئى بووه و له ۱۳۲۰ دا لهوييشهوه گواستوويهتهوه بۆ (سهولاوا) له هورامانى ئهويدو. پاش سالى بهگزادهى مستهفاسانى كه له (رهزاو) بوون هاتوون بۆلاى و ديبى (دوورووه) يان داوهتى بۆ خوئى. ئهويش ئهگويژيتهوه بۆ ئهوهئى و لهوئى خانهقا و حوجرهى ميوان و خانوو بۆ مال و منالانى خوئى دروست ئهكا و ئههسيتهوه. لهو ماويهدا كه له سهولاوا بووه مهلا شهمسودينى كورپى مهلا حاميدى كاتب بۆ كاروبارى نامه نووسى و خهتم و تههليله و تهريقهت دادانى موريد و مهنسوب و، مهلا يووسف ناوى خهلكى (گهبه) و (گوليجه) سوورداش كه موريدى شېخى باوكى بووه و شاعير و ئهديد بووه، به مهلايهتى لاي بوون، بهلام مهلا يووسف پاش ماويهك ئهروا و هر مهلا شهمسودين ئهمينيتهوه تا سالى ۱۳۲۶.

لهوسالهدا مهلا موحهمدى حاجى شېخ قادرى (رهشهئى) كه مهلايهكى باش بووه مهلاى ديبى (بالك) بووه له ميريوان هيناوه بۆ خانهقاي دووروو و كردويه به مهلا لاي خوئى و فهقى بۆ راگرتوه. به هوى هاتنى ئهم مهلا موحهمدهوه شېخيش مهلا عارفى كورپى مهلا عهبدولصهمد، كه ذاتيكى زور خهتخوش بووه، ئههينى بۆ ئيمامهت و خهتم و تههليله. بهو چشنه لهو كاتهوه دوورووه ئهبى به مهركهزيكى گهوهرى ئىرشاد و دهرزوتنهوه و ناوبانگى شېخ عهلاؤدين دهئهكهوئى.

لهم ماويهدا بوئى ههلهكهوئى چهند ديبهك ئهكرئى لهو دهورو پشتى دوورووهدا و بوخوئى لهويوه سهريهشتييان ئهكا. ئهو ديهاتانه ئهمانه: (سوورهتوو) و دهوروبهري، نيوهى ديبى (ژنين) و (ئاريان) و ديبى (سووركهول) و نيوهى ديبى (قهلا جوق) و دهوروبهري و ههئى ورده مولكى تريش كه له دوا سالهكانى ژيانيدا به پي سهند له نيوان كورهكانيدا دابهشى كردوون.

له ۱۳۳۸ دا كه پاش وهفاتي شېخ نهجمودينى برائى، شېخ نوورودينى كورپى شېخ نهجمودين و مهلا قادرى گهورهيش كوچى دوايى ئهكهن، خانهقاي بياره چۆل ئهبى و

سەرپەرشتیکەری نامینی. شیخ عەلائودین لەم سەڵەدا دیتەووە بۆ بیارە و لەوێ نیشتهجی ئەبی.

بیارە لە سەردەمی شیخ عەلائودیندا

بە هاتنەوێ شیخ بۆ بیارە، وەزعی خانەقا چاک بوو. مەلا حوسەینی کورپی مەلای گەورە (مەلاقادر) ئەکرێ بە مودەرپس بە مەرچی کە مەیدانی ئەو بەدا مامۆستا شیخ بابەرەسوولی بیدنی کە مەلایەکی باش بوو و موریدی شیخ نەجمودین بوو بیئ ئەویش هەر بیی بە مودەرپس و دەرز بە فەقیحان بلی. شیخ بابەرەسوول دئی بۆ بیارە و ئەبی بە مودەرپس، بەلام پاش چەند مانگی لە ترسی پەیدا بوونی هەرا و ئاژاوە بیارە بە جی دیلی. پاش ئەو لە ۱۳۳۹دا شیخ، مەلا ئەحمەدی رەش ئەکا بە مودەرپس و دئی دائەمەرزئی و هەندئ فەقییشی لە دەور کۆ ئەبیتەووە کە من خۆم یەکیکیان بووم و شەرح عەقایدی مەلا سەعدی تەفتازانیم لە باسی سیفەتی تەکوینەووە تا دوایی لا خویند و دەستم کرد بە موختەصەری موختەووەل و لەویش تا ئەحوالی موسنەدوئیلەیهیم خویند. بەلام بۆ پایز مەلا ئەحمەدیش هەر لە ترسی ئاژاوە بیارەیی بە جی هیش و منیش لە گەلی رۆیشتم بۆ سولەیمانی. لەوێ لە یەك جوئی بووینەووە، ئەو بوو بە مەلای دئی (گەلە) لای عەباس ئاغای پزدر و منیش لە خانەقایی مەولانا لە سولەیمانی دامەزرام لە خزمەتی مامۆستا شیخ عومەری مەشهور بە (ابن القرەداغی)دا.

لەو سەڵەووە بیارە بی مەلای مودەرپس مایەووە تا سالی ۱۳۴۶. لەو سەڵەدا شیخ مەلا ظاهای بالیسانی بە فەرمانی شیخ هاتە بیارە و بوو بە مودەرپس، بەلام ئەویش لە بەهاری سالی داها توودا گەراپەووە بۆ خوشناوەتی. پاش رۆیشتنی ئەو، هەر لە سالی ۱۳۴۷دا من بە فەرمانی شیخ بووم بە مودەرپسی بیارە و خوا موووەفەقی کردم بتوانم ماووی ۲۴ سا لەوێ بمینمەووە تەدریس بکەم.

لەوماووەیدا من لە بیارە مودەرپس بووم، شیخ زۆر بە گەرمی خزمەتی خویند و فەقییانی ئەکرد و هەمیشە بیارە ۲۰ - ۵۰ و بەلکو زیاتر فەقیی لە هەموولایەکی کوردستانەووە، بەلکو جار جار فەقیی عەرەب و تورك و ئالشیشتی تیا بوو. من خۆم دەرزم بە (موسستەعید)ەکان ئەوت کە ئەوانە بوون زۆریان نەما بوو، ئیجازە وەرگیرن و بین بە مەلا، ئەوانیش دەرزیان بە فەقی مام ناوهندیەکان و ئەوانیش دەرزیان بە

فەقى سەرەتايىبەكان ئەوت كە پېيان ئەلېن (سوختە). بيارەى ئەو سەردەمە بەش بە
حالى ئەم كوردستانى عىراقە نىمچە دانشگاىەك بوو. لە بەيانىيەو تايەك دوو
سەعات پاش نوپۆى مەغرىب، دەنگى دەرز و دەورى فەقى لە خانەقا و حوجرەكان و
سەربانەكان نەئەبرا، لەو پاشيش تا درەنگى بە بى دەنگى موتالاي كتيپ ئەكرا.
خانەقاي بيارە چەند ەزار بەرگ كتيپى وەقفى چاپ و دەسنووسى بو فەقىيان تيدا
بوو.

لەو ماوئەدا پتر لە ۵۰ فەقى زىرەك و خوئندەوار ئىجازەى مەلايەتبيان لاي من
وەرگرتوو و گەراونەتەو بو ناوچەى خوئان و بوون بە مەلا و خزمەتى عيلم و
ئاينيان كردوو.

لە سەردەمى شىخ ئەلا ئودىندا بيارە زۆرتى وەخت پىر بوو لە مەلاى گەرە گەرە لە
مورىد و مەنسوب كە لە زۆر شوئەو ئەهاتن. زۆر جار مەلايانى ناوچەى دەوروبەر
وەك خوالىخو شىبووان ماموستا مەلا قادرى سوڤى و شىخ عەبدولكەرەمى
ئەحمەد پىرندە، مەلا عەزىزى پىرس، شىخ رەسوول و شىخ عومەرى ئەلەبجە، ماموستا
شىخ بابەرەسوولى عەبابەلى (بىدىنى)، مەلا عابىدى بىاوئەلە، مەلا عەولاي دەره شيش
و مەلايانى تر ئەهاتن بو بيارە و ماوئەك لەوئ ئەمانەو و پاشان ئەگەرەنەو. ەروا
مەلايانى ناوچەى سەقز، بانە، سەنە، ەورامان، مەريوان، سولەيمانى، موكرىيان،
خوشناوئەتى، رەواندن، پژدەر ەموو سالى دەستە ئەهاتن بو بيارە.

لە بەشى زۆرى سەردەمى شىخ ئەلا ئودىندا لە بيارە ماموستا مەلا بەها ئىمامى
خانەقا و سەر حەلقەى خەتم و تەهللە، سەيد مەظھەر كاتىبى شىخ، مىرزا ئەحمەد
بەردەستى شىخ، مەلا صديق بانگەر و سەلاكەرى بوون. من خوئشم، كە مودەپىس
بووم، خوئبەى نوپۆى جومعەشم ئەخوئندەو.

سەفەرەكانى شىخ ئەلا ئودىن

ئەم زاتە لە سەردەمى ژيانى باوكيا گەلى سەفەرى بو بانە و سەقز و مەريوان و سەنە و
جوانرۆ و شوئانانى تى دەوروبەر كردوو. پاش كوچى دوايى باوكيشى لە ۱۳۴۰دا
سەفەرىكى مەريوانى بوو بو ئاشتكردەنەوئ سەيدەكانى چۆر لەگەل بەگزادەى فەتالى
بەگى كە لەسەر ئالوگۆرى دوو پارچە مولك ناكۆكيان بوو. لە ۱۳۴۱يشدا سەفەرى
بەغدا و دەيرو زوورو حەلەبى بوو و چوو تەگەلى شوئنى تىرش لە رىگادا. لەو

سەفەرەیدا خاتوو رابیعەیی کچی شیخ ئەحمەدی خەلیفەیی لە دەیروزوور مارە کردوو. لە ۱۳۴۴دا سەفەریکی کردوو بۆ سولهیمانی و لە ۱۳۴۸دا سەفەریکی تری کردوو بۆ بەغدا. ئەم سەفەرەیی شەش مانگی خایاندوو. لەم سەفەرەیدا شیخ عەبدولکەریمی ئەحمەد بڕێندەیی لەگەڵ بوو.

لە ۱۳۵۰دا سەفەریکی تری بەغدا کردوو. لەم سەفەرەیدا شیخ بابەرەسوولی عەبابەیلی و شیخ موحەمەدی قزڵجی و شیخ عوثمانی کورپی و سەید مەظھەری کاتبی و سەید نیظامودین و میرزا ئەحمەد و منی لەگەڵ بووین. ئەم سەفەرە لە فەسلێ پایز و لە ۱۸ی شەعباندا دەست پێ کرد. من و شیخ بابەرەسوول پاش رەمەزان گەڕاینەو، بەلام شیخ پاش دوو مانگی تر هاتەو.

لە ۱۳۵۶یشدا سەفەریکی تری کردوو بۆ بەغدا. هەرۆا لە ۱۳۵۸دا سەفەریکی تری بەغدا کرد. لە گەڕانەویدا هەوایی کۆچی دوایی شیخ حوسامودینی پێ گەیشت و چوو بۆ پرسی.

پاش ئەم سەفەرەیی تا کۆچی دوایی کرد، لە وردە سەفەری هەلەبجە و شارەزوور بەولاو سەفەری نەکرد.

ژن و منالی شیخ عەلا ئودین

ئەم ناتە گەلی ژنی هیناوه. من لێردا تەنیا باسی ئەوانەیان ئەکەم کە منالیان لێ کەوتوو تەو.

یەکەمین ژنی بێوژنی مەلا حەکیم ناویکی ژاوەرۆیی بوو کە لە بیارە بوو و لەوێ مردوو و شیخ ژنەکەیی مارە کردوو بۆ خۆی. لەم ژنە کچیکی بوو شوی کردوو بە شیخ موحەمەد سەعیدی کورپی شیخ موحەمەدی کورپی مەولەوی.

دوووەمین ژنی نووریجان خانی کچی میرزا عەبدوللا خانی سەولوا بوو کە شیخ عوسمان و شیخ خالد و پینج کچی لێ بوو.

سێیەمین ژنی زوبەیدە خانی کچی مصطەفا خانی باوەجانی بوو کە عیزودین و زاھید و موختار و نووری و سی کچی لێ بوو. چوارەمین ژنی کچی مەلای ژریژە بوو کە کورپیکی لێ بوو ناوی موحەمەد. ژنی پینجەمی خاتوو رابیعەیی کچی شیخ ئەحمەدی دەیروزوور بوو کە ئەمین و ثابت و مەظھەر و کچیکی لێ بوو.

كۆچى دوايى شېخ علائودىن

ئەم ئاتە لە رۆژى يەكشەمبە لە مانگى رەجەبى سالى ۱۳۷۳ى كۆچىدا كۆچى دوايى كىرد و لە بەردەمى قەبرى باوكىەو لە بيارە بە خاك سپىرا(۱) و پاش ئەو شېخ عوئمانى كورپى لە جىيى دانىشت(۲).

وہسيہتى شېخ علائودىن

خوالىخوش بوو شېخ علائودىن بە شاہىتى من و ماموستا مەلا بەھاي ئىمامى خانەقا و سەيد مەظھەرى كاتىبى و سەيد نىظامودىنى باوہرپىكراوى و شېخ عوئمانى شېخ مارقى نىرگسەجار و عومەر مستەفاى عەرەبى دواوانى شارەزور لە بىستى مانگى رەجەبى سالى ۱۳۶۳ى كۆچىدا ئەم وەسيہتى كىردوہ:

(۱) گەلى لە خوئندەوارانى سەردەم بە شىعر لاواندوويانەتەوہ و مەرئىيەيان بۆ نووسيوہ. منىش مەرئىيەيەكم بۆ نووسيوہ، بەم دوو بەيتە دوايى ھاتوہ:

روز يکشنبه رجب ماه به نوروز درى
بلبل داغ زده کرد فغانى اثرى
گفتمش: چيست همين ناله؟ بگفتا: اى واى
«گم شد از باغ محبت گل باغ عمرى»

كە بە حىسابى حوروفى ئەبجەد نيوہ بەيتى دوايى ئەكاتە ۱۳۷۳ و ئەوہش سالى كۆچى دوايى شېخە خوا لىي خوش بى.

(۲) شېخ عوئمان لە پاش كۆچى دوايى باوكى بە پىي بىروراي ئەو مورىد و مەنسوپانەى ھاتبوون بۆ پرسە لە جىيى باوكى دانرا بوو بە پۇستىنشىن و پاش چەند مانگىكىش ئەنجوومەنى عىلمى لە ئەوقافى سلېمانى ئىمتىحانى كىرد و فەرمانى شاھانەى بۆ پۇستىنشىنى بۆ دەرچوو. شېخ عوئمان لە سالى ۱۹۵۸وہ بيارەى بە جى ھىشت و مالى گواستەوہ بۆ ھورامانى ئەوديوو لە (دووروو) دانىشت و خانەقاكەى ئەويى ئاوەدان كىردوہ و بارەگايەكى گەورەى لەوى بۆ خۆى پىكەوہ نا و تا ئەم سالانى دوايىيە لەوى مايوہ. لە سالى ۱۹۷۹دا دىسانەوہ گەراپەوہ بۆ عىراق و ماوہيەك لە بيارە دانىشت و پاشان مالى ھاتە بەغدا.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين، والصلوة والسلام على سيدنا محمد وآله وصحبه أجمعين.

اما بعد، به شهاده تي خوداي تهعالا و مهلائيكيه موقه پهبين و پيغه مبه راني خودا
ئهم وهسيه ته ئه كه م: وهسيه ت ئه كه م كه سي يه كي عومومي مالى مهملووكي خوم بو
عومومي موسلمانان بي له ساكناني خانه قاي بياره و نهوانه ي به عزمي زياره ت
دين بو بياره يا به ميواني واريد نه بن كه به هموو شيويه يه كي عاده تي ئيستيفاده له
مالي من بكن، خواه به دانيشتن و نوستن و هاتوچو به خانووه كانما يا به خواردن
و خواردنه وه ي ئه وه ي عائيدى منه، خواه نان و ناو و چيشت و چايي و ميوه و غه يري
ئه مانه، وه به به كارهي ناني قاپ و قاچاخ و ليفه و سه رين و فهرش و كه لويه لي مال به
قه در پيوستيان.

ئهم وهسيه ته م شامله بو هه ر مولكيكي شرعيم هه بي چ له بياره يا له باقبي
ديهاتي عيراق يا له ديهاتي مولكي ئيران و له باقي شوينه كان، خواه نه وه ي ئيستيه
هه مه يا نه وه ي له مه ولا په يدا نه بي. بو ته وضيح: مه قصه دم له م وهسيه ته بردني عه يني
ماله كه م نييه بو خويان، به لكو ئيستفاده يه به خواردن و خواردنه وه و غه يري ئه مانه له
جووه ي ئيستفاده فمن بدلها بعد ما سمعها فعليه الوزر. صلى الله على سيدنا محمد
وآله و صحبه وسلم تسليمًا. و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين.

الموصى

خادم الطريقة النقشبندية والقادرية

علاء الدين العمري العثماني

٢٠ رجب ١٣٦٣

پاشبه‌ند

ئیجازہ نامہ کی خہلافت
لہ لایہن شیخ عوسمان سیراجودینہ وہ
بوّیہ کی لہ خہلیفہ کانی

ئہمہ ئیجازہ نامہ کی خہلافتہ شیخ عوسمان سیراجودین بوّیہ کی لہ خہلیفہ کانی نووسیوہ. ئہم خہلیفہ، وک لہ ئیجازہ نامہ کہ دا ناوی ہاتوہ، ناوی مہلا ئہحمہدہ، ئیمہ لہ خہلیفہ کانی شیخ عوسمان سیراجودیندا دوو مہلا ئہحمہد ناو ئہناسین: حاجی مہلا ئہحمہدی نوّتشہیی و مہلا ئہحمہدی شاوری. شیخ لہ ئیجازہ نامہ کہ دا تہعریفیکی زوری مہلا ئہحمہدہ ئیجازہ دراوہ کی کردوہ. ئیمہ پیش شارهزای میژووی ژبانی مہلا ئہحمہدی شاوری نین، بہلام عیلم و فہزلی حاجی مہلا ئہحمہدی نوّتشہیی لہ ناوچہی بابان و ہورامان و ئہردہ لاندان زور بہناویبانگہ، بوّیہ وای بوّیہ ئیجازہ نامہ کہ ئیجازہ نامہ کی خہلافتہ تی ئہو بی. بہداخہ وہ ئہم ئیجازہ نامہ یمان پاشوخت دہسگیر بوو، بوّیہ نہکہوتہ ناو باسی شیخ عوسمان سیراجودینہ وہ و وا لیرہدا بلاوی ئہکہینہ وہ:

بسمہ سبحانہ و تعالیٰ

أحمدُ الله على ما أنعم، وأصلي وأسلم على النبي الأكرم.

وبعد، حقیر خادم طریقہ مبارکہ عثمان خالدی مجددی نقشبندی، عفی اللہ عنہ وعن أسلافه و اخلافه، گزارش می نماید کہ چون جمیع طریق موصولہ الی اللہ سبحانہ سیما طریقہ علیہ نقشبندیہ مؤسس بر اساس سنن سنہیہ حضرت مصطفویہ است صلی اللہ علی مصدرہا وسلم، لاجرم ہر کہ را مراعات آداب شرعیہ بیشتر است، قدمش در سلوک طریق مسلوک پیشتر است، و از جملہ سعادتمندانی کہ باین دولت ممتازند و در بین أقران مختار و سرافراز، برادر أعز امجد ملا احمد است کہ بعد از آنکہ مدتی از عمر شریف را در اکتساب علوم شرعیہ صرف نمود و حق سبحانہ درگہ فتوح علوم الہیہ را بروی وی گشود، حسن نیت و نہاد پاکی طنیت و اعتقادش از قوہ بظہور آمدہ بقصد سلوک طریقہ نقشبندیہ قدس اللہ اسرار سادتها نزد حقیر آمد و بیعت طریقہ مبارکہ و انکار و اوراد مقررہ این خانوادہ علیا را گرفت، والحق شرایط و آداب سلوک

را کما ینبغی مراعات نمود، و بر انکار و مراقبات موظفه مواظبت کرد، و با حسن آداب و اعتقاد مدتی در صحبت فقرا بسر برد، تا الحمد لله بمصداق (الحکمة ضالة المؤمن) مورد واردات و تجلیات گشت، و دریچه فیض و فتوح بر قلب و روح و سایر لطایفش مفتوح شد، از کمال طریقه بتکمیل آن روی نهاد. لذا حقیر که بترجمانی سادات علیة الدرجات معروف است، و بخادمی فقرای طریقه انیقه موصوف، او را بارشاد طریقه علیه نقشبندیه مأذون و مجاز، و دربین همگان بخلعت خلافت مشرف و سرافراز نمود. دست او در قبول بیعت و تلقین انکار و مراقبات دست حقیر است، و نفسش در تربیت معهوده و نظرش در توجهات معموله نفس و نظر فقیر است. طالبان سلوک طریقه نسبت با وی معتقد و مخلص باشند، و تخم ارادات و اعتقاد را در مزرع استعداد خویش پاشند. و برادر مشارالیه نیز باطالبان حسن تربیت و از جاده شرعیه اجتناب را از خود و مریدان خود قبول ننماید، و از بدعت مهما ممکن اگر چه بدعت حسنه هم باشد متجنب باشند.

جعله الله وإيانا من المتمسكين بالسنة، المتجنبين عن البدعة. وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم وبارك وكرم. والسلام على من اتبع الهدى^(۱).

عثمان الخالد المجدي النقشبدي

چهند پارچه شیعیکی تری

حاجی شیخ عابدوره حمان نه بولوهفا

کاتی که له چاپکردنی نه م کتیبه دا گیشتبوینه شیعهکانی شیخ عابدوره حمان نه بولوهفا، له ریگای دوستی دلسوزم شیخ نه مینی نه قشبه ندییه وه کومه لیک شیعی نه بولوهفام دهسگیر بوو که به خهتی نه دیبی خوشنوس، دوستی به ریژم سهد طاهیری هاشمی دهوله تاوایی نووسرابووه وه. نهوکاته - وه که له شوینی خویشیدا ئیشاره تم بو کردوه - له بهر نه وه که پرؤقه کان کرابوون به فورمه و ناماده کرابوون بو چاپ، هر نه وه ندهم پی کرا به اوردیک له نیوان نه و چهند پارچه شیعرانه دا بکه که لای خویشم و له نوسخه که ی شیخ نه مینیشدا هه بوون و هه له و ناته و او بییهکانی نوسخه که ی خوم له رووی نوسخه که ی نه و راست بکه مه وه. به لام نوسخه که ی شیخ

(۱) له رووی فوتوی دست خهتی مه لا حامید نووسراوه ته وه.

ئەمىن چەند پارچە شىعەرىشى تىبابو كە لای من نەبوون. جا بۇ ئەو كە ئەو پارچە شىعەرە زیادانەش بكنەو بەرچاوى خوئندەواران و ئەو بەرھەمانەى ئەبولوفا لە مەترسىى لەناوچوون بپارئزم، وا لە دوايىى ئەم بەشى دووھەى كتئبەكەمەوہ بلاويان ئەكەمەوہ.

أ

١

نسبت خود را به یار خویش میدانیم ما
همچو گیسویش ز سرتا پا پریشانیم ما
یا چو آن خال سیه بر عارضش در بین زلف
برزخی جامع میان کفر و ایمانیم ما
ابروست آن برزخ زیبات، یا قوس قضا،
یا دم شمشیر تقدیر است؟ حیرانیم ما!
نیست ما را الفتی با سیر صحرای ختن
بهر این شهری غزالان سینه بریانیم ما
حیرتی دارم که این فواره‌های دیدگان
از چه میجوشد؟ مگر تنور طوفانیم ما!
روز اول آتش عشقش به جان ما فتاد
تا ابد زان آتش جانسوز سوزانیم ما
شورش و غوغای طفلان پیش و پس خوش عالمی است
چون (وفا) از دولت عشق تو سلطانیم ما

٢

ای ز حسن جلوهات آینه‌ها را صد جلا
چهرهات زاب لطافت میزند موج صفا

شعلهء حسنٲ به گلها آتش خجلت زند
 سرمهء حیرت کشد خالت به چشم مدعا
 تا نهال سرو سیم اندام او بالا کشد
 در دل ما بی نوایان میکشد بالا بلا
 لعل جان بخشش گراز جوش تبسم دم زند
 خندهها ریزد به فرق چشمهء آب بقا
 بی تو چندان دیدهء امیدواری جوش زد
 پای نومیدی به خون اشك ما بندد حنا
 درد هجرش را کجا تدبیر درمانی کنیم
 بعد ازین دست امید ما و دامن دعا
 جای شبنم مردمک از دیدهها پالد (وفا)
 زاب و تاب چهرهء چون آفتاب (بوالبها)

۳

الحمد لمبدع البدایع
 والشکر لخالق البرایا
 در روز دوم صباح جمعه
 ساعت ز دو بود نه به بالا
 از ماه رجب که مشعل مهر
 (من مطلعہ إذا تجلی)
 شیپور سرور و کوس بهجت
 در زد به جهان خروش و غوغا
 ناگاه به گوش من سروشی
 (من حضرۃ قدسه تعالی)

در داد یکی نوید وگفتا
ای خاص به فیض و فضل مولا
چوبک زن بام تو سکندر
در کوی تو هندویست دارا
ای مهبط واردات غیبی
درویش خرابه گرد و شیدا
باز از سر نو نوازش حق
بر کام تو گشت جلوه فرما
دادت پسری که مهر چهری است
رخشده چو لؤلؤئیست لالا
شد بخت به یمن او مباهی
هم توأم توست سعد کبری
در کسوت فضل صدر أبنا
در خلعت فقر فخر آبا
گردید به نام پیر احرار
مخصوص تفؤلا به أسما
در عالم غیب تاج دادند
اورا لقب از جناب مولا
یا رب به کمال فضل و رحمت
این اختر عزت و شرف را
با علم و عمل قرین دولت
توفیق رفیق و عقل بر جا
مقرون به صفا و طول مدت
مسعود و سعید و سعد فرما

تاریخ ظهیر این کرامت
جستم ز خرد، به ناز گفتا:
«لانرغب» ثم قلت «فارغب»
«الصباح به إذا تجلی»
گفتا که بگوی (بوالوفا) را:
«بشراك وحببنا وأهلا»^(۱)

ت

ع

تا به ما آن لب یاقوت تو خندان شده است
حالت سینهء صد چاک نمایان شده است
جمع گردید حریفان به تماشا کامشب
کوی ما از شرر آه چراغان شده است
تا دلم بستهء آن گیسوی مشک افشان شد
چمن سینه لگدکوب غزالان شده است
ز آتش سنگ^(۲) شده گلخن ما گلشن ناز
شکر طفلان که شب هجر چراغان شده است
تیره ایام چنانست (وفا) در غم عشق
همچو زلف تو سراپاش پریشان شده است

(۱) دیاره نه بولوهفا هم پارچه شیعه‌ی به بونه‌ی له دایکبونی شیخ تاجودینی کوریه‌وه
وتووه. وشه‌کانی ناو هرکام له که وانولکه‌کانی دوو بهیتی دوابی به حوروفی نه‌بجه‌د
نه‌که‌نه ۱۲۸۳ که سالی له دایکبونی شیخ تاجودینه.
(۲) اشک - (ن).

تا گل روی ترا دیدم به بازار آمده است
هرکه در عالم به چشم نقش دیوار آمده است
تا سحر از بیم چشم فتنه خوی رهزنت
در دو چشمم کاروان خواب بیدار آمده است
هیچ نقاشی چنین صورت نبسته بر خیال
فکر مانی هم در این سودا چو پرگار آمده است
کاش دیگر در چمن میدیدم آن گل پیرهن
تا شدی حل عقدهء مشکل که در کار آمده است
حوری است آن یا فرشته یا بشر یا خود پری
کی چنین در عالم اظهار دیار آمده است
در لطافت شیوهء حور و ملک دارد ولی
طبع و خویش در دل آشوبی پری وار آمده است
نال و فریاد و افغان (وفا) بی درد نیست
فتنه‌ئی بهربلای جان پدیدار آمده است

تا به آن بالا بلا دل (۳) آشنا گردیده است
رشتهء مهر و وفا را از جهان ببریده است
دل که تیغ ابروی خونریز آن جلاد دید
مرغ سان در خون خود شادی کنان رقصیده است
تن به رقص آمد ز شادی جان همی پرد ز شوق
گویا کان شاه خوبان نام ما پرسیده است

(۳) دل ما - ن.

چرخ دولابی یقین گردد به کامم بعد ازین
چون به نام من زبان دلستان گردیده است
پای پیک یار من افسرد و از رفتار مانند^(۴)
آنقدر عاشق به روی دیده‌اش مالیده است
رحم بر من آیدش باز آن نگار نازنین
گوی یا آه و فغان و ناله‌ام بشنیده است
با حریفان آشنا و با رفیقان سرخوش است
از من مسکین عجب چون بی سبب رنجیده است
شیوه مهر و وفا) معدوم شد با (بوالبها)
گر کسی دعوی کند از یار ما دزدیده است

ن

۷

مطرب نوای چنگ به آهنگ ساز کن
ساقی تو درگه میخانه باز کن
ساقی میار جام و، صرای به کار نیست
درده یکی سبو و مرا سرفراز کن
عید است و موسم طرب است و زمان عیش
بخرام سوی گلشن و آهنگ و ناز کن
می بر کف است و کف به دف و گوش بر غزل
از در درای و مجلس ما را بساز کن
گل درکنار و سبزه و صحرا و لاله‌زار
باز آی و ناز عشق بر اهل نیاز کن

(۴) فرسود از رفتار من - ن.

ساقی و شاهد و می و مهتاب و بذله گوی
یارب شبی چنین توبه لطفش دراز کن
بزم است و چنگ و جام می است و نوای نی
مطرب تو ساز زمزمه های حجاز کن
رنگ حنا ثبات ندارد عزیز من
انگشته ها به خون دل ما طراز کن
قربانی توام من و آن شکر لب
نه در دهانم و سرم از حلق باز کن
رسم است روز عید که عیدانه میدهند
يك بوسه با (وفا)ی جفاکش نیاز کن

۸

کند افکنده بر رخ زلف را، لیل و نهار است این
فروزان کرده در شب آفتابی را، عذار است این
به تیر غمزه ام چشم سیه مستش زد و گفتا
ز ما از گلشن ناز و نزاکت یادگار است این
بخوابم روی زیبا نیز ننماید گهی، آری
که مزد گریه های دیده شب زنده دار است این
به هنگام وداعت ناله در هر استخوان من
چو بهلول دل از کف داده گویی نی سوار است این
مرنج از دل به چین زلف بی هنگام اگر ناله
که بس بیمار و بی تاب و پریشان روزگار است این
حریف بزم وصلش با وجود غیر نتوان شد
مزاج نازک ما بیدلان را زهرمار است این

نمی آید ز فرط حیرتم مژگان بهم آری
به قانون نامهء مجنون دلیل انتظار است این
فریب عشوهای چشم فتانش مخور ای دل
که جاودکار عیار و محیل و پرقمار است این
چو بینم خندهء گل را همه خون گریم از حسرت
نشانی از تبسمهای لعل آبدار است این
به عیاری برد دل، باز چون میجویمش، گوید:
کجا؟ چون؟ کی؟ چرا؟ برگو؟ دروغ آشکار است این
فروغ از دل فراگیرد چراغ خاندان عشق
که هم نوراست و هم ناراست و هم عین شراراست این
گل افشان شست تازش چون کند بر بیدلان گوید
به طرز خودنمائیها که به به لاله زار است این
حدیث کشمکشها بر مخوان تیر و کمانش را
فرایادم دهی دل را کمال اضطرار است این
ز بیداد محبت بس که چشمم چشمه خیز آید
ز جیب هر بن مژگان یکی صد چشمه سار است این
خدا زافت نگه دارد خرابات محبت را
(وفا) دارالامان نوگرفتاران زاراست این

چوارینه

۱

اگر دل زیاد تو غافل نشیند
خدنگ بلا بر دل نشیند
اگر دل خلاصی ز زلف تو خواهد
به زنجیر و قید و سلاسل نشیند

۲

تا سوی درت روی به راه آمده‌ایم
با اشک نیاز عذرخواه آمده‌ایم
از بهر شفاعتت به رسم هدیه
بایار گناه کوه گاه آمده‌ایم

تاك

۱

چشم و رخ نیکوی او، پیچ و خم گیسوی او
مانند مل، مانند گل، مانند سنبل بر قفا

۲

اشکم روان، آهم دوان، سوی بیاره ره‌زنان
فریادگو، افغان کنان (یا لیتنی کنت تراب)

۳

من دیوانه چوزلف تو رها می‌کردم
هیچ لایق‌ترم از حلقهء زنجیر نبود

۴

طالبان راه حق را شرط باشد، والیا
پاس شرع مصطفی و حب عثمان داشتن^(۵)

(۵) دیاره‌ته بولوفا لهم به‌یتهدا قسه‌ی له‌گه‌ل غولامشاخانی مه‌شهور به‌ئمانولا خانی والی
ئه‌کا که بووبوو به‌شیعہ.

دوو نامه‌ی تری شیخ عومەر ضیائوودین

ئەمەش دوو نامه‌ی تری شیخ عومەر ضیائوودینە، پاش لیبوونەوہ لە چاپکردنی
نامه‌کانی تری دەسگیرمان بوو. وا لیژەدا بلأویان ئەکەینەوہ:

نامه‌ی یەکەم

بۆ مۆظەفەرودین شای قاجاری نووسیوہ

بسم الله خير الأسماء

نیر أشرف أكرم اعظم طالع همايون مطالع سلطنت منافع، اعليحضرت سليمان
حشمت قدر قدرت، ذات حماد صفات، شاهنشاه تخت شهريارى دامت شوكته كه از مطلع
أرفع أنفع ألطاف مواهب ايزد اقدس أجل مالك الملك ملك الملوك أحد صمد باري جل
جلاله بر أفق أعلى ظفر نصرت قدرت مسند آرای أرايك سلطنت، و زينت افزای تخت و
بخت و شهريارى، و سعادت بخش ملك و ملت و رونق ده لشكري و كشوري از مه تا
بماهى، الحمد لله چون نور ساطع گرديد، ذرات مستعدهء عالم ارادت را از جميع جهات
بتدارك مافات جامع، ولمعات پرتو كواكب مراحم شاهانه حبال حبل اغيار و بيگانه را
قاطع، و ظلمات دياجى دعا گويان را در آفاق جهان رافع، و جبال افكار مختال فخور
را با طالبان فجور له المنه قانع آمد. از جملهء ارادتمندان صديقت همراه حامل ادعيه
نامه را با كمال جان نثارى كه كمر يقين را با آيين ارباب تمكين بسته، از قعر بئر
دورى بفيضاى باصفى حضور مبارك آيات كشيده، و در بزم سعادت رزمش بدستور
مقبولان داخل دواير افتخار سرور گردانيد. (ان في ذلك لذكرى لمن كان له قلب أو ألقى
السمع وهو شهيد). درين بهار فرخنده نهار كه اشجار بساتين يقين اميدواران بقطرات
رحمت، و گلزار آمال خيريهء هواداران از انهار بحار مكرمت آثار شهريار در حيات تازه
با اظهار انواع شكوفه و ازهار تذرو تمنائش را گويا نوروز، و ديچور جفايش را روشن
روز، و شب استدعايش از يمن بدر منير دعای زنده دلان شب زنده دار ضيای باوفا رسيد
و كوكب در بروز آمد سر ارادت را به كمال صداقت در ميدان اخلاص به تمنای سعادت
اختصاص گوی چوگان الطاف و انصاف ملازمان خواص در بارگاه كيوان پناه
اعليحضرت خلافت اکتناه پادشاه جمجاه، دامت شوكته، داشت.

سعادت آن کسی دارد که شه باشد پناه او
چو شه باشد پناه او فلك شد تكيه گاه او

(معلوم) كز خير محض جز مكارم نايـد. ديگري هرچه از دور عرضه دارد جای هدر خواهد بود كه شاهان تخت و بخت و شوكت بر جميع مصالح ملك آگاهند كه از آثار أفعال ايزد فعال ستار مظهر تجليات (أناء الليل والنهار) و مصدر ظهور افكار و ملهم از فضل رب پروردگارند و اظهار دعاگویی درویشانه فقیرانه در نظر سعادت كیشان صداقت اندیش داخل فضولی و خارج دائره قبول اصحاب صفة عقول كه در گلشن نیستی به گلخن هستی دويدن مشكل و تنگنای قصور انانیت و وجود و وجود بر غرغه نشینان (جنات عدن) تا جميع حورش سراپا جفا و محن می نماید در زاویه زهدیه بهیئت فقریه بهر بکره و عشیه بأدعیه عبقریه مددكار ارکان دولت علیه بودن أولى، و أمور را همه تفویض بحضرت مولا نمودن احسن و پای از گلیم بیرون نیاوردن از همه زیبا است.

(حافظ) وظیفه تو دعا گفتن است و بس
در بند آن مباش که نشنید یا شنید

همینکه عبادالله در ضل ظلیل اعلیحضرت ظل الله اید الله ملکه استراحت نمایند، فقیر در جمع عباد شكور مبتهج و شاد و مسرور است. (وسلام علی عباده الذین اصطفى).
وصلی الله علی خیر الوری، والآخرة خیر وأبقى.

۶ صفر ۱۳۱۵

نامه‌ی دوهه‌م

له وهلامی به حیای مه‌عریفه‌تدا نووسیویه

(یا یحیی خذ الكتاب بقوة) واشرب ماء الحب ممزوجاً بحبوب الطاعة، مغلی بنار الصدق في قدر الإخلاص، تحصل لك العافية عند الاختصاص، ولكن الاستقامة علی أعتاب الأوامر شرط للذاكر، والإرادة مع أهلها في الباطن والظاهر تؤيدك في الأول والآخر.

و ان شئت أن تحیی سعیداً فمت به
شهیداً، وإلا فالغرام له أهل

نصحتك علماً بالهوى والذي أرى
مخالفتي فاختر لنفسك ما يخلو

ان أخذتة بالقوة تصل مقام أهل الفتوة. ودون اجتناء النحل ما جنت النحل^(۱).

عمر العثماني

(۱) ثمهش نامه‌کهی یه‌حیای مه‌عریفه‌ته که بو شیخ عومر ضیائودینی نووسیوه. نامه و وه‌لام هه‌ردوو له رووی فوٲوی خه‌تی خوٲی یه‌حیای مه‌عریفه‌ت خوٲی نووسراونه‌ته‌وه.

با وجود باوجودت ز من آواز نیاید که منم، ولی

من خاک کف پای سگ کویکسی ام

کو خاک کف پای سگ کوی تو باشد

بدیهی است که طایفه ما فدویان غریق میاه این سلسله جلیله و دودمان علیه نبیله ابدھا الله تعالی الی مدید الزمان و افتراق الفرقان، بوده و هستیم، و بارها مخمر خمیر اخلاص تخمیر فدوی این بوده که شرفیاب بزم مینورزم حضور سراسر نور شود، با اینکه کعبه فقرا بانی و زمزم اضطرار را اسماعیل ثانیم، سر قدم ساخته که ماه تیره بدن خود را بدان و تیره از محاق دوری و اختراق مهجوری باستقبال آن شمس سماء اجلال و آفتاب آسمان افصال رسانم، تا ماه رخشنده و بدر درخشنده گردم. در این اوقات بحمدالله تعالی آنچه در دلم بود از دم فراز آمد، و توقع است ان شاءالله از حسیض نکبات بأوج سماوات حصول مهمات برایم، لھاذا بعرض میرسانم.

قربان محرمان کعبه حضور و واقفان قبله مهر ظهورت گردم! مدتی است نیز توفیق تحصیل علوم این فدوی در عقده ذنب توقیف و تعطیل منسکف گردیده، و شاه طاقت و اشتیاق بر صفحه شطرنج سعی و اهتمام در میدان عدم طاقتی و اشتیاق مات و طاق مانده، و مرض با عرض ضعف قوه بی تابی، با مزاج بی ابتهاج قوه ضعف تابش و توان در بحران است. دیگر لقمان را حکمت آموختن عین حرمان، بهمدلول:

چورسی بکوی دلبر (أرنی) بگو و میگذر

شنوی ز دوست حرفی بود ارچه (لن ترانی)

محض افتخار بدستخط مبارک عالی در جواب خود فدوی حاضر نبوده. بعون الله همگی اوقات را من بعد در سلك عتبه بوسان منسلك کرده و خواهم کرد. مستدعی است علاوه استمداد همت باطنی، نسخه دواى این درد و دستور العمل این علت را در گوشه عریضه دستخط فرمایند که پیغمبر از کبر نیامده. والسلام.

الاقل: یحیی

ئىجازە نامەيەكى خەلافەت لەلايەن شىخ عومەر ضيائودىنەو

بۆيەكى له خەليفەكانى

ئەمەيش ئىجازە نامەيەكى خەلافەتە شىخ عومەر ضيائودىن بۆيەكى له خەليفەكانى نووسىووه كە ناوى شىخ مەلا موخەمەد ئەمىن. ئىمە له ناو خەليفەكانى شىخ عومەر ضيائودىندا سى ئەمىن ناو ئەناسىن: شىخ ئەمىنى بىژووبى و مەلا موخەمەد ئەمىنى شەرىف ئاوابى و شىخ موخەمەد ئەمىنى بارام ئاوا. له بەرئەووه كە ناوى خەليفەكە، وەك له ئىجازە نامەكەدا هاتوووه، لەو سى خەليفەيدا له ناوى شىخ ئەمىنى بىژوووه نزيكتەرە لەو دووانەكە و لەبەر ئەووەيش كە شىخ ئەمىن وەك خواناسىكى ديار بووه، مەلايەكى گەورەيش بووه، لامان وايە ئىجازە نامەكە هبى ئەوه. الحمد لله الذي أحيا قلوب العارفين بنور الصدق واليقين، والصلوة والسلام على سيد المرسلين وإمام المتقين محمد وآله وصحبه أجمعين. أما بعد، فإن الطريقة هي الأخذ بالشرعية والتخلق بها الحقيقية، فمن لا شريعة له لا طريقة له في الحقيقة، وأولها تعلم الأحكام بعد تحصيل الإيمان، ثم الجهد بالإسلام، ثم الوصول إلى أعلى مدارج الإحسان وهو أن تعبد الله كأنك تراه فإن لم تكن تراه فإنه يراك. وفي المضمون إشارة إلى كمال المشاهدة والفناء. فكلما يكون الفناء أدوم كان البقاء أتم، ولا يلقيا إلا ذو حظ عظيم. ونحن خدام صفة أهل الصفوة لسنا قائلين بالرؤية في الدار ونختار في تحقيق المشاهدة ما اختاره الأخيار، ان الصوفي هو الذي تحقق فيه صدق وصبر وصفاء، ود وورد ووفاء، وفرد و فناء. من لم يكن بهذه الأوصاف وادعى انه صوفي، فاعلم انه ممكور، وغير معذور في الأذعاء، فلا يليق بالصحة لدى أصحاب كهف الصحة، ولا بالالفة لأهل الصفوة، لأنه يوجب الكلفة على أرباب الفناء. ولا يخفى أن شجرة الطريقة على حسب الشريعة في الحقيقة أصلها ثابت وفرعها في السماء، ومنبتها أرض الزهد، وسقيها من عين الورد، وأغصانها الشرع، وأوراقها التقوى، وأثمارها الوصول إلى درجة القبول في الحقيقة، وهي ما كان عليها النبي والأصحاب كما شهد به السنة والكتاب. وقال من هو أهل الحال ما حاصله: الأعمال بذوي عدل، فكل باطن يخالف الظاهر فهو باطل، فماذا بعد الحق إلا الضلال؟ وموجب بسط الكلام أن الأخ العزيز مع السعادة قرين، جناب الشيخ ملا محمد أمين، على حسن ظنه وكمال يقينه أخذ الطريقة العلية النقشبندية على يد

الفقير الحقير الكسير الذي ليس له يد في القليل والكثير، عمر العثماني الشهير بغلام محمد، كان الله له وستره بعفوه في الدنيا والآخرة، وسلك طريق آدابها في التعلم والتعليم، واستنار بأنوار أنكارها على حد استعداده القديم، ووصل إلى مقام الغيبة الناشئة منها الفناء، وصار لا يقا بتعلم ما تعلم، وسابقاً إلى ما به الإنسان يكرم. فقد أجزناه في تعليم الطالبين، وأمرناه على ما ظهر لنا من الإشارة المعنوية بأخذ المريدين. فاللايق بالمخلصين أن يتأدبوا معه كي ينتفعوا به كل وقت وحين، فمن لأدب له لاصدق له. والمرجو من الشيخ المذكور إدخال السرور في صدور الأحباب بالرفق والحلم والمحبة وتقليل التكاليف على الناس، والإنس بالشرعية ظاهراً وباطناً، والأمر بالمعروف والنهي عن المنكر على تلك الحالة موصوف، وان لا يرى لنفسه مكانة عند الخلق، وأن يصاحب الخلق بالحق للحق ولا يبعد عنهم أكثر مما هو لازم. ربنا تقبل منا انك أنت الحكيم الودود. وصلى الله على سيدنا محمد وآله وسلم.

تمناى قبولش دارم و دانم كة نا اهللم. مدد يا روح شاة نقشبند و غوث گیلانی.
والسلام^(١).

عمر العثماني النقشبندی

(١) له رووی فوؤتوی ئه سلی نامه که وه نووسراوه ته وه.

یادی مهلا حامیدی کاتب

کوری مهلا عهلیی بیسارانیه، له دهووبه‌ری ۱۲۲۵ی هیجره‌تدا له دایک بووه. پاش ته‌واوکردنی خویندن به پیی داوونه‌ریتی ئه‌و سه‌رده‌مه هاتووته لای شیخ عوسمان سیراجودین بۆ وه‌رگرتنی ته‌ریقه‌ت له‌سه‌ر ده‌ستیا.

به‌پیی نووسینی خوئی له ۱۲۵۰دا به پینموونی شیخ موحه‌مه‌د صادقی خه‌لکی (مازی بن) له ناوچه‌ی ژاوهرۆ له هه‌ورامانی ئیران هاتووته لای شیخ عوسمان و ته‌ریقه‌تی لا وه‌رگرتوو و لای ماوه‌ته‌وه و کاری (کاتبی) شیخیشی له ئه‌ستۆ گرتوو و له‌وه‌وه به (کاتب) ناویانگی ده‌ر کردوو. که شیخ سیراجودین به فرمانی ئه‌حمه‌د پاشای بابان له بیاره‌وه ئه‌گویتیه‌وه بۆ سوله‌یمانی و له خانه‌قای مه‌ولانا دئه‌مه‌رزئی، مه‌لا حامیدیش له‌گه‌ل خوئی ئه‌با. له‌وکاته‌وه هه‌رچه‌نده شیخ به سه‌فه‌ر چووبی بۆ شوینی مه‌لا حامیدی له جیی خوئی داناوه و ئه‌و کاروباری مرید و مه‌نسووبه‌کانی به ریوه بردوو.

شیخ سیراجودین مه‌لا حامیدی زۆر خو‌ش ویستوو و برا‌زیه‌کی مه‌ولانا خالیدی بۆ هیناوه که ژن خوشکی خوئی بووه. مه‌لا حامید لهم ژنه دوو کوپ و چه‌ند کچی بووه.

مه‌لا حامید تا کوچی دواپی شیخ سیراجودین هه‌ر لای بووه و پاش ئه‌ویش لای شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین و ئه‌وسا لای شیخ عومه‌ر ضیا‌ئودین بووه و له ده‌ووبه‌ری ۱۳۱۰دا له بیاره کوچی دواپی کردوو و له گو‌رستانی (مله‌گای چنار) به خاک سپیراوه. مه‌لا حامید هه‌رچه‌ند صیفه‌تی ده‌رس وتنه‌وه‌ی نه‌بووه، گه‌لی جار چ له ته‌ویله و چ له بیاره ده‌رسی به فه‌قی و تووه‌ته‌وه و زۆر که‌س لای خویندووینا. هه‌رچه‌ندیش کاتبی شیخه‌کان بووه، گه‌لی شتیشی بۆ خوئی نووسیه‌ته‌وه وه‌ک چوار رویه‌ی (تحفة ابن حجر) به حاشیه‌کانی مه‌لا یه‌حیای مزووریشه‌وه، تا باسی نویتری جه‌ماعه‌ت. ئه‌م نوسخه‌یه له کتیب‌خانه‌ی خانه‌قای بیاره‌دا بوو. ئه‌بی هیشتا له کتیب‌خانه‌ی ئه‌وقاف بی له سوله‌یمانی. مه‌لا حامید خه‌تی زۆر خو‌ش بووه.

مه‌لا حامید گه‌لی ته‌ئلیفاتیشی هه‌یه، وا لی‌رده‌ا باسیان ئه‌که‌م:

(۱) عه‌قیده‌ی ئیمان و ئیسلام به هه‌ورامییانه. ئه‌مه ئه‌وه‌یه که من کردوو مه‌ به‌کوردی سۆرانی و له‌چاپم داوه.

(۲) شهرحی مه‌تنه‌ویی مه‌ولانا جه‌لالودینی رومی به فارسی له سی به‌رگدا. له شیخ
عه‌لاؤودینم بیستووه فه‌رمووی مه‌لا حامید ئەم شهرحی له سه‌ر ته‌قریری شیخ
موحه‌مه‌د به هائودین نووسیوه. ئەم کتیبه‌ لای کوره‌کانی مه‌لا حامید بوو، له
ده‌روبه‌ری ۱۳۶۰دا که‌وته ده‌ستی مه‌لا عه‌زیزی پریس، جا نازانم کرپیووی لییان
یا به ئەمانه‌ت لیی وه‌ر گرتبوون. ئیستاش لای حاجی مه‌لا عوثماني کورپی مه‌لا
عه‌زیزه له هه‌له‌بجه.

(۳) حاشیه‌ی له‌سه‌ر (گلشن رازی) مه‌حموودی شه‌بوسته‌ری ته‌بریزی له عیلمی
ته‌سه‌وفودا. ئەم کتیبه‌ ئیستا لای منه له‌لایه‌ن نه‌وه‌کانیه‌وه ده‌ستم که‌وتوه.

(۴) شهرحی مه‌نظومه‌ی (الزبدة) له فیه‌قیه‌ی شافیه‌یدا که به فارسی نووسیویه. ئەم
کتیبه‌ له کتیبخانه‌ی خانه‌قای بیاره‌دا بوو.

(۵) شهرحی مه‌نظومه‌ی (ذات الشفا)ی ئیبنولحاجی جیشانه‌یی. ئەم شهرحیه‌ش به
فارسییه. نوسخه‌که‌شی له کتیبخانه‌ی خانه‌قای بیاره‌دا بوو.

(۶) (ریاض المشتاقین) که باسی مه‌ولانا خالید و شیخ عوسمان سیراجودین ئەکا.
ئەم کتیبانه‌ی که ناوم هینان خۆم دیومن.

مه‌لا حامید شاعیریکی ورد و ناسکیش بووه. پێشتر له باسی هه‌رکام له شیخ
عوسمان سیراجودین و کوره‌کانیدا چه‌ند قه‌سیده‌یه‌کیمان نووسییه‌وه، وا لی‌ره‌شدا
هه‌ندیکی تر له شیعه‌ره‌کانی ئەخه‌ینه پێش چاو:

قه‌سیده‌ی یه‌که‌می به‌ بۆنه‌ی هاتنی فه‌ره‌اد میرزای مامی ناصیروودین شای
قاجاره‌وه بۆ سه‌ر هه‌ورامان و شکسته‌خواردنی^(۱) وتویه:

به‌ سال(فور)^(۲) پس از الف روز یکشنبه
که بود سلخ محرم قریب ماه صفر
بیان واقعه میرزا پلنگ اورامی
که هست کاتب دیوان و قاضی عسکر

(۱) له باسی «رووداوێک له نیوان شیخ موحه‌مه‌د به‌هائودین و فه‌ره‌اد میرزای مامی
ناصروددین شای قاجاردا»، باسی رازی ئەم هیزشه‌ بخوینه‌وه.

(۲) له‌گه‌ل (الف)که‌دا که هه‌زاره، ئەکاته ۱۲۸۷ .

علی البدیهه همین قطعه کرده است انشاء
به فتح نامه شهزاده بلند اختر
جناب معتمد الدوله شیر ایرانی
که هست در عالم علم به علم و هنر
سخنورانی که در مناقبش خوانند
زهی چو رستم دستان تهمتن و صفدر
زهی ز شوق و غایبی قرار چون کشتی
زهی به معرکه صاحب ثبات چون لنگر
صلا زد از پی تسخیر سد اورامان
به هیبتی که بدی رشک روح اسکندر
چو تیغ قهر کشیده، قبای صبر درید
به نیتی که کند محو نامش از دفتر
نهاد روی به راه و سپاه در عقبش
به هیبتی که زدی طعنه بر شه سنجر
خروش وش به خروش و سحاب وش در جوش
ز شوق اخذ غنیمت سپاه و سر لشکر
شبی که راه همایون بر این قرار گرفت
که بهر ساعت آسودگی ز رنج سفر
(هزارخانی) و (انجمنه) گشت جای موکب او
هزار خان همه انجم صفت در آن سنگر
به گرد خیمه آن مه چو هاله حلقه زدند
به صورتی که به جز باد را نبود گذر
ز احتیاط مبادا که چشم زخم رسد
ولی ز حکم قضا و قدر به وقت سحر

بران سپه دو سه گریه به هول مو کردند
 ازان نهیب یلان را پرید هوش ز سر
 خزید حضرت شهزاده در یکی سوراخ
 شدند عسکر شاهانه جمله زیر و زیر
 به باد شد بنه و بارخانه و خرگاه
 زیاد شد یدک و اسپ و تازی و استر
 گرفت حق گذشته ز وارث بهمن
 زهی تهمتن ثانی گرفت خون پدر
 بلی، فرار ز مالایطاق هم هنری است
 ضرور نیست زدن مشت بر سر نشتر
 چه لازم است فتد ماکیان به چنگ شغال
 خلاف عقل بود چنگ پشه با مرمر
 مسلم است چو سر هست قحط نیست کلاه
 فدای سر همه اسباب شاهی و افسر

ئەمەیش قەسیدەیهکی تری لە لاواندەنەوهی شیخ عەبدوڕەحمانی خالصی تالەبانیدا:

شیخ آفاق که در معرفت علم عَلم بود
 مخزن فکرت و گنجینه اسرار حکم بود
 طلعتش مطلع انوار و دلش منبع اسرار
 سینه او به مثل لوح و زبانش چو قلم بود
 بصرش مائل بالا، خبرش مائل مینا
 نظرش گرچه به صورت همه دم زیر قدم بود
 زمره اهل صفا را به درش روی ارادت
 جرگه اهل وفا را به سرش جمله قسم بود
 غلغل کوره زکریش نمک شور محبت
 قلقل کوزه فکریش همه انوار قدم بود

کاشف سر طریقت، در دریای حقیقت
سند اهل شریعت، شرف اهل همم بود
رحمتش ترجمه رحمت رحمان صیتش
منتشر در صفحات عرب و روم و عجم بود
عبد رحمن علم و فخر زمان بد لقب او
(خالص)ش گاه تخلص ز پی نظم رقم بود
از همه بود به معنی چو الف صفر مجرد
گرچه بر مسند عزت شه با خیل و حشم بود
دم ز حکمش چه زخم خاک نشین سر کویش
عارش از تخت فریدون و کی و حشمت جم بود
بر جهید از قفس تنگ جهان بلبل جانش
عمرها بود چو دستان زن گلزار عدم بود
مانند اندوه و دریغ و غم و حسرت پی عالم
زانکه او سدّ سکندر پی با جوج ستم بود
سفره ای بود مهیا ز پی مؤمن و کافر
خوان یغمای کرم بود پر الوان نعم بود
گوهری بود به دریا به کنار آمد و باز
شد به دریا و درین جلوه دوصد گونه حکم بود
غره ماه جمادی، چه جمادی؟ مه اولی
شب سه شنبه آن اول این ماتم بود
دل کزین وحشت عظمی و ازین صدمت کبری
پر زانده و غم و ولوله و درد و الم بود
خواست تاریخ وفاتش (ز غم و کرب) نویسد
ناگهان گفت سروشی که بگو (باغ کرم) (۳) بود

(۳) نه کاته ۱۲۷۵.

نهمه‌یش قه‌سیده‌یه‌کی تری له سالی ۱۲۹۴ دا وتوویه بو به‌خیره‌اتنه‌وه‌ی موحه‌مه‌د
پاشای جاف له ولاتی ئیرانه‌وه بو ولاتی عوسمانی:

آمدی و آمدنت بس خوش است
رفتن و بمان آمدنت مهوش است
جاذب دولت به خود میکشد
شاهد اقبال عجب دلکش است
ای شه میدان کرم رخ متاب
اسب طرب را به جهان دوشش است
بخت بهرجا که روی مسند است
تخت بهر جا که شوی مفرش است
حال خودش دشمن بدخواه تو
حال خس و دشمنی آتش است
عصمت حق هست ترا دور باش
غیرت مردان خدا چاوش است
جلوه کن ای سرو خرامان به ناز
زانکه ترا غایت کش و فش است
فش چه بود؟ دست فشاندن به جود
جستن دل‌های عزیزان کش است
جمع شد از بهر تو این دم دو عید
نوش کن این جام صفای بی غش است
جائزه جشنی و عیدانه است
اینکه نویسی که دماغم خوش است

نهم قه‌سیده‌یه‌شی له به‌هاری سالی ۱۲۹۲ دا بو به‌خیره‌اتنه‌وه‌ی محمود پاشای
کوری موحه‌مه‌د پاشای جاف له سه‌فهری به‌غدا، نووسیوه:

مژده ای دل که بهار آمد و دلدار آمد
ساغر عیش پر از بادیه سرشار آمد
چمن از غائله زاغ زغن فارغ شد
بلبل نغمه سرا باز به گلزار آمد
سحر از لطف هوا غالیه ساگشت صبا
گویی از طرف چمن آهوی تاتار آمد
بلبلی رفت ازین جانب و شهباز آمد
باز گردید کنون طالب آشکار آمد
این خبر کز اثرش غنچه صفت دل بشگفت
مرهم سینهء مجروح و دل زار آمد
خاطر اهل صفا تازه تر از گلشن شد
لیک در دیده ارباب جفا خار آمد
ای ایاز از غم و اندیشهء مکروه زمان
دل به پرواز که محمود جهاندار آمد
زبده اهل کرم، مفخر ارباب عجم
عمده اهل صفا، نادره کردار آمد
بخت هم عاشق دیدار تو باشد همه روز
از پی دیدن رخسار تو صد بار آمد
قوهء نطق ز تقریر ثنایت خجل است
زانکه وصف بدر از حیطهء گفتار آمد
این قدر بس که وجودت اثر لطف حق است
سطوتت ترجمهء سطوت قهار آمد
دل ز اندیشه نگه دار به هر جا که توی
همت اهل حق و لطف حقت یار آمد

یادی حاجی مهلا ئەحمەدی نۆدشەیی

حاجی مهلا ئەحمەدی کۆری مهلا عەبدولرەحمانی نۆدشەیی زیاتر له بیست پشتی دانیشتووی دیی نۆدشە بوون له هەورامانی لهۆن و هەموو مه‌لای گەوره بوون و گەلی پیاوی به زانست و ئاینپەروریان تیا هەلکەوتوو، به تایبەتی خۆی و باوکی.

مه‌لا عەبدولرەحمان چوار کۆری بوو: موحه‌مه‌د و ئەحمەد و فەزلودین و جەلالودین. موحه‌مه‌دیان به منالی مردوو. کۆرەکانی تر گەوره بوون و ژنیان هیناوه و نه‌وه‌یان لی که‌وتووته‌وه.

مه‌لا ئەحمەد له ١٢٢٨ی هیجره‌تدا له‌دایک بوو و (١) هەر به منالی لای باوکی ده‌ستی کردوو به خویندن و قورئانی ته‌واو کردوو و کتیبه وردەکانی خویندوو و بوو به فەقی. ماوه‌یه‌ک لای باوکی ماوه‌ته‌وه، پاشان به ئوسوولی ئەو سه‌رده‌مه‌ چوو بۆ خویندن و زۆر لای کوردستان گه‌راوه. سه‌ره‌نجام لای مه‌لا موحه‌مه‌دی خەتی مه‌لای میری گه‌وره‌ی ره‌واندن ئیجازه‌ی مه‌لایه‌تی و هرگرتوو.

مه‌لا عەبدولرەحمان باوکی مه‌لا ئەحمەد پاش چوونی مه‌لا ئەحمەدی کۆری بۆ فەقیه‌تی، دلی له نۆدشە هەلکە‌نری و ئەچی بۆ سنه. میره‌کانی ئەرده‌لان لای خوینان ئەیکه‌ن به موده‌ریس. پاش ئیجازه‌ و هرگرتنی مه‌لا ئەحمەدی کۆری له سنه‌یش نامینی و دی بۆ سوله‌یمانی و له مزگه‌وتی (مه‌لگه‌ندی) ئەبی به ماموستا و پیشنوێژ. پاشان ئەشکری به موفتی سوله‌یمانی و تا کۆچی دواویی کردوو له ١٢٦٤دا، هەر موفتی بوو. قه‌بری حاجی مه‌لا عەبدولرەحمان له گردی سه‌یوانه.

ئهم دیاریکردنی سالی وه‌فاتی مه‌لا عەبدولرەحمانه‌ له‌سه‌ر ئەوه‌یه که شیخ موحه‌مه‌دی سمیرانی له (بارقات)دا نووسیویه ئەلی: حاجی مه‌لا عەبدولرەحمان له سه‌رده‌می موته‌سه‌ریفیه‌تی موحه‌مه‌د مونیب پاشادا بوو که ئەویش پاش ته‌واوبوونی چه‌رخ‌ی بابانه‌کان هاتوو که ریکه‌وتی ئەو ساله‌ ئەکا.

هه‌روه‌ها شیخ موحه‌مه‌دی سمیرانی ئەلی حاجی مه‌لا ئەحمەد پاش وه‌فاتی باوکی

(١) سالی له دایکبوونی حاجی مه‌لا ئەحمەد به‌ه‌رفه‌کانی ئەبجه‌د له‌م به‌یته‌دا دیاری کراوه، که نیوه‌ به‌یتی دووه‌می ئەکاته ١٢٢٨: هاتفی از سر الهام به‌ تاریخش گفت:

«بود احمد خلف امجد عبدالرحمن»

بەيارمەتیی موحەممەد مونیب پاشا ئەکرێ بە موفتی لە جیی باوکی و پاش ئەو موحەممەد مونیب پاشا نەقل ئەکرێ بۆ مووسل و موصطەفا پاشا ناویک دیتە جیی. ئەم موصطەفا پاشایەش ئینسانیکی سالم و باش بوو و زۆر حورمەتی حاجی مەلا ئەحمەدی گرتوو و دەرزی صەحیحی بوخاریی لە خزمەتیدا خویندوو. بە عەدەتی هەمیشە پاش ماوہیەك هەندئ کەس دەستیان کردوو بە موناڤەسەیی حاخی مەلا ئەحمەد و بەم مەبەستە هاتوچۆیەکی زۆر لای موصطەفا پاشایان کردوو و عەرزو حالیان داو بۆ داوای عەزڵکردنی حاجی مەلا ئەحمەد تا فەرمانی عەزلی لە ئەستەموولەو دە، بەلام موصطەفا پاشا لە بەر رەوشت بەرزیی خوئی پروی نایەت فەرمانەکە پیشانی حاجی مەلا ئەحمەد بەدا، پئی ئەلی برۆ بۆ بەغدا بەلکو بەهۆی موفتی زەهاویەو فەرمانی موفتیەتیەکەت بۆ دووبارە ببیتەو. حاجی مەلا ئەحمەدیش ئەچی پۆ بەغدا و بە میوانی لای موفتی دانەبەزی. موفتی هەولیکی زۆری بۆ ئەدا تا دووبارە ئەمری موفتیەتی بۆ دەرئەچیتەو، بەلام حاجی مەلا ئەحمەد بەهۆی هەندئ حالەتی نەفسیی خوێو پەشیمان ئەبیتەو و ناچیتەو سەر وەزیفەکە. بیستوو مەر لەو رۆژەدا کە ئەمری دانانەوئی حاجی مەلا ئەحمەد گەیشتوو تە دەستی موفتی زەهاوی، حاجی مەلا ئەحمەد بە خزمەتی موفتی ئەگا و موفتییش مژدەیی بە موفتی کرانەوئەکی پئی ئەگەینئ. حاجی مەلا ئەحمەدیش پاش سوپاسی زۆر و بەیانی مەنوو نییەتی لە موفتی عەرزئ ئەکا کەوا بریاری داوئ ئیتر موفتیەتی ئەکا. موفتی زەهاوی لەمە زۆر دلگران ئەبئ و بە حاجی مەلا ئەحمەد ئەلی بە هۆی ئەم مەسەلە یەو گەلی لە پیاوماقوولانی سولەیمانی لیم دلگران بوون، کەچی وا ئیستە تۆیش وەزیفەکەت ناوئ، بەلام حاجی مەلا ئەحمەد لە بریاری خوئی پاشگەز نابیتەو و ئەگەر پیتەو بۆ سولەیمانی و لە سولەیمانییش بار ئەکا و ئەچیتەو بۆ نۆدشەیی هەورامان و لەوئ دەست ئەکاتەو بە دەرزنەوئەوئ فەقی و پيشنوئیزیکردنی مووسلمانان. بە پئی هەندئ بەلگە ئەبئ ئەم پروداوانە لە ۱۲۶۸ی هجرەتدا پرویان دابئ.

لەگەل ئەوئ شدا کە حاجی مەلا ئەحمەد بە هۆی پایەیی بەرزئ مەلایەتی خوئی و بە یارمەتی موحەممەد مونیب پاشا، پاش کوچی دوایی باوکی بوو بە موفتی سولەیمانی و پاش موحەممەد مونیب پاشا، موصطەفا پاشایش زۆر قەدر و حورمەتی گرتوو، بە هۆی کرداری بەدی هەندئ کەسەو گەلی جار تووشی دلگرانی بوو؛ چونکە

ئەوانە ويستوویانە بیشکپن و بەدناوی بکەن. بیستوومە پۆژی لە مەجلیسیکی گەوردا مەلای شۆینیکی لە (ابن حجر) نیشان داوه و داوای لێ کردووه مەعنای لێ بداتەوه، بەلام ئەو شۆینە لەو نوسخەیەدا هەلەیهکی تیا بووه، حاجی مەلا ئەحمەدیش پاش تەماشاکردنی شۆینە بە خەتی خۆی رستەیهک ئەنوو سی و ئەلی ئەم شۆینە بە بی ئەم زیادەى منە مەعنای نایەت، که پاشان نوسخەى بی هەلەى (ابن حجر) دینن، تەماشائەکەن هەمان زیادەى تیا یە که حاجی مەلا ئەحمەد نووسی بووی، تەنیا حەرفیکی (و) نەبی. ئەمە لەناو خەلکدا دەنگ ئەداتەوه و ئەبی بە هۆی بەرزتر بوونەوهی پایەى حاجی مەلا ئەحمەد لە کۆمەلدا، بەلام ناحەزان و بەدکاران بەهوش داناکەون و دەس لە بەدکاریی خۆیان هەلناگرن. هەر لەو سەردەمەدا که حاجی مەلا ئەحمەد موفتی سولەیمانی بووه گەلی جار مەلایانی سولەیمانی بەر بەرەکانییان کردووه، وهک ئەوه که لە مەسئەلى شەرى تەعلیقى و ئیلزامیدا پووی داوه، کاتى که موفتی فتوای بە کەوتنی تەلاقى کابرایەک داوه و مەلاکانى تر هەریەکه لە ئاستى خۆیەوه نووسینیکی دوور و درێژى لەسەر نەکەوتنی ئەو تەلاقە نووسیوه، حاجی مەلا ئەحمەدیش بە پێی پئویستی وهزیفەکهى خۆی که موفتییهتى بووه و بۆ ئیسپاتکردنی راستی فتواکهى نووسینیکی لە بەرپەچدانەوهی ئەواندا نووسیوه. هەموو ئەو نووسینانەم لە بەرگی سییەمى (جواهر الفتاوى) یەکه مەدا لە چاپ داوه. هەر کەسى ئەندازەیهک مەلایهتیی هەبی و بی ئینساف نەبی ئەزانى فتواکهى حاجی مەلا ئەحمەد راستە و ئەوانى تر لە رێگەى راست لایان داوه.

حاجی مەلا ئەحمەدی نۆدشی هەلیکی لەبارى بۆ هەلکەوتوووه بۆ خویندن. لە خزمەتى باوکی و لە خزمەتى مەلا گەورەکانى ئەو سەردەمەى کوردستانی خواروودا خویندوووهتى. لە عولومی عەقلى و نەقلیدا سەرامەد بووه. لە ریا زیاتادا دەستیکى بالای بووه. ئیجازەى مەلایهتیی لای زانای گەورەى کوردستان مەلا موحمەدی خەتى وەرگرتووه. که گەر پراویشەتەوه بۆ سولەیمانی تەدریسیکی باشی کردووه و فەقیی بە قابیلەت و تیگە پشتووی بووه. یەکی لەوانە مەلا عەبدولرەحمانى مەشهور بە مەلای پینجۆینی بووه که هەربە حاجی مامۆستا ناوی بردووه. هەر وهه مەلا قادری کانى که وهییش که بە مەلای گەوره و مەلای بیاره بە ناووبانگ بووه، لای ئەم ئیجازەى وەرگرتووه.

لە دەورویەری ۱۲۹۰ی هجرەتدا مەلا عەلی قزلی که مەلایهکی بەناووبانگ بووه

و له تورجان موده پيس بووه، به سه فەر هاتووه بۆ هه ورامان و له خانه قاي ته ويئه له گه ل حاجي مه لا ئه حمهد ئه كه ونه گف تو گو له باره ي وشه ي (ته لاقم) هوه كه له ناو كورداندا باوه، ئاخو صه ريحه بۆ ته لاقدانى ژن و ته لاقى پى ئه كه وي، يا كينا يه يه و ئه بى نيازى ته لاقى له گه لدا بى ئه گينا ته لاقى پى ناكه وي؟ مه لا عه لى لاي و ابووه كينا يه يه و حاجي مه لا ئه حمهد به صه ريحى داناوه. پاش گف تو گو يه كى زور مه لا عه لى هاتووه ته سه ر راكه ي حاجي مه لا ئه حمهد و جار ي داوه كه وا له راكه ي خوى په شي مانه. مه لا عه لى كه ئه گه رپ ته وه بۆ مو كريان، به مه ريوانا گه راوه ته وه. له رى لائ ه داته لاي حاجي سه يد سه سنى چور ي كه ئيجازه ي له سه ر ده ستى مه لا عه لي دا وه رگرتو وه، له گه ل ئه ويش ئه كه وي ته گف تو گو له و باره يه وه و پى ئه لى كه وا له راكه ي خوى په شي مان بووه ته وه و چو وه ته سه ر راكه ي حاجي مه لا ئه حمهد. حاجي سه يد سه سنى پى ئه لى: قوربان ! ئيمه چهن د سا له له سه ر راكه ي تو ين و به وه فتوا ئه دهن، ئيسته تو چو ن به سه عاتى له راكه ي خو ت پاش گه ز بو وي ته وه و چو وي ته سه ر راي حاجي مه لا ئه حمهد؟ مه لا عه لي يش وه لامى ئه داته وه ئه لى: حاجي سه يد سه سنى ئين ساف زور خو شه. با وه ر بكه كه حاجي مه لا ئه حمهد كه وته ته قري رى مه عنا ي عي باره تى ئي بنو حه جه ر، وا ي ليك ئه دايه وه كه ئي بنو حه جه ر خو يشى هه ر وا ي ئه زانى.

جار يكيان له باره ي پايه ي مه لا يه تى حاجي مه لا ئه حمهد وه له مه وله وى ئه پرسن، ئه ويش ئه لى: به راستى پايه ي عي لمى حاجي مه لا ئه حمهد بۆ من ديارى ناكري، به لام ئه وه نده ئه زانم له سه ر ده مى خو يدا تا قانه بوو: جار يكيان حاجي مه لا ئه حمهد له سنه بوو، من يش له خزمه تيا بووم، ئاخو نيكي زور گه وه و به ناو وبانگى ئيرانى هاتبوو بۆ سنه، به و بۆ نه يه وه گه لى له ئه عيانى شارو زانايانى ولات كو بوونه وه، ئاخو نيش هات. ئيمه يش له و كو بوونه وه دا به شدار بووين. له كو بوونه وه كه دا مه سه له يه كه هاته پيشه وه. ئاخوون و مه لا حاجي ئه حمهد كه وتنه قسه. تا ما وه يه كه قسه ي هه ردو ولا به جو رى بوو هه موو مه لا به شداره كان لى حالى ئه بوون، پاش ئه وه وا به رزيو وه ته تى گه يشتم ئه هلى مه جليس هيجى لى تى ناگه ن و ته نيا حاجي مه لا و ئاخوون له يه كه ئه گه ن. پاش ما وه يه كى تر وا ي لى هات زانيم ئاخوونيش سه رسام بووه و هه ر (به لى) كردنى بۆ ما وه ته وه. سه ره نجام به ته وا وى كپ و بي ده نگ بوو.

ئه گير نه وه له سالى ١٢٩٠ى هيجره تدا حاجي مه لا ئه حمهد له گه ل شىخ موحه مه د به ها ئودين ئه چى بۆ حه ج. كه ئه گه نه به غدا به ميوانى لاي مو فتى زه ها وى دائه به زن.

پاش نانخواردنی شوو مه لای نۆدشهی شویئیکی حاشیهی عهبدولحهکیم لهسه ر شهرحهشمسی له موفتی ئەپرسی، موفتییش وهلامی ئەداتهوه. مه لای نۆدشهی رەخنه له وهلامهکهی موفتی ئەگری. دیسانهوه موفتی وهلامی ئەداتهوه و ئیتر هه ر به م چهشنه رەخنه و وهلام درێژه ئەکیشی تا خزمهتکارهکهی موفتی دی ئەلی: «مولانا ! طلع الصباح»، واته بهو باسهوه شهو رۆژ ئەکهنهوه. ئەمهش ئەوه ئەگهیهنی که ههردوولا چهند خویندهوار و ورد بوون و چۆن عیبارهتی حاشیهکیان لیک داوهتهوه و قسهیان لهسه ر کردووه، ئەگینا گهتوگو لهبارهی باسیکی واوه نهوهندهی پی ناوی شهوی پی رۆژ بکریتهوه. ئەگپنهوه هه ر لهو سهفهری چهدها ئەيشچنه میسر. لهوی مه لایهک گهلی پرسیار و رەخنه ئاماده ئەکا له حاجی مه لا ئەحمدهی بگری. که ئەکهونه قسهوه ماوهیهکی زۆر قسه نهکهن. له ئەنجاما مه لاکه عهززی حاجی مه لا ئەحمده ئەکا: قوربان ! به شیوهی بهلگههینانهوه، بهلگه نهماوه و قهناعتم به قسهکانتان کردووه، بهلام هیشتا دلم ئاوی نهخواردوتهوه و ههروهکو ئەوسا وام. جا حاجی مه لا ئەحمه عهززی شیخ موحهمه بههائودین ئەکا ئەلی: قوربان ! ئیتر لهمهولا مهیدانی تهئثیری رۆحانییه و من لهو مهیدانهدا دهستم ناروا. تو پیت ئەکری چاریکی ئەم داماره بکه زۆر خیره. له کورتی ببیرینهوه حاجی مه لا ئەحمدهی نۆدشهی یهکیک بووه له مه لا هه لکهوتووکانی سهردهمی خوی. ئەم ذاته گهلی فتواي به قیমেتی نووسیوه، من هه ندیکیانم دهسگیر بووه و له بهرگی سییهمی (جواهر الفتاوی) یهکهمدام نووسیومنهتهوه و بلاوم کردوونهتهوه. هه ندیکیشانم بهداخهوه دهستگیر نهبوو.

حاشیهی لهسه ر کیتابی نیکاح و صیداق و خولع و ته لاقی توحفهی ئیبنو چهجه ر ههیه، دهستم نهکوتوون. ئەو نوسخه ی ئیبنو چهجه ره که ئەو حاشیانهی لهسه ر نووسراوتهوه، لای نهوهکانی ههیه، ئەگه ر کهسی بۆی هه لکهوی بیاننووسیتهوه و له چاپیان بدا خزمهتیککی گهوره به فیهی ئیسلام ئەکا(۲). بیستووومه پیاویکی

(۲) مه لاکانی کوردستان دهستیکی بالایان له حاشیه لیکردن و لیکولینهوهی توحفه ی ئیبنو چهجه ردا بووه، بهلام به هۆی نهبوونی چاپهوه لهو سهردهمهدا له کوردستان و به هۆی گوی نه دانی خویندهوارانی ئەمرۆوه ئەم جۆره بابتهانه، بهرهمی ئەو مه لایانه به دهگمه ن دهست نهکهن و له وانه شه بفهوتین، لهگه ل ئەوهشا که بلاوکردنهوهی ئەو حاشیانه به شدارییهکی گهورهیه له ژياندهوهی به شداریی مه لایانی کوردستاندا بۆ په ره پیدانی فیهی ئیسلام. بۆ نموونه بیستووومه یوسفی ئەصه م که مه لایهکی گهوره ی ناوچه ی =

نەخویندەوار بوو خزمەتی حاجی مەلا ئەحمەدی کردوو. حاجی مەلا ئەحمەد لەوەختی پرسی شەری لیکردندا ئەوەندە پێی وتوو فلان کتیبم بۆ بێنە و فلانە شوینی بکەرەو و کابرایش زۆر ورد بوو، وای لێ هاتوو فێر بوو کام باسی شەری لە کام شوینی کام کتیبدا، پاش کۆچی دوایی حاجی مەلا ئەحمەد هەر کاتێ مەلایان لە مائی ئەودا کۆبوونەو بۆ کۆلینەو لە باسیکی شەری، لەو کابرایانە پرسیووە فلانەباس لە کام کتیبدا هەیه بۆمان بێنە و ئەویش هیناویە و تەماشایان کردوو و مەسەلەکیان لێک داووتەو. ئەم پیاو نەخویندەوارە لەناو مەلایاندا بە (مەلای دەیمی) ناووبانگی دەرکردوو. حاجی مەلا ئەحمەد لە تەسە و فیشدا پایەپەکی بالای بوو. لەسەر دەستی شێخ عوسمان سیراجودیندا تەسە سوکی کردوو و سولووکی کردوو. کە لە سولەیماننییەو گەراوتەو بۆ نۆدشە، بەشیکێ وەختی لە بیارە بەسەر بردوو و لە خزمەتی شێخ عوسمان سیراجودیندا خەریکی خۆپەروردە کردن بوو. پاش وەفاتی شێخ عوتمانیش بوو بە موریدی شێخ موحمەد بەهائودین و لە دوادوایی ژبانی ئەودا لە بەر بەدرپوشتیی کۆیخایەکی نۆدشە، دلی لەوێ هەلگەنراو و کۆچی کردوو بۆ سنە و ئەعیانی سنە پیشوازییەکی گەرمیان لێ کردوو و بنەمالەیی موغمەد لەسەر مزگەوتیکی خۆیان دایانمەزراندوو و دێیەکیان کە ناوی (عیساوا)یە بۆ خۆراک پێدانی فەقی و ژبانی خۆی و مأل و مندالی پێ بەخشووە تا بتوانی بە رەحەتی ئەرکی ئاینیی سەرشانێ خۆی جێبەجێ بکا. بەم جۆرە حاجی مەلا ئەحمەد بە قەدر و حورمەتەو لە سنە ژیاو و وەك بیستوووە لە ۱۳۰۲ی هێجرەتدا کۆچی دوایی کردوو.

= بەلەك بوو مودەوونەپەکی لەسەر توحفە هەیه تا باسی رەهن گەیشتوو، نوسخەپەکی لای شێخ موحمەدی خال هەبوو، لەگەڵ دەسنووسەکانی کتیبخانەکەیدا بەخشیی بە کتیبخانەئەوقافی سولەیماننی. مەلا موحمەدی ئیبنولحاجی جیشانەپیش مودەوونەپەکی لە سەر هەموو توحفە هەیه، نوسخەپەکی دیو لە کاغەزی رەنگاوپەنگ نووسرا بوو لە کتیبخانەئەوقافی گەورەئەوقافی سولەیماننی. بیستوووە نوسخەپەکی تریشی هەیه لای حاجی مەلا ماری خاوی لە قەرەداغ. مەلا یەحیای مزوورپیش حاشیەئەوقافی تا باسی نوێزی جەماعەت لەسەر توحفە نووسیو، نوسخەپەکی لە کتیبخانەئەوقافی بیارەدا هەبوو، ئەبێ ئیستا لە کتیبخانەئەوقافی سولەیماننی. لە مەلا عەبدولعەزیمی موحتەهیدی سنەپیشم بیستوووە کە مەلا یەحیا مودەوونەئەوقافی لەسەر هەموو توحفە هەیه، بەلام خۆم نەمدیو.

حاجی مه‌لا ئەحمەدی نۆدشەیی دوو کۆپی بوو. یەكەم عارف که له بیاره له‌دایک بوو. ئەم کۆپه‌ له‌ خزمەتی باوکیا خویندووێه تا ئیجازەیی وەرگرتوو و له‌پاش کۆچی دوایی باوکی بوو به‌ جینشینی و دەرزی و توووه‌ته‌وه‌. کۆپی دووهم زه‌ینولعابدین. ئەم کۆپه‌شی لای مه‌لاکانی ناوچه‌که‌ خویندووێه‌تی و سه‌ره‌نجام لای مه‌لا عه‌بدولقادری بیاره‌ خویندنی ته‌واو کردوو و ئیجازەیی وەرگرتوو. حاجی مه‌لا ئەحمەد ده‌ستی شیعریشی بوو و نازناوی شیعری (فانی) بوو. به‌داخه‌وه‌ من ته‌نیا به‌یتیکی چه‌کامه‌یه‌کی که‌ بۆ شێخ عوسمان سیراجودینی نووسیوه‌ و پارچه‌شیعریکیم، ده‌سگیر بوو که‌ لیژده‌ا بلاویان ئەکه‌مه‌وه‌.

ئهمه‌ تاچه‌ به‌یتکه‌ی چه‌کامه‌که‌:

قطع راه هفت خوان قتل این دیو سفید
از سراج الدین طلب (فانی)، ته‌متن همت است

ئهمه‌ش پارچه‌ شیعره‌که‌ی:

آن شیرین [ی] یار من دارد همی
صد چو شیرین کوهکن دارد همی
کوژپشت است این زلیخای فلک
یوسف کنعان وطن دارد همی
ور عرق شد برگ گل عین گلاب
شرم ازان نازک بدن دارد همی
بوستان محض باشد دلستان
سنبل و سرو و چمن دارد همی
ظلمت کفر از دو زلفش بر نخاست
دوستی با اهرمن دارد همی
در عبای تن لطائف در سلوک
شیوه‌ای زان پنج تن دارد همی
زنده دل هرگز نمیرد (فانیا)
ننگ از قید کفن دارد همی

یادی سہید عہدولرہحیمی مہشہوور بہ مہولہوی

ژبانی مہولہوی

سہیدعہدولرہحیمی نازناو (مہعدوومی) و بہ ناووبانگ بہ (مہولہوی)، کوری سہعید تاوہگۆزی و لہ نہوہی مہلا یوسف جانی کوری مہلا تہبوویہکری چۆرپیہ کہ بہ (موصہنیف) مہشہوور بووہ و رشتہی پشتیان تہچیتہوہ سہر خواناسی ناودار سہید موحمہمہ زاہیدی کوری سہید مہحموودی مہدہنی کہ بہ (پیر خدری شاہۆ) ناسراوہ و لہ نہوہی حہزرتی حوسہینی کوری حہزرتی عہلیی کوری تہبووطالیب و فاطیمہی زہراہیہ خویان لی رازی بی.

مہولہوی لہ سالی ۱۲۲۱ی ہجرہتدا لہ دیی (سہرشاتہ)ی ناوچہی تاوہگۆزی کہ تہکەویتہ بہری باشووری پووباری سیروان، لہ دایک بووہ. ہیشتا مندال بووہ مالی باوکی ناوچہی تاوہگۆزییان بہ جی ہیشتووہ و لہ دیی (بیژاوہ) جیگیر بوون و لہوئی لای باوکی قورئانی پیروۆز و کتیبہ وردہکانی خویندووہ و فیڑی نووسین بووہ.

پاشان بہ پیی داوونہریتی فقہیقی ولاتی کوردستان پویشتووہ بو ہلہبجہ و لہوئی دەستی کردووہ بہ خویندن. ہەر وہا لہ مہدرہسہکانی دەورویشتی ہلہبجہ وک خہریانی و خورمال و بیارہ و تہوئلہیش خویندووہتی وپاش تہوہ چووہ بو پاوہ و ماوہیہکیش لہوئی خویندووہتی و پاش تہوہ پویشتووہ بو چۆر لہ مہریوان کہ مہلہندی کۆنی خویان بووہ و پاش ماوہیہکیش خویندن لہوئی، چووہ بو شاری سنہ و لہوئی لہ مزگہوتی و وزیر دامہزراوہ. تہو سہردہمہ سہردہمی فہرمانرہوایی تہمانوللاخانی گہورہ بووہ کہ یہکی بووہ لہ پیاوہ بہناووبانگہکانی تہردہلان و مزگہوتی دارولئیحسان تہو دروستی کردووہ. پاش ماوہیہکی تریش لہ سنہوہ پویشتووہ بو بانہ و لہویشہوہ پاشتر ہاتووہ بو سولہیمانی و لہ سہردہمی ژبانی شیخ مہعرووفی نویدا بہ فقہیقیہتی لہ مزگہوتی گہورہ دامہزراوہ. پاش ماوہیہک مانہوہ لہ سولہیمانی، لہویشہوہ چووہتہوہ بو ہلہبجہ و لہ مہدرہسہی شیخ عہدولای خہریانی لہ مزگہوتی جامعہ دامہزراوہ و لای مہلا صادق تہوئلہیی خویندووہتی. تہم مہلا صادقہیش یہکی بووہ لہ موستہعیدہکانی شیخ عہدوللا خوی.

بیستووہ لہم سہردہمہدا باوکی مہولہوی کۆچی دوایی کردووہ و مہولہوی

ماوهیهك پهكی خویندنی كهوتووه و خهريكی بهخپو كردنی برا و خوشكهكانی بووه. پاشان دهستی كردووهتهوه به خویندن و چووه بوقهلائی جوانرؤ بولای مهلا موحهمدی قازی و ماوهیهك لهوئیش خویندووویهتی، جا بوجاری دووهم چووهتهوه بو سنه و له مزگهوتی دارولئیحسان دامهزراوه. لهم چهرخهدا شیخ موحهمد سهعیدی باوکی شیخ عهبدولقادی موهاجیر مودهپرسی دارولئیحسان بووه. مهولهوی ئهم جاره زیاترله جاری پئشو له سنه ماوتهوه و پاشان دیسانهوه هاتووه بوسولهیمانی و له خزمهتی مهلا عهبدولرهمانی نودشهپیدا كه مودهپرسی مودهسهی مهلكهندی بووه، خویندووویهتی و لای ئه و تهواوی كردووه و ئیجازهی مهلایهتیشی لای ئه وهرگر تووه.

بیستومه پاش ئیجازه وهرگرتنی مهولهوی، به پئی داوونهریتی پاشاكانی بابان كه ههر فهقییهك له سولهیمانی ئیجازهی وهرگر تایه یهكی له پاشانادهكان فهقی ئیجازه وهرگر تووهكه و كوهملی مهلا و فهقی شار و كوهملی دهسته و دائیرهی خوئی لهگهل خوئی هلهئنگرت و ئهچوون بوسهیران بوسهرچنار، ئهحمده پاشای بابانیش كه میانهی دؤستایهتی لهگهل مهولهوی زور بووه، مهولهوی و كوهملی مهلا و فهقی لهگهل خوئی ئهبا بوسهیران. له ریگهدا فلاحك سهری رپیان لی ئهگرئ و دهست ئهكا به سكالای حالئی خوئی لای ئهحمده پاشا و ئهلی پارچه بهراویكم ههیه، ههموو سالئی ئهيكه به تهرهكال و پئی ئهژیم، ئهمسال یهكی له پیاوهكانی تولی داگیر كردووم و زوریشم لی ئهكا به جووتی خوم بیکیلیم و بیکهه به تهرهكال بومالی پاشا. مهولهوی دپته پئشهوه خوئی له کابرای فلاح تووره ئهكاو ناهیلئی ئهحمده پاشا وهلامی بداتهوه. کابرای فلاح سهرسام ئهبی و به مهولهوی ئهلی: مهلا! تولا خوت مهلاو پیاوی ئاینی، كه تکایهکم لای پاشا بوناکهی بو وایم تووره ئهبی؟ مهولهویش پئی ئهلی: کابرا! مردووت مرئ... من له بهر عهقلی توتووره بووم لیئت. ئاخرتو نهتیبستوووه دنیا کیلگهی قیامته؟ جا ئهگه پاشا ئیستا به جووتی بیگاری زهویی داگیرکراو نهکیلی و نهیکا به تهرهكال بومالی خوئی، دنیا چون بو ئهبی به کیلگهی قیامته؟ ئهحمده پاشا كه ئهم قسهیهی مهولهوی ئه بیسی، شهرم ئه یگری و به مهولهوی ئهلی تکا ئهکهه ئیتر بهس! کابرا تویش برؤ زهویی خوت بو خوت و ههر کهس هات بهنزیکتا لیئت داگیر بکا و زورت لی بکا، گوئی مدهدرئ و له کهس مهترسه.

مهولهوی پاش ئیجازه وهرگرتنی ئهروا له دپی چروستانه كه دپیهکه له نزیکي

هەلەبجەو، ئەبى بە مەلا و مزگەوتىكى تيا ئەكاتەو و چەند فەقىيەك رانەگرى و دەست ئەكا بە دەرز پىوتنىان. شوینەكەى زۆر پى خوش ئەبى تەنانەت باغىكىشى تيا دانەنى. بەلام پاش ماوەيەك ئەگويزىتەو بۇ دىي گونە [گونە] لە ناوچەى نەورۆلى لە نىكى چروستانەو. لەو پىش مزگەوتىك دروست ئەكا و فەقى رانەگرى و حوجرەيان بۇ ئەكاتەو و بەپى خویندى ئەوان و ئامۆزگار يكردى موسولمانانەو چەند سالىكىش لەو رانەبوپى.

پاشان لەو پىشەو ئەگويزىتەو بۇ كانى كەو لە ناوچەى شەميران كە نىشتمانى هۆزى (يەزدان بەخشى) يە. لەو سەردەمەدا سەرپەرشتيكردى ئەو ناوچەيە بە دەست شىخ عەلىي عەبابە پىلپىيەو بوو كە زۆر دۆستى مەولەوى بوو و خاترى گرتوو و خزمەتى كردوو. پاشان موخەمەد پاشاى جاف ناوچەكەى لەسەر خوئى تاپۆ كردوو و بەرپۆهبردنى لە شىخ عەلى سەندوووتەو و داويەتە دەستى عوسمانى خالە كە پياوموناسى يەزدان بەخشى بوو. پاش ئەمە مەولەوى كانى كەو بە جى ئەهپى و ئەگەرپىتەو بۇ سەرشاتەى زىد و نىشتمانى كوئى خوئى.

كە موخەمەد پاشاى جاف لەمە ئاگادار ئەبى نامەيەكى گلەيى ئامپز بۇ مەولەوى ئەنوسى. مەولەويش لە ولامدا نامەيەكى بۇ ئەنوسى و بوى باس ئەكا كە لەپاش دەرچوونى شىخ عەلىيەو لە شەميران، وەزعى عەشرەتەكەى وەك ئەوسا نەماو و بوى ناپار بوو لەبەر ئەوان بار بكا و ئەم چەند بەيتەشى بۇ ئەنوسى:

وزان سوى وطن هيجرت نمودم
خلافت از على دانسته بودم
به تاثير محمد پير اكممل
خلافت چون به عثمان شد محول
دل خویشان مارا پر ز خون كرد
به خویشاوند خود نعمت فزون كرد

ئيتەر لەگەل ئەوشا كە ناوچەى تاوگۆزى زۆر كووپ و ديم بوو و ژيانى تياگران بوو، مەولەوى ھەر لەوئ ماوەتەو و نەجولاًو و بە ھەر جۆر بوو ژيانى بەسەر بردوو، تا لە ۱۳۰۰ى هيجرەتدا كوچى دوايى كردوو و لە گۆرستانى مەشھور بە گۆرستانى

ئەسحابە لە دىيى (سەرشاتە) لە سەر بەرزاييەك بە خاك سپىراوه. مەلا حامىدى
كاتىبى شىخ عوسمان سىراجودىن ئەم چەند شىعرەى لە لاواندەنەويا داناوه:

آسمان گر خون ببارد بر وفات مولوى
زيبداى ار برگ سيه پوشنداى اهل دنوى
مجمع علم و عبادت، مخزن صدق و صفا
مظهر عقل و درايت مير ملك معنوى
پيرو شرع محمد شىخ اولاد حسين
سالک راه طريقت، در طريق اخروى
فارس نظم و قصايد در حقيقت، در مجاز
ريزه چين خوان جودش صد امير دهلوى
بهر تاريخ وفاتش آنقدر کرديم فکر
کاسمان(غش) کرد بر مرگ جناب مولوى

مەولهوى لە دواسالەکانى ژيانىا کوڤر بووه و هەوت سالى بە کوڤرى بە سەربردووه و
لە ژيانى خوڤيا کەپرەکەى ئاگرى تى چووه و کتیبەکانى سوتاون و خوڤشى لە پارچە
شىعريکيا ئىشارەت بو ئەو رووداوه ئەکا کە چۆن شىعەرەکانى تيا سوتاووه. لەمەوه
دەرئەکەوى کە ئەبى مەولهوى شىعري زۆرى فەوتابى. راستەکەشى قەوارەى بچووکى
ديوانەکەى نە لەگەل ژيانى دريژى پر لە خوڤشى و لە دەرد و مەينەتى و نە لەگەل
دەستى بالاي لە شىعردا رڤک ناکەوى.

ئەو کتیبانەى مەولهوى دايناون

ئەم ناتە لەبەر ئەوهى کە شوڤنڤىكى مونسبى نەبووه تيا بەسەيتەوه و رڤگايەكى شك
نەبردووه گوزەران و ژيانى خوڤى بە رڤکوپڤىكى لڤوه دابىن بکا و زۆر وهختى ژيانى لە
گواستەنەودا بووه لە شوڤنڤىکەوه بو شوڤنڤىكى تر، ئەبوو هيچ نووسراوڤىكى لەپاش بەجى
نەمايه، کەچى لەگەل ئەوهشدا گەلى کتیبى بەنرخى نووسيوه هەموويان ماون و
ديوانڤىكى شىعريشى لەپاش بەجى ماوه کە نوسخەى زۆر لى نووسراوهتەوه و بەگەلى
ناوچەى کوردستانا بلاو بووهتەوه. ئەم ديوانە شىعەرەى يەكەمجار لەسالى ۱۹۳۵دا

به دوو بهرگ له گه‌ل وهرگیزانیا به شاعر بو دیالیکتی کرمانجیی خواروو له لایهن پیره‌مێردهوه بلأو کراوه‌ته‌وه و جاری دووهمیش له ۱۹۶۱دا به لیكدانه‌وه‌وه له لایهن منه‌وه له چاپ دراوه^(۱).

کتیبه دانراوه‌کانی مه‌وله‌وی، جگه له دیوانه‌که‌ی ئەمانه‌ن:

یه‌که‌م: کتیبکی کوردی به شاعر له‌باره‌ی عه‌قیده و بیروباوه‌ری ئیسلامه‌وه. ئەم کتیبه هیشتا چاپ نه‌کراوه. من خۆم نوسخه‌یه‌که‌م لایه^(۲).

دووم: کتیبکی تری کوردی به شاعر به ناوی (العقیده المرضیة) وه له‌باره‌ی عه‌قیده‌ی فیرقه‌ی ئەشعرییه‌وه که له دوو هه‌زار به‌یت زۆرتره و له‌وپه‌ری جوانی و په‌واندایه. ئەم کتیبه زۆر به سووده و مه‌وله‌وی خۆی حاشیه‌ی زۆری لی کردووه و هه‌روا حاجی شیخ ئەحمه‌دی کوپری شیخ عوسمان سیراجودینیش گه‌لی حاشیه‌ی لی کردووه. وا دیاره به دهرزیش لای مه‌وله‌وی خۆی خویندوووه کاتی که مه‌وله‌وی له ته‌ویله بووه لای شیخی باوکی سولووکی کردووه. نوسخه‌ی ته‌واوی ئەم کتیبه لای حاجی مه‌لا خالیدی کوپری مه‌لا عه‌بدو‌للای موفتیی سنه و لای حاجی مه‌لا سه‌عیدی ساداواپی هه‌یه.

سێیه‌م: کتیبکی به فارسی به شاعر له‌باره‌ی عه‌قیده و بیروباوه‌ری موسولمانانه‌وه که ناوی (الفوائه)، واته شته بو‌ن خو‌شه‌کان یا بو‌نی خو‌ش گه‌یینه‌کان. ئەم کتیبه‌ش له هه‌زار به‌یت زیاتره.

(۱) له‌پاش ئەو چاپه‌ی دیوانی مه‌وله‌وییه‌وه تائیس‌تا گه‌لی نوسخه‌ی ترمان ده‌سگیر بووه که به‌راوردکردنیا له‌گه‌ل نوسخه‌ چاپه‌که‌ پێویسته. بۆیه به‌ده‌ستمانه‌وه‌یه، خوا ریکی بخا، له هه‌لیکا چاپکی تری دیوانی مه‌وله‌وی بکه‌ینه‌وه ئەنجامی به‌راوردی ئەو نوسخه تازە ده‌ستکه‌وتوانه‌شی تیا‌بی. نیازمان وایه له‌م چاپه تازیه‌دا له داوینی شاعره‌کانه‌وه ته‌نیا مه‌عنا گشتیه‌که‌یان بنوسینه‌وه و مه‌عنا‌ی وشه‌کان هه‌لگرین و له جیاتیی ئەوه له داویندا فه‌ره‌ه‌نگیکی تیکراییی به پێی تیه‌که‌انی ئەلف و بی بو‌ بکه‌ین. هه‌روا ئەشمانه‌وی پارچه شاعره‌کانی به‌گوێره‌ی باب‌ه‌تیا‌ن ریک بکه‌ین.

(۲) من خۆم له سالی ۱۳۳۹ی هه‌جره‌تا ئەم کتیبه‌م لای ماموستا مه‌لا ئەحمه‌دی پاش به‌ردیی مه‌شه‌وور به مه‌لا ئەحمه‌دی ره‌ش خویندوووه. له ریگای ئەم کتیبه‌وه پێوه‌ندی رو‌حیم له‌گه‌ل مه‌وله‌وی په‌یدا‌کرد و عاشقی شیوه‌ی شاعر و نووسینی بووم.

ئەم دوو كۆتۈپە پۈككەنە لە سالى ۱۳۵۲ ى ھىجرەتدا لە ميسر لەلايەن خوالخوشبوو (محي الدين صبرى النعمى الكانى مشكانى) يەنە لە چاپ دراون. لەم سالانەى دواييشدا لە رووى ئەو چاپەنە بە ئۆفسيەت لە چاپ دراونەتەنە.

چوارم: نامىلكەيەكى لەبارەى ئىسپاتكردنى دروستى (رابطە) وە كە يەككە لە ئادابى تەرىقەتى نەقشبنەدى. ئەم نامىلكەيە بە فارسيە، نوسخەيەكى لای شەيخ ھەيدەرى كورپى شەيخ جەعفەر ھەيە كە لە دىيەكى نزيك لە سەيد صادقى شارەزورەنە دا ئەنەيشى. ئەم نامىلكەيە تا ئىستا لە چاپ نەدراونە.

پنجەم: كۆتۈپە شىعەرى رەجەزە بە ھەربى ناوى (الفضيلة) بە ۲۰۳۱ شىعەرە لە بارەى زانستى ئوسولى دىنەنە. ئەم كۆتۈپە كۆتۈپە زۆر بايەخدارە، مەولەوى بە فەرمانى شەيخ موحەمەد بەھائودىن دايناو و لە سەردەمى ژيانى خۆيدا زۆر خۆنراونە. منيش لە ساىەى خواو لە سالانى ۱۳۷۶ - ۱۳۷۷ دا شەرحىكى باشم بە پى توناي خۆم لى كوردوونە بە ناوى (الوسيلة في شرح الفضيلة) و لە سالى ۱۳۹۲ ى ھىجرەت (۱۹۷۲ ى. ز) دا لە چاپ داو و ۸۱۹ لاپەرەيە و بە گەلى و لاتى موسولمانان و زۆر لای كوردستانا بلاو بوونەتەنە. نوسخەيەكى نايبى ئەم (الفضيلة) يەم لايە بە خەتىكى زۆر جوان نووسراونەتەنە، حاشىەى زۆرى مەولەوى خۆى و مەلا فەتاحى پاوھى و خەتى مەولەوى خۆيشى پىوھى.

لە خوالخوشبوو سەيد ەبدولرەحمانى عازەبانىم بىستوونە ئەيفەرمون: لە بيارە لە خزمەتى شەيخ نەجمودىندا كۆتۈپەكىم دى ناوى (خاطراتى مەولەوى) بوو گەلى شتى بەسوودى لەبارەى مەولەويەنە تىابوو. ئەبى ئەم كۆتۈپە فەوتابى و شوئەنەوارى لە ھىچ لايەكەنە ديارنىيە. ھەروا بىستوونە حاجى سەيد ەلى مەلاى (لۆن)، ديوانىكى مەولەويە لايە مونسابەتى دانانى پارچە شىعەرەكانى تىا نووسراونە و لە رووى نوسخەى مەلا ئەسەدى پاىگەلان نووسيوونەتەنە.

ئاخ، مەولەوى! خۆزگە بەو سۆز و ەشق و تىكوشىنە لە ولا تىكدا ئەبووى ھەرچىت ئەنووسى وەرئەگىراو لە چاپ ئەدرا، تا جىھانى كوردستان بەلكو ھەموو جىھانى موسولمانان بە تەئلىقات و ئاسار و ئەشعارت پووناك بوو بووايەتەنە و تا ھەموو دنيا بىزانىايە بىشەى كوردستان چ جۆرە شىرىكى تىدا بوونە و مزگوتە بى ئەوقاف و بى نازەكانى زاناي گەورە و بەرز و پىاوانى خاوەن بەھرى ئەدەبىي چۆنيان پى

گه ياندووه. له شاعيرانا كه سانی وهك مهولهوی و مهلا خدری نالی و عهبدولپرهمان بهگی سالم و مستهفا بهگی كوردی ومهلا موحهمدی مهحوی و شیخ رهزای تالهبانی و مهلا مستهفای بیسارانی و سهیدی ههورامی و وهلی دیوانه و موحهمد ناغای دهریند فقههه و خانای قوبادی و مهلكهی مرادوهیس و حاجی قادری كویی و مهلا عومهری رهنجووری و له زانایاندا كه سانی وهك ئیبنولسه لاهی شارهزووری و كه مالودینی ئه ربیلی و ئیبنولحاجیبی سندی و سهیفودینی نامودی و فاضیل موحهمد ئه فهندی گورانی و ئیبنو خهلهكان و مهلا عهبدوللای بیتووشی و كه سانی تریش پهروهدهی سوچی ئه م مزگهوتانه بوون.

هه ربژی ناوی نامیی مهولهوی
له ریزی سهعدی و جامی و دیهلهوی
بژین زانایان له پرووی جیهانا
له زانای عیلمی مادی و مهعنهوی
هه شرممان بكا خودا به كه ره م
له ژیر سای ئالای به رزی نه بهوی

سه فهری مهولهوی بو ئه مالا و نه ولا

مهولهوی زیاد له ورده سه فهره كانی بو دیده نیکردنی دۆستان و براده رانی له تاوه گۆزی و جوانرۆ و زه هاو، بو ناو عه شایری قوبادی و باوه جانی و وهله ده بهگی و جاف و شه رهف به یانی و بو شاره زوور و بو ههورامان بو زیاره تی شیخ سیراجودین و به هائودین و بو سوله یمانی بو زیاره تی كاك ئه حمه دی شیخ و بو سنه بو خزمه تی شیخ عهبدولقادری موهاجیر كه له وی مامۆستای بووه، چه ند سه فهری تایبه تی تریشی بووه كه رۆزگار پیویستی كردون له سه ری. وا كورته یه كه باسی هه ندی له و سه فهرانه ی ئه نووسینه وه بو ئاگاداری و بو یادگار.

یه کی له و سه فهرانه ی سه فهریکیه تی بو سنه كه به فه رمانی شیخ عوسمان سیراجودین بووه له ۱۲۷۱ی هه جره تدا له خزمه تی مهلا ئه حمه دی نۆدشه یی و شیخ عهبدولپرهمان ئه بولوه فای كورپی شیخدا بو لای ئه مانوللا خانی والیی كورپی خوسره وخانی ئه رده لان كه له قه بی (غولام شا خان) بووه. ئه م سه فهره له سه ر داوا و

نادەنى، تا سەرەنجام بە ھۆى يەكتىردىتن و گوڭرتن لە موناقتە شاتى عىلمىي مەولەوييەو لە پاىە و رى و شوڭىنى ئەگەن و بانگى ئەكەن بۆ مالى خويان و قەدر و حورمەتى ئەگرن.

سەفەرىكى ترى مەولەوى بۆ كەركوك بوو لە سەردەمى ژيانى شىخ عەبدولرەحمانى خالصىي تالەبانيدا. مەولەوى ئەم سەفەرى لە زەمانى شىخ عوسمان سىراجودىندا كىردوو. شىخ عەبدولرەحمانى تالەبانى لەم سەفەرى مەولەويدا زۆرى حورمەت گرتوو. بىستومە مەولەوى بە شەو گەپشتوو تە كەركوك و يەكسەر چووە بۆ لای شىخ عەبدولرەحمان و ديويە ھەرچەند خەلك ھەموو نووستون ئەو بەخەبەرە و خەرىكى عىبادەتە، ئەم بەيتەى بەسەرا ئەخوڭىتتەو:

شەو، خەلۆتەن، مال بى ئەغبارەن
ئالەم گرد وتەن، دۆس خەبەردارەن

ئەویش بەم بەيتە وەلامى ئەداتەو:

نىازم نالەن بەى كەلپۆسەو
شەو نالەن وەشەن وە لای دۆسەو

مەولەوى لەم سەفەردا ماوئەك لە تەكئە ئەمىنەتەو، جا ئەگەرپتەو.

سەفەرىكى ترىشى ھەروا بۆ كەركوك بوو، بەلام پاش كوچى دوايى شىخ سىراجودىن و شىخ عەبدولرەحمانى تالەبانى و لەسەردەمى شىخ بەھائودىن و شىخ عەلىي تالەبانيدا. برادەرىك لە زەمانى سەيد موحەمەدى كورەزاي مەولەوييەو بۆى گىراومەتەو كەوا ئەم چوونەى مەولەوى بۆ كەركوك جۆرە تۆرانىك بوو لەبەر دل عاجزى، ھەرچەند نەيئەزانى ھۆى ئەم دل عاجزىيەى چى بوو.

مەولەوى لەم سەفەردا چەند مانگىك لە كەركوك ئەمىنەتەو، پاشان بە فرمانى شىخ بەھائودىن، شىخ ضىئاودىنى براى لەگەل چەند سوارىك ئەچن بۆ لای بۆ كەركوك بەلكو ئاشتى بكنەو و بىھىننەو، بەلام مەولەوى بە گوڭيان ناك. پاش ئەوئەى ئەوان سوار ئەبن و ئەكەونە رى بگەرپنەو بە دوو سى سەعاتىك، مەولەوى ئەكەوئتە حالىكى ناتەبىعىي وەك جەزبەو. شىخ عەلى بەو ئەزانى پىي ئەلى: مەولەوى! وا ئەزانم ئارەزوت لىيە بگەرپتتەو؟ چەند سوارىك ئەخاتە تەكى، لەگەلى ئەرۆن تا ئەگەنەو بە شىخ ضىئاودىندا، مەولەوى لەگەل ئەوان ئەگەرپتتەو و

سواره‌کانیش ئەگەر پێنەوه دواوه بۆ کەرکوک.

هەروا بیستووومە لە زمانی سەید موحەممەدەوه گێراویانەتەوه مەولەوی ئەو پارچە شیعەری کە بەم بەیتە دەس پێ ئەکا:

وہخیالافہوہن، یاران سەرمەس
تەقازای زاتی تەبعم ہەرچی ہەس

بە ھۆی ئەو تەبیعەت تیکچوونەییەوه وتوویەتی، کە ئەوہبووہ قسەئێ شیخ بەھائوئودینی شکاندووہ و شیخ ضیائوئودینی ھەروا گێراوہتەوه، پاشان ئەو حالەتە دەروونییە توندەئێ بەسەرا ھاتووہ و ئەو پارچە شیعەری وتووہ و لەگەڵ پیاوہکانی شیخ عەلیدا کەوتووہتەپری تا گەیشتووہتەوه بە شیخ ضیائوئودین و لەگەڵی گەراوہتەوه بۆ ھەورامان^(٤).

سەفەرئیکێ تری مەولەوی بە نیازی حەج بووہ. لەم سەفەرئیدا تا بەغدا دێ. پاش چەند رۆژ مانەوہ لە بەغدا ھاوڕیکەئێ پێئێ کە لەگەڵی ھاتووہ لە رێدا خزمەتی بکا و ھەرچی پارەئێ مەسرفەئێ رێیان بووہ لای ئەو بووہ، ھەلئێ و پارەکەیش ئەدزئ و لەگەڵ خۆئێ ئەیبیا و ئەگەر پێتەوه بۆ تاوہگۆزئێ و لەناو ھۆزدا بلاوی ئەکاتەوه کەوا مەولەوی لە بەغدا مردووہ و کورپەکانی پەرسەئێ بۆ دائەنئێ. مەولەوییش کە بیکەس و بئێ مەسرفەئێ مەمئیتەوه، ناچار ئەبئێ بگەر پێتەوه بۆ مال. کە ئەگاتە بەرەوہ ئەبئێ ھاوڕیکەئێ لەویئێ و خزم و عەشیرەت ھەموو بە ھۆئێ ھەوالئێ درۆئێ مردنی ئەوہوہ کە ئەو کابرا پێئێ گەیاندا بوون، پەریشانن، بەلام ئەم لە جیاتئێ ئەوہئێ لۆمە و سەرزەنشئێ کابرا بکا پێئێ ئەلئێ بەخوا قەسەم بزمانیایە ھاتووئیتەوه بۆ ئێرہ، تا تۆ لەم ولاتەدا بوایەئێ پێم تئێ نەئەنا، بۆ ئەوہئێ شەرمەزار نەبئێ^(٥).

وتمان مەولەوی زۆر جار بۆ زیارەتی کاک ئەحمەدی شیخ و شیخ عەبدولقادرئێ

(٤) لە دیوانئێ مەولەویدا وتوویمانە مەولەوی ئەم پارچە شیعەری لە وەلامئێ نامەئیکێ شیخ سیراجوئودیندا وتووہ. ئەگەر ئەمەئێ بە زمانی سەید موحەممەدی کورپەزای مەولەویبەوہ گێراوہتەوه، راست بئێ، ئەبئێ ئەوہئێ ھەلئێ. بەلام تیکرا بە پارچە شیعەرە کەدا دیارہ کە نامەئیک لە مەیدانایە و مادەم ئەمئێ سەید موحەممەد گێراویەتەوه راست بئێ، ئەبئێ نامەکە ھئێ شیخ بەھائوئودین بووبئێ و بە شیخ ضیائوئودیندا بوئێ ناردیئێ.

(٥) ئەبئێ ئەم کابرا کابرائیکێ بیگانە لە ھۆز و عەشیرەتی مەولەوی بووبئێ، چونکە پیاوئێ عەشرەت رووی نایە کاری وا ناپیاوانە بکا و بیشگەر پێتەوه ناوئێ عەشرەت.

موھاجیری مامۆستای چووه بۆ سولەیمانی. لە یەکی لەم سەفرانەیدا، کاک ئەحمەد پێی ئەلی مەولەوی ئامۆزگارییەکم بکە. مەولەوییش وەلامی ناداتەو. کاک ئەحمەد بۆ جاری سێیەمیش داوای لێ ئەکاتەو، ئەم جارە مەولەوی ئەلی: لە جاری یەکەمدا کە پێت وتم، تەماشام کرد هیچ واجب و سوننەتێک نییە تۆ تەرکت کردبن و من عەرزت بکەم، بیکە. لە جاری دووەمیشدا تەماشام کرد هیچ حەرام و مەکرۆھێک نییە کردبیتنت، تا پێت بلێم تەرکیان بکە. ئیستا ھەر ئەوەندەت عەرزت ئەکەم شەیتان خۆی مڵاس داوھ بوۆت، ئاگات لە خۆت بێ تەفرەت نەدا و لە خۆت بای نەکا. جا کاک ئەحمەد گەلی فرمیسک بە چاویا دیتە خوار.

خوالیخۆشبوو سەید ئەحمەدی عازەبانی بۆی گێرپامەو و تی: سەید حەسەنی موفتی داوای حەبیبە خانە کچی شێخ عەلیی عەبابەیلی ئەکا و ئەیدەنی. جا کە لە سولەیمانییەو ئەپۆن بۆ عەبابەیلی بەشوین بووکدا، شێخ عەلیی باوکی بووک بە مەولەوی ئەلی مەولەوی من کەسم نییە لەگەڵ حەبیبە بینێرم بۆ سولەیمانی و لە تۆ مەحرەمتر نییە بە مائی ئیمە، لەگەڵی برۆ، ئەویش لەگەڵ بووک ئەپوا.

لە پێگادا بە عادەتی برازاوا دەست ئەکەن بە گۆرانی وتن. یەکی لەو کۆمەڵە کە ناوی (حەمەی ئامین) بوو، دەنگی زۆر خۆش بوو. دەس ئەکا بە (قەتار) و (ئای ئای) وتن بە شیعری مەولەوییەو. مەولەوی بە سواریی و لاخەو لەبەر خۆشی دەنگی حەمەی ئامین جەزبە ئەیگرێ و بە جوۆی لە حالێ تەبیعی دەر ئەچێ ئەکەوێتە خوارەو. خەلکە کە دائەبەزن و راستی ئەکەنەو و سواری و لاخەکە ئەکەنەو و لە حەمەی ئامینیش توورە ئەبن ئەلێن خەتای تۆ بوو وا مەولەوی کەوتە خوارەو. حەمەی ئامینیش دێ بەلای مەولەوییەو پێی ئەلی قوربان بۆچی وات پێ ھات، خو من ھەر شیعەرەکانی خۆتم ئەخویندەو؟ ئەویش ئەلی کورپە کە شیعری من ئەوەندە خۆش و بە تەئسیرە؟ بەخوا خەتای ئاوازەکە تۆ بوو.

پێوەندیی رۆحیی مەولەوی

سەرەتای پێوەندیی رۆحیی مەولەوی، وەک مەنسووبیکی تەریقەتی نەقشەبەندی، بە شێخ عوسمان سیراجودینەو بوو. پاش کۆچی دوایی ئەو بوو بە مەنسووبی شێخ موھەمەد بەھائودینی کورپی و زۆری باوەر پێ بوو و بە (ئاینە کەمەل) واتە ئاوینە

تەواو پىگە يىشتوو ناوى بردووه، واتە ھەموو سىفەتە بەرزەكانى باوكى پەنگيان لەمىشا داووتەوھ.

مەولەوى بە نامەى بەرز و شىعرى پى سۆز ھەستى پاكوخاويىنى خۆى بەرابەر بەم دوو ناتە ھەمىشە دەربېرېوھ. لېژدا بۆ نمونە ئەو پارچە شىعرەى ئەنوسىنەوھ كە بەبۆنەى ھاتنەوھى شىخ بەھائودىنەوھ لە سەفەرى حەج داى ناوھ و بۆى ناردووه:

ئايىنەى كامل! ئازىزەكەى فەرد!
فەيداي ئامات بىم سەفەىت ئاوەرد!
خەيلين گەرد پات نە دىدەم دوور بى
يانەى چەم ويران تەمام خاپوور بى
خاس بى تەشريفت ھەم ئاوەردەوھ
گەرد پات وەتەن ئاواكەردەوھ
ساقى، ئىنە بەزم وەصل يارانەن
چەرخىچ ھەر ئەو چەرخ ھەردە جارەنەن
دەورئ دەر وە بەزم وە پيالەوھ
ژەنگ دل وە زاخ مەى بىمالەوھ
جاميمان جە دەس تو ھەم سەندەبو
فرسەتەن نصيو نەك نەمەندە بو^(۶)

چەردەيەك لەبارەى ژيانى كۆمەلايەتتى مەولەوييەوھ

لەگەل ئەوھشدا كە مەولەوى لەبارەى ئابوورىيەوھ ھەرگىز ژيانىكى خۆشى رانەبواردووه، ھەرگىز ئامادە نەبووه لە پىناوى ژيانى دنياىدا دەس لە عىزەتى نەفسى خۆى ھەلگىرى. لە نامەكانى مەولەويدا كە دەسگىرمان بوون و ھەروھالەو دەنگوباسانەپەوھ كە دەم بە دەم ئەگىرپىنەوھ، بۆمان دەرتەكەوى كە زۆر جار پىش

(۶) لە ديوانى مەولەويدا نووسىومە كەوا مەولەوى ئەم پارچە شىعرەى لە پيشواى لىكردى شىخ بەھائودىندا وتووه كە چووه بۆ سەرلەيدانى، بەلام پاشان بۆم دەركەوت ئەوھ ھەلەپە و بەبۆنەى ھاتنەوھى شىخەوھ لە سەفەرى حەج دايناوھ.

فەرمانرہوایانی ناوځوی ناوچهکه بهو جوړه کی که شایانی که سیکی وه که مهولهوی بی لهگهلی نهجوولونه تهوه و قه دریان نه زانیوه. که چی فەرمانرہوایانی قاجاری و نهرده لانی گهلی جار بانگیان کردووه ته لای خویمان و دپهات و مولکیان داوه تی، بهلام نهو نهو قوبوولی نه کردووه و هرگیز نه یویستوه خزم و که سوکارهکانی و ناوچه کی کرینی تاوهگوزی به چی بیلی و به مولکی دنیای نهگورپونه تهوه. بو نمونه فهرهاد میرزای مامی ناصرودین شا داوای لی کردووه بروا بو ئیران و هر مولکی دلی نهیگری هلی بژیرو بو خوی. غولام شا خانی نهرده لانیش داوای لی کردووه چی بو ناوچه کی سنه و دیی (زه لان) وهریگری بو خوی، بهلام مهولهوی هر نهوهی پی باش بووه هر چون بووه له (سهرشاته) کرینه که کی خوی بمینیته وه. مهولهوی تا سالی ۱۲۹۳ ی هیجری، واته تا ده سال پاش کوچی دویبی شیخ سیراجودین، بی دهر د و مهینه ت رای بواردووه، بهلام لهو ساله وه ئیتر که وتووه ته بهر تیری گهردوون. مردنی عهنبهر خاتوونی ژنی و پاش نهوه کویربوونی خوی و نهجا سووتانی مالکه کی که کتیبخانه که شی تیا سووتاوه و پاشتر کوچی دویبی شیخی به هائودین و نهو که لینه پرؤچییه گهره بهی بهو رووداوه که وتووه ته ژیانی و پاش نهوانهش له ولاخ که وتنه خوار و پشت شکانی، هه موو نه مانه دوا سالهکانی ژیانیان لی تال کردووه و ئیتر تا سهری یه کجاریی ناوه ته وه بهدم دهر د و نازاری دل و دهر وونه وه تلاوته وه.

خیزان و منالی مهولهوی

نهوهی له پاشماوهی بنه مالهی مهولهویمان بیستووه نهوهی که مهولهوی تاقه ژنیکی هیناوه و نهو ژنهیش (عهنبهر خاتوون) کی خوشکی (نهکره م) ناوی نهفغانی بووه که یه کی بووه له چه ند نهفغانی له ولاتی خویمانوه کوچیان کردووه بو کوردستانی بابان و له په نای پاشای بابانا خویمان گرتووه ته وه. له ناو نه مانه دا نه کره م زور دیار و سهر به دهر وه بووه. مهولهوی عومریکی باش و خوش و پر خوشه ویستی له گهل عهنبهر خاتوون به سهر بردووه. نه مهش به وه دا دهر نه که وی که به مردنی عهنبهر خاتوون دنیا له پیس چاوی مهولهویدا تاریک بووه و گهلی پارچه شیعی ناسکی پرسوزی له لاواندنه وه یا وتووه که بهر زترین نمونهی شیعی خوشه ویستی و لاواندنه وهن له نهده بی کوردیدا.

مەولەھوی لە عەنئەبەر خاتوون چەند كۆر و كچى بوو. كۆرەكانى ئەمانەن:

(۱) سەيد موحەمەد كە گەورە بوو و ژنى هیناوه، بەلام لە ژيانى مەولەھوى خۇيدا بە گەنجى مردووه و لە دىيى (گوندە) بە خاك سپىراوه. ئەگىرئەوه لە كاتى نەخۆشى مردنى ئەم كۆرەي مەولەھويدا، باوكى لە تەوئلە بوو لای شىخ سىراجودىن. ئەنئىرن بەدوايا بگەرئەوه. كە دىتەوه لەپشت دىيى (عەنەب) هوه دەس ئەكا بە گريان. لىي ئەپرسن بۆچى ئەگرى؟ ئەويش ئەللى چۆن نەگريم ! حەزرەتى بەعقوب بۆنى كراسەكەي يوسفى كۆرې بە لووتاهات پىي شادمان بوو، من بۆنى كفىنى موحەمەدىكۆرم دىتە لووت و دلّم ئەبرئى ! كە ئەگاتەوه مالّ ئەبىنى موحەمەدى كۆرې مردووه و شۆرراوه و پىچراوه لە كفنەكەي و چاوهروانى گەرانەھوى باوكىنى. ئەم سەيد موحەمەدە تاقە كۆرېكى بوو كە ناوى موحەمەد سەعيد بوو و ھەچەي لى كەوتووئەتەوه.

(۲) شىخ موحەمەد كە ئەمىش گەورە بوو و ژنى هیناوه، بەلام بە گەنجى مردووه و كۆرېكى لى بە جى ماوه كە ناوى عەلى بوو. ئەمىش ھەروا ھەچەي لى كەوتووئەتەوه.

(۳) سەيد عەبدوللا كە زۆر ژياوه و چەندىن ژنى هیناوه و گەلى ھەچەي لى كەوتووئەتەوه.

(۴) ھىدايەت كە بە گەنجى بەر لە ژن هینان مردووه. بىستومە شىخ بەھائودىن بە بۆنەي مردنى ئەم كۆرەوه چووه بۆ دلدانەھوى مەولەھوى و سەرخۆشى لىكردنى. مەولەھوى بەم ھاتنەي شىخ ئەوھندە شادمان بوو، وتوويە خۆزگە چەند كۆرم ئەبوو يەك لەپاش يەك ئەمردن بە مەرجى تۆ بۆ پرسەي ھەركاميان بەم جۆرە ئەھاتى بۆ لام.

نەھوى مەولەھوى ھەموو ئىنسانى رەوشت بەرز و بەشەرەف بوون و تىكەللىيان لەگەل بىنەمالەي شىخ سىراجودىن بوو و ھاتوچۆي شىخ ضىائودىننىشان كردووه، تەنانەت ئەوھندە لەگەل مالى شىخ تىكەل بوون ھەرچەندە ھاتوونەتە بيارە ئەوھندە خۆيى بوون و ئەوھندە ماونەتەوه، زۆر كەسى نەشارەزا و ايان زانىوھ كۆرانى شىخن لە دەرەوھ ھاتوونەتەوه بۆ مالى باوكيان. ئەمانە زۆر بە قەناعەت و بوردەبارى لە دىھاتى عەشرەتى خۇيانا، ھەك (مۆرتكە) و (زارىن) و (سەرشاتە) راپان بواردووه، لەگەل ئەوھش

ھەمىشە ميوانىيان بووھ و خەلك لايان داوھتە لايان و مالىيان وەك كاروانسەرا بووھ، بۇ رېبوارانى ئەوھ ناوچەيە.

دۆستانى مەولەوى

كەسكى ئەدىب و نوكتەزان و سۆفى و مەلاى گەرەى وەك مەولەوى، لە ماوھى ھەشتا سالى ژيانيا بە تەبىعەتى حال ئەبى دۆست و برادەرىكى زۆرى بووى. ئىمە لىزەدا باسى ھەندى لە بەناووبانگەكانى ئەوانە ئەنووسىنەوھ.

يەكى لەو دۆستانەى مەولەوى ئەحمەد پاشاى(۷) كورپى سولەيمان پاشاى بابانە كە ھەر لە سەردەمى فەقىيەتەى مەولەوييەوھ دۆستى بووھ و پىشتريش باسكىم گىرايەوھ كە پاش ئىجازە وەرگرتنى مەولەوى سەيرانىكى بۇرېك خستووھ بۇ سەرچنار. يەككى تر لە دۆستانى مەولەوى موھمەد پاشاى جاف بووھ كە سەرۇكى ھەموو خىلى جاف بووھ. پاشان خوا يار بى ئەو نامە بى نوختەيە ئەنووسىنەوھ كە مەولەوى بۇى نووسىوھ.

يەككى تر لە دۆستانى مەولەوى مەحمود پاشاى جاف و يەككى تريان عوسمان پاشاى براى مەحمود پاشا بووھ.

دۆستىكى ترى مەحمود بەگى خرمى مەحمود پاشا بووھ كە زور دۆستى بووھ و بە شىعر و پەخشان نامە لەبەنپانانا ھاتووھ و چووھ. يەكى لەو نامانە ئەم پارچە شىعرەيە كە ئەم مەحمود بەگە بۇ مەولەويى ناردووھ:

(۷) ئەحمەد پاشا خويشى لە عولوومى دىنيدا پايەبەرز بووھ. من خوم نوسخەيەك كتېبى كەمالى شەرحى شافىيەم لەلايەن مامۆستام شىخ عومەرى (ئىبنولقەرەداغى) يەوھ دەسگىر بوو لە ئاخريەوھ نووسرابوو بە دەستى ئەحمەدى كورپى سولەيمانى بابان نووسراوھتەوھ و سالى نووسىنەوھكەى بە ھىجرى و ميلادى و عىبرى و قىببى ديارى كردبوو بەداخەوھ پاشان ئەم كتېبەم لەدەست دەرچوو.

لە سەردەمى تەدرىس كردنىشما لە نىرگسەچار لە ۱۳۴۴ى ھىجرەتدا لاپەرەى يەكەمى كتېبىكى تەفسىرى بەيضاويم لە ناو كتېبەكانى كتېبخانەى مەدرەسەى نىرگسەچاردا دى بە خەتى ئەحمەد پاشاى بابان لىى نووسرابوو ئەم تەفسىرى بەيضاوييەم وەقف كرد لە سەيد عەبدولرەھىمى مەولەوى. ديارە كتېبەكە پاش مردنى مەولەوى كەوتووھتە ئەوئى و بە دەستى فەقىوھ دراوھ و ھەر ئەو پەرەيەى ماوھ.

شمالاً عمر افزای و جان بخش
که هستی چون دم عیسی روان بخش
سینه ابر از تو چون سیماب گردد
ز فترت کوه برفین آب گردد
که دارم عرضه‌ای ای دلنوازم
تحمل کن که بنده عرض سازم
مهمی هست ما را از شمیران
ز روی لطف آنجا اسب میران
مترس آنجا اگرچه جای بیم است
مقام مرشدم مولی (رحیم) است
ز آشوب زمان و چرخ غدار
ز شومی (عمر پشای سردار)
یزید ثانی آن سردار افخم
ولایت شد ز بیدادش پر از غم
(اذلّه) را نموده اهل عزت
که مولای من از او کرده هجرت
(چرستانه) یزد آتش به یک بار
گزیده جای خود دامان کهسار
میان (قلعه) و دشت (ولویر)
سیا چادر زده چادر به چادر
ورا (عثمان خاله) و (کاکه یونس)
ندیمان یمین هستند و مونس
یسارش را (خضر بگ) با (فتاح) است
به همراهیش آنها زوجناح است

شرفیاب حضورش باش از من
تو از من دست آویزش به دامن
ز حال بنده میپرسد که چون است
بگو دیدم که در گرداب خون است
که از خیل مهین بانوی ارمن
لرستان را قدیمه کرده موطن
ز قصر از بیم شیرویه گریزان
به (مخمل کو) شدند افتان و خیزان
یکی مه پاره ای از نسل شیرین
بت شکر شکن بازوی رنگین
رخش ماه دو هفته کرده محبوس
لقب شیرین ثانی نام طاووس
پی تفریح قلب و خواهش دل
سرای میر ما را کرده منزل
نه بتواند قلم و صفحش نوشتن
به خود دارد همی بیم شکستن
مه دو هفته در وی دید ناگاه
مقابل چون نشد با روی آن ماه
اشارت کرد تار هر دو گیسو
مه دو هفته را آرند بر رو
خبردار است البت سرور ما
ز حبس ماه و حکم دلبر ما
خرامان رفت روزی سوی صحرا
شود سر سبز ازو گل‌های حمرا

ز (شیروان تپه) تا دامان (شاکل)
 گروه آهوان بد گله در گل
 نظر افتادشان بر چشم جادو
 سراسر چشم آهو گشت آهو
 غزالان جمله صف ایستادند
 اطاعت را همه گردن نهادند
 من مهجور طاقت رفته از دست
 ربوده جان و دل آن نرگس مست
 گریزان گشته عقل و هوش هر سو
 معلق روح مانده دست زانو
 ولی او از بدن کرده کناره
 بفرما، سرورا، تا چیست چاره؟!

بۆ رۆشنکردنه‌وه‌ی مه‌به‌ست له‌م پارچه شیعره، ئەلێین که‌وا مه‌وله‌وی، وه‌ک
 پێشتریش باسمان کرد، پاش ئیجازه‌ وه‌رگرتنی هاتوووه له‌ دێی چروستانه‌ی نزیک
 هه‌له‌بجه‌ دانیشتوووه و مائی موحه‌مه‌د پاشای جاف و خزمانیش له‌ هه‌له‌بجه‌ و
 ده‌ورپشتی هه‌له‌بجه‌ بوون و گه‌لی جار هاتوون بۆ دیده‌نیی مه‌وله‌وی و مه‌وله‌وییش
 سه‌ری له‌وان داوه. له‌و سه‌رده‌مه‌دا ده‌وله‌تی عوسمانی ئه‌یه‌وئ چه‌ک له‌ موحه‌مه‌د پاشا
 و خێله‌که‌ی وه‌رگری و بی چه‌کیان بکا، به‌م نیازه (عومه‌ر پاشای سه‌ردار) به‌ سوپاوه
 ئه‌نیرێته سه‌ریان. ئه‌وانیش ناچار ئه‌بن شاره‌زوور به‌ جی دێلن و ئه‌گوێزنه‌وه بۆ ئه‌و
 چیاپانه‌ی بنار.

مه‌وله‌وییش که‌ مائی له‌ چروستانه‌ ئه‌بی بار ئه‌کا ئه‌چی بۆ پشتی کانی که‌وه‌ی
 شه‌میران و له‌ شوێنیکدا که‌ ناوی (ولبه‌ر)ه‌ نیشه‌جی ئه‌بی. عومه‌ر پاشایش گه‌لی له
 ديه‌اتی شاره‌زوور ئه‌سووتینی که‌ هه‌ی ده‌سته و دائیره‌ی موحه‌مه‌د پاشا ئه‌بن و
 چروستانه‌یش یه‌کی ئه‌بی له‌ ديه‌اتانه. ئه‌م کاره‌ساته له‌ ۱۲۷۶ی هه‌جره‌دا پرووی
 داوه. عومه‌ر پاشا که‌ سه‌رناکه‌وئ به‌ مه‌رامی خو‌ی بگا و عه‌شایری جاف چه‌ک
 دامالراو بکا و موحه‌مه‌د پاشا بگری، ئه‌گه‌رپێته‌وه بۆ مووسل. به‌گزاده و خه‌لکی

كۆچكردۈيۈش ئەگەپۈننەۋە بۇ ئەم بەرى سىروان و لەم كاتەدا موحەمەد پاشايش زەماۋەندە بۇ مەحمۇد پاشاى كورپى ئەكا و ژنىكى دەنگخوشى (تاوس) ناو لەو زەماۋەندەدا گۇرانى ئەلى، ئەو سەردەمە ھىشتا مالى مەولەوى ھەر لەۋبەرەۋە بوۋە و ھى شتا ئەگەپۈتەۋە بۇ چروستانە خانوو لەۋى بۇ خۇى دروست بكاۋەۋە و لەگەل موحەمەد پاشاى دۇستى بەيەك بگەنەۋە.

مەحمۇد بەگ ئەم پارچە شىعەرى لەم بارەۋە بۇ مەولەوى نووسىۋە و لە سەرەتايەۋە باسى ئازاۋەى عومەر پاشاى سەردار و سووتاندنى چروستانە و باركردنى مەولەوى لەگەل خەلكى دەۋرۋبەردا بۇ شەمىزان و دەۋار ھەلدانىيان لە (ۋلبەر) ئەكا. پاشانىش دېتە سەر باسى زەماۋەندەكە و گۇرانى وتنى تاوس و جوانىي ئەم تاوس ناۋە. ديارە مەولەۋىيىش ۋەلامى ئەم نامەيەى داۋەتەۋە و ئەبى بە پارچە شىعەرىكى جوانى - دوور نىيە پر لە ھەستى نەتەۋەيى و داكۇكىكردن لە ۋلاتيش ۋەلامى دابىتەۋە، بەلام سەد داخ ئېمە تا ئېستا ئەم ۋەلامەيمان دەسگىر نەبوۋە و ئاگادار نىن ئەبى لە كۇى و لاي كى بى!

دوانى تر لە دۇستانى مەولەوى رەزاقولى خان و غولام شا خانى كورپانى خوسرەۋ خانى كورپى ئەمانوللا خانى ئەردەلانن(۸).

(۸) رەزاقولى خان و غولام شا خان ئەدىب و بنووس بوون، بەتايبەتى غولام شاخانىيان ئەدىب و شاعىرىكى بەرز بوۋە و شىعەرى بە دىالىكتى گۇران وتوۋە و لېرەدا چەند پارچە شىعەرى بىلاۋ ئەكەينەۋە:

۱

مىرزىام زام ھەى... مىرزىام زام ھەى..
دانايان دەۋر، دانش كەردە تەى...
ئەفلاتوون فامان، ھەكىمان ھەى
پەى ئازار دل نىشان دان دوو بەى
ھۆرىزام دەردەم شاران كەردم تەى
ناگا دىم دوو بەى نە سەر شاخەى نەى
بەى چ بەى؟ ئەمەر نەۋنەمام نەى
خۇلاسه و خۇش بۇ، خۇش مەزە چۇن مەى =

مهولهوی له ماوهی بوونی دووهم جاریا له سنه بو خویندن له مزگهوتی

= نه فوق بهیدا جفتی سیا حهی
موستهحفیظ مدران نه دهوران بهی
تهواسیامهوه، مهخفی بیم جه حهی
تهرسام، نه بهردم دس پهی بنهی بهی
مهه هم بای شهمال یاوؤ پهی پهی
جه هم جیا کا حهی و بهی و نهی
وهرنه ئهی طیفله طیفل ئاسای خودپهی
پهنجه مهپیکؤ نه قولابهی بهی
حهی و بهی و نهی جهرگم کهردهن پهی
زیندهگیم پهی چی؟ وهی وه یانهم وهی!
قهومان و خویشان کی دیهین، کی، کهی؟
بهی میوهی نهی بو، حهی نه دهور بهی؟
گیسوو چون عهقرهب پیچ پیچن چون حهی
لوهلن چوون لاو لاو پای نهمام نهی
به حوکم قادر عهلا کوللی شهی
وه بهیان بهیان مهقسهد کردم تهی
(غولام) به شق ئهو شا لامهکان کهردهی
بی دهرس، عولووم حاسل بییهش پهی
وهس بشؤ نه فیکر ئینتیظار بهی
سهودای بهی رهنگت زهرده کهرؤ چون خوهی

۲

راس دل مهیژه (والی) ئهه شا بی
واجبه بو دن پاله حاشا بی
بهل ئهمه خوداس ههس تهقدیر بی
= دس وه دوو شاخهی زولف زنجیر بی

دارولئحسان لهگهل ئهم دوو شازادهيه بووه به برادره و زور جار پيکهوه رايان بواردووه

= حوسن بي پايان زولف پهريشان
زنجيرهكهى دل، تازيانهكهى گيان
زولف و كاكولى دوو دهره تهوئهم
ئهم عوقدهى موشكول، ئهو بهند مهحكهم
شيت به بهو زنجير، بهو دهشت و دهره
ئهمجار نوپهته بدهى وهسهره
سهرتا پام قوربان پا تا سهرت بي
دهولتهكهى حوسن ههرتا سهرت بي
لهو باده بده ساقى بي ميثال
دهوقى وهك هيجران، شوقى وهك ويصال
فاريغ كا له قهيد سوود و زيانم
نه سوود و زيان ههتتا نه زانم
مهستم يا هوشيار، بيدارم يا خه
يارم يا ئهغيار، من منم يا ئهو
ئهرزاني بي ميسر به عهزيرهكهى
خه لاص بيم نه دهره توره حيزهكهى
ياره به يه عقوقوب يوسف وه سهبري
ههقم بسيني، هه قوسين نه مري
به يهكى وهك خوي دهسهويه خه كا
نيمه شهو دوچار چغه چغه كا
وهك چاو ئيشه دار ئيش و گلى بي
ئهمجاره نوپهتى تالوتلى بي
به دهره عيشقو دهره دهره كا
بدا وهسهره، خودا خودا كا

۳

ماده موسته عيد وهقت نه شتيره
وهليكين خوفى سه ختم له بهره =

و نوكتەى خۇشيان لەنيواندا وتراوه. ئەگېرنەوہ جارېكيان رەزاقولى خان بە مەولەوى

= سەراپام مەملوولە مەيل لەيلە
وجوودم نە جام حەيات كەيلە
فەساد بى خەبەر نەكەين و بەينى
ئېش نېش وە مەيل لەيلە نەگەينى
لەو وەختە نەفەس كەوتە شومارە
دیده وە حەسرەت نىگای دووبارە
نالەى بولبولى بولايوبالى
(والى) نە بولبول خاسترەنالى
وہ لالاھى صيدقە ئەوقات تالە
مصیبەت زەدەى، حالت بەد حالە
لەو زەخمە دەرھات وە بن گوچكىدا
دەرچوو، خاس دەرچوو، وەلاى دۆچكىدا
تەگەر وەك جاران ئەيتاينىتەو
قەدرى وەئەدەب نەيكولپىننىتەو
لەبەر ئېش و نېش خەدىم زارىيە
زەخم (ئەورام) ان خەيلى كارىيە
لەو حالەتەيشدا فەرامۆش نەبووى
ئافەرىن (والى) بازى گۆش نە بووى
ئابىت قەدەم بووى، دل دلە نەبووى
سىر نىگادىر بووى، دەم ھەلە نەبووى
موونىس و ئەنىس شەو تارم بووى
= گاه گول، گاه بولبول، گاهى خارم بووى (*)

(*) ئەم سى پارچە شىعرەم لە رووى كەشكۆلەكەى خوالىخۇش بوو مەحمود پاشاى
جاف نووسىوہتەوہ، لەوئى تەنيا لە پارچەى يەكەمیان نووسرابوو ھىي (غولام
شاخان) ھ لەو دووانەكەيان نووسرابوو ھىي (والى) ن، بەلام وا مەشھورە (والى)
نازناوى شىعيرى غولام شا خانە.

ئهَلَيَّ: مهولهوی! راسته ئهَلَيَّ فهَقِيكان له گهَل خانمهكان ميانه دائمه زرينن و ئه گه ر
 = ئه م غولام شا خانه و ره زاقولى خانى براى چه ند جار به هوى ناحه زيكردنيانه وه له گهَل
 يه كتر و په نابردن به حوكمرانانى تاران، له حوكمرانى ئه رده لان لاپراون و له سه رى
 دانراونه وه. سه رهنجام حوكمرانى بو غولام شاخان جيگير بووه و له سه رى ماوته وه تا
 كوچى دوايى كردوه. هه نديكيش ئهَلَيَّ ده رمانخوارد كراوه. ئهَلَيَّ ئه م زاته بووه به
 جه عفه رى و گه لى جار له سه ر هه ندى شت هه را و ئاژاوه له ولاته كه يا په يدا بووه.
 چارِيكيان مه وله وى پشت به دو ستايه تىي كو ن نامه يه كى بو نو سويه له باره ي هه ندى
 شته وه ناموژگارى تيا كردوه. ئه و نامه يه م به داخه وه نه ديوه، به لام وه لامه كه ي غولام
 شاخانم ده سگير بووه، ئه و ليره دا ئه ينو وسمه وه:

«نازم به خرابات كه اهلس اهل است
 چون نيك نظر كنى بدش هم سهل است
 يك اهل دل از مدرسه نامد بيرون
 ويران شود اين مدرسه دارالجهل است

نامه نامى و خطاب مستطاب گرامى سامى بتمامى، من البداء الى الختم اولاً و لفظاً، و
 من الختم الى البداء ثانياً و معنى، بنظري از شائبه دوربينى محفوظ، و خاطر ي از
 رسيدن نصف المواصلة محفوظ، ملحوظ گرديد.

غمتم را در دلم كرد آشكارا زخم پيكانت
 فغان در پرده نگذارد يكي راز نهانى را

فداى التفاتهاى نهانى و عيانيت را شوم. مطلب طريقتى و بلکه پاره اى از نکات شريعتى
 را بحکم حديث «استر مذهبك» مستور و دائماً غير مسطور داشته ام. ولى در اين مقام كه
 موقع بيشتر از بيشتر خفا و اخفا است، اگر عرض كنم روحانيان دور نيست ارباب هواى
 نفس و غرض شمارند (ولا حول و لا قوة الا بالله).

در اوائل عمر عزيز كه بهار نوشانوش و بريز بريز بود، با عدم سلوك و غلبه نهايت شكوك
 و استطاعه حالى و مالى ابناء و لاة و ملوك متذکر شدم (ما للعب خلقنا). حتى المقدور،
 از نزديك و دور ظاهراً أحكام شرع مقدس را تابع، و نفس اماره بسوء را بمفاد (لايسقط
 الميسور بالمعسور) از مناهى و ملاهى مانع گشتيم. بعد از چندی و گرفتارى بكنده و
 كمندى خستگى دلبيستگى بهم رسيد متذکر گرديديم كه اولوالالباب را حضرت دوست
 محض اين قشر و پوست نساخته است. اگرچه هرچه از دوست ميرسد نكو است بخيال
 وصال افتادم، و ديده دل براه ديدن آن جمال را گشادم، من جانب الله اخذ طريقه =

ناره‌زوو بکه‌ن ماچیشیان ئه‌که‌ن؟ مه‌وله‌وییش له وه‌لامدا ئه‌لی: جا، والی قهیدی چیبه

= علیه نعمت‌اللهی را از سالک مسالک و منجی هر مهالك مرحوم کلاب علی شاه که منسوب بشاه علی رضا شاهندی بود نمود و مدتها طریق این طریقت علیه را پیمود. و در ثانی در دارالخلافت تهران در خدمت مستان معرفت جناب مستان شاه‌هندی تکمیل بقدر استعداد شد. و بعد در خدمت مرشد هندی رحمه الله اخذ طریقه علیه قادریه کرده بود، و در خدمت سراسر سعادت مرحوم مولانا ملا عبدالله تهمتائی طائی طب ثراه اخذ طریقه علیه نقشبندی کرد، و مدتی در خدمت کعبه‌ای ایشان و مرحوم ملا احمد کوله‌ساره رحمه الله تعالی بسر برد تا الی یومنا هذا که محض فضل حضرت رحیم بشرف صحبت ناشرال‌دین و الامان جناب شیخ عبدالرحمان سلمه الله تجدید عهد نمود، و بلسان قلب استدعای گشودن باب رحمت کرد. امید است از ذکر(یا من هو بمن ترجاه کریم) حسن خاتمه نصیب گردد.

چه‌کار داشتی که نگذاشتی دردم

نهان و خلق در حقم بی گمان باشند

بعد از این تفصیلات زحمت میدهد آن جناب در املاکات من مختارند هر جا میل داشته باشند سکونت نمایند، بخصوص در قریه(زلان) ملک من مادام حیات من و شما، آن شما است، و بعد از من تو از بازماندگان من خوشحال و صریح میباشید، و اخلاف شما اهل شما باشند حسبما قرر و حرر آنها برقرار دارند. من که طاقت وداع ندارم خدا حافظ. (ان الذي فرض عليك القرآن لرادك إلى معاد. وصلى الله على محمد وآله الطاهرين أجمعين). له رسته‌کانی دواپیئی ئه‌م وه‌لامه‌ی غولام شاخانه‌وه‌ و ده‌رئه‌که‌وی مه‌وله‌وی له سه‌فه‌ریکی سنه‌یدا، پییش گه‌رانه‌وه‌ بو کوردستانی عوسمانی نامه‌که‌ی بو نووسیوه‌ و ئه‌ویش وه‌لامی داوه‌ته‌وه‌، بو‌یه داوای لی ئه‌کا له دیی (زه‌لان)ی مولکی ئه‌ودا دانیشی و ئه‌بی پییشانیس له‌م رووه‌وه‌ قسه‌ی له‌گه‌ل کردبی و هه‌روا ئه‌بی مه‌وله‌وی مالاً وایی لی کردبی، بو‌یه ئه‌ویش ئایه‌تی (ان الذي فرض عليك القرآن لرادك إلى معاد)ی بو نووسیوه‌. ئه‌م غولام شاخانه‌ و په‌زاقولی خانی برای کوری خوسره‌و خانی ناکامن و دایکیان ناوی (حوسنی رجیهان خان) و کچی فه‌تعه‌لی شای قاجار بووه‌ و به‌ هوی دایکیانه‌وه‌ بارودخی ناو خانه‌دانیان گۆراوه‌ و له‌ سوننییه‌تییه‌وه‌ بوون به‌ جه‌عفه‌ری و به‌ تاییه‌تی یه‌که‌میان به‌ ته‌واوی بووه‌ به‌ جه‌عفه‌ری، به‌لام دووه‌میان ئه‌لین له‌سه‌ر ریوشوینی سوننییه‌تی ماوه‌ته‌وه‌.

خوسره‌و‌خانی باوکیان کوری ئه‌مانولا خانی گه‌وره‌یه‌ که‌ مزگه‌وتی دارولئیحسانی =

ئەگەر خانم رەزا بى؟ ئەم ۋەلامەى مەۋلەۋى زۆر ناسكە و دوو مەعنا ھەلئەگىرى. يەكەم

== سەئى دروست كىرەۋە. باوكىيان ۋەك دايكى ئەمان ژنى بوۋە، مېردى (مەستوۋەرە)ى شاعىرى بەناۋىيانگىشە كە دىۋانى لەچاپدراۋى ھەيە. بىنەمالەى ئەمانە مەشھورە بە (ئەردەلانى) و ئەلئىن با پىرە گەورەمىيان ناۋى (ئاردل) بوۋە واتە (ئاگر دل) واتە چوست و چالاک و ئازا و پالەۋان.

ئەم بىنەمالەيە لە سەرەتاي موسولمانبوۋنى كوردستانەۋە سەريان ھەلداۋە و لە دەربارى ۋەزىرەكانى (بەنى موھەللەب) و (ئەبو موسلىمى خوراسانى)دا بوون و پاش ماۋەيەكە بوون بە سەرۆك و فەرمان بەدەست و مىرنشېنيان بۆ خۇيان پىكەۋە ناۋە. لە سەردەمى موغولەكاندا (قوباد) ناۋى ئەردەلانى كە ھاۋچەرخى (پەشموت)ى كورپى ھولاكو بوۋە، دەسەلات بەدەست بوۋە و خۇى لەگەل موغولەكانا سازاندوۋە. ئەم بىنەمالەيە سەدەھا سال حوكمرانى ناۋچەى كوردستانى ناۋەرەست بوون(كە پاشان بە ناۋچەى ئەردەلان و بابان ناسراۋە)، ھەرچەند گەلى جار ئەم حوكمرانىيەيان كشاۋتەۋە و كەم دەرتان بوۋە و گەلى جارىش پەرى سەندوۋە و زۆر لاي گرتوۋتەۋە. لە سەرەتادا ماۋەيەكى زۆر پىتەختيان لە (پالنگان) بوۋە لە ھەورامانى ئەودىو لە دواينى كىۋى شاھۆۋە. تا ئەم دوايىيەش مزگەۋتى ئەو دىيە كە ئەلئىن لە سەرەتاي ھاتنى موسولماناندا كراۋە بە مزگەۋت، ھەر ماۋو و كۆلەكەكانى بە پىۋە بوون(*) . ماۋەكيش پىتەختيان (قەلاى مەريوان) بوۋە. ماۋەيەكى تىرىش لە (قەلاى زەلم) ھەۋە حوكمرانىيان كىرەۋە، جا گواستوۋىانەتەۋە بۆ دىي (ھەسەن ئاۋا) كە بە ناۋى ھەسەن خانى ئەردەلانەۋە دروست كراۋە و ئەوسا گواستوۋىانەتەۋە. بۆ قەلاى (سىنەدژ) كە ئىستا مەشھورە بە (سەنە).

(*) مەشھورە مەولاناي جامى لە سەفەرى حىجازيا رىي كەۋتوۋتە ئەو مزگەۋتە. لە ۋ كاتەدا مەلايەك دەرزى جامى (الفوائد الضيائية)ى بە فەقىيەك وتوۋتەۋە، شوئىنەكە باسى (ئەمرى دائىر) بوۋە، مەلاكە باش نەيزانىۋە جىئوئىكى داۋە بەۋەى كىتئىبەكەى دانائە كە مەولاناي جامىيە و لە مەجلىسەكەدا حازر بوۋە، بەلام مەلاكە نەيناسىۋە. كە مامۇستا ۋ فەقى ھەلساۋن و مەجلىسەكەيان بە جى ھىشتوۋە، مەولانا حاشىيەكەى لە سەر ئەو شوئىنە نووسىۋە لە كىتئىبەكەدا و بۆى رپون كىرەۋتەۋە تىايا. دوغايەكى شەرىشى لە نەۋەى ئەو مەلايە كىرەۋە كە ھەركاميان كىتئىبى جامى بخوئىنى تەۋاۋى نەكا. ئىستا بىنەمالەى مەردۇخى جامى ناخوئىن چۈنكە لە نەۋەى ئەو مەلايەن و گوايە ئەترسن دوغاكەى مەولانايان لى گىرا بىي.

ئەوھىيە: قەيدى چىيە فەقى خانم ماچ بىكەن ئەگەر خانم خۆى پىي خۆش بى؟ دووھمىش
 ئەوھىيە: قەيدى چىيە فەقى خانم ماچ بىكەن ئەگەر خانم خانمى رەزا قولى خان بى، واتە
 ژنى ئەو بى؟ يەككىكى تر لە دۇستانى مەولەوى مەلا موحەمەد صالحى
 فەخرولەولەمايە^(۹) كە لە بنەمالەى مەردۇخىيەكانە لە لقى ناوچەى (بىللەوار) يان و

(۹) ئەم مەلا موحەمەد صالحە مورى شىخ موحەمەدى كۆرى شىخ ئىمامى كورى شىخ
 موحەمەدى كورى شىخ قەسىمى كورى شىخ مەحمودى كورى شىخ ئەحمەدى
 تەختەبىيە كە بە شىخ ئەحمەدى عەللامە بەناوويانگ بوو. ولاتى خۇيانيان بەجى
 ھېشتووھ و لە دىي (دەژن) لە نزيك (پالنگان) نىشتەجى بوون. ئەم ناتە پاش ئىجازە
 وەرگرتن لە سنە نىشتەجى بوو، خەرىكى تەدرىس بوو. شىعەرىشى ھەيە، چەند
 پارچەيەكىم لە كەشكۆلەكەى مەحمود پاشاى جافدا بەرچا و كەوتوو، وا لىرەدا
 ئەياننووسمەوھ:

۱

نازك سارا و دەشت، شىرىن كۆسارى
 صەفاى بەھەشتى تىدا ئەوارى
 گول شىوھى رۇخسار ئازىز دەنوئى
 بولبول وەر وويدا وەك من دەخوئى
 لالە كەم كەم چا و بلا و دەكاتو
 دەوئىزى مەستە و شەراب دەخواتو
 وەشنوئى نەسىم چنور ئەلەرزى
 دىماو دىم دەكا ھەر تەل وە تەرزى
 شەتا و وەك فرمىسك چاوم ئەدا جۆش
 گولا و ھەر وەك خوون دل ھاتو خورۇش
 ناخ بو دل خۆشى قەرارى نەوى
 غوصەى بى مەيلى نازدارى نەوى
 دەس يەك بگرن ھەر وەك لەگەل يار
 سەير بەھار كەن ديارە و ديار
 نەك چون من ھەر يەند خەم لىم بووگە كو
 گول فىشتە زامم ماوەرۇ ئەوسو =

لهو تاقمه شیخانیه که له دئی (دهژن) دانیشتون. دوستیکی تری مهولهوی مهلا

= سا، نهی چی، دهی، نهی! دهرویش، دهفی!
قهزای پهجهتان له گیانم کهفی!
تووه صه دای دهف، ئه و نالهی نهی
جهرگم لهت لهت کهن، پیشهی دل کهن پهی
بهل وهها کهمی زامم ساکن بو
ساتیکیچ دنیا وه کام من بو
نهموت بییشهی عیشق خاری شیرگیره
چلهی چهنگهلی قولاپهی تیره
چنگی له ناودل ههر کهس مهحکم کرد
دهسی ههلهنگرت ریشهی دهر هاورد

۲

مننهت بـــــاره ویم!
ئهی موسولمانان مننهت باره ویم!
زهردی زام سهخت تیر خاره ویم!
مهجروح بی هوش، گوروفتاره ویم!
هیجری هیجران کیش، هیجران باره ویم!
جه یاران بریای بی قه راره ویم!
خهم کیش خهم مبار خهم خه لاته ویم!
جه زامن بریای دوور ولاته ویم!
سهرتاپا سفتهی کووی زوخاله ویم!
غهریب شاران ویران ماله ویم!
تهن یاره یاره، لهت لهت جهرگه ویم!
بی واده یاوان وادهی مهرگه ویم!
تا وه پوی مهردن دل ناشاده ویم!
= ههی داد ههی بی داد، رهنچ وه باده ویم!

مەحموودی دشییییه. ئەم ناتە ئینسانیکی زۆر پیاو چاک و خوا پەرست و دەست لە دنیا

= هەسرهت یاران نه خاك بهرده ویم!
وئیل سەرگەردان هەردەى هەردە ویم!
تا (یوم المحشر) گەرفتاره ویم!
زەلیل زەبوون بئى غەمخواره ویم!
جە گۆشەى شاران ئەرمانەندە ویم!
جە لای نازداران ددان کەندە ویم!
شاباز بئى پەى، بئى پەرۆزە ویم!
بئى کەس، بئى رەفیق، بئى هامرازە ویم!
جە دنیاى فانی نا ئومێدە ویم!
مەئیووس مەجرووح، دوور جە زیندە ویم!
حەیف، صەد حەیف پەى فەصل وەهاران ویم
پەى سەیر و شکار هەرجاران ویم
پەى گۆل و گۆلزار سەر مەیدان ویم
پەى نیم نیگای یار گشت رەفیقان ویم
واوەیلا پەرى نوور دیدەى ویم
پەى نوور دیدەى بەرگوزیدەى ویم
پەى فەصل هەمان هەواران ویم
پەرى نشینگەى نازداران ویم
پەى زەوق و زینەت مەجلیسان ویم
پەى ئیل و عەشرەت گشت کەسان ویم
پەى فەصل پایز رەزانان ویم
پەرى نەمامان خەزانان ویم
پەى شەمع فانوس چراخان ویم
پەى زەمزەمەى بەزم دیواخان ویم
پەى شەونشینگەى هامسەران ویم
= پەرى رەفاقەت دلبەران ویم

داشۆردوو بووه. هەر له‌بەر ئەم سیفەتانهی بووه شیخ عوسمان سیراجودین کردووێه

= پەیی سەرحد گه‌رییی ولاتان ویم

پەیی هەیی پرووگه‌رییی ولاتان ویم

یاران، هامسهران قه‌ومان و خویشان

سەرتاپا تەنم لیم بین هەراسان

۳

ئازیزم بەستەن... ئازیزم بەستەن...

جەوساوه نە پات زوننارم بەستەن

شیشەیی نام و نەنگ تەقوام شکستەن

ئەعزام جە بادەیی مەیل تۆ مەستەن

ئەزانم صەدای سەودای بالاتەن

(قەقامت)م ذیکر بالایی ئالاتەن

تا وه زولف و پرووی تۆ تەماشامەن

ئەدای نمای فەرز صوبیح و عیشامەن

سەجادەم وه هەوون زامت پەنگ کەردەن

سوچدەم وه میحراب ئەبرۆی تۆ بەردەن

ئەدای زەکاتم نیشتار پۆحەن

وه خاک پای تۆم هەزار فوتوووحەن

حەجم، طەوافم ئەر شەوین ئەر پۆن

هەوای گەشت دەورئاسانەکەیی تۆن

تەپڵ رسوایییم وه هەرجا ژنیا

نامەیی بەدنامیم پەیی هەر کەس ونیا

پەردەیی ئابرووم صەد جار دێپاوه

تاسم نە بازار عاڵەم زێپاوه

هەوونم چ حاکم چ قاضی چە شیخ

= واجب مزانان بپریزان وه تیخ

= ئازيز سا وه ره غم قهول خاص و عام
 جه تاو تانهى مهردم ئهيام
 شهرط بو، كامين شهرط؛ شهرط هه جاران
 شهرط عاشقان جانفيداي ياران
 تا زهري جه تن مانوم نهفسي
 گوښ نهدم وه حرف واتهي هيچ كسي
 تا پوي ره ستاخيز ساعه تم نه بو
 غه ير جه دين تو طاعه تم نه بو
 كهى مهيل، كهى موبهت، كهى سؤزش دل
 هه رپوز زياد كهه تا ساي سهراي گل
 حهرفين واتهنم، عهدين كهردهنم
 شهرطهن وهفاي ويم وه گل بهردهنم
 ئهه عالهم تهمام وهنهم بييان جهم
 بهند بهند ئهعضام جياكهه جه ههم
 رهگ رهگ بمپيكان وه قهناره وه
 ئاوايزانم كهن وه سيداره وه
 جار بدهن وه ناو كوچهى شاراندا
 وه عيبره تم كهه وه بازاراندا
 شهرط بو هه ساعهت مهيلت زياد كهه
 خاطر هه وه عشق بالاكهت شاد كهه
 تهرك وهفا و مهيل جين و بهشهر كهه
 وه مهيل تووه روو ئهه مهحشر كهه
 سا ئازيز، قوربان، ديده و حياتم
 بتم، باده كهه، لاتم، مهنا تم
 روجه كهه، حوررم، باغم، بهه شتم
 = ئاره زوي دنيا و قيامهت گشتم

به ماموستای گهلی له کورپه‌کانی (۱۰).

= قوربان تویچ به عشق نه‌وه‌ل جارینت
به‌شق سۆز عشق گهرم پارینت
بزان گیانفیدام، ئیمتخان تا‌که‌ی!
وینه‌ی من عاشق سه‌رگه‌ردان تا‌که‌ی!
عاشق جه رای دۆس مه‌یلش جانی بۆ
حه‌یفه‌ن دۆس مه‌یلش وه‌ زوبانی بۆ
عه‌رض حال ویم وه‌لات ئاوه‌رده‌ن
ده‌رد جه‌ هه‌کیمان کی په‌نه‌ان که‌رده‌ن
وه‌رنه‌ جه‌فای تۆ واته‌ی به‌دکاران
زوو پی‌م مناسان ماوای مه‌زاران
نه‌ زووخ زامه‌ت ره‌نگ گرتنه‌ن که‌فه‌ن
تۆیچ جوانه‌نی سه‌د ئاره‌زووت هه‌ن
سه‌ر هه‌لقه‌ نشین به‌زم مه‌یخانه‌م
ته‌رسا په‌رسم، کلیسا یانه‌م

ئهمه‌ش پارچه‌ شیعریکیه‌تی به‌ فارسی:

کشت مرا تغافل دی چو شدی دچار من
یافته‌ای که‌ عاشقم، وای به‌ روزگار من
دید قرار زلف تاب از دل بی‌ قرار من
حلقه‌ بطقه، مو به‌ مو، زد گره‌ی به‌ کار من
من که‌ به‌ اختیار خود دل به‌ تو داده‌ام ولی
دل بری‌بود جبر توان کف اختیار من
کیست که‌ فرق میکند جبر ز اختیار، کو
جبر شده‌ است در ازل علت اختیار من

(۱۰) ئەم مه‌لا مەحمووده کورپیکی بووه‌ ناوی مه‌لا عه‌بدو‌ل‌ل‌ابووه‌ مه‌لا یه‌کی زۆر خاوه‌ن به‌هره‌
بووه، لای حاجی مه‌لا عومه‌ر ئەفه‌ندیی باوکی مه‌لا ئەبووبه‌کر ئەفه‌ندیی مه‌شه‌وور به‌
مه‌لا ئەفه‌ندی له‌ هه‌ولپیر ئیجازه‌ی وه‌ر گرتووه. له‌ مه‌نطیق و ئوصوولی فیه‌ه و =

چواری تر له دۆستانی مهولهوی شیخ عهبدولقادی موهاجیر و شیخ جهسیم و شیخ

= ئوصوولی دین و ریاضیات و فهلهکیاتدا زۆر بهرز بووه. پاش تهواوکردنی خویندن له مزگهوتی دارولئیحسانی سنه دامهزراوه و کراویشه به موفتی. ئهم ذاته له ۱۳۴۱ی ههجرهتا له سنه کۆچی دوایی کردووه.

ئهم ذاته شیعری جوانیشی به کوردی و به فارسی ههیه، وا بۆ نمونه چهند شیعریکی له باسی قهزاوقهدهردا ئهنوووسمهوه له کتیبیکی جوانی بچکولهیم وهگرتهوه له باسی عهقیدهی ئیسلامیدا دایناوه:

جهودما باوه به قهزا و قهدهر
یانئ جه عهرصهئ ئیمکان سهراسه
ههچی مهوجود بۆ ئهزهل تا ئهبه
جه خیر و جه شه، جه نیک و جه به
خوا جه کردهوی ئیختیاری بۆ
خوا هه وه قودرهت نات باری بۆ
گرد جه پوی ئهزهل حهق مهعلوم کهردن
یهکسه وه رشتهئ تهحریر ئاوهردن
وه جه کائینات قهلهم بی مهئمور
جه (لوح المحفوظ) کهردنهش مهسطور
بی قهزا و قهدهر، بی تهقدیر حهق
مومکین نین نهسیم بجمنۆ وهرق
نهواچی وهختئ گرد وه تهقدیر بۆ
مشیۆ ئیختیار بهستهئ زنجیر بۆ
تهکلیف وه عهبدی فائیدهش نییهن
هه چئوه کهرۆ موقهدهر بییهن
چونکه جوابت پیسه مداوه
زهمانه نییهن وه لای خوداوه
ئهزهل تا ئهبه مهعلوم بییهن لیش
= کائینات یهک سهه هه کام نه جای ویش =

نەسىم و شېخ وەسىمى كورانى(۱۱) شېخ موخەمەد سەئىدى تەختەيى مودەرىسى

= جەمىعەش زانان، جەلاش وپەردەن
جەدماي زانا تەقدىرش كەردەن
عيلمەش موخىطەن يوونەن پوودادى
نە جەبەرنەن پەي وئىش نە پەي عىبادى
مزانو ھەركەس فەكرش مەجمووعەن
علیم تابیعەن، عەمەل مەتبووعەن
زەمان مەتبووع ئەر صەد لاحتىق بو
واجبەن (بالذات) ھەر ئەر سابىق بو
ئىنە كافىيەن پەي ئەر ھەلو فامى
شەرحت گەرەكەن عىلمو كەلامى

(۱۱) ئەم زاتانە لە مەلا گەرەكانى كوردستان بوون و لە مزگەوتى دارولئىحسانى سنە پى گەيشتون. شېخ عەبدولقادر سى شەرحى لە سەر كىتابى (تەھذىب الكلام) نووسىوھ كە بە (شەرحى قەدىم و جەدىد و ئەجەد) مەشھورن. تا ئەم دوايىپە لە خوئىندنگاكانى كوردستانا ھەر سى شەرھەكە ئەخوئىران. ھەروا رىسالەيەكى لە عەقايددا ھەيە مامۆستام شېخ عومەرى ئىبىنولقەرەداغى شەرحى لە سەر كردووھ. حاشىيەكەشى لە سەر حاشىيە لارى لە سەر قاضى مير ھەيە لە عىلمى حىكمەتا. شېخ وەسىمىش حاشىيە بە سەر شەرحى تەھذىبەكەى شېخ عەبدولقادر ھەيە. ئەم بئەمالەيە خزمەتتىكى زورى عولوومى ئىسلامىيان كردووھ.

لە سالى ۱۲۷۱ھى ھىجرەتدا لە سەردەمى حوكمرايىنى والى غولام شاخانى كورى خسروھ خانى ناكامدا بە ھۆي ئازا و گىرپى حوكومەتى قاچارى و دەست تىوھردانىوھ لە كاروبارى ئاينى موسولماناندا، ھەرايەك لە سنە ئەقەومى گەلى كەسى تيا ئەكوژرى. زيانى گەلى كەسىشى تيا ئەكەوئىتە مەترسىيەوھ. بەبۆنەى ئەر پوودا و ھەوھ شېخ عەبدولقادرى موھاجىر و شېخ نەسىمى براى سنە بە جى ئەھيئلن و پوو ئەكەنە ھەورامانى تەخت و پاش چەند روژى لەوئىشەوھ ئەرپون بو سولەيمانى. شېخ عەبدولقادر لە سولەيمانى لە مزگەوتى مەشھور بە مزگەوتى (عەلى نىظامى) دائەمەزرى و شېخ =

مه‌دره‌سه‌ی دارولئیحسانی سنهن که کورپی شیخ ئه‌حمه‌دی کورپی شیخ مه‌حموودی

= نه‌سیمی برایشی له خورمال (*دائه‌مه‌زری و تا مردن خهریکی ته‌دریس و خزمه‌تکردنی زانست و ئاین ئه‌بن. شیخ عه‌بدولقادر له به‌ری پوژاوا‌ی گردی سه‌یوان له سوله‌یمانی و شیخ نه‌سیم له خورمال به خاک سپیراون. شیخ عه‌بدولقادر له سالی ۱۲۱۵دا له دایک بووه و له سالی ۱۳۰۵دا کوچی دوایی کردووه. مه‌شه‌ووره که شیخ عه‌بدولقادر و شیخ نه‌سیم ئه‌گه‌نه هه‌ورامان، پاش چهند پوژیک هه‌سانه‌وه شیخ عه‌بدولقادر به دابی جاران دیوانی خواجه حافظی شیرازی ئه‌گریته‌وه بزانی چی دپته ری و چی بکا باشه؟ ئه‌م به‌یته‌ی ئه‌که‌ویته به‌ر چاو: =

(*) وا مه‌شه‌ووره مزگه‌وتی خورمال له سه‌رده‌می هاوړنیانی پیغه‌مبه‌ر (د)دا دروست کراوه که ها‌توون کوردستانیان گرتووه. له سه‌رده‌می سولتان سه‌لیمی عوسمانی‌شدا تازه کراوه‌ته‌وه. هه‌روا له سه‌رده‌می سلیمان پاشای باباندا موسابه‌گی قایم‌مقامی له‌وی، جاریکی تر تازهی کردووه‌ته‌وه و ئه‌م چهند به‌یته‌شی له‌سه‌ر به‌رده مه‌رمه‌ریک هه‌لکه‌ندووه و له دیواری مزگه‌وته‌که‌ی قایم کردووه:

والی ملک جود و کهف عباد
آن (سلیمان) تخت عزت و داد
ید بیضا نمود (موسا) را
حکم گل‌عنبرش بلطف بداد
در بناهای خیر شد ساعی
بهر اجر و ثواب روز معاد
مسجد کهنه سال شاه (سلیم)
دید گشته است جای قدر و رماد
از کرم چند بدره در تعمیر
صرف کرد و بیافت اجر مراد
این اشارت ز غیب شد تاریخ
(بوده مسجد بنکر حق آباد)

ئه‌م نیوه به‌یته دوایی به حیسابی حورووفی ئه‌بجه‌د ئه‌کاته ۱۱۶۲ که سالی تازه‌کردنه‌وه‌ی مزگه‌وته‌که‌یه به سالی هجری.

كۆپى شېخ ئەحمەدى ئەللامەنى كۆپى شېخ موصطەفانى كۆپى شېخ شەمسودىنى كۆپى شېخ عەبدولغەففارى كۆپى مەلا گوشايشى كۆپى شېخ موحەممەد مەردۇخىيە، كە بە گۆيرە شەجەرە نەسەبىيان كە پياوانى بەناووبانگى ئەو سەردەمە مۇريان كىرەو ئەچنەو سەر ئىمام حەسەنى كۆپى حەزەرتى عەلى.

كاتى كە مەولەوى لە مزگەوتى دارولئىحسانى سەنە فەقى بوو لە سەفەرى دووهميا بۇ سەنە بۇ خوئىدن، بوو بە ھاوړى و دوستى ئەم برايانە و دوستايەتيايان تا دوايى ھەر بەردەوام بوو.

مەولەوى بەبۇنەى كۆپبوونىەو كە ئىتر تواناي خوئىدنەو كىتېبى نەماو و كارى كىرەو تە سەر دەرزنەو بە فەقىكانى، پارچە شىعەرىكى بە سۆزى بۇ شېخ موحەممەد جەسىم نووسىو، زۆر بەقەدرەو ئىشارەتى بۇ پايەى شېخ عەبدولقادر و شېخ جەسىم و شېخ نەسىم تيا كىرەو، لىرەدا ئەم چەند بەيتەى لى ئەنووسىنەو:

تەدرىس و تەقدىس، تەمجىد، بى دەنگەن

حەسارەى تەقرىر تەوحد بى رەنگەن

= ئەو سەردەمەى سولەيمانى راپۆرت ئەدا بە ئەستەموول و نوسخەكەش لە شەرحى (تەھذىب الكلام)ى شېخ عەبدولقادر لەگەل راپۆرتەكەى ئەنيرى بۇ لاي سولتان عەبدولمەجىد خان و باسى پايە و شوئىنى شېخ عەبدولقادرى بۇ ئەنووسى. ئەمە لە سالى ۱۲۷۲ى ھىجرەتدا بوو. سولتانىش لە وەلامى ئەمەدا نامەيەك بۇ شېخ عەبدولقادر ئەنووسى، ئەمەى تيا ئەنووسى: «بعد السلام عليكم، قد ظهر فضلکم من أترکم، ونحن تفاءلنا بيوم قدمکم المصادف ليوم دخول عساكرنا المنصورة بلدة (سواستبول). فها قد خصصنا لكم شهرية تكفي معيشتکم. فان لم تكف فاکتبوا لنا بعد فراغنا من غوائل الحرب، ولاتنسونا من الدعاء. والسلام عليكم».

پاش وەفاتى شېخ عەبدولقادر شېخ عەبدولكەرىمى كۆپى لەجېبى دانىشتوو و تەدرىسى كىرەو. ئەم زاتە پاشان مزگەوتىكى كىرەو تەو و گواستوو تەو ئەو. ئەم مزگەوتە ئىستا بە ناوى شېخ لەطىفى كۆپەو ئەناسرى.

بىستوو مە شېخ نەسىم زۆر ناسك و قسەخۇش بوو، بەلام ئەگەر سوختەيەك [سوختە فەقىي پلەى سەرەتايىي خوئىدنە] كارىكى بى عەقلانەى بىرەدایە زۆر لىي توورە ئەبوو. كە لىيان ئەپرسى بۇ وا لەو سوختەيە توورە ئەبى، ئەيوت: سوختەى بى عەقل ئەبى بە موستەعیدى بى عەقل و موستەعیدى بى عەقلەش ئەبى بە مەلاى بى عەقل و دنيا ویران ئەكا. كەواتە ھەر لە ئىستەو چارى بى عەقلەيەكەى بىرى چاكتەرە.

پارچەى تەئلیفات شیخ موهاجیر
 گرانەن، نییەن مشتەری و تاجیر
 (کشف الغطا)ی صدر (موحمەد جەسیم)
 غونچەى نەشکفتەن بی شۆی (نەسیم)^(۱۲)
 بی نازەن کیتاب (عەطا)ی (دەولەتەین)
 یەند ریزان قەترەى خوم جە عەین عەین
 تەفاوت نییەن تیشدا جە مابەین
 شوبهەى شین و سین میثل عەین و غەین
 بآل ئەمەدۆ تەیر تەحریر و هەمەدا
 گا وە رووی رۆمدا، گا وە عەجەمدا

یەکیکی تر لە دوستانی مەولەوی حاجی مەلا ئەحمەدی نۆتشیبە کە پێشان باسیکی
 تایبەتیمان بۆ تەرخان کرد. مەولەوی هەرچەند بەتەمەن چەند سال لە حاجی مەلا
 ئەحمەد گەرەتر بوو، هەرۆه کو عەللامەى سەردەم و مورشیدی خۆی تەماشای
 کردوو. مەشهوورە مەولەوی لە مەدرەسەى شیخ عەبدوڵلای خەریانیدا لە هەلەبجە کە
 نیستیە مزگەوتی جامیعیەى پێ ئەلین دەرزی خویندوو. بۆ دەرخستنی پایەى بلندی
 حاجی مەلا ئەحمەدی نۆتشیبە، ئەو بەسە ئەم چەند بەیتەى مەولەوی بنووسینەو
 کە بەشیکن لە (جفنه)ی یەکەمى (مشرعه)ی یەکەمى کتیبى (الفضیله)کەى:

و من علا صفته و رسمه
 انه كان دائماً كاسمه
 جوهره مجموعاً أو مشوشاً
 بحمده و مدحه منقشاً
 فلم يقع في عين عقده قذى
 بذاك احمد، و مادح بذا

(۱۲) لەوانەیه لە کاتی نووسینی ئەم پارچە شیعرەى مەولەویدا (شیخ وەسیم) لە دنیا دا
 نەبووبی، بۆیە ئیشارەتی بۆ ناوی ئەو نەکردوو.

أروى هواء جريه من غطش
أروى الورى بوريه من عطش
من من شذاه كل عطر ينتشى
حضرة مولاي المصطفى النودشي

یه‌کیکی تر له دۆستانی مه‌وله‌وی شیخ عه‌زیزی جان‌وه‌ره‌بییه^(۱۳). ئەم ذاته، کورپی شیخ موحه‌مه‌دی کورپی شیخ مه‌حموودی کورپی شیخ ضیائودینی کورپی شیخ حه‌یده‌ری برای شیخ حه‌سه‌نی مه‌ولاناوایه^(۱۴) واته له بنه‌ماله‌ی شیخانی (بست) و (مه‌ولاناوا)یه.

شیخ عه‌زیز ذاتیکی شاعیر و خو‌شنووس و^(۱۵) هه‌لکه‌وتوو بووه. له سه‌رده‌می فه‌قییه‌تیدا له سنه ناسیایی له‌گه‌ل مه‌وله‌وی په‌یدا کردوو و بووه به دۆستی. مه‌وله‌وی گه‌لی پارچه شیعری بو شیخ عه‌زیز نووسیوه که ئیمه چهند پارچه‌یه‌کیانمان له دیوانه‌که‌یدا بلاو کردوو ته‌وه^(۱۶). یه‌کیکی تر له دۆستانی مه‌وله‌وی ئەحمه‌د به‌گی

(۱۳) جان‌وه‌ره‌ دێیه‌که له ناوچه‌ی (که‌لاته‌رزان) له نیوان مه‌ریوان و سنه‌دا.
(۱۴) ئەم ذاته له خانه‌دانیکی عیلم و فه‌زله له شیخانی (بست) و (مه‌ولاناوا) که پیاوی گه‌وره‌ی زوریان تیا هه‌لکه‌وتوووه. له مه‌نسووبه‌کانی شیخانی (کاکۆزه‌که‌ریا)یه و له ۱۱۳۶ ی هیجره‌تا کۆچی دوا‌یی کردوو و رسته‌ی (شیخ حسن حق)یان کردوو به ماده ته‌ئریخی وه‌فاتی. مه‌ولاناوا دێیه‌که له ناوچه‌ی (خو‌ر خو‌ره)ی سه‌ر به شاری (سه‌قز).
(۱۵) له‌باره‌ی خو‌شنووسی شیخ عه‌زیزه‌وه مه‌شهووره مه‌وله‌وی وتوو‌یه‌تی: شیعری من شایانی ئه‌وه‌یه شیخ عه‌زیز به خه‌ته‌خو‌شه‌که‌ی بینووسیته‌وه و ناوی ده‌نگ‌خو‌شیکی (توودار)ی یشی هیناوه که ئیمه له یادمان نه‌ماوه، وتوو‌یه ئه‌ویش به گۆزانی بیلێ.
(۱۶) شیخ عه‌زیز برایه‌که‌یشی بووه ناوی شیخ عه‌بدولرهمان بووه. ئەم شیخ عه‌بدولرهمانه سه‌رگۆزشته‌یه‌کی هه‌یه وا لێره‌دا ئه‌ینوسینه‌وه:

له سه‌رده‌می شیخ عه‌زیزدا جاف گه‌رمیان و کو‌یستانیان کردوو و هاوینان بو‌ هاوینه خو‌ری گه‌یشتونته‌ نه‌زکی جان‌وه‌ره. له‌م جافانه عه‌شره‌تی که‌رم وه‌یسی له‌گه‌ل مائی شیخ عه‌زیز بوون به ئاشنا و هاتو‌چۆی په‌کیان کردوو. ئەم (که‌رم وه‌یسی) یانه ژنیکیان تیا بووه (نامان) ناو، شیخ عه‌بدولرهمانی برای شیخ عه‌زیز دلێ لێی چوووه. که قسه که بلاو ئه‌به‌تته‌وه و به‌ر گویی که‌رم وه‌یسیه‌کان ئه‌که‌وتته‌وه، له‌به‌ر پایه و پێشوینی مائی شیخ عه‌زیز به ئاشکرا هێچ نالێن، به‌لام ئه‌یان‌ه‌وی به‌ فی‌ل شیخ عه‌بدولرهمان =

= لەناو بەرن. ئەسپێکی شیتی سەر کیشی بۆ زین لی ئەکەن و بۆی ئەهینن کە پیشتر کەس نەیتوانیوه سواری ببی، بەلکو ئەمە خواپە کە سواری بوو، هەلی گری و فری داتە خوار و ملی بیکێ. کە شێخ عەبدولرەحمان سواری ئەسپە کە ئەبێ، ئەسپ ئەداتە غار و بەرەو ژوور و بەرەو خوار کردن و نیو سەعات پتر بە شوینی خۆش و ناخۆشا غار ئەکا، بەلام نایخاتە خوار، ئاخری ماندوو ئەبێ و لەخۆیەو رانەوستی و شێخ عەبدولرەحمانیش داتەبەزی. کەرەم وەبسیپەکان ئەمە بە کەرەمەت داتەنن بۆ شێخ عەبدولرەحمان و دەسبەرداری ئەبن. ژنە کەیش پاش ماوێهە کە ئەمری و مەسەلە کە بەوجۆرە ئەبریتەو. ئەم شێخ عەبدولرەحمانە دیوانیکی شیعری هەبە دەستی ئیمە نەکەوتوو، لای شێخەکانی خزمیەتی، بەلام چەند پارچە یەکیمان بە هۆی شێخ عەبدولرەحمان ناویکی خزمیەو دەسگیر بوو، وا لێردا بلاویان ئەکەینەو:

ئازیز ئەر پەرسی چۆنەن ئیلاخان
 داخان داخانەن، زاخان نەداخان
 ئەو هەرد، ئەو هەلەت ئەوسا پیۆه بیت
 ئەو شەوق ئەو زینەت ئەوسا کە تو دیت
 ئیسە جە دووریت پۆشان سیاتەم
 هاژە قەلۆهزان بی دەنگەن ماتەم
 ئەو ئەرخەوانان نە گوئی شەتاوان
 ئەو تەر قە سەولان نە پای گۆل ئاوان
 دلتەنگەن نە داخ دووریی دیدە تو
 وەرس مەنزگای دەرە (تەنگە کۆ)
 (تاویل بەگ) نە داخ بۆتە فیراقت
 تەوین تاوینەن نە ئیشتیباقت
 پشت (بەردەرەش)، پال (هەرەس گا)
 (قەجە) و (گۆل جەرە) و هەر دە (کەلەبا)
 (کەس نەزان) هەر یەند ئەسرینان پۆزان
 تاف قەلۆهزی (هەپچاران) بۆزان =

= (كهلهبا) وه باى هه ناسان سهره
كهلهش چون كهلهى من بيهن وه گهره
(مى رهش) ره شپوشه، (ساتيار) نازيه تبار
(قهجه) زاريشه، (بهردهرهش) زگار
(سهرهوان) نه چه رهوان كهردهن سهيل
(كاوان) گولاوان (ههرده) كهردهن كهيل
(سولتان نهغزه توو)، (مى رهش) و (ساتيار)
منالون وه سوز بيرگهى موسيقار
پاي (توراخ تهپه) چهنى (ميشه لواز)
ههرهك وه نهوعى لييش مهيو نواز
(ترشكه دار) خه مين، (بارگه) زاريشه
ئهويش وينهى من دهره كاريشه
(تووه رهشكه) مهلول، (تووه سووران) سوورهن
پهى تو (توراخ تهپ) مات و مه هجوورهن
(دهشت ميل) زهليل، (چنار) خهفه تبار
(ئهشكهوت) شينشه نه جه هيجران يار (*)
كراسهكهى خه م ئهكهن وه بهردا
بهرك نازيهت بار ئهدهن وه سهردا
په (رهحمان) واتهن دهرهون پر چه دهره
گرد نه هيجرانان (ئامان) گهردهن زهره

له مالاوايى ليكردى برادر يكيشا وتوويه:

ديدهم، ديسان چه رخ چه واشهى به دخوو
سازان فيل پهى وهصل بهين من و توو
ئاخوم نصيب عهزم كام ولا تشه
هه م زام خهدهنگ كى خهلاتشه =

(*) وشهكانى ناو دوو كهوانهكان ناوى شوينن.

= ئەم جار وەتاقىق دوورىى تو سەردان
 دووریت وینەى قەیس كەردەن سەرگەردان
 سەبزیى چەمەنان تەبدیل بى وە زەرد
 لە بەرزان پەزان پەزان ھەردە و ھەرد
 بى داخ وە پەرداخ كوچ كەرد نە لەیلاخ
 پەرداخ بى دەماخ شى وە كووى ئاخ ئاخ
 رەم رەم ئاھووان، كەل گەل گەل ھەرخان
 مەیل كەردەن ئەو زید خاك گەرمیان
 نو مالان وینەى غەزالان بەر
 گەرمەسیر خیر ھەم ئاوەرد وە فەر
 دیدە مەستەكەى جەیران ئاساكە
 سەردەلەیلەكەى ھەرەم جیاكە
 ھىمەى چون ئیلاخ ھا نە پەرداخدا
 بوى پایز نەدان بووش وە دەماخدا
 شەمال شو*) گیسوو ئاسا
 نم زەرد ئەشك، ھەرس سەیل ئاسا
 نم بىدەر وە رووى تاش زاخەدا
 زەردىى وەلگ نە رەنگ دار باخەدا
 مەپەرسو جە رووى گەرمىى مەیلەو
 چوونەن قەيسەكەى وە دوچەیلەو
 واچە سەرپاش سوزان نەفتەن
 ھەردە و ھەردشەن، ساتى نەسرهفتەن
 یەند خەيال تووش ھا نە دەرووندا
 كەفتەن وە رووى ئیش دەرد مەجنووندا =

(*) لە ئەسلەكەدا شوینەكەى بە بووشى ھیلرا بوو.

= جە زايىقىي وئىش ھەردەم مدا پىچ
 شىئۆى باى ھىجران وەنەش مدا گىچ
 گىچ مدا موات وە دەم دەردەو
 وە سۆز تەئىئىر ئەم چەند فەردەو
 فېدات بام ئازىن، شۆخ شىرىن رەنگ
 چەم سىاى بووم زەرد، شۆخ شەيداي شەنگ
 رەم رەم ئاھوان چەمەراى پاتەن
 ئىنتىظار وە دىن گەردەكەى پاتەن
 تا بەيان وە دىن دىدەت ئاھووان
 ئاماو جە سۆنگ تۆ وە گەرمىان

ئەم پارچەپەشى بە بۇنەى كۆچى دوايىي ئامانەو ە داناو:

فەلەك پەى شوومىي تالەى سىاى من
 جۆش دا بە كورەى دەردان دىواى من
 پەى بەخت و تالەى وە بەد سوروشتەم
 سەنگ دا نە رووى جام بەخت بەرگەشتەم
 كۆس كۆس نۆم جە نۆ ئىياو
 بارووت نە رووى زام تازەم شنىياو
 يەخەى مەينەتم داو وە سەردا
 بەرگ ئازىتەتيم ھەم كەرد وە بەردا
 ھەرەس ھەرگا و لىئوشەتاوان
 دىسان ھەم جەم بى نە رووى كىلاوان
 تاو گەرمىي مەيل نىھانىي ياران
 سەرد بى چون سەردىي بەفەرنزاران
 خوصووص قىبلەكەى پىشتە دوودىدەم
 ئەرۋاحەكەى تەن مەينەت كەشىدەم
 دەواى ئىيش دەرد دالەى رەنجوورم
 = مەلھەم نە رووى زام سفتەى نا سوورم

كۆماسىيە(۱۷) كە مەولەۋى جارجار بە (خالۋى كۆماسى) وجارجارىش بە (خالۋى ناو ئەبا.

ئەحمەد بەگى كۆماسى ديوانىكى شىعرى ھەيە بە لەھجەى گۇران، لە چاپ نە دراۋە بەلام لەناو عەشرەتەكەيا دەسگىر ئەبى. ئەحمەد بەگ و مەولەۋى گەلى جارى بە شىعرنامەيان بۇ يەك نووسىۋە ۋەك لە ديوانى مەولەۋىيەۋە بە ئاشكرا دەرئەكەۋى و ئەمەيش نمونەيەكى. ئەحمەد بەگ بۇ مەولەۋىي نووسىۋە:

= تاقەتدەر ۋە جىسم خەستەى خەم كېشم
تەفرىح خاطر ۋە خەمان رېشم
دلسۆز نازكېش، جاي نيازەكەم
باعىث شادى و زەوق سازەكەم
ناگابى ۋە تىرقەزى بەختەۋە
ۋە بەدىيى دىدەى سزى سەختەۋە
پىكىيا ۋە پەيكان نادىارىۋە
پىچا ۋە كاللى ئازىت بارىۋە

ئەمەش بە شىكە لە پارچە شىعەرىكى. ھەروا بە ناتەۋاۋى دەسگىرم بوۋە. ديارە بەھارىك وتوۋىيە، لە چاۋەرۋانىي گەبشتنى كۆچ و بارى مالى يارا لە گەرميانەۋە:

ئامە ئامانەن، راي ھاتت ماتەن
خەيمەى گولالان چەمەراي راتەن
بەر لە گشت گولئى (نەورۇزە) ي پەل دىز
يەخە و دامنە سىا، دىدە سوورمەپىز
لەگەل (گەزىزە) ھەر رۇرۇيانە
لە تۇي پەردەۋە تەماي تۇيانە
نەورۇزە و گولان باقى خەمبارەن
ھەموو بە تەماي دىدار يارەن

(۱۷) كۆماسى ناۋچەيەكى سەر بە مەريوانە لە نىۋان مەريوان و كەلاتەرزاند، زمانى خەلكەكەى شىۋەيەكى تايبەتتىي ھەيە. عەشرەتى (كۆماسى) ش عەشرەتتىكى دلير و لىھاتوون.

ئەر بۆيپرووزى ۋە مەلالە ۋە
ياۋان ۋە لاي تۆجە شەمالە ۋە
ئانە بۆيپرووز سفتەي جەرگمەن
مالوومەن، مەدووم، ۋادەي مەرگمەن

(مەولەۋى) يىش لەۋەلاما بۆي نووسىۋە:

ئارەزوۋى ئاماي مەرگ ۋىت كەردەن
گۆيا خەلاصىت ۋە دل ئاۋەردەن
ئەي پەي تۆنەبۆ دۆسەكەي گيانى
چەند بۆيپرووز بۆ تۆ ھەر بمانى

مەولەۋى گەلى جارىش شىعەرى ئەحمەد بەگى تەضمىنى شىعەرى خۆي كىردۈۋە، ۋاتە
خستۋىيەتتە ناۋ شىعەرى خۆيەۋە، ۋەك ئەۋە كە ئەلى:

بۆلەند كەر مەقام دلسۆز راسى
تەنزىلەش فەرد گەل خالۆي كۆماسى
«رۆي ۋەصلت ھەر بىم ئەي رۋوۋ پىم بى
جەۋبۆ نۆ دائىم رۆرۆ خىدپىم بى»

يەككىكى تر لە دۆستانى مەولەۋى مەلا نىظام ناۋيگە كە ئەم سى بەيتەي بۆ مەولەۋى
نووسىۋە:

دلەي دېۋانەم ھىممەتش ۋاستەن
ئامان ھا ئامان، تەن ۋە جا ئاستەن
چون كەفتەكاران دل ئەۋ شۆن تۆن
بەند ۋە تاي رىشتەي ۋەي ۋە ھوون تۆن
تەن چون سىياسەنگ نە ھەۋارانەن
پاشكستەي دەرد دماي يارانەن

مەولەۋىيىش بە پارچە شىعەرىكى نۆ بەيتى ۋەلامى داۋەتەۋە ئەمە سەرەتاكەيەتى:

هه‌ی نیظام، نه زام نامت تۆ لا بهرد
ئای ئای سزاش دا و قیامه‌تش کهرد

یه‌کیکی تر له دۆستانی مه‌وله‌وی شیخ یوسفی نۆسمه‌یییه^(۱۸) که له شیعره‌ئهمیش،
وه‌که ئهممه‌د به‌گی کۆماسی، به (خالۆ) ناو ئه‌با. وادیاره ئهم شیخ یوسفه زۆر ده‌ست
راست بووه، چونکه مه‌وله‌وی له پارچه شیعریکیا به‌م جۆره باسی راوکردنی ئه‌کا:

من خو دوور جه تو چون مه‌رده مه‌رده
هه‌ر هام نه خه‌یال سال ویه‌رده
ئه‌ساسه‌ی نه‌چیر ماوهردم په‌ریت
ویت ته‌یار مه‌کرد، چون کی؟ هه‌ر چون ویت
مه‌وینای ره‌زن ماده‌نیی کانی
مانی وه‌سه‌نعت سه‌لیقه‌ی (مانی)
صوب نه‌جاسوسگه‌ی ملان سه‌ربه‌رزان
چون سو‌مای خورشید شو‌له کهرد هه‌رزان
مشانای وه‌پیل لوله‌ی دوور مه‌نزل
مووسه‌وی سه‌رتهل کارخانه‌ی مووسل

له دیوانه‌که‌ی مه‌وله‌ویدا چهند پارچه شیعر هه‌یه که بو ئهم شیخ یوسفه‌ی نووسیون.
یه‌کیکی تر له دۆستانی مه‌وله‌وی مه‌لا عه‌بدولره‌حیمی نجارییه^(۱۹). مه‌وله‌وی پارچه
شیعریکی بو ئهم مه‌لا عه‌بدولره‌حیمه نووسیوه سه‌ره‌تاکه‌ی به‌م به‌یته ده‌ست پی ئه‌کا:

ته‌خته‌ی مۆبه‌ت تاش نه‌جار دل ته‌نگ
گیر گیج دام کلافه‌ی شه‌وره‌نگ

دوستیکی تری مه‌وله‌وی شیخ عه‌بدوللای داخییه که شاعیریکی به‌رز بووه و هه‌رچه‌ند
به باشی بۆم ساغ نه‌بووه‌ته‌وه کییه، به هه‌ندی نیشانه‌دا وادیاره شیخ عه‌بدوللای
مرادوه‌یسی خالۆزای مه‌وله‌وی بی. به نیشانه‌ی ئه‌وه‌شا که مه‌وله‌وی گه‌لی پارچه

(۱۸) نۆسمه‌ دێیه‌که له ناوچه‌ی پاوه له کوردستانی ئێران.

(۱۹) نجار دێیه‌که له‌وبه‌ری سیروان له نزیکه‌ی پاوه‌وه

شيعرى خويى بۇ ئەم نووسيو، ئەبى ئەميش شيعرى زورى بۇ ئەو نووسيبى (۲۰).

(۲۰) لە كەشكۆلەكەى خوالىخوشبوو مەحمود پاشاى جافدا؛ چوار پارچە شيعرى ئەم ناتە ھەيە، وا لېرەدا سيانيان بلاو ئەكەينەو. ئەوى ترپان لە ديوانى مەولەويدا بلاو كراوئەو.

۱

دلە با وەس بۇ

ھوشيار بەر، وادەى مەستيت با وەس بۇ

زەمامت با وەس وە دەس ھەوەس بۇ

وەس فامت نە فەر کردەى عەبەس بۇ

با وەس خەيالت خەيال خال بۇ

وەس وە تەماى وەصل نازك نەوھالان

سەرمايەى عومرت بەدەر وە تالان

وەس جۆياى دیدار دیدەى خاسان بەر

وەس مەدح جەمال مودبیر باسان كەر

بدیە ھام فەردان، ھام درد، ھام مەشق

نازك خەيالان، دەروون دەریای عەشق

گردین وەو خەيال نازك كەردەو

وہ بار فیراق ئەندۆ و دەردەو

ھەر یەك وە تەماى نەوھالیکەو

وہ پەژارەى خال بووم لالایکەو

مەزەى بادەى ناب حەقیقەت چەشتن

نەى وارگەى پەر شۆر وە ناکام وەشتن

خالى بى یاگەى نازك خەيالان

بى مەداح مەندن نەوئوختەى خالان

مەيخانە خالى، مەيخۆران بى شەوق

بادەكەش ماتەم، بادەنۆش بى زەوق

= زیاد جە گردین شای سینە سافان

یەككىكى تر له دۆستانی مەولهوی شیخ حەسەنی سازانی بوووە که نازناوی شیعریی

= مەخدوومی (مەعدووم) مەولهوی جافان (*)
جادیار پەویەیی (بیسارانسی) وی
ئەبیات (یوسف)، ئەشعار (خانا)
جە خەیاڵ خاسیش وە هیچ منمانا
فەر وەش مەضمون (مەللاً) کەیی گۆران
ئەبیات (تەرکە) ی مەدداح بۆران
دانەیی (داخی) وەند، (خانە) ی داخەمین
فەر مەوودەیی (شەفیع) دەروون ماتەمین
ئەفکار ئەبکار (صالحی) کەرە
ئەبیات بەنات (نەجەف) پەر وەرە
ئەشعار رەنگین (دیوانە) کەیی شەم
گوفتەیی (رەنجووری) دەروون دەریای خەم
بی خود جەلای خەیاڵ خاسیش بی
بی وجود جە فکر خاسان باسیش بی
وادەیی موناجات (قاضي الحاجات)
وە کزەیی دەروون صیدق دل هەر سات
ئەیی دانەیی نەفیس شەفافتەر جەلال
مەسفت وە قەلەم سەر نووک خەیاڵ:
«یا جە گونای من کەرەم ئاوان تەر!»
«رەحمەت جە تاوان من فراوانتەر!»
«هەر تۆنی وە تاق دانا و توانا»
«تۆم هەنی، هەنی وە کۆم بۆ هانا»
نە فەصل فیراق بە صەد زاری و دەرد
ئەیی لافە نە گەنج خاطر بەر ماوهرد: =

(*) ئیمە وای بۆ ئەچین داخی ئەم پارچە شیعریی بە بۆنەیی کۆچی دواویی مەولهوی بیە وە
و بۆ لاواندەنەوی وتیی.

(بولبول) ه و شاعیریکى باش بووه. ئەم ذاته له خزمهتی مهولهویدا خویندووپیتهی و

= «وه ورده زامدا دل تاقتەت بیژا»
«هەرچی بێم یهکسەر وه چه مدا ریژا»
«تاقتەت بی وه هوون جه سهختی زامان»
«تک تک چه نی هەرس ریژا وه دامان»
وادهی تهمه نناى و یصال یاران
ومخت ئارەزووی دیدەى نازداران (*)
مهجنوون ئانیی کۆی دوجەیل ماوا
یۆرت دل وه ئیئل مهیل لهیل ئاوا
سەردار سەرتیپ سوپای دلریشان
(محبوب القلوب) جەرگه‌ی دەریشان
لیویای لیوهی لال، لال لیو لالان
شویای شیوهی شوخ شای شیرین خالان
ئینشای سه‌به‌سته‌ی به‌سته‌ی سه‌ر خامه‌ت
یانى نامه‌که‌ی میشکین خیتامه‌ت
یاوا وه سه‌روه‌خت دل خار خاران
مه‌حرووم دیدەى دیدە خوماران
دل شاد بی وه شاد و دلشاد بی وه شاد
کو کو کۆی خه‌رمان خه‌مان دا وه باد
فه‌رمابیت جه‌ پووی په‌ویه‌ی غه‌مخواری:
ئه‌حوالت چۆنه‌ن؟ چه‌نی مه‌ ویا‌ری؟
چیش عه‌رض بو‌ ئه‌حوال به‌دحالیی حالم!
دوور جه‌ تو‌ نه‌حسی و چه‌فتی ئه‌حوالم
جه‌ به‌دبه‌ختی ویم هەر کەس وانام له‌یل
دیر صولج بی و زوو جه‌نگ، که‌م وه‌فا و بی مه‌یل =

(*) هەر چه‌ند له‌ که‌شکۆله‌که‌ی مه‌حموود پاشادا ئەم پارچه‌ شیعره به‌م جوهره‌یه، به‌لام ئیمه‌ وای بو‌ ئه‌چین ئه‌گه‌ر هیی تری به‌ده‌مه‌وه‌ بی لیره‌وه‌ فه‌وتابی و ئەمه‌ی پاشه‌وه‌ی پارچه‌یه‌کی تری (داخی) بی.

حهزى له كچىكى كردووه و له دلشيا بووه كه داواى بكا، بهلام دهنگى نهكردووه تا

= مهعلووم جه تهقسيم ئالهم بالا
كالاي خهمانم بريان وه بالا

۲

لهيل وه نيگاووه..

ديدهى فيتنه جوش ها وه نيگاووه
پيئل وه هه تاران ئهفعى نماوه
مهركهمنده وه شان فهريديون شاوه
حاجيب وه ههيبهت قهوس قهزاوه
مهركهوس و قهزهح وه پرووى سهماوه
بينى وه شهميم بهميم ئيحياوه
ئيجازه دارو جه مهسيحاوه
لهب گول غونچهى باخ وه نهوشكاوه
خال وهنهوشهى ديز پاى ههردهى كاوه
توپ تهلاى زنج سهيقهل ئهيساوه
يا نارنج باغ خاصهى دالتاوه
دانهى خال وه جيد جهيران ئاساوه
منمانو چون نهقش وه پرووى ميناوه
مهم وه تهخت صدر پر جه سهفاوه
شهمهدهى سيدرهن وه مونتههاوه
نهرمىى ليف وه پرووى كافوور نماوه
مهركاقوم وه پرووى كاتبى شاوه
ران وه بهوانسيى بهوان ئهفزاوه
ساق سفيد چون تهلج پاى ههردهى كاوه
يا شا تا زمين ها وه پشت گاووه
بمانو وه حوسن نازدار باوه =

مهولهوی، کچهکهی داوه به شوو، ئهوجا به پارچه شیعریک گلهییی له مهولهوی کردووه

= (داخی) هاجه داخ ئهوپهنجه و پاوه
سه نیا وه سه ئهلهده سهراوه

۳

له وهلامی پارچه شیعریکی کاک ئهحمدهی خوسره و چاوه شیشدا نووسیویه:

سه مهست بادهی بهخشندهی تهوفیق
مهجدووب جهذبهی مهعشوقهی حهقیق
پیسوای سووق زوهد شهحنهی شههر عهشق
جورعه نۆش بهزم زومرهی مهینهت مهشق
دیوانهیی ههیران وادهی مهحروومی
سهرگهشتهی پای کوئی نهجد مهعدوومی
بهدنام جهرگهیی طاعهت فرۆشان
لای خوار خهرقهیی مهی حهقیقی نۆشان
سوار نهیجهی بالووول دانا
دیوانهیی وه عیلم حهقیقهت زانا
تووول دل مهصرووف عیلم صهرف و نهحو
ثانی نهلیقای ذات بیچوون مهحو
شکار چهنگال صاحب جهناحیهین
گیرۆدهی کهمهند سهمی (ذی النورین)
سهردار سهردار، ههلاج ثانی
گوئیای (أنا الحق)، دانای سویحانی
جبهی تهن خالی نه ماسیوای حهق
هووهیدا مهملووجه ذات موطلهق
نیشتهی رووی مهسنه شای نهقشبهندان
جای مهلجه و ئومید ئیقبال بولهندان
نامهی پرجه رهمز عیلم حهقیقهت
ئینشاکهردهی نووک خامهیی طهریقهت =

که سهره تاکه‌ی ئهم به‌یتیه:

= ضیادا وه عه‌ین بی تو بی نوورم
شیفادا وه ئیش دلله‌ی په‌نجوورم
حالی بییم یه‌ک یه‌ک گله‌یی که‌ده‌ت
ظه‌ن سهره مه‌یلی وه یاران به‌ده‌ت
وه مهرگت دل یه‌ند جه مه‌یلت که‌یله‌ن
زه‌ری زینده‌گیم ئه‌ر بو، به‌و مه‌یله‌ن
به‌لام تو عاله‌م عولوی ماواته‌ن
گهرده‌نه‌ی سهره‌رز مه‌له‌کووت جاته‌ن
نه سایه‌ی ئه‌لطف صیدق صیدیقی
ویرده‌نه‌ن وه فه‌خر (ه‌ذا طریقی)
من گیروده‌ی چای گونای هارووتیم
وه‌ته‌ن نه‌ ماوای سوفلای ناسووتیم
ته‌رسوون ئه‌ر خامه‌ی وه خه‌م شق وهرده‌م
ته‌حریر که‌رژ راز مه‌خفیی تو‌ی په‌رده‌م
ناپاکیم هه‌ر یه‌ند نه‌ هه‌ر ئه‌وده‌ر بو
په‌ی صه‌فای خاطر پاکان که‌ده‌ر بو
ئه‌ر ته‌نیای بی فه‌رد فه‌رد گشت فه‌ردان
په‌حمش که‌رد وه حال جه‌سته‌ی سهرگه‌ردان
په‌یم یاوان وه شه‌هد لوطف هه‌لاوت
صه‌یقه‌ل دا وه زه‌نگ زه‌هر قه‌ساوت
ئه‌وسا ئه‌ر هه‌ر بو، هه‌ر سات، جه‌ نو‌وه
شه‌مامه‌ی نامه‌م نامات وه بو‌وه
بزان سهرده‌فته‌ر دل بی دهردانم
عه‌به‌س نه‌ پای هه‌رد دهره‌ سهرگه‌ردانم
سا بو به‌شق شای نه‌قشبه‌ندان گشت
نه‌فه‌س چون شمشیر میصری نه‌ برشت =

نیشانهی ناوک نیگای نازاران
یانئ سهردهفتهر سوپای خه مباران

مهوله و بییش زور پی ناخوش ئه بی که بهم ئاره زووهی ئهوی نه زانیوه تا بوی جیبه جی
بکا و پارچه شیعریکی زور ناسکی له وه لا ما بو ئه نووسی که سهره تاکه ی ئه م بهیته یه:

چیشهن په شیویم؟ ماتهمیی دلهن،
یا کزه ی ئامای نامی بولبولهن؟

بولبولیش به رابه ر بهم ههسته ی مهوله وی پارچه شیعریکی تری بو ئه نووسی، به لام
له میشا هه ر دلگرانیی خوی له به نسیب نه بوونی کچه که ده ر ئه برئ و به م بهیته دوایی
دینی:

ئه ما حه یف (بولبول) جه ویت هه راس که رد
په ی ته نیا گوئی ویت که س نه ناس که رد (۲۱)

به کیکی تر له دوستانی مهوله وی شیخ مؤمنی سازانییه که خه لیفه ی شیخ
موحه ممه د به هائوددین بووه و مهوله وی زوری ریژ لی گرتوووه و له سهره تایی پارچه
شیعریکیا به م جوړه قسه ی له گه ل ئه کا:

نه ته یجه ی پاک دین شیخ سازانی
خاس وهته ن نه توئی ده روون سازانی

دوستیکی تریشی مه لا یوونس ناویک بووه بوم ساغ نه بووه ته وه کییه و خه لکی کوپیه.
مهوله وی له پارچه شیعریکیا به م جوړه پرووی ده می تی ئه کا:

نالات جه داوهر په ی حال من بو
لالات په ی ئه حوال مه لال من بو
به ل ئه ی حال ته بدیل وه حال خاص بو
شیشه ی دل نه زهنگ عیصیان خه لاص بو
(داخی) م دل وه زهنگ عیصیان حال خالم
موحه ووهل وه لوظف ته حویل حالم

پارچه شیعره که ی کاک ئه حمه دیش پاشان له باسی خویدا بلا و ئه که ی نه وه.

(۲۱) ئه م سی پارچه شیعره ی بولبول و مهوله ویمان له دیوانی مهوله ویدا بلا و کردووه ته وه.

لوقمەكەى ماسا و قوول دەرياي مەيل
لوخت ساي كۆلەى ساراي دوورىيى لەيل

يەككىكى تر لە دۆستانى مەولەوى سەيد عەبدولصەمەدى خانەگايى بوو كە پاش
تەواوكردىنى خویندن و وەرگرتنى ئىجازەى مەلایەتى ئەكەوئتە پى بۆ كرماشان
تەدارەكى ژن هينان بكا، لە پيدا لە نزيكى دەولەتاوا مار پيوەى ئەدا و ئەمرى و لە
دەولەتاوا بە خاكى ئەسپيژن. مەولەوى بە پارچە شيعرىكى بەسۆز ئەم ذاتەى
لاواندوووتەو. سەرەتاي ئەو پارچە شيعرە بەم بەيتە دەست پى ئەكا:

پاي شادىم ديسان ماران گەستەو
نە پيالەى چەم ژار تو بەستەو

يەككىكى تر لە دۆستانى مەولەوى حاجى مەحمودى ياروويەسە كە وەكىل و
مەسرەفدارى مەحمود پاشاي جاف بوو(۲۲). دۆستايەتیی مەولەوى و حاجى
مەحمودى ياروويەس دۆستايەتییەكى زۆر بە هيز بوو. هەر لە مەيشەو پە كە
عەبدولرەحمانى كورى حاجى مەحمودى ياروويەس بە گوللەى وئىل پىكراو و مردوو،
مەولەوى بە چەند پارچە شيعرى پرسۆز لاواندووويەتەو كە يەككىكيان ئەو پە بەم
چەند بەيتە خەمگينانە دەست پى ئەكا:

ئاي كى بى هەوال لوى تو ئاورد
بەختش بەر گەشت بۆ هۆشم وەحشى كەرد
مديا ئەو شۆنت دل نە پەنەاندا
چون ئىسم (رەحيم) وەشۆن (رەحمان) دا
كۆترەكەى ئازاد حەرىم دل بيت
دانەى مۆبەت چين پەى وئت غافل بيت

(۲۲) ئەم حاجى مەحمودە لە ئەسلا لە عەشرەتى (كلاشى) بە، وەختى خۆى كۆچيان كر دوو
و لە عەشرەت جوئ بوونەتەو و هاتوونەتە شارەزور لە ئاوايىبەكانى (تەپەكۆرە) و
(تەپى سەفا) و (بەشارەت) نىشتەجى بوون. حاجى مەحمود پياوئىكى كارامە و لىپھاتوو
بوو و لە ناو بەگزادەى جافا زۆر بە حورمەت بوو و پيوەندى رۇحيبىشى بە شىخانى
تەويئە و بيارەو زۆر پتەو بوو.

صه‌ییاد چه‌یگه‌رد ئاخ‌ر فرسه‌ت سه‌ند
ناکاو دوور ئه‌نداز دووریت وه دل شه‌ند

یه‌کیکی تر له دوستانه‌ی مه‌وله‌وی مه‌لا فه‌ت‌احی جه‌باری بووه، که ئه‌میش شاعیره‌کی
ناسکی له‌جه‌ی گۆران بووه (۲۳).

(۲۳) والیره‌دا ئه‌م به‌هارنامه‌یه‌ی مه‌لا فه‌ت‌اح ب‌لاوئه‌که‌ینه‌وه:

ساقی، سا (ده‌ی) شی، وه‌هار ئاماوه
گولان سه‌رک‌یشان نه‌ تو‌ی ساراوه
هه‌وای دل‌گوشای نه‌ رووی به‌هه‌شته‌ن
فه‌پ وه‌ رووی سه‌حرای گه‌رمه‌سیر وه‌شته‌ن
واده‌ی باده‌ی ناب سه‌یر وه‌هاره‌ن
سه‌رزه‌مین مه‌ظه‌ر لیه‌ق‌ای دیداره‌ن
زه‌مه‌یه‌ی فه‌یراق دل ئه‌فه‌گارانه‌ن
صه‌دای ته‌پ‌ل تیپ ده‌رده‌دارانه‌ن
وه‌خت نو‌شانو‌ش سه‌بووی قه‌رقه‌فه‌ن
ده‌نگ زیل و به‌م دائیره‌ی ده‌فه‌ن
دره‌خته‌ن، سه‌بزه‌ن، شنو‌ی شه‌تاوه‌ن
نه‌وورۆزه‌ن، گول‌ه‌ن، هه‌وای پای کاوه‌ن
مه‌یه‌ن، مه‌عشووقه‌ن، مؤبه‌ته‌ن، مه‌یله‌ن
خومه‌ن له‌برێزه‌ن، پیاله‌ن که‌یله‌ن
شو‌ره‌ن، شو‌رشه‌ن، غه‌وغا و غریوه‌ن
وه‌ر جیلوه‌ی جه‌مال دلان فریوه‌ن
نه‌گشت دیاری ته‌جه‌للای طووره‌ن
نه‌فه‌ی گیرودار قه‌تل مه‌نصووره‌ن
فه‌نا فیلاله‌هان مه‌ست دل ئاگاه
بی باک مو‌اچان (انی أنا الله)
ره‌ندان سه‌رمه‌ست جان فه‌دای جانان
(أنا الحق) چون نیک‌ر زاهید مو‌انان =

= بۇ تا بگىزىن خوسرهوى بهزمى
 چەنى ھەستىمان بگەين پەزمى
 بهزمى چون مەجلىس بههمەن وەكام بۇ
 گا ھەدېت جەم، گا باس جام بۇ
 ئەى ساقى دەخىل من وەى زامەو
 ئىلتىقاتى كەرتۇ وەلامەو
 عىلاجى پىم دەر سوودمەندم بۇ
 باعىت ھەيات قەيدمەندم بۇ
 رستگارم كەر لەم بەند دامە
 قەدەم رەنجان كەر وادەم تەمامە
 تەشرىف باوەرە وە سەبووتەو
 وە پىالەى گولرەنگ چون ياقووتەو
 وە سىننىى سىمىن ظەرف زەرەو
 وە جام گول فام بۇ ەنبەرەو
 ھەركەس بگىلۇنە جام پەى كامى
 دەرمان بۇ پەى ئىش ھەر دەر د و زامى
 وە مۇسقىەى مەشق ھەد قانوونەو
 دەم وە ھەدای ساز ئەرغەنوونەو
 موطرىپ توىش وە چەنگ دلنەوازەو
 وە سۆز سەمستوور ھەدای سازەو
 مەر واپان (مەلا) جە ھەستىى وىش رەست
 بى وە كاسەلىس مەستان (ألست)

ئەم مەلافەتەحە پىوھەندىبەكى بە تىنى لەگەل بەگزادەى جافى گەرمىيان بوو و ھاتوچۇى
 لای موھەمەد پاشا و مەھموود پاشاى جافى زۇر کردوو. جارىكىشىيان مىوانى مالى
 قادر بەگ ناوى جاف ئەبى لە (بانەبۇر)، ئەمنە خانى ژنى قادر بەگ پىى ئەلى: مەلا بى
 لای ئىمە دانىشە بانەبۇرت ئەدەينى بۇ خۇت بىكىلە. ئەویش ئەلى: بەخودا ئەمنە خان،
 بانەبۇرى ئىو ھەر بۇ قادر بەگ باشە، بەمن ناكىلرېت.

نامه‌کافی مه‌وله‌وی

مه‌وله‌وی وهك مه‌لایه‌کی گه‌وره و شاعیریکی بالآ و پیاویکی کۆمه‌لایه‌تیی خاوه‌ن ری و شوین و وهك مه‌نسویبکی دل پر له سۆزی شیخانی نه‌قشبه‌ندی ته‌ویله و هه‌روا وهك یه‌کی لهو بلیمه‌ت و هه‌لکه‌وتووانه‌ی چه‌رخي رۆژگارکه‌یان له ئاستی بلیمه‌تی و هه‌لکه‌وتویی ئه‌واندا نه‌بووه، گه‌لی نامه‌ی له پاش به‌جی ماوه و هه‌ر به‌وشا که ئه‌و نامه‌ی گه‌لی له‌وه که‌مترن که له‌گه‌ل پایه‌ی له‌گه‌لی سه‌روه به‌رزی مه‌وله‌ویدا بگنجین- دياره چهنده ئه‌وه‌نده‌شيان فه‌وتاون یا هه‌ر هه‌یچ نه‌بی زۆریان هه‌یشتا له‌ژیر باری تۆزی گه‌ردووندا شارراونه‌ته‌وه.

ئیمه به بلاوکردنه‌وه‌ی ئه‌م ئه‌ندازه به‌رده‌ست که‌وتوویدی نامه‌کانی مه‌وله‌وی، ده‌رگایه‌کی گه‌وره بۆ ئه‌وانه ئه‌خه‌ینه سه‌ر پشت که عه‌ودالی ناسینی چاتری مه‌وله‌وین و ئه‌یانه‌وی له درزی ده‌روونی خۆیه‌وه لێی بکۆنه‌وه و هه‌لی سه‌نگینن. هیواشمان ئه‌وه‌یه ئه‌و دلسۆزانه‌ی نامه‌ی تری مه‌وله‌وییان لا هه‌یه پيشانمانی بدن، به‌لکو ئه‌مه خویه‌ بتوانین له به‌ر هه‌مه‌کانی له‌مه‌وپاشماندا بیانخه‌ینه‌پروو و نه‌هه‌یلین وهك هه‌زاران به‌رهمی تری هه‌لکه‌وتوووه‌کانی کورد و کوردستان بفه‌وتین.

نامه‌ی یه‌که‌م

بۆ شیخ عوسمان سیراجودینی نوسیه

مخدوم مطاع مهربان، و قطب دائره‌ه حق شناسان، و ضیابخش دل ناتوان، و روشنی ده‌دیده‌ پیر و جوان، اعنی به شیخ عثمان که حدیث (الحياء شعبة من الإيمان) در شأن او جویان است، به‌قادر منان میسپارم تا مدید الزمان در آمان خود نگه‌دارد.

و از جانب آن مرکز دائره‌ه امن و آمان، و از کلک درر سلک دبیر عطارد نشان، نامه‌ه عنبر فشان به‌یاد آوری مخلص آستان روانه‌ فرموده‌ بودند، در آسعد زمان و امجد آوان چون وحی آسمان مقوی عقیده‌ ایمان گردید. و از خصوص عزای ما ایمائی رفته‌ بود، به‌موافق آیه‌ (ان لله وان إليه راجعون)، دیده‌ را نوری و جان را سروری و دل غم‌دیده‌ را صبوری حاصل شده‌ (۲۴).

(۲۴) مه‌وله‌وی له سه‌رده‌می شیخ عثمان سیراجودیندا مائی له دئی (گونه) بووه. له‌و =

و باقی بنده اخلاص کیش و معتقد عقیده اندیش اخلاصش زیاد از حد و بیش از پیش است. والسلام ختام.

المعدوم

نامه‌ی دووه‌م

بو شیخ موحه‌مد به‌هائودینی کوری شیخ عوسمان
سیراجودینی نووسیوه له وه‌لامی نامه‌یدا

تمیمهء بازوی حیات درویشان، و تتمهء نیروی ثبات دلریشان، اعنی نتایج افکار
ابکار منشیان ایشان، به سروقت فقرای بی مراد و سرافرازی حقرای خلوصیت نهاد
رسید. شمایم بوی گل‌های فقراتش بوی بساتین عهد قدیمه به مشام رسانید، پیر جان
را به جوانی جاودانی مشرف گردانید. آنچه از شفقت اظهار فرموده بودند عکس پرتو
اخلاص بیدلان است. بلی

عشق هر چند بین بین آید
میل کلی ز جانبین آید

(رفع الله حجاب الاثنینیه من البین، وأدام الطرفین للطرفین). ازینکه فراق را به تمنای
وصال دوستتر داشتیم یقین

هجری که بود مرا ز دلبر
از وصل هزار بار خوشتر

علاوه بر آنکه اگر تعلق روحانی که عبارت از مرحمت سرکار و عقیده این شرمسار
است، تلاقی جسمانی را چه فائده که: گر در یمنی چو با منی، پیش منی، والا

چو پیوندی نباشد آب و گل را
چه خیزد از ملاقات آب و گل را

بهر صورت

گر بمانیم زنده، بر دوزیم
جامه ای کز فراق چاک شده

= سهرده‌مددا کوریکسی سهد موحه‌مد ناوی مردووه. وا دیاره شیخ سیراجودین ئەم نامه‌یه‌ی
بو پرسه به بۆنه‌ی مه‌رگی ئەو کوره‌یه‌وه بو نووسیوه.

ور بمیریم، عذر ما بپذیر
ای بسا آرزو که خاک شده

حاصل ملاقات عدم فراموشی یکدیگر است، نه از ما فتوری، و نه از شما قصوری.
(رزقنا الله وإياكم الاستقامة وشرفنا معكم بحسن الختام. والسلام).

المعدوم

نامه‌ی سیّهم

بُو شَيْخِ مُحَمَّدٍ مَوْحِدٍ بِهَاهُؤُدِينِي نُووسِيُوهُ لِهْ وَهَلَامِي نَامِيَهْ كِيَا

تتمه اعتقاد درویشان، و تمیمه بازوی اعتضاد ایشان، یعنی سرافرازنامه سامی، و
مفروضه واجب الاعزاز گرامی از جانب آن مظهر کلام خدائی و نوازنده نوای آشنایی
بسروقت دلریشان رسید، موجب تذکر عهد قدیم گردید. اظهار از بابت کثرت شفقت خود
فرموده بودید. راست است استیلای خلوصیت و اشتیاقی که از طرف فقیران است (شاهد
صدق علی ذلك الحال و اصدق دليل علی هذا المقال). آری:

عشق هر چند بین بین آید

میل جزئی ز جانبدین آید

(رب المشرقین والمغربین) طرفین را بجهت طرفین نگهداری فرماید، و آینه یکدیگر
را برای انعکاس محبت یکدیگر مصیقل نماید (والحمد لله رب العالمین).

نهاده داغ بر دل همچو لاله

کند جان از درون نی چوناله

چو از دل بر کشد ناگه نوائی

جدا بر خیزد ازهر نی صدائی

ز مضمونش هرانکس واقف آید

دعا گویت مستنبط نماید

که حق تعالی ظاهرت را به زینت احکام شرع انور و باطنت را به زیب رویه صالحان
فیوضات گستر، قدس الله سرهم الاطهر، آرایش دهد، و نبض عمل صحت دایما در
بازوی اعتدال تام برجهد.

خصوصاً عمر فرزندان نامیش
مفضل دار ز اخلاق گرامیش

پیش کسان کس دعا همین است و بس که انسان بی انصاف بظاهر و باطن بصورت
انسان است، و ظاهر بی باطن و باطن بی ظاهر وجود و عدمش یکسان است. دولت
دنیویه بالمره (هباء منثور) و اهل معرفت از هباء منثور دور و نفور و مذنبان را انابت
به رب غفور و شکور ضرور. والسلام.

عبدالرحیم الحسینی

نامه‌ی چوارهم

بوشیخ علی حوسامودینی نووسیوه

یا علیّ الأعلیٰ و یا أبالحسن! عرض میشود که بنده پیر را در طاق رواق فراموشی
گذاشتند، و در مصیبت امسال و پارسال بخانه خاموش گماشتند. اگرچه لایق آنم،
چونکه نافرمانم، همیشه درین ضیقت بمانم، لکن رحمت و حمیت علی امری است
آشکار و جلی. همان رحمت را چه شد و آن حمیت شهزاده آزادگیت کجا رفت؟ امتثال
امر:

ناد علیاً مظهر العجائب
تجده عوناً لك في النوائب

را بجا آوردم، و فرزندی عبدالله را بهمت علی سپردم که آگاهی اگر کاسنی تلخ است از
بوستان است، و اگر عبدالله مجرم است از بوستان است. زیاده ازین چه عرض
شود. (مشکله شارحها أبو الحسن). مختارند. والسلام.

نامه‌ی پینجه‌م

بوكاك نه‌حمه‌دی شیخی نووسیوه

سلامی با صفاتر از نفحات نافه تاتار، و تحیاتی خوش نامتر از روایح گل‌های بهار، و
دعواتی سوزفتر از نغمات عنادل گلزار، بران روشنی بخش دیده اشکبار، و آن مایه
زندگی و حیات روزگار، و آن نونهال حدیقه حیدر کرار، و آن نظر کرده الطاف حضرت

پروردگار، و آن والا برگزیده احمد مختار، و آن در طریق حق پاینده و برقرار، و آن صفابخش قلوب جمیع ابرار، و آن در میان خاص و عام چون زر کامل العیار، و آن ملاذ و ملجأ عبید و أحرار مبعوث و اصداد میگردد.

و بعد از طی مراسم دعا و شرح شوقمندی بمد منتها، مشهود رأی بیضا ضیای شعشعه پیرای آن بزرگوار کامگار نامدار وفادار کامل العیار میدارد.

حالات را جویا شوند، خدا شاهد حال است و گواه (ما فی البال) و بینة صدق مقال است، شب و روز دست تمنا به درگاه قادر بی همتا از جهت دعای خیر برای ذات بابرکات کامل الصفات آن منبع جود و حسنات برداشته‌ام. امید به خدای غفار و قادر مختار و خالق لیل و نهار چنان دارم از حوادث روزگار و نوائب فلك کج رفتار و مصائب زمانه غدار نگه‌دارد. مرجواست که من بعد رویه مخلص نوازی را به جا آورند، و دورافتادگان درمانده را از گوشه ضمیر منیر مرحمت تخمیر فرو نگذارند. والسلام.

المعدوم: عبدالرحیم

نامه‌ی شه‌شهم

بو شیخ عزیز بی‌جان‌ه‌وه‌ریبی نووسیه

برادر عزیزم، تشنگان و تاریک نشینان دوری را به آب حیات عبارات نامه به صحابت خضر سیراب فرمودند. کرم کردی، (جزاك الله خيراً). بدین شکسته بسته مصدع:

دیدم، نه‌ونه‌مام، نه‌وتوول ساوا.. الخ

پرتو آفتاب بر ذره نایاب افتاد، هی شادی! نسیم روح پرور گل در باغ^(۲۵) بلبل در دام افتاده بند مشکل را طراوتی داد، ای آزادی!

من که باشم که بران خاطر عاطر گذرم

لطفها میکنی ای خاک درت تاج سرم

حق تعالی آن نوگل باغ لطافت را هرگز پژمردگی نآورد، و بران بهارستان گذر سردی خزان نبرد. عذر نفرستادن تحفه آورده بودند، تصدیعی را زیاده بر خاطر نازک

(۲۵) له ده‌سنووسه‌که‌ی سهد طاهیری هاشمیدا نووسراوه: دماغ.

افزوده‌اند، و گرنه یادآوری ایشان عین هدیه است. همان التفات هر زخمی را دوا است، و همان مرحمت هر زاری را شفا. همیشه این شیوه را مراعات و پیشه فرمایند. دلدادگان را به گوشه چشم مرحمت خوشه نمایند. والسلام.

المعدوم

نامه‌ی حه‌وتم

بۆ مه‌لا موحه‌مه‌دی صالحی فخرولعوله‌مای نووسیوه^(۲۶)

من من، بلکه خرمن خرمن، به انجمن کمالات مکنم فخر ز من، زمن افتاده زمن، عرض سلام و دعای حسن ختام رسیده باد.

(۲۶) له شیوه‌ی ئەم نامه‌وه‌وا دیاره‌هه‌رچه‌ند مه‌وله‌وی پرووی ده‌می له فخرولعوله‌ما کردووه‌ تیا‌یا، له راستیدا پرووی ده‌می له شیخ یوسفی موده‌پرسی دارولئیحسانه و وه‌لامی ئەو ئەداته‌وه. ئەم شیخ یوسفه، پاش کاره‌ساتی (کاروان سه‌را)ی سنه و ناچاربوونی شیخ عه‌بدولقادی موه‌اجیر و شیخ نه‌سیمی برای بۆ کۆچکردن بۆ ولاتی بابان، به‌فرمانی غولام شا خان کراوه‌به موده‌پرسی دارولئیحسان، چونکه به‌پێی مه‌شرب و ئاره‌زووی ئەو ژیاوه. پاش مردنی غولام شا خانیش که‌فرهاد میرزای مامی ناصیرویدین شا ئەبێ به‌فرمانه‌وای سنه، ئەم هه‌ر له‌سه‌ر مزگه‌وتی دارولئیحسان ئەمینه‌تیه‌وه، چونکه له‌گه‌ڵ ئەمیش جۆر بووه.

هه‌روا له‌خویندنه‌وه‌ی نامه‌که‌وه‌ده‌رئه‌که‌وئ که‌مه‌وله‌وی نامه‌یه‌کی بۆ فرهاد میرزا نووسیوه و به‌هۆی فخرولعوله‌ماوه‌بوئ ناردووه و نه‌یویستووه‌که‌سی تر له‌وه‌ئاگادار ببێ، به‌لام شیخ یوسف پێی ئەزانئ و فخرولعوله‌مایش دانی بۆ پیا ئەنی که‌نامه‌ی مه‌وله‌وییه. هه‌روا دیاره‌که‌شیخ یوسف له‌جیاتیی ئەوه‌ی وه‌که‌مه‌لایه‌کی به‌راستی مه‌لا داکۆکی له‌پێبازی ئاینیی خۆی بکا، به‌لای پێبازی ئاینیی فرهاد میرزایدا شکاندووه و فخرولعوله‌مایش له‌مه‌یدانه‌دا به‌رپه‌رچی نه‌داوه‌ته‌وه. شیخ یوسف که‌له‌نامه‌که‌ی مه‌وله‌وی و بابه‌تی نامه‌که‌ئاگادار بووه، نامه‌یه‌کی پر له‌تانه و ته‌شهر و له‌پێگالادانی بۆ مه‌وله‌وی نووسیوه. به‌لام مه‌وله‌وی نه‌یویستووه‌راسته‌وخۆ وه‌لامی بداته‌وه، له‌که‌لینیی فخرولعوله‌ماوه‌وه‌لامی داوه‌ته‌وه. ئەمه‌ ئەو نامه‌یه‌ و به‌ناشکرا ئەو بابه‌تانه‌ی لێوه‌ ده‌رئه‌که‌وئ که‌شیخ یوسف له‌نامه‌که‌یدا نووسیونی. هه‌روا له‌نامه‌یه‌وه‌ده‌رئه‌که‌وئ که‌مه‌وله‌وی بۆ داکۆکیکردن له‌بیروباوه‌ری خۆی چه‌ند ئازا و نه‌ترس بووه، وه‌که‌چۆن =

وبعد، مجتهدین ما در کتب فقهیه از انفاس متبرکهه نبویه این حدیث را آورده‌اند و انذار علمارا به او کرده‌اند که « إذا ظهرت البدع و سب أصحابي، فليظهر العالم علمه، فمن لم يفعل ذلك فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين. لا يقبل الله له صرفاً ولا عدلاً».

پس چاره چیست اگر نگوییم، و دادرسیست اگر نجوییم؟ سلسله‌ای علیه فخر العلماء به علم و فضل مشهورند. بایستی که نگذارید جناب مدرس مقدمات لطایل بنویسد، چرا که در حضور حضرت شیخ ما قدس سره اغلب اوقات اجله اعزه مثل ملا احمد نوتشی و ملا علی طالشلی و ملا عثمان اهل سلیمانی و ملا عبدالله داغستانی و ملا حامد اورامانی که هر یک در علم و معرفت و صلاحیت بی نظیر و بیان مناقبشان خارج از دائره تحریر است، هستند. مکتوب همچنانرا دیدند، شهرت سلسله ایشان در رتبه آحاد همی نمی ماند. انسان در پیش عوام هر طرز باشد چ ضرر، ولی ثبوت بی دانشی در خدمت خواص (فیه خطر و حذر، آی خطر و حذر).

وز پی رد و قبول اندر کمین

وز پی رد و قبول اندر کمین

و از هر جانب صدای:

ای مگس عرصه سیمرخ نه جولانگه تست

عرض خود میبری و زحمت ما میداری

به گوش مدرس خواهد رسید. ازان جهت روی خطاب به سرکار شما نمودم، از علم و عقلت ایمن بودم. در خصوص فرموده بود: گفتم این عریضه چلیپایی نوشته شده از کیست؟ فخر العلماء به تبسم به تکلم به خموشی به نگاه فرمود از معدوم است. پس تو

= نهوش دهرئه‌که‌وئی که لهم کیشدها فره‌هاد میرزای حوکرمان و ریپازی ثاینی له ریپازی ثاینی مه‌وله‌وی جیاواز، گه‌لی له شیخ یووسفی به‌دیمه‌ن هاوریپازی مه‌وله‌وی، به‌لام له‌راستیدا خو به‌ده‌ست حوکرمانانه‌وه داو، نه‌رمتر و گونجاوترو سنگ فراوانتر بووه! شایانی وتنه فه‌خرولعوله‌مایش و شیخ یووسفیش، وه‌ک شیخ عه‌بدولقادرى موهاجیر له بنه‌ماله‌ی مه‌ردوخین و خزمی یه‌کن و پاش چند پشث نه‌گه‌نه‌وه به یه‌ک. له باسی (دوستانی مه‌وله‌وی) دا چه‌رده‌یه‌ک له باره‌ی فه‌خرولعوله‌مایش و شیخ عه‌بدولقادر و براکانیشه‌وه قسه‌مان کرد.

اگر اشاره به شیرینی عبارات عریضه و مضمون آن کرده، و مدرس حالی نشده خوب، والا تو چه جرئتی کرده‌ای خود را در پریشانی عبارت و کتابت اشاره ای که ابلغ از صریح است شریک مدرس ساخته و به دام مخالفه حق انداخته، عریضه مجمله سابقه با این عریضه مفصله لاحق هر دو را ملحوظ فرموده فرمایند، پس حالت مرقومه مدرس را که در جواب ما نوشته است منظور نمایند، والا در خصوص مدح و ثنای جواب والا ایده الله تعالی هر چه فرموده زحمت کشیده، چرا که:

مدح و تعریف است تخریق حجاب
فارغ است از مدح و تعریف آفتاب
مدح او حیف است با زندانیان
گویم اندر مجمع روحانیان

آنچه در ضبط و ربط و عدالت و معرفت نواب والا اعانه الله نوشته شده، دانه‌ی از چند انبار و قطره‌ی ای از چند بحار است و بس.

کمال روح اعظم زین چه باشد
به جز دم وی این تحسین چه باشد

صد چندان‌ه جناب مدرس و مفتی زهابی^(۲۷) اخلاص داریم بلکه مدح و ثنای فقیر در میان امنای دولت عثمانیه به نواب والا مشهور است، و نفس مبارک والا خودش میدانند که وقتی تشریف به کردستان آوردند اول کسی که از دعاگویان دولتین و برزخ مابین عریضه نوشت و دلالت خادم و استمالت خائن و التیام دادن بائن و ترغیب مستقیم بودن کائن نمود من بودم، و حالا نسبت به نواب والا همچنان هستم، و بعد ازین انشاءالله همچنان خواهم بود. و نواب والا حفظه الله تعالی هم هرچه عرض نموده‌ام از رعایت علما و صلحا دریغ نفرموده، و در تعمیر و تسخیر ملک و رعیت پروری سعی بوده، و موافق (هل جزاء الإحسان إلا الإحسان) با خادمان به لطف و مرحمت و مطابق (و جزاء السيئة سيئةً بمثلها) با خائنان در عنف و نقتم بوده‌اند. دیگر افراط و غلو در علو رتبه زیاده ازین نمیخواهد، و هر آنیه اخلاص ما زیادتر است چرا که خارج

(۲۷) سید طاهیری هاشمی له دهسنووسه‌کهی خویدا له سه‌ر ئه‌م شوینه‌ی نووسیوه: وا دیاره فه‌ره‌اد میرزا و مفتی زه‌هاوی پیوه‌ندی دۆستانه‌یان له نیواندا بووه.

دولتیم، و این قدر نعمت جناب والا در حق جناب مدرس بوده در حق ما نبوده. بایستی که جناب مدرس چنانکه نبوت و وحی آمدن را برای والی مرحوم رحمه الله که غلام شاه^(۲۸) و چاکر نواب والا بود ثابت مینمود، و اهل سنه اغلب شهادت بر آن میدادند برای نواب والا که صد پایه از والی زیادتر است، میبود الوهیت را ثابت نماید. عجب میآید که به محض تعریف نسبت به نواب والا و به مجرد مدح اکتفا نموده.

و ثانیاً خلع ملوک در پیش اصحاب صف و ارباب سلوک، کلی باشد یا جزئی، مرغوب باشد و محبوب القلوب است. کتاب قاموس به سرافرازی این اخلاص مأنوس نه مجدول بود و نه مذهب، از وجه کرم و لطف عجب شرف ورود بخشود. حمد خدا را به جا آوردیم، شکرانه انعام نواب والا را به منطوق (من لم یشکر الناس لم یشکر الله) به دل و زبان کردیم، بر هر دو دیده‌اش نهادیم و فرستاده را تبرک درویشانه دادیم. همان تفاوت بین کلی و جزئی را مگر جناب مدرس بفرماید: کار پاکان را قیاس از خود مگیر. علت مشترکه بین الاصل و الفرع در اینجا نیست، قیاس مع الفاروق است، بلکه در نزد علما کلی جزئی است و جزئی کل، و لکن انعام کتاب سبط ابن الجوزی را به فحوائی (زین عصا تا آن عصا فرقی است ژرف) حیثیتی جدا و جهت دیگر است، چونکه ایماً و اقتضاً و صراحةً مشتمل در جاهای متعدده بر سب و لعن و طعن اصحاب کرام است (رضی الله عنهم أجمعین).

ازان جمله در مبحث (ذکر ماجری له بعد وفات أمير المؤمنين كرم الله وجهه) تماشای کن چه در مدونه و چه در حاشیه چه کرده است، و نقل از زمخشری نموده که معتزلی بدعقیده و مخالف اهل حق در اصول و فروع بوده و توبه‌اش در آخر عمر هم معلوم نیست و کلامش را جهت شبهه و ضلالت به جا گذاشته. و الحق علامه بیضاوی علیه الرحمه در تفسیر مثل سایر علماء در کتب کلامیه در رد و ابطال مذهب زمخشری و تجریح و تزییف و تضعیف ادله سائر اهل اعتزال کوشیده و داد سخن داده‌اند. بنا بران میگویم مبادا چونکه مختوم به مهر نواب والا در چند جا است علماء و امنای دولت عثمانیه ببینند خدا ناخواسته چنانکه در بغداد در خصوص امثال آن کتاب در این چند سال نزدیک آن همه همهمه پیدا شد نقصی یا طعنی به بارگاه نواب والا برسد ازان جهت گستاخی نموده بلا تشبیه (لامناقشة في المثال) بسان واقعه (و انقال ربك

(۲۸) غلام شاخان: ئەمانوئەلا خانى والى، پيشان له باسى (دوستانى مه‌وله‌وى) دا ناومان هیتا.

للملائكة اني جاعل في الأرض خليفة، قالوا أتجعل فيها.. إلى آخر الآية) سؤال از حکمت فرستادن آن کتاب کردیم نه رخنه از رب عالم یا عیبت حضرت آدم صلی الله علی نبینا و علیه و سلم باشد.

پس نواب والا وفقه الله جواب حکیمانہ با نوازش و التفات را موافق اصول شرعیہ و قانون دولتیہ نوشتند و صادر فرمودند، به قوهء دراکہ یافته بود کہ این فقیر را چه مطلب است جزاه الله تعالی، ولی جناب مدرس درک نکرده بود متصدی عبارات پریشان شده‌اند، از جمله آن عبارت است (محرک سلسلهء تبدیل وفاق دولتین به نفاق ذات البین بود). انتہی. الحمد لله دولتین متفقند و کس در تدبیر خلاف اصول مابین نیست. سؤال و جواب علماء و مناظرہ دگر است و افساد و اصلاح مابین و دخل امور ملکین چیزی دگر. سؤال علماء، چنانکہ در عصر قدیم و جدید بوده و هست از تحقیق مسائل است و افساد و اصلاح خائن و خادم در امور ملک و عزل و نصب و تبدیل و خاک و آب و بغی و عصیان و تفرقگی رعایا و برایا است. جناب مدرس را چه حالت است کہ پی نبرده. این ره کہ تو میروی به ترکستان است.

و ثالثاً فرموده بود کہ:

ساقی مگر وظیفهء حافظ زیاده داد
کاشفته گشت طرہء دستار مولوی

خوشم از ان لسان الغیب شیرازی علیہ الرحمة آمد. آری راست فرموده از نشئهء صہبای شیخ خود قدس سرہ کہ پیر میخانہء سعادت اولوی و اخروی است، آشفته شدن لمرہء دستار مولوی سبب جمعیت و باعث ہزار فیض صوری و معنوی است. بلی:

تا ابد بوی محبت بہ مشامش نرسد
ہر کہ خاک در میخانہ بہ رخسارہ نرفت

لکن ای مستولی بر مدرسہء پر وسوسہ، و ای متولی اوقاف، نشنیده ای:

فقیہ مدرسہ دی مست بود و فتوی داد
کہ می حرام، ولی بہ ز مال اوقاف است

مدرس و گفتگوی مناسب بدین مقام حاشا و کلا. مولوی باور ندارد این کلام.
و رابعاً فرموده بودند: کتاب سبط ابن جوزی نسخهء آنرا از علمای اعلام اہل سنت

گرفته. انتهی. ازین عبارت مفهوم است که مجموع آن کتاب از آن علماء مأخوذ است، چرا که از طرف ثبوت وجود مجموع به وجود اجزاء است، ولی ندانسته است که در جانب نفی انتفای مجموع به انتفای اجزا هم میشود. ما نمیگوییم اگر فرضاً از سبط ابن جوزی است مجموعش از علمای اهل سنت نیست، أما آنچه از فضایل و مناقب در آن کتاب است مسلم است. و فرموده است که احادیث منقولہء مجتمعه در آنجا را متفرقا میتوان در مؤلفات خبر و مصنفات سیر پیدا نمود. انتهی. بلی در مؤلفات خبر اهل حق و در مصنفات سیریکه حلال و حرام و راست و دروغش آمیخته نباشد میتوان یافت، لکن فضایل و مناقب نه سب و طعن چنانکه در آن کتاب است. و فرموده است: نقل اقوال میکند و بیان گفتهء رجال مینماید. انتهی. آری نقل اقوال میکند، اما مختلط به صحیح و ضعیف شدید الضعف که (لا یعمل به فی الفضائل فضلاً عن أعماله فی السب والطعن والردایل). و بیان گفتهء رجال مینماید، بلی اما نحو من و مدرس که نه مجتهدیم و نه متبحر در مذهب، بلکه عامی غیر متأهل للنظر و مقلد محضیم، و خبر از تمیز حدیث صحیح از غیر صحیح و آگاهی از اتصال سند و اطلاع از احوال رجال رواة نداریم و عالم بالتمام به آیات ناسخه و منسوخه و خاص و عام مثلاً نیستیم و مطلع ناقص به اسباب نزول هستیم، برای ما عمل به امثال آن کتاب و یا به آیات و احادیث مسکوت عنها احتجاج کردن چهگونه جایز است (کما فی فتح المبین الذی نقل المدرس عنه فی بحث التقیة)؟

پس از تقیه بیا بحث کنیم. ماهیت مقسم مشترك بین الاقسام است، ولی امتیاز اقسام از یکدیگر به انضمام قیود متباینه یا متخالفه است. از نفی قسمی نفی قسمی دیگر لازم نمیآید. مثلاً ماهیت مشاعه بین غبطه و حسد، و حقیقت مشترکه میان مداراة و تقیه هست، لکن امتیاز بین اقسامشان به حیثیات است. آنچه این فقیر از مذهب اهل حق و از اصحاب کرام رضی الله عنهم نفی کرده ام حسد مذموم و تقیه مشؤومه است نه مداراة محموده و غبطهء معلومه، چنانکه از عریضهء لاحقہء موافق کتاب صواعق کالصاعق مستفاد میشود.

جناب مدرس را بعد اربعین ادراک بوی فتح المبین شرح اربعین مگر به دماغش برسد. فرموده بود که تجرید که حاشیهء جدیده و قدیمه اش از عالم ربانی جلال دوانی است خلاف بسیار دارد، مطاعن زیاد می شمارد. انتهی. نعم صدق المدرس و صدقه الفقیر، ولی ندانسته است من گفته ام که سب و طعن در کتب اهل سنت، و او تا حال

حالی نشده است که صاحب تجرید کیست، و آن همه رد و ابطال در حاشیه‌اش بهر چیست. و فرموده است که از سوء سلوک صاحب کرم از کرم پشیمان و دست زبردستان از احسان کوتاه و روزگارشان تباه آید. انتهی. اول سوء سلوک این است که تقیّه مشؤومه را بکنی و کتمان حق را بنمائی. حاکم ادباً موافق (وشاورهم فی الأمر) مشورت به شما میفرماید، و شما جرئت آن نداشته باشید که فتوای حق را اظهار کنید. حاکم مشمول طعن و خودتان را مطابق حدیث مورد لعن نمایند. فقیر از سلسله رسولم، و از صلب مرتضی و ترائب بتول. غایتش این است که زهرم بدهند یا شهیدم بکنند و سرم بر سر نیزه نهند، از کس نترسم و از حق پرسم. وثانی اگر چنانچه مدرس کم ظرف و زودرنج است نواب اشرف والا خدا ناخواسته همچنان است راست است، والا ای فخر من مثل نواب والا ظل الله است يك نهج در حق مطیع و طاعی و نسبت به منقاد و باغی نوازش میفرماید، رزق را به گناه از کس باز نمیگیرد، و به سبب قدرتی که دارد آینهء حلمش غباری نپذیرد و باز آن کس که نعمت خوارهء نواب والا است اگر نواب والا را به خالق و رازق میداند، عشقبازان چنین مستحق هجرانند، بگذار معذب باشند. و اگر به سبب اعادیش میخوانند و در حمایت ظاهریه وی آسایش میجویند هرگاه که نواب والا یکی از اسباب است بی التفاتی فرمود حضرت مسیب الاسباب جل جلاله و عم نواله البته سبب دیگر را خواهد ساخت.

بی مگس هرگز نماند عنكبوت
رزق را روزی رسان پر میدهد

عجب عقیده ای مدرس دارد، ومعدالك چنانکه پیشتر گذشت کسی سوء ادبی از وی صادر نشده، بلکه هرکه مثل این فقیر گستاخی بکند محض نصیحت و ادای غیرت است که میگویم مبدا خدا نخواستہ زبان نقص گفتن بگشاید، واگر نه در امور ملکیه و حکومت نه کسی حد سوء ادب دارد و نه احدی را گله از نواب والا هست.

ناید از وی چنان معامله‌ای
که کسی را رسد دران گله‌ای
نیست از وی به جز گله گله‌مند
زانکه لطف ویش زبیخ بکند

و خامساً جناب مدرس به قرینهء رقم پریشانش وهم برده این فقیر رجاء کرده‌ام نواب

والا وفقه الله دارالاحسان را به جناب صاحبی شیخ محمد جسیم کرم فرماید. اولاً این فقیر هرگز این خیال به خاطر نیاورده‌ام. بلی بی التفاتی را شنیدم نواب والانسبت به وی دارد، عرض نمودم که بی التفاتی نفرماید، فضل وی را مشاهده نموده، معاش وی را منتظم نماید. نواب والا انعم الله علیه رقم عنبر شیم صادر فرموده بودند که امر معاش او و اولادش را به ذمت همت گرفتم و توجیه جواب را فرمودند. دیگر نه بحث دارالاحسان و نه گفتگوی عزل و نصب در میان بوده. وثانیاً با مرحمت نواب والاجناب صاحبی شیخ محمد جسیم در هر زاویه در هر شهر بنشیند اگر چه حاده باشد برای او منفرجه و دارالاحسان است که (شرف المکان بالمکین) نه (فضل المکین بالمکان) است. اما چه فایده قضا و قدر اغلب در پی ضیقه‌ء اهل فضل است. باز (نقول فيه حقه بحق اليقين، فالحمد لله والشكر لله على شعار الصالحين).

فرقه ای استهزاء به وی میکنند (الله يستهزىء بهم ويمدهم في طغيانهم يعمهون). گروهی سفیہش میخوانند (إلا انهم هم السفهاء ولكن لا يعلمون). و ثله ای دیگر بر مکر و فنون یقولون أفترى على الله كذباً، أم به جنة؟ قل لهم: لا، والله ما صاحبكم بمجنون) بلکه در این زمانه به یقین سلطان مبین و حجة الله على العالمين و العالمين است، ولكن ذات او را يك صنعت نقص است و از آن نقصهم خیلی بیم است که میگوید خدا يك است و بر آن گفتن مستقیم است.

مدرس گفته است: عقل بگذار کان عقيله تست. انتهي شكر بکند که وی فرموده است: سراسر مضمونش معجونست از حب و بغض سرشته. انتهى. ای فخر من! ای فقر من! جناب مدرس متشخص باز مثل مداراة تقيهء مشؤومه ماهیت حب لله، و حب لغیر الله، و بغض لله، و بغض لغیر الله را ندانسته که ضمن کدام قسم ممدوچند و در ضمن کدام مذموم. حب ما برای ترویج شریعت و بغض به جهت اخفای سنت و ظهور بدعت است.

ساده‌سأ، از بیانی که من در تحقیق احوال مذهب حق کرده‌ام، چنان دانسته است که من ذم مذهب دیگر کرده‌ام و ظن بد دورادور به مسلمین برده‌ام.

اولاً من ظن بد دورادور نبرده‌ام، بلکه نزدیک نزدیک سب و طعن اصحاب کرام را در آن کتاب دیده‌ام. و ثانی مذهب اهل حق هر وقت چهرهء منورهء خود را گشاید، بذاته و بنفسه خودش ذم و رد و ابطال مذاهب دیگر است، نه به تحریر و بیان و تقریر و به

تحسین و تبیین این فقیر است، چه کله گله بر سر این فقیر است.

ز عشق ناتمام ما جمال یار مستغنی است

به آب و رنگ و خال و خط چه حاجت روی زیبا را

و سابقاً، به منطوق (وبیننا فوقکم سبعا شداداً) بی ادبی میشود: اول در مناظره، چونکه (اظهاراً للصواب) است، غباری را به خاطر راه ندهید، و از طرایف عبارات است و لطایف اشارات موافق شریعت بی کم و کاست، چنانکه شیوهء مشارب خوش طبعان گذاشته است از جای تجهید و تقلید. و ثانی المعروض این است امثال ما و شما که از مراتب معلومه که اجتهاد به مجرد و تقلید است معلوم است غیر از رتبهء تقلید نداریم، پس اگر مقلدین و مجتهدین اهل سنت و جماعت هستیم باید به دست و زبان در دفع تغییر منکر کوشیم، و هرگاه به دست و زبان ممکن نشد باید غمناک شویم و حسرت کشیم، و این عاجزی قلبی و حسرت کشیدن را بانی شریعت صلی الله علیه وسلم (أضعف الإیمان) نامیده. هوش داشته باشیم هرگاه به دل عاجز نشویم، بلکه سهل است به مدلول (ودوا لو تدهن فیدهنون) مدافعه کنیم و خنده نماییم و کیف خوش باشیم چه خاک بر سر باشیم، (أضعف الإیمان) هم نیماند (نعوذ بالله)، یکه تاز شرک و کفر فرصت آورده دواسپه اسب را بر سرمان یدواند (ان لله وان إلیه راجعون).

تو هرگاه در دین خود متین و پابرجا، و از (أحکم الحاکمین) و (مالک یوم الدین) ادب و حیا و خوف و خشیت داشته باشید البته حاکم عصر هم ادب و حیا از تو میکند و میداند که چنانکه اخلاص و عقیده در راه خدای خود داری، در دعاگویی و رضاجویی و مصلحت اندیشی حاکم عصر هم راستی، و اگر در شدت رضا با خدای مضطرب بودی البته میداند با حاکم عصر همچنان هستی اگر چه به ظاهر نوازشت بفرماید، اما به دل منافقت میداند و خوشش از تو نمیدآید، و اگر خارج اهل سنتیم و همه بندگان خسرو پرست در زیر بار منتیم، پس حدیث است که (إذا لم تستح فاصنع ما شئت). بعد از آن کار اهل تشیع طی شدن و شرع اهل سنت نمودن آن حوالهء امام الزمان ایشان که از سرداب (سرمن رأی) سر بیرون آرد، و این مفوض به نزول حضرت عیسی بر منارهء بیضا پرهای ورود را فروگذارد، و محول به جناب مهدی که از جناب بطحاء علم خروج را برپا آرد، والا ای فخر من به فصاحت و بلاغت من و تو درست شود، حاشا وکلا!

چو دریاى قدر جنبش نماید
ز بانگ غول بی سامان چه آید

(ما شاء الله، لا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم).

نامہ ی ہہشتہم

بو شیخ موحہمد جہ سیمی مہرد زخیی نووسیوہ

عنوان:

عریضة بلغت في الحقيقة أقصاها بل كتاب لا يغادر صغيرة ولا كبيرة إلا أحصاها.
فبلغها ولا تفتقر. فمن شاء فليؤمن، ومن شاء فليكفر. ولا تخف كلاله القلب ومالته، فان
لم تفعل فما بلغت رسالته.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي تجلى بتجليه في المظهر الأتم سيدنا محمد الجسيم عليه أفضل
الصلوة والتسليم على جهة التعظيم، وعلى آله وأصحابه الذين تخلقوا بخلقه العظيم.

وبعد، فأقول: يا أيتها الصحيفة المزبورة في طيك قصة الورى مسطورة

زينهار كه أورى پيش نظر

لو صرت بنظرة الرضى منظورة

چون خهيال وه ماچ پاش وهشحال مهبي،

كاش، جه كوّن ئه و بهخت، لهب خهيال مهبي !

[تم العنوان].

بسم الله الرحمن الرحيم

مثلى وصنعة لبوس ثنائك السديد، ولو أعين داودي وألين له الحديد، وقدر تقديراً في
السرد. لا، إذ بلغت في الكمال نهاية صرت نوعاً منحصراً في الفرد. حرفة حدادى نظمى
حدي ورسمي وإفادة تلك الهدية، كلا! فاليأس إحدى الراحتين. ان أرم عدم الأذية، هل
من عارف لك غير غارف من معرفة نفسه، وسوى من من عليه من من كون غده أعلى (٢٩)

(٢٩) له ئهسله كه دا (اعلم أعلى) نووسراوه، به لام دياره ههلهيه.

من أمسه. یا من أولاه مولاه أجلّ الاله، وجعل أخراه أولى من أولاه، فبمّ المديحُ بعد الأخبار بما في طي إنشاء دعاءك، فبمّ أنا من ذكراك، إلى ربك منتهاك؟ ألسنت أنت الوسيم بمحمد الجسيم، فعليك وعلى لاثمي نعليك سلام قولاً من رب رحيم. وبعد، فقد قال بعض الأجلّة، أن أن ساق بعض الأدلّة، علةُ العدم عدمُ العلة. فبلغ سلام اعتراضی إليه وان كان کبیر علیہ بأن عدمی من وجودک (٣٠) (تحققک علی وجودک، وأسندہ أنا إليّ، وما أحس بحقیقة الأمر مع ذلك الوضوح. فبیا لعرفان وتبصر یأتی إلي من أهل الفتوح. ثم قل للقائل في ظلّ مریة، والقائل بالطعن فيک فریة، هل سببُ خفائی إلا الظهور؟ لا تر بی، لم تر بی غیر ما هو من خواص نور النور! أو هل ترى (٣١) في نقصاً، بید أن زدت في الكمال إليّ إلا فزته بما وسعته منه طینتی، وانعکس في مرآة طویتی؟ لا والذي أفاض ما شاء كما شاء علی من شاء في أزل الأزال! یا یار دوزبان دوزبانی بهتر است. تازی اگرچه والاگهر است، پارسی را نیز لذتی دگر است.

ترکان پارسی گو بخشندگان عمرند
ساقی بشارتی ده پیران پارسا را

ولی نه چون من پیری عمر ضایعی آمال پارسا را.

جانم نقصی که در تست جز از کمالت ندیده‌ام، وجفائی که سبب جفای سرت است غیر از غایت ظهور سرت نپسندیده‌ام، و بهر طریقی که ساخته‌اند دگرگون نخواهی شد. (وما یبدل القول لدي) را مبدل چون خواهی گشت! (یحمو الله ما یشاء ویثبت) را دانسته از (وعنده علم الكتاب) چرا در گوشه اغماض نشسته‌ای؟ و حکمی که از قوانین منطقیه شاهیه بر کلیات مطالب، و حملی که از قواعد الهیه بر عموم موضوعات مقاصد جاری میشود، بتو سرایت نمیکند، از آن جهت است که اگرچه کلیات بیچاره در افراد فرضیه متساویند، ترا عارفان قوانین اصولیه که امنای دولتی‌اند، از جزئیات فرضیه آن کلیات و از افراد تقدیریه آن موضوعات هم نمیدانند. و ازینکه خطا بر قلم صنع نمی‌رود، خطا بر بزرگان گرفتن خطا است. خداوند پست و بلند، و سایه‌های پاک خداوند (٣٢) از ناشایسته مقدسند و ارحم از همه کس، ولی زیردستان ایشان اغلب

(٣٠) له ئه سلّه که دا لیژدها وشه یکه هه یه کوژاوده ته وه.

(٣١) له ئه سلّه که دا (هل تر) نووسراوه، به لام دیاره هه لیه.

(٣٢) مه به ست فه رمانه وای سه رده مه.

بدنس مخالفه مدنسند و آلوده به خار و خس، مصلحت خاصهء نفس خود را بمیان آورده، و سرکار والا ایده‌ما الله تعالی مینمایند که:

در ایام عدل تو ای شهریار
ندارد شکایت کس از روزگار

پس اگر قبلهء عالم مثلاً یا نواب والا غیر از اینکه الحمدلله بگویند، چه بگویند؟ از آن رو متوجهان کعبه وایه از آنانکه وقفهء عرفهء معرفتند یکسر، و آفتاب زدگان مایل بسایه از اهل هنر یا بی هنر از لقب قبلهء عالمی و ظل الهی همان مییابند که مذاق بندهء مسکین از شنیدن اسم شکر.

احرام چه بندیم که آن قبله نه اینجا است
در سعی چه کوشیم که از مروه صفا رفت

پس اگر برین توانای که محل نقص () (۳۳) و از لطافت بروی و داخل کثافت و آشکارا شوی و دگرگون نهاد گشته، و از جملهء آن جزئیات و افراد میگردی، بسم الله الفرد بیا، برو، بشو، بگرد، هرچه باید کرد. این همه زخم نهان است و مجال آه نیست. علی الخصوص بافهم اغلب قوم که اظهار حق را بی ادبی، و تحقیق مسئله را ذم و غیبت ولؤم میدانند. ازان علت (فما لهؤلاء القوم لا یکادون یفقهون حدیثاً) ورد اهل حق گشته، و دهن ذهن ادبشان بتردد بگویم و نگویم آغشته است. بلی چون غالب کس تمیز آه از نفس، و عشق از هوس، و باز از کرکس، و هدهد از مگس، و گوهر اشرف را از شبه سرخس نمیکنند، پس از برای حق، و بسی بی باک از هر خس نی سالب بلب نای نهاده، با این نوا هم نفس خواهم آمد.

اگر چه این کلمات طیبات مساعد است نوشته بر صدر که در صدر اهل قدر (کالقمر لیلۃ البدر) پرتو افگن و لمعات اجمالشان بسان تفصیل ضیا افروز ابنیهء عامره از هر خوضه روزن است. ولی از آنجا که طویت اکثر حوادث است و طبیعت اکثر کائنات (بطرف خفی) نگران بطرف آیات بینات است، اطالت باعث الملالتی، بل مورثه الخجالتی نسبت بمن باین بی حالتی لازم است. منها بلند مثلاً مبدء تو که یکی است معین از صفات کاملهء ازلیه که در یکی از اسمای حسناى علیه که در یکی از اعیان

(۳۳) لیژهدا وشهیهك ههیه بؤمان نهخوینرایهوه

ثابته که در یکی از اشیای از اصل حبه کریمه نابته که وجود عینی خارجی تست و غیر آن نخواهد جست، جلوه نموده.

نکو رو تاب مستوری ندارد

بیندی در ز روزن سر برآرد

اعنی تجلی مهر آن مبدأ آینه افروز چاره از بروز روز بروز جهت ظهور مردودی و مقبولی (فی حضره بعد حضره) در مراتب قوس نزولی از حضرات کلیه خمسه یا سته تا بآخرین نسخه حقیقیه جامعه تو رسیده نداشته.

و اگر راه هوا پویی تمنایی کرده میگوی بایستی که من متجالی ن صفت دگر باشم نه مجالی این تا آن چنان بودی نه این چنین. جان من این نمیشود تا تو هم آینه آن یواده باشی نه مظهر این. محبوب حقیقی با جلا و استجلا، آینه بالانمایش جدا، و آینه این حسنش از آینه این حسنش، چون این حسنش از آن حسنش جداست. (وان لم تکن صفاته عین ذاته ولا غیره، کهنه الصفة مع نھی، فأعرف المذاهب ومشرّب أهل السیر. فلأجل ذلك قالوا قلب الحقائق محال، وما تعین اللاتعین إلا لهذا العرفان یا أصحاب الصفا والأحوال). هی مرا چو با تو میلی است چه خوش فرموده بودی که هی حق بطرف لیلی است. بگو مدعی را بگذار انکار را درین کار که پروردگار در هر کار بیدار است، (لا بل أعلم وصاحب علم، وبید قضائه الصحف والقلم، وقد رفعت الأقلام وجفت الصحف، وتم فی ذه الحیثیة الکلام. وأما فی حیثیة أخرى فأنشء إنشاداً أخرى).

آن خیالاتی که دام اولیا است

عکس مهرویان بستان خدا است

زلف او خال است و خالش دانه آن دام و من

بر امید دانه ای افتاده ام در دام دوست

پس سر این سلسله تعلق ناپسلیده تو و استاد بی گونیا و (۳۴) اسباب و بنای این قصر بی استعداد مشیده تو در چه جا و کیست. وی ترا چو با من با مقوله من محبت مکنون است میموم و میگویم که هی حق بطرف مکنون است.

(۳۴) له ئهسله که دا نووسراوه (کونیا) به لام وشه که له فرههنگه فارسیه کانا (گونیا) په، که واته (د) که ش (و) ی عطفه.

لب و دندان خوبان خطارا
بدین خوبی نبایست آفریدن

ومنها... (۳۵)

نامه‌ی نۆهه‌م

بو فهاد میرزای والیی سنه‌ی نورسیوه

(ربنا اغفر لنا ولإخواننا الذين سبقونا بالإيمان، ولا تجعل في قلوبنا غلا للذين آمنوا.
ربنا انك غفور رحيم).

وبعد، در مطلع سخن، از منطوق این آیه نصیحت مایه، که حق تعالی تعلیم ما را بدان فرموده، سخن من تمام شد. ولی تکرار را در کلمات حق چند بار باید تأسیس بکار نیاید جهت تاکید لازم دید. پیشتر ازین بیشتر با جناب میرزا ربیع که بلکه بوساطت جناب منیع حضرت فخر العلماء سلمه الله بنظر نواب والا اولاه الله آله مشرف شود، عرضی را نوشتیم، ضیف صیف آمد و رفت، بزم حریف خریف عرش و فرش را زرافشان کرد و گذشت، شتاب شتاب بانواع شتی نوبتش رسید، نسیم جواب ربیع از جهت اشرف الجهات نواب والا ایده الله تعالی نوزید. اگر رسیده است و ملتفت بجواب نگشته‌اند، از دو صورت بیرون نیست: یا گویا جواب جاهلان خاموشی است، پس (أعوذ بالله ان اكون من الجاهلین، فلیسألوا حتی نأتی ببیان مبین رفعا لتشابههم وایصالاً إلى الحق الیقین)، و یا سکوت را در محل مناظره و سؤال اختیار فرموده‌اند. پس در این مقام بوی الزام به مشام اهل افهام و افهام میرسد. و اگر هنوز نرسیده است، مضمون آن عریضه معروضه جملهء پسندیده، به دیبای زیبای این عبارت پیچیده است، که کتاب را منسوب به مؤلفین شافعیه فرموده، و تحفه به حضور باهرالنور حضرت شیخ (۳۶) ما قدس سره و دام برکته وبره، مبعوث نموده بودند، دیدیم و بین الدفتین آنرا ملاحظه کردیم. مضمونش معجونی بود مرکب از فضایل و محبت حضرت علی و باقی ائمه اطهار و توابع آن خاندان عالی شأن رضی الله عنهم اجمعین، و ممتاز از طعن

(۳۵) ئەم نامە‌یەم بە فۆتۆکراوی یا لەجەنابی سەید طاهیری هاشمی یا لەجەنابی عەبدولحەمیدی حوسەینییه‌و بە هاتوو، لەیادەم نەماو. ئەسڵەکە‌ی خەتکی خۆشی تارا دەیه‌ک کۆنە. بەداخەو لەم شوینەدا پچراو و و دواییه‌کە‌ی نییه.

(۳۶) مەبەستی لە شیخ موحەمەد بەهائودینی تەوێڵەیه.

و بغض بعضی اصحاب کرام و مذمت ایشان (حاشاهم الله من ذلك ورضی الله تعالی عنهم هناك وهنالك).

این معجون برای بدن دین اسلام به ضرر مقرون، و امزجه معتدله اهل حق که مذهب فرقه ناجیه اسلامیة سنت و جماعت است نه درمیان انبیاء علی نبینا و علیهم الصلوٰة والسلام و نه در بین اصحاب کرام، رضی الله عنهم اجمعین تفرقه نمیکنند. ایمان به بعضی شیمه اهل سنت و جماعت نبوده و نیست و نخواهد بود. مجموع انبیاء را اجمالاً و تفصیلاً مصدقند و تمام اصحاب کرام را هكذا معتقدند. چنانکه انبیا را بر غیر انبیا تفضیل میدهند، اصحاب را بر غیر اصحاب از اولیاء مفضل میدانند و هیچ احدی را از اصحاب و سایر اولیا نعوذ بالله بر هیچکدام از انبیاء تفضیل نمیدهند،

و همگی اصحاب را کلهم اجمعین مجتهد و عادل و مصیبشان را به دو اجر یا ده اجر و مخطئشان به یک اجر مأجور و معذور و غیر مأزور می‌شمارند. احدی را از اهل قبله بی برهان مثل (الشمس مشرقه) تکفیر نمیکنند و لعن هیچ شخصی را بخصوصه بی دلیل قاطع - چونکه حسن خاتمه مجهول و قوه و اهمه غلط لازمه و روایات کاذبه غیر مقبول است - جاز نمیدارند. و به فرض محال اگر کفر آن شخص به ادله ثابت شده ساطعه ثابت شود، غایتش این است مثل کفر ابلیس مجمع علیه باشد، حق تعالی لعن ابلیس را به جزء عمل مقرر نفرموده که بفرماید «العنوا الشیطان».

دل و زبان را حق تعالی برای ذکر و تسبیح خود خلق فرموده، چه فائده معتدبها در مشغول کردن جوارح ظاهریه و باطنیه به لعن شیطان متصور است، بلکه شیطان فرصت را برای شغل مسلمانان به فعل عبث جهت غفلت انسان غنیمت می‌شمارد و اگر چه لعن شیطان باشد، خصوصاً کسی را که اصل ایمانش ثابت و کفرش که عارضی موهومی و مشکوکی بل دروغ محض باشد. لعن کردن شرعاً یا عقلاً چه گونه جائز است، و یا ابلیس یا کافر دیگر را همیشه رابطه کردن و صورت او را به خاطر آوردن و دل را به لعن او پروردن و اعمال قبیحه او را در خیال جای نمودن، به علت انعکاس خیانت و شامت او بر ظلمت درون افزون، و آینه خاطر را به رنگ زنگ هزار فضیحت آلودن است.

یاد خدا و رسول (صلی الله علیه وسلم) باید، و نام خدا و رسول (صلی الله علیه وسلم) شاید، نه یاد کردن کافر ملعون یا نام بردن اشخاص و افرادی به کفر حقانیت

مقرون که با یاد گل گلشنی و با تصور زبل و سرگین گلخنی. پس سب و طعن و لعن مطلق نه مطابق حکم ظاهر شرع، و نه موافق کشفیات و وجدانیات اهل باطن و ورع است.

(ثم نقول) منظور نواب والا در ارسال این کتاب اگر اینست که گویا ما از فضایل حضرت علی (کرم الله وجهه) آگاهی نداریم، و او را (استغفر الله) مستحق خلافت و امامت نمیشماریم، بدان کتاب متنبه شویم، حاشا و کلا که ما بری ازین تهمتیم، و از خاکساران عتبه علیه و تربت عترتیم. و فضایل علیه و مناقب جلیلهای که ثبت جریده آن کتاب است، بالمضاعف آن در کتب معتبره صحیحه ما هست، (بحمد الله) به آنها معترف، و از دریای مودتشان به قدر غرفه استعداد معترفیم، و حضرت امیر را اسدالله غالب و مجتهد و مقتدر دانیم نه روباه مغلوب جبان جاهل عاجز متحیر، و وی را (کرم الله وجهه) مستحق خلافت و امامت میخوانیم به دلیل ساطع لکن نه بی موقع بل در موقع رابع، و هیچکس از اصحاب، بی رأی و مصلحت وی خلیفه نشده چرا که علماً مجتهد و آگاه از همه نصوص بوده، و شوکه و قدره و اختیاراً آماده از هر خصوص، و صاحب عشیرتی مثل بنی هاشم (کأنهم بنیان مرصوص) بوده‌اند.

از کس نترسیده، چرا که زیاده بران شوکت که شنیدی، تقیه در مذهب اصحاب کرام چنانکه در غزوات و نزاعات و زخم آوردن و مشقت کشیدن و شهد شهادت چشیدن ایشان تا به حضرت حسین (رضی الله عنهما) میرسد معلوم است نبوده، و از تقلید نمودن به کسی نپرسیده، چه که علم و فهم و اجتهاد وی رضی الله عنه مشهور، و در نزد اهل تشیع خصوصاً به (عالم بماکان و مایکون) مذکور است.

و تعظیم و توقیر اصحاب نسبت به حضرت امیر و تعظیم و توقیر امیر در حق اصحاب در کتب معتبره اهل حق ثابت است. مخالفه و اختلافی که در بین ایشان بوده موافق (اختلاف اُمّتی رحمة) مخالفه اجتهادیه بوده نه عداوتیه، که در بین عداوت و مخالفه عموم و خصوص است نه مساوات، همه عداوتی مخالفه است نه همه مخالفه‌ای عداوت، چنانکه اقتضای انعکاس قضیه کلیه است. مخالفه فروعیه اجتهادیه فرضاً اگر هم به نزاع بکشد، غیر از ثواب عقابی ندارد، و از محبت قرابت و مودت اسلامی و اخوت دینی قلباً بیرون نمیشوند. در عدم هوای نفسانی و وجود حمیت مسلمانی، و در حق بینی و اصول دینی همگی متفق و با عزم صمیم صدیق حمیم یکدیگر بوده‌اند.

و مدح و تعظیم و توقیری را که حضرت امیر نسبت به اصحاب کرام خاصه در

خلفای ثلاثه به جا آورده، بنابر دلیل سابق از وجه تقیه نبوده، که شیر حق و صاحب اقتداری همچنان و تقیه فرمودن (معاذ الله) ! باری بنا بر زعم مدعی فرضاً در حالت حیاتشان اگر تقیه مسلم باشد بعد از ماماتشان که از میت میترسد؟ بارها بعد از وفات اصحاب و خلفای ثلاثه در خلوه و به کرات در جلوه به مدح و ثنای اصحاب و ذکر مناقب خلفای ثلاثه زبان بلاغت بیان را میگذرد. و از خصوص یاغیانی که بنابر اجتهاد و تأویل محاربه با وی (کرم الله وجهه) مینمودند، میفرمودند (إخواننا بغوا علينا)، و از سب و لعن آنها زجر و تهدید و تشدید میکردند. و نزاعی را که ام المؤمنین (رضی الله عنها) و خال المؤمنین (رضی الله عنه) با امیر المؤمنین (کرم الله وجهه) کردند، نه بر سر خلافت و امامت بوده. هر روایتی که مخالف این تقریر مروی شده یا کذب و افترای محض است یا به تأویل صحیح به قرینهء حالیه احس المحل وارد و بلکه بر سر به دست آوردن قتلۀ حضرت عثمان رضی الله عنه بود ازان موافق اجتهاد تقدیم قصاص را از قاتلان واجب میشمردند، و از طرف امیر المؤمنین باز اجتهاد به علت عدم استقرار امر خلافت و کثرت توابع و اعوان قتلۀ مذکورۀ تأخیر و تحمل را تا وقت استقرار و فرصت یافتن حیدر کرار لازم دانستند تا به سبب حیلۀ و خوف و تحریک فرقهء قتلۀ أجالاف و اوباش عرب نزاع را برپا کردند، و طرفین مجتهدین اصحاب با یکدیگر فرصت مناظره و اظهار حق را نیاوردند. پس غایت آن نزاع که طرف امیر دو اجر یا ده اجر را چنانکه گذشت - برده، و آن طرف به یه اجر مأجور بوده باشند (فالاجتهاد للطرفین جنة، فلا یؤثر فیهم سهام مطاعن أرباب جنة، قاتلهم وقتلهم لذلك الاجتهاد من أصحاب الجنة).

و اگر منظور نواب والا ایده الله این است که بنا بر آن فضایل و مناقب، خلافت بلافاصله حضرت علی را ثابت نماید، چنانکه از منطوق عبارات آن کتاب که میگوید: (هذا نص صریح فی امامته) مستفاد میشود، آن مدعی البتہ بسر نمیروید، چرا که اولاً امامت نزد اهل تشیع از اصول دین است، و مطالب اصول دینیۀ بالاتفاق براهین یقینیۀ میخواید. ادلهء ظنیۀ برای مطالب فروعیۀ که (الفقه من باب الظنون) خواهد آمد. و ثانیاً اگر ازان عبارت مؤلف را اراده این است که (هذا نص علی استحقاقه الإمامة وكونه إماماً فی موقعه الذي هو المرتبة الرابعة كما وقع واستمر، فنحن لاننكره كما مر، فنعم الوفاق ومرحباً بالاتفاق). و اگر اراده آن نموده که (هذا نص فی امامته فی المرتبة الأولى بلافاصله)، این اراده کردن معنی نص را ندانستن است، زیرا که از أدله ای که

دران کتاب یا در کتب ما است نصی که منطوقش همان مضمون باشد موجود نیست. فرض کردیم مثلاً که لفظ (مولى) در امثال (من كنت مولاه.. الخ) یا لفظ (ولي) در نحو (إنما وليکم الله.. الآية) متواتر باشد ولی ندانسته است معنی (مولى) و (ولي) بدان مقصودی که مراد او است متواتر نیست، بلکه نه بعرف لغوی و نه بعرف شرعی بمعنی امام اول بلافاصله بلکه بمعنی امام نیامده‌اند.

این تحریر بر کنار. فرض کرده باشد که فضایل حضرت حیدر کرار در صحت و متانت و کثرت اشتها بمتابیه معجزات سید کائنات (علیه و علی آله و أصحابه الصلوات والتسلیمات) رسید، آیا آن معجزات دلالت بر نبوت دارند یا بر خاتمیت؟ بی نص (ولکن رسول الله وخاتم النبیین) عدم ثبوت خاتمیت یقین است، پس فضایل حضرت علی دلالت بر فضیلت وی دارند نه بر خلافت اولیاء بلافاصله یا بر افضلیت و عصمت او، بلکه نص همچنان می‌خواهد که (علی هو المعصوم وأفضل البشر بعد النبیین و خلیفتی اولا بلافاصله بعدی). ببین تفاوت راه از کجا است تا به کجا.

و خصوص بر زعم عدم جواز تقدیم مفضول از افضل، ثابت شدن افضلیت امری است مشکل و معضل، چرا؟ که افضلیت به معنی زیادت قرب معنوی به حق تعالی و کثرت ثواب است (کما هو المقصود ههنا) و این معنی را سوای حق تعالی و رسول وی صلی الله علیه و سلم به ایحاء و الهام حق تعالی کس نمیدانند، بلکه علم کرام الکاتبین هم به آن نخواهد رسید که میدانند حسنات آن چند و حسنات این چه قدر، و قرب آن تا چه درجه و قرب این تا چه مرتبه است، و دلایل ظاهریه بین الجانبین متعارضند، و لازمه تعارض تساقط و توقف است، و لاسیما این افضلیت و استحقاق اولیت خلافت مختلف فیه است، و وقوع خلاف بدین ترتیب واقع متفق علیه است. آن را گذاشته، بر متفق علیه موافق قاعده اصولیه متفق علیها بیاییم.

پس غایتش این است که مدعی به زعم خود دلیل را بر ابطال این وقوع مرتب بیارد، چنانکه گفتیم دلیل یقینی از او مطلوب است که بر نفی و بطلان وقوع کذائی و بر اثبات امامت اولیت حضرت امیر بیارد تا بشنویم، (وطلباً للثواب وإظهاراً للصواب) مکالمه بکنیم، و بیخ مکابره را به مناظره اهل حق بکنیم. علاوه بر این علمای ما (شکر الله سعیم) خوارج ضاله را دیدند که (نعوذ بالله) تکفیر و طعن و لعن حضرت امیر را میکنند، و باعث بداعتقادی مردم در حق امیر شده‌اند، سعی کردند که از آیات و احادیث

آنچه دلالت بر فضیلت حضرت علی امیر میکند فراهم آورند، چنانکه اهل تشیع را دیدند که سب خلفای ثلاثه و ام المؤمنین و سایر اصحاب کرام را مینمایند، آنچه دستگیرشان شد از آیات و احادیث در فضایل ایشان جمع نمودند، و همگی را صاحب فضیلت و منقبت بدانند، و تمامی را بری از طعن و لعن و تهمت و عاری از نقص و بغض و مسبت خوانند، نه برای افضلیت در بین ایشان اثبات کردن و معصومی و خیریت یکی را بر یکی به خاطر آوردن بود، بلکه برای آن بود که آنچه خارجی نسبت به حضرت علی یا شیعه نسبت به خلفای ثلاثه و سایر اصحاب میگویند و بافته میکنند، اهل حق همچنان نگویند و نکنند، و بغض اصحاب کرام را که با ایمان در هیچ دلی جمع نمیشود به دل راه ندهند، همگی را مبشر به دخول و خلود جنت و مشرف به بشارت و رضای رب العزة دانند.

علمای شیعه، خدا انصافشان بدهد، آن فضایل علی را که علمای ما جمع نمودند، به دلیل افضلیت و خلافت اولیت و معصومیت حضرت علی کردند. از ما آموخته و خریده و باز به ما فروختند، و زعمات بی اصل و بی جهت را در انبار ضمیر خود اندوختند. و اگر نه نظیر این افضلیت از که پنهان است؟ حق تعالی بنا بر قلت فهم مکلفان میفرماید (تلك الرسل فضلنا بعضهم على بعض) الا ینه. نمیفرماید که آن رسول معین بر این رسول معین افضل است، بلکه به مبهم اشاره فرموده، یعنی ایمان به نبوت شرط است که میسور است، نه به افضلیت یکیشان بر یکی مقصور است. پس نه دانستن افضلیت پیغمبری بر پیغمبری، و نه معرفت خیریت امامی بر امامی، هیچ کدام از واجبات عقاید نیستند، بلکه تابع اجماع سلف و خلف اهل حق بودن و به ظاهر حکم ایشان به هرچه فرموده اند معتقد نمودن لازم است که یقین بی سند حکم نکرده اند، و مقلد را دانستن سند مقلد چه ضرور است.

و بودن آن کتاب مرسل از تصنیفات علمای شافعیة مسلم نیست، زیرا که مخالف هر چهار مذهب است. کسی از مجتهدین مذاهب اربعهء ما از متبحرین یا از مقلدین ایشان بغض و طعن هیچ یکی از اصحاب رسول الله (صلی الله علیه وسلم) نه روایت درایت جایز نداشته اند. و اگر فرضاً مصنفهء یکی از علما شافعیه بنا بر دلیل سابق البتة موافق (خلطوا حلالها بحرامها) روایات واهی و اقاویل ضعیفه و حکایات کاذبهء مختلفه را در آن افزوده اند، از اثبات مطالب یقینیه دورند، و از ثبوت مدعی مهجور و محجور. پس عادت ظل اللهی و بزرگی مثل نواب و الا حفظه الله تعالی این بوده که به انتظام

امور حکومت مشغول شود، و جمیع برابری و رعایا از علما و صلحا و شرفا و فقرا هریکی را در حد ذات خود مخلوط داشته فرماید و تفاوت برابر پرورده کردن پشه و عنقا ننماید.

ز يك شاخيم اگر شیرين اگر تلخ
ز يك بزميم اگر هشیار اگر مست

وبعد ازان، بر ما فقیران و سائر منسوبان شکر گذاری لازم آید. حالا که نواب والایاس مجتهدی در بر، و برای امر به معروف و نهی از منکر حسب العقیده خود بر در، و جهت دعوت خلق به سوی آیین دین تشیع بر رهگذر است، علمای اهل حق را واجب است که علم خود را اظهار. و قرار را در مناظره بر فرار ایثار نمایند.

رجای آن داریم که آینهء خاطر عاطر را به غبار انکدار آلوده نفرمایند، و جواب را بنویسید و بفرستید، تا دوباره به موقف عرض اندر آییم و سلمنائی یا منعنائی را معروض نماییم.

چونکه مصدع گردیدیم، ختم عریضه بدین مقوله مناسب دیدیم که:

غیر ازین نکته که حافظ ز تو ناخشنود است
در سراپای وجودت هنری نیست که نیست

اما ناخشنودی حافظ ازان جهت است که مطولا عرض نمودیم. و اما هنرهای عجیبهات این است که در معرفت و بینش نظیرت کم، و در ادای ضبط و ربط امورات قلم ابکم، و در دفع و رفع اهل ناهموار میکوشید، و از پیالهء با صفای درک تعمیر مملکت مینوشید. سخاوت و کرم را به اندازه، و باغ حکومت را به آبیاری مرحمت تازه دارید. (وفقکم الله تعالی لخير عقباکم، وما ضر ما نسمع من القاء الفرق بین الفرق بسعادة دینکم و دنیاکم. آمین. والحمد لله رب العالمین. والصلوة والسلام علی سیدنا محمد وآله وصحبه أجمعین) (۳۷).

(۳۷) بهراستی پیوسته ئینسان به چاوی ئینساف تهماشای ئەم نامیهی مهولهوی بکا که بؤ فهرهاد میرزای نویسیوه، تا حالی بیی ئەم زانا و ئەدیبه جهوانمه رده چنه مەردی و ئازایه تی بهکار هیئاوه و چۆن توانیویه بهرا بهر شانزاده یه کی خاوهن خامه و نامه و ولات و دهسه لات که مامی ناصیرو دین شای قاجار و حوکمرانی سنه بووه، بهم جوړه قسه بکا و نامه یه کی چنه موافیقی حهقیقه تی بؤ نویسیوه و که موزوړ له بهرا بهر یا ترس و =

نامه‌ی دهه‌م

بۆ موخته‌مودولده‌وله فه‌ره‌هاد میرزای نووسیه

قدوم میمنت لزوم نواب والا حفظه الله تعالی سعادت مقرون، و تشریفش بر برایا از علماء و سادات و سائر فقرا و رعایا میمون، و منزل عدالت موئیش مبارک، و تاج معتمد الدولتیش بر تارک باد. و بعد، رقم عنبر شیم^(۳۸) در جواب این مخلص خلوصیت توأم شرف ورود بخشود^(۳۹). درویشان را ارادت و صداقت زیادتر فرمود. هر سوآلی که از

= دو دلایی نیشان نه‌داوه و به جوړی که به گویره‌ی ناین و عقل بی له‌گه‌لی داوه. وه که له دوو تویی ئه‌م نامه‌وه در ئه‌که‌وئی، مه‌وله‌وی له وه‌لامی نامه‌یه‌کی فه‌ره‌هاد میرزادا نووسیه که دیاره ویستویه ئه‌وه‌ی تیا بۆ ئیسیات بکا که ریپازی ناینی ئه‌و راسته و کتیبیکیشی به به‌لگه بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ی بۆ ناردووه و خه‌لکیشی تیا بانگ کردووه که بچنه سه‌ر ریگاکه‌ی ئه‌و، (مه‌وله‌وی) یش به‌م نامه‌یه وه‌لامی داوه‌ته‌وه. وه که بۆم درکه‌وتووه فه‌ره‌هاد میرزایش وه‌لامیکی ناسکی وه‌لامه‌که‌ی مه‌وله‌وی داوه‌ته‌وه و مه‌وله‌وییش دووباره نامه‌یه‌کی تری بۆ ناردووه، به‌لام به‌داخه‌وه له‌وه‌موو نامانه ته‌نیا ئه‌مه‌مان ده‌سگیر بوو. هه‌روا زانیومه پاش ئه‌وه‌ی ئه‌م نامه‌یه‌ی مه‌وله‌وی ئه‌گاته ده‌ستی فه‌ره‌هاد میرزا، شیخ یوسفی موده‌ریسی مزگه‌وتی دارولئحسان نامه‌یه‌کی توندوتیژ و ناپه‌سه‌ند بۆ مه‌وله‌وی ئه‌نووسی و له‌سه‌ر فه‌ره‌هاد میرزا ئه‌کاته‌وه له‌نامه‌که‌یدا. به‌لام مه‌وله‌وی وه‌لامی ناداته‌وه و له‌باری بابته‌ی نامه‌که‌یه‌وه بۆ فه‌خرولعوله‌ما ئه‌نووسی و ئه‌و نووسراوه‌یش هه‌ر له‌م به‌شته‌ی باسی مه‌وله‌ویدا بلاو کراوه‌ته‌وه.

به‌بۆنه‌ی ئه‌م نامه‌ی مه‌وله‌وییه‌وه بۆ فه‌ره‌هاد میرزا، جیی خو‌یه‌تی لی‌رده‌دا ئه‌وه بلّیم فه‌ره‌هاد میرزا شیعی مه‌وله‌وی زۆر به‌رز هه‌لسه‌نگاندووه و به‌ (آغای باله‌خانه‌ی چم) رووی ده‌می کردووه‌ته مه‌وله‌وی، چونکه ئه‌م چوارینه‌ی مه‌وله‌وی زۆر پی جوان بووه که سه‌ره‌تاکه‌ی به‌وشه‌ی (باله‌خانه‌ی چم) ده‌س پی ئه‌کا:

باله‌خانه‌ی چم دل دیوانه‌که‌ت

بانه‌ناو وه خاک رای ئاسانه‌که‌ت

تک‌ه‌ش عاجز که‌رد خه‌یالت تی‌شدا

تازیز بۆ جاری پا بنیه‌ پی‌شدا

(۳۸) له ده‌سنووسه‌که‌ی خو‌ماندا (شمیم) نووسراوه.

(۳۹) له ده‌سنووسه‌که‌ی خو‌ماندا (بخشید) نووسراوه.

نواب والا ایده الله تعالى شده بود، جوابش رامطابق و موافق اصول شرعیه و قانون دولتی، و هر توجیهی را از هر خصوص فرموده بود موجه و با شاهد ملیح و صحیح مشاهده نموده. آری:

سخنهای شه کز دل پاك خاست
قبول است، شاه سخنهای ماست
براین نکته باشد دلیل تمام
(كلام الملوك ملوك الكلام)

چونکه حضرت عالی همت شیخ ما قدس الله اسراره و افاض علینا برکة انواره، نواب اشرف اقدس والا را طال بقاؤه، در امکانه مستطابه و ازمنهء مستجابہ بدعای خیر مذکور، و خلفا و منسوبان خود را در اوقات ذکر و فکر باستدعای طول عمر و دولت ایشان مامور میفرماید. بموافق (الناس علی دین ملوکهم) بر سر همگی تابعین وی لازم است که بهمان راه سلوک نمایند.

جواب عبارات جناب شیخ مدرس مدرسه، سبب به واسطهء عزل و نصب پر وسوسه علمه الله ما لم یعلم) به یقین به نظر کیمیا اثر خواهد رسید.
زیاده بقای نواب والا را از کرم حق تعالی مرام، و شنیدن خبر صحت ذات پسندیده صفاتشان مقصود است. والسلام.

العدوم

نامه‌ی یازدهم

له وهلامی حوسامولسه لته نه دا نووسیویه (٤٠)

برکت حرکت نواب اقدس، بر هرکس و ناکس، و بر عامهء هر نوگل و خار و خس، جهت

(٤٠) حوسامولسه لته نه برای فهراه میرزا و مامی ناصیرو دین شا و لهقه بی مراد میرزا بووه، له ١٢٩٣ ی هیجریه وه تا ١٢٩٥ حوکمرانی ناوچه ی کرماشان و سنه و دهوریه ر بووه، ئه میس وه فهراه میرزای برای زانا و ئه دیب و بنووس بووه. له گهل مهوله وی زور جار نامه یان بو یه کتری نووسیوه. نامه یه کی بو مهوله وی نووسیوه، ئه م دوو بهیته ی بو تیا نووسیوه: =

کس ونوگل باعث نشئه و نما، و در حق ناکس و خار و خس سبب فنا باد. دعای بقای بزرگان ناصر دین و استدعای لقای مراد بر جمیع مؤمنین لازم است (تقبل الله لهم دعاءهم آمین).

پیشتر بیشتر درین زمان پریشان آیین در انجمن عدالت مکمن فرهادی، در زیر این طاق بیستون بوضع شیرین اوقات را چندی بسر بردیم، لکن دولت مستعجل بود، سرکشی گلگون گردون عنان آن دولت را از دست ربود، حالا بدین دلشادم که دعاگوی خالص و طالب مرادم.

نیست ذاتم همچو ذات مولوی
یا کلامم چون کلام مثنوی
لیک گویم با امید بس قوی
بهر درویشان حسام الدین توی

باوجود شرف الملك در خاکپای مبارک دوزبانی چون خامه و روسیاهی چون نامه، نامحرم است.

والسلام علیکم وقلبی بدلاً عن قلبی لدیکم بین یدیکم.

العدوم

نامه‌ی دوازده‌ه‌م

بؤعه‌لی نه‌کبه‌ر خانی شه‌ره‌فولمولکی نورسیوه

ز غواصان این بحر فلك فلك، جواهر دعای بقا و ارتقای دینی و دنیوی عاید سرکار عالی شرف الملك باد. و بعد، علاوه هجوم مصایب دقیقه ای از دیده آشوب زمانه غایب نیستم.

= ای تو ذاتت همچو ذات مولوی
وی کلامت چون کلام مثنوی
سلطنت را گر شدستم چون حسام
اندرین دوران حسام الدین توی

(مهوله‌وی) یش به نامه‌ی سه‌روه وه‌لامی داوه‌ته‌وه.

هر بلایی کز آسمان خیزد
گرچه از بهر دیگری باشد
نارسیده زمین همی پرسد
خانه (انوری) کجا باشد

از جهت آن است در نوشتن عرایض مقصریم. باری با ربط و تعلقی که باطناً با سرکار است، تعارف ظاهری را چه اعتبار است؟ می بینمت عیان و دعا میفرستمت، خصوصاً نایبی مثل جناب خیر الحاج مولانا محمد نیری غفر له داریم، باوجود مسعود ایشان وجود خود را معدوم می‌شماریم. در اصل میل فقیر این است که در دعای خیر جهت سرکار تنها نباشیم که (الجماعة رحمة). هر چند رفیقم زیاد باشد بهتر است.

مورچگان را چو بود اتفاق
شیر ژیان را بدراندن پوست

خاصة اجماع علما و صلحا و منسوبین نقشبندی (قدس سرهم) که همه شیران جهان بسته این سلسله‌اند. روبه از حیلہ چه سان بگسلد این سلسله را. از آن سبب وقتی شخصی عزیز الوجودی را مثل ملا محمد نایب خواهم کرد و گاهی نفس زکیه باصلاح را بسان مخدوم ملا عبدالفتاح بمیان خواهم آورد. زیاده بر اینکه خودش شخصی است عالم و عامل و صالح و سالك. مثل این چهار صفت خودش از نقاط اخلاق رویه پاک است. برادر نیک سیر مخدوم سعادت ملزوم مجدد شیخ محمد است که هر دو ساکن قریه (آرندان) اند و از دعا گویند خاص آن خاندانند، دعای خیرشان غنیمت است، و صحبت و رعایتشان گوهری است خارج از قیمت، و علی الخصوص بشارتی داد که چونکه سرکار عالی شرف الملك است ملك آرندان مملوك سرکار شده،

ازین مژده گر جان فشانم روست
که این مژده آسایش جان ماست

این فقیر در همگی مایملک سرکار شریکم، بلکه همگی را از خودم میدانم. جناب مخدوم ملا عبدالفتاح را وکیل خودم کرده‌ام که حاصل بخش و ملك من تسلیم او شود، جفتی برای او مقرر بفرمایند و سعته را در معیشت جهت وی حاصل نمایند، بی خطر و فارغ بال در معیت مخدوم شیخ محمد برادرش بدعاگویی سرکار باشند، و در استدعای خیر

با این فقیر همچنان شوند.

ای شرف ملك دل من، چند چیز را پیش چند چیز رضای خداوند مالك الملك غنیمت بخوان تا بعد از آن حسرت نکشی: دولتمندی را پیش از فقری، و صحت را پیش از مرض، و علت فراغت را پیش از مشغلت، و جوانی را پیش از پیری، و حیات را پیش از ممات به فرصت بدان. کس نیاید ز پس تو پیش فرست. روز قیامت برای همه کس حسرت است. اگر بد عمل است حسرت میخورد که چرا کردم، و اگر صاحب عمل صالح است حسرت میخورد که زیادتر نکردم، تا درجه‌ام بلندتر باشد. زیاده تصدیع ندارد و مطلبی دیگر غیر از سلامتی سرکار و خبر دانستن مجاری احوال سرکار عالی نیست. والسلام علیکم وعلیٰ قلوبکم وعلیٰ اهل البیت.

المعدوم الحسینی

نامه‌ی سیازده‌ه‌م

بوم‌هموود پاشای جافی نویسیوه

بی عرض غرض، و خالی از حرص عرض عرض مینماید که سرکارت از آفت و مرض محفوظ باد.

وبعد، پس از ایامی سفارش بی نگارش دعا و سلامی با سید علی محمد که آمد رسید و رسانید، در چه زمانی؟ در زمانی که چشم انتظار بدیدن نگارش سرکار از جانب این روزه‌دار بی قرار و گوش صائم پراضطرار به شنیدن سفارش آن مرحمت شعار مشتاق تر به نداء و صدای (الله أكبر) افطار بود. خیلی به‌جا استدعای دعا فرموده و طلب همت از سالهای پیشتر بیشتر نموده‌اند، چرا که اولاً ماه رمضان زمان استجاب است، و این فقیر هم الحمد لله کمال صلاح و مسلمانان و ثوابم آماده‌تر از هر بابت است، به چه سبب؟ به سبب رفتن پارسال و مراجعتم این قدر غیبت و طعن و لعن از زبان و دل دوستان به طرف ما حواله شد که لیل و نهار بر قطار ثواب اجر شما عاید روزگارم گشته که به صد حج اکبر حاصل نمیشد. عدو شود سبب خیرگر خدا خواهد. ولی چون تو مرحمت مند قدیمی و با هر اهل کمال همدم و ندیم، گاهی با آنان گفتگو را به میان آرند مناظره بفرمایند، این حکایت را به آنها اظهار نمایند.

حکایت: درویشی در گذر راهش به خانه‌ی قصابی و خبازی و یک گیوه‌گر که

همسایه یکدیگر بودند افتاد. از خانه قصاب قدری گوشت و از خانه خباز بعضی نان گرفت. به در خانه گیوهگر نرفت. درویش راهی شد برود، سگ هر سه خانه در پیش دویدند، عفعفی کردند، رختش دریدند. درویش رو به سگ گیوهگر کرد و گفت: سگ قصاب گوشت از صاحبش گرفتم و سگ خباز نان، ای سگ گیوهگر تو به چه جهت؟ کسی که تعارفی کرده باشد عیبی ندارد اگر گفتگویی بکند، ولی آنانکه ضرری نکشیده‌اند اگر محض حسد و طعن و لعن نیست چرا چیزی بگویند؟ باوجود اینکه آنان که تعارف کرده‌اند اگر هم چیزی بگویند محض عوام کالأنعامی است، چرا که آنکس حج را واجب کرده است و میکند خدای تعالی است، سبب به اینکه تو چهار قران به هزار ناز و علی بدهی برای خاطر تو این حج را بر سر من چرا واجب میفرمایند، یا من چرا بر سر خودم بنا به خاطر آنکه تو بگویی فلان کس شخصی صالح است فرضش میکنم. من عبادت برای خدا میکنم و خدا استطاعه ماله و بدنیه را شرط کرده است. فقیر علاوه اینکه استطاعه مالیه نداشتم از استطاعه بدنیه هم افتادم. اطاعه خدایم خوشتر آمد از مدح مخلوق.

عوام اگر مدح بکنند انسان ترقی نمیکند تا اگر ذم بکنند انسان تنزل بکند. اگر نیمه حکیمی که جان را میبرد و یا نیمه ملایی که ایمان را ببرد و نیاورد یا متشیخی که آگاهی از خود و مریدش ندارد و به غیر از (آغه بلی) چیزی بر زبان نمی آورد قصه بگوید اوهارا بگویند که معرکه‌ء علما به شما لایق نیست شما را و گمراهی و گمراه کردن خلق گفته‌اند. سلیمان چون براند آنکه مورث مرکب است.

اندرین عرصه چگونه دو کند
مه فشانند نور و سگ عوعو کند
چون خدا خواهد که پرده کس درد
میلش اندر طعنه پاکان برد
نکته‌ها چون تیغ پولاد است تیز
تو نداری چون سپر واپس گریز

(الحمد لله ثم الحمد لله) پارسال بدان مال نصیب من نشد، و خودم به تقصیر خودم معترفم چرا که هر کس به غیر از حق تعالی از یکدیگر اعانه طلبید البته حق تعالی او را تأدیب میکند و مبتلایش خواهد نمود. اگر همچنان نمیبود بدان آزار گرفتار نمیشدم.

گر به تقوی و قناعت اندری
چون مسیح از آسمان می بگذری
چونکه یوسف دید آن غیر معین
ماند اندر چاه در (بضع سنین)

آنها بر کنار. اگر حق تعالی از حرکت و سکونم راضی است، هر کس هرچه بگوید پاک را باک نیست. و اگر ناراضی است هر کس هرچه بگوید هنوز کم است. و در کنار گرفته‌ام هم تعجب نکنید. آن وقت که تمنای آن بود بلکه رجای فقیری از امتی به گردن می‌گرفتم و آمد و شد می‌کردم. حالا شنیدن فریاد زیردستان بسیار و نشنیدن عدل و داد زیردستان بی شمار. کنار از همه سازگارتر است. هیچ نمانده است که نگویم، و هیچکس ندیدم که بشنود. علی الخصوص اگر کسی گمراه و عاقبت شر نباشد، بعد از اینکه رفیقهایش همه رفتند و عمر عیشش به آخر رسید و ریشش سفید شد، چرا این قدر دنیا را به آغوش بگیرد، و چنان بداند که نمی‌میرد. فقیر دگر آلوده نشود بهتر است.

چون پرده ز روی کارها برخیزد
معلوم شود که در چه کاریم همه

ان شاء الله از دعای خیرت فراموش نکنم. والسلام.

المعدوم

نامه‌ی چوارده‌هفتم

بۆ مه‌حموود پاشای جافی نووسیوه

عرضه آنکه در بین محمودی تو و ایازی این فقیر، گفته‌ام اهل عناد و به قول فرقه‌ی فتنه و فساد، فرزندی عبدالله مستاصل شد و دلگیر شد.

نه شه کاذب نه شیرین بیستون رو
خداوندا که هست این تهمت از نو

باری هزار دفعه مؤذن نبود و عابدان سحری ترك نماز صبح را ننمودند، عاجزی و بهانه آسان است، حتی از اطفال می‌آید. لکن بر سر رحمت آمدن بزرگان را میشاید. فرزندی عبدالله را فراموش کردن عیب و نقص کلی بر مرحمت ظاهری که داشتی

آوردن است. بدنم ضعیف و کوفته راه بود، و از سایه تو پیاده بودم، والا ملاقاتی حاصل و تصدیعی در مکالمه مینمودم.

گفتگو آیین درویشی نبود
ورنه با تو ماجراها داشتیم

تاروپود گله را نمیبافتم و دیبای دلسردی را نمیساختم. بیا این داوریهها را به پیش دوار اندازیم.

هەرچی دیت وه چه م شی وه سه فهردا
هەرچی موینی هانه گوزهدا
کەس حالی نه بی و هیچ کەس نه فاما
ئو پهی چیش ویهرد، ئید پهی چیش ئاما^(۴۱)

اما صد بار سعی بکنیم و بیخ اهتمام را بکنیم، چاره راه رفتن و نصیبمان اگر باشد دو گز زمین و سه گز کفن است. نه عجز تو پایدار و نه پریشانی ما برقرار. (لمن الملك اليوم؟ لله الواحد القهار). والسلام.

فرزندی عبدالله با چند فقیری که عاصی نیستند و قدیمند و مرید و منسوب آن سرکار و آن صاحبی هستند و دخلی بمن ندارند. تو میدانی و آنها. میماند بر سر من. اگر التفات نمودند اعانه دادند مبارک است. و اگر بر سر عادت خودت بودی، حجره و خانه نشیمن و گذرانی درویشی در خدمت حضرت شیخ، قدس سره، برای من و فرزندى هدایت حاضر است، و بلکه حضرت شیخ بفرماید حاضر خواهد شد. مرا ز کنگره عرش میزنند صغیر. والسلام.

المعدوم

(۴۱) ئاد ویهرد پهري جهزای کاروبار
ئید ئاما پهري سزای رۆزگار

(نامی)

نامه‌ی پازنده‌هم

بۆ مه‌حموود پاشای جافی نووسیوه

عه‌رضه شاه‌ییدن خاس بدیه پێشدا

حه‌رف نوخته‌دار مه‌وینی تێشدا (٤٢)

اول هر کلام که همواره اهل کمال در سطور آرد، و اکمل وأصح هر طور امّاح و سحر حلال که کلک درر سلک گهر مرسوم معدوم محروم محرر و مسطور دارد، حمد و مدح هر حامد و هر مادح، در گروه هر مسلم و در رهط هر ملحد کادح، کرور در کرور، در همه اعصار و دهور، مر درگاه عالم آرامگاه (لا إله إلا الله) را، و درود لامعدود و سلام لا محصور و لا محدود عدد (کل داء و داوء مادام السمک والماء، والسماک والسماء)، مر سالار ملک محدود و سردار محل محمود، و کارگاه در علوم همهء علماء آگاه، (محمد رسول الله) را، و مر آل اعلام و اولاد اطهار الاسرار احرار را، و سائر اهل ایلام و گروه صوالح الاطوار را، حمد اله عالم حاصل، و درود و سلام رسول کامل آمد.

مرسوم کالوصول را آماده، و طرح اهل و داد را در دل آورده، که همراه آه دل مکدر در هر مساء و سحر سرکار مکرم و سردار اکرم و اولوالامر مکارم و مراحم همه را ادام الله عمره طوعا و روحا مرسل رسائل دعا و سلام.

معلوم سرکار آمده که ولد آدم و حواء ولد داود آسا اگر همه عالم کالهواء محکوم امر و رام حکم او گردد، در مأل کار کر و کور، و محل او گور، و همسر او مور گردد، عرعر و سرو عمر همه کس صرصر عدم و ارهء مرگ در راه دارد، و حاصل محصول دوام هر احد را داس اعدام ملک مالک الارواح در درو آرد. سرو هر رهرو دل در دارالسلام در گرو راه آورد اعمال صوالح آمد. حالا که همدم روحم ولاء عمل صلحاء در کاردار که (لوراح الروح، و صار آدم کالمکروه المطروح، لاطمع لعامل السوء إلا سوء الدار)، ارحم همهء رحماء و اکرام همهء کرماء مرده‌ها را همه در دارالسلام مع السلام همسر سور و سرور و حور و سرکار کرم مدار و اولاد و اهل و داد را کام روا و دائما در آلاء سرمد و روح مدد همم اهل الله محروس و مسلم و مسرور، و اعداء او را در آلام ممد ملوم و مدحور

(٤٢) مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه ئه‌م نامه‌یه هه‌مووی له پیتی بی نوخته پیک هاتوه.

دارد. ملول دعا مدلول صعولوك در صدد سلوك راه وصال اعدل الملوك را درد در دل ووصل سركار او را روحا مائل آمده رسائل رسائل، اما هوا سرد و دل آلوده درد و راه دور و كاس آمال مالا مال گرد. اصل اصول همه كامها و آسای كل مامول و مرام (الدعاء لكم ولأولادكم مادام الروح و وسعه الحال، والسلام والإكرام هو الموصل لكل موصل مدلول مرسل معدوم ملول ومحمع إدراك سركار آمر مكرم هم اسم محمد مكرم صل اللهم له وسلم مادام العالم. والسلام).

المعدوم

نامه‌ی شانزدهه‌م

بؤمه‌حموود پاشای جافی نویسیوه

افواهی از سفر بغدادتم آگاهی دادند، از بیم دوری چنانکه از حله به کوفه می‌رود، آب سرابها از چشمه چشم با شتاب و تاب روان است.

اگر راست است اگرچه حسرتها خوردم، لکن تدارك سفر خیریت اثرت را آماده‌ام. رو با خدا، بی ناخدا، بسلامت روی و باز آیی. خطم بجای مهر است و جفایت بجای مهر.

المعدوم

نامه‌ی هفدهه‌م

بؤمه‌حموود پاشای جافی نویسیوه

ئهیاز هه‌مرازانالهی داخ و دوود

عه‌رزش ههن وه خاك ئاسانه‌ی مه‌حموود

ئهر نائیره‌ی توؤ زماناکوؤ جا‌کهرد

دووی من نه چه‌رخ هه‌فته‌مین ویه‌رد

ئهر باوهر ناکه‌ی له خودا بترس

خه‌به‌ر له دیده‌ی هه‌ساران بی‌رس

ولی چه باید کرد؟ دوری نه در قبضه سرکار ایشان، نه در قوه اختیار درویشان است

چرخ آواره به هر سو کندم میدانی

رشک میآیدش از صحبت جان پرور ما

در طی عبارت به بی اخلاصی فقیر اشارت فرموده بودند، بلی:

آنچه من میبایدم گفتن، تو میگویی به من

شکر میگویم که این هم هست نوعی زاتحاد

در هر صورت اگر تقدیر مساعد تدبیر فقیر آمد، یقین است که به خدمت مشرف میشوم.

ور نصیب ما نشد وصل حبیب

ما و درد بی نصیبی یا نصیب

جهت کتاب عقیده اظهاری رفته بود، فقیر حالا در خدمت سرکار بندگان عالی سلمه الله هستم، اگر آدم آن صاحبی گذرش به کویهء درویشان که باغ سوخته است، افتاد، البته فرزندی عبدالله کتابش تسلیم خواهد نمود. واگر به مضمون (الناس علی دین ملوکهم) آدم آن صاحبی مثل آن صاحبی راهش به خانهء درویشان نیفتاد کوتاهی از من نیست. آن وقت در دشت و صحرا بودند به دست نمی افتادند. حالا من صیاد پیر افتاده و تو شاهباز آشیانه بر بالای کوه قرار داده، دام با چه طور ترا باید بگیرد.

عنقا شکار کس نشود دام بار برچین

کانجا همیشه باد به دست است دام را

باری آتش آن مرحمت دستور بر کوه زمناکو مثل کوه طور افروخته، و من هم از دور

نگاه چشم بران دوخته، به حسرت مینگرم و این بیت را به خاطر می آورم:

آتشی می بینم ای یاران ز دور

گرم میآید به چشمم کوه طور

گر آستان بوسی محمودی شد فنعم المطلوب، والا با سوز و نیاز ایازی، همرازی و دمسازی هست.

والسلام.

المعدوم الحسینی

نامه‌ی هه‌ژده‌هه‌م

بۆ حاجی مه‌حموودی یاروه‌یسی خه‌زنه‌داری
مه‌حموود پاشای جافی نووسیوه

جناب مصرف! همیشه نقد سعادت دارینش در کف، و همت ارواح اولیای بزرگوار
پیرامون احوالش صف اندر صف باد.

اولا، گوهری که من داشتم، در صحبت بی معرفتان گذاشتم، و تسلیم خریدار خودش
نکردم، و به بازار کسادیش آوردم. گله از خود دارم نه از کس. حسرت بی فایده‌ی گذشته
ما را کافی است. پس باز به همین فقره‌ی صادق‌ه‌ی خلی دلخوشم، و راضیم بدین بی
حرمتی و دلشاد بدین کشاکش، که حق تعالی با آن عظمتی که دارد نیمه‌ی مخلوق از
روس و مجوس اطاعه‌اش را به جوی نمیشمارند، و پیغمبری با آن همه معقولی از دست
اغلب طوایف خصوصا از اقارب کالعقارب خویش چند ملولی بر سرش آمد. و مع ذلك
نه بر دامن جلال خدای غباری نشست، و نه از تاروپود دیبای نبویه تاری گسست. از
ندیدن خفاش نور آفتاب را چه ضرر، و از ندانستن عوام و اوباش عارفان را چه خطر.
و منظورم ازین تقریر و تحریر تحقیق مسأله است، نه اینکه بفرمایند تزکیه‌ی نفس
خودم باشد، یا بفرمایند دلم در ولوله است، چرا که حسن خاتمه مجهول است. چه‌گونه
حتی خودم از گیر و یهود بهتر نمیدانم، و خودم ازین دردسری که خودم و اولادم از
بیگزادها دیدم نارضامند نمیخوانم. هرچه از دوست حقیقی آید اگر مغز و اگر پوست،
همگی از او است و نکو است. اگر کدخدایان قدر مرا ندانند امیران میدانند، و اگر امیران
ندانند خوانین و سلاطین میدانند، و اگر آنها هم ندانند پادشاهان میدانند، و اگر مخلوق
بی التفات باشند التفات خدا و رسول صلی الله علیه و سلم و اولیای کرام باعث
حصول تمام مرام است. نه خودم و نه اولادم ضرری برای کس نداشته‌ایم، و علم
سرایلی و رئیس عشایری بر نیفراشته‌ایم. نه خداوند رعیت نه غلام شهریاریم، بلکه به
محض کرم حق تعالی امیدواریم.

فرزندی عبدالله با آن بی اقتداری و کم تجربگی و بی اختیاری قرض غله‌ی جوانرود
و قرض سرکار محمود را ادا نمود، حلا در کوشش رضامندی جناب شما است. البته
ان شاء الله به نظرت خواهد رسید. چونکه سرکار شما بحمد الله صاحب معرفت و با

صداقت و محبت هستی، و به نشئهء بادهء خیرخواهی و حق گفتن مستی، از آن جهة این تقریر عرض نمودم و بر تصدیقت افزودم.

من ملك بودم و فردوس برین جایم بود
آدم انداخت در این دیر خراب آبادم

سردی نخورم هر چه بیوشم، و گرسنگی نکشم و تشنگی نجشم هرچه بخورم و هرچه بنوشم. تدارك قیامت عمل خیر و دو گز زمین و سه گز کفن است. والسلام. المعدوم

نامه‌ی نوزدهم

بوی حاجی مه‌حمودی یاروهیسی نووسیوه

عریضهء این زخم زدهء هر طرف بخدمت سرکار محمود آقای مصرف امید است که برسد. خامه بر روی نامهء ملالت علامت خواهد نوشت جراحت وفات فرزانه فرزند سرکار ایشان چون زخم ممات جگر گوشه‌های این کمترین درویشان خطیر. نی نی چون آشنای معنوی ما بود، اثرش در دل خطر تر مینمود. ولی ازینکه درمان زخم قضا غیر تسلیم و رضا چیزی دگر نیست، و در دائرهء تنگ بی شکیبائی است، (من لم یرض بقضائی ولم یصبر علی بلائی، فلیخرج تحت سمائی ولیطلب رباً سوائی)^(۴۳). از بدل آمدن برای تعزیه چند غزلی را در تاریخ وفات و مرثیه روانه خدمت کردیم و آخر عریضه را بدین دعا آوردیم: حق رحیم و غفور آن مرحوم را مغفور و سرکار ایشان را صبور و مأجور و ما را و سائر اصداقاء و احبا را بحسن خاتمه و عاقبت محمود مسرور و محبور فرماید آمین.

گر بمانیم زنده بردوزیم
جامه‌ای کن فراق چاک شده

ور بمردیم عذر ما بپذیر
ای بسا آرزو که خاک شده

والسلام

المعدوم

(۴۳) واته: ئەم هەدیته قودسییه بەرابەر بە بئ سەبرە دلته‌نگەکان وارید بووه، که‌واته جومله‌ی هەدیته‌که، بە پێی قه‌واعیدی نه‌حو، به ئیعتیباری (هذه الجملة) مویته‌دایه و عیبارته فارسییه‌که خه‌به‌ره.

نامه‌ی بیستم

بۆ سهید عهبدوڵلای کوری نووسیوه

نور چشم! سلمك الله.

جواب سرکار عالی شرف الملك را سلمه الله تعالی، فرستادم، بخوانید. ساعت اول تحمل نکنید، قیمت پنجاه تگار گندم باید حاضر باشد، اینجا بیارید، و همان صد تگار قرض باید تمسک بدهید و الاغ و آدمت زود بیایند. تمامی صد و پنجاه تگار گندم را بدست بگیرید و ببرید. اگر خودت چابک میروید برای نقد و کاروان برو، و اگر آدم میفرستید بفرست. زود زود زود. هوا سرد و دیر است، و خودت باید بعد از قیمت پنجاه تگار حاضر کردن اینجا بحضور خان حاکم^(۴۴) سلمه الله بیائی قیمت را تسلیم بکنی

(۴۴) عهلی خان که لهقه‌بی (حاکم) بووه و کوپی عهلی خانی شه‌ره‌فولمولکه. ئەمانه سه‌وکی ولاتی جوانپۆ و بیله‌وار و مایده‌شت بوون. مه‌وله‌وی رۆیشتووه بۆلایان بۆ قهرزی گهنم و شه‌ره‌فولمولک لهو کاته‌دا له سنه بووه، نامه‌یان له‌م باره‌وه بۆ نووسیوه، ئەویش وه‌لامی داوه‌ته‌وه که بیده‌نی. جا مه‌وله‌وی بۆ سهید عهبدوڵلای کوری نووسیوه که هه‌ندی پاره بۆنی بۆ لای خان حاکم و گهنمه‌که وهرگرئ.

له‌م نامه‌وه دهرئه‌که‌وئ که‌وا مه‌وله‌وی دلگرائیه‌کی زۆری له سهید عهبدوڵلای کوری بووه. له‌م باره‌وه ئەمه‌وئ بۆیم مه‌وله‌وی وه‌ک پیاویکی به‌ناووبانگ و خاوه‌ن رۆشوین، خه‌لکیکی زۆر ئامۆشویان کردووه و هه‌میشه میواندار بووه و له‌گه‌ل ئەوه‌شا نه‌ له ده‌وله‌ته‌وه دهرامه‌تیکی بووه و نه شوینه‌که‌شی بۆ ئەوه شیاوه کاسبیه‌کی ئەوه‌تۆی تیا بکری. بۆیه زۆر جار مه‌جبووری ئەوه بووه ده‌غل له ولاتی (مایده‌شت) بکری که ولاتیکی زۆر به پیته و ده‌غلی تیا هه‌رزان بووه و تا ئەم سالانه‌ی دواپیش هه‌رچه‌ند قاتی و قریه‌که له ناوچه‌ی هه‌ورامان و شاره‌زور و به‌ری سیروان و گه‌رمیان په‌یدا بووایه ئەچوون بۆ مایده‌شت بۆ ده‌غل، به‌لکو له‌به‌ر بی ده‌سه‌لاتی زۆر جار نارده‌ویه له‌وئ ده‌غلی قه‌رز کردووه تا خوا ده‌ستی ئەدا پاره‌که‌ی ئەدا ته‌وه. دیاریشه مه‌وله‌وی خوئی ئەم ئه‌رکه‌ی پی جیبه‌جی نه‌کراوه، به‌لکو به سهید عهبدوڵلای کوره‌گه‌وره‌ی سپاردووه و ئه‌رکه‌که‌ش ئاسان نه‌بووه، چونکه له ناوچه‌ی مایده‌شته‌وه تا سه‌رشاته مه‌سافه‌یه‌کی زۆره و زۆرتری رینگاکه کهژ و کیوه و ئەو سه‌رده‌مه‌یش ئەبوو به که‌روبار ئەم ده‌غله بگو‌یزریته‌وه. له‌م لۆمه و سه‌رزهنشته‌ی مه‌وله‌وییه‌وه که له‌م نامه‌دا دهرئه‌که‌وئ، به‌ئاشکرا دیاره سهید =

و حجت صد تغار دگرش بدهی، و گندم را تمامی ببرید. دگر بهانه شما هیچ نمانده، و فقیر هم از دست شما هراسان شده‌ام بلکه خلاص بشوم هرچه می‌کنی زود باشد.

و سرکار صاحبی حبیب بگ(۴۵) اگر دران مابین و در آن آمد و شد کرم بفرماید، از خصوص آدم و الاغ و اعانه این سر و آن سر دریغ نفرماید، خیلی خوب است. خلاصه راه دور و هوا سرد و وقت دیر است، زود هرچه می‌کنی بکن. و خبر طرف ملا علی خان اگر آمده بفرستید. آخر آن وقت بکرماشان رفتی اگر اظهار مینمودی این قدر طول نمی‌کشید. کار تو همچنین است، همیشه نمیدانی چه می‌کنی. والسلام.

المعدوم

نامه‌ی بیست و یه‌که‌م

بۆ سهید عه‌بدوڤلای کوری نووسیوه

فرزندی عبدالله، نور چشمای سلمک الله.

سرکار بندگان عالی محمد پاشا سلمه الله چند سال است این فقیر را بخون جگر و برحمیت پرورده کرد و انواع نعمت کرم فرمود. سرکار رئیس العشائر سلمه الله هزار کس مال پاشا را خورد، برای صد تغار غله مرا به کاروان فرستاد و رحم از تو نکرد، و حالا این است هم گرفتار کار شرف بادینی کافر گشته شده‌ام، نمیدانم آخرش چه‌طور میشود.

باری آنچه رأی سرکار پاشا است همچنان عمل بکنید، بلکه بر حمیت قدیمی و

= عه‌بدوڤلای به باشی ئەم ئەرکانه‌ی رانه‌په‌راندووه. به‌لکو خۆی به راوکردن و هاتوچۆی شاره‌زوور و ناو عه‌شایری تاوه‌گۆزی و قوباد و باوه‌جانیه‌وه خه‌ریک کردووه و زۆر جار بووه به هۆی دلئیشانی باوکی.

ئەم نامه و چه‌ند نامه‌یه‌کی تر چه‌رده‌یه‌کی باری ده‌روونی و دل ناره‌حه‌تیی مه‌وله‌ویمان له‌و زرووفی ژبانی سه‌ختی خۆیه بۆ روون ئەکاته‌وه، وه‌ک چۆن ئەمه له نامه‌یه‌کیشیه‌وه بۆ حاجی مه‌حموودی یاره‌ویس که له‌م به‌شه‌ی ئەم کتیبه‌دا بلاو کراوته‌وه، به‌ناشکرا ده‌ر ئەکه‌وئ.

(۴۵) مه‌به‌ست حه‌بیبوڤلای قوبادیه. مه‌لا عه‌لی خانیس یه‌کیکه له کۆمه‌لی ئەکره‌می ئەفغانیی ژن برای.

جدیدی خودش عسرت و قرضداری تو درست شود. زیاده نمیدانم آخر کار شرف
بادینی چگونه صورت پذیر میشود^(۴۶). المعدوم عبدالرحیم الحسینی

نامه‌ی بیست و دووه‌م

بوحبیبوللآخانی قوبادی نویسیوه

بارها نوشته‌ام:

به عهد تو میبینم آرام خلق

پس از تو ندانم سرانجام خلق

سرکار بندگان عالی مشمول فیض متواتر و متوالی باد. حقوق نعمت قدیمت در پیش
چشم دلم هست. وفای این حقوق نمیگذارد که این فقیر از حقوق اولادت پریشانی
بخاطر آرد. ان شاء الله جود ذی رجود بندگان مرحمت نشان عدالت سمات پرده پوش
عیوب اولاد و بنده و متعلقات است. کسی اخلاص مند و دعاگوی بندگان عالی حفظه
الله باشد، لابد باید از خار آزار غیر روی دلش نخراند، چرا که آنکه سرکار عالی را
شناخته است این فقیر است، و بزرگی که فقیر را شناخته بندگان عالی مرحمت مصیر
است، و آنکه هر دو را شناخته حضرت علیم و خبیر است. کس قدر من ندانست غیر از
تو، و کس قدر تو ندانست غیر از من. نه تو از مرحمت دریغ بفرما و نه من از دعای خیر.
و اما يك حسرت دارم که صدقه‌ء جاریه‌ای از مثل مسجدی و مدرسه‌ای بعد از خودت
بجا نگذاشتی، و دائماً مثل این فقیر با عشرت بی غیرت و طائفه‌ء بدملت پر علت
مشغلت داشتی. هر دو عمر را ضایع نمودیم، و بر ضرر خودمان و نفع اغیاران
افزودیم، چه سود. اکنون که کار از دست رفته و زمام از دست رفته، باری اگر اهل و
عیال بگذارند فرزندی عبدالله بوجه مرحمت ملحوظ دارند^(۴۷). فالأمر إلیکم، والسلام
علیکم.

المعدوم

(۴۶) ئەم نامەیه و نامە‌ی پیشووم له پووی که شکۆله‌که‌ی خوالیخۆشبوو مەحموود پاشا
نووسیوه‌تەوه که له بەر دەستخەتی مەوله‌وی خۆی نووسیوه‌تەوه. حەسەن بەگی جاف له
پەرەوێزیانەوه نووسیویه: وا ئەزانم مەوله‌وی ئەم نامانە‌ی له ۱۲۸۵ی هێجریدا نووسیوه.
(۴۷) ئێشاره‌یه بۆ خوازبێنی کچی حەبیبوللآخان بۆ سەید عەبدوللای کۆری.

نامه‌ی بیست و سی‌هفتم

نازائم بو کئی نووسیوه

معروض میشود که از تقدیر باری، بخل چرخ زنگاری یارای صحبت و ملاقات بیداری
نمیدهد، و باز از نارسائی طالع ناساز:

نایدیم خواب مبادا که بخوابت بینم
دیده بخت مرا بین چه خواب است امشب

باری.

شرح این هجران و این سوز جگر
این زمان بگذار تا وقت دگر

و درین مدهء پرسوز و تاب، بامیدواری يك عتاب آنجانب، بمقام سؤال و خطاب
برنیامدیم. ازان ترشی عتاب که ممزوج شیرینی عبارت خوشاب باشد، و اسکنجبین
وار رشحه را بر حرارت صفرای حرمان ذی مرارت باشد محروم گشتیم. لاعلاج از
احوال سیطیان که محفوظ از آزار قبطیان آسا شوند، چون ارباب حاجت بکوه طور
حضور سؤال و مناجاتی کردیم:

طور جان عاشق آمد صادقا

طور مست و (خر موسی صعقا)

آب نیل است این حدیثم خوش بیاب

سبیطیان را قبطیان خون باب

گر عجایب آیدت پیش نظر

کی ز شیئی واحد آمد دو اثر

انگبین بین در مزاج معتدل

خوش مزه (فیہ شفاء) قوت دل

طبع صفرائی ازان نفرت کند

پیش وی طعنه بحنظل میزند

چون ندانم قوت تقریر حال
مختصر بهتر ز تطویل مقال
گوش هوشم را چو پنبه اندر است
بر سر ظاهر بیایم خوشتر است

و در زمان شریف و سعید و اوان ظریف از اغیار بعید عبارات رسید. اگر به عیدش
میخوانیم و اگر به عیدش میدانستم بعید نبود. آری زینهار ز تو آید چنینها تو کنی.
اشارات آن ارجمند بسان عبارات حسام الدین ما یعنی حسن نظری موجب شادمانی
خاطر و خرسندی و باعث هشیاری و بیداری.

به بی جنبش هوشیاری مجوید
بجنبانیدم اول، پس بگوید

باوجود اینکه در حرکتی برکتی نخواهم دید که در جنبش و خروشم تحریر بجای نازک
خواهد رسید.

مپرس از من حدیث زلف پرچین
مجنبانید زنجیر مجانین

بهر صورت دفع الوقتی ضرورت بود. چند فردی را در تاریخ تولد فرزندی عبدالله
سلمه الله بر زبان نی خامه گذشته بود بخدمت فرستادم. عریضه را تهی از هدیه نمودن
اگرچه هدیه قابل نباشد خوش نما نیست.

پای ملخی نزد سلیمان بردن
عیب است، و لیکن هنر است از موری

و آن هدیه این است:

کرم کرد داور بمایک پسر
سنای بصیرت، ضیای بصر
تفاؤل بقول شفیع الانام
بنام محمد نهادیم نام
بدین عهد داده همان نوالهمم
(وقد کان أوفی الوری بالذمم)

عجب آید این فال پیش نظر
ز همنامی این پسر با پدر
ازان رو شنیدیم با آواز نی
(عجیب غریب) بتاریخ وی (۴۸)

نامه‌ی بیست و چوارم

نازائم بو کئی نووسیوه

در زمانی که گوش هوش اشتیاق آواز نی داشت، و دیده فکر از نظر بر بیچونی چون
نائی نی میگماشت، ناگاه از صدای نوای نی، و از ندای نائی بی نشان، نشانی از بی
نشانی بگوش هوش رسید. آری:

نی نشان از چون بیچونی دهد
عاشقان را شور مجنونی دهد

ومذاق قوهء استعداد را لذتی و کیفیتی چنان بخشید که زبان و دست و قلم مکیف از تقریر
و تحریر و تصویر چگونگی ذوق آن ندا و صدا که بسته و خسته و شکسته ماند. بیت:

گرچه تقریر زبان روشنگر است
لیک عشق بی زبان اولی تر است

مصداق اهل احوال آمد. بنابر این در زاویهء خمول گشاده، و مهر خاموش بر لب، و سر
بزانوی حیرانی نهاد. والسلام.

المعدوم

نامه‌ی بیست و پینجهم

نازائم بو کئی نووسیوه

فقیر خلوصیت خصال، مخدوم حسن الفعال را عرض مینماید که نامه ننوشتنت اگر
به علت نبودن کاغذ است، الحمد لله کاغذ ارزان است. و اگر به سبب عدم آمد و شد است
(۴۸) رسته‌ی (عجیب غریب) به حیسابی حرووفی نه بجهد نه کاته ۱۲۹۷ که سالی له دایکبوونی
نه و کوره زایه‌ی مهوله وییه.

از کثرت مرور قاصد راه دست نمی افتد. خلاصه به قدر فراموش کاری شما درویشان را اخلاص است.

چون خهیالّ وه ماچ پات وه شحالّ مه‌بی
کاش چه کۆنّ ئه‌و بهخت له‌ب خهیالّ مه‌بی

گرمیانی دلگرمی و نیلاقی دلسردی آب و هوای ولایت شما همچنین است. سردی مقتضای ذات ایشان است. گله را فائده نیست. ایزد تعالی توفیق کامل و عمر دراز و علم و عملت را روزی فرماید. والسلام.

المعدوم

نامه‌ی بیست و شه‌شهم

نازائم بو کئی نویسیوه

برادر عزیزم، ما و شما را تمنای مرگ چون خلاق راست هوای نمودن سرگردانی حیرانی بر تو آورده. چاره جز این نیست اگر راضی شوی، و اگر ناراضی بسوزی و بسازی، و آخر الامر اگر ممکن باشد جان بازی. والسلام.

المعدوم

نامه‌ی بیست و هه‌وته‌م

نازائم بو کئی نویسیوه

برادر عزیزم، ضیای دیده‌ دلم. اگر ماهی را از آب دریا سیری است ما را نیز از بلای دلبران سیرابی خواهد بود. از ایشان بلا و از درویشان (بلی). از ایشان جوشیدن و خروشیدن و گمان کشیدن، از دلریشان سرخوشی و گردنکشی نوشیدن و چشیدن. والسلام.

المعدوم

نامه‌ی بیست و هه‌شته‌م

نازائم بو کئی نویسیوه

تا به سبب دیگران یادم کنید، باز شکر. شما را و آب سرد بیلاق و، ما را و کرسی و دل

مشتاق. (الفراق .. الفراق .. إلى يوم التلاق).

مرا کم بود داغ بی نصیبی
فزون کردی بران درد غریبی

والسلام.

المعدوم

نامه‌ی بیست و نۆهم

نازائم بو کئی نووسیه

جان عزیزم! بعد از تماشای چشم قاصدت، که این چشمی است کان رخسار دیده است،
وبعد از بوسیدن پای پیکت، که این پایی است کاناها رسیده است، عرض خواهد شد
که یا اول عهد نباید بستن، یا در آخر نمیبود شکستن. اگر شما زمستان می‌آمدید البته
ما هم تابستان بازدید می‌کردیم. (هر بازهم وهی بهخت سیای ویمه‌وه). چه حرکتی
را در طبیعت من گمان برده‌اید که تکلیف آمدن را فرموده‌اید. نظم:

چه‌م بی‌په‌ی دینت، بینایش که‌م بی
گوش بی‌مشنه‌فتش صهدات، ماتهم بی
تهن بی‌بارکیشت، خه‌سته‌ی هیجران بی
دل بی‌مه‌نزلگه‌ی مه‌یلت، ویران بی
چه‌دائی مدو خاکم وه‌سه‌ر بو
ئیسه ئاره‌زووی لای ئاسانه‌ی تو

خلاصه مضمون کلام جامی قدس سره السامی شامل حال این خاطر پر ملال است.

عشق توای نگار فرزانه
آن چنان کرده در دل‌م لانه
که نمانده مجال گنجائی
بعد ازین خوشترم به تنهائی

ایزد تعالی شما را سلامت بدارد و ما را تحملی مرحمت فرماید. والسلام.

المعدوم

نامه‌ی سیهه‌م

نازائم بو کئی نووسیوه

جان عزیزم!

مرا با تست هر دم تازه عشقی

ترا هر ساعتی حسنی دگر باد

وبعد، پیش دلدادگان سرگردان وصل و فراق و قهر و لطف دلبران یکسان است. اگر بخوانند جلوه‌ی جمال، و گر برانند جلوه‌ی جلال است. زمستان دوری چون بهار مشاهده‌ی حضوری است. آری:

در بهار کفر دو تا در بهار چین یکی است

حمله‌ی مار خشین و لهجه‌ی کبک دری

محبوبان را هم لازم است که آه را از نفس و عشق را از هوس تفاوت دانند، تا سوز پروانه و آخ صادقانه‌ی عاشقانه به ناله‌ی گرسنه شکم انبانه مشتبه نشود. والسلام.

المعدوم

نامه‌ی سی و یه‌که‌م

نازائم بو کئی نووسیوه

زخم تو بسته‌ی درویشان دلریش را به مشکین تحریرت تازه فرمودی، خدا خیرت دهد، چه کاری کردی. به هر صورت شوقمندی ملاقات را اظهار فرموده بودند، علاقه‌ی روحانی بدل تلاقی جسمانی است. آری: قرب جانی چو بود بعد مکانی سهل است. امید است تا دیده‌ی را از دیدنی نوری رسد، از ارسال روح افزا نامجات دریغی نفرمایند.

ایزد تعالی جمیع دوستان را حسن خاتمه‌ی روزی فرماید. آمین، یا رب العالمین. والسلام.

المعدوم.

نامه‌ی سی و دووهم

نازائم بو کئی نووسیوه

جان عزیزم! به رسیدن عریضه آمدن را فریضه دانید. خیلی دل تنگ، و ناله فرسنگ به فرسنگ، و ساز عاجزیم در آهنگ، و با بخت بد دل در جنگ است. زود بیایند زود دریغی نباید نمود. والسلام.

المعدوم.

نامه‌ی سی و سییهم

نازائم بو کئی نووسیوه

آه، حسرتا! فراق یار، و از نیرنگ زمانه غدار، و از چرخ دولابی کج رفتار، این بیچاره را در چاه غم انداخته، و جیش و جند محن و اندوه و سپاه کینه بر سرم تاخته، و مریخ و زحل سلحشور تیغ خونریز بر سرم آخته. ناچار سینه را سپر بلا و دل را هدف ناوک قضا ساخته‌ام. حالاتم را جویا شوند، اختر بدم از افق بدطالعی غروب کرده، سهاوار در زاویه تاریکی افتاده‌ام. آری. مگر آن شب ثاقب مددی کند سهارا. بسرت سوگند از روزی که رفته‌اند روزم دیجور و چشمم بی نور و دلم رنجور است. با دل داغدار و سینه افگار و جگر پر خار و تن بیمار و چشم خون بار شب تا سحر در گریه و زارم. چرا گاهی بنوید فرح مزید ما را یاد و شاد نمیفرمایند. باقی پروانه بی پروبال بهمراهی فلانی خجسته خصال به آن دیار پرواز گرفت تا پروانه وار سوخته شمع دیدار گردد. والسلام.

المعدوم

نامه‌ی سی و چوارهم

نازائم له وه لآمی کیدا نووسیویه

از طرف مخدوم بوصف حسن موصوف، بصحابت قره العین کاکه معروف، سرورافزا نامه مشکین ختامه، بسر افرازی این خلوصیت علامه رسید، قوت جان و قوت ناتوان

گردید. اگرچه بنا به اتحادی که عرض شده به يك جواب تصدیع داده‌ایم، بنا بصورت
ظاهریه هم بدین عریضهء علی حده مصدع شدیم. آری چون شوقمندی نوع نوع داریم،
باید بهمه نوع عریضه هم خود را بخاطر عاطر آریم.

خبر را پرسیده بودند. از همت ایشان سلامتی قرین حال است و آرزومندی ملاقات
ایشان در بال. اگر گاهگاهی از نوشتن عرایض دریغی واقع شده آن را از بی التفاتی
ندانید، و فقیر را کم اخلاص نخوانید، چرا که کسیکه عرایض را برساند کمتر اتفاق می
افتد. اگر نه فقیر همیشه مکاتبه را بخدمت ایشان مشتاقم. زیاده علاوهء دعای خیر، در
وقت نوشیدن برف و آب گرم‌زدهء پر تب و تاب را فراموش نفرمایند. والسلام.

المعدوم

نامه‌ی سی و پینجم

نازائم بو کئی نووسیوه

عرض میشود: جوانمرد جهان حاضر و برقرار و پایدار و باقتدار، و من دعاگوی غائبم
بدین مصیبت گرفتار روزگار غدار ناپایدار. غیرت جوانمردیت چرا بحرکت نمی آید؟
ازین زیادتر فقیر عرض نمی نماید. خودت و غیرتت. والسلام.

المعدوم

عبدالرحیم الحسینی

نامه‌ی سی و شه‌شهم

نازائم له پرسه‌ی کیدا بو کئی نووسیوه

عرضه آنکه، وصل و ازدواجی که با تعینات است و سبب آن همه شکایت و حکایت از
جدائی است، چرا اگر اظهار کمالات نباشد باشد، و فصل و افتراقی که از مظاهرات است
چونکه باعث رجعت است چرا نباشد. اشارت با اهل بشارت صراحت، و زیاده ازین
نسبت به آن حضرت که عین معرفت است ازین بی نوایان خلاف ادب و صباحت است.

(الباقی للباقی حسن الخاتمة والتسليمات الفاتحة، والماضي المستقبل إلى حالة الشریفة الفاتحة). والسلام.

المعدوم

نامه‌ی سی و هه‌وته‌م

نازانم بو کئی نووسیوه

سلامی چو بوی خوش آشنایی

بدان مردم دیده‌ه روشنایی

وبعد، دوستی کی آخر آمد، دوستداران را چه شد. نه سلامی، نه کلامی، نه نگارش، نه پیامی. پای در میدان بی التفاتی افشوده یا از غم بی اسبابی افسرده. آن همگی شیرینی خطابت بر سر چه کوهی بجا مانده، و آن همه سوالهای با عتابت در چه صحرائی کرد پنهانی بر روی مرحمت افشانی. چه تقدیری از ایشان روی داد، یا چه تقصیری از درویشان نقاب رخ گشاد. بگو هرچه میدانی، بنویس آنچه میتوانی، بلکه تفریحاً بدوک فکر من هم رشته‌ای را بریسم، و تفریحاً لفسکم در جوابت اگر توانستم دو کلمه بنویسم.

اگر غم لشکر انگیزد که خون عاشقان ریزد

من و ساقی بهم سازیم و بنیادش بر اندازیم

آسمان آس مان است.

هه‌ر پاسه شادیش نییه‌ن بهینه‌تش

به‌ل بی به‌قا بو سزاو بهینه‌تش

والسلام.

المعدوم

نامه‌ی سی و هه‌شته‌م

نازانم بو کئی نووسیوه

فقیر قاسی، به سرکار اشکاغاسی از هیچ خصوص از دعای خیر ناسی نیستم، لکن

نوشتن عریضجات از گردش و مشوشی خاطر ترك نموده‌ایم، و اعتماد بر ربط قلبی افزوده‌ایم، و ازین عبارت که نوشته‌ایم، البته سرکار رئیس العشائر سلمه الله هم فرصت میدانند و توجیه ننوشتن خودش را خواهد فرمود. آری از خودم می‌خرد و بخودم می‌فروشد. والسلام.

المعدوم
عبدالرحیم الحسینی

له پشته کتیبی دوستیکی نویسیوه

در پشت کتاب دوستان خط
بنویس و به یادگار بگذار

بدان جهت کتابت را بر کتابت ترك کردم، و شما را در جواب یاد آوردم که محبت با شما خیلی است، و خلوصیتم نسبت به شما کلی، و بعد نه نوشتن دلالت بر محبت و نه ننوشتن قرینه بر عدم مودت است. اگر بنویسم و گر نه همان مخلص قدیمم و بر دوستان رحیم. و معلوم است که بدین صفت موصوفم و بدین اخلاص معروف. والسلام.

دوو پارچه شیعی مه‌وله‌وی به فارسی له لاواندنه‌وی شیخ عه‌بدوپ‌رحمانی خالصی تاله‌بانیدا

۱

ضیائی کان برحمانی درین کون
میان سالها ممتاز گردید
به فیضش هریک از اجزای عالم
(علی استعداده) همراز گردید
مثالش چون ز رحمت مشتق آمد
پی مصدر روان پرواز گردید

بتاریخش قلم زان سان رقم زد
(برحمت جان پاکش باز گردید)(۴۹)

۲

ریخت قطب جهان می ماتم
در گلوی جهانیان خم و غم
بگشادند از غم هجرش
چشمه‌ها ز اشک چشمها مردم
زین دو مصرع از آنچه با اشک است
نیست تاریخ فوتش از ماگم
(باد در جلوه کرم مسرور)
(رضی الله تعالی عنهم)(۵۰)

(۴۹) ئەم نیوه بهیته به حیسابی حورووفی ئەبجەد ئەکاتە ۱۲۷۵ که سالی کۆچی دوایی
شێخ عەبدولرەحمانی خالصی تالەبانییە.
(۵۰) ئەم بهیتهیش، حەرفە نوختەدارەکانی لی دەرکەین که (ب) و (ج) و (ض) و دوو (ی) و
(ت) و (ن) ن، به حیسابی ئەبجەد ئەکاتە ۱۲۷۵ که وەک وتمان سالی کۆچی دوایی شێخ
عەبدولرەحمانی خالصیە.

تێبینی:

لەئامادەکردنی ئەم باسە می مەولەویدا کەلکێکی زۆرم لە هەندێ دەسنووسی دوستی
بەرێزم سەید طاهیری هاشمی و هەروەها لە فۆتۆی هەندێ رۆونوس وەرگرتوووە که
بەرێز عەبدولحەمیدی حوسەینی بۆی ناردووین. سوپاسی گەرمی هەردوو کیان ئەکەم.

يادی ئەحمەدی پریسی

ئەحمەدی پریسی کۆری خەسرەو چاوەش و لە خێلی مکاریلی جافە و لە دیتی پریس^(۱) له ناو هۆزی نەورۆلی دانیشتوو.

خەسرەو چاوشی باوکی براهیکی بوو ناوی عەلی چاوەش بوو. هەردووکیان لە سوپای عوسمانیدا چاوەش و کاربەدەست بوون. خەسرەو چاوەش سێ کۆر و کچیکی بوو: ئەحمەد و مستەفا و کاک ئەولا و لەیلی. عەلی چاوەشیش چوار کۆر و کچیکی بوو: ئەحمەد و فەتاح و کەریم و ھەمەسوور و بەیجی. لەیلی خوشکی ئەحمەد پریسی کچیکی جوان بوو، مەولەوی ھەری لی کردوو، ویستووێ داوای بکا، پیا نە گەشتوو داویانە بە شوو بە ئەحمەدی کۆری عەلی چاوەشی ئامۆزای. مەولەوی ئەمجار ئەیهوی داوای بەیجی کچی عەلی چاوەش بکا، لەم ڕووەو بۆ ئەحمەد پریسی ئەنووسی:

قسەیی ئەکەم وە ڕی و جی وئی:

کە لەیلی نەوو، با بەیجی وئی

ئەحمەدیش لە وەلاما بۆی ئەنووسیتهو:

قسەیی ئەکەم بی ڕی و جی وئی

تۆ کە مەجنوونی، چۆن بەیجی وئی!

واتە: تۆ ئەگەر راستە دلت بە لەیلی خوشکەو بوو و مەجنوونی ئەو بوویت، ئیستا چۆن ئەبی دل بگۆری و بیدە بە بەیجی ئامۆزام؟ ئەمیشیان نەداوەتی و داویانە بە شیخ عەبدولرحمان ئەبولوفا.

لە شیخ عەلا ئودینم بیست گێرایەو وتی، ئەحمەد پریسی لە تەمەنی چوار دە سالیدا لەگەڵ عەبدوللای مرادوویس، بە فەقیی ئەچن بۆ نۆدشە. لە ڕیگەدا لە تەوێلە لاندەن، لەوێ شەو ئەچنە ناو ھەلقەیی خەتمی موریدەکانی شیخ سیراجودینەو، ئەوانیش بە بیانووی ئەو کە منالان و داخلی تەریقەت نەبوون ئەیانکەنە دەرەو. ئەمانیش غیرەتیان قوبوول ناکا، ھەر بەو شەو خەلیفەیک ئەدۆزنەو و تەریقەتی لەسەر دەستا

(۱) پریس: دیکە بوو لە نزیکي ھەلبجە.

وهرئەگرن و نادابی تەریقەتی لا فیر ئەبن و ئەچنەوێ ناو حەلقەیی خەتم و ئەوەندەیی
پیی ناچی ئەحمەد بۆ یەکەم جار جەزبە ئەیگری و ئیتر وردە وردە بە جۆری له
تەسەوفا پیش ئەکەوی ئەلین گەشتوووەتە پلەیی (رجال الغیب)ی. لەم بارەوێ مەولەوی
ئەلی:

بریا وە بالایی کالای پەئییسی
(رجال الغیب) ه ئەحمەد پریسی

ئەحمەد پریسی لە رادەبەدەر زۆر جەزبەیی لی هاتوو و لەبەر ئەو بە (کاک ئەحمەدی
مەجدووب) ناویانگی دەرکردوو. تەنانەت گەلی جاریش لەسەر هەراھەرای حالەتی
جەزبە لای شیخ شکاتیان لی کردوو و جاریکیشیان شیخ دەری کردوو، بەلام ئەو
هاتوووەتەو بۆلای و بەدەم جەزبەوێ ئەم شیعرەیی وتوو:

رشته ای در گردنم انداخت دوست
می کشد هر جا که خاطرخواه اوست

ئەحمەد پریسی زۆر دۆستی (مەولەوی)یش بوو و هەموو جاری بە شیعر
بەربەرەکانیان لەگەڵ یەک کردوو. بۆ نمونە بەرانبەر بەوێ که مەولەوی له
لاواندەوێ سەید عەبدولسەمەدی خانەگاییدا که مار پیووی داو و مردوو، له پارچه
شیعریکیا وتوو:

گول عادتشن بی خار نمەبۆ
گەنج پەویەشەن بی مار نمەبۆ

ئەم، ئەم بەیتەیی وتوو:

نه نه ئەو مارە هەر مار غار بی
پەیی پابۆس پاش وە ئینتیزار بی

ئیمە چەند چوار خشتەکی و چەند پارچه شیعریکی ئەحمەد پریسمان دەسگیر بوو، وا
لێردا بلاویان ئەکەپنەو:

ئەمە چوار خشتەکییەکانی:

۱

ئەوسە تا چەپگەرد راست مەگەرد كەم كەم
پان وەببان پان مەنەشتين وەھەم
ئىسە ھەر وەختى تاسەى تۆمانەن
وہ سەوداى نامەى ئاموشۆمانەن

۲

ھەر چەنى شاھين نيم نيگاش پرتاۋ
بەست پەرى دلەى تۆى دەروون كەواۋ،
يانى چەرخيا ئەولام ئەو ھەتاۋ،
وانام كەلىمەى (نيعمە لئىنقىلاۋ)^(۲)

۳

ھىچ چىنە وەشتەر نييەن نە ئافاق
وہفتواى جومھوور مەئشەرەى عوششاق
پەى كەسى ۋە عىشق دل سەوداىى بۆ
دۆس نە بەھانەى خودنوماىى بۆ

۴

ئەلەجەب، دىدەم، عەجىبتەر چىشەن
چەند سالەن ۋە تىر عىشقت دل رېشەن
قرچە ۋ چۆقەى جەرگ سەنگ نە بەر تاوان
ھىمەى پزىسكەش ۋە تۆنەياۋان

(۲) خوالىخۆشبوۋ مەھموود پاشاى جاف لەبارەى ئەم چوار خشتەككىيە ۋ پارچە شىعرى سى
بەيتى (ئەر پەرسى چەنيم...)، ھو، لە كەشكۆلەكەيا نووسىۋىە: لە بەھارى ۱۲۸۲دا بۆ
جۆمال ۋ پاكردەنەۋەى (دەلین) ۋ جۆگاكانى ترى شارەزور لە بەكراۋا بووم، كاك
ئەھمەدەش ھاتبو، ئەم پىنج شىعرەى وت.

بينايايى ديدهم! ئەر بىشنه وان گول
 گهنج ئاسا تەشريف بەردەنى وه گل،
 پاى ويى مكييشو جه دامانسان
 نمەبوۆه وهس بەرامانسان (۳)

ئەمەش پارچە شيعرەكانى:

فەلەك وه ناسوور.. فەلەك وه ناسوور..
 ئاى چەن زامانت كەوتەن وه ناسوور..
 ھەر نە رۆى (ئەلەست) تا وه نەفخ صوور
 يانەى كى وه دەس تۆ نەوى خاپوور
 پەى وه قولنگ قەتل چەنى ديوانە
 وەسل شيرينت كەرد وه بەھانە
 ئيسە كاريت كەرد ئەوان شەردەو
 ديسان (كەلبە لا) ت تازە كەردەو
 ئەو سەرئىل خاس جاى سەركلاڤان
 ئەو ئىل بەگىي ئىل قەبىلەى جافان
 ئەو صفەى خاطر كەمەند وه پىلان
 ئەو نازار خاس دوور جە پەويلان
 ئەو قەلغان دەفع رۆى قەزاي ئافاق
 ئەو رۆستەم نە بەين ئىرانىيان تاق

(۳) كاك ئەحمەد ئەم چوارخشتەكيبەى لە لاواندانەوہى دۆستىكى كۆچى دوايىكردودا

وتووہ.

ئەو (سەعد) پۆى بەدر جىھان ئاراي نەو
ئەو ھەر خاسەى ئەو شەو يەلغار شەو
تا بەردت وە ساي سەنگ مەزاران
شئونات نازان رەعنا رەفتاران
كۆرپە ئەگرىجان نازاران چىن
ورده پىروژان رووى صفحەى جەبىن
ئەو پاچىيان وە پاچ مەوداي دوور تىخ
ئىد وە صفرف تىخ ناخوون ھات جە بىخ^(۴)

۲

نەسەر دىيارى.. نەسەر دىيارى...
ئارو شەخسى دىم نە سەر دىيارى
چون چەشمەى ھىيات خال زەنەخ دارى
چەرخ چەم چون باز كەتوون مەى تارى
شەونم نە رووى بەرگ گول باغ بەھارى
صەياد صەيدان چون من ھەزارى
جە صفحەى جەبىن ساكار سامانى
مەكتوب بى وە ئەمر شاي لامەكانى

(۴) ئەحمەد پرىسى ئەم پارچە شىعرەى لە بەرانبەرى پارچە شىعرەكەى مەولەويدا وتووە كە بەم بەيتە دەس پى ئەكا:

كام سارا صەد رەنگ نوور پىدا وەشتەن
كشتش كشت دەشت ھەر ھەشت بەھەشتەن

ئەمىش، وەك ئەو، بۆ لاواندەوھى قادر بەگى كەيخەسرەو بەگى جافى وتووە كە بە گوللەى
وئىل كوژراوہ و لە گۆرستانى سەيد خەليل نىژراوہ لە گەرميان. من ئەم پارچە شىعرەم لە
رووى كەشكۆلەكەى خوالىخۆشبوو مەحموود پاشاى جاف نووسىوہتەوہ كە لە سالى
۱۲۸۲ى ھىجرىدا نووسىوہتەوہ و نووسىوہشپە ئلى كاك ئەحمەد خۆى لەبەر بۆى
خوئندمەوہ و منىش نووسىمەوہ و وتىشى ھەمووم لەبەر نىيە.

سه‌رئیل ره‌وئیل زولف کلافانی
 شه‌م شیوه شیرین نه‌سل جافانی
 دیم ده‌س وه‌سه‌ر سه‌ر که‌مان گرت مه‌حکم
 کیشا تا سه‌ر سه‌ر کیش سه‌ردان وه‌هم
 خه‌میاو هه‌وادا عه‌له‌م که‌رد قامه‌ت
 شه‌صت نه‌و که‌مان په‌ی که‌رده‌ی زامه‌ت
 سه‌راسه‌ر سارای ته‌ن وه‌ هووناو وه‌رد
 په‌ره‌ په‌ره‌ی جه‌رگ پیران پیران که‌رد
 تا چه‌رخ چه‌په‌گه‌رد مدران وه‌پاوه
 گل مده‌ون وه‌ زام ناسور نماوه
 مه‌جذوبیم جه‌زه‌ل، هه‌ر دوور نه‌ شادیم
 کوشته‌ی سه‌ره‌وئیل ئیل مرادیم

۳

عه‌رزه‌ داشت به‌نده‌ی دل وه‌ خه‌م خارت
 سه‌وداییم که‌رده‌ن تاسه‌ی دیدارت
 زه‌لم و تانجه‌روی دیده‌ی پر جه‌ هوون
 بین وه‌ په‌شک ئه‌فزای فورات و جه‌یحوون
 یانی‌های دیدم یه‌ند زور ئاوه‌رده‌ن
 رای قوفه و که‌شتی و جیسرش به‌ند که‌رده‌ن
 جه‌ قه‌لوه‌زه‌ی هوون شه‌هیدان یه‌کسه‌ر
 بی‌جا کوشته‌ی تیغ نیم نیگای دل‌به‌ر
 سارای شاره‌زور ئینه‌ چه‌ن به‌ینه‌ن
 وینه‌ی که‌لوه‌لای ئیمام حوسه‌ینه‌ن..

پای ناما و لوای قاصید بهند بییهن
په و که نامه مان ناموشوش نییهن

۴

خالق ظاهر بؤ وه زهین عارف
خالق بؤ وه شان شیوهی ته عارف
مشیا من وهی دهر د بی سامانه وه
وهی صفای نامای صه نامانه وه
ههی هوو دهمی بی ته شریف بوهر دام
دهس وهی زینده گیی عه بهت نه کهر دام
به لام مالوومهن شك نه داروو لیث
مه رهوونه ن ئوموور په ری وهخت ویش^(۵)

(۵) ئه حمه د پریسی برادر یکی ئه دهب دوستی بووه ناوی میرزا موحه مه د بووه، له گه ل میرزا
مه محمودی برای له دیی (میرا ولی) دانیشتون له نزیك هه له به. برای کی تریشی بووه
میرزا عه بدوللا ناو مه نسووی وه سمان پاشای جاف بووه. ئه مانه له وچه رخه دا دیاری
بوون و دهوریان بووه.

میرزا موحه مه د کور یکی ئه مرئ، ئه حمه د (پریسی) یش نامه ی پرسه و سه ره خو شی
لیکردنی بؤ ئه نووسی، ئه ویش به م پارچه شیعه وه لامی ئه داته وه:

خالق! وه دیدهی ئازیز خالوت
وه ناله ی وه یاد دووریی تو نالوت
چه وساو خالوت ئازیزش مه رده ن
رؤم جه شه و تار ته و فیر نه که رده ن
ظولمات بی وه لام سه ره هرد ئیلاخ
هه م ها گه رمه سیر بین وه (ئاخ و داخ)
(قه سر) و (بیثکان) صفای سه ر بیسه
سه یر سه یرانگه ی سه ر سه راو (دیسه) =

ئەر پەرسى: چەننيم چەنى پەژاران
 ئەلبەت مالوومەن جە لای نازاران
 تاجە لای جەبەهەى لەیلئى ھەرشوون
 قەیس ھەر رۆ تەرزئى دئوانە و لئوون
 تا نيم نيگای عەين ديدەى ھەويون
 من مەرگم ميوون، دەردم نصيوون

سەيد بەندەى دل وە خەم خەستەت
 عەبدوللای وە ئەمر حەق کەمەر بەستەت
 دانەى خەزانەى (لاریب) نە جئ پاک
 مەمنوون خەلات فاخیرەى (لولاک)
 رەشخەى بەحر نوور چەشمەى وشکاوئیز
 گول غونچەى گولشەن رەوضەى صەفارئیز

= مەزەى قەتارەى قازان نە قەتار
 گومەتەى جەيران نە باغچەى (جەسار)
 سەیر ھاژەى تاف ساف (قۆرەتوو)
 نيگای ناز نە عین ئاھووی سەربەسوو
 تەماشای بینای (حەوش) خۆش بوئید
 تەجرەبەى تەصویر تاقەکەى فەرھاد
 لەنڭی شئوئى شکارگەى (سەرنەفت)
 لئیم بییەن وە ژار مەندەى تاس ھەفت
 جا ئەحمەد پریسی ئەو پارچە شیعەرەى بۆ ئەنووسئى کە لەسەرەو نووسیمانەو.

خه طاط سه رمه شق عيشق نه وهالان
 داخ دل خال خال خه يال خالان
 نه سه ته ختانه چي ته نه چه مه ي چه م
 ته وحيد سه رايش مه يو صوفيه خه م
 نه وپايزه هجر وه وهيشوومه ي دهر د
 وه لگ سو وه ميل ره نگ شاديم به راورد
 نه ر نه ده ب جه ياد تو نه كه ره به ي
 سفته ي ته نه شمال صه جار به ره به ي
 نه وړو ده فته ردار را ي (ما في العدم)
 خامه ي سه رنو يشت دا نه وړو ي ره قه م
 هه ر كالا ي جه لاش وه من سپه رده ن
 ليقاشان جه عيشق من په يدا كه رده ن
 هالا ي نه وه هار لوطفت پيواره ن
 جه و به ي غونچه ي عيشق من نادياره ن
 نه رامه نده ي به خت به نده ي دل نه وگار
 چ خاك وه سه ر كه م، وه چيش كه م مدار^(٦)

سالی له دایکبون و مردنی نه حمده پریسی نازانم. نه حمده پریسی له دئی پریس
 دانیشتووه و هه ر له ویش کچی دواپی کردووه. له گورستانه که ی (مله ی مزیار) له
 ژور دئی پریسه وه، له لای راستی نه و ریگاو که له پریسه وه نه ویشت بو (نه ورولی
 پارچه) به خاك سپیراوه.

(٦) نه حمده پریسی نه م پارچه شیعری بو شیخ عه بدوللای داخی نووسیوه، له وهلامی پارچه
 شیعریکیا که له باسی (دوستانی مهولهوی) دا بلاومان کردهوه.

يادى شېخ عەبدوللەي مرادوھيس

ئەم زاتە لە سەيدەكانى تاوگۆزىيە و لەگەل مەولەوى خالۆزاو پوورزان^(۱). پياويكى پياوانە و ليھاتوو بوو. تەرىقەتى لەسەر دەستى شېخ سىراجودىندا وەرگرتوو و لە سەردەمى شېخ بەھائودىنىدا ھەر بەردەوام بوو و لە سەردەمى شېخ ضياءودىنىدا رېوشوئى ئىرادەت و دلسۆزىيە تېك نەداو. لە دىيى (كىوھېي)ى مەشھور بە (بەشى ئەحمەد بەگ) دانىشتوو و خەرىكى رېي بەدئىيىکردن و ئامۇژگارى و پىگەياندىنى موسولمانانى ناوچەى شەمىران و تاوگۆزىيە خوار و ژور بوو و زور جارىش بۆ ئەم مەبەستە بە دىھاتى ئەو ناوچانەدا گەراوھ مريدى گرتوو و^(۲) ھىناونىيەت بە ريزى طەرىقەت، تا لە ۱۳۱۲ى ھىجرەتدا لە (كىوھېي) كۆچى دوايىيى كردوو و لە گۆرستانى

(۱) لە لاپەرە ۳۴۰ و ۳۴۱ى ئەم كىتەبدا، لەباسى (دۆستانى مەولەوى)دا وتم: واى بۆ ئەچم (شېخ عەبدوللەي داخى) ئەم (شېخ عەبدوللەي مرادوھيس)ە بى.

(۲) يەككى لە مريدەكانى سۆفىيەك بوو فەتاحى ناو بوو و بە فەتاحە گورگە بەناووبانگ بوو. ئەم سۆفىيە زور جار جەزبەى لى ھاتوو و بەشى زورى وەختى بە كەژ و كيو و چۆليەو بوو. ئەلەين ئەوئەندە لە كەژ و كيو و چۆلى ماوئەتەو مەر و بزەكئوى ئولفەتبان لەگەل گرتوو و لىئى نەسلەمىونەتەو و ھاتوونەتە نزيكى و ئەمىش ھەمىشە خوئى پى بوو خوئى داوئەتە. رۆژى لە رۆژان بە عادەتەكەى خوئى ھەندى خوئى لەگەل خوئى ھەلئەگرى و ئەروا بۆ كيو. مەر و بزە كئوى كۆ ئەبنەو لە دەورى، ئەمىش خوئىيان بۆ دائەكا، بەلام ئەوان ناين خوئىكە بخۆن و ئەسلەمىنەو. فەتاح زور لەمە سەرى سوور ئەمىنى، نازانى بۆ واى؟ دەس ئەكوتى بۆ گيانى خوئى ئەبىنى چەقۆيەك لە گىرفانىيە. تومەز حەيوانەكان بۆنى چەقۆكەيان كردوو بۆيە ناينە لايەو، خوئىكە بخۆن. فەتاح چەقۆكە لە گىرفانى دەردىنى و تا ھىزى تىايە فرېئى ئەدا، جا حەيوانەكان دىنە سەر خوئىكە و ھەمووى ئەلېسنەو.

لە شېخ عەلاؤدىنم بىستوو گىرايەو و تى: فەتاحە گورگە ھەرچەند مريدى شېخ عەبدوللەي مرادوھيس بوو، بەلام ھەر خوئى بە مريدى شېخى باوكم (ضياءودىن) داناو. شەوئىكىيان بەھار ئەبى، ئەرخەوان سوور، سىروان ھاتوو، فەتاح لە مالى خوئىا لە شەمىرانەو جەزبەى لى دى و لە مال دىتەدەر، تەماشائەكا وا باوكم لە خوئى شەمىرانەو وەستاو، فەتاح ئەروا بۆ لى. كە ئەگاتە ئەوئى تەماشائەكا، لەوبەرى =

(كلاوسور) به خاك سپړراوه.

له پړزی ټو كرامه تاندا كه دراونه ته پال شېخ عهبدوللا ټهگړنه وه كاتې كه مهحمود پاشای جاف له ټسته موول دسه سهر و خانه شاری بووه، شېخ ضیائودین به سهر ټهچې بو شه میران. هندی له خزمانی پاشا ټه پون بولای داوای لی بكن دوعایه کی خیر بكا به لكو ټه مه خوايه گيرا بې و مهحمود پاشا بېته وه بو كوردستان. له وكاته دا كه ټه مانه داواكه یان باس ټه كهن بو شېخ، شېخ عهبدوللا مرادوه یسپش له مهجلیسی شېخدا ټه بې. شېخ ضیائودین وه لامیان ټه داته وه: تا چل رږزی تر دېته وه.. شېخ عهبدوللا به حالی جهزبه وه راست ټه بېته وه ټه لی: تا من ما بم نابی بېته وه.. قه زاوقه دهر وا ټه بې شېخ عهبدوللا پاش مانگی لهو قسانه كوچی دواپی ټه كا و مهحمود پاشایس پېش ټه وهی چل رږزه كه به سهر بچې و پاش مردنی شېخ عهبدوللا به چهند رږزی ټه گه رېته وه....

= سېروانه وهیه، ټه نیشیته سهر سېروان و لی ټه په رېته وه ټه م بهر. ته ماشا ټه كا، له ویاپشا نه ماوه، له دواوه تره. ههر بهم جوړه ههر تاوی شېخ له شوینیکا ټه بینی، تا پاش رږزبوننه وه ټه گاته بیاره. شېخ عهلاؤدین وتی: ته ماشامان كرد وا فه تاح به جهزبه وه خوی كرد به هوشی خانه قادا. پیم وت: فه تاح ټه م هه راهه رایه ت له چیه؟ وتی: لیم گه ری، برا، برؤ له باوكت بېرسه ټیمشه و چ دهر دیکې داومه تی و له كوړوه گه یاندو ومیه ته ټیره!

یادی شیخ عبداللای قوطبی قهره‌داغی

ئەم زاتە کوپری شیخ عبدالولہ طیفی کوپری شیخ عبداللای کوپری شیخ عثمانی کوپری شیخ عبدالولہ طیفی کوپری شیخ معرووفی^(۱) کوپری شیخ موحمەد حەسەنی کوپری شیخ شەمسودینی کوپری شیخ عبدالولہ ففاری کوپری مەلا گوشایشی کوپری شیخ موحمەد مەردۆخە. بەم جوۆرە دیارە کە رشتەیی نەسەبی ئەم زاتە لە زانایانی خاوەن پایەیی بەرز بوون و بەبلاوکردنەوہی ئاین و زانست سەرزەوویی کوردستانیان ئاوەدان کردووەتەوہ.

شیخ عبداللای قوطب لە ۱۲۳۴ی هجریدا لە زەردیاوای قەرەداغ لە دایک بوو و لە خزمەتی باوکیا خویندووہ و ھەر لە سەرەتای تەمەنیا گەیشتووہ تە پایەیی بەرزى زانیاری و ئیجازەیی دەرس و تەنەوہی وەر گرتووہ. ھەروا لە سازدە سالییدا چووہ بوۆ خزمەتی شیخ عوسمان سیراجودین و تەمەسسوکی پی کردووہ و مەشغوولی سولووکی تەریقەت بوو و لە ماوہیەکی کەمدا پی گەیشتووہ و ئیجازەیی ئیرشادی دراوہتی و ئەمیش ئیتر دەستی کردووہ بە ئیرشاد و پی پیشاندانی موسولمانان^(۲).

ئەم زاتە ھەروا تەریقەتی قادری و سوھرەوہردی و مەولەوی (تەریقەتی مەولانا جەلالودینی رومی) یشی وەرگرتووہ و بەم بوۆنەییەوہ مۆریکی بوۆ خووی ھەلکەندووہ لیی نووسیوہ (عبدالله النقشبندی القادری السهروردی الجالی).

ئەم زاتە لە ۱۲۵۹دا لە تەمەنی بیست و پینج سالییدا کوچی دوایی کردووہ.

(۱) ئەم زاتە لە گۆرستانی (دەرەقوولە)ی خوار چەمی بیارە بە خاک سپیرراوہ. وا باوہ کە لە سەفەردا بووہ لەو شوینەدا نەخۆش کەوتووہ و کوچی دوایی کردووہ.

(۲) لەبارەیی ئیجازەیی خەلافەت وەرگرتنی ئەم زاتە و شیخ موحمەدی برایەوہ، بگەرێرەوہ بوۆ باسی «ھاتنی شیخ عثمان بوۆ خانەقای مەولانا لە سولەیمانی بە تکای ئەحمەد پاشای بابان بوۆ ماوہیەک» لە لاپەرە ۱۶ - ۱۹ی ئەم کتیبەدا.

يادی سەيد شاكەرەمى تاوۋەگۆزى

ئەم ئاتە لە پىشتا لە (سەيد رەجەب) دا لەگەل مەولەوى ئەگەنەو بەيەك، واتە ئەمىش لە نەوى مەلا يوسف جانى كورى مەلا ئەبووبەكرى موصەننىفە. ئەم ئاتە ھەرچەند نەخويندەوار بوو، بەلام لە رېگاي تەصەوفەو گەيشتوو تە پلەبەكى بالاي دەروون پاكى و راستبېزى.

ئەگىر نەو جارېكيان لە شوينىك ئەبى، لۇتى لەو شوينە خەرىكى زورنالېدان ئەبن، ئەمىش باش گوى بۇ زورپناكەيان شل ئەكا. پېي ئەلېن: مامە شاكەرەم بۇ گوى لى ئەگرى، زورپنا خەرامە. ئەويش ئەلى: پۇلە، بە قوربانى چاوەكانتان بىم، چۆن دلتان دى و بلېن، بۇ نازانن ئاخىرى ئاوازەكەى دېتەو سەر(ئەللا)؟ جارېكيشيان لە تەويئە لە جەماعەتا نوئز ئەكا، كە لى ئەبنەو كابرانى ھاوشانى، كە ديارە خويندەوار بوو، پېي ئەلى: كورە كابران! نوئزەكەت ھەمووى غەلەت بوو، بۇ رەوانى ناكەى؟ ئەمىش وەلامى ئەداتەو، ئەلى: بەصەدەقەت بىم! من عەوامم، زمانم لەمە زياتر قابىلەتى نېيە، بەلام ئەى تۇ بۇ ناچى ئىمانەكەت رەوان بکەى؟

سالى لەدايىكبوون و كۆچى دوايىي سەيد شاكەرەم نازانم، بەلام ئاگام لېيە چەند كورى لەپاش بە جى ماو، يەككىيان سەيد قادر ناويك بوو لە (گومە) دائەنىشت.

يادی شیخی بورهان

ئەم زاتە ناوی یوسف و لەقەبی شەمسودین و خەلکی دئی (بورهان) و لە ھۆزی (بالباس) بوو، پاش ئەوێ لە خوێندندا ئەگاتە پلە و پایەیکە بەرز، ئەپرا بۆ ھەورامان و لەسەر دەستی شیخ عوسمان سیراجودیندا تەمەسسوک ئەکا و خەریکی نادابی تەریقەت ئەبێ و تا پاش ماوہیک ئیجازەتی خەلافەت وەرئەگرێ و ئەگەر پیتەوہ بۆ ولاتی موکریان و دەست ئەکا بە ئامۆژگاریکردن و پڕی پیشاندانی موسولمانان.

ئەم زاتە یەکەمجار لە دئی (بورهان) و پاشان لە (شەرەف کەند) و ئەوجا لە (سۆلاف کان) ئیرشادی کردووہ و لەمەیی دواییاندا خانەقayı دروست کردووہ.

ئەم زاتە گەلی سیفەتی پیاوانەیی تیا بووہ وەک ئەوہ کە:

(١) لەسەر ھەموو موریدیکی پئیوست کردووہ ئەگەر نەخوێندەوار بێ دەرزێ قورئان بخوینێ بە تەجویدەوہ و ھەموو پۆژی بە گوێرەیی توانا دەوری ھەندیکی بکاتەوہ.

(٢) ئەھمیەتدانی بە سوننەتی پیغمبەر، دروودی خوای لی بێ، بە تاییەتی لە نادابی دەسنوێژ و پۆژوو و مەناسیکی حەجدا.

(٣) برپاری داوہ لەسەر ھەموو مەنسوویکی کە نانی کاسبی و پەنجی شانی خۆی بخوای، مەگەر تووشی دەردیکی وا بووبی کە پێگای کاسبیکردنی لی گرتبێ، ئەوہ ئەتوانی دانیشی و خەلک خزمەتی بکەن.

(٤) خۆیشی بۆ خۆی کاسبی کردووہ و نانی خانەقayı لە کەسبێ دەستی خۆی داوہ و سالانە ئەوێندە بەروبووی کاسبی و کشتوکالی بووہ زەکاتی مالی بە گەلی کەسی ھەژار و کەم دەسەلات داوہ و دئی (ئاغەبلاخ)ی کرپوہ و وەقفی کردووہ بۆ ھەژاران و کەسانی عیبادەتکار و پئیوارانی خانەقاکەیی.

(٥) کە لە ١٣٣٣دا نەخۆش کەوتووہ^(١) وەسیەتی کردووہ لە کورانی کەسیان جیی نەگرتیەوہ، چونکە کەسیان سولووکی تەریقەتی نەبووہ و شایانی ئیرشادکردن نەبوون. کاری وا لە ھەموو کەسێک ناوہشیتەوہ و نیشانەیی پلەیکە بەرزێ راستگووییە لەگەڵ خوا و خۆ و خەلکدا. بۆ سەرپەرشتیکردنی کاروباری ئەوقافی

(١) ھەر لەو سالەدا بەو نەخۆشییە کۆچی دوایی کردووہ.

خانہقاكشى ناوى دوازده كەسى بەپرز هیناوه. هەروا برپاری داوه پاش مردنی
ئەو دوازده كەسه هەموویان، ئەهلی خانەقا خۆیان یەككە هەلببژێرن و بیکەن بە
سەرپەرشتیکەری کاروباری خانەقا و ئەوقافی خانەقا.
لەئەنجامی ئەم رەوشته بەرزانهیهوه بووه، شیخ موحەمەدی کورپیشی وا پەرورده
بووه كهوا لهگهڵ ئەوهیش كه مه‌لایه‌کی زانا و پایه‌بڵند بووه نه‌یهشتوووه به ناوی
شیخیه‌تییهوه كەس دەسی ماچ کات.
شیخی بورهان به‌سەر ته‌پۆلکه‌یه‌کی به‌رزوه له نزیك خانەقاكه‌یا به‌خاک سپێراوه.

یادی حاجی شیخ ئه بووبه کری هه ولیری

شیخ ئه بووبه کری کوپی مه لا موحه مه دی هه شه می هه ولیری، پیاویکی هه لکه وتووی به هه مه مند و خاوه نی ره وشت و خوویه کی بالا بووه. لای باوکی دهستی کردووه به خویندن و تا بووه به مه لا و ئیجازه ی وهرگرتووه هه لای ئه و بووه. پاشان ناووانگی ئیرشادی شیخ عوسمان سیراجودین رای کیشاوه بو ته ویله و ته مه سوکی لا کردووه و تا ئیجازه ی خه لافه تی وهرگرتووه خه ریکی ئادابی ته ریه ت بووه.

شیخ ئه بووبکر له گه ل خه ریکبوونی ئیرشاددا دهرزیشی وتووه ته وه و هه میسه فه قیی چاکی بووه. مه شه ووره که وا ته فسیری به یضاوی زور باش زانیوه و هه رچه نده له دهرزوتنه وه ی بووه ته وه ته زبیحیک (استغفر الله) ی کردووه. لییان پرسیه ئه م ته زیحه ئیستیغفاره ی هه موو جارئ پاش وتنه وه ی دهرزی ته فسیری به یضاوی له بهر چییه؟ وتوویه: له وانیه له توانای دۆزینه وه و دهرخستنی مه عنا ورده کانی ته فسیره که و تیگه یاندنی فه قیه تووشی خولیباییبوون و خو به زانا زانین بیم و ئه وه ش سیفه تیکی ناپه سه نده و ئه و ئیستغفاره م له وه یه تا خوای گه وره به هوئی ئه م سیفه ته ناپه سه نده وه له ته وایی دهرزوتنه وه که بی به شم نه کا.

یادی شیخ نهبی ماویلی رهواندزی

ئەم ناتە مەلایەکی گەورە و زانا و مرویەکی بەهرەمەند و خوشتنوسییکی بەناووبانگ بوو. لەو سەردەمەدا کە ئەم لە خویندن ئەبیتەو و ئیجازە وەرئەگرێ و ئەبێ بە مەلا، دەنگوباسی شیخ عوسمان سیراجودینیش بلأو ئەبیتەو، هەوآلی هەندێ گوفتار و رەفتاری بە دلی ئەم نابێ. بۆ ئەوەی بەراستی لە مەسەلەکە بگات رینگای بیارە ئەگریتەبەر کە بارهگای سیراجودین لەو دەمەدا لەوێ بوو. کە ئەگاتە بیارە، یەکەم کەس دیتە ریی شیخ عەلیی تەوێلەیی بوو کە یەکی بوو لە خەلیفەکانی شیخ عوسمان سیراجودین، بەلام شیخ نهبی نایناسی.

شیخ عەلی، پاش حەسانەو لێی ئەپرسی بۆچی هاتوو بۆ بیارە؟ ئەویش ئەلی دەنگوباسی ئەم شیخ عثمانە و مریدەکانیم بیستوو و لە زۆر شت نارەحەت و دلگرا، هاتووم بزانی راستییەکی چۆنە؟ شیخ (عەلی)یش ئەلی: کاکە! تۆ وەک من نایانناسی، ئەگینا زۆرتر نارەحەت ئەبووی.. ئەمانە گەلی جار رۆژووی رەمەزان ناگرن، زۆر جار لە جیاتیی نوێژی چوار پکاتی دوو پکات ئەکەن. وایش ئەبێ لە پەنامەکیدا کچی خەلکی ماچ ئەکەن... شیخ نهبی بێ ئەوەی ورد بپیتەو مەعنا ی ئەم قسانە ی شیخ عەلی چیبە، ئەوەندە تر توورە ئەبێ.

کە هەلئەستن ئەچن بۆ مزگەوت بۆ نوێژ، گەلی لە مریدەکان بە ریز و حورمەت لێگرتەو بە پیری شیخ نهبییەو دین. شیخ نهبی بەمە تۆزێ دلی ئەحەسیتەو و دیتەو سەر خوی. لەو بەینەدا لە قسە و باسی خەلکەو شێخ عەلییش ئەناسی، پرووی تی ئەکا لێی ئەپرسی ئەلی بۆ خاتری خوا مادەم تۆ شیخ عەلیی تەوێلەیی بۆچی و چۆن ئەو قسانەت بۆ کردم و مەبەستت چی بوو؟ شیخ عەلییش وەلامی ئەداتەو ئەلی کاکە مەلا، ماشەلا تۆ ئەوەندە بە عیلمەکی خۆت ئەنازیت و لە خۆت باییت، تەنانەت ئەو شەرعییش کە بە دەرز خویندووتە و بە خەلکی ئەلپیتەو فەرامۆشت کردوو و رەفتاری پێ ناکە! جا پاش مەدح و تەعریفکردنی شیخ عوسمان سیراجودین و مەنسووبەکانی، بۆی پروون ئەکاتەو کە مەبەستی لە رۆژوونەگرتنی جاروباریان، کاتیکی کە نەخۆش بن یا بە رێو بن. مەبەستی لە دوو پکات نوێژکردنیان لە جیاتیی نوێژی چوار پکاتی، هەروا کاتیکی کە لە سەفەری درێژدا بن. دیارە کە ژنیش

یادی حاجی شیخ ئەمینی خاڵ

ئەم ناتە کورپی شیخ موحەمەدی خاڵی کورپی مەلا ئیسماعیلی کورپی مەلا موصطەفای کورپی مەلا شەمسو دینە کە هاوچەرخی دروستکردنی شاری سولەیمانی بوو و ئەچیتەووە سەر مەلا ئەبووبەکری موصەنیفی چۆری.

ئەم ناتە لە ساڵی ۱۲۹۵ی هجرەتدا لە سولەیمانی لەدایک بوو و پاش ئەوێ سەرەتای خویندنی تەواو کردووە، لای زانیانی بە ناویبانگ مەلا موحەمەدی کەوانەدۆلی و شیخ عەبدولقادری موهاجیری سنهیی بوو بە فەقی تا ئیجازە مەلایەتی وەرگرتوو و پاشان چوووەتە تەویڵە لەسەر دەستی شیخ موحەممەد بەهائودیندا تەریقەتی نەقشبەندی وەرگرتوو و پاش چەند ساڵ سولووککردن ئیجازە خەلافەتی دراوەتی و ئیتر گەراوەتەو بو سولەیمانی و دەستی کردوو بە دەرزی بیوتنی فەقییان و بە ری ئنموونیکردنی موسولمانان. ئەم ناتە دەستیکی بالایشی لە زمانی کوردی و عەرەبی و فارسیدا بوو و ئەو حەوت چامەییە لە ری حەجدا بە فارسی و توونی، نمونەییەکی بەرزی ئەدەبی فارسین.

ئەم ناتە لەئاست ژبانی دنیا دا زۆر گۆشەگیر بوو و چ لە سەر دەمی ئینگلیز و چ لە پۆزانی فەرمانرەوایی شیخ مەحمودی حەفیدو چ لە سەر دەمی حوکومەتی عێراقدا هێچ پایە و پلە و مانگانەییەکی لە دەوڵەت وەرنەگرتوو.

ئەم ناتە لە ۱۳۵۰ دا کۆچی دوایی کردوو و لە گۆرستانی گردی سەیان بە خاک سپێراوە^(۱).

(۱) ئەم ناتە باپیری جەنابی شیخ موحەمەدی خاڵە کە خاوەنی کۆمەڵێک دانراوی ئابنی و ئەدەبییە بە کوردی و عەرەبی.

یادی مه‌لا ئیبراهیمی بیاره

مه‌لا ئیبراهیمی کوری مه‌لا ئیسماعیل که موده‌پیس بووه له دئی بیاره، یه‌کی بووه له گه‌وره‌کانی کوردستانی چه‌رخ خۆی. مه‌لا ئیسماعیلی باوکیشی هه‌روا مه‌لایه‌کی چاک بووه. ئه‌گه‌ر نه‌وه کاتی که کۆچی دواویی کردووه، بیاره‌یی له ناوخۆیانا ئه‌که‌ونه قسه‌کردن، یه‌کیکیان به تانه‌وه ئه‌لی: ئه‌ری... ئه‌ری....

مه‌لا ئیبراهیم دهرز به فه‌قیکانی باوکی ئه‌لی! ئه‌م قسه‌یه زۆر کار ئه‌کاته دلی مه‌لا ئیبراهیم و له‌وه‌وه بیاره به جی دلی، بۆ خۆیندنی پتر. ئه‌چپته سوله‌یمانی لای زانای به‌ناووبانگ سه‌ید عه‌بدوکه‌ریمی به‌رنجه‌یی که سه‌رده‌سته‌ی مه‌لایانی ئه‌و پۆزه‌ی سوله‌یمانی بووه و له‌ مزگه‌وتی ئه‌وره‌حمان پاشای بابان مامۆستا بووه که ئیستا به‌ مزگه‌وتی شیخ بابه‌ عه‌لی به‌ناووبانگه - ده‌س ئه‌کاته‌وه به‌ خۆیندن. پاشان دیته‌وه بۆ بیاره و به‌ یارمه‌تی پاشایانی بابان له جی باوکی دائه‌مه‌زیته‌وه و ده‌س ئه‌کا به‌ دهرزوتنه‌وه و گه‌لی فه‌قی پایه‌ به‌رز له‌سه‌ر ده‌ستیا ئه‌بن به‌ مه‌لا.

ئه‌م زاته به‌ تایبه‌تی له عیلمی ره‌وانبیزی (به‌لاغه‌) و عیلمی دانان (وه‌ضع) دا زۆر به‌ده‌سه‌لات بووه. ئه‌لین له‌و سه‌رده‌مه‌دا (عصام الدینی وضع) لای هیچ مه‌لایه‌ک وه‌ک لای ئه‌و باش نه‌خۆینراوه.

له‌ زوبانی مه‌لا عه‌بدولقادری موده‌پرسی بیاره‌وه گه‌پراوه‌ته‌وه که فه‌رموویه‌تی باوک و باپیری مه‌لا ئیبراهیم تا بیست و پینج پشت مه‌لای زانا و گه‌وره‌ بوون^(۱).

مه‌لا ئیبراهیم^(۲) هاوچه‌رخ شیخ عه‌بدول‌لای خه‌ریانی و مه‌لا جه‌لالی خورمالی بووه که له‌ مه‌لا گه‌وره‌کانی کوردستانی سه‌رده‌می خۆیان بوون.

(۱) مزگه‌وتی ناودیی بیاره که مه‌لا ئیبراهیم له‌وئ دهرزی وتوه‌ته‌وه و وا مه‌شه‌هوره له سه‌رده‌می داگیرکردنی کوردستانا له‌لایه‌ن له‌شکری ئیسلامه‌وه دروست کراوه، سه‌ردابیکی تیاپه به‌ چه‌ندین پله‌کانه ئه‌لین ئه‌چپته خوار. له‌ناو بیاره‌بیدا و باوه که قه‌بری پیاوه‌چاکیک له‌و سه‌ردابه‌دایه و پره له‌ کتیبی کۆن که به‌ درێژاییی سأل تیی فری دراوه. هه‌رچۆن بی که‌س راستی و ناراستیی ئه‌م قسه باوه‌ی تاقی نه‌کردوه‌ته‌وه.

(۲) هه‌رچه‌ند مه‌لا ئیبراهیم مه‌نسووبی هیچ کام له‌و شیخانه نه‌بووه که له‌م کتیبه‌دا ناومان هیناون، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی مه‌لای بیاره بووه و بیاره‌یش مه‌رکه‌زیکێ گه‌وره‌ی شیخانی نه‌قشه‌ندی بووه، به‌ پێویستمان زانی باسی ئه‌میش بکه‌ین.

یادی حاجی سہید حسہ سہنی چوڑی

ئەم زاتە زانایەکی گەورە و بەناووبانگ بوو. لە وەچەمی مەلا ئەبووبەکری موصەنیفە کە ئەچیتەووە سەر سەید موصەمدی مەشھوور بە پیرخدری شاھۆ. وەکو لە نەوہکانی خۆیم بیستووہ رشتەئە سەبەبی بەم چوڑیە: سەید حسەن کورپی سەید عەبدولقادر کورپی سەید ئیبراھیمی کورپی سەید عەبدولغەفاری کورپی سەید ئیبراھیمی کورپی مەلا عەبدولکەریمی کورپی مەلا ئەبووبەکری موصەنف، خوا لێیان خۆش بێ.

وہک بیستووہ لە فەقیہتیدا مەشھوور بوو بە زیرەکی و لەناو ھاوڕێیانیا سەرامەد بوو. ناووبانگی مەلا عەلیی قزڵجی بیستووہ کە لە دئی (تورجان) مودەرپس بوو، چووہ بۆ لای بۆ خۆیندن و چوار سالی لای ماوہتەوہ. یەکی لەو کتیبانەئە لەو سەردەمەدا لای ئەو خۆیندوونی، حاشیەئە عەبدولحەکیمی سەیالە کووتی بووہ لەسەر شەرحی شەمسییە لە عیلمی مەنطیقدا کە بە یەکی لە کتیبە گران و درەنگ لێ حالیبووہکان دائەنرئ. مەلای قزڵجی لەبەرئەوہی کە فەقیی زوڑی لا بووہ و بە ئاسانی پیا نەگەشتووہ ھەموو پوڑئ دەرز بە ھەموویان بلی، پوڑئ بۆ دیاری کردوون و پوڑانی یەکشەمە و چوارشەمەئە بۆ سەید حسەن تەرخان کردووہ. سەینان دەسیان کردووہ بە دەرس تا نوێژی نیوہرۆ، جا ئەگەر تا ئەوکاتە لێ بووینەوہ، باشە، ئەگینا پاش نوێژی نیوہرۆ و قاوہلتیکردن سەرلەنوئ تێ ھەلچوونەتەوہ تا لێ بوونەتەوہ. سەید حسەن ئەم چوار سالی بەم چوڑە لای مەلا عەلیی قزڵجی خویندووہ و پاشان ئیجازەئە مەلایەتیی لا وەرگرتووہ و گەراوہتەوہ بۆ چوڑ^(۱) و دەسی کردووہ بە دەرز پێوتنەوہی فەقی و بلاوکردنەوہی ئاین و زانست لەو دەوروہەدا و بووہ بە مەرچە ع و پەنای خویندەواران و موسولمانان تیکرا و فەقی لە ھەموولایەکەوہ پرویان تێ کردووہ و ئەویش ھەر خەریکی ئەوہ بووہ، بەچەشنی کە جگە لە چەند جارئ کە بۆ داوہری سەندنەوہی بەشە مولکیکی لە دئی چوڑ چووہ بۆ سەفەر، ھەمووکاتی خۆی ھەر لە چوڑ و بە خزمەتکردنی زانستەوہ بەسەر بردووہ.

سەید حسەن لەگەل بەردەوامیییدا لە دەرس وتنەوہ بە فەقیاندا، گەلی وختیشی بە کتیبدانانەوہ بەسەر بردووہ. ئەمانە ئەو کتیبانەن کە ئەو دایناون و من پێیان

(۱) چوڑ دئیەکە لە ناوچەئە مەریوان لە کوردستانی ئێران.

ئەزانم:

- (۱) حاشیەى لەسەر سەعدوئالای بچووک.
- (۲) حاشیەى لەسەر تەصریفی مەلا عەلی.
- (۳) حاشیەى لەسەر فەریدەى جەلالودینی سیووطی.
- (۴) حاشیەى لەسەر (تہذیب المنطق).
- (۵) حاشیەى لەسەر جەلالی مەنطیق.
- (۶) حاشیەى لەسەر گەلەنبەویى بورھان.
- (۷) حاشیەى لەسەر عەبدولحەکیمی شەرح شەمسى.
- (۸) کتیبیکى بە ناوی (الرسالة الکلامية).
- (۹) حاشیەى لەسەر تەفسیری بەیضاوی. لەم کتیبەیدا گەیشتووھتە سوورەتى (القیامە) و لەویدا کۆچى دوايى کردووه.

ئەم کتیبانەى سەید حەسەن لەناو مەلا و فەقیى ناوچەى مەریوان و ھەورامانا باون و دەسگیر ئەبن، بەلام حاشیەکەى لەسەر گەلەنبەویى بورھان، وەك بیستوومە، دوو نوسخەى ھەیە یەکیکیان لای سەید عەطائوئالای کورەزای و یەکیکیان لای سەید ئەحمەدى خەلکی چاولکانی نزیک سنەپە.

سەید حەسەن لە ۱۳۰۵دا لەگەل حاجى شىخ ئەحمەدى كورپى شىخ سیراجوددیندا رۆیشتووھ بۆ حەج و ھەر لەو سەفەرەدا تەریقەتى لەسەر دەستى ئەوھدا وەرگرتووھ. لەگەل ئەوھشدا زۆر دۆست و دلسۆزى شىخ ضیائودین بووھ و خانەقائى بیارەى لە فتوايەکیدا واباس کردووھ: «سماھا بعض المنصفین بسفینة نوح». بیستوومە جاریکیان لەگەل ھەندى لە سەیدەکانى خزمى لەسەر چەند پارچە مولکک ناکۆك بووھ، ئەو سەیدانە چوون بۆ بیارە کاغەزک لە شىخ ضیائودین بسینن بۆ کاربەدەستى قەلای مەریوان تا یارمەتییان بدا. لە ھەمان کاتا ھەندى کەسى نازاوەگپیش چوونەتە لای سەید حەسەن و وایان تى گەیاندووھ کە شىخ ضیائودین لەو ھەرایەدا لایەنى سەیدەکان ئەگرى. حاجى سەید حەسەن بەمە زۆر دلگران ئەبى و ھەوالەكەش ئەگاتەوھ بە شىخ. شىخیش دەسبەجى لە بیارەوھ سوار ئەبى ئەچى بۆ قەلای مەریوان بۆ لای کاربەدەستەكە و نامەكەى خۆى لى وەرئەگریتەوھ و ئەبیا بۆ سەید حەسەن و

پیشانی ئەدا ئەلی برا! بزانه چیم بۆ نووسیوه، ئەویش که ئەیخوینتیهوه و ئەبینی جگه له داوای ههولدان بۆ ریکخستنیاں هیچی تیا نییه، ههندی مهعزهرهت بۆ شیخ دینتیهوه و داوای لیبووردنی لی ئەکا.

حاجی سهید ههسن له سالی ۱۳۲۳ دا له تهمهنی ههفتا سالیدا کۆچی داویی کردووه. مهلیکولکهلامی سنهیی بهم جوړه لواندوویهتیهوه:

ستوده سید فاضل حسن که در دانش

ندیده‌است چو او دیده‌ء زمین و زمن

زهی که بود ز هفتاد و اند سال افزون

همیشه کار او احیای علم و شرع و سنن

شد از دیار فنا شادمان بدار بقا

بدان صفت که غریبی رود بسوی وطن

نوشت از پی سال وفات او (مجدی)

«بسوی دار بقا شد روان، روان حسن»^(۲)

حاجی سهید ههسن چوار کورپی لی بهجی ماوه که ههموویان مهلا بوون: سهید عهبدولقادر و سهید عهبدولکه‌ریم و سهید حوسین و سهید موحه‌مه‌د که ئەمه‌یان له هه‌موویان مهلا چاکتر بووه، به‌لام سهید عهبدولقادری کورپی جیی گرتووه‌ته‌وه و بووه به شیخولئیسلام. سهید موحه‌مه‌دیشیان هه‌روا خه‌ریکی ده‌رس وتنه‌وه بووه.

(۲) ئەم نیوه شیعره به حیسابی حورووفی ئەبجد ئەکاته ۱۳۲۳ که سالی کۆچی داویی ئەو خوالیخوش بووهیه.

يادى مەلا عەبدولقادرى مودەرىسى بىارە

ئەم ناتە كورى شېخ عەبدولرەحمانى كانى كەوھىيى بازىانييە و ئەچىتەوھ سەر مەلا مرادى بازىيان كە لە نەوھى مەلا ئەبووبەكرى موصەنقى چۆرى و لە ساداتى پىر خدرىيە. لە دەوروبەرى ۱۲۸۵ى ھىجرىدا لە كانى كەوھى بازىيان ھاتووتە دىئاوھ و لە سولەيمانى و دەورويشتى خويىندويى و بىستوومە لاي مەلا عەبدولرەحمانى پىنجويىنىش خويىندويى، كاتى كە ئەو نزيكە لە تەواوكردن و ئەم لە پلەى ناوھندىدا بوو. مەلا عەبدولقادر بە نيازى خويىندى مەنطق و ئوسولئى فيقھ لە خزمەتى مەلا ئەحمەدى نۆتشييدا لە سولەيمانىيەوھ ئەروا بۆ ھەورامان. لەرېدا لە تەويئە لەسەر دەستى شېخ بەھائودىندا تەرىقەتى نەقشبەندى وەرئەگرئى. پىشتريش لە سولەيمانى لەسەر دەستى كاك ئەحمەدى شېخدا تەرىقەتى قادرىي وەرگرتبوو. كە ئەگاتە نۆتشة و مەبەستەكەى خۇى بە مەلاى نۆتشة ئەلى، مەلا ئەلى، بارى سەختى گوزەرانى خۇى و فەقىكانى كەسى تر ھەلناگرئى. بۆرۇژى دوايى كە مەلاى نۆتشة چاوى پى ئەكەوئتەوھ لە بارەى خويىندىيەوھ پرسیارى لى ئەكا كە چى ئەخويىنى و نيازى خويىندى چى ھەيە. كە تى ئەگا ھاتووه مەنطق و ئوسولئى فيقھى لا بخويىنى و بەتايبەتى كە ئەزانى كتيبي (گەلەنبەوى بورھان)ى پىيە كە ئەو پىشتەر نەيدىوھ، لە قسەكەى دويىنى پەشيمان ئەبىتەوھ و جىئى ئەكاتەوھ. بەم جۆرە مەلا عەبدولقادر لاي مەلا ئەحمەدى نۆتشيەى ئەمىنىتەوھ تا ئەبى بە مەلا و ئىجازە وەرئەگرئى، ھەرچەند نازانم ئاخو لە نۆتشة ئىجازەى وەرگرتوھ، يا لە سەنە پاش كوچكردى مەلا ئەحمەد لە نۆتشةوھ بۆ ئەوئى. بەلام زياتر بۆ ئەوھ ئەچم كە لەگەلئيا چووبى بۆ سەنە و لەوئى ئىجازەى وەرگرتى، چونكە پاش ئىجازە وەرگرتنى بووھ بە مەلاى دىئى (كوچك چەرموو) لە نزيكى سەنەوھ لاي ئەمىنولسادات. ئىتر تا گواستوويەتەوھ بۆ بىارە ھەر لە كوچك چەرموو بووھ و بە دەرس پىوتنى فەقىيانەوھ خەرىك بووھ.

حاجى مەلا عەبدوللای پەسوئى خوا لىي خۇش بى، لە بىارە بۆى گىرامەوھ وتى: مەنسووبى ضىائوددىن بووم، ھاتبووم بۆ بىارە، مەلا عومەرى واشەمەزىنيش لە سەردەشتەوھ ھاتبوو بۆ بىارە. رۇژىكيان شېخ پىي فەرمووم مەلا عەبدوللای ئەم كاغەزەم نووسىوھ بۆ مەلا عەبدولقادرى مودەرىسى كوچك چەرموو، لەگەل مەلا عومەرا بۆى بېن و پىي بلىن بە ناوونىشانى ئەو خەوھى شەوى ۲۷ى رەمەزان دىويە،

چییان پی و تووه پهفتاری پی بکا. ئیمه‌یش پویشتین و پاش چهند پوژ به زه‌ممت گه‌یشتینه ئه‌وی و نامه‌که‌مان دایه و خویندی‌هوه. وتی من به بی ئیجازه‌ی حاجی ماموستای نوتشه‌یی هیچ ناکه‌م. فه‌رموو با بروین بو خزمه‌تی بو سنه بزانی‌ن ئه‌لی چی؟ پویشتین و عه‌رزی کرد، فه‌رمووی: مه‌لا قادر تو ئیستیخاره بکه و منیش ئیستیخاره ئه‌که‌م تا بزانی‌ن ئه‌نجام چو‌ن ئه‌بی. شه‌و نووستین. سبه‌ینی حاجی ماموستا هات فه‌رمووی من وام حاللی بووه هه‌رکس له‌گه‌ل شیخ عومه‌ر بی قازانج ئه‌کا. مه‌لا عه‌بدولقادریش وتی منیش هه‌ر شتیکی وام حاللی بووه و قه‌راری دا بی بو بیاره^(۱). جا ئیمه‌ عه‌ر زمان کرد خه‌وه‌که‌ی په‌مه‌زانت چی بوو؟ وتی له‌خه‌وما له‌ حه‌وشی خانه‌قای ته‌ویله‌ کو‌ری شه‌ربه‌تخوری بوو، شه‌ربه‌تیان ئه‌گه‌پرا. منیش پرسیم ئه‌مه‌ چیه‌؟ وتیان شه‌ربه‌تی دیاریکردنی مه‌لا عه‌بدولقادره بو موده‌پرسی مه‌درسه‌ی شیخ عومه‌ر ضیائودین. جا ئیمه‌یش عه‌ر زمان کرد وتمان ماده‌م ئه‌ممت دیوه، ئه‌م پرسیار و هاتوچوته بو کرد؟ وتی ناخر خه‌و نابی به‌ ده‌لیلی شه‌رعی وه‌کو ئیستیخاره. پاش دامه‌زاندنی مه‌لا عه‌بدولقادر له‌ بیاره شیخ ضیائودین، فاطمه‌ ناوی کچی خوی لی ماره ئه‌بری بو ئه‌وی به‌ ته‌واوی بین به‌ هاویه‌ش و هاومالی یه‌ک. به‌م خزمایه‌تییه‌ مه‌لا عه‌بدولقادر چهند قات دللی گه‌رمتر ئه‌بی و چالا‌کانه‌تر ئه‌که‌ویته مه‌یدانی ده‌رس وتنه‌وه و خزمه‌تی دین و پایه‌ی له‌ناو کو‌مه‌لیشدا به‌رز ئه‌بیته‌وه و فه‌قی له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه‌ پروئه‌که‌نه‌ بیاره و مه‌درسه‌ی بیاره ئه‌بی به‌ مه‌لبه‌ندیکی گه‌وره‌ی خویندن.

مه‌لا عه‌بدولقادر پاش ئه‌وی که‌ دپته‌ بیاره و له‌وی ئه‌بی به‌ مه‌لا، بو جاری سپیه‌م ته‌ریقه‌ت وه‌رئه‌گرئ و ئه‌مجاره‌ ئه‌بی به‌ مه‌نسووی شیخ عومه‌ر ضیائودین و سه‌ره‌رای خه‌ریکبوونی به‌ ده‌رس پی وتنی فه‌قییانه‌وه، بو خویشی خه‌ریکی سولووک ئه‌بی و له‌م مه‌یدانه‌شدا پله‌ی به‌رز ئه‌بیته‌وه. له‌ سه‌رده‌می مه‌لا عه‌بدولقادر دا بیاره، مه‌لبه‌ندیکی گه‌وره‌ی خویندن بووه له‌ کوردستانا و له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه‌ فه‌قی روویان تی کردووه و زور جار فه‌قی (مونتته‌هی) هاتوون له‌وی ئیجازه‌یان وه‌رگرتوو. وا لی‌رده‌ ناوی هه‌ندی له‌ مه‌لا گه‌ورانه‌ باس ئه‌که‌ین که‌ لای مه‌لا عه‌بدولقادر ئیجازه‌یان وه‌رگرتوو له‌ بیاره:

(۱) له‌باره‌ی ئه‌م مه‌سه‌له‌وه‌ بگه‌رپه‌روه‌ نامه‌ی بیست و سپیه‌می شیخ ضیائودین.

- ۱- مهلا قادری مهلا مؤمن
- ۲- مهلا عبدالرحیم چروستانهیی
- ۳- مهلا قادری صوفی
- ۴- مهلا عبداللای عهباہیلایی
- ۵- مهلا موحمممدی جوانرؤیی
- ۶- مهلا ئیسحاقی ههججی
- ۷- مهلا زهینولعابدینی نۆتشییی
- ۸- مهلا رحیمی ههوشاری
- ۹- مهلا ناصیحی کهرکووکی
- ۱۰- مهلا عبداللای پهسوئی
- ۱۱- مهلا عومهری سهردهشتی
- ۱۲- مهلا فتاحی خهتی
- ۱۳- مهلا عهزیزی رۆخزایی
- ۱۴- مهلا موصلهفای خورمالی
- ۱۵- مهلا صهلا حودینی پاوهیی
- ۱۶- مهلا بههائودینی دزاوهری
- ۱۷- مهلا حهمهسهعیدی عهباہیلایی
- ۱۸- شیخ بابارہسوولی بیدهنی
- ۱۹- شیخ موصلهفای موفتی
- ۲۰- مهلا عهزیزی پریس

مهلا چاکی وهکو مهلا عبداللای کانی سانانی و مهلا عهلیی مہریوانی و مهلا
 عهبدولقادی دهگاگایی و مهلا سهعیدی حهیدهریی سهقزی و شیخ قاسمی قهیسیی
 بهغداییش لهوانه که لهو سهردهمهدا هاتونه بیاره و لهوئی خویندویانه.
 مهلا عهبدولقادر چ له سهردهمی شیخ عومهر ضیائودین و چ له سهردهمی شیخ

نهجمودیندا یهکی بووه له پیاوه گهورهکانی خانهقای بیاره و دهوریکی دیاری له بهرپوه بردنی ئهوه دهسگایه دا بووه.

مهلا عهبدولقادر بیست سالیس پاش کۆچی دوایی شیخ ضیائودین، تهدریسی کردووه و ئیتر له ۱۸ی شهشهانی ۱۳۳۸دا کۆچی دوایی کردووه. مهلا عهبدولقادر له کچهکهی شیخ ضیائودین سی کور و کچیک: هسهن^(۲) و حوسهین و عهبدولخالق و حومهیرای لی به جی ماوه. پاش وهفاتی ئهوه ژنهشی یهک له دوای یهک دوو ژنی تری هیناوه.

ئهمهش وهلامی نامهیهکی مهلا عهبدولقادره بو شیخ عومهر ضیائودینی نووسیوه:
أعلى المنطق حمد منان نور نور رياض قلوب أصحاب الصفا بنور جمالكم، وأولى الكلام شكر حنان يسر صعوب أمور أصحاب الوفا بضياء خيالكم، وأعلى البلاغة صرف العمر نحو تحصيل آداب السالكين في فروع وأصول آلائكم. اللهم اجعلنا من المنخرطين في سلك المتشبهين بأذياتكم، وانظمننا في سمط المقتبسين من نور جمالكم. وبعد ماكننا في بوادي الفراق عطاشاً، قد أتانا ووردنا من معدن الفضل والإيقان عبارات كلامها جمع الجوامع، وغاية تهذيب الأخلاق، ومنع الموانع لمن رضى بها وعمل بما فيها.

نعم قد لاح من إشاراتها أنواع النور، وفاح من رموزها فائحة الفرح والسرور، إلا إنها شفاء لما في الصدور، وغاية المأمول ونهاية المسؤول من حضرتكم إن لاتنسنا من دعاء العمل بما في الكتاب، واتخاذ سبيل من أناب، والميل عن حاد عن طريق الحق والصواب. وإن كنتم سائلين عنا فله الحمد نحن سالمون عن كدورة الصفاء، ودائبون على دعاء دوامكم على إحياء الشرع والسنن، وإماتة البدع والفتن. ربنا تقبل دعاء. والسلام.

(۲) هسهن، مهلا هسهنی قازییه که نازناوی (شاهۆ) یه و شاعیریکی باش بووه و دیوانیکی له چاپدراوی ههیه.

یادی حاجی مهلا عهبدوللای په سوی

ئهم ذاته خه لکی په سوئی ولاتی شنو و لاجانه. پیاویکی زور له خواترس و یه کیک بوو له مهلا گه وره کانی کوردستان، به تایبه تی له عولوومی ریاضیات و مه نطیق و که لام و حکمه تدا. هه روا له عیلمی حوروفیشدا دهستیکی بالای بوو. یه کیکه له وانهی له سهر دهستی شیخ عومهر ضیا ئودیندا ته مه سسوکیان کردوه^(۱). پاش ئیجازه وهرگرتن و طهریقهت وهرگرتنی هه میشه کاتی خوی له نیوان دهرس وتنه وه و به جیهینانی نادابی طهریقهت و موتالای دهرسی فهقییان و شه نوویژ و حه سانه وهی پیویستدا دابهش ئه کرد. رابواردنی عاده تی زور کهم بوو.

پاش ئیجازه وهرگرتنی، لای حاجی ئیلخانی له موکریان دائه مه زری و زور به قه درو حورمهت و هختی به سهر ئه با. فهقی له زور ناوچه ی کوردستانه وه پرویان تی کردوه بو که لک وهرگرتن له عیلم و فهضلی. له ۱۳۴۹ ی هیجریدا که من دووسال بوو هاتبوومه بیاره، حاج مهلا عهبدوللا هات بو ئه وی بو زیارهت و مهلا موحه مه د ئه مینی کورپیشی له گه ل بوو که فهقییه کی زیره ک و بههرمه ند بوو و ئه وهنده ی نه ما بوو ئیجازه وهریگری. رۆژیکیان ئهم کورپی پی و تم من ناویرم پرسیار له باو کم بکه م، تو پرسیارم بو بکه مه عنای ئهم دوو بهیته ی نظامی چییه که ئه لی:

الهی طول و عرض عالمی را
توانی در دل مور آفریدن
نه وسعت در درون مور آری
نه عالم را سر مویی بریدن

منیش پرسیاره کهم لی کرد. له وهلاما فهرمووی: به ظاهر موساواتی مهکان و موته مه کین واجبه و عهده مه که ی مه حاله، که وایی ئهم دوو بهیته له سهر ئیعتباری صوره تی عیلمی بیناکراون نه ک صوره تی عهینی و بهم وهلامه ئیشکاله که حهل بوو.

(۱) پیشتتر له باسی مهلا عهبدولقادی موده رپسی بیاره دا باسما ن کرد که شیخ ضیا ئودین ئهم و حاجی مهلا عومهری واشمه زینی ناردوه بو (کوچک چهرمو) مهلا عهبدولقادیان له ویوه هیناوه بو بیاره.

حاجی عەبدوڵلا لەو سەردەمەدا کە لای ئاغەواتی ئیلخانی مەلا بوو، سەفەری
حەجیشی کردوو و پاش گەرانەوێ لە حەج لە جاران گەرمتەر خەریکی تەدریس و
خزمەتکردنی ئاین بوو.

حاجی مەلا عەبدوڵلا لە ۱۳۵۶ یا ۱۳۵۷دا باش ئاگادار نیم- کۆچی دوایی کردوو
و سێ کۆری مەلای لەپاش بەجی ماوه کە دوانیان مەلا چاک بوون: مەلا عەلی مەلای
دیی حەمامیان و مەلا موحەمەد ئەمین. کۆری سێیەمیشیان ناوی مەلا عەبدوڵپرەحمانە.
ئاگادار نیم ئیستا وەزعیان چۆنە.

یادی مهلا عەبدولرەحیمی چروستانەیی

ئەم ناتە خەلکی دینی (چروستانە) یە کە دینیە ک بوو لەنزیک هەلبجەو و لە هۆزی (میراوی) یە کە لە (میر عەبدوللە) وەرگیراوە. میراویلیهکان خۆیان بە سەیدی حوسەینی داتەنن.

مهلا عەبدولرەحیم لای مهلا عەبدولقادی بیاره خویندووێتی و دۆستیکی دلسۆزی شیخ عومەر ضیائودین بوو. پیاویکی زۆر لەخواترس و عیبادهتکار بوو. ئەگێرئەو مهلا عەبدولقادی مامۆستای رۆژیکیان لەناو کۆمەڵی مهلا و فەقیدا وتوویه: مهلا عەبدولرەحیم لە هەموومان صالحتره. جاریکیشیان شیخ ضیائودین لە مەجلیسێکدا مەدحی مهلا عەبدولرەحیم ئەکا، نازانی کە ئەو خۆی لەو مەجلیسەدا یە. کە پێی ئەزانی داوای لی ئەکا هەلسی هەندئ خۆل بکا بە سەرورویا، چونکە پیغەمبەر دروودی خوای لی بی فەرموویەتی: «أحثوا التراب في وجوه المداحين»

مهلا عەبدولرەحیم هەرچەند لە شیخ ئەپارپتەو کە شتی وای پی ئەکا، کەلکی نابێ، ناچار هەلئەسی خۆلەکە ئەکا بە سەرورویا.

مهلا عەبدولرەحیم لە زۆر شوین تەدریسی کردووە. مەشهوره لە دەشتی دزەیی و لە خانەقای سەید ئەحمەد لە کەرکووک و لە چەمچەمال و لە ئاویبی ئابلاخی لای سولەیمانی و لە ئەحمەد بڕندە و لە بەرزنجە مەلایەتی کردووە و لەمەی دواپیاندا کۆچی دواپی کردووە. مهلا عەبدولرەحیم مەلایەکی چاک بوو. گەلی حاشیە لەسەر گەلەنبەوی بورهان و گەلەنبەوی ئاداب و فەرائیضی شیخ مەرروفی نۆدی هەیه. دوو کۆری لی بەجی ماو: مهلا موحەمەد کە لە سالی ۱۳۸۳ ی هیجریدا لە سولەیمانی کۆچی دواپی کرد و حاجی مهلا عەبدوللە کە مەلایەکی باش و بە ئەدەب و زمانپاکە و سالیها دەرسی عولوومی دینی و توووتەو و لە سایەیی خواو هیشتا ماو.

یادی مهلا قادری مهلا مؤمن

ئەم ناتە لە عەشرەتی جافە و مهلا مؤمنی باوکی مامۆستای مەحموود پاشا و عوسمان پاشای کورانی موحەمەد پاشای جاف بوو.

ئەم ناتە لە منداڵیدا لای باوکی خۆیندوووەتی و پاشان چوو بۆ خۆیندن بۆ مەدرەسەکانی دەوروپشتی هەڵبجە و لای مهلا عەبدولرەحمانی پینجۆینیش خۆیندوووە. هەر لە سەردەمی فەقیهەتیدا بوو بە مەنسووبی شیخ عومەر ضیائودین و پاشانیش بوو بە مەنسووبی شیخ نەجمودینی کورپی.

وہک بیستوومە مهلا قادر لە زۆر شوین تەدریسی کردوو. یەكەم جار لای شیخ حوسەینی چرچەقەلا بوو و پاشان هاتوو تە پریس و ماوہیەکی زۆر لەوئ بوو و ئەوجا بە فەرمانی مەحموود پاشای جاف و بە مەسلەحەت زانیی شیخ نەجمودین چوو تە قزرابات و تا کۆچی دواویی کردوو لەوئ بوو. بەلام چ لەو سەردەمدا که لە چرچەقەلا بوو و چ لەو سەردەمدا که لە قزرابات بوو، زۆر بیزار بوو و دلێ هەر بۆ دەوروپشتی هەڵبجە لئی داو، بە تاییبەتی لە قزرابات که فەقیی باشی لەوئ دەس نەکەوتوو و ئەویش مەلایەکی زۆر چاک بوو و زۆر حەزی لە وتنەوہی دەرسی مەنطیق و حکمەت و کەلام کردوو.

مهلا قادر ئینشای زۆر جوانی نووسیوو و خەتیشی زۆر خۆش بوو. مهلا قادر لە بەھاری سالی ۱۳۲۶ی هجیرەتدا لە قزرابات کۆچی دواویی کردوو. لەوکاتەدا که ئەمرئ قەبریکی حازر بوو لە قزرابات، مەحموود پاشا بۆ خۆی هەلگەندوو و قورئان خوینی لەسەر داناو قورئانی بەسەرا بخوینی.. مەحموود پاشا خۆی لە قزرابات نابی، لە کوئستان ئەبی. خەلکی قزرابات ئەلین ئیستا ئەم قەبرە حازرە، بۆ مهلا قادری تیا نەشارینەو؟ پاشا پاشان ئەمر ئەکا قەبریکی تری بۆ هەلگەنن و قورئان خوین قورئانی بەسەردا ئەخوینی. بەو جۆرە مهلا قادر لە قەبرەکە مەحموود پاشادا ئەشارنەو. پایزیکی درەنگ که پاشا لە کوئستان ئەگەر پیتەو و پی ئەزانی، بەو رازی نابی و پرس بە عولەمای شەرع ئەکا و ئەوانیش فتوای بۆ ئەدەن که مادەم زەویی قەبرەکە مولکی خۆی بی و رازی نەبی، مهلا قادر تیا بشارریتەو، بە مهلا قادر حەرام ئەبی. بەویئیه لاشەکە مەلا قادر لە قەبرەکە دەر ئەهینن و لە شوینیکی ترا

ئەيشارنەوہ. لە حاجی شەيخ عارفي قزراياتم^(۱) بىست وتى، كە مەلا قادرمان لە قەبرەكە دەرھيئا تەنيا كەمى رەنگى كفنەكەى نەبى زەرد بووبوو، ئيتىر نە كفن و نە لاشەكەى هيچيان لى نەھاتبوو و ئەمە بە ھۆى پتەوبوونى باوھرى خەلكەكە بە پاىە و پلەى پياوانى خوا لە بارەگای خوادا.

دۆستانى مەلا قادر بە مردنى زۆر دلگران بوون. يەكى لەوانە فەقەى بوو كە ناوى مەلا ئەحمەدى فەقى عەلى و نازناوى شيعرى (فەوزى) بوو، ئەم چەند شيعرەى لە لاواندەنەوہيا وتووہ و ناردووہ بۆ حاجى شەيخ عارف:

دیده از هجرت دوست شد بی نور
جان و تن ار وفات او رنجور
گاه در بحراشك غرقه به خون
گه ز فریاد و ناله دل پرشور
حسرت آه در دل افزون شد
که عدو شد ز مردنش مسرور
در بیابان هجر او دائم
میکنم ناله با دل مکسور
آنکه او بهر مغلقات علوم
حیدری بود در جهان مشهور
ولد حیدر و حبیب آله
متقی همچو قاسم و طیفور

(۱) ئەم حاجى شەيخ عارفي كورپ شەيخ حوسىيەنى ھۆرئىنيە كە مەنسوبى شەيخ سىراجودىن بووہ و لە (ھەرگىنە) لای پىنجوين مردووہ. كە شەيخ عومەر ضىائودىن لە ۱۳۰۳دا خانەقەى قزراياتى دوست كردووہ، حاجى شەيخ عارفي ناردووہ تە ئەوئ بۆ ئىرشادكردنى موسولمانان و تا لە ۱۳۵۹دا كۆچى دواییى كرد ھەر لەوئ ماوہ تەوہ. ئەم ناتە ئىنسانىكى خواناس و بەئەدەب و رەوشت بەرز بوو. بەشەيكى زۆرى نامەكانى مەولانا خالىد كە لە بەرگى يەكەمى ئەم كتیبەدا بلاوم كردنەوہ، لە رىگای ئەوہوہ دەسگىرم بوون.

هاتفی از وفات او ناگاه

قال تاریخ فوته (مغفور)^(۲)

مهلا قادر دستت شیعیشتی بووه و شیعی و تووه، به لام نازانم کومه‌له‌ی شیعه‌کانی که وتووه‌ته کوئی و لای کی. من ئەم چەند پارچە و چوارخشته‌کی و تاکه بهیتانهم ده‌سگیر بووه وای لیره‌دا ئەیاننوسمه‌وه بو ئەوه‌ی هیچ نه‌بی ئەمانه‌ی نه‌فه‌وتین. له‌م پارچه شیعه‌ کوردیییدا که‌لوپه‌لی ده‌واری ده‌وارنشینیانی باس کردووه و ناوه‌کانی ریز کردوون:

فیراقی تۆ له (هه‌رده) ی دل دەس و دەم
هه‌لی دا (په‌ش ده‌واری) ی مه‌ینه‌ت و غه‌م
به (گرویس) ی سیاتاری په‌زاره‌م
به (میخ) ی مه‌حکه‌می ناله و شه‌راره‌م
(چله) ی فرمیسکی (قولف) ی چاوه‌کانم
(چله‌م) قامه‌ت خه‌میده‌ی وه‌ک که‌مانم
به (کو‌ماج) ی (هه‌سوون) ی بی ده‌ماخم
به (تیلا) و (چیخ) ی (ئه‌سه‌په‌ریچ) ی ئاخم
(سنگ) و (کووچیل) و (سه‌ردرز) ی هه‌ناسه‌م
به سه‌یلی (دووده‌م) ی خوونینی تاسه‌م
له (به‌رمال) و له (پش مال) تاله‌ حاله‌م
ده‌ناله‌ینم، ده‌لیم ویرانه‌ مالهم

ئهمه‌ش پارچه شیعیکی به فارسی:

عجب زین مشت خاک من جبه‌ها از زیان دارد
تحیر زین محقر همچنین بارگران دارد
هزاران مرکب عصیان عطای نفس اماره
برای گمراهی از شاه‌راه حق نهان دارد

(۲) وشه‌ی (مغفور) به‌حیسابی حوروفی ئەبجەد ئەکاتە ۱۳۲۶ که سالی کوچی دوایی مه‌لا

ز فیض حضرت قرآن چنان غافل شده گوئی
خیال کسب جهل اندر کتاب اهرمن دارد
گهی سر بر فلک میساید اندر خواب خودبینی
گهی عزم شرارت با همه اهل جهان دارد
خیال یاس از رحمت مکن با این همه غفلت
امید مغفرت از حضرت حق بی گمان دارد
شفیع روز محشر رحمة للعلمین احمد
محمد ملجا ارباب عصیان پشیمان دارد
گروه مذنبین امتش شافع بود بی شک
که او از حضرت عالی در عهد و نشان دارد

نهمهش چوارخشته کیهان:

۱

سواران امین وحی مرکب
دوانیدند هر یک سوی مطلب
محمد شهسوار قباب قوسین
دران میدان برایشان شد مقرب

۲

آهم باقتضای طبع و فغانم ز اضطرار
سوز درون و آتش هجران جلا دهد
زاندم شدم جدا ز تو ای کوکب هدی
اشکم علی الدوام به سینه بلا دهد^(۳)

(۳) نهم چوارخشته کیهانی بو شیخ نهجمودین نووسیوه.

۳

گر قمر در سر نبودی خدمت گیسوی تو
می نگشتی شانه از تاب فراق موی تو
زان شود هر ماه مه در گردش بدر و هلال
میپسندد نسبتی با طلعت و ابروی تو

نهمه‌ش تا که بهیته‌کان:

۱

ای سرو ورق سبب ز دل آرام بی زوال
گوئی کتاب دوری یاران ندیده‌ای

۲

ای خاک تیره عزیز مرا نگاه دار
کاین نور چشم ما است تو در بر گرفته‌ای^(۴)

(۴) وا دیاره نهم بهیته‌ی بۆ سه‌ر کیلی گۆپری ئازیزیک نووسیوه.

يادى شېخ مەرووفى نىرگسەجارى

ئەم ئاتە كۆرى شېخ عەبدولرەحمانە (۱) دايكى ناوى پىرۆز خانى كچى حاجى حوسەين بەگى صاحىبقرانى سولەيمانى بوو. لە دەوروبەرى ۱۲۸۰ى ھىجرەتدا ھاتووتە دىئاوۋە و لە تەمەنى شەش ھەوت سالانا نراووتە بەر خویندن و قورئان و كىتەبە وردەكانى خویندوو، ئەنجا بە فەقىيەتى چوۋە بۇ مەدرەسەكانى دەوروبەرى شارەزور و ماوۋەيەك لە ھەلەبجە خویندوو. پاشان رۆيشتوو بۇ دەولەت ئاۋاى جوانرۆ و ماوۋەيەكەش لەوى خویندوو. جا گەراوتەو بۇ شارەزور و لە ھەلەبجە لە مەدرەسەى شېخ مەحموودى موفتىيى كۆرى شېخ عەبدوللأى خەرىپانى

(۱) ۋەك لە شېخانى نىرگسەجار خويانم بىستوو، رشتەى نەسەبىان بەم جۆرەيە: شېخ عەبدولرەحمان كۆرى شېخ قادر كۆرى شېخ عەبدولعەزىز كۆرى شېخ مەرووف كۆرى شېخ مەحموود كۆرى شېخ عەبدوللأى كۆرى شېخ موخەمەدى بچووك كۆرى شېخ موصلەفا كۆرى شېخ موخەمەدى گەورە كۆرى شېخ عەلى كۆرى شېخ عەبدولرەحيم كۆرى شېخ عەبدولعەزىز كۆرى شېخ مەرووف.

ئەم بنەمالەيە چەند ھەدەيە لەم ناۋچەيدان. ھەندى كەس ئەلەين ئەگەرئەنەسەر سەيدەكانى سۆلەي قەرەداغ و ھەندى كەسى تر ئەلەين ئەوان ئەگەرئەنەسەر ئەمان، بەلام ھىچ كام لەم دوو قەسەيە راست نىيە چونكە سەيدەكانى سۆلەي قەرەداغ، ۋەك شېخ مەرووفى نۆدى نووسىويە، ئەچنەو سەر شېخ ياسىنى كۆرى سەيد قەلەندەرى بەرزەنجەيى و باپىرى شېخانى بەرزەنجەيى كە شېخ عىسايە لە ۶۸۷ى ھىجرەتدا ھاتووتە كوردستان و لە بەرزەنجە نىشتەجى بوو، بەلام باپىرە گەورانى شېخانى نىرگسەجار پيش ئەوكاتەيش لە نىرگسەجاردا بوون، چونكە لە ۶۹۸ى ھىجرەتدا كە شېخ عەبدولقادرى گەيلانى ھاتوۋە بۇ عىراق، بە كوردستانا ھاتوۋە و بە تەواتور مەشھورە لە نىرگسەجار لاي داوۋە و چەند رۆژ ميانى ئەو شېخانە بوو، تەنەت داربەلكىك لە باخەكەى نىكى ناودىيى نىرگسەجاردا بوو، ئەلەين چەند جار شېخ عەبدولقادىر پالى پىۋە داوۋە بەردىكى شىنى گەورە و پان لە ھەوشى مزگەوتەكەيا بوو، ئەلەين نوژى لەسەر كوردوۋە. شېخ (أبو الوفاء النرجسي) یش كە لە (پووشىن)ى شارباژىر بە خاك سپىراوۋە و لە دۇستانى شېخ عەبدولقادىر گەيلانى بوو و بە رستەى (أخي أبو الوفاء النرجسي) ناوى ئەبا و زۆر رىزى لى ئەگرى، لە شېخانى نىرگسەجار بوو.

خویندوویهتی تا خویندنی تهواو کردووه. له بهر نهویش که شیخ معرووف پیاویکی دهست و دهم پاک و زانا و نهجیب بووه و شیخ موصطهفای کوری شیخ معموود لهو سردهمهدها منال بووه شیخ معموود فرمان ئهدها به شیخ معرووف لهسهر مدهرسهکهی دانیشی و یارمهتی بدا له دهرس پیتوتنی فهقیکاندا، چونکه نهو خوی به کاری فتوادانهوه خهريك بووه. به مهبهستی مانهوهشی لهو شوینهدها، شیخ معموود کچی خوی لی ماره کردووه. بهم جوړه شیخ معرووف ده سال له ههلهبجه ماوهتهوه دهرسی به فهقییان وتوهتهوه.

لهم سردهمهدها شیخ معرووف تووشی چاوتیشه ئهبی و بو داوای دوعای خیر یا بو تیمارکردنی چاوی ئهچی بو بیاره بو لای شیخ عومهر ضیائودین. شیخ داوای لی ئهکا تهمهسسوک بکا و بیته پیزی پهیرهوانی تهریقتهی نهقشبهندییهوه. ئهویش داواکهی به جی دینی. که ئهگهپیتتهوه ههلهبجه زوری پی ناچی خیزانی ئهمری و ئهویش ئیتر دلی له ههلهبجه ههلهکه نری و ئهگهپیتتهوه بو نیرگسهچار. له پاش ئهم گهراڼهوهیهوه بو نیرگسهچار، له جارارن گهرم و گورتر خهریکی ئادابی تهریقته ئهبی و به جوړی تیا پیتش ئهکهوئ پاش ماوهیهک ئیجازهه خهلافتهی ئهدریتی.

پاش ماوهیهکی تر به فرمانی شیخ ضیائودین، مالی بارئهکا بو (ئهممه برنده) و لهوی خانوو دروست ئهکا و مهلایهک راگیر ئهکا و ژنیکی تازه له هوژی (کههم وهیسی) ئههینی و تهکیهیهک بو جیبهجیکردنی ئادابی تهریقته و میوانداری موسولمانان(۲) دروست ئهکا.

(۲) مهلا ئهممهدی فهقی عهلی که نازناوی شیعریی (فهوزی) و مرویهکی خویندهوار و هاوړی شیخ عهبدولکههریمی خانهشوری [شیخ عهبدولکههریمی ئهممه برنده] و شیخ بابهرهسوولی بیدهنی بووه، له مهدهی تهکیهیهی ئهممه برندهدا ئهم چهکامهیهی نووسیوه:

ئهم تهکیهیهی شیخ مارهه چوارفسله بههاره
جی سونبول و گول یاسهمن و سهروو چناره
ئهم سهحنه چ سهحنیکه که رپی ههركهسی تی كهوت
دهرچوونی لهبو باغی ئیرهم زهحمته و عاره
ئهم باغه چ باغیکه که نهشئهی سههری ئهو
بو بادهپهستان سهبهبی رهفعی خوماره =

ژیانی مال و منالی شیخ معرووف و فہقیی مہدرہسہی و میوانی تہکیہکھی بہوہ

= ئاوی وکو کہوئہر چہمہنی رہشکی بہہشتہ
خاکی چ بلیم چونہ ہہموو موشکی تہتارہ
ہہر نہرہ ہہوایکی وکو ساجہیی چینہ
ہہر نوقطہ لہ خاکی بہ نہظہر قہصر و تہلارہ
کوحلی بہصہرہ، ئہصلی کہمالاتہ غوباری
ہہرچہندہ لہبہر صہفوتہی خالی لہ غوبارہ
ہہر چوار طہرہفی مہحکمہ مہرہبوطہ بہ شادی
یہک جاری ئہوہی خوئہ لہوئی غہم کہ فیرارہ
وہک باغی بہہشت وایہ موقابیل بہ جہہننہم
ئہم جہنہتی دنیاہیہ ئہویش داری قہرارہ
ہہر مہنطیقہیکی بہ خودا خولدی شیعارہ
رہحانہیی بون خوئہ وکو طورہیی دلدار
مہستہ لہ خہوا نہرگی وک چا و نیگارہ
سہیری کہ چ رہنگینہ لہ عہکسی گول و سہبزہ
قہوس و قہزہحہ دائیرہی ئہو جہوش و حہصارہ
ئاونگی لہگہل سہبزہیی گول ہیندہ لہطیفہ
ہہر وہک عہرہقی سہبزہ وو خہطط و رومی یارہ
بنوارہ لہ عہکسی چہمہن و قہطرہیی شہبنہم
ئہفلاکی وکو نیلووفہر پپر لہ ستارہ
جئی عیشوہ وو نہظظارہیی کام دلہبرہ ئاخو
صہف صہف کہ وہا حوور و پہری دینہ نہظارہ
جیلوہی چ نیگاریکہ کہ لی کردوہ تہئثیر
خاری بہ مہئہل عہینی گولہ، زاغی ہہزارہ
مہنظہرگہہی کام رہشکی پہری و غیرہتی حوورہ
دائیم کہ لہبوئی جینن و مہلہک دینہ زیارہ
ئہلحہق لہ جیہاندا نییہ مانہند و شہبیہی
= جئیہکی وہا موستہعیدی سہیر و نہظارہ

= ناگاہ حەریفی لہ جوابا وتی ئەی دۆست
ئەم جیگە کەوا خاریجە وەصفی لہ ژمارە
ئەم عەرصە غەریبە لەگەڵ ئەم باغە عەجیبە
نازانی مەگەر مەنظەرەیی حەزەرەتی یارە
کام یارە؟ بلی: یاری وەها سەروی رەوانە
کام دلبەرە، ئەو دلبەرە وا شوهرەیی شارە
شۆخیکە کەوا شیخ و مەلا عاشقی ئەو بوون
جوانیکە کە عالەم لہ غەمی پیر و نزارە
پۆژی فەلەکی حوسنە لہ نیو جوملەیی خووبان
خەلکی ھەموو وەک دائیرە، ئەو قوطبی مەدارە
نوسخەیی خەطی لہو پۆژەوہ بینوہ عەطارید
بۆ خزمەتی ئەو دائیمە بی صەبر و قەرارە
پۆحیکە موحەسەم کە لەبۆ یەک نیگەھی ئەو
جان و دلی عوششاق بە یەکبارە نیثارە
تا عەسکەری موژگانی دلی کردمە (ئەدرنە)
ھەر نالەیی گەرمم بوو تە عەینی شەرارە
چاوی بە دوو چاوی کە دەکا مەیلی بە ھەرلا
چەن سامیری ئاشفتە دەکا ھیندە عەیارە
خاللی کە لەسەر صەفحەیی پرووی ئابیتە نەقشە
جیئی حیرەتە بەم پۆژە کە شەو چۆنە دیارە
عەببادی دوووەد سألە کە ئەو چاوی و برۆی دی
مەستانە ئەو و عوود و شەرابی لہ کەنارە
مووسا دەسە، عیسا نەفەسە، داودی نەغمە
گول غونچە دەمە، موو کەمەرە، لالە عوزارە
زوھرە لہ سەما کەوتە سەما و پەقص و تەرانە
ئەپۆژە کە دئی عیشوہیی ئەو پەشکی نەھارە =

بووه هه موو سالی زهویی ئیجاره کردوو و کردوو به مه رزه و حاصلاته که ی خه رج کردوو^(۳).

شیخ معرووف له دوو ژنه ی به ولاره که باسما ن کردن، دوو ژنی تریشی هی ناوه. له هه موو ژنه کانی، ژنی یه که میان نه بی، منالی لی که وتوو ته وه و کومه لی کۆر و کچی لیان لی به جی ماوه.

= هیند چاپوک و چالا که له بو صیدی دلی خه لک
به سته ی سه ری هه ر مووی دوو صه عاشقی زا ره
هه روا دلی خه لکه که ده نالی له غه می نه و
نه و نا هووه صه یاده عه جه ب شیر ی شگاه
به ره م زه نی ئوردوو ی غه مه له شکر ی غه مزه ی
شۆر نه فگه نی پۆم و عه جه مه هه ر به ئیشاره
(فهوزی) چ ده لییت؟ گه ر شه وو پۆژ مه دحی بکه م من
ناییته نی هه ایته به مه ته ل یه ک له هه زا ره
ته شریحی سه مای وه صفی وه کو نایه ته ته قریر
ته وضحی شی و ناییته ناو دورجی عیباره (*)

(*) ئەم یارچە شیعرە لە رۆوی دەسنووسی شاعیر خۆی نووسراوەتەوه. له دوینه که یه وه نووسیویه: « تحریر شد از دست احمد فوزی برای جناب ملا فتحاح». له وکاته دا له گه ل شیخ عه بدولکه ریم و شیخ بابه ره سوول له ئەحمه دبرنده فهقی بووه.

(۳) له ده رویش ئەحمه دی صه یاحم بیست وتی: شیخ معرووف پۆژیکیان پیی وتم: ئەحمه د تۆ نه زانی گو خله کانی مه رزه ی قۆرتاس چه ند بار چه لتووکیان دزیوه و نه یانه وی بیبه ن بو شه میران؟ وتم: حا چی بکه ین؟ فه رمووی: برۆین ریگه ی ته مووره ژه نان بگرین، به لکو مه نعیان بکه ین. رویشتین، ریگه که مان گرت تا نه وان به بار و کاروانه وه هاتن. جا له ویا بانگی لی کردن باره کان بکه ن به دوو به شه وه، به شیکیان بیبه ن و به شیکیشیان به جی بیلن. نه وانیش وایان کرد، به شیکیان به جی هیشت بو ئیمه و نه وی که یان برد بو خۆیان.

شېخ معرووف يەككى بووه لەوانەى زۆر بەوردى پەپرەوى شەرىعتيان کردوو. تا پىيى كرابى بە دەسنويزهوه وهختى بەسەربردوو و نويزى بە جماعت کردوو و پەواتىبەكان و سوننەتە موقەببەدەكانى بە جى هينناوه. تەرىقەتى كەسى دانەداوه تا بە تەواوى فيرى ئادابى دىنى نە كردى. تەنانەت ژنانىشى كۆ کردوو تەو و نويزى پى پەوان کردون.

نمونه يەكى دل و دەروون فراوانى شېخ معرووف ئەو يە بىستوو مە كورپكى بووه ناوى سەيد ئەحمەد بووه، بە هەرزەكارى مردوو، پاش ژن هينانى بە ماو يەكى كەم. دەستى جلى تازەى بووه دايكى داي ناوه بەسەريا گرياو. شېخ معرووف پىيى وتوو من لەبەريان بەم چاترە لەو تۆ وا رايان خەى و بەسەرياننا بگريت. کردوون يە بەرى و سوار بووه چوو بۆ شوينىك. لە دەرهوى نيرگسە جارپوو تووشى كابر يەكى هەزار دى شىكى ئوتوى لەبەردا نابى، جله كانى بەرى خوى دائە كەنى و ئەيان دا بەو عاباكەى لە خويەوه ئەپچى و ئەگەر پتەوه بۆ نيرگسە جار.

هەروا بىستوو مە جارپكىان خوى لە ئەحمەد بپندە نابى، فەقىكان دلى خيزانى ئەيە شين. ئەويش هەلئەسى ئەگەر پتەوه بۆ مالى باوكى لە ئاوايى (دەق). لە پيدا تووشى شېخ معرووف ئەبى و رووداوه كەى بۆ ئەگەر پتەوه. ئەميش ئەلى تا نەگەر پتەوه بۆ ئەحمەد بپندە دلى فەقىكان نە هينىتەوه و جى و ئاشتيان نەكە پتەوه سەر بە مالى خومدا ناكەم. من كە فەقى دلپان ليم ببىه شى، ئىتر ژيانم بۆ چيە؟ ئىتر خيزانى بە ناچارى دپتە دواوه و ئەچى دلى فەقىكان دپنيتەوه جى.

شېخ معرووف لەگەل ئەو شدا كە بەبەرى رەنجى شان و ئارەقى ناوچاوانى خوى ژياوه و نانى فەقى و ميان و رپيوارانى داوه، سى مەدرەسەى پيىكەوه ناوه: مەدرەسە يەك لە نيرگسە جار كە شېخ عەبدو للالى شېخ موحەممەد ئەمىن ماموستاى بووه و مەدرەسە يەك لە وازول كە مەلا عەزىزى وازول ماموستاى بووه و مەدرەسە يەك لە ئەحمەد بپندە كە مەلا عەبدو لپەحيمى چروستانەى ماموستاى بووه.

شېخ معرووف هەميشە پەنا بووه بۆ داماو و ليقە و ماوان و هەركەس هاوارى بۆ هينابى ئەو نەدى پىيى كرابى فرياي كە وتوو. زۆر هەتپوى بى كەسى پى گەياندوو و پىيى خويندوون تا وايان لى هاتوو توانيويانە بپون بۆ فەقىبەتى و خويان پى بگەيەن. دوان لەمانە شېخ عەبدو لكەريمى كورپ سەيد ئەحمەدى خانە شوورى و شېخ

بابه پەرسوولی کورپی شیخ ئەحمەدی بێدەنین که منال بوون باوکیان مردوو و
کهوتوونەتە لای شیخ مەعرووف و پێی گەیانندوون تا سەرئەنجام ئەو دوو پیاو
گەورەیان لێ دەرچوو که خەلکی ناوچەیی هەلەبجە و وارماوا و قەرەداغ و شارەزور
هەموو ئەیانناسن. تەنانەت شیخ عەبدولکەریم پاش کۆچی دواویی شیخ مەعرووف،
بە فەرمانی شیخ نەجمودین لەسەر مەدرەسە و مزگەوتی ئەحمەدبەرنەدە دانیشتوو و بە
ئاوەدانی رای گرتوو و تا کۆچی دواویی کردوو هەر لەوێ بوو.
شیخ مەعرووف لە سالی ۱۳۳۱دا کۆچی دواویی کردوو.

يادی مهلا عهبدوللای جهلی کۆبی

ئەم زاتە کوری حاجی مهلا ئەسەد ئەفەندی جەلییه، لە ۱۲۵۰ی هجری تەدا لە کۆبیە هاتوووە دنیاووە و لای باوکی خۆیندنی تەواوکردوووە و دەستی کردوووە بە دەرس پێوتنی فەقییان، وەک لەناو بنەمالەیی خۆیان و لە ناوچەکەدا باو بوو.

وێک لای باوکی خۆیندووویە، لای مهلا یانی گەرەیی وێک مهلا موخەمەدی خەتی و مهلا موخەمەدی کاک عەبدوللای شیخ وەتمانی و کەسانی تریش خۆیندووویە.

ئەم زاتە پێوەندیکی کۆمەلایەتی زۆری بە ناودارانێ ئاینی و دنیاویی سەرەمی خۆیەووە بوو. لە ۱۲۹۳دا سەری لە بەغدا داووە و لەلایەن موفتیی زەهاوی و گەرە پیاوانی بەغداووە زۆر ریزی لێ گیراوە. لەو سەرەمەدا کاک ئەحمەدی شیخیش هاتوووە بۆ بەغدا و زۆری ریزی لێ گرتوووە و پێشتریش و لەو پاشیش نامەیان لە نیواندا هاتوووە و چوو. ئەگەر نەووە لە چاوپێکەوتنیکە لەگەڵ شیخ عوبەیدوللای نەهری بوووە بە دەمەقالەیان و شیخ عوبەیدوللای بەو و بە کۆمەلای شیخ و سەید و مهلا کۆرەکەیی وتوووە ئێوە خزمەتکاری منن، ئەمیش لە وەلاما گوتووویەتی خوا چۆن رازی ئەبی من خزمەتکاری تۆم کە بە ناویش و بە لەشیش لە تۆگەرەترم، واتە من ناوم (عبدالله) و تۆ ناوت (عبدالله) یە کە بچوو ککراوەی (عبدالله) یە و دیارە بە لەشیش لەو گەرەتر بوو. ئەم وەلامەیی لای خەلک کە زۆر ئەسەند ئەبی و بەو دەورە بەرەدا بلای ئەبیتەووە. لە ۱۳۰۹یشدا چوووە بۆ سابلاغ بۆ چارکردنی ناکۆکییەک لە نیوان عوسمانی و قاجاردا و لە کارەکیا سەرکەوتوووە و بەم بۆنەییەووە لە هەردوولاووە خەلات کراوە.

هەر وێک پێوەندی رۆحیی لەگەڵ کاک ئەحمەدی شیخ بوو، پێوەندی رۆحیی بەتینی لەگەڵ شیخ عەبدولرەحمانی خالصی تالەبانی و شیخ عومەر ضیا ئۆدینیشدا بوو. لەبەسی شیخ ضیا ئۆدیندا ئەو دوو پارچە شیعرەمان بلای کردوووە کە بۆ یەکتریان ناروو و نیشانەیی ئەو پێوەندییەن. ئەم زاتە تا ۱۳۱۸ بە دەرس و تەنەووە خوتبە خۆیندەووەی جومعهووە خەریک بوو و لەو سالەووە دەستی لێ هەلگرتوون بۆ مهلا موخەمەدی کوری و لە ۱۳۲۶دا کۆچی دواویی کردوو.

یادی شیخ سەلیمی تەختەبی

ئەم ئاتە یەکیکە لە مەلا گەورەکانی بنەمالە ی مەردۆخی و کوری شیخ ئەحمەدی تەختەبییە. لە ئەدەبیاتیشدا دەستیکی بالای بوو و شیعری بە فارسی و کوردی و عەرەبی زۆرە و لە مەیدانی شیعردا بە (سالمی سنە) مەشهورە بو بەرانبەریکێ لەگەڵ (سالمی سولەیمانی) وای پێ ئەلێن. ئێمە تەنیا چەند پارچە یە کمان لە شیعری دەسگیر بوو، لەم کتێبەدا بلأویان ئەکەینەوه.

شیخ سەلیم زۆر مەفتوونی شیخ عومەر ضیائودین بوو و لە سنەوه بەتایبەتی هاتوووە بۆ لای بۆ هەورامان. کە ئەگاتە خزمەتی کۆمەڵی مەلا بەدەوری شیخدا ئەبن، شیخ لێیان ئەپرسی: ئەزانن سەلیم موحتاجی چییە؟ هەریەکێ لە مەلاکان قسە یە ک ئەکا. شیخ ئەفەرموئیت: زۆر بۆی دامەچن، (سەلیم) موحتاجی حەرفیکێ (ت) یە بخەریتە سەری ببی بە (تەسلیم)، واتە ئەگەر خۆی بدا بەدەستەوه کاری مە یە سەر ئەبی. شیخ سەلیمیش هەر لەویدا تەمە سوک ئەکا و ماو یە ک لە بیارە ئەمێنێتەوه و پایە یە کی بەرزی لە تەصە و فدا دەسگیر ئەبی.

بەستوو مە رۆژیکیان شیخ ضیائودین پاش نوێژی بە یانی ئەچێتە سەر جێگە کە ی شیخ سەلیم، ئەبینی هێشتا نوستوو، ئەفەرموئیت: آفتاب بر سر آمد بر نمیخیزی هەنوز؟ ئەویش دەستبەجی لە وه لاما ئەلی:

بی تو روزم شب بد و تو آمدی شب گشت روز

شیخ سەلیم شارەزایی یە کی زۆریشی لە عیلمی عەر و و ضدا بوو و لە هەموو بەحرەکانی عەر و و ض شیعری لە تەعریفی شیخ ضیائودیندا وتوو. بۆ نمونە لە بەحری (سالم) وتوو یە:

أرجوك يا مولی الموالی، ذا العُلا
أن ترحم الصبَّ العشوق المبتلى
إنی حزینٌ مستکینٌ ضارِعٌ
استدفعُ البلوی بکم یا ذا العُلا

له بهحرى (رهمل) یش وتوویه:

سهم لحظ من غزالِ صادني
بعد ما من صبَّ حبَّ كادني
فابتلاني مثل قيسِ بالهوى
ذات ليلٍ مثل ليلي عادني
ثم داواني بفورٍ لطفه
للهدى والرشدِ فضلاً قادني
ذاك نجم الدين مصباح الهدى
كادني باللطف ثم اصطادني^(١)

له بهحرى (كاميل) یش وتوویه:

ملك الهوى خَلدي هوا قمر الملا
قمر سناه دجى الهواء به انجلى
هو مرشد بأوانيه، ومجدد
لزمانه، قمر على فلك العُلا

له بهحرى (موتهدارهك) یش وتوویه:

سادتي! صادني هجركم، فارحموا
إنني عاشقٌ وإلهٌ مغممٌ
عادني مُدنفى عادلي شافياً
ذو الهوى عند مهويِّه مُكرم
له بهحرى (رهجهز) یش وتوویه:
يا معشر العُشاق حبا زوروا
منزله الشريف شهرزور

(١) مهبهستى له شيخ نهجمودينى كورى شيخ ضيائودينه.

ان قيل ان شيهه موجود
والله ان ذا المقول زور

له بهحرى(وافير)يش وتوويه:

أَنَارَ ضِيَاءُ كَوْكَبِنَا الْمُنِيرِ
فَصَادَ بِهِ السَّرُورُ إِذَا سَمِيرِي

لِحَاطِظِ دِلَالِ بَغْتَةِ رِمَانِي
فَنَارَ بِيْمَنَ لِحِظَّتِهِ ضَمِيرِي

له بهحرى (بهسيط)يش وتوويه:
وَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكُمْ رَاجِيًا أَمَلِي

أَنْتُمْ كِرَامٌ بِلَا مَنٍ وَلَا عِلَلٍ
فَحَقِّقُوا سُؤْلَتِي يَا أَهْلَ مَكْرَمَةٍ

بِجُودِكُمْ عَجَّلُوا إِذْ حَانَ لِي أَجَلِي
له بهحرى (تهقاروب)يش وتوويه:

بَسَطْتُ ذِرَاعِي لِي بِالْوَصِيدِ
لِكَهْفِ الْأَمَانِي بَابِ الْحَمِيدِ

أَزْجِي لِقِطْمِيرٍ مِنْكُمْ قَبُولًا
فَعَنْ بَابِكُمْ مَا لَنَا مِنْ مَحِيدِ

له بهحرى (طهويل)يش وتوويه:

حَبِيبِي الَّذِي إِحْسَانُهُ اسْتَعْبَدَ الْوَرَى
ضِيَاءُ مُحِبِّيَاهُ جَلَا ظُلْمَةَ الثَّرَى

وَهَذَا ضِيَاءُ الدِّينِ غَوَتْ الْخَلَائِقُ
لِغَرَقِي الْمَعَاصِي ذَلِكُمْ أَوْثَقُ الْعُرَى

له به حری (طه ویلی سالم) یش وتوویه:

به احسان توی حاتم، به رفعت توی کسری
به فرمان توی آصف، به برهان توی عیسی
چگویم نگارینا که با من چها کردی
قرار ز دل بردی، ز صبرم جدا کردی

ئهمه ش چهند پارچه شیعریکی که پیوه ندیان به شیخ ضیائودینه وه ههیه.

به کوردی:

۱

پیری صیدیقی طه ریق و تاجی فاروقی له سهر
واریشی عوثمانی ذینوورهین و که راری ئه بات
رؤحی شیرینم له دهوری قه دی شه مشادت گه ری
تا ته صدوق بی له بو ره دی هه موو دهر د و به لات
خالی هیند و زولفی چین و رومی پی رومی رومی هت
وان له قه بزهی قه هری شمشیری بروی جه ننگ ئازمات
چاوی مه ست چو ن له هه رلا مه ردمی دل بردو وه
بی دلان بو دل له هه رلا بی ته حاشا دینه لات
هه ر نیگای صه یقه لیکه بو مسی پر ژه نگی دل
به ل ته لای خالص ده بیتن مس به ئیکسیری نیگات
گیانفیدای گو فتاری شیرینت که عهینی حکمه ته
که شفی ئه سراری ته ریقته هه للی کونهی موشکیلات
دل به قوربانی نیگای قه لبولعه یانی کاری تو
وا ده کاتن قاعیدهی حکمه ته به تالیی وا ئه بات
قامه تی زیبای قیامه ته خیزی تو بی ببری ری
مه حشری به ریا ده کا بو سه رخو شی جه ور و جه فات

کارنامه‌ی خاصی ئادابی طه‌ریقی به‌نده‌گیت
مونتجی‌ه‌قولیه‌قین قه‌طعی عه‌لاقه‌ی مومکینات
فه‌یصلی‌ه‌قولیه‌قین فه‌صلولخیطابی عاریفان
ته‌رجومان‌ی سیر‌ی ئایاتی ده‌لاله‌ت موعجیزات
بی‌ته‌مه‌یدانی سه‌داقه‌ت (سالما) قه‌لبی (سه‌لیم)
تا موشه‌ره‌ف بی‌ به‌ یومنی ده‌وله‌تی بیر‌ی خودات(۲)

به‌ عه‌ره‌بی:

۲

اخواني بالله ذروني وبكائي
في رحلة مولى العلماء والعرفاء
من كان به سيدنا أحمد باهي
من قام به الملة دين الحنفاء
قد كان لذكرين خفي وجلي
رأساً، ولعلمين كذا قطب سماء
في طاعة مولاه قضى حق جهاد
واستكمل ما كلف في دار فناء
أحصى رتب القرب جميعاً وتعاطى
ما كان سوى البعثة في كل ولاء
قد حاز خيلاً وخصالاً وتحلّت
من كل سجايا كرام القدماء
ما غادر ما أمكن في وصف كمال
إلا بتعاطيه وفي حق وفاء

(۲) پرووی ده‌می شیخ سه‌لیم له‌م پارچه‌ شیعه‌ده‌دا له‌ شیخ ضیائودینه.

قَدْ أَحْصَيْدَ فِي مَزْرَعِ أَخْرَاهِ زُرُوعُ
خُصِّتْ بِهِ مِنْ كُلِّ خُيُورِ عَظْمَاءِ
إِذْ تَمَّ مَقَامَاتِ سَعَادَاتِهِ تَمَّتْ
فِي عَاجِلَةِ مَدَّتِهِ وَقْتُ ضِيَاءِ
فَانْجَابَ عَنِ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى
طَوْعاً فَقَضَى نَحْبَهُ شَوْقاً لِلِقَاءِ
إِذْ ذَاكَ رَجَعَتْ وَانْتَظَرْتُ رُوحَهُ أَمِراً
بِالْعُودِ عَلَى الْبَدءِ عَلَى وَفْقِ قِضَاءِ
حَتَّى سَمِعْتُ: أَيُّهَا النَّفْسُ! إِلَيْنَا
عُودِي، وَدَعِي الْخَلْقَ، فَلَبَّتْ لِنْدَاءِ
دَامَتْ نِزْلاً مِنْ غُرْفِ الْجَنَّةِ جِداً
أَسْرَتْ فَثَوَتْ مِنْزِلَهَا خَيْرَ ثَوَاءِ
ارْتَجَّ عَلَى هَجْرَتِهِ الْأَرْضِ وَأُودَى
فِي مَاتِمِهِ بَعْضُ أُصَيْحَابِ وِلَاءِ
فِي رَحْلَةِ طَاهَا وَقَعَ الْوَاقِعَتَانِ
مَا أَحْسَنَ قَفْواً لَهُ فِي حَالِ مَضَاءِ
أَحْسَنُ بِتَوْفِيهِ بِالْأَثْنَيْنِ تِبَاعاً
لِلْخَاتِمِ فِي خَاتِمِهِ مِثْلَ بَدَاءِ
فِي الْكُلِّ قَفَا سَيَدْنَا أَحْمَدَ حَتَّى
فِي الْعَمْرِ فَأَصْغُوا لِأَسَالِيْبِ رِثَاءِ
لَاغَرُونَ أَحْمَرَ مِنَ الْحَزَنِ سَمَاءِ
عَمَا مَطَرٍ يَقْطُرُ يَبْكِي بِدَمَاءِ
مَنْ أَعْيُنُ أَحْبَابِهِ تَنْصَبُ دُمُوعُ
حَمْرٌ فَتَرَى الْأَرْضَ مَخْرَ الْقُتْلَاءِ

من فرقته أنضج نيران زفير
 أحشاء محببيه فصارت كشواء
 في مآتمه السنة الحال تنادي
 يا كهف نجاة وملاذ الغرباء
 رفقا بأسارى لك في سجن فراق
 للوصل جيع ولأقياك ظمأ
 في قلبي جرح لأطبباء أباء
 عن مرهمه ويلي قد عز دوائي
 بالائمي دعني وزفيري وبكائي
 في حجر حبيب هوفي دار بقاء
 ان حي حبيبي فعسى ينفع صبري
 لكتنه قد مات فمن أين عزائي
 فالموت دوائي، فلعلني به ألقى
 أياه فيا موتي سارع لفنائني
 يا (سالم) قد صرت (سليماً) لفراق
 قل آه من الهجرة هجران ضيائي
 ألهمت من الله لتاريخ وفاته
 يا (سالم) أرخ (هوفي دار رضائي)^(٣)

٣

يا تربة ضمنت نور الهدى عمرا
 من كان بالجهد دين الله قد عمرا

(٣) شيخ سليم ثم پارچه شيعرهى به بونهى كوچى دوايى شيخ عومر ضيائودينهوه وتووه و رستهى (هوفي دار رضائي) به حيسابى حوروفى ئهجهد ئهكاته ١٣١٨ كه به سالى هيجرى سالى كوچى دوايى كردنيهتى.

أصبحت ذات ضياء باهر قمر
بعد الظلام وفقت العنبر العطر
واهأ لنشر أريج المسك يغبطه
واهأ لنور ضياء الشمس قد بهرا
وكيف وهو ضياء الدين مرشدنا
أرسي به الدين دين الله وافتخرا
طوبى لبیت به طوف العتيق لما
ثواه من فيه رب البيت قد ظهرا
يزار من كل فج ان زائره
كأنما حج بيت الله واعتمرا
بشرى لدار يدور العرش من عليها
لعله يتعاطى نورها البهرا
يا مضجعا ضم كالعشاق أعظمة
وصلت عنا بما قد كان منتظرا
قد نلت ما كان مأمولا لطائفه
تهواه مهجورة ترثوه مذجرا
في حق مآتمه الأهوال قائمه
قد لا يدك الجبال الصم والحجرا
الشمس طالعة ليست بكاسفة
تبكي عليك نجوم الليل والقمر
يا من غدا كعبة الحاجات مرقد
أرحم (سليماً) إذا ما صار محتضراً^(٤)

(٤) شيخ سليم ثم پارچه شيعرهى له ١٣١٩ دا داناوه كاتى كه چوه بؤ زيارهتى نارامگای
شيخ عومه ضياثودين و تهعريفى نهو نارامگايهى پى نهكا.

مَن حَسُنُهُ قَد تَمَّ وَمَا خَالَطَ شَيْنَنَا
 مِـنْ أَصْبَحَ فِي الْحَسَنِ وَحُسْنَاهُ حُسَيْنَا
 مَن كَانَ بَدورُ فَلَكَ الدِّينُ سُهَاهُ
 مَن دَكَ لَهُ الْقَتْمُ وَكَانَتْ لَهُ لَيْنَا
 مَن زُمِرَةُ أَصْحَابِ جَمَالٍ وَجَلالِ
 مَن عَزَّهُ يَمْشُونَ حِوَالِيهِ هَوِينَا
 مَن ذَبَّ عَنِ الدِّينِ دُجَى البِدْعَةِ ذَبًّا
 مَن زَانَ سَنَا طَلَعَتْهُ المَلَّةُ زَيْنَا
 شَمْسٌ لَسْنَاهَا أَفَلَتْ كُلُّ شَمُوسٍ
 عَن أَفئِدَةِ الخَلْقِ أَرَاخَتْ هِيَ زَيْنَا
 أَعْنِي عَمَرَ الثَّانِي وَمَن فِيهِ تَجَلَّى
 مَوْلَاهُ غَدَا قَلْبَهُ طَوْرًا لَهُ سَيْنَا
 ذَا يَوْسُفَ إِخْوَانُهُ أَصْحَابِ جَمالِ
 فِيهِ اخْتَلَفَ الكَلِّ عَلَى فَقْدِهِ مَيْنَا
 قَد صَارَ عَزِيزًا هُوَ فِي مِصْرَ كَمالِ
 دَانَتْ لَهُ إِخْوَانُهُ مَن عَزَّهُ دِينَا
 قَالُوا لَهُ اذْ قَدْ ظَهَرَ الحَقُّ لَدَيْهِمْ
 تالَّهَ لَقَدْ أَثْرَكَ اللهُ عَلَيْنَا (٥)

بُلَيْتُ بِوصْفِ لِلهالِالِ المَنوَرِ
 لِبَدْرِ مَنِيرِ كَانِ فِي النُّورِ حَاكِيا

(٥) ئەم پارچە شیعره به (قهسیده‌ی حوسه‌ینییه) به‌ناووبانگه و شیخ سه‌لیم له ته‌عریفی شیخ ضیائودیندا وتووێه.

يُسمى بنجم الدين هضماً لنفسه
نعم أن في هضم النفوس تعاليا
ولا بأس أن يدعى بهذا الاسم رفعة
لكونه نجم القطب في الوسط راسيا
فتى كالجبال الراسيات وقاره
تراه ببُرج الاستقامة ثاويأ
رقيب لما في قلب شيخ المشايخ
أبيه، مطيع بعد ما كان واعيا^(٦)

٦

فُتِنْتُ بِفَتَانِ فَتَى ذِي تَدْلِيلِ
أَغْنُ غَضِيضَ الطَّرْفِ أَعْيَنَ أَكْحَلِ
سبى القلب مني بعدما سلب الحجي
بطرف خفي أو بجيد معطل
وأوثقني بعد انطلاقي سائراً
على أحرف الدنيا بقيد مُسكَلِ
ومهما مشى هوناً مشى بمشاعري
وان أب أوبأ أب نحوي تعقلي
تولّى إذا ولّى سروري وأقبلت
إليّ مسراتي إذا كان مُقبلي
إذا اهتزّ بان القد منه يهزني
تمايله مثل القنا المتزلزل
إذا قام قامت من قيام قيامتي
ويبعثني من ذاك رياء القرنفل

(٦) شيخ سليم ثم پارچه شيعره شى له مهدي شيخ نهجموديندا وتووه.

إذا صدَّ عَنِّي سدَّ عني مذهبِي
وان يَلْتَفِتْ لي أنجُ من كلِّ مُعْضَلِ
بُلَيْتُ بوجهِ ناضِرٍ كانَ ناظِرًا
إلى ربِّه الرحمنِ ذي العِزَّةِ العلي
بسيماهُ سرُّ من كانَ ساريًا
به السُّرِّي سري لالفتي المتأملِ
مُحَيِّ مُحَيِّاهُ ومُحَيِّ لميَّتِ
مُميَّتِ لِحَيِّ مُغرَمٍ وإليه ولي
تعاطى جمالاً جالياً ظلمةَ الهوى
لِراءٍ وعنه غُمَّةَ القلبِ تنجلي
يشاهدُ نورٌ في جبينه شاهدٌ
بأنَّه قَيُّومٌ على الكلِّ مُعتلي
علا في عُلاه أُولياءَ زمانِه
وذلكَ بحرٌ هؤلأءِ كجدولِ
مقاماتُ قُطبِ الدَّهرِ جازِ مقامَةٌ
فما ذاكَ إلا مخدعٌ فتأملِ
وذلكَ نجمُ الأَدينِ شيخِ زمانِه
به يقندي أهلُ الهدى والتوكُّلِ
أبوهُ الكريمُ المستطابُ وجدهُ
مقدِّمتانِ والنتيجةُ ذا الولي
ألا انَّ ذينِ الوالدينِ مقدِّمٌ
وذلكَ تالٍ مقتفٍ غيرِ مؤثِّلِ
تواترَ عن عثمانِ جدوأنَّه
وليُّ وليِّ الهدى والتوسُّلِ

لقد قال شيخي ان هذا للنائبى
وذا غير منسوخ وغير مبدل
وأجمع أهل الحل والعقد أنه
هو الأهل في أمر الهدى للتحمل
ولاسيما علامة الدهر شيخنا
وأستاذنا المولى الكريم المفضل
وذلك عبد القادر العارف الفتى
كفى حجة لولا اعتساف التعلل
ومن كان ذا عقل سليم فملهم
من الله بالحق «الحقيق» المعول
ولولا الذي في المدعى قد ذكرته
لجئت عليه بالدليل المدلل
تحلى بأوصاف الولاية والعلوى
وان هو ذو مجد سنّي مؤثّل
إلا انه نجل الوليين وارث
لعلياهما حقاً بغير تقوّل
له أسوة في سيد الخلق أحمد
عن الحق لم يخرج ولم يتحوّل
ولم يتكلم بالذي شأن شأنه
ولم يعرف السوى ولم يتقوّل
تخلّق بالشرع القويم ولم يحد
عن الحق مقدار الفتيل المقلّل
ويُفضي كما يفضي حياءً وهيبة
فأحسن به من كامل ومكمل

فياربُّ هبْ لي فيه قلباً صدقاً
سليماً من الزَّيغِ وسوءِ التبدُّلِ (٧)

٧

هذا عمرُ الثاني، ما أطيَّبَ نكراه
من نالهُ أحياءُ من نورِ مُحيِّاهُ
من كان يرى خِلفاً بالصدقِ فهذا هو
آتاهُ مناياهُ من حضرةِ مولاهُ
لم يبقَ لنا همُّ يا معشرَ أحبَّابي
حيُّوا وخذوا وجداً من نورِ مُحيِّاه
من نورِ سراجِ الدينِ قد لاحتِ بلا كتمِ
هذا عمرُ الثاني ما أطيَّبَ نكراهُ

٨

زماناً كنتُ مشتاقاً لما العشاقُ تهوَّاهُ
شراباً من شرابِ مَنْ مِنَ الساقِي تعاطاهُ
ينالُ الحقَّ حقاً لا يرى في الكونِ إلا هو
«أدارَ الكأسَ شيخُ العهدِ مولى الخلقِ أبقاهُ
فأحياناً بروحِ الودِّ ربُّ الخلقِ أحياهُ»

أنارَ القلبَ من فضلِ وزكى النفسِ من مجدِ
ووفاني بما أهداه ليلى من ثرى نجدِ
فلما كان ما أهداه أحلى كلِّ ما يُجدي
«أذاقَ السَّرَّ والروحَ كمالَ الروحِ والوجدِ
والانا بما أغناه مولاهُ وولاهُ»

(٧) شيخ سليم ئەم پارچە شيعرهيشى له تەريفى شيخ نەجمودينى كورپى شيخ عومەر
ضيائوديندا وتووه.

حبيبٌ لا ترى شِبهاً له شرقاً ولا غرباً
لأهل القول لا يختارُ إلا الصدَّ والكذباً
لصافي القلب يسقي دائماً من خمرةٍ شهباً
«لأهل الوجد من لحظ أباح الفضل والقربا
فواسانا بما آتاه مولاهُ وأدناه»

وإذ كنّا كقومٍ في بَوادي الجهل هَيّامٍ
ولسنا آخذين من يدِ المحبوب من جامٍ
سكّرنا إذ لنا أبدى محياً وجهه السامي
«جزاهُ الله ربّ الفضل عنا خيراً أنعامٍ
فلا ملجأ ولا منجى لعبدٍ منه إلا هو»

إلهي أنت أنشأت الورى بالحبِّ للحبِّ
وما لي ما به أخطى بحبِّ منك من لبِّ
توسّلتُ بصبِّ عبرتي صبّاً على صبِّ
«فربي ربّي فضلاً وكن لي دائماً ربي
ولي ولّ ولياً كان ربُّ الفضل ربّاه»

فريدٌ في عباداتٍ، وحيدٌ في إشاراتٍ
وسارٍ في سماواتٍ وعارٍ من مساواتٍ
سريٍ في كمالاتٍ، بريءٍ من مُبالاتٍ
«فصيحٍ في مقالاتٍ، صحيحٍ في كراماتٍ
هوينا المشرب مشياً إله الخلق أعلاه»

على الأمانة الخبثى أميرٌ عادلٌ قاهرٍ
له في عالم الأسرارِ حظٌّ وافرٌ باهرٍ
له وجهٌ جميلٌ شبهُ وردٍ ناضرٍ زاهرٍ

«سليمُ الطبعِ في الباطن، حلِيمُ الخلقِ في الظاهر
عظيمُ الخلقِ من صبرِ إلهِ الخلقِ أعطاهُ» (٨)

٩

فاجاكِ يا أَلْمُ الجسورُ بليَّة
تُمسى بها متلاشياً ومَنِيَّة
أرعدتْ أفئدةَ الذينَ تعشَّقوا
قمرأً لذاكِ على البدورِ مزيَّة
كيفَ استطعتْ دُنُوَ وردةِ جسمِه
لذُبُولها لازلَ عنكِ رزيَّة
لم لا تخافُ لهيبَ نارِ تأوِه
لهواتِه فتُصيبُكَ اللطُوِيَّة
هونائبُ لَنبِيَّه وخليفةُ
عمِرتْ بذاكِ شريعةُ نبويَّة
وطريقةُ الصديقِ خيرِ طريقةٍ
من بعد ما هُدمتْ فنا عمريةُ
لا، بل بهِ عُمِرَ الطرائقُ كلُّها
لاسيما الجهريةُ العلويةُ
هو جامعٌ لحقائقِ ومعارفِ
وله الذي هو للكرامِ طويَّة
وله مناقبُ أولياءِ توفيتْ
تأتي إليه نساءٌ مدنيَّة
وتجلياتِ إلهِه من بيتِه
في كلِّ أن تعتريه هويَّة

(٨) ئەمه پینج خشته کی شیخ سهلیمه لهسه شیعری شیخ عومەر ضیائودین.

لِيَطْفُ بِهِ مَنْ تَقْصِدُنْ زِيَارَةَ الـ
حَرَمِينَ وَلِيَصْرِفَ إِلَيْهِ مَطِيَّةَ
أَحْجِيحَ بَيْتِ اللّهِ فَاتَكُمُ الَّذِي
عَرَضْتُ لَكُمْ لِلِقَاءِ ذَاكَ أَدِيَّةَ
كَالشَّمْسِ تَشْرُقُ عَالِمًا بَضِيائِهَا
يَعْلُو النَّهَارُ بَوَجْنَتَيْهِ عَشِيَّةَ
هُوَ نَيْرٌ شَمَلَ الْوَرَى لِمَعَانِهَا
وَأَشْعَةُ لَجْمَالِهَا قَمْرِيَّةَ
مَلِكِ الْخَوَارِقِ وَالْكَرَامَةِ كُلِّهَا
نَعَمَ الْمَوَاهِبُ مَالَهُ وَعَطِيَّةَ
مَلِكِ الْقُلُوبِ مَعَ الْجِسْمِ جَمِيعِهَا
فَلَهُ التَّصَرُّفُ فِيهِمَا وَفَقِيَّةَ
أَسْرَتِ بَسْجِنِ صَدُودِ ذَاكَ مُهَجَّتِي
خَلَدِي بِحَلَقَةِ فُودِ ذَاكَ رَعِيَّةَ
هُوَ الضِّيَاءُ ضِيَاءُ قَلْبِ سِرَاجِنَا
هُدَيْتُ بِنُورِ جَمَالِ ذَاكَ بَرِيَّةَ
هُوَ مَظْهَرٌ ثُمَّ إِلَى السَّبْعِ الْعُلَا
لِضِيَاءِ ذَاكَ تَجَاوَزَ وَرُقِيَّةَ
هُوَ الَّذِي لِمُحَمَّدٍ مِتَخَلَّقُ
وَلِذَا صِفَاتُ عِلَاهُ مُصْطَفَوِيَّةَ
أُسْلِيمِ) كَفَّ عَنِ الْمَدِيحِ فَانَهُ
بِحَرِّ، وَلَيْسَ تَحِيْطُهُ الْعَرَبِيَّةَ(٩)

(٩) شَيْخ سَهْلِيمُ تَهُمِ پارچه شيعرهى له كاتى نهخوشى شَيْخِ عومەر ضيائوديندا وتووه.

ئەمەش پارچە شیعریکی بە فارسی:

۱۰

بدور رخت صف بصف دل نشیند
چو بر شاخ گلبن بلابل نشیند
بلی اختران را نباشد تجلی
که بر آسمان ماه کامل نشیند
صف مه رخان را نباشد نمودی
که یارم بصدر محافل نشیند
بکنج لب ت هندوی تکیه کرده
چو زاغی که با گل مقابل نشیند
مقام محمد روا نیست کس را
که فاروق ثانی عادل نشیند
خودی گشت مارا رقیب مزاحم
که بین من و دوست حائل نشیند
(سلیم) از لباس خودی منسلخ شو
که خودوار با یار مشکل نشیند^(۱۰)

ئەمەش دوو تاقە بەیتی بە عەرەبی و فارسی:

۱

بنجم ضیاءالدین کان استضاءتی
إذا كنتُ ذا غيٍ بتلكَ براءتی^(۱۱)

(۱۰) ئەم پارچە شیعەرەش ھەر لە تەعریفی شەيخ ضیائودیندايە.

(۱۱) مەبەستی لە شەيخ نەجمودینە.

عمر در دین پیغمبر سراسر چون محاسن شد
ضریح سربسز نورش مقارن با (محاسن) شد (۱۲)

(۱۲) مهبهستی له نارامگای شیخ ضیائودینه که سندوقی (مهحاسینی پیغممبهر) له پالیایه.

یادی شیخ عزیز تهخته‌بی

نهم ذاته‌یش له بنه‌ماله‌ی مه‌ردوْخییه‌کان و له خزمانی شیخ سه‌لیمی تهخته‌بییه.
مه‌نسووبی شیخ ضیائودین بووه و له مه‌یدانی ئه‌ده‌بیاتیشدا ده‌ستیکی بالای بووه.
پارچه‌یه‌ک له شیعره فارسییه‌کانیم ده‌سگیر بووه که له ته‌عریفی شیخ ضیائودیندا
وتوویه، وا لیره‌دا بلاوی ئه‌که‌مه‌وه:

سخن تا کی نهان دارم که بوی یارمی آید
نسیم آستان حضرت دلدار می آید
به هر گلبن که گل چینم، به هر وادی که بنشینم
نسیم صبح با عطر وی از گلزار می آید
درین صحرائ عشق او دمامم میوزد عطری
که گویی بوی تار زلفش از تاتار می آید
چمن گویا چو جنت شد بیا یکدم تماشا کن
صدای بلبلان با حمد بر اشجار می آید
عجب فصلی بهاری شد که با یاد سحرگاهی
به هر آنی شمیم احمد مختار می آید
من دیوانه‌ء صحرائشین مدهوش و سر مستم
ز بوی روضه‌ء احمد کزین کهسار می آید
ز فیض حضرت قطب الیقین جادار ذی النورین
مرا از مبدء فیاض حق انوار می‌آید
به بتخانه گذر افتد به مسجد یا به میخانه
نسیم نسبت یار از در و دیوار می آید
به هر باغی، به هر راغی، به هر شاخی، به هر کاخی
که می بینم ز عشقش نغمه‌ء طیار می آید

ز عشق باده چشمان شاهد صوفی و زاهد
صدای جذبیه ایشان ز هر اقطار می آید
هزاران همچو من دیوانه و سرگشته عشقش
ز سوز عشقشان در دل لَهیب نار می آید
اگر روز است چون خورشید، اگر شب چون مه تابان
در اقلیم جهان شعله ازان رخسار می آید
تو منع من مکن زاهد ز ترک صومعه حقا
صدای جوش من از خانه خمار می آید
بیفتاد از کفم تسبیح صنعان سان که اندر سر
هوای عشق ترساو و بت و زنار می آید
همی نالد دلم امشب ز سوز آتش عشقش
ز شیشه قلقل و جوش از می گلنار می آید
درین گلشن همی بینم ز عشق خنده گلها
صدای بلبل و قمری به هر اشجار می آید
(بیاره) ساخت کعبه بهر زائر بی گمان آری
دران وادی تجلیه اش از ستار می آید
به حصر عشق رخسارش به هر سویی که می بینی
خریدار زلیخایی پی دیدار می آید
به هر میخانه و مسجد، به هر بزمی، به هر رزمی
صداهای (مدد) با نامش از می خوار می آید
جمال عالم افروزش چو هر نقاش می بیند
عجب زین نقش بی مانند و زین کردار می آید
چنان غوغا فگنده در میان این جهان حتی
ز عشقش بوی مشک و عطر ازین اشعار می آید
اگر من شمهء و صفش به تحریر و بیان آرم
ز تحریر و بیان او دوصد طومار می آید

اگر افتد گذار مقدمش بر تربت عاشق
 تن پوسیده‌اش رقصان ز تو هشیار می آید
 چو بگشاید به خنده غنچه تنگ دهن هرگه
 توگویی بوی عطر از بوطهء عطار می آید
 چو جلوه میکند از برج رعنائی و زیبایی
 پی نظاره بانگ (یا اُولی الأبصار) می آید
 بشارت باد بهر معشر اسلام اهل حق
 پی دین رسول الله عمر معمار می آید
 مبارک خانقاهی ساخته از نور سبحانی
 که وصفش آیهء (من تحتها الأنهار) می آید
 مشو نومید (یا مستمسکاً بالعروة الوثقی)
 کزو بهر گنه کاران صد استغفاره می آید
 ندارد کس فصاحت در مقام معرفت گویی
 چو او با آن بلاغت در خط مضماری می آید
 به میدان خدا جویی چو جولان می زند گویی
 به میدان جهاد حیدر کرار می آید
 (ضیاء الدین) ذو الاسرار عالم را منور ساخت
 به نزد کچروان این قول حق دشوار می آید
 بلی شب پرهء ناچیز نابینا به دور او
 ز نور عالمین افروز خورانکار می آید
 نه از انکار خفاشش (ضیاء الدین) بود نقصی
 که فیض حق مددکار از شه مختار می آید
 (عزیزاً) وصف او در حیطة بحث و بیان ناید
 خممش چون وصف او اکثار بر اکثار می آید

یادی شیخ موحه ممد نه مینی هه ولیری

ئهم ذاته کورپی شیخ فه تحوللای هه ولیرییه و له دوروبه ری ۱۲۷۰ ی هیجره تدا هاتووته دنیاوه له مائی باوکیا قورئان و سه رتهای خویندنی خویندوو و که گه ورهیش بووه چوووه بۆ فه قییه تی و پاش بوون به مه لا ته ریه تی قادریی له باوکی وه رگرتوو و پاشانیش چوووه بۆ بیاره و له سه ر دهستی شیخ ضیا ئودیندا ته مه سوکی کردوو و خه ریکی سولووک بووه تا ئیجازه ی خه لافه تی وه رگرتوو و جا گه راوه ته وه بۆ هه ولیر و له وی نیشه جی بووه.

پاش ماوه یه ک دلی له هه ولیر هه لکنراوه و چوووه بۆ حیجاز و نزیکه ی ۱۰ سال له مه که ی موکه ره مه ماوه ته وه. پاش ئه وه ش چوووه بۆ قاهیره ی میسر و له وی سه قامگیر بووه. له بهر ئه وه ش که زۆر هه زی له خویندن کردوو دهستی کردوو ته وه به خویندن و له و ماوه یه دا موسنه دی ئیمامی شافیهی و مووه طای ئیمامی مالیک و هه ندی له ته فسیری به یضاوی خویندوو و پاشان دهستی کردوو به ئیرشادکردن و ته ریه ت دادانی موسولمانان و له ناو عالمانی قاهیره دا ناووبانگی بلاو بووه ته وه و به و جۆره ماوه ته وه تا له ۱۳۴۸ دا کۆچی دوایی کردوو. گه لی له زانایان و ئه دبیبانی میسر پارچه شیعریان له مه حدیدا داناوه، و لیره دا یه کی له و پارچه شیعرانه بلاو ئه که ی نه وه:

حَتَّامَ لَا تَرَعَوِي عَنْ حَبِّ فَانِيَةٍ
فِي مَنَتِهَا جَمِيعُ الْهَمِّ وَالنُّصَبِ
هَلَّا صَرَفْتَ زَمَامَ الْكُومِ تَلْفُتُهَا
صَوَّبَ الْهَمَامَ بِذَاكَ الْحَيِّ وَالطَّنْبِ
صَوَّبَ الْإِمَامَ تَقِي الْقَلْبِ طَاهِرِهِ
طَوْدِ الْهُدَاةِ شَرِيفِ الْأَصْلِ وَالنَّسَبِ
(محمد) النّقشبندي (الأمين) وَمَنْ
شَادَ الْمَكَارِمَ بِالْإِخْلَاصِ وَالْحَسَبِ

طلقُ المُحيّا، عليُّ القدرِ ذو هِمَمِ
تجلو الكروب، نديُّ القلبِ في القربِ
بدرُ المعالي، أبو الأرواحِ سيّدنا
غوٲُ الوري منجدُ الغرقى من العطبِ
بحرُ المعارفِ نورُ الله مرشدنا
شمس الحقايقِ شيخُ العجمِ والعربِ
تاجُ الفخارِ وحيدُ الدهرِ ذو مددِ
فأق العُبابِ وجودَ الغيثِ والسُحبِ
امامُ أهلِ التُّقى، سرُّ الولاية، منْ
أحيا الطريقةَ بالإرشادِ والأدبِ
كنزُ المعارفِ قطبُ الواصلينِ ومنْ
تعنيكُ أفعالهُ الغرا عن الكتبِ
تباركَ اللهُ كمُ أحييتُ مكارمهُ
مواتِ قلبٍ فأضحى مظهرَ العجيبِ
كذلكَ وارثُ (طه) في شمائله
عليهمُ حلَّةُ الأنوارِ في الحقبِ
هو (العزیزان) ان فاخرت في حسبِ
أو (نقشبند) الذي قد فاز بالأدبِ
أنفاسهُ عن سنا (المعصوم) تخبرنا
وعن إمامةِ (سيف الدين) في الطلبِ
فليحى سادتنا (الاکراد) انهمُ
أهدوا لنا سيدَ الأبطالِ والنُّجيبِ
ولتهنَّ مصرُ وأهلوها بهِ شرفا
باليمنِ في روضةِ الأفراحِ والطربِ

فيا مريدَ العلا في ظلِّ رايتهِ
أقبلُ ولا تُصغِ للواشي فذاك غبي
وكنْ بأدابِ أهلِ الحبِّ ملتحقاً
وقبِّلِ النعلَ ترقى منتهى الرتبِ

یادی مه‌لا مه‌حموودی باکی

مه‌لا مه‌حموودی مه‌شهوور به (باکی) خه‌لکی ناحیه‌ی (خورخوره)ی ده‌وروبه‌ری سه‌قزه. ئەدیبنیکی بالا و شاعیریکی خاوه‌ن هه‌ست بووه. ته‌ریقه‌تی له‌سه‌ر ده‌ستی شیخ ضیائودیندا وه‌رگرتوووه و هه‌ر له بیاره‌ش ژیاوه، به‌لام سالی دوو مانگ چوووه بو سوله‌یمانی هه‌کاکیی کردوووه و مۆری هه‌لکه‌ندوووه بو خه‌لک و به‌کاری ئەو دوو مانگه‌ خه‌رجی ئەو ده مانگه‌ که‌ی سالی په‌یدا کردوووه و پاشان گه‌راوه‌ته‌وه بو بیاره.

له‌ سه‌ید ئەحمه‌دی عازهبانیم بیست وتی سالیکیان مه‌لا مه‌حموود دوو مانگه‌که‌ی له‌ مزگه‌وتی ئیمه‌ به‌سه‌ر برد، دیم سه‌جعی مۆره‌که‌ی خۆی ئەم دوو به‌یته‌ بوو:

مژّهات به‌ر رخنه‌ در دلها
از من آموخته‌ است حکاکی
هم ز مژگان تست برگشته
شده بخت سیاه از باکی

له‌ شیخ نه‌جمودینی کوری شیخ شه‌مسودینی که‌سنه‌زانیشم بیست وتی جاریکیان له‌و سه‌رده‌مه‌دا که‌ مه‌لا مه‌حموودی باکی له‌ بیاره سولووک ئەکا، چه‌ند رۆژیک شیخ ضیائودین له‌ مال نایه‌ته‌ ده‌روه‌ بو‌ خانه‌قا. سالیکه‌کان به‌مه‌ ناره‌حه‌ت ئەبن، جا مه‌لا مه‌حموود ئەم پارچه‌ شیعره‌ دانه‌نی و ئەینێرێته‌ ماله‌وه‌ بو‌ شیخ:

ای بلای دل صاحب نظران بالایت
آتش خرم‌ن سودازدگان سودایت
غارت جان همه از فتن چشم سیاه
آب حیوان نمکی از لب شکر خایت
عیش جنت ثمری از شجر وصل شما
تاب دوزخ شری از غم جان فرسایت
مست مخمور سر از خاک لحد بردارد
هر که لب تر کند از چاشنی صهبایت

ما بدمام تو گرفتار و تواز ما بیزار
توز ما فارغ و ما شیفته و شیدایت
دیدهء خاک نشینان سر کویت را
باز روشن بکن از سرمهء خاک پایت
ذره ایم و بهوای رخ تو سرگردان
والهء چشم ضیا غمزدهء سودایت
نظری بر من بیچارهء مسکین فرما
من فدای نظر و منظر مهر افزایت
جان بلب آمده پروانهء دل سوخته را
شمع جم تا بکی آخر نبود پروایت
نازنینا بسرا پردهء عزت بازا
کور آن چشم که بی روی تو بیند جایت
باکی از باکی دل تنگ پریشانست نیست
شاه من آه ز بی باکی و استغنائیت

ئهم ناتہ کتیبیکی جوانی له باسی مه ناقیبی شیخ ضیا ئودیندا نویسوه، نوسخه یه کی
له کتیبخانہ که مدایه^(۱).

(۱) له باسی شیخ عومر ضیا ئودیندا، پارچه شیعیکی ئهم ناتهمان بلاو کرده وه که له
لاوانده وهی شیخی ناوبراودا دایناوه.

یادی مهلا مهجیدی پیشنوژی خانہقای بیارہ

ئەم ناتە کوپی مهلا حامیدی کاتبە کە لە سەرەتای ئەم بەشەدا باسمان کرد و دایکیشی برازای مهولانا خالییدە. پاش وەفاتی شیخ بەهائودین لە خزمەتی شیخ ضیائودیندا بوو و لای ئەمیش پیشنوژی خانەقا بوو و پیاویکی زۆر لەخواترس و عیبادەتکار بوو و پیاوانی لەخواناسی گەورە و بە ناوودەنگ هەمیشە لە پشت سەرێوە نوژیان کردوو.

مهلا مهجید تا مردنی پیشنوژی خانەقا بوو. ئەگێرنەوہ رۆژیکیان کۆمەلیک مهلای مەریوانی لە بیارە دەوری لی ئەدەن پیی ئەلین بی قەزابی بوچی خۆت لەم بیارەدا بە فەقیری و گەدایی پیر کرد. وەرە لەگەلمان بو مەریوان، لەوی لە دێیەک داتنەمەزینین خەلات و بەراتی سالانەت ئەوئەندە و ئەوئەندە زۆر بی لە گەنم و جو و برنج و پارە و حەیان و بەجاری دەولەمەند ببی.. زۆری لەگەل ئەلین.. ئەویش سەرەنجام وا وەلامیان ئەداتەوہ، ئەلی براینە! ئینسافتان ببی. من حەقم نییە بەرابەر بە پیشنوژی داوای هیچ بکەم. نوێژە، فەرزە لەسەرم و بو خۆمی ئەکەم. پیشنوژی شە، فەرزی کیفایە هەر کەس ری کەوی ئەیکا، ئیتر بو مەنونی خوا نەبم، خەلک ئەمخەنە پیی خویانەوہ و لە پشت سەرەوہ نوژی ئەکەن؟

مهلا مهجید پیاویکی گۆشتن بوو. ئەگێرنەوہ جاریکیان کابرایەک ری ئەکەوێتە خانەقای بیارە، برسی ئەبی، مهلا مهجید ئەبینی بەو هەمووہ گۆشتنییەوہ، پیی ئەلی ئەری مهلا ئیوہ بو لە خوا ناترسن؟ من وا لەبرسانا ئەمرم، تۆیش ئەو هەموو گۆشتەت پیوہیە وەختە لەت ببی.. ئا بمبەرەوہ بو مالی خۆتان تیکەیی قوبلیم بەدری. مهلا مهجیدیش تۆزی مات ئەبی، پاشان ئەلی برا! باوەر ئەکەمی مەگەر جەژنە و جەژن لە مالی خۆما چاوم بە برنج بکەوی. منیش وەک تۆ گەدام، بەلام بلیم چی خوا ئەم هەمووہ گۆشتەیی داومەتی و وا گۆشتنی دروست کردووم!

مهلا مهجید دەستی شیعەر و تئیشی بوو. ئەمە پارچە شیعریکیە بو پارانەوہ لە خوا وتوویەتی:

سر خجلت فگ نده شرمسارم
نه طاعت نه زبان عذر دارم

خداوندا نیم لایق به جنت
توانای تب دوزخ ندارم
کرم فرما مرا توبه نصوحی
ببخشا و بفردوس اندر آرم
ندارم غیر عفو تو پناهی
بفضل خود ز منفوران شمارم
بهاء الدین، ضیاء الدین بکردند
پی امر امامت اختیارم
امام اولیای وقت خویشم
ملا گویم، چرا مخفی بدارم
سراج الدین، بهاء الدین، ضیا هم
ز مآمو مان خود بر می شمارم
اگر هر موی من گردد زبانی
ز صد شکرش یکی را چون گزارم
نگویم من که لایق بودم این را
ولی عین عنایت بود یارم
رجا دارم قبول آن نمازی
که با این اولیاها می گزارم
امام ساکنان خانقاهم
بغیر از این دیگر چیزی ندارم
تو نجم الدین صفت رحمی بحالم
اگر نکنی، چه سان باشد قرارم
چه سان گویم که من عبد مجیدم
نواهی چون او امر می گزارم

به سال (شغل) (۱) این ابیات گفتم
که تا ماند بدوران یادگارم
بهشت جاودان باشد مر آنکس
بخواند عفووم از پروردگارم

مهلا مهجید له سالانی یه که می ۱۳۳۰ دا کۆچی دواییی کردوو و له گۆرستانی
(ملهگای چنار) له بیاره به خاک سپیراوه.

(۱) ئەم وشەیه به حیسابی حوروفی ئەبجد ئەکاته ۱۳۳۰ که سالی وتنی پارچه شیعره کهیه.

یادی حاجی مهلا موحه‌مهدی جوانرۆبی

باوکی ناوی مه‌هدی و له سه‌یده‌کانی پیر خدرییه. له منالییه‌وه دهستی کردووه به خویندن و چووته بیاره و له‌وی ماوه‌ته‌وه تا ئیجازه‌ی وه‌رگرتووه. هه‌ر له سه‌رده‌می فه‌قییه‌تیدا ته‌ریقه‌تیشی وه‌رگرتووه و خه‌ریکی عیبادت و خواناسی بووه. به فه‌رمانی شیخ عومه‌ر ضیائودین لای هه‌سه‌ن به‌گی سلیمان به‌گ له‌گه‌رمیان بووه به مه‌لا و پاش ئه‌وه چووته خانه‌قی و ئه‌رکی پێشنویژی و دهرس وتنه‌وه‌ی له خانه‌قای شیخ ضیائوددیندا گرتووته ئه‌ستۆ و تا مردن له‌وی ماوه‌ته‌وه. سه‌فه‌ری به‌یتوللای بووه و هه‌جی کردووه و له هه‌جه‌که‌یا چاوی به مه‌لیک عه‌بدولعه‌زیزی سوعوود که‌وتووه و گه‌لی ئامۆژگاری کردووه. پاش ئه‌وه چاوی به مه‌لیک فه‌یسه‌لی یه‌که‌میش که‌وتووه و فه‌یسه‌ل مانگانه‌ی بۆ بریوه‌ته‌وه، به‌لام ئه‌م داویه‌ته‌ داوه و ئه‌لین به‌م رسته‌یه وه‌لامی داوه‌ته‌وه: (تركُ القنَاعَة عار علی فی الدنيا و نار فی الآخرة).

له ۱۳۵۶دا کاتی که له بیاره مامۆستا بووم، حاجی مه‌لا موحه‌مه‌د هات بۆ ئه‌وی. زۆر له‌گه‌لم به‌لوتف بوو. منیش بۆ ئه‌وه‌ی سه‌نه‌دی ئیجازه‌ی عیلمیم به سه‌نه‌دی مه‌لای گه‌وره‌ی بیاره‌وه پێوه‌ند بی، که حاجی مه‌لا موحه‌مه‌د لای ئه‌و ئیجازه‌ی وه‌رگرتبوو، داوای ئیجازه‌م لی کرد، ئه‌ویش ئیجازه‌ی دامی و به‌خه‌تی خۆی له په‌راویزی ئیجازه‌نامه‌که‌مه‌وه که مامۆستا شیخ عومه‌ری ئیبنولقه‌ره‌داغی بۆی نووسیوم، بۆی نووسیوم.

ئه‌م ذاته له ۱۳۵۸ی هه‌جریدا کۆچی داوییی کردووه.

يادی مهلا عەبدوﻟﻻی عەبابەیلی بی

کورپی شیخ قادری عەبابەیلییییە. ھەر لە منداﻟﻴﻴﻪو دەستی کردوو بە خویندن و لە گەنجیدا تەریقەتی لە بیارە لەسەر دەستی شیخ عومەر ضیائو دیندا وەرگرتوو و پیکەوہ خویندوووشیەتی و سولووکیشی کردوو و لە ھەردوو مەیداندا پی گەیشتووہ. پیاویکی قەناعەتکار و دوور لە دیمەنیەستی بوو و لە ئەم بە چاکە و نەھی لە خراپە درێغیی نەکردوو و چەندیشی لەتوانادا بووی بە دەرس پێوتنی فەقییانەوہ خەریک بوو. لەسەر داﻻنی ھوز و مزگەوتی عەبابەیلی حوجرەییکی بوو خۆی ریک خستووہ کەسی شارەزا نەبووی پی نەزانووہ. لەبەر ئەم دوورییە لە خەﻟک خۆی ناوانوو (ئیلای) واتە ھەر خوا پشت و پەنایەتی.

گەلی فەتاوای فیکھیی ھەبە و لە گەلی مەیداندا نووسراوی بە کەﻟکی ھەبە. یەکی لەوانە نامیلکەییەکە لەبارە (تاپۆی عوسمانی) یەوہ، لەم نامیلکەییەدا ئەلی ئەگەر تاپۆ لە سەر تەملیککردنی ئەرزى بەیتولمالی موسوﻟمانان بی ئەوہ لەبەر ناچارى نەبی دروست نییە و ئەویش بەومەرچە کە بە (ثمن المثل) بی. خو ئەگەر لەسەر قاعیدە (ارفاق) بی واتە بە دەسەﻻنداریکی وا بدری کە خزمەتی ئیسلام بکا، ئەوہ ئەوہیش تا ئەوکاتە دائەمەرزى کە خزمەتەکە بەردەوام بی، ئەگینا بە شەرع پەوا نییە. مەلا عەبدوﻟﻻ ئەم نامیلکەییە ناردووہ بو مەلا قادری گەورە بیارە، ئەویش لە پشت نامیلکەکەوہ نووسیوہ ئەوہی لەم نامیلکەییەدا نووسیوہ راست و موتابیقی شەرع، بەﻻم کردنەوہی ئەم باسە لەم رۆژەدا ئەبی بە ھۆی ھەرایەکی وا زیانی لە ئەسلی مونکەرەکە زۆرتەر بی، کەواتە بیدەنگی چاترە!

مەلا عەبدوﻟﻻ لە ۱۳۷۵دا لە دبی عەبایلی کۆچی دوایی کردوو و ھەر لەوێ بە خاک سپێرراوہ.

يادی مه‌لا به‌هائوددینی پیش نویزی خانہ‌قای بیاره

ئەم زاتە لە ساڵی ۱۲۹۴ی هێجرەتدا لە دێی (دزاوەر) لە دایک بوو و بە منالی دەستی کردوو بە خویندن و پاش گەیشتن بە پلەئە (موسڵەعید) چوو بە بیاره بۆ خویندن و لەوێشەو چوو بۆ لای حاجی مه‌لا عەبدوللای پەسوئ لە موکریان و ریاضیات و هەندئ بابەتی تری لا خویندوو و دسانه‌وه‌هاتوو ته‌وه‌بو بیاره و لای مه‌لای گەورەئ بیاره‌ش خویندوو و ئیجازه‌ئ لا وەرگرتوو و لەسەر دەستی شیخ عومەر ضیائودیندا تەریقه‌تی وەرگرتوو و هەر لە بیاره ماوه‌ته‌وه‌ و پاشان بوو بە پیشنوئیز و سەر حەلقەئ خەتم و تەهلێله و تا کۆچی دوایی کردوو هەر پیشنوئیز و سەر حەلقە بوو.

ماموستا مه‌لا به‌ها وەختی خوئ بە فیرو نه‌ئه‌دا. لە غەیری وەختی نوئیز و خەتم و تەهلێله‌دا خەریکی قورئان خویندن و ویرد خویندن و دەرس پئوتنی فەقییان ئەبوو، بە تاییه‌تی دەرسی تەجویدی قورئان و شەرع و لەشەرعیشتا بە تاییه‌تی دەرسی فەراییض واته‌ جوئیه‌تی دابه‌شکردنی میرات.

ئەم زاتە لە ۱۳۶۸دا لە بیاره کۆچی دوایی کردوو و لە پشت مەرقدی شیخ عومەر ضیائودینه‌وه، لەوشوئنه‌دا که‌ خوئ قەبری بۆ خوئ تیا هەلکەندبوو و لە پیش مردنیه‌وه‌ بە ماوه‌یه‌ک قورئانی به‌سەردا ئەخوئند- بە خاک سپێراوه‌.

یادی ماموستا شیخ عومەری ئیبنولقەرەداغی

ئەم ناتە کورپی شیخ ئەمینی قەرەداغی و لە بنەمالەئە مەردۆخییە و ئەچیتەووە سەر شیخ مەعرووفی گەورە کە لە دەره قوولەئە نزیك بیارە بە خاک سپێرراوە.

لە ساڵی ۱۳۰۳ی هجرەتدا لە سولەیمانی لەدایک بوو و پاش فام پەیداکردن نراووتە بەر خویندن و بەردەوام بوو تا بوو بە مەلا و ئیجازەئە وەرگرتوو و بەهۆی بەهرەئە زیرەکیی خۆی و خەریکبوونی بی و چانیەووە بە دەرز پیوتنەووەئە فەقییان و کتیبیدانان و شەرح و پەراویز لەسەر نووسینی، بوو بە یەکی لە مەلا هەرە بەناوویانگەکانی کوردستان.

ئیبینولقەرەداغی زیاتر لە مزگەوتی خۆیانان و جارجاریش لە مەدرەسەئە زەردیاوای قەرەداغ کە شیخ نەجیبی قەرەداغی مودەرپسی بوو خویندوووە. خۆی گێرپراووەتەووە کەوا لە خزمەتی شیخ نەجیبدا دەستی کردوو بە خویندنی (جەمەولجەوامیع)، بەلام شیخ نەجیب لەبەر ئەووە کە زۆر بەسەر عیلمەکەدا زال بوو ئەوئەندە موبالاتی بە فەقی نەکردوو. لەبەر ئەووە ئیبینولقەرەداغی کە لە موقەدیمەئە کتیبەکە ئەبیتەووە دیتەووە بۆ سولەیمانی و کە ئەبینی گەلی لە دەرزەکانی موقەدیمەکەئە جەمەولجەوامیعی بە سادەئەئە خویندوو، لای مەلا حوسەینی پیسکەندی لە سەرمتاوە دەست پی ئەکاتەووە.

ئیبینولقەرەداغی لە حیساب و ریاضیات و ئوستورلاب و روبعدا دەستیکێ زۆر بالای هەبوو. گێرپراووە فەرمووی زۆر ئارەزوومەند بووم لە خزمەتی عیرفان ئەفەندییدا دەرزێ تەشریحولئەفلاکی بەهائودینی عامیلی بخوینم، بەلام عیرفان ئەفەندی مەجالی نەئەدام تا ناچار بووم پازی بووم سەماعی دەرز مەلا هادی بیسارانێ بکەم^(۱)، مەلا (هادی) یش عادتێ وابوو هەر بابەتیکێ نەحو لە دەرزەکیا هەلکەوتایە ئەپیرسی لە عیرفان ئەفەندی، ئەویش بەمە زۆر نارەحەت ئەبوو، ئەیفەرموو من

(۱) سەماع ئەووە دەرزەکە دەرزێ فەقییەکی تایبەتی بی و چەند فەقیی تریش بۆ سوود وەرگرتن بین گوی بگرن. لەم حالەدا هەر ئەو فەقی تایبەتیە حەقی (بەئێ) کردنی بۆ ماموستا هەیه و ئەوانی کە تەنیا ئەوئەندەیان بۆ هەیه جارجار پرسیارێک لە ماموستا بکەن بی ئەووە درێژەئە بدنێ، بەلام ئەتوانن لەپاش دەرزەکە هەمان بابەت لەگەڵ ماموستا بەدریژی لێک بدەنەووە.

دەرزى رىاضىيات ئەلئىمەو، ھەقىم بە نەحوو ھە چىيە؟ منىش لە جىياتى عىرفان ئەفەندى وەلامى پىرسىيارەكەى مەلا ھادىم ئەدايەو، لەمەو ھە خوئەو ىستىم كەوتە دلى عىرفان ئەفەندىيەو و وای لى ھات سەربەخۆ دەرزى تەشرىحوئەفلاكەكەى پى ئەوتم و بەوجۆرە تەشرىح و كىتیبەكانى ترم لا خوئند. ئىبنولقەرەداغى بەدەم خوئندنى ئەم كىتیبانەو ئەوئەندەى سەعى و موتاللا تىبا كىردوون، مودەوونەى حاشىيەى لە سەر تەشرىحوئەفلاك و حاشىيەى تەشرىح و رىسالەى حىساب و ئوستورلاب و ئەشكالولتەئسىس و روىعى موجهىيەب و روىعى موقەنطەرات نووسىو.

ئىبنولقەرەداغى كە لە خوئندنى مادەكانى فەقىيەتى بووئەتەو، چووتە لای شىخ نەجىبى قەرەداغى ئىجازەى وەرگرتوو و لە مزگەوتى خوئاندا لەسولەيمانى كە مەشھوورە بە مزگەوتى شىخ مارق لەگەل شىخ مارقى براى دەرزىان بە فەقى و تووتەو، تا پاشان لە سالى ۱۳۳۷ى ھىجرەتدا، خەلكى گەرەكى دەرگەزىن بە يارمەتى چەند كەسىكى وەك حاجى سەعید ئاغا و حاجى مەلا موھىبىدىن و حاجى عەبدووللا و حاجى فەقى شالى خانەقاي مەولانايان ئاوەدان كىردووئەتەو و چەند ھۆدەيەكى نوئىيان بو مەلا و فەقى تىبا دروست كىردوو و ھاتوونەتە لای ئىبنولقەرەداغى و تكايان لى كىردوو كە ببى بە مەلاى خانەقا و ئەوئىش بە گوئى كىردوون و چووتە خانەقا و تا كوچى دوايى كىردوو ھەر لەوئى ماوئەتەو. بەدرىژايى ئەو ماوئەيە خەلكى دەرگەزىن و بە تايبەتى حاجى مەلا موھىبىدىن و حاجى عەبدووللا و حاجى فەقى بە دلسۆزى و دل فراوانىيەو خزمەتى ئىبنولقەرەداغى و فەقىكانيان كىردوو و مانگانەيان بو برىونەتەو(۲).

ئىبنولقەرەداغى ھەرگىز كاتى خوئى بە خوئايى بەسەر نەئەبرد، يا دەرزى بە فەقى ئەوت، يا موتاللاى كىتیبى ئەكرد يا كىتیبى دائەنا. لە مەجلىسىشيدا لە باسى زانست و زانايان بەولاو ھىچى تر نەبوو. لەبەرئەو بەشتىن فەقى ناوچەكە بەئاواتەو بوون لە مەدرەسەى خانەقاي مولانا جىيان ببىتەو و ماموستا شىخ عومەرى

(۲) ھەرچەند باسى پىاوئەتى ئەم دوو براىە بكەم لەگەل ماموستا شىخ عومەر و فەقىكانيدا ھىشتا ھەقى خوئان نادەمى. ئەمانە ھەمىشە بەدەممانەو بوون و لە ھەموو تەنگانەيەكدا يارمەتىيان ئەداين و شەوانى سېشەمە و جومعە ئەھاتن بولمان و قەسىدەى بوردىيەيان لەگەلمان ئەخوئندەو.

ئىبنولقەرەداغى دەرزىيان پى بلى. ئەوئىش ھەمىشە فەقىكانى ھان ئەدا لەسەر نووسىن و نووسىنەوھ و خوئىندن و خوئىندەوھ. ژمارەيەك لە باش مەلاكانى كوردستانى خواروو لای ئىبنولقەرەداغى ئىجازەيان وەرگرتووھ و ھەريەكى لە ناوچەيەك بوون بە مودەرىس و دەرزىيان بە فەقى گوتووھتەوھ و زانستيان بلاو كردووھتەوھ.

ئەمەش ناوى ھەندى لەو فەقىيانەى لای ئىبنولقەرەداغى خوئىندووويانە و ئىجازەيان لا وەرگرتووھ و پاشان لەناو مەلاكانى كوردستانى عىراق و ئىراندا بە مەلاباش ناووبانگيان دەرکردووھ:

- ۱- مەلا قادرى سماقانىي بانەيى.
- ۲- شىخ عەبدولكەرىمى ھەلووژانى.
- ۳- سەيد حوسەيىنى تايرلوغىي موكرىيانى.
- ۴- مەلا موخەمەدى كورەزاي شىخولئىسلامى بانە.
- ۵- مەلا سەعەدى ئاغجەلەرى.
- ۶- مەلا عەبدوئلاي چروستانەيى.
- ۷- مەلا پەھىمى پەرخى
- ۸- مەلا صالحى برازاي مەلا عەزىزى پرىس.
- ۹- مەلا موخەمەدى پەئىس.
- ۱۰- مەلا عىنايەتى سەرومالى.
- ۱۱- مەلا موخەمەد سەعەدى صاحىبى.
- ۱۲- مەلا عومەرى عومەر گومەتى.
- ۱۳- مەلا يەحيا بانەيى و.... گەلىكى تر(۳)

(۳) من خوئىشم يەككىم لەوانەى چەند سال لای مامۇستا شىخ عومەر خوئىندووويانە و ئىجازەيشم ھەر لە خزمەتى ئەوا وەرگرتووھ. لە مانگى پەبىعولئەوولەى ۱۳۳۹ وھ چومەتە خزمەتى لە خانەقاي مەولانا و تا مانگى شەعبانى ۱۳۴۳ لە خزمەتيا ماومەتەوھ، جا ئىجازەم وەرگرتووھ. لەم ماوہيەدا ئەم كتیبانەم لە خزمەتيا خوئىندووھ: ئەقەسلەئەمانى لە عىلمى بەلاغەدا، تەشريح بە حاشيەكانى موصەئيفەوھ، ريسالەى حيسابى عامىلى، =

- ئېينولقەرەداغى ھەمىشە شانبەشانى دەر زوتنەۋەي بە فەقىكانى خەرىكى نووسىنىش ئەبوو. ئەمەش ناۋى ھەندى لەو كىتابىنەي كە دايناون:
- ۱- حاشىيە مودەۋۋەنەي لە سەر شەرحى تەھذىبو لكەلام لە ئوسوۋلى دىندا.
 - ۲- حاشىيە مودەۋۋەنەي لە سەر جەمەولجەوامىع و شەرھەكەي لە ئوسوۋلى فىقھدا.
 - ۳- حاشىيە لەسەر ئەقەسلئەمانى عىلمى بە لاغدا.
 - ۴- حاشىيە مودەۋۋەنەي لەسەر گەلەنبەۋىي بورھان لە عىلمى مەنطىقدا (لە چاپ دراۋە).
 - ۵- حاشىيە مودەۋۋەنەي لەسەر گەلەنبەۋىي شەرح لە عىلمى مەنطىقدا.
 - ۶- حاشىيە مودەۋۋەنەي لەسەر گەلەنبەۋىي ئاداب لە ئادابى بەحت و موناظرەدا (لە چاپ دراۋە).
 - ۷- حاشىيە مودەۋۋەنەي لە سەر رېسالە تولحېساب.
 - ۸- حاشىيە مودەۋۋەنەي لەسەر تەشرىحوئەفلاك لە فەلەكياتدا.
 - ۹- حاشىيە لەسەر ئوستورلاب.
 - ۱۰- حاشىيە لەسەر رۇبىعى مۇجەببەب.
 - ۱۱- حاشىيە لەسەر رۇبىعى موقەنطەرات.
 - ۱۲- حاشىيە لەسەر فەرىدەي جەلالودىنى سىۋۋطى لە نەحو و صەرفدا.
 - ۱۳- حاشىيە لەسەر تەسرىفى مەلا عەلى (لە چاپ دراۋە).
 - ۱۴- رېسالەيەك لە فەرائىضدا.
 - ۱۵- شەرحى رېسالەي فەرائىض (لە چاپ دراۋە).
 - ۱۶- المنهل النضاح في اختلاف الأشياخ ابن حجر والقاضي والرملى والمغني.

= ئەشكالولتەئىسس، ئوستورلاب، رۇبىعى مۇجەببەب، تەقرىبولمەرامى شەرحى تەھذىبولكەلام، جەمەولجەوامىع، قاضى و لارى بە حاشىيەكانى شىخ عەبدولقادرى موھاجىرەۋە، فەرىدەي سىۋۋطى بە حاشىيەكانى ئېينولقەرەداغى خۇيەۋە، گەلەنبەۋىي بورھان، شەرحى مەنھەجى قاضى زەكەرىيا لە سەرەتاۋە تا كىتابى نىكاح، كىتابى خولعى توحفەي ئېينو حەجەر.

۱۷- فەتواكانى له وهلامى ئەو پرسىياره شرعيانەدا كه لىي كراون (به پيى بابەت له ناو [جواهر الفتاوى] كهى مندا له چاپ دراون).

۱۸- شەرحى مەقولاتى عەشەرى مەلا عەلىي قزلىجى.

۱۹- حاشىيەى لەسەر عەبدوللايەزدى لە عىلمى مەنطيقدا.

۲۰- رسالة في الصلوات على سيد الكائنات عليه أفضل الصلوات والتسليمات (له چاپ دراوه).^(۴)

ماموستا شىخ عومەرى ئىبنو لقەرەداغى نمونەى رەوشت و خووى بەرز بوو، به جوړى كه فەقىكانى ئەوئەندەى له عىلمەكهى كهلكيان وەرئەگرت، ئەوئەندەش له رەوشت و خووى فير ئەبوون و كهلكيان وەرئەگرت. عىززەتى نەفسىكى بيئ ئەندازە زورى هەبوو. به هيچ جوړى له دنيايهك نزيك نەئەكهوتەوه كه بۆنى سووكى و دەنائەت بدا. زورقانىع بوو بهوهى دەستى ئەكهوت. زور بيئ فيز و خو بەزل زانين بوو. هەموو جارئ به دەستى خوئ قاپه چيشتى له مالەوه ئەهينا بو فەقىكان و هەرگيز به يەككيكانى نەئەوت برؤ له مالى خوئمان چيشت هەيه بيهينه بو خوئتان.

لهبارەى تەمەسوكيشەوه له شارى سولهيمانى به خزمەتى شىخ نەجمودين گەيشتووه و تەريقتى لەسەر دەستيدا وەرگرتووه.

ئەم زاتە له ۱۳۵۳دا كوچى دوايىي كردووه و له گردى سهيوان به خاك سپيرراوه.

(۴) كتيبه له چاپ نەدراوهكانى ئىبنولقەرەداغى هەموو لای شىخ عەبدولرەحمانى كورپنى، بەلكو خوا يارمەتىي بدا بو له چاپ دانيان بوئەوهى خوئندهوارانى موسولمانان سووديان لى وەرگرن.

یادی شیخ موصطه‌فای موفتی هه‌له‌بجه

ئهم زاته کورپی شیخ مه‌حموودی موفتی کورپی شیخ عه‌بدوللای خه‌ریانییه. شیخ مه‌حموودی باوکی موفتی قه‌زای هه‌له‌بجه و مه‌لایه‌کی گه‌وره و پیاویکی خاوه‌ن قه‌در و حورمه‌ت بووه. له‌ دئی خه‌ریانی و له‌ چه‌می بیاره هه‌ندی باخ و مولکی بووه، به‌لام هه‌رچی بووه بۆ خزمه‌تی خه‌لکی خه‌رج کردووه. شیخ مه‌حموودی موفتی له‌ ۱۳۱۹ی هه‌جره‌تا کۆچی دواویی کردووه. له‌وکاته‌دا شیخ موصطه‌فای کورپی فه‌قی بووه له‌ بیاره، ده‌ستی له‌ خویندنه‌که‌ی هه‌لگرتوو تا ته‌واوی کردووه و ئیجازه‌ی وه‌رگرتوو، جا گه‌راوه‌ته‌وه بۆ هه‌له‌بجه و له‌سه‌ر مزگه‌وتی خویان که‌ مزگه‌وتی جامیعه‌یه به‌پیشنوێژی و ئیمام جومعه‌یی دامه‌زراوه و وه‌زیفه‌ی موفتییه‌تییه‌که‌ی باوکیشی دراوه‌تی.

مالی موفتی و مالی شیخ عه‌بدولله‌طیفی قه‌رده‌اغی له‌ هه‌له‌بجه، به‌ش به‌حالی مه‌لا و فه‌قیی ئه‌و ناوچه‌یه وه‌ک مالی باوک و ابوون، که‌س هه‌ستی به‌ بیگانه‌یی خۆی نه‌ئکرد تیا‌بانا. من خۆم له‌ ۱۳۳۵ی هه‌جره‌ته‌وه ناسیاویم له‌گه‌ل مه‌لایانی هه‌له‌بجه په‌یدا کردووه. له‌و کاته‌وه و به‌ تایبه‌تی پاش ئه‌وه که‌ له‌ سوله‌یمانی ئیجازه‌م وه‌رگرت و له‌ نێرگسه‌جا‌ر بووم به‌ موده‌رپیس، هه‌رچه‌ند چووبمه هه‌له‌بجه ئه‌م هه‌سته‌م به‌رابه‌ر له‌ په‌کی له‌و دوو ماله‌بووه و هه‌موو جا‌ریکیش که‌ مه‌لایانی هه‌له‌بجه و ده‌رووبه‌ر له‌ په‌کی له‌و دوو ماله‌ کۆئه‌بووینه‌وه، ئه‌مزانی که‌ هه‌مووان هه‌ر وا هه‌ست ئه‌که‌ن.

له‌م دانیشتنانه‌ماندا وه‌ختیکی زۆرمان به‌ باسی مه‌سائیلی ئاینی و مه‌لایانه و ئه‌ده‌بییه‌وه به‌سه‌ر ئه‌برد و له‌ شیعری شاعیرانی وه‌ک نالی و سالم و مه‌حوی و کوردی و ئه‌وانه ئه‌کۆلینه‌وه. به‌م چه‌شنه ئه‌م دوو ماله‌ کۆری مه‌لایان و پیاوانی به‌زه‌وق وا بوون.

که‌ ئینگلیز عێراقیان داگیر کرد و هه‌له‌بجه و ده‌رووبه‌ریش که‌وته ژێرده‌ستیان، زیانیکی زۆریان به‌ شیخ موصطه‌فای موفتی گه‌یاند و ئه‌ویش ناچار بوو زۆر تری مال و مولکی خۆی بۆجیه‌جیکردنی ته‌کلیفاتی ئه‌و داگیرکه‌رانه‌ بفرۆشی. هه‌ر له‌و سه‌رده‌مه‌دا تووشی نه‌خۆشی بوو له‌ مووسلدا‌نه‌یا و ئازاریکی زۆری پێوه‌ چیش‌ت تا له‌ ۱۳۷۵دا کۆچی دواویی کرد.

يادی شیخ عبداللہ طیفی قہرہ داغی

ئەم ناتە کۆرپى شیخ موحەمەدى كۆرپى شیخ عبداللہ طیفى قہرہ داغی، لە ساڵى ۱۳۰۰ دا لە ھەلەبجە لەدايك بوو و لاى باوكى دەستى کردوو بە خویندن و ھەر لاى ئەویش خویندنى تەواو کردوو و لەسەر دەستى شیخ نەجمودینیشتا تەمەسوكى کردوو و تەریقەتى وەرگرتوو و پاش ئەویش لەسەر دەستى شیخ عەلاؤدیندا تازەى کردوو تەو.

شیخ عبداللہ طیف پیاویكى دوور لە دنیا و دەست و دل کراو و دلۆزى موسولمانان بوو. لە کاروبارى کۆمەلایەتیدا زۆر لیھاتوو چالاک و خزمەتگوزار بوو. مالى ھەمیشە وەك كۆرپى كۆبوونەو و رابواردنى مەلایانى ھەلەبجە و دەور و پەشت وابوو.

ماوہیەك قازىی ھەلەبجە بوو. لە ماوہیەدا دیارىی لە دۇستان گل نەئەداپەو. رۆژنیکیان کۆمەلای مەلا بووین، مەلا عەزىزى پریس و بابارەسوولای عەبابەیلای و چەند کەسێكى تر، پاش نوێزى بەیانى گەراپنەو بۆ مالى ئەوان. کە دانیشتىن زۆرى پى نەچوو کابرایەك ھات شووتیبەكى گەورەى پى بوو، داى نا. شیخ عبداللہ طیف لایى پرسى: ئەمە چىیە؟ کابرا وتى: بىستانىكى باشم ھەیە کالەك و شووتى باشى تىایە، ئەم شووتیبەم لى ھینا بۆ ئەم مالى بە دیارى. شیخ عبداللہ طیف وتى: بىستوو تە من قازىی ھەلەبجەم؟ کابرا وتى: بەلى. شیخ عبداللہ طیف. وتى: کەواتە شووتیبەكەت بەرەو. کابرا سەرى سوورما و لە قسەكەى شیخ عبداللہ طیف تىك چوو، بە عاجزىیەكەو شووتیبەكەى ھەلگرت. کە گەیشتە دەرگای دەرەو مەلا عەزىز راپى کرد بەدوا، گرتى و شووتیبەكەى لى سەندەو، وتى: باوكم! تۆ ناخۆى، كەیفى خۆتە، ھەر مەخۆ، ئیمە ئەخۆین. شیخ عبداللہ طیف لە مزگەوتى پاشای ھەلەبجە مودەریس و پېشنوێژ بوو(۱).

(۱) پاش شیخ عبداللہ طیف شیخ عومەرى برا بچووكى لە جىی دانىشت. ئەمیش پیاویكى قەناعەتکار و خزمەتگوزار و بەحیا و شەرم بوو. ژيانى تا ماوہیەكى زۆرىش بە ئاشىكى وەقفى سەر پېشنوێژى مزگەوتى پاشا بوو. ئەم ناتە لە بەھارى ۱۳۷۳ دا كۆچى دواىی کرد.

يادی مهلا حههسه عیدی عهبابه یایی

ئهم زاته کورپی ئهحمه دی فهتاج و له دهوری ۱۳۰۰ دا له دایک بووه. له منالییه وه دهستی کردووه به خویندن و له عهبابه یایی و ههله بجه و سوله یمانی و بیاره خویندوو یه تی و ئیجازه ی لای مهلا قادری گوره ی بیاره وهرگرتوو و گهراوه ته وه بۆ عهبابه یایی و دهستی کردووه به بازرگانی و دهرس پپوتنه وه ی فهقییان پیکه وه. له ۱۳۳۹ دا له گه ل سهد فهرجی عهربه تی چووینه خزمه تی بۆ خویندن، چهند مانگی لای ماینه وه.

من له وکاته دا گه له نبه ویی بورهانم ئه خویند. پاشان گه پامه وه بۆ هه ورامانی ئه و دیو. له ۱۳۴۱ یشدا جاریکی تر چوممه وه خزمه تی. ئهم جاره له سوله یمانیه وه چوممه لای، له ترسی بۆمبارانی سوله یمانی له لایهن ئینگلیزه وه هه لاتبووم. ئه وکاته (لب الأصول) م ئه خویند، دوو سی مانگ لای مامه وه. مامۆستامه لا حه مه سه عید پیاویکی ره وشت بهرز و خاوه نی عیززه تی نه فس بوو. له سه ره دهستی شیخ نه جمودیندا ته مه سوکی کردبوو. پاشان له سه ره دهستی شیخ عه لائودینیشدا ته مه سوکی کرد. ئهم زاته له ۱۳۴۶ دا کوچی دواییی کردووه و له داوینی مه رقه دی (أبو عبیده) وه له عهبابه یایی به خاک سپیراوه.

یادی شیخ موحدینی قزلبلاخی

ئەم زاتە لە شێخەکانی خۆبەخوڕەیی لای سەقزە، بۆ خویندن هاتوووەتە بیارە و لە خزمەتی شێخ نەجمودیندا تەمەسسوکی کردوووە و تا ئیجازەیی مەلایەتیی وەرگرتوووە لە بیارە ماوەتەووە. پاشان لە هەلەبجە دامەزرێوە و بوو بە پیشنوێژ و مودەرپرسی مزگەوتی خانم (خانمی خیزانی عوسمان پاشای جاف) و تا لە ۱۳۳۲دا کۆچی دوایی کردوووە بە خزمەتی زانست و ئاینه‌وه خەریک بوو.

ئەم زاتە دەستی ئەدەبیاتیشی هەبوو. نازانم دیوانی کۆکراوێی ببی یا نه، بەلام من پارچە شیعریک و چوار خشته‌کییه‌کیم دەسگیر بوو، و لێره‌دا بلاویان ئەکه‌مه‌وه.

ئەمە پارچە شیعەرەکه‌ی:

ای آنکه جان عاشق مسکین فدای تو
یارب فدای پای تو جان گدای تو
من خواهم از خدا که بجویم رضای تو
چون در رضای تست رضای خدای تو
انوار مرشدان جهان مقتبس شده است
از کوکب(ضیا)ی (سراج) و (بهایی) تو
خاک است اگر وجود کثیفم طلا شود
از فیض پرتو نظر کیمیای تو
فرقم به تاج شاهی عالم همی رسد
باشد به زیر سایه‌ء بال همای تو
اکسیر اعظم است یقین نزد اهل دل
خاکی که هست زیر کف پای تو
گر عاجزند خلق ز وصف شمایل
حیرانم از بیان حیاء و وفای تو

عثمان چو دید روی تو وقت وفات گفت
این است بس خلیفه ما از حیای تو
از رشك (معن زائده) پیچید به خود چو مار
گر بشنود چو حاتم طائی سخای تو
چون از ثنات (محبیی) بی چاره دم زند
خارج ز حد عقل بود چون ثنای تو^(۱)

ئهمهش چوار خشته کییه کی:

ای شاه وقت عید سعیدت مبارک است
در ماه و سال عیش رغیدت مبارک است
انعام شامل احوال هر کس است
انعام با قریب و بعیدت مبارک است^(۲)

(۱) شیخ موحدین ئەم پارچه شیعره‌ی له پیاوه‌لدانی شیخ نهجمودیندا وتووه.
(۲) شیخ موحدین ئەم چوارخشته کییه‌ی بو جه‌ئنه پیروژه بو شیخ نهجمودین ناردووه.

یادی شیخ بابارہ سوولئ بیدہنی

ئەم ذاتە کورپی شیخ ئەحمەدی کورپی شیخ عەبدولصەمەدی بیدەنی و لە سەیدە بەرزنجەییەکانی سۆلەییە. لە ۱۳۰۳ی هجریەتدا لە دینی (بیدەن) هاتوووە دنیاووە و دایکی خوشکی شیخ حوسەینی چرچەقەلایە. حەوت سالان بوووە باوکی کۆچی دوایی کردوووە و دایکی بردووویەتی بۆ مائی شیخ مەحموودی موفتی لە هەلەبجە تا لەوی بنریتە بەر خویندن. ماوەیەک لەوی ماوەتەووە خویندووویەتی و هەر هیشتا منال بوووە پێی کەوتوووەتە بیارە و بە خزمەتی شیخ عومەر ضیائودین گەیشتوووە و شیخ داویەتە دەستی مەلا عەبدولقادر مودەرپیس و داوای لێ کردوووە ئاگای لێ بی.

بابارہ سوولئ، وەک فەقیحانی تری کوردستانی سەردەمی خوئی، لە گەلی شوین خویندووویە. جگە لە هەلەبجە و بیارە، لە پریس لای مەلا قادری مەلا مومن و لە قزرابات هەر لای ئەو و لە سولەیمانی لای شیخ باباعەلی تەکیەیی و ماوەیەکی لە مزگەوتی مەلا ئەمینی مام روستەم بوووە، بەلام هەر لای شیخ باباعەلی خویندووویە.

بابارہ سوولئ پاش ئەوێ خویندن تەواو ئەکا ئەچی بۆ بیارە و لەسەر دەستی شیخ نەجمودینا تەمسوک ئەکا و هەر لە بیارە ئەمینیتەووە، لای شیخ نەجمودین وەختی بەسەر ئەبا و بە جیی ناھیلئ و بە پێی توانایش لە دەرزی پێوتنی فەقیدای بەشداری ئەکا و پاشان لە سالی ۱۳۳۵دا بە هیەخان ناوی ئاموزای مارە ئەکا.

لەو سەردەمدا شیخ عەبدولکەریمی ئەحمەدبەرنەدیش کە هەر لە منالییەووە هاوڕێی بابارہ سوولئ بوو، لە بیارە ئەبی. کە شیخ مەعرووفی نیرگسەجاپ لە ۱۳۳۱دا کۆچی دوایی ئەکا، لەبەر ئەووە کە شیخ عەبدولکەریم لە منالییدا لە بەردەستی شیخ مەعرووفدا پێ گەیشتوووە، شیخ نەجمودین ئەینیری بۆ ئەحمەدبەرنەدە کە خزمەتی مزگەوتی ئەحمەدبەرنەدە و چاودیری منالەکانی شیخ مەعرووفیش بکا. شیخ بابارہ سوول بە هۆی ئەووە کە هیچ پێوەندی بە دنیاووە مەبەست نەبوو، توانیویە ئەو ماوە زۆرە هەر و لە بیارە بمینیتەووە. کە شیخ نەجمودین لە ۱۳۳۷دا کۆچی دوایی ئەکا و شیخ نوورودینی کورپی لە جیی دانەنیشئ و سالی دوایی ئەویش و مەلا عەبدولقادر مودەرپیس کۆچی دوایی ئەکەن و شیخ عەلائودین لە هەر ورامانی ئەودیووە دیتەووە بۆ سەر خانەقای بیارە، بپیار ئەدا شیخ بابارہ سوول ببی بە مودەرپیس بیارە و مەلا

حوسەينى كورپى مەلا عەبدولقادىر يارمەتيدەرى بى. ماوەيەكى كەم بەم جۆرە رائەبويىرى، پاشان تاقەتى نامىنى و بيارە بە جى دىلى و ئەچى بۆ ھەلەبجە و لە مالى شىخ عەبدولەطيف دائەبەزى. پاش ماوەيەك لەوئيشەوہ ئەچى بۆ سۆلە و ئەبى بە مەلاى شىخ حوسەينى خالۆى. پاش ماوەيەكى تىرش لەوئيوہ ئەگوئىزىتەوہ بۆ زەلەرەش و ئەبى بە مەلاى حوسەين بەگى مەحمود پاشا تا سالى ۱۳۴۶ كە مەلا ھەمەسەعەيدى عەبابەيلى كۆچى دوايى ئەكا، ئەوجا ئەگوئىزىتەوہ بۆ عەبابەيلى تا ۱۳۵۵، لەوسالەدا لەسەر ھەندى شت دلى نارەھەت ئەبى و ئەپوا بۆ سۆلە بۆ لاي شىخ قادىرى قەمچى رەش كە خالۆزاي بوو، ماوەيەك لەوئى ئەبى، پاشان دووبارە ئەگەرئىتەوہ بۆ عەبابەيلى و ئىتر لەوئى ئەمىنئىتەوہ تا لە ۱۳۶۳ دا كۆچى دوايى ئەكا.

شىخ بابارەسوول ئاتىكى زۆر پايەبلىند و رەوشت بەرز و دلسۆزى ھاوپىيانى و خزمەتگوزارى كۆمەلەى موسولمانان بوو. لەناو مەلايانى دەوروبەرى ھەلەبجەدا ئەو سەرەندە بوو كە ھەموويانى بەيەكەوہ گرى دابوو، لە ھەموو گىروگرفتىكا فريارەسى ھەموويان بوو. بە مردنى ئىتر ئەو رشتەيە پچرايەوہ كە ھەموويانى پىكەوہ بەستبوو.

سىرەت و باسى رەوشت و خووى بەرز و كردارى مەردانە و ھەلوئىستى پياوانەى بابارەسوول لە چەند لاپەرەپەكدا ھەرگىز تەواو نابى و دەفتەرىكى گەورەى پىويستە. بە كورتى بابارەسوول مرۆيەك بوو لەھەموو سيفەتتىكى مەردانەدا نمونە و كەم ھاوتا بوو.

شىخ بابارەسوول ۋەك زانايەكى گەورە بوو، ئەدىب و شاعىرىكى بالايىش بوو، شىعەرى بە كوردى و فارسى زۆرە. من چەند پارچە شىعەرى كوردى و فارسىم دەسگىر بوو، لىرەدا بلاويان ئەكەمەوہ بە ھىواى دەسكەوتنى شىعەركانى تىرشى كە لە ھەليكى ترا بلاويان بكەمەوہ.

بە كوردى:

۱

ناطىقەى ھالى وھطەن دەرسى وھطەن تەقرىر ئەكا
كاتىبى دل ھەرفەكانى يەك بەيەك تەحرىر ئەكا

گفتوگوۋىيەكى خۇش و پىر مەغزە دايم دېتە گويم
 وائەزانم ھاتىفئىكى غەيبىيە تەفسىر ئەكا
 پېم ئەلى بۇ غەم ئەخۇى، سولطانى سەيئاسى وەطەن
 ھەر بە قانوونى مەھەبەت دوژمنى تەسخىر ئەكا
 عاقىبەت ميعمارى فيكرى ئىتيفاقى قەومى كورد
 دارولئىحسانى بىلادى كوردەكان تەعمير ئەكا
 سىلسىلەى كاكۆلى ئالۆزاوى مەحبوبەى وەطەن
 وابزانە زووبەزوو وا عاشقى خۇى زەنجىر ئەكا
 خزمەتى خاكى وەطەن فەرضىكى عەينە بۇ ھەموو
 داخلى ئەم حوكمەيە كى فەرقى جوان و پىر ئەكا
 ظلّمەتى جەھل ئەرچى زۆرى سەندووه باكت نەبى
 نوورى عىلمى عالمىكە عالەمى تەنویر ئەكا
 بۇ دىفاعى زەھرى ماری دوژمنى خاكى وەطەن
 سەرطەبىبى مەعرفەت تەرتىبى شەكر و شىر ئەكا
 رۆژ و شەو بۇ پاسى ناموسى وەطەن ئىنسانى كورد
 سنگ بە قەلخان و سوپەر بۇ نووكى شىر و تىر ئەكا
 ھەر كەسى فەكرى مەزارى باوك و باپىرى ھەبى
 بۇ بەقاي ئىعزازى خاكى خۇى چلۆن تەقصىر ئەكا
 بۇ ئىشاندانى ميثالى پالەوانى قەومى كورد
 ئاوى كوردستانە عەكسى شىرى نەپ تەصویر ئەكا
 دادى حىكمەت دائەخا صەيادى طەبعى موستەقىم
 ھەر لە يەك داوا بە ملوین وەحشى پى تەسخىر ئەكا
 طەبعى كەششافى ئەدىبى چاپ ئەكا (روح البيان)
 ئايەتى عەقدى براپىبى كوردەكان تەفسىر ئەكا

پیاوی عالم دائیما نه فعی عومومی مه طله به
جاهیلی ناپیاوه هر بو نه فعی خوئی ته دبیر نه کا
لووتی وهرچه رخان له شووشه ی پر گولای شیعری من
مونکیری ئاتاری کوردی بوئی پیاز و سیر نه کا
به عضه نه شخصی هه به مهیلی له خورما خوارده
ذائیهی به عضیکی تر مهیلی ترئ و ههنجیر نه کا
که عبه که چ نابئ به کوردی ناوی کوردستان نه بهم
پیئ بلین واعیظ به تورکی بوچی من ته کفیر نه کا

۲

من غوباری گوزهری گهردشی دامانیکم
عاشق و شیفته یی جیلوه یی جانانیکم
بو گولی روویی که سئ ئیسته منیش وهک بولبول
له گولستانی غه ما مورغی سه حه رخوانیکم
ئاخ! زهمانیکه له گو شه ی قه فه سا وهک قومری
بی په پ و باللی قه دی سه روی خه رامانیکم
مه که ته کلیدی شه رام به خودا، نه ی ساقی
مهستی باده ی قه ده حی دیده یی فه تانیکم
وه حشه ت نه نگیزه غوبارم له هه موو دنیا دا
گهرد و بادی قه ده می فه وجی غه زالانیکم
خو زهمانیکه له به ی توله زه نا وهک یه عقووب
چاوه ری پی پیره هه نی یوسفی که نه انیکم
گهر ده پرسی خه بهر ئیستا که له گو شه ی غه مدا
منی بیچاره عه جبه بی سه روسامانیکم

بۆچى تەحقىرىم ئەكەي زاھىدى طاعات فرۆش
 كوڤرە نازانى منىش ئىستە موسولمانىكم
 وەرە بروانە كە كون كون بووہ سىنەم ئەمىرۆ
 ھەدەفى تىرى بەلای جونبوشى موژگانىكم
 مودەتئىكە كە لە داوئىنى شەبى ھىجراندا
 دائىما مونتەظىرى صوبحى گرىبانىكم
 شەھەم موو شەھە وەكو پەروانەبى بى صەبر و قەرار
 بال و پەپ سۆختەبى شەمە شەبوستانىكم
 ئەي رەفىقان بە خودا ئىستە منىش بۆلەيلا
 بى سەروشوئىنم و مەجنونى بىابانىكم
 تا قىامەت بە خودا زەحمەتە ھوشيارەوہ بم
 من كە مەخمورى شەراب و دەس و فنجانىكم
 تالە جەمەبىيەتى ئەھبابى برىوم دەوران
 لە بىابانى غەما طورفە پەرىشانىكم
 ئەي (رەئووف) خاصىيەتى صوحبەتى (بابا) يە كە من
 ئەدەب ئامۆختەبى مەجلىسى عىرفانىكم^(۱)

۳

لە گۆشەي عوزلەتا دايم قسەي بى خود ئەكەم بۆ خۆم
 لە حوجرەي پر ئەسەفدا، (رەمزی يا) مەشغوولى يادى تۆم
 ئەگەر بىچارە (بىخود)، (رەمزی يا) قامەت خەمە، (بابا) یش
 بلى بۆ شاھىدى صوحبەت ئەوہ چاوه، منم ئەبرۆم

(۱) شىخ بابارەسوول ئەم پارچە شىعەرەي بو مەلا رەئووفى مەلا ئەحمەدى صائىبى ھاورپى
 نووسىوہ. ئىمەيش لە رووى فوتوى كەشكۆلەكەي مەلا عەزىزى رىشاوىي جوانرۆيى
 نووسىومانەتەوہ.

له به زمی گولشهنی ئه حبابی یهك دلدنا من و (بیخود)
له بو گولدهستهیی ئولفته ئه وه وهك رهنگ و من وهك بووم
ئهوا وهك پییری كه نعان قافلئهی بادامی چاوم نارد
له شاری میسری وهسلئی ئیوهدا من موشتهریی یهك بووم (۲)

۴

حالی به دحالی ئه من مه علومه، ئیفشای عالمه
دیده پر ئاب و جگهر داغ و زوبانم ئه بکه مه
عیش و شادیم، چاوه کهم، گریان و شین و ماتمه
ساکنی گوشهیی دهروونم پییم مهلئی دهرت کهمه
خوا له باتیی لهعلی فهنهر حوجره کهم مهملووی خه مه

طاقهت و صهبر و قهرار و هوش و ئارامم چووه
مهصله هت وایه سهری خوم هه لگرم تا کو زووه
بو کهسی دینی ببی لهم جیگه نیشتن قهت بووه
حوجره کهی ئه م دیو (یقیناً) ههروه کو قهبری جووه
چون له باتیی لهعل و لهمپا دوود و عه قهره ب هه مده مه

قهت له باسی خواردنی ئه م جیگه هیچ کهس نادوی
دوینه که گهر بیکه یه صه حرا ئیتر گیای ناروی
بی درویره ئه م قسه دیکه م به راستی بی بیی
گهر له به حشی ئه کل و شوربیش بیمه ته حریر جوزئیی
بی درو نابی له فه رضی ئه ر بلئی عهینی سه مه

(۲) ئه م پارچه شیعره له رووی فۆتۆی که شکۆله کهی مه لا عهزیزی ریشاوی نووسراوه ته وه.
له ویذا نووسراوه بو (بیخودی) ی نووسیوه، به لام به شیعره که خویا دیاره وا نییه، شیخ
باباده سوول باسی خوی و بیخود ئه کاو رووی ده می له (ره مزی) ناو یا نازناویکه که
لامان وایه (ره مزی مه لا مه عرووف) بی.

من له بهر خویندن به دائیم خوینی جهرگی خووم ئه خووم
بی کس و پرووت و غه ریب و عاجز و دل پر له غه م
به حتی عیلمی ئه م زمانت بو بکه م بی زیاد و که م
گه ر قسه ی راست ئه وئی (بابا) ئه من عه رزت ده که م
خویندن و ته حصیلی ئیسته باعیثی دهر د و غه مه

من فیرارم کرد له دهس ئه م جیگه، ریم تی که و ته وه
به ختم هه لسا بو له خه و، دووباره بو خوئی خه و ته وه
په ببی ویران بی به حوجره و مه درسه و مزگه و ته وه
من خووم مه حرووم له چایی، هه م له دار و نه و ته وه
به حتی دۆینه ییش خووت ئه زانی دهر دوو هه فته یه که ژه مه (۳)

۵

هه ر کورده که عوشه رتی نه مابی
هه ر کورده که به زمی بی صه دا بی
پیاوئی به ره واندزی ئه فه رموئ:
«ئه م مه سئله کوو ده بی وه ها بی»
عالم له سه عاده تا ده ژی گشت
هه ر کورده حه یاتی لی برابی
دنیا هه موو عه یش و نو شه ته نیا
هه ر مه حفه لی کورده بی صه فا بی
قانونی ته ظه للومه ئه فه رموئ:
ئه م کورده له ژیر ئه ساره تا بی
سا گاز که نه قهومی کوردی (خو شناو)
با رومی له قهومی (پژدهر) بی

(۳) دیاره شیخ بابا په سوول بهم پارچه شیعره ی باسی ژبانی ناخوشی ئه و سه رده مه ی
فه قییان ئه کا.

دەشتى (دزەيى) لە دەشتى (هەولێر)
باعیث چییە، ئەهلی بۆ جیا بۆ
رەمبازیی (جاف) و (تالەبانی)
با (داودە) و (زەنگنە) ی تیا بۆ
(سوورداش) و (سیوھیل) و (شارباژێر)
بۆ (شێوھکەل) ی ئەبۆ فیدا بۆ
(هەورامی) یو کوردی (شارەزور) ی
بۆ دەردی (لەوۆن) ئەبۆ دەوا بۆ
(گەلباغی) یو (تیلەکوۆ) و (مەریوان)
بۆ میللەتی (ژاوەرۆ) نەمابۆ
(سەجای) یو (کەلوپ) و (هەمەوھەند)
بۆ میللەتی (لوپ) ئەبۆ شیفابۆ
(سابلاخ) و (سنە) و (سەقز) بەجاری
با بانگ کەنە ئەهلی (بانە) دا بۆ
تێعدادی هەموو عەشایری کورد
باوەر مەکە بۆ کەسێ کرابۆ
ئەمما بە هەموو ئەلێم بە ئیجمال
گوێی هۆشی لە بانگی کابرا بۆ
گوێی لێیە عومومى کوردەواری
مەر ئەو کەسە گوێی دلێ نەمابۆ
بۆ نەصرەتی مەنطیقەى جونووبى
با کوردی شیمالی عەینی با بۆ
ئیمانى هەیه ئەگەر بە ئایەت
ئەم کوردە هەموو ئەبۆ برا بۆ

بورهانی موفه کیراتی کوردی
بی شوبهیه بی نه تیجه نابی: (۴)

به فارسی

۶

جانا مراد هر دو جهانت مرید باد
عمرت به کام اهل محبت مدید باد
از مقدم تو غنچهء دلها شکفته شد
فیض نسیم صبح وصال مزید باد
آنکس که داد مژدهء جان بخش مقدمت
یا رب همیشه شاد دل و خوش نوید باد
وقت عزیمت سفر و بازگشتنت
حضرت دلیل و پیشروت بایزید باد
جانا صفای عید غریبان لقای تست
خوش طالع آن غریب ز تو مستفید باد
ماتم زدای جمع غریبان بی نوا
عیش مدام و عید شریف سعید باد
خوشنود باد از کرمت آشنای تو
بیگانهات ز عیش جهان ناامید باد
وصلت برای عاشق صادق فزون بود
هجرت نصیب جان رقیب پلید باد
آن ناکسی که منکر این آستانه است

(۴) ئەم پارچە شیعرە لە رووی فۆتۆی کەشکۆلی مەلا عەزیزی ریشاویی جوانرۆیی نووسراوەتەوه.

از فیض خواجگان طریقت بعید باد
بسم صفت به خاک طپان در مقام عشق
عشاق تو به تیغ محبت شهید باد
ای در برابر کرم بحر، قطره‌ای
احسان تو قرین قریب و بعید باد
شرح شمایل تو مطول خوش است لیک
شایسته آنکه مختصر و هم مفید باد
در نزد قدرت همت تو آسمان زمین
در پیش چهره‌ات مه و خور ناپدید باد
بادا همیشه یاور تو لطف مصطفی
یارت مدام عون خدای مجید باد^(۵)

۷

ای چشم یار! درد تو جان را خراب کرد
دل را دچار شدت صد اضطراب کرد
ای درد سوی نرگس جانان چه میروی
ای وای این قدر که ترا بی حجاب کرد
ای درد! اگر به دیده انصاف بنگری
باید ز طوق دیده او اجتناب کرد
ای درد چشم دور شو، این جور تا به کی
جانانه از شامت تو ترک خواب کرد
چشمی که نور دیده اهل وفا بود
ای بی بصر چه حق بود او را عذاب کرد

(۵) شیخ بابارہ سوول و مہلا رہنوو فی مہلا ئہ حمہ دی صائب، ئہم پارچہ شیعریان پیکہ وہ
بو پیروزیایی لیکردنی شیخ نہجمودین وتووه بہ بوئہی گہرانہ وہیہ وہ لہ سفہر.

چشمی که روشن است از دیده جهان
او را چه ممکن است پر از پیچ و تاب کرد
چشمی که دسته دسته به گلزار کائنات
نرگس برای بندگی او شتاب کرد
چشم و رخی که نرگس و گل از حیای او
گل آب شد ز حسرت و نرگس حجاب کرد
ای خان و مان خراب چه بیداد می‌کنی
با دیده که تربیت شیخ و شاب کرد
ای بی ادب برو عرق انفعال ریز
ورنه ترا نتوان بدعا غرق آب کرد
آزار چشم دلبر ما لایق تو نیست
همچون تو کیست این گذر ناصواب کرد
چشم (رءوف) و دیده (بابا) مقام تست
اکنون توان که دیده ما کامیاب کرد
یارب کند به دیده ما زود انتقال
دردی که چشم مست ترا پر آب کرد^(۶)

۸

آه از غم بی نیازی یار
فریاد ز دست جور دلدار
لیلای من از رم غزالت
دیوانه ترم ز قیس بیزار

(۶) شیخ بابا ره‌سوول و مه‌لا ره‌ئووفی مه‌لا نه‌حمه‌دی صائیب‌نم پارچه شاعره‌یشیان پیکه‌وه
به‌بونه‌ی چا‌وئشه‌ی شیخ نه‌جمودینه‌وه وتووه.

از فتنه جاودان چشمت
بیمار ترم ز چشم بیمار
شادم به امید حرفی از تو
از لوم رقیب و طعن اغیار
یکبار گل رخت ندیدم
دیدم دوهزار نیش از خار
بر عاشق بی نوا گواهی
از بهر خدای حی دادار
عمریست فتاده بر در تو
شاید به سرم روی تو یکبار
جانا چه شود برغم زاهد
باری گذری به این گنه کار
تا چند خورم غم فراوان
تا چند کشم جفای بسیار
من طاقت هجر دلبرم نیست
ای وصل تو جان من نگهدار
فریاد ز بی کسی کسی نیست
حال دل من بپرسد از یار
سالی است ازو خبر ندارم
رنجور برفت از برم یار
در چاه زنج بمرد یا خود
در سلسله دو زلف طرار
گر مژده دهی بشارت آرد
دل گشت فدای پای دلدار

(بابا) سر و مال و جان خود هم
زین مژده دهد به آن خبردار

۹

ای مالک جهان نبوت توی امیر
وی پادشاه ملک ولایت توی شهیر
بر سرّ امر و نهی (کما هی) توی خبیر
ای مظهر فیوض الهی توی بشیر
وی مظهر مراد خدایی توی نذیر

ای مقتبس ز شمس ضمیر تو انبیا
وی مقتبس ز بدر منیر تو اولیا
قطع نظر نموده ز خود جمله ماسوی
روز جزا به جز تو ندارد پیشوا
ای تو شفیع مطلق و من عاصی و اسیر

روزی که يك قلم دو جهانرا یکی است شاه
این ملک و مال و عزت مردم شود تپاه
واندم که هرکسی به شفیعی برد پناه
با اشک سرخ و موی سفید و رخ سیاه
ماییم دست دامن و تو شاه دستگیر

در گلشن هوا هوسی صرف کردهام
در گلخن خطا نفسی صرف کردهام
در نار سهو خار و خسی صرف کردهام
عمر از هوای نفس بسی صرف کردهام
بی طاعت و عمل تو رءوفی و هم ظهیر

ای خالصت شفاعت کبری توی وبس
روزی که پرسشی نکنند هیچ کس ز کس
بر نقد طاعتی چو نداریم دسترس
از لطف عام خود تو به فریاد ما برس
تو منعم و کریمی و ما سائل و فقیر^(۷)

۱۰

ای نفس بداندیش دمی بهر خدا باش
از بهر خدا تابع احکام قضا باش
با اهل جهان چند توان رنج کشیدن
يك لحظه هواخواه محبان خدا باش
اظهار تملق همه رسوائی محض است
زینهار دمی صبر کن ای نفس رضا باش
آسوده شو از کشمکش شهرت دوران
در گوشه عزلت نفسی بی سروپا باش
تا کی همه جا سلسله جنبان تکبر
این داعیه بگذار و انیس فقرا باش
از اهل جفا هیچ صفائی نتوان یافت
زینهار غبار قدم اهل وفا باش
برباد مده خاک خود از آتش آمال
سیلاب فنای خس و خاشاک هوا باش
اندیشه آهنگ بقا نیست کسی را
آماده تحریک دم تیغ فنا باش

(۷) شیخ بابا رسوول ثم پینج خشته کییهی له تعریفی پیغمبردا وتووه (دروودی خوی لی بی).

بگذر ز خیال غم آشوب علایق
در هر دو جهان عاشق بی برگ و نوا باش
از فتنهء املاک مکن شکوه بی جا
مردانه بیا و هدف تیر بلا باش
خواهی که سرافراز شوی در همه عالم
با خواجهء خود بنده بی روی و ریا باش
احرام ادب بند به طوف حرم دوست
لبیک زنان خادم ارباب صفا باش
خواهی که مراد همه عالم شوی ای دل
از صدق مرید خلف الصدق (ضیا) باش
پاک ار کنی آیینهءات از زنگ کدورت
جویای غبار قدم (نجم) هدی باش
از طرز ادب دور نباید شدن ای دل
هنگام حضورش عرق افشان حیا باش
گر میطلبی راه بسر منزل تحقیق
از هستی موهوم درین بزم جدا باش
ای صاحب ما قبلهء حاجات غریبان
گاهی به کرم هم نفس اهل دعا باش
گر جای تو تنگ است به غم خانهء دلها
پای بی بنه و مردمک دیدهء ما باش
وابسته به لطف تو بود حاصل آمال
از کار فروبستهء ما عقدهگشا باش
(بابا) همه دم همچو (رءوف) از سر اخلاص
در وصف ثنائیش گهر افشان ثنا باش

هر چند كه يك (خپله) نيرزد گهر نظم
ای جائزه گفتهء ما (شكر و چا) باش^(۸)

۱۱

بر خوان همیشه نعت به نام محمدم
تر کن زبان ز شربت جام محمدم
با خال و حور و کاکل و غلمان مرا چه کار
مرغ اسیر دانه او دام محمدم
دیگر هوای روضهء رضوان نمیکنم
از قمریان سرو خرام محمدم
ار نالهءام بوجد در آیند قدسیان
من عندلیب باغ مقام محمدم
تا حشر اگر به هوش نیایم عجب مدار
مست مدام بادهء جام محمدم
از علو شأن ناز بر افلاک میکنم
تا خاکسار در گه و بام محمدم
آمیخته چو شیر و شکر فکر خاطر
تا در خیال مدح کلام محمدم
در بحر فیض شد صدف گوهر یتیم
قربان لفظ و معنی نام محمدم
این بندگی به رتبهء شاهی نمیدهم
فخر همین بس است غلام محمدم
بر صبح طعنه میزنم از صاف طینتی
تا در پناه طرهء شام محمدم

(۸) شیخ بابا رسوول و مهلا پهټووفی مهلا نهټمه دی صائب، نهټم پارچه شیعره بیشان پیکه وه
وتووه له بیاره.

فردا که يك قلم دو جهان را پناه اوست
امیدوار رحمت عام محمدم^(۹)

۱۲

فارغ از پاس حیاتم، در فنای بیخودم
غافلیم از خویشتن تا مبتلای بیخودم
نیستی در عالم هستی بقای دیگر است
مطلق از قید تعلق، در ولای بیخودم
عاشق مهجورم و یادم به جز معشوق نیست
خویشتن گم کرده دشت ولای بیخودم
گاه در امید وصل و گاه در بیم فراق
معتکف در مسجد خوف و رجای بیخودم
بر سماطم حاتم طائی گدائی میکند
ریزه‌خوار خوان احسان سخای بیخودم
مقتبس از شعلهء ادراک ما مهر فلک
زرهء پروردهء فیض لقای بیخودم
در لباس فقر ناز پادشاهی میکنم
تا به زیر سایهء بال همای بیخودم
روح پاکم، فارغم از نحس و سعد روزگار
از گروه قدسی اوج سمای بیخودم
پاکم از ظلمات ترکیب عناصر کرده‌اند
مطهر نور تجلای صفای بیخودم
طینتم آینهء تمثال نیکی ساختند
از بدی بیگانهام، من آشنای بیخودم

(۹) شیخ بابا ربه‌سولّ ثمّ پارچه شیعره‌ی له تعریفی پیغمبردا وتووه.

طعنه بر جام جهان بین میزند آینه‌ام
صورت نورم، هیولای هوای بیخودم
آفرینم میرسد از فرش تا عرش برین
ز آدم و جن و ملک تا در ثنای بیخودم
عاقبت (بابا) برای دفع علت‌های دل
شربت‌ی دادند از دارالشفای بیخودم
ناله‌ء ما شور آهنگ سماع قدسیان
بلبل خوش نغمه‌ء رضوان سرای بیخودم
باکم از طوفان عصیان نیست در روز جزا
ناخدای کشتی لطف خدای بیخودم^(۱۰)

۱۳

من گوی بالادیده‌ء چوگان فراقم
حیران و سراسیمه‌ء میدان فراقم
از حال من شیفته حیرت خبری نیست
موج یم بی تاب‌ی عمان فراقم
ای شیفته‌ء نرگس فتان غزالان
بی پا و سر خنجر مژگان فراقم
ای مست شراب نکه یار قدح نوش
دریاکش پیمان‌ه‌ء پیمان فراقم
تو بلبل گلزار وصال و من غمبار
بی بال و پر گوشه‌ء زندان فراقم
تو زنده‌ء سرچشمه‌ء حیوان وصالی
من مرده‌ء هجرانم و بی جان فراقم

(۱۰) شیخ بابا رپه‌سول‌ثم پارچه شیعره‌ی بؤمه‌لا مه‌ممودی بیخود نویسیوه.

تو محرم بزم می وصل و من محروم
درد کش میخانه هجران فراقم
بر ناله من گوش کن ای یار وفادار
آوازه پر شور نیستان فراقم
مینالم و این سوز نهان میکنم اظهار
دل سوخته آتش سوزان فراقم
از حسرت آن یوسف گم گشته عزیزا
ماتم زده کلبه احزان فراقم
گم گشته و آواره صحرای تحیر
حرمان زده بی سروسامان فراقم
بر لوح دلم فاتحه یأس نوشته
استاد ازل طفل دبستان فراقم
آن بلبل حرمان زده گلشن وصلم
در کنج قفس مرغ خوش الحان فراقم
من قانعم از پیرهن یار به بویی
ای نور بصر ساکن کنعان فراقم
در باغ دلم جز گل پر داغ نروید
من لاله شیدای گلستان فراقم
آهم دوداست شرر قطره اشکم
ای وای که من مجمر نیران فراقم
مجنون صفتم با صف اشک و علم آه
خود پادشه ملک بیابان فراقم
پروانه بی بال و پر از اثر هجر
شبهاست که من شمع شبستان فراقم

در می‌کده هجر دو صد جام لبالب
می نوشم و مدهوش خمستان فراقم
عمریست که در بیشه هجران غزالان
چون شیر ژیان سلسله جنبان فراقم
جنسم همه غم، نقد متاعم الم و داغ
در سوق بلا تاجر دکان فراقم
خاکم همه بریاد شد از آتش هجران
سیلاب دیده طوفان فراقم
از نام و نشانم خبر ار هست و اگر نیست
(بابای جفا دیده حرمان و فراقم)

۱۴

عاجز و بی سروسامان غمم
جان من واله او حیران غمم
ای شه مصر ملاحهت رحمی
بنده بندی زندان غمم
گنجم و بر سر من مار فراق
ساکن خانه ویران غمم
بی تعلق ز هم شاه و گدا
بنده حضرت سلطان غمم
مورم و با علم آه دوان
آصف ملك سلیمان غمم
گو جهان بحر کند سیل سرشك
نوحم و ساکن طوفان غمم

دیگر از آب سرشکم چه غم است
آتش کشتی عمان غمم
فارغ از سود و زیان دو جهان
هائیم راه بیابان غمم
دست بر سفرهء حاتم نکشم
ریزه‌خوار نعم خوان غمم
از ازل آمده با داغ درون
تا ابد لالهء بستان غمم
بی خبر از نفس راه حجاز
همدم شور صفاهان غمم
مرکز گردش پرگار بلا
نقطهء جدول دوران غمم
یاد جمعیت کاکل تاکی
طرهء زلف پریشان غمم
گوشهء چشم به قیصر نکنم
خسرو محفل دوران غمم
رندم و گوش به سلطان ندهم
چاکر بندهء مستان غمم
رونق گلشن داغ جگرم
قطرهء بارش نیسان غمم
بی نصیبم زمی و جام طرب
مست پیمانیهء پیمان غمم
فارغ از کشمکش قصر فلک
اختر طالع ایوان غمم

آفت قلب سپاه فرحم
فارس عرصه میدان غمم
سربس داغ دلم از هجران
نقد سرمایه دکان غمم
ناسخ جمله احکام فرح
آیت معجز قرآن غمم
در ره هجر شدم گرد کنون
رفته از گردش دامان غمم
آه ازین آتش دلسوزای وای
شعله‌ی مجمر نیران غمم
بنگر از معجزه تیغ فراق
ماه‌م و پاره زکتان غمم
وین عجب تر که به گلزار سرور
بلبل کلخن ویران غمم
طائر قدسم و از داغ فراق
قمری سرو گلستان غمم
این ببین کز اثر سردی آه
جان و دل سوخته بریان غمم
آه صد آه ازین بخت سیاه
تیره روز شب هجران غمم
حال (بابا) ز من حیران پرس
عاجز و بی سر و سامان غمم

ای چای، اگر راحت جانهای، جفایی
 نه نعمت عامی، به خدا عین بلایی
 گر آب حیاتی سمی، گر لعل خزف وار
 بدیمن زغن گر به مثل مرغ همایی
 هرچند که در انجمن خلق عزیزی
 بس خواری چو بر چشم شه عصر نیایی^(۱۱)
 محبوبی اگر در نظر مردم دنیا
 مبعوضی چو متروک ز محبوب خدائی^(۱۲)
 دل گفت برو ترک کن این آرزوی نفس
 (بابا) به حقیقت تو اگر طالب مایی^(۱۳)

(۱۱) و (۱۲) مهبستی له شیخ نهجمودینه که وادیاره چای نهخواردووهتهوه.
 (۱۳) شیخ بابارپهسوولّ ثم پارچه شیعره ی بؤ بهدناو کردنی چایی داناوه. سهیید عهبدولقادر
 ناوی تالشیش که فهقییهکی هاوپئی شیخ بابارپهسوولّ بووه، بهم جزره له وهلاما
 داکوکی له چایی کردووه:

(بابا) متنفر اگر از حضرت مایی
 دستت نرسد دامن و صلح ز گدایی
 حاشا اگر از عزت، نقص و فتوری
 حاصل شود از نفرت هر بی سر و پای
 گر محفل جمع است و گر منزل و حدت
 بی فیض وجودم نبود هیچ صفایی
 شوری به سرت از طرف ارچه نمانده است
 در دم چه کوشی و چنین سقله چرائی
 در زمره عشاق خودت شهره آفاق
 بنمودی به بی مهری و بی عهد و وفایی =

چوار خشته‌کی

فریاد ز کوی نیکوی دور شدیم
ای وای ز فیض باری مهجور شدیم
در بزم وصال سوختم از هجران
افسوس ز نادیدن او کور شدیم

= آن شاه‌که در طبع شریفش نه عزیزم
مطبوع نباشد بر او هیچ غذایی

شېخ عەبدولكەرىم ئىنسانىكى پەشت بەرز و دلسۆزى موسولمانان و خزمەتگوزارى خەلك بوو. ئەو خزمەتەى ئەو بە منالانى شېخ مەرووف و تېكرای خەلكى ئەو ناوچەپەى كردوو، له هەموو كەسى ناوہشیتەوہ. بۆیە بەش بە حالى دانىشتووانى ئەو ناوچەپە، نەك هەروەك مەلايەكى گەورە يا وەك شېخىكى باش و پى پيشاندەرىكى لېھاتوو، بەلكو هەميشە وەك براپەكى دلسۆزىش تەماشای كراوہ. شېخ عەبدولكەرىم پاش دامەزرانى له ئەحمەدبەرنە و ژن هينان و مال پىكەوہنانى، پىوہندى جارانى لەگەل شېخ بابارسوولى بىدەنى و لەگەل مەلاكانى هەلەبجە و دەروپىشتى بە تىنتر كردووہ. هەميشە هاتوچۆى بۆ بيارە بۆ لای شېخ نەجمودىن و پاش ئەویش بۆ لای شېخ عەلائودىن بووہ و، بى وچان لەگەل ئەو هاوړپيانەدا بەدەم موسولمانانى ئەو ناوچەپەوہ بوون بۆ چاركردنى هەر گىروگرفتىك هاتىتە رپيان.

ئەم ناتە لە ۱۳۶۱ دا كوچى دوايىى كردووہ و تا دواړۆزى ژيانى هەر لە ئەحمەدبەرنە ماوہتەوہ.

شېخ عەبدولكەرىم وەك مەلايەكى باش بوو، دەستى شىعريشى هەبوو. بەداخەوہ شىعەرەكانى كۆنەكراونەتەوہ، بەلام من چەند پارچەپەكىم لايە، وا ليرەدا بلاويان ئەكەمەوہ.

بە كوردى

۱

ئەم دەردە تووشى من بووہ ئەمروۆ لە پرووى هەوا
 چارەى چيىە پيىم بلين ئەى رەفيقانى باوہقا
 هەرلا ئەچم چ جايى ئەجانىب كە قەوم و خویش
 بەدتر لە ئەجنەبى لە دەرى خووى دەرم ئەكا
 مەنفوورى طەبعى كافەر و موسليم وەها بووم
 رپم نادەنى بچم نە ئە دەير و نە خانەقا
 دەرمانى دەردى تۆ لەلاى منە بپچارە پيت بلیم
 هەستە برۆ پەنا بە بە ئەصحابى موصطەفا

گەر کافرى موعانىدى صەد سائە بېتتە لاي
گورجى ئەبېتتە موجتەھىد و مەھرەمى خودا

۲

وەرە ئەى دىل وەكو پەروانە بالى عىشق پەيدا كە
بەدەورى شەمعى شەرىعى ئەنوەرا صەد سۆز بەرپا كە
لە طەعنەى شېتەكانى وەك حوباراي رېگە لى گوم بوو
مەرەنجە و بى بەيەك شوعلە ھەموويان تەفروتونا كە
طەرەفدارى شەرىعەت شېرە وەك صىدىق و فارووقە
لە حيزە فېلىي رېويى بولەھەب يا جەھل بى باكە
ئەگەر باوەر بەمن ناكەى وەرە تۆزى بە چاوى دىل
تەماشاي حوسنى ئىقدامى مودىرى وارماوا كە
دەسا ئەى ئەھلى فەضل و مەعرفەت ھەردەم بە سۆزى دىل
تەمەنناى نەصرەت و تەوفىقى ئەم ناتە بكەن چاكە
قوبوولى كەى لوطفى خۆت خودايا ئەم تەمەننايە
بە حەققى ئەوكەسەى فەرمووتە پېى (لولاك لولاك) (۲)

۳

ئەمە چى بوو سولەيمانى وەھا پېر شىن و گريانە
كەچى شادى و بەشارەت سەربەسەر پېر گردى سەيوانە

(۲) مامۇستا مەلا قادرى سۆفى مەلاى فەقى جئە ئەبى لاي حسين بەگى حەسەن بەگى
موھەممەد پاشا كە مودىرى ناحىيەى وارماوا بوو، ئىجازەى مەلايەتى بە مەلا حەسەنى
شاترى ئەدا كە پاشان بە مەلا حەسەنى ھۆرئىن ئەناسرا. حسين بەگ بەم بۆنەو
ئاھەنگىك ئەگېرى و شېخ عبدولكەرىمىش لەسەر داواى مامۇستا مەلا قادر كە
ويستوويەتى قەدرزانيى خۆى لە پياوھتېى حسين بەگ دەرېبېرى، ئەم چەند بەيتە ئەلى و
ئەيدا بە يەكى لە فەقىكان لە كۆرى ئاھەنگەكەدا ئەيخوئىتتەو.

ئەمە چى بوو كە زىندوو يەك قەلەم بى دىنگ و خامۇشە
 لە ناو مردوو كەچى ھەر بەزمە، ھەر ئاھەنگە، سەيرانە
 ئەمە چى بوو كە ئەم قەبرە دووصەد سالانە وەك قەسرن
 كەچى ئەم قەسرە شىرىنانى شارە وا پەرىشانە
 چىيە پووش و پەلاشى گىردى سەيوان عەينى گولزارە
 كەچى باغ و گول و گولزارى شار وەك شارى موورانە
 لە يەك مزگەوت و تەكپە و مەدرەسە كەس نابىي دەنگى
 نە(قد قامت) نە ياهوويى، نە (بسم اللہ) نە سوبحانە
 لە ھەر قەبرىكەو گوى بگرى ھەر وەك نەغمەيى داوود
 سەداي تەكبىرى عيد و خوطبەيى ئاوازي قورئانە
 وەھا زانى منىش ئەو حالەتە روئىايە ئەيبىنم
 لەبو تەحصىلى بىدارى خۆمم ھىنايە جۇلانە
 كە ھۆشم ھاتەبەر نەختىك و پىرسىم بۆم موخەقەق بوو
 ئەمە ئائارى كۆچى شىخى عەصر و فەخرى كوردانە
 چ شىخى؟ ھەزرتى باباعەلى، عەلامەيى دەوران
 كە نەقصە گەر بلىم عىلمى وەكو دەريايى عەمانە
 بە فەيضى عىلمى ئەو رەبى بە قوربانى عولوومى بم
 فورووع و ئەصلى ئەم دىنە وەھا خۆش رەنگ و رەبىانە
 بە عىلمى ئەو بوو ئەم ئەسرارە شىرىنانە دەر كەوتن
 بە فىكرى ئەو بوو دەرھاتن ھەموو ئەم دورو مەرجانە
 بەياناتى بەدیعەي بۆ مەعانىي موشكىل و مەخفى
 بە نەحوئ بوو كە صەرفى لى ئەبوو ئەشكالى بىگانە
 كەلامى وا بە حىكمەت سەوق ئەفەرموو بۆ عەقىدە و دىن
 موعانىد دائەمالەم تەرزە تەفسىرە و ھەدىشانە

له پاکیی طینه تی چی بلیم؟ مهلهك حهیران ئه بوو ئه یوت
 چیه ئه م رۆحی مه حظه واله فهردی نهوعی ئینسانه
 هزار و سیصه و په نجاو و نو شیخ هیجره تی فهرموو
 به عزمی سیبه ری ئه و تاقه سه روی باغی ئه کوانه
 ته قاضای ئه م هه موو ته حقیقی عیلم و خزمه تی دینه
 به لئی نهیلی جیواری حه زره تی شاهی ره سوولانه
 به قوربان گهر بلیم تو مردووی لال بم وه کو لاله
 خه لاتی زیندوی قه طعیت له مه ولاره له سه ر شانه
 به ئیمه گهر بلین مردو له پاش ته شریفی تو حه قه
 که قووتی ژینی رۆحی ئیمه بو ئه و به حری ئیحسانه
 یه قینه تو مه قامت جه نه تی فیردهوسی عولیایه
 مه قامی ئیمه هه م مه علومه بی تو قه عری زیندانه
 له ئه م زیندان نیانی خۆ ته قه ت غافل مه به قوربان
 له حالی عه بدی خو پرسینه وه شیوه ی بزورگانه
 غه مه ت لابه، فه رح بیته دلّت (فانی) که نووری ئه و
 له جیگایه وه کو خو ری دره خشان پرته و ئه فشانه (۳)

۴

له پاش ده رچوون له ده ستی به فر و باران
 به لاوازی و که میی ئینسان و حه یوان
 به لاقرتی سوئالم کرد له شوانی:
 چیه ته ئریخی ئه م ساله برا گیان؟

(۳) شیخ عه بدولکه ریم ئه م پارچه شیعه ری بو لواندنه وه ی شیخ باباعه لیبی ته کیه یی وتوو که
 یه کێك بووه له مه لا گه وره کانی سوله یمانی.

به صهء ئهفسووس و هسهرهء ءوابى ءاوه
«سىاسائىكى پىس و عهشهء ئامان» (٤)

به فارسى

١

اى ءل ءم ءهشهء خون شو، عالمى بربءء شد
ءرىه ءن اى ءىءه، صبر از ءل ءه ءى بنىاء شد
سپنه آءش ءىرو ءاشاك وءوءم را بسوز
ءىز شو آءش ءه آه و نالهءاء اءءاء شد
اى ءف افسوس رو بر زانوئى ءم ءلقه شو
ءم مءور پىشائى عءزهء ءءر اءلاء شد
نالهءء مواء رو ءر شهر ءم آواز ده
ىء ءلم شاءى ز ملك ءاطران نالشاء شد
اى ءمن رو ءاك بر سر ءن ءو سرو ءوئشرا
ءز مئان باء ءىن آن ءامء شممشاء شد
آنءه از بازوئى سءىش ءر طرىء مصطفى
ءانءاه و مءرسه از علم و ءىن آباءء شد
آنءه از اكسىر فىءش هر ءه را ىء ءره ىاءء
زرء ءالص ءهء و از زءء هءوا آراءء شد

(٤) زسءانى سالى ١٣٤٣ (١٩٢٥) زسءانىءى ءووش و سهءء بووه. شىء عهءءلكه رىمئش ئهم
پارءه شىءرهئ بؤ ىاءءءنه وهئ ئه و زسءانه ءاناوه. ءوا نئوه به ءئى پارءه شىءرهءه به
ءىسابى ءوروءفئ ئهءءهء سالى ١٣٤٣ ئهءرئءه وه به مءرءئى وشهئ (عهشهء) به
رئئووسئ ءؤن واءه به (عشء) بنووسرئ. (پىس و) ىش به شئوئى ءسهءءنى هءءئ
ناوءهئ ءورءه وارى واءه (پىس بوو). ئهم پارءه شىءرهءمان له رووى فؤءزئى ءه شكؤلهءهئى
مهءا عهزئزئى رئشائوئى نووسئوهءه وه.

گرچه کوه بیستون جهل بالاگیر بود
بهر تخریبش چه شیرین تیشه فرهاد شد
از حوادث هرکه دیدی منکر معروف خواند
بی نوایان را که هر جا اهل استمداد شد
وضع را اندر بیان دین به نحوی صرف کرد
از زبان منکران عهد هم آزاد شد
تا شد آن خورشید برج معرفت غایب ز خلق
از میان اهل دین خود محشری ایجاد شد
مستقیم اندر شریعت، بهره‌مند اندر طریق
چون ضیاء نجم دین آن رهبر امداد شد
هرکرا از همت فاروق ثانی پرتوی
شد نصیب از غم برست و هم چو او دلشاد شد
طالبان علم خاموش و مریدان درخروش
وای بر حال همه از دستشان ارشاد شد
منع درویشان مکن از ناله و آه و فغان
آه صد آه از جهان آن مرکز ارشاد شد
گرچه از خدمت جدایم، لیک از لطف خدا
خاطرم با منکرانش خصم مادرزاد شد
گریه کم کن (فانیاً)، همت ز نجم الدین طلب
آنکه از فرموده‌اش این بیت شیرین یاد شد
منکر از من چون جدا شد خویش را داند که او
زیر بار نفس و شیطان خسته و بیمار شد
او چو از شغل خدا يك لحظه آسایش نداشت
رمز تاریخش ز حرف (شاغل) ایجاد شد^(۵)

(۵) شیخ عبدالکهریم نهم پارچه شیعه‌ی به‌بونه‌ی کۆچی دواایی شیخ مه‌عرووفی =

این چه ج غوغائی است می خیزد ز ارکان جهان
شور محشر شد هویدا در میان انس و جان
واله و سرگشته و حیران و در جوش و خروش
شاه و سلطان، میر و خاقان، جمله پیر و جوان
چشمه چشم صفای مهر از غم پر کدور
نقطهء حال جفا بر سینهء مه شد عیان
از تنور دیده شد بسط زمین طوفان اشک
سرخ شد از جوش سیل خون دل هفت آسمان
رونق باغ صفا از آه مردم شد خراب
رنگ: گل از نالهء بلبل برفت از بوستان
لاله خون ریز است از آه دل و گل سینه چاک
زخم خار صد جفا در پردهء دل باغبان
شد پریشان خاطر مجموع اعیان زمین
گرد حسرت بر جبین بنشست ارکان زمان
کاکل مشک جهان ببریده از تیغ جفا
سنبل زلف بتان پژمرده از باد خزان
از خرد پرسیدم این غوغا و واز حزین
گریه بر لب، دست بر سر، گفت هان ای بی نشان
آفتاب برج عدل و ماه اوج سلطنت
شاه جم جا، میر والا، سایه نوشیروان

= نیرگسه چاره و توه. پپته کانی وشه ی (شاغل) به حیسابی حوروفی ئه بجه د ئه که نه
۱۳۳۱ که سالی کۆچی دواپی کردنی شیخ مه عرووفه.

فخر ملت، تاج سطوت، زینت تخت و نگین
مهر رفعت، زیور شوکت، سلیمان زمان
اشک بخش خسرو و حسرت ده کاووس و کی
پنجه بر پیچ اسد، خون ریز صد چون قهرمان
شیر میدان، شاه ایران، رستم میدان جنگ
آفت قلب سپاه، آشوب جان دشمنان
کنز احسان، بحر عرفان، خادم پیر و مرید
نظم دولت، سعد ملت، راحت روح روان
زین معما پرده برداریم دل خون شد ز سوز
تابع خیر البشر، نور بصر، سرکار خان
(مصطفی) نامش بسان نام فخر المرسلین
مرغ روحش شد طفیل او به گلزار جنان
در میان کافران مانند شاه کریلا
جان به جانان داد و از دنیای فانی شد نهان
از سوار برگ ماتم شد جهان شام غریب
گرد گل از خون شفق در مشرق روی بتان
کاش هنگامی که تیرش از نیام آمد برون
دست دشمن خشک و قامت خم شدی همچون کمان
کاش آن روزی که گلگون شد زمین از خون او
میدریدی تیغ قدرت سینهء داود خان
کاش آن وقتی که شد غلطان خون آن شهسوار
پایمال سیل قهر حق شدند کافران
زین جفا از ابر تا روز جزا خون میچکد
میر میران مصطفی شد کشتهء شیطانیان

آسمان جور و ارض معدلت بی نور ماند
از غروب پرتو مهر رخ آن نوجوان
از وفاتش سبعمه سیاره بی تاب و قرار
در عزایش چشمه چشم ثوابت خون چکان
ابر بر ناکامی او آنچنان بگریست زار
خانه اهل جهان از سیل خون شد بی نشان
ریخت چندان اشک حسرت عرش بر بام فلک
گشت بهر جوی خون چشم کواکب ناودان
حسرتا شد ملک ایران بی نظام از فوت او
مهوشان بی ناز و جمع خانمان بی خان و مان
خواهم از تیغ غضب جان و تنش صد پاره باد
آنکه باعث گشت بهر این جفای بیکران
(فانیاً) زین سوز دیگر خامه را کوتاه کن
مرغ و ماهی سوختند از آتش آه و فغان
بهر تاریخش فروشد فکر در بحر خیال
نیل بر سر، ناله در دل، دیده گریان ناگهان
خامه دست قضا بر لوح خاطر زد رقم
رمز سالش (خیمه زد بر مأمّن دار الامان)^(۶)

(۶) شیخ عبدالکهریم نهم پارچه شیعه‌ی بؤ لاوانده‌وهی موسته‌فا خانی قوبادی وتووه که له جهنگی قه‌لخانی‌دا کوژراوه. رسته‌ی ناو دوو که‌وانه‌که له نیوه‌ی دووه‌می نهم به‌یته‌دا، به حیسابی حوروفی نهبجه‌د نهبکاته ۱۳۳۷ که سالی کوژرانی موسته‌فا خانه.

يادى مەلا قادرى سۆفى

ئەم ئاتە كورپى موحەمەدى كورپى سەفەرى كورپى ئەحمەدى كورپى موحەمەدە، ئەچتەو سەر(وئى) ناويك و لەمەو ئىستا نەوئى ئەم پياوۋە ھەموو بە (ھۆزى وئى) ناسراون.

ئەم (ھۆزى وئى) يە بەرلەوئى جافى مرادى بىنە گەرميان لە ناوچەى (دزىياش) نىشتەجى بوون و جاروبارېش رۆيشتوون بۇ دەورى (كانى بەردىنە) و (بىسەلمىن) و گەلى جارېش لە (گولان)ى نزيكى (فەقى جنە) ماونەتەو. كەواتە ئەمانە لە جافى مرادى نىن، بەلام بەھۇى ژن و ژنخوازەو لەگەل ھۆزى (شاترى) ئىستا وايان لى ھاتوۋە بە بەشېك لەوان دائەنرېن و لە خېر و شەرا بە يەكى ئەناسرېن.

باوكى مامۇستا مەلا قادر لە دېى (ژالەناو) دانىشتوۋە. مەلا قادر ھەر بە منالى نراوۋتە بەر خوئىدن و پاشان كە فامى پەيدا كىردوۋە چوۋە بۇ بيارە بۇ خوئىدن و تا بوۋە بە مەلا خوئىدوۋىتە و ھەر لە بيارەيىش ئىجازەى وەر گرتوۋە لاي مامۇستا مەلا قادرى گەورە و پاش ئىجازە وەرگرتنىش ھەر لە بيارە ماۋتەوۋە ژنى نەھىناۋە تا لە سالى ۱۳۳۳دا لە سەردەمى شېخ نەجموددىندا و بە فەرمانى ئەو بە مەلا يەتە چوۋتە كانى كەوئى شەمىران و (۱) لەناو عەشرەتى (يەزدان بەخشى)دا بوۋە بە مەلا و پاش ماۋىيەكى كەم زىنەت خانى كچى حاجى مەلا عەزىزى وازۇلى ھىناۋە كە جافى ھاروونىيە و بە دەرس وتنەوۋە و ئامۇژگارېكردى موسولمانانەوۋە خەرىك بوۋە و فەقىى بەھرەمەندى زۇرى وەك مەلا فەتاحتى كاگرەلى و مەلا فەيزوللاى تالشى لاي خوئىدوۋىانە و پى گەيشتوون.

پاش چەند سال مامۇستا مەلا قادر كانى كەوئى بەجى ھىشتوۋە و بارى كىردوۋە بۇ (فەقى جنە) لە ناحىيەى وارماۋا و لاي حوسەين بەگى حەسەن بەگى موحەمەد پاشاى جاف بوۋە بە مەلا و لەوئىش ھەر خەرىكى پىگەياندىنى فەقى و ئامۇژگارېكردى موسولمانان بوۋە و نزيكەى بىست سال لەوئى ماۋتەوۋە، ئەوجا بارى كىردوۋە چوۋتە دېى (بانى خىلان) و مزگەوت و مەدرەسەى تىبا كىردوۋەتەوۋە و تا لە مانگى رەببىعولثانىي سالى ۱۳۷۲ (۱۹۵۳)دا كۆچى دوايىي كىردوۋە.

ھەر لەوئى ماۋتەوۋە. مامۇستا مەلا قادرى صۆفى، يەكى بوو لەو كەسە ناپابانەى

که سهرانسهری ژيانی خوځيان بو خزمه تکرډنی موسولمانان سهرف نهکن. مالی همیشه وهک دیوهخان وابوو. زورتری مهسرهفی فهقیکانی له گیرفانی خوځی بوو. بهشیکي زوری وهختی له هاتوچوی هم لاو نهولادا بوو بو چارکرډنی گیروگرفتیی ناوخهک و ئاشتکرډنهوی ناکوکان و دوستیکردن له نیوانیان، سهرهپای خواپهرستی و جیبه جیکرډنی نهکه ئاینیبهکانی بهرامیهر به موسولمانان و وهلامدانهوی پرسیی شهرعی له هموو لایهکهوه. همیشه بهر له پوژبوونهوه له مزگهوت ناماده نهبوو و نیوارانیس تا پاش نویژی خهوتنان نهتهگهپایهوه بو مال.

نهو پیوهندی دوستیبهی لهگهل شیخ نهجمودین بوویهتی زور بهتین بووه و زور کات له ژوره بچوکهکهیا بهسهر پلهکانهکانی دالانی خانهقای بیارهوه که نهچی بو مدرسه و حوجهی فهقیکان، پیکهوه دانیشتون. نهو دوستایهتیبهی لهگهل شیخ علاؤدینیش ههر بوو و همووسالی نههات بو بیاره بو سهرلیدانی و ههر چهند نامهیی بو نهنوسی، نهه چوار خشتهکیبه جوانهشی له سهرتای نامهکیهوه بو نهنوسی:

همه بیگانگان چنان دانند

که منت آشنای در گاهم

ترسم ای میوهء درخت بلند

که نیایی بدست کوتاهم

وهک زانیومه ناوانانی ماموستا مهلا قادر به (سوفی) بو جویکرډنهوی بووه له (مهلاقادری مهلا مؤمن) واته باوکی نهو ناوی مهلا مؤمن بووه و باوکی نهه ناوی سوفی موحه مهده بووه. بیستوشمه بویه وا ناوانراوه؛ چونکه ههر له سهرتای فهقیبهتیبهوه سولووکی کردووه و بووه به سوفی و ههر له خویشیا سوفی مهشرب بووه.

یادی مهلا مهحموودی موفتی «بیخود»

مهلا مهحموودی بیخود کورپی مهلا موحه مه دئه مینی موفتی سوله یمانی کورپی مهلا ئەحمه دی موفتی مه شهوور به (چاومار) ی کورپی مهلا مهحموودی دیلیژر بییه که له گهڵ شیخ مه عرووفی نۆدی پیکه وه موده رپسی مزگه وتی گه وه ی سوله یمانی بوون. بیخود له سالی ۱۲۹۶ ی هیجره تدا له سوله یمانی هاتووه ته دنیاوه و له مه درسه و مزگه وتی خو یان و هه روا له مه درسه به ناووبانگه کانی تری سوله یمانی خویندوویه. ماوه یه کیش له پینجین لای مهلا عه بدولر په حمانی پینجین و ماوه یه ک لای مهلا قادری گه وره ییش له بیاره خویندوویه. هه ره له و ماوه ی له بیاره خویندنه یدا پیوه ندی رۆحی له گهڵ شیخ نه جموودین په یدا کردووه و بووه به یه کێ له موریده جانانه کانی. ماوه یه کیش له هه له بجه بووه به (حاکم) و ماوه یه کیش له گهڵ ره فیق حیلمی و زیوهر مامۆستایه تی کردووه. سه رده میکی زۆری ته مه نی له هه له بجه به سه ر بردووه تا مهلا عه بدولعه زیزی موفتی کاکی له ۱۳۶۶ دا کۆچی دوایی کردووه، ئەوجا گه راوه ته وه بۆ سوله یمانی و له جینگه که ی ئەو دانیشتووه، تا له سالی ۱۳۷۶ (۱۹۵۵/۸/۲۵) دا کۆچی دوایی کردووه^(۱).

(۱) تا من له بیاره بووم و بیخود له هه له بجه بوو، هه رچه ند بچومایه ته هه له بجه له گهڵ ئەو و مهلا کانی هه له بجه پیکه وه رامان ئەبوارد. که پاش گه رانه وه ی بیخود بۆ سوله یمانی، منیش له ۱۹۵۱ دا بیاره م به جی هیش و چومه سوله یمانی، دۆستایه تیمان له جاران به هیزتر بوو و هه موو هه فته یه ک ئەچوومه لای. به داخه وه که کۆچی دوایی کرد من له سوله یمانی نه مابووم و گواستبوومه وه بۆ که رکوک. هه وائی مردنی زۆری نارچه ت کردم. له دووره وه به م پارچه شیعره لاواندمه وه:

بی خوده یا باخوده، بی هۆشه یا هوشیاره دل
نووستووه و چاوی له خه ودایه، وه یا بیداره دل
ئهم سه عاته رۆژه یا شه و بۆچی به رچاوم ره شه
یا ده می هیجرانه، بۆیه عاجز و غه مباره دل
یاوه کو بیستومه (بیخود) مه نبه عی عیلم و ئەده ب
ئهو عه زیزی میسری رۆحه له و پر و سه رشاره دل =

بيخود ئينساننيكى پاك مه شرب و دل پروناك و كردار چاك بوو. دلفراوان و دهسبلاو بوو. باوهرناكهم كهس له ووهه ئازارى پي گهيشتبى. له تهماعى دنيا دوور بوو. تا مرد

= رهختى كوچى بهست و پرووى كرده بيابانى بهقا
يانى لهم دارولفهنائى خاوهن جهفا بيزاره دل
كوچى بى واده له زومرهى ياوهران و دوستان
يانى ناچارى قهزاي فهرماني بى ئينذاره دل
پينجهمى مانگى موهرهم بوو تهمنى ئەم ماتهمه
يانى هادهردى شهيدى كهريهلاى ئازاره دل
كوچى خيىرت بى بى برا بو ديدهنى دلدارهكان
بو ليقاي (بابارپسوول) و يارهكهى ئەفگارە دل
دل به ئيش و موبتهلايه، ئيشى بهم چهرخه نيبه
يانى لهم بازارهدا بى كاسبى و بى كاره دل
تال بووه ليم كاكى من سهيرانى گولزار و چهمن
چون به بى تو طاليبى دهشت و دهر و گولزاره دل
بى سر و بى سهروه و بى غه مخور و بى ياوهرم
بى حبيب و بى طهبيب و خسته و بيماره دل
هر له شوق و ذوقى تو بوو لهم هه موو غه مباريبا
وام ئەزاني مهست و سهرمهستى گولى بى خاره دل
چى بوو ئەم سهكته كه سهكتهى دا له زهوقى دوستان
يا مهگه جى تيرى تهقدير و قهزاي قههاره دل
دل كه مهرووم بوو له بيى باغى پرووى تو كاكى خوم
هرچى باغات له لاي وهك شورهكات و خاره دل
بيى يارانت ئەدا (بابارپسوول)، (عهبدولكهريم)
بويه دايم واى ئەزاني هه له لاي دلداره دل
ناوى (نامى) تويه ويردى دايمى (عهبدولكهريم)
وهقفى فيكرى تويه خاطر خاوهنى ئەسراره دل
مهطله عى سالى ههزار و سيصهه و هفتا و شش
ئهو دهمه پى بوو له ئيش تا ئسته وا بيماره دل

هەر به پهبهنی ژيانی بهسەر برد.

بێخود شاعیریکی پایه بلند بوو. شیعرى به کوردی و فارسی زۆره. دیوانهکهى له لایه ن موحه مه دى كورمه وه به یارمه تى عه بدولپه حمانى موفتیی برازای له ۱۹۷۰ دا له چاپ دراوه^(۲)، به لام هه موو شیعره كانى تیا نییه. لیژهدا به مونسایی ئەزانین چهند پارچه شیعرى بلأو بکهینه وه که له دیوانه کهیدا بلأو نهکراونه ته وه.

(۱) به کوردی

(بحمد الله) که ميعمارى ئەزهل کۆيهى ته ماشا کرد^(۳)

به صونعى سه رمه دى خۆى دائيره ی ئەوقافى ئاواکرد

(۲) جئى خۆيه تى لیژدا هه له يهك راست بکهینه وه، که له دیوانه کهیدا پرووى داوه، ئەویش ئەوه ته که له سه ر پارچه شیعرى:

(بحمد الله) دلئى ده ریايه خادیم

مه عانیى لوئوئى لالايه خادیم

نووسراوه بێخود بۆ سه يد عه لى ره فىقى (خادم السجادة) ى نووسيوه. له راستیدا، وهك وهختى خۆى مامۆستا موحه مه د هه وئیز له نامه يه كى پرله له مه علوماتدا بۆ موحه مه دى كورمى پروون كرده وه ته وه، بێخود ئەو پارچه شیعره ی بۆ حاجى ميرزا عه بدوللاى كۆيى نووسيوه که نارناوى شیعرى (خادیم) بووه و زۆر دۆستى بێخود بووه. شایانى وتنه خادیمیش به پارچه شیعرى كى جوان وه لامى بێخودى داوه ته وه که سه ره تاكه ی ئەمه يه:

له عيشقى هه زه رته ی مه ولایه بێخود

سه رى پر نه شه يى سه ودايه بێخود

(۳) بێخود ئەم پارچه شیعره ی به بۆنه ی ئەوه وه داناوه که مه ئموورى ئەوقافى ئەو سه رده مه ی كۆيه که ناوى سه يد هادى بووه و خزمى بێخود خۆى بووه له سالى ۱۳۵۴ دا چاخانه يه ك و شه ست و چوار دووكان و چوار سه كو له ته نىشت مزگه وتى گه وره ی كۆيه وه به پارهى ئەوقاف بۆ سوودى ئەو مزگه وته ئەكاته وه. ئەم پارچه شیعره هه رچه ند له دیوانه که ی بێخوددا نییه، به ر له به چاپگه ياندى دیوانه که له ژماره (۱۰) ى سالى (۱) ى گوڤارى (پرووناكيدا بلأو كراوه ته وه که له ۲۵ ى نىسانى ۱۹۶۳ دا ده رچوو. پاش ده رچوونى دیوانه که يش له ژماره (۳۰۱) ى سالى (۷) ى پوژنامه ی (هاوكارى) دا بلأو كراوه ته وه که له ۱۹۷۶/۱/۲۳ دا ده رچوو [بۆ زانینى زۆرتر له باره ی ئەم پارچه شیعره وه بره وانە ژماره ی ناوبراوى پوژنامه ی هاوكارى، وتارى «دیوانه که ی بێخود و پارچه شیعرى كى دۆزراوى» که مامۆستا كه ریم شاره زان نووسيوه].

دەمى بوو تووشى عىللەت بووبوو ئەوقافى قەزاي كۆيە
 قەدەر كوردى كە دوقتورېكى ھېناوہ پيى موداوا كرد
 خودا وەك بووعەلىيى سينا كە (سەيد ھادى) يى بۇ نارد
 بە قانوونى شيفا ئالام و دەردى تەفروتوننا كرد
 لەپاش مزگەوتى گەورە و تەكەيە دەستى كرده ئىنشائات
 لە ناوشارا نزيك حەفتا دوكانى تازەي ئىنشا كرد
 كە ئەم بازارە وەك قەسرى بەھەشتەي بۇ دروستكردن
 زەمانى حوور و غيلمانى سەراپا پەر لە طوبيا كرد
 ئەگەر لوطفى ببى مافەوق ئىتر شايانى تەرفيعە
 كە چونكو بۇ حوكوومەت وارىداتى زۇرى پەيدا كرد
 لە سايبەي راتيبى مافەوقە ئەم مەئمورى ئەوقافە
 لە كۆيسنجاك كەوا فەوقى وەزيفەي خۆيشى ئيفا كرد
 چ مافەوقى؟ كە وەك رۆستەم لە مەيدانى دليريدا
 بە تيغى جەوھەرى ديوى سپيى زولمى يەكالا كرد
 وەلى نيعمەت موديرى عام (كوبەيسى) عيسەيى دەوران
 (رەئووف) بەگ يەعنى ئەو زاتە كەوا ئەوقافى ئاوا كرد
 كە (بيخود) سالى تەئريخى لە مامۆستاي خيرەد پرسى
 لە شيوەي فارسىي لادا، بە كوردىي تازەي ئيملا كرد
 بە صەد تەحسين جەوابى دايەوہ و دەستە و دوعا فەرموى:
 «مووہفەق ھەر بژى (ھادى) وەك ئەم بازارەي ئىنشا كرد» (٤)

(٤) بۇ ئەوہى پیتەكانى ئەم نيوہ شيعرە بە حيسابى حوروفى ئەبجەد ١٣٥٤ يان لى دەرچى
 كە سالى دروستكردى چاخانە و سەكۆ و دوكانەكانە، پيويستە نيوہ شيعرەكە بەم جۆرە
 بنووسریتتەوہ: «موفق ھەر بژى ھادى وەك ئەم بازارەي انشا كرد».

(۲) به فارسی

چرا در مزرع دل تخم مهرم کاشتی، رفتی
مگرا از حاصلاتش دست را برداشتی، رفتی
تو خود چون گل شدی در جنت قادر کرم شادان
مرا در دوزخ غم خار را پنداشتی، رفتی
نشستی چون هما بر شاخسار روضهء مقصود
به قاف عزلتم عنقا صفت بگذاشتی، رفتی
وصالت را وجودم هست چون شیر علم لرزان
مرا تا رایت هجران بدل افراشتی، رفتی
به اشك گرم و آه سرد (بیخود) از غمت گوید
چرا در مزرع دل تخم مهرم کاشتی، رفتی^(۵)

(۵) وهختی خوئی پاش دهرچوونی دیوانه‌کهی بیخود، دۆستی خوْشه‌ویستمان شیخ حوسه‌ینی شیخ عوْثمانی شیخ مه‌عرووفی نی‌رگسه‌جار ئهم پارچه شیعره‌ی بوْ نار‌دین. له‌م دوا‌بییه‌شدا له‌که‌شکوْله‌کهی مه‌لا فه‌تاحی کاگرد‌لیدا دیمان‌ه‌وه‌که‌فوتۆیه‌کی لای دۆستی خوْشه‌ویستمان شیخ‌علی‌ی قه‌رده‌اغییه، مه‌لا فه‌تاح خوئی له‌سه‌ری نووسیوه‌له‌گه‌ل بیخود له‌که‌رکوک پی‌که‌وه‌خویندوو‌یانه، پاشان ئه‌و‌که‌رکوک‌ی به‌جی هیش‌تووه‌و‌چووه‌بوْ قادر که‌رم، بیخودیش یادی کردوو‌ه‌ته‌وه، ئهم‌چهند شیعره‌ی له‌که‌رکوک‌که‌کوه‌بوْ نووسیوه. شایانی وتنه‌شیخ‌علی‌ی قه‌رده‌اغی، له‌باره‌ی که‌شکوْله‌کهی مه‌لا فه‌تاح‌ه‌وه، وتاریکی له‌ژماره‌ی ۱۲-۱۳ی پاشبه‌ندی کوردییی رۆژنامه‌ی عیراقدا بلاو کردوو‌ه‌ته‌وه‌که‌له‌شوبات و مارتی ۱۹۷۸دا دهرچووه، ئهم‌پارچه شیعره‌ی تیا نووسیوه‌ته‌وه.

پېرست

- ۸..... به‌شى يه‌كه‌م - شېخه نه‌قشبه‌نديه‌كانى هه‌ورامان
- ۹..... يادى شېخ عوسمان سىراجودين
- ۹..... له داىكبوونى شېخ عوسمان و پشت و بنه‌چهى
- ۱۰..... خویندنى شېخ عوسمان سىراجودين
- ۱۲..... ته‌رىقه‌ت وهرگرتنى شېخ عوسمان له‌سه‌ر ده‌ستى مه‌ولانا خالیددا له به‌غدا
- ۱۳..... گه‌رانه‌وهى شېخ عوسمان بۆ سلیمانى له خزمه‌تى مه‌ولانا
- ۱۴..... گه‌رانه‌وهى دیسانه‌وهى شېخ عوسمان بۆ سلیمانى له خزمه‌تى مه‌ولانا
- ۱۵..... گه‌رانه‌وهى شېخ عوسمان بۆ هه‌ورامان
- ۱۶..... ده‌ورى شېخ عوسمان سىراجودين پاش كوچكردى مه‌ولانا بۆ شام
- ۱۶..... هاتنى شېخ عوسمان بۆ خانه‌قاي مه‌ولانا له سوله‌پمانى...
- ۱۹..... ناوى هه‌ندى له خه‌لیفه‌كانى شېخ عوسمان سىراجودين
- ۲۶..... دارابى و بارى گوزهرانى شېخ عوسمان سىراجودين
- ۲۷..... سه‌فه‌ره‌كانى شېخ عوسمان سىراجودين
- ۳۱..... خیزان و مناله‌كانى شېخ عوسمان سىراجودين
- ۳۲..... كوچى دوايى شېخ عوسمان سىراجودين
- ۳۸..... لاواندنه‌وهى شېخ عوسمان سىراجودين له‌لايه‌ن...
- ۳۹..... نامه‌كانى شېخ عوسمان سىراجودين
- ۴۰..... نامه‌ى يه‌كه‌م - بۆ كاك ئه‌حمه‌دى شېخى نووسيوه
- ۴۲..... نامه‌ى دووه‌م - بۆ سه‌ید عه‌بدولرهمى...
- ۴۲..... نامه‌ى سېه‌م - بۆ حاجى موحه‌مه‌دى سمیرانى نووسيوه
- ۴۳..... نامه‌ى چواره‌م - دیسان بۆ حاجى موحه‌مه‌دى سمیرانى نووسيوه
- ۴۳..... نامه‌ى پینجه‌م - بۆ موریدانى ناوچه‌ى جوانرۆى نووسيوه
- ۴۴..... نامه‌ى شه‌شم - بۆ مه‌لا عومه‌رى عومه‌ر گونبه‌تى نووسيوه
- ۴۵..... نامه‌ى هه‌وته‌م - به‌ مه‌به‌ستى روونکردنه‌وهى ئامانجه‌كانى...
- ۴۶..... چه‌ند نامه‌یه‌كى مه‌ولانا خالیدى نه‌قشبه‌ندى بۆ...
- ۴۸..... وه‌سیه‌ته‌كانى شېخ عوسمان سىراجودين بۆ مورید و مه‌نسوبه‌كانى
- ۴۹..... وه‌سیه‌تى يه‌كه‌م

۴۹.....	وہسیہتی دووہم
۵۲.....	وہسیہتی سیئہم
۵۳.....	وہسیہتی پیئجہم
۵۵.....	وہسیہتی شہشم
۵۶.....	وہسیہتی حہوتہم
۵۸.....	وہسیہتی ہہشتہم
۵۹.....	وہسیہتی نوہم
۶۰.....	ووہسیہتی دہہم
۶۱.....	چوارینہیہک و چہند تاکہ بہیتیکی شیخ عوسمان سیراجودین
۶۲.....	یادی شیخ موحمہد بہہائودینی کورپی شیخ عوسمان سیراجودین
۶۲.....	کورتہی میژووی ژبانی شیخ موحمہد بہہائودین
۶۷.....	رپوداویک لہ نیوان شیخ موحمہد بہہائودین
۷۰.....	مولک و داراییی شیخ موحمہد بہہائودین
۷۳.....	کۆچی دواییی شیخ موحمہد بہہائودین
۷۳.....	نامہکانی شیخ موحمہد بہہائودین
۷۳.....	نامہی یہکہم - بۇ طہماسیب میرزای موئہیبیدو
۷۵.....	نامہی دووہم - بۇ شیخ عوبہیدوللای شہمزینی
۷۷.....	شیعری شیخ موحمہد بہہائودین
۷۷.....	پارچہ شیعری یہکہم
۷۹.....	پارچہ شیعری دووہم
۷۹.....	پارچہ شیعری سیئہم
۸۱.....	یادی حاجی شیخ عہبدولرہحمان ئەبولوہفای
۸۱.....	لہ دایکبوون و خویندنی شیخ عہبدولرہحمان ئەبولوہفا
۸۲.....	خیزان و منالی شیخ عہبدولرہحمان ئەبولوہفا
۸۲.....	سہفہرہکانی شیخ عہبدولرہحمان ئەبولوہفا
۸۴.....	کۆچی دواییی حاجی شیخ عہبدولرہحمان ئەبولوہفا
۸۴.....	نامہیہکی حاجی شیخ عہبدولرہحمان ئەبولوہفا بۇ
۸۶.....	بہشیکی دیوانی شیعری حاجی شیخ عہبدولرہحمان ئەبولوہفا
۸۶.....	پرسیاری حاجی شیخ عہبدولرہحمان ئەبولوہفا
۱۲۴.....	یادی شیخ عومہر ضیائودینی کورپی شیخ عوسمان سیراجودین
۱۲۴.....	لہ دایک بوون و پیگہیشتن و ئیرشادکردنی شیخ عومہر ضیائودین

۱۲۸.....	ژن و منالی شیخ عومەر ضیائودین
۱۳۰.....	خانہقاکانی شیخ عومەر ضیائودین
۱۳۱.....	ہلویستی شیخ عومەر ضیائودین بہرانبہر بہ خویندن و مہلا و فہقی
۱۳۶.....	ئەدەبیاتی شیخ عومەر ضیائودین
۱۳۷.....	چەند پارچە شیعریکی بہ دیالیکتی گۆرانی
۱۳۹.....	چەند پارچە شیعریکی بہ دیالیکتی کرمانجی خواریو
۱۴۶.....	چەند پارچە شیعریکی بہ زمانی فارسی
۱۶۷.....	چەند پارچە شیعریکی بہ زمانی عەرەبی
۱۷۸.....	سی نامیلکە شیخ عومەر ضیائودین
۱۷۸.....	رسالە در بیان لطائف جہت دفع اشکال مسلمانان
۱۸۰.....	نامیلکەہیک لہ وەلامی ہندی لہ مہلا گورہکاندا بۆ
۱۸۳.....	نامیلکەہیک بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۸۵.....	نامەکانی شیخ عومەر ضیائودین
۱۸۵.....	نامە یەکەم - بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۸۶.....	نامە دووہەم - دیسان بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۸۶.....	نامە سیہەم - ہەر بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۸۶.....	نامە چوارەم - ہەر بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۸۷.....	نامە پینجەم - ہەر بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۸۸.....	نامە شەشەم - ہەر بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۸۹.....	نامە حەوتەم - ہەر بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۸۹.....	نامە ہەشتەم - ہەر بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۹۰.....	نامە نۆہەم - ہەر بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۹۱.....	نامە دەہەم - ہەر بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۹۱.....	نامە یازدەہەم - ہەر بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۹۲.....	نامە دوازدەہەم - ہەر بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۹۳.....	نامە سیازدەہەم - ہەر بۆ شیخ نەجمودینی کورپی نووسیوہ
۱۹۳.....	نامە چواردەہەم - بۆ شیخ عەلاؤدینی کورپی نووسیوہ
۱۹۵.....	نامە یازدەہەم - بۆ خەلیفە خۆی شیخ ماری نیرگسەجاری نووسیوہ
۱۹۵.....	نامە سازدەہەم - دیسان بۆ شیخ ماری نیرگسەجاری نووسیوہ
۱۹۶.....	نامە حەقدەہەم - لہ وەلامی نامە شیخ مەرروفی نیرگسەجاری نووسیوہ
۱۹۷.....	نامە ہەژدەہەم - بۆ حاجی شیخ عارفی قزراباتی نووسیوہ

- نامەى نۆزدههم - هەر بۆ حاجى شىخ عارفى قزىباتى نووسيوه ۱۹۷
- نامەى بيستم - هەر بۆ حاجى شىخ عارفى قزىباتى نووسيوه ۱۹۸
- نامەى بيست و يەكەم - بۆ شىخ حەسەنى قەرەچىۋارى نووسيوه ۱۹۸
- نامەى بيست و دووهم - لە وەلامى نامەى حاجى مەلا عەبدوللەى جەلىدا نووسيوه ۱۹۹
- نامەى بيست و سېئەم - بۆ ئەمىنو لىساداتى نووسيوه لە دىيى كوچك چەرموو ۲۰۰
- نامەى بيست و چوارەم - لە وەلامى حاجى مەلا عەبدولسەلامى بانەيدا نووسيوه ۲۰۳
- نامەى بيست و پىنچەم - بۆ شىخ غياثوددىنى ئەنصارىيى تالشىيى نووسيوه ۲۰۴
- نامەى بيست و شەشەم - بۆ شىخ سەلىمى مەردۇخىيى سنەيىيى نووسيوه ۲۰۵
- نامەى بيست و حەوتەم - بۆ شىخ شەمسوددىنى سەقزىيى نووسيوه ۲۰۶
- نامەى بيست و ھەشەم - بۆ شىخ مەلا عەبدولقادىرى دىۋانەى نووسيوه ۲۰۷
- نامەى بيست و نۆيەم - بۆ حەيبب ئەفەندىيى خانەقىيىيى نووسيوه ۲۰۷
- نامەى سېيەم - لە وەلامى نامەى سەبىد موحەممەد ئەمىنى باينچىيدا نووسيوه ۲۰۸
- نامەى سى و يەكەم - بۆ حاجى موعتەمەدولئىسلامى سنەيىيى نووسيوه ۲۰۹
- نامەى سى دووھەم - بۆ رەشىد ئەفەندىيى كورپى موفتىيى زەھاويى نووسيوه ۲۱۰
- نامەى سى و سېئەم - بەتايىبەتى بۆ يەككى ۲۱۱
- نامەى سى و چوارەم - بۆ يەككى لە مەنسوبەكانى نووسيوه ۲۱۱
- نامەى سى و پىنچەم - بۆ ھەندى سۆفى ژنى نووسيوه ۲۱۲
- نامەى سى و شەشەم - بۆ مودىرى ناخىيەى قزىباتى نووسيوه ۲۱۲
- نامەى سى و حەوتەم - بۆ بەگزادەكانى ھەورامانى نووسيوه ۲۱۳
- نامەى سى و ھەشەم - لە وەلامى كابرايەكى كىمياگەردا نووسيوه ۲۱۴
- نامەى سى و نۆھەم - بۆ شانزادە فەرمانفەرمايى حاكىمى سنەى نووسيوه ۲۱۴
- نامەى چلېم - بۆ حوسامو لمولكى حوكمدارى كوردستانى نووسيوه ۲۱۶
- نامەى چل و يەكەم - بۆ ئاھەفولدىوانى سنەى نووسيوه ۲۱۸
- نامەى چل و دووھەم - بۆ سولتان عەبدولھەمىد خانى عوسمانىيى نووسيوه ۲۱۹
- نامەى چل و سېئەم - لە خانەقىيىنەو بۆ حاجى شىخ ۲۲۰
- نامەى چل و چوارەم - لە وەلامى مەلا عەبدولقادىرى ۲۲۱
- نامەى چل و پىنچەم - بۆ مەلا فەتھوللەى رېزاويى نووسيوه ۲۲۲
- نامەى چل و شەشەم - بۆ خەلىفەى خۆيى لە ۲۲۳
- نامەى چل و حەوتەم - لە وەلامى سەبىد ھىدايەت ناويكا نووسيوه ۲۲۴
- خەلىفەكانى شىخ عومەر ضىائودىن ۲۲۵
- يادى حاجى شىخ ئەحمەدى كورپى شىخ عوسمان سىراجودىن ۲۲۷

۲۲۷.....	ژیانی حاجی شیخ ئەحمەد
۲۲۸.....	ئەولادی حاجی شیخ ئەحمەد
۲۲۹.....	سەفەری حاجی شیخ ئەحمەد بۆ ئەستەموول و بۆ حەج
۲۳۰.....	نامەیهکی حاجی شیخ ئەحمەد که لە مەککەوہ بۆ شیخ عومەر
۲۳۱.....	یادی شیخ ئەجمودینی کۆری شیخ عومەر ضیائۆدین
۲۳۱.....	ژیانی شیخ ئەجمودین
۲۳۲.....	ژیانی پۆژانەى شیخ ئەجمودین
۲۳۳.....	دووری شیخ ئەجمودین لە دنیا و دنیا پەرستی
۲۳۴.....	ژن و مندالی شیخ ئەجمودین
۲۳۷.....	چەند نموونەیهکی شیخ ئەجمودین
۲۴۶.....	چەند نامەیهکی شیخ ئەجمودین
۲۴۶.....	نامەى یەكەم - بۆ حاجی بابای تالشی نووسیوه
۲۴۷.....	نامەى دووہەم - بۆ حاجی شیخ عارفی قزراباتی نووسیوه
۲۴۷.....	نامەى سێهەم - دیسان بۆ حاجی شیخ عارفی قزراباتی نووسیوه
۲۴۸.....	نامەى چوارەم - دیسان بۆ حاجی عارفی نووسیوه
۲۴۸.....	نامەى پینجەم - لەبارەى حاجی شیخ عارفەوہ بۆ موریدانی قزراباتی نووسیوه
۲۴۹.....	نامەى شەشەم - دیسان بۆ حاجی شیخ عارف و موریدانی قزراباتی نووسیوه
۲۴۹.....	نامەى حەوتەم - بۆ یەکی لەدۆستانی نووسیوه بۆ پەرسە
۲۵۰.....	نامەى هەشتەم - بۆ مەحموود ئەدیپ ئەفەندی نووسیوه لە خانەقین
۲۵۱.....	نامەى نۆهەم - دیسان بۆ مەحموود ئەدیپ ئەفەندی نووسیوه
۲۵۲.....	نامەى دەهەم - نازانم بۆ کئی نووسیوه
۲۵۲.....	نامەى یازدەهەم - بۆ نوورودینی کۆری نووسیوه
۲۵۳.....	وەسیەتی شیخ ئەجمودین، بۆ نوورودینی کۆری نووسیوه
۲۵۵.....	یادی شیخ ئەلاؤدینی کۆری شیخ عومەر ضیائۆدین
۲۵۵.....	ژیانی شیخ ئەلاؤدین
۲۵۷.....	بیارە لە سەردەمی شیخ ئەلاؤدیندا
۲۵۸.....	سەفەرەکانی شیخ ئەلاؤدین
۲۵۹.....	ژن و منالی شیخ ئەلاؤدین
۲۶۰.....	کۆچی دواویی شیخ ئەلاؤدین
۲۶۲.....	وەسیەتی شیخ ئەلاؤدین
۲۶۳.....	پاشبەند

- ٢٦٥..... ئىجازەنامە يەككى خەلافەت لەلايەن شىخ عوسمان سىراجودىنەوہ... ٢٦٥
- ٢٦٦..... چەند پارچە شىعەرىكى تىرى حاجى شىخ عەبدولرەحمان ئەبولوہفا ٢٦٦
- ٢٧٦..... دوو نامەى تىرى شىخ عومەر ضىئاودىن ٢٧٦
- ٢٧٦..... نامەى يەكەم - بۇ مۇظەفەرودىن شای قاچارى نووسىوہ ٢٧٦
- ٢٧٧..... نامەى دووہەم - لە وەلامى يەحىاى مەعريفەتدا نووسىوہ ٢٧٧
- ٢٧٩..... ئىجازەنامە يەككى خەلافەت لەلايەن شىخ عومەر ضىئاودىنەوہ... ٢٧٩
- ٢٨١..... بەشى دووہەم - ھەندى لە مورىد و مەنسوویە ديارەکانى... ٢٨١
- ٢٨٣..... يادى مەلا حامىدى كاتب ٢٨٣
- ٢٩٠..... يادى حاجى مەلا ئەحمەدى نۆدشەيى ٢٩٠
- ٢٩٧..... يادى سەيد عەبدولرەحىمى مەشھور بە مەولەوى ٢٩٧
- ٢٩٧..... ژيانى مەولەوى ٢٩٧
- ٣٠٠..... ئەو كۆتەپانەى مەولەوى دای ناون ٣٠٠
- ٣٠٣..... سەفەرى مەولەوى بۇ ئەملا و ئەولا ٣٠٣
- ٣٠٧..... پىۋەندى رۆحى مەولەوى ٣٠٧
- ٣٠٨..... چەردەيەك لەبارەى ژيانى كۆمەلايەتتى مەولەوييەوہ ٣٠٨
- ٣٠٩..... حىزان و منالى مەولەوى ٣٠٩
- ٣١١..... دۆستانى مەولەوى ٣١١
- ٣٥١..... نامەکانى مەولەوى ٣٥١
- ٣٥١..... نامەى يەكەم - بۇ شىخ عوسمان سىراجودىنى نووسىوہ ٣٥١
- ٣٥٢..... نامەى دووہەم - بۇ شىخ موحەمەد بەھائودىنى كۆپى... ٣٥٢
- ٣٥٣..... نامەى سىيەم - بۇ شىخ موحەمەد بەھائودىنى نووسىوہ لە وەلامى نامەيەكا ٣٥٣
- ٣٥٤..... نامەى چوارەم - بۇ شىخ عەلىى حوسامودىنى نووسىوہ ٣٥٤
- ٣٥٤..... نامەى پىنجەم - بۇ شىخ عەلىى حوسامودىنى نووسىوہ ٣٥٤
- ٣٥٥..... نامەى شەشەم - بۇ شىخ عەزىزى جانەوەرەيىى نووسىوہ ٣٥٥
- ٣٥٦..... نامەى حەوتەم - بۇ مەلاموحەمەد صالحى فەخرولعولەماى نووسىوہ ٣٥٦
- ٣٦٥..... نامەى ھەشتەم - بۇ شىخ شىخ موحەمەد جەسىمى مەردۆخىى نووسىوہ ٣٦٥
- ٣٦٩..... نامەى نۆھەم - بۇ فەرھاد مىرزای والىى سنەى نووسىوہ ٣٦٩
- ٣٧٧..... نامەى دەھەم - بۇ موعتەمەدودەولە فەرھاد مىرزای نووسىوہ ٣٧٧
- ٣٧٨..... نامەى يازدەھەم - لەوہلامى حوسامولسەلتەنەدا نووسىوہ ٣٧٨
- ٣٨٠..... نامەى دوانزدەھەم - بۇ عەلى ئەكبەر خانى شەرەفمولىكى نووسىوہ ٣٨٠
- ٣٨٢..... نامەى سىيازدەھەم - بۇ مەحمود پاشاى جافى نووسىوہ ٣٨٢

۳۸۲.....	نامەى چواردهەم - بۆ مەحموود پاشاى جافى نووسىوه
۳۸۴.....	نامەى پازدهەم - بۆ مەحموود پاشاى جافى نووسىوه
۳۸۵.....	نامەى شازدهەم - بۆ مەحموود پاشاى جافى نووسىوه
۳۸۵.....	نامەى حەقدهەم - بۆ مەحموود پاشاى جافى نووسىوه
۳۸۷.....	نامەى هەژدهەم - بۆ حاجى مەحموودى...
۳۸۸.....	نامەى نۆزدهەم - بۆ حاجى مەحموودى ياروئيسى نووسىوه
۳۸۹.....	نامەى بيستم - بۆ سەيد عەبدوئلاى كورپى نووسىوه
۳۹۰.....	نامەى بيست و يەكەم - بۆ سەيد عەبدوئلاى كورپى نووسىوه
۳۹۱.....	نامەى بيست و دووهم - بۆ حەبىبوئلا خانى قوبادى نووسىوه
۳۹۲.....	نامەى بيست و سێهەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۴.....	نامەى بيست و چوارەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۴.....	نامەى بيست و پێنجەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۵.....	نامەى بيست و شەشەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۵.....	نامەى بيست و حەوتەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۵.....	نامەى بيست و هەشتەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۶.....	نامەى بيست و نۆهەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۷.....	نامەى سێهەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۷.....	نامەى سى و يەكەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۸.....	نامەى سى و دووهم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۸.....	نامەى سى و سێهەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۸.....	نامەى سى و چوارەم - نازانم لە وهلامى كئى نووسىوه
۳۹۹.....	نامەى سى و پێنجەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۳۹۹.....	نامەى سى و شەشەم - نازانم لە پرسەى كئى نووسىوه
۴۰۰.....	نامەى سى و حەوتەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۴۰۰.....	نامەى سى و هەشتەم - نازانم بۆ كئى نووسىوه
۴۰۱.....	لە پشتى كئىبىكى دۆستىكى نووسىوه
۴۰۱.....	دوو پارچە شىعرى مەولهوى بە فارسى لە لاواندەوهى...
۴۰۳.....	يادى ئەحمەدى پرىسى
۴۱۲.....	يادى شىخ عەبدوئلاى مرادوئيس
۴۱۴.....	يادى شىخى عەبدوئلاى قوطبى قەرداغى
۴۱۵.....	يادى سەيىد شاكەرەمى تاوهگۆزى

۴۱۶.....	یادی شیخ بورهان.....
۴۱۸.....	یادی حاجی شیخ ئەبووبەکرى ھەولیرى.....
۴۱۹.....	یادی شیخ نەبیبى ماویللی پەواندزی.....
۴۲۱.....	یادی حاجی شیخ ئەمینى خال.....
۴۲۲.....	یادی مەلا ئیبراھیمی بیارە.....
۴۲۳.....	یادی حاجی سەبید ھەسەنى چۆرى.....
۴۲۶.....	یادی مەلا عەبدولقادری مودەپسی بیارە.....
۴۳۰.....	یادی حاجی مەلا عەبدوللای پەسوی.....
۴۳۲.....	یادی مەلا عەبدولرحیمی چروستانەبى.....
۴۳۳.....	یادی مەلا قادری مەلا مۆمن.....
۴۳۸.....	یادی شیخ مەرووفى نیرگسەجارى.....
۴۴۵.....	یادی مەلا عەبدوللای جەلی کوی.....
۴۴۶.....	یادی شیخ سەلیم تەختەبى.....
۴۶۴.....	یادی شیخ عەزیز تەختەبى.....
۴۶۷.....	یادی شیخ موحەمەد ئەمینى ھەولیرى.....
۴۷۰.....	یادی مەلا مەحمودى باکی.....
۴۷۲.....	یادی مەلا مەجیدی پېش نوێزى خانەقاي بیارە.....
۴۷۵.....	یادی حاجی مەلا موحەمەدى جوانپۆبى.....
۴۷۶.....	یادی مەلا عەبدولای عەبابەیلێبى.....
۴۷۷.....	یادی مەلا بەھائوددینی پېش نوێزى خانەقاي بیارە.....
۴۷۸.....	یادی مامۆستا شیخ عومەرى ئیبنولقەرەداغى.....
۴۸۳.....	یادی شیخ موصطەقاي موقتیبى ھەلەبجە.....
۴۸۴.....	یادی شیخ عەبدولەطیفى قەرەداغى.....
۴۸۵.....	یادی مەلا ھەمەسەعیدى عەبابەیلێبى.....
۴۸۶.....	یادی شیخ موحیدینی قزلبلاخى.....
۴۸۸.....	یادی شیخ بابارەسوول بێدەنى.....
۵۱۲.....	یادی شیخ عەبدولکەرىمى ئەحمەد بێندە.....
۵۲۲.....	یادی مەلا قادری سۆفى.....
۵۲۴.....	یادی مەلا مەحمودى بێخود.....

